

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre

**KARAMANLI
EĞİTİM-ÖĞRETİM MÜESSESELERİ**

DOKTORA TEZİ

T.C. YÜKSEK ÖĞRETİM ENSTİTÜSÜ
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

DANIŞMAN
Doç.Dr. Kemal GÖDE

110693

HAZIRLAYAN
İsmail ÇİFTÇİOĞLU

T 110693

ISPARTA 2001

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	VIII
KONUNUN SINIRLANDIRILMASI ve KAYNAKLARIN TANITIMI.....	XI
GİRİŞ.....	1
I. KARAMANLI BEYLİĞİ'NİN KISA TARİHÇESİ	1
II. KARAMANLI ÜLKESİ'NİN OSMANLILAR TARAFINDAN EYÂLET HALİNE GETİRİLMESİ ve YAPILAN TAHRİRLER	18

BİRİNCİ BÖLÜM KARAMANLI BEYLİĞİ'NDE İLMÎ ve KÜLTÜREL ORTAMI HAZIRLAYAN FAKTÖRLER

I. ANADOLU SELÇUKLU MİRASINA SAHİP ÇIKMA ANLAYIŞI	22
A. Siyasî Mirasa Sahip Çıkma Anlayışı.....	22
B. Müesseselerde Selçuklu Geleneğinin Yaşatılması.....	28
II. TÜRKÇENİN RESMÎ DİL İLÂN EDİLMESİ	30
III. DİĞER BEYLİKLERLE OLAN İLMÎ REKABET	33
IV. İLMİN, İLİM ve FİKİR ADAMLARININ HİMÂYE EDİLMESİ.....	36

İKİNCİ BÖLÜM MEKTEPLER / MUALLİMHÂNELER, DÂRÜL-HUFFÂZLAR ve MEDRESELER

I. MEKTEPLER / MUALLİMHÂNELER	39
A. Mektep Kurucuları.....	40
B. Mekteplerin Mimarîsi ve Müştemilâtı	40
C. Vakıfları.....	40
D. Öğretim Kadrosu.....	40
1. Muallim.....	40
2. Halife.....	40
E. Karamanlı Beyliği'nde Kurulan Mektepler.....	41
1. Lârende (Karaman).....	41

2. Mut.....	41
II. DÂRÜ'L-HUFFÂZLAR	42
A. Dârü'l-huffâz Kurucuları	44
B. Dârü'l-huffâzların Mimarîsi ve Müstemilâtı.....	45
C. Dârü'l-huffâzların Vakıfları ve Yıllık Gelirleri.....	46
D. Dârü'l-huffâzların Teftişi ve Muafnâmeler.....	49
E. Öğretim Kadrosu.....	49
1. Şeyhü'l-huffâz.....	50
2. Muallim.....	50
3. Reisü'l-huffâz.....	50
F. Diğer Görevliler.....	50
G. Vakıf İdarecileri	51
H. Eğitim-Öğretimle İlgili Hususlar	51
1. Öğrenci Sayısı ve Yaşı	52
2. Ders Programları ve Tatil Günleri.....	53
3. Belirli Günlerde Cüz Okunması Şartı.....	53
4. Öğrencilere Verilen Ücretler.....	54
I. Karamanlı Beyliği'nde Kurulan Dârü'l-huffâzlar.....	54
1. Beyşehir	54
2. Ermenek.....	55
3. Konya	56
4. Lârende	83
III. MEDRESELER	88
A. Medreselerin Kurulduğu Yerleşim Merkezleri ve Özellikleri.....	89
B. Medrese Kurucuları.....	90
C. Medreselerin Mimarîsi ve Müstemilâtı.....	92
D. Medreselerin Vakfiyeleri/Vakıfları ve Yıllık Gelirleri	94
E. Öğretim Kadrosu.....	97
1. Müderrisler.....	98
a. Müderrislerin Atanma Şartları.....	99
b. Müderrislerin Okutacağı Dersler.....	100
c. Müderrislerin Devam-Devamsızlığı ve İkâmeti.....	100

III

d. Müderrislerin Maaşları.....	101
2. Muidler.....	101
a. Muidlerin Atanma Şartları.....	101
b. Sayısı.....	102
c. Devam-Devamsızlık Durumu.....	102
d. Maaşları.....	102
F. Diğer Görevliler	102
G. Vakıf İdarecileri	104
H. Öğrenciler	105
1. Öğrenim Yaşı.....	105
2. Öğrenci Sayısı.....	105
3. Sınıf (Derece) Sistemi.....	106
4. Maaşları.....	106
I. Karamanlı Beyliği'nde Kurulan Medreseler.....	107
1. Aksaray	107
2. Alanya	111
3. Beyşehir	113
4. Ermenek	116
5. Konya	121
6. Lârende	128
7. Mut	155
8. Niğde.....	158
9. Ürgüp	163

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ZÂVİYELER, TEKKELER ve HANİKÂHLAR

A. Zâviyelerin Tespiti ve Kurulduğu Yerlerin Özellikleri.....	168
B. Zâviye Kurucuları	170
C. Tarikatlara Mensup Zâviyeler	174
D. Zâviyelerin Vakfiyeleri, Vakıfları ve Yıllık Gelirleri.....	177
E. Zâviyelerin Teftişi ve Muafnâmeler.....	181
F. Zâviyelerin İskândaki Rolü	182

G. Zâviyelerin Mimarîsi ve Müştemilâtı	183
H. Zâviye Görevlileri.....	185
I. Zâviyelerde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri.....	188
İ. Vakıf İdarecileri	191
K. Karamanlı Beyliği'nde Kurulan Zâviyeler	193
1. Aksaray	193
2. Akşehir	201
3. Alanya	209
4. Anamur	212
5. Anduğu	213
6. Belviran	214
7. Beyşehir	219
8. Bozkır.....	231
9. Çimen	233
10. Ereğli.....	234
11. Ermenek	238
12. Gülnar	245
13. Ilgın	252
14. Karataş	255
15. Kayseri	255
16. Kırşehir	256
17. Konya	257
18. Lârende	293
19. Mut	312
20. Selindi	314
21. Seydişehir.....	314
SONUÇ.....	318
BİBLİYOGRAFYA.....	326
EKLER	

Ö N S Ö Z

Anadolu'da, Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin temelleri, şüphesiz Selçuklular döneminde atılmıştır. Bu devletin yıkılışını takip eden ve "Anadolu Beylikleri Dönemi" diye tâbir edilen safha da yine bu kültür ve medeniyetin şekillenmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

Her biri tavâif-i mülûktan biri olarak hareket eden, Türkmen Beylikleri arasındaki siyasî ve askerî mücadeleler, belki Anadolu'da Türk siyasî birliğinin kurulmasını bir süre geciktirmiştir. Ancak ilim ve kültür sahasındaki rekabetin, bilakis Anadolu Türklüğünün hayrına olduğu muhakkaktır. Zira, bu kültürel imar döneminde, pek çok ilim ve fikir adamı yetişmiş, sayısız, ilmî, dinî, sosyal ve kültürel eserler vücuda getirilmiş, Türkçe de ancak bu dönemde tekâmül edebilmiştir.

Selçukluların hem siyasî hem de kültürel mirasına sahip çıkma anlayışında olan ve bunu adeta bir devlet politikası haline getiren Karamanlılar da gayet tabii olarak bu rekabetten uzak durmamışlardır. Beyliğin, hükümet teşkilâtında, askerî teşkilâtta, toprak sisteminde, mimarîde ve sanatta Selçuklu geleneğini yaşatması, Karamanlı topraklarında sayısız ilmî, sosyal ve kültürel müesseselerin vücuda getirilmesine zemin hazırlamış, dolayısıyla bu bölgenin, dönemin ilim ve fikir adamları için adeta bir cazibe merkezi olmasını da beraberinde getirmiştir. Bir başka ifadeyle Karamanlı Ülkesi, diğer Beyliklere kıyasla, ilim ve fikir adamlarının sayısı ve şöhretleri itibarıyla, Anadolu'nun önde gelen ilim ve irfan merkezlerini bünyesinde barındıran bir coğrafya konumuna gelmiştir.

Karamanlı Beyliği'nde, bu ilmî ve kültürel ortamı hazırlayan faktörler, dönemin ilim ve kültür hayatına damgasını vuran eğitim-öğretim müesseselerinin tespiti, tanıtımı ve bir takım hususiyetleri araştırmamızın konusunu teşkil etmektedir. Ele aldığımız dönemle ilgili olarak şimdiye kadar yapılmış bazı değişik tetkiklerin bulunduğu görülmektedir. Ancak bizim için de yararlı olan bu araştırmaların, daha çok şehir tarihi, mimarî ve sanat tarihi ağırlıklı olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, Karamanlı Ülkesi'ndeki ilmî ve kültürel ortamın tasvir edildiği, eğitim-öğretim müesseselerinin derli toplu müstakil bir şekilde ele alındığı, her hangi bir çalışmanın bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Araştırmamızda, Karamanlı Beyliği'nde kurulan eğitim-öğretim müesseseleri incelenirken, öncelikle arşiv kaynaklarından olan "Vakfiyeler", "Tapu Tahrir Defterleri" ve kısmen de "Şer'iyye Sicilleri"nden faydalanılmıştır. Bununla birlikte bir kısım biyografik eserler ve tarihler de araştırmamıza kaynak teşkil etmiştir. Diğer taraftan, söz konusu müesseselerden bugün ayakta kalabilenlerin tamamına yakını, bizzat yerinde görülerek incelenmiş ve fotoğrafları alınmıştır.

Eğitim-öğretim müesseseleri ele alınırken, mektepler, dârü'l-huffâzlar ve medreseler müstakil bir bölümde, zâviyeler tekkeler ve hanikâhlar ise yine ayrı bir bölümde verilmiştir. Bu durum, söz konusu müesseselerden ilk üçünün, işlevleri yönüyle daha çok örgün eğitime, diğerlerinin ise yaygın eğitim diye tabir edilen ve genellikle halka yönelik birer eğitim-öğretim müessesesi vasfını taşımalarıyla ilgilidir.

Müesseselerden, mektep, darü'l-huffâz ve medrese sıralamasında, öğretim kademesi esası göz önünde bulundurulurken, temelde aynı işleve sahip olan zâviye tekke ve hanikâhlarda ise böyle bir durum söz konusu olmadığından herhangi bir sıralama yapılmamıştır. Her iki gruptaki müesseselerden bir kısmının yapım tarihlerinin tam olarak tespit edilememesi, eserlerin yazılışında, yapım tarihi yerine, kuruldukları yerleşim birimlerinin alfabetik sırasının tercih edilmesine neden olmuştur.

Çalışmamız, Karamanlıların kısa tarihçesinin ve ayrıca Beyliğin, Osmanlılar tarafından ilhakını müteakip yapılan tahrirlerin yer aldığı giriş dışında, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Karamanlı Beyliği'nde eğitim-öğretim müesseselerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan belli başlı faktörler değerlendirilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde, Karamanlılar döneminde inşa edildiği tespit edilen eğitim-öğretim müesseselerinden, mektepler, dârü'l-huffâzlar ve medreseler; kurucularından mimarî yapılarına, öğretim kadrosundan eğitim-öğretim faaliyetlerine kadar bir takım özellikleri ele alındıktan sonra, tek tek tanıtılmıştır. Zâviye, tekke ve hanikâhların yer aldığı son bölümde ise, yine bu müesseselerin bazı hususiyetleri üzerinde durulmuş ve söz konusu eserler ayrı ayrı tanıtılmıştır.

Araştırmamızın hazırlanması safhasında, her zaman yardımını, ilgisini ve değerli tavsiyelerini bizden esirgemeyen danışman hocam sayın Doç. Dr. Kemal

GÖDE'ye, yine çalışmalarım esnasında her türlü tecrübelerinden ve bilgisinden faydalandığımız Uşak Eğitim Fakültesi Dekanı sayın Prof. Dr. Adnan ŞİŞMAN'a burada şükranlarımı sunarım. Ayrıca tezin hazırlanması aşamasında gereken kolaylığı sağlayan, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dairesi Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi yetkililerine de teşekkür ederim.

İsmail ÇİFTÇİOĞLU

UŞAK 2001

KISALTMALAR

- Gülcan, İmaret : Karamanoğlu II. İbrahim Bey ve İmaret Tarihçesi.
- Gülcan, Karaman Bbüyükleri : Geçmiş Yüzyılların Karaman Bbüyükleri ve Şairleri.
- Gülcan, Karaman Velileri : Karaman Velilerinden Şeyh Aliyyü's Semerkandî ve Kemal Ümmî.
- Halil Edhem, "Vesâik" : "Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke".
- İdari Bölüntüş : Devlet İstatistik Enstitüsü 1997 Genel Nüfus Tesbiti İdari Bölüntüş
- Konyalı, Aksaray : Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde-Aksaray Tarihi.
- Konyalı, Akşehir : Abideleri ve Kitabeleri ile Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir, Tarihi-Turistik Klavuz.
- Konyalı, Alanya : Alanya Tarihi Turistik Klavuz.
- Konyalı, Beyşehir : Abideleri ve Kitabeleri İle Beyşehir Tarihi.
- Konyalı, Ereğli : Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Ereğli'si Tarihi.
- Konyalı, Karaman : Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi.
- Konyalı, Konya : Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi.
- Konya'nın Kültür Birikimi : Dünden Bugüne Konya'nın Kültür Birikimi ve Selçuk Üniv.
- Korkmaz, "Türk Dili" : "Anadolu Beylikleri Devrinde Türk Dili ve Karamanoğlu Mehmet Bey".
- Köprülü, "Kâzerunî" : "Abu İshâk Kâzerunî ve Anadolu'da İshakî Dervişleri".
- Köprülü, "Beylikler" : "Anadolu Beyliklerine Aid Notlar".
- Köprülü, "Yerli Kaynaklar" : "Anadolu Selçuklu Tarihinin Yerli Kaynakları".
- Mülkî İdare : Türkiye Mülkî İdare Bölümleri ve Bunlara Bağlı Köyler Belediyeler.
- Oral, "Ahşap Minberler" : "Anadolu'da Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitâbeleri ve Tarihçeleri".
- Oral, "Ebu İshak" : "Konya'da Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi".
- Oral, "Turgut oğulları" : "Turgut oğulları, Eserleri-Vakfiyeleri".
- Önder, Maarif : Konya Maarif Tarihi.
- Önder, Konya : Mevlânâ Şehri Konya.
- Önge, "Emir Musa" : "Ermenek'te Karamanoğlu Emir Musa Medresesi (Tol Medrese)".
- Tekimdağ, "Osmanlı-Karamanlı" : "Son Osmanlı-Karamanlı Münasebetleri Hakkında Araştırmalar".
- Turan, Tarihî Takvimler : İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler.
- Turan, Türkiye : Selçuklular Zamanında Türkiye.
- Uzluk, Fihrist : Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi.
- Uzunçarşılı, Beylikler : Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri.
- Uzunçarşılı, Medhal, : Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal.
- Yediyıldız, "Lügatçe" : "Vakıf İstılahları Lügatçesi".

AÜ	: Ankara Üniversitesi.
AÜİF	: Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.
Aynı mlf.	: Aynı müellif.
Bkz.	: Bakınız.
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Dairesi Başkanlığı.
c.	: Cilt.
cz.	: Cüz.
Çev.	: Çeviren.
DTCFD	: Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi.
Haz.	: Hazırlayan.
H.	: Hicrî.
İHKVKA	: İbrahim Hakki Konyalı Vakıf Kütüphanesi ve Arşivi.
İBD	: İller Bankası Dergisi.
İA	: İslâm Ansiklopedisi (MEB).
İÜ	: İstanbul Üniversitesi.
KBYEK	: Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi.
KD	: Konya Dergisi.
KİKK	: Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi
KİKM	: Konya İzzet Koyunoğlu Müzesi.
KM	: Konya Mecmuası.
KŞS	: Konya Şer'iyeye Sicilleri.
KVBMA	: Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi.
KYK	: Konya Yusufaga Kütüphanesi.
KKA	: Kuyûd-ı Kadime Arşivi.
Ktp.	: Kütüphanesi.
M.	: Milâdî.
MK	: Millet Kütüphanesi.
MSKMSB	: Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri.
MTM	: Millî Tettebular Mecmuası.
Nşr.	: Neşreden.
No	: Numara.
STY	: Sanat Tarihi Yıllığı.
S.	: Sayı.
s.	: Sayfa.
SÜ	: Selçuk Üniversitesi.
SAD	: Selçuklu Araştırmaları Dergisi.
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
SK	: Süleymaniye Kütüphanesi.

TD	: Tahrir Defteri.
TK	: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü.
TAD	: Tarih Araştırmaları Dergisi.
TİD	: Tarih İncelemeleri Dergisi.
TOEM	: Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası.
TSMA	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi.
TDK	: Türk Dil Kurumu.
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı.
THİTM	: Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası.
TK	: Türk Kültürü.
TTK	: Türk Tarih Kurumu.
Trk. trc.	: Türkçeye tercüme eden.
TM	: Türkiyat Mecmuası.
TDV İA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.
VKD	: Vakfiye Kayıt Defteri.
VHK	: Vakıf Haftası Kitabı.
VTD	: Vakıf Tahrir Defteri.
VD	: Vakıflar Dergisi.
VGMAD	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defteri.
vr.	: Varak.
vd.	: Ve devamı.
Yay.	: Yayınlayan.
YAD	: Yıllık Araştırmaları Dergisi.
YK	: Yusuf Ağa Kütüphanesi.

KONUNUN SINIRLANDIRILMASI ve KAYNAKLARIN TANITIMI

I. Konunun Sınırlandırılması

Teşkilâtçı bir yapıya sahip olan Türklerin, tarih boyunca çok sayıda devletler kurduğu ve bunun paralelinde sayısız, siyasî, iktisadî, sosyal ve kültürel müesseseler vücuda getirdiği bilinen bir husustur. Türk Devletleri, muhtelif zamanlarda çeşitli sebeplerle ömrünü tamamladıkları halde, sahip oldukları müesseselerden çoğu, -bazı değişikliklere maruz kalsalar da- varlıklarını sürdürmeyi başarabilmiştir. Bir başka ifadeyle yeni kurulan bir Türk Devleti, teşkilât bakımından genellikle kendinden önceki devletin müesseselerini örnek almıştır.

Araştırmamızın esasını teşkil eden eğitim-öğretim müesseseleri için de aynı durumun söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu Devletlerinde görülen medrese kurma geleneği, Türkiye Selçukluları vasıtasıyla Anadolu'ya taşınmış ve bu gelenek, zamanla Beyliklere, dolayısıyla da Osmanlılara intikal etmiştir. Benzeri değerlendirmeler, diğer eğitim-öğretim müesseseleri için de geçerlidir. Şu halde böyle bir müessesecilik geleneğinin hüküm sürdüğü Anadolu coğrafyasında, bu alanda araştırma yapmanın, zaman ve mekân itibariyle beraberinde bir takım zorlukları getireceği de âşikârdır.

Karamanlı müesseselerinin tespitinde zaman bakımından karşılaşılan olumsuzluk, bu Beyliğin Anadolu'da, Selçuklu ve Osmanlı hâkimiyetleri arasındaki dönemde kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır; XIII. yüzyıl sonlarına doğru Selçuklu Devleti'nin yıkılış sürecinde, özellikle Konya ve çevresini ele geçiren Karamanlıların kısa süren hakimiyetleri döneminde, bölgede bir kısım eserler vücuda getirilmiştir. Çalışmamızda, Karamanlı hâkimiyetinin tam olarak tesis edilemediği bu devredeki müesseselere de yer verilmiş, böylece konu bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır.

Beyliğin, Osmanlılar tarafından 1483 yılında kesin olarak ilhâkı ile siyasî varlığı sona ermiştir. Ancak aynı değerlendirmenin müesseselerin akıbeti açısından yapılması mümkün değildir. Zira, arşiv belgelerinden de açıkça anlaşıldığı üzere, Karamanlı müesseseleri, Osmanlılar zamanında da varlıklarını sürdürmüşlerdir. Hatta statüleri aynen kabul edilen bu müesseselere, Osmanlılar tarafından ilâve vakıflar dahi tahsis edilmiştir. Karamanlı dönemindeki söz konusu müesseselerin

vakıflar dahi tahsis edilmiştir. Karamanlı dönemindeki söz konusu müesseselerin görevlileri de ülkenin Osmanlılara intikalinden sonra aynı vazifelerini devam ettirmişlerdir. Bu durum, araştırmanın zaman bakımından ister istemez Osmanlı dönemini (XVI. yüzyılın ilk yarısına kadar) kapsamasına neden olmuş, dolayısıyla bu döneme ait belgeler üzerinde durulması da zaruret hâlini almıştır.

Eğitim-öğretim müesseselerinin tespitinde karşılaşılan bir başka zorluk da şüphesiz mekânla ilgili olan meseledir. Genel bir sınırlandırma ile Orta Anadolu'da hüküm sürmüş olan Karamanlı Beyliği'nin, önemli yerleşim merkezleri; Konya, Karaman, Ereğli, Niğde, Aksaray, Kayseri, Kırşehir, Seydişehir, Bozkır, Beyşehir, Akşehir, Ermenek Mut ve Gülnar gibi şehirlerdir. Ancak, Karamanlı Beyliği'nin bir kolu olarak nitelendirilen Alanya Beyliği'nin hâkimiyet sahası da araştırmaya dahil edilmiştir. Zira, bu bölgede kurulan Karamanlılara ait müesseseler, hiç de küçümsenmeyecek bir orana sahiptir. Yöredeki müesseselerin vakıfları, ancak Kanunî dönemine ait tahrir kayıtlarından takip edilebilmiştir.

Araştırmanın istikâmetini, birinci derecede, arşiv kaynaklarından olan vakfiyeler ve tahrir defterleri belirlemiştir. Dolayısıyla çalışmanın başlığı da bu doğrultuda şekillenmiştir. Araştırma sahasıyla ilgili vakfiyelerin tamamına yakını, Karamanlı dönemine aittir. Bununla beraber, tahrir defterlerinin tamamı ise Osmanlılar zamanında tutulmuştur. Karamanlı Ülkesi'nin Osmanlılar tarafından ilhâkını müteakip hazırlanan bu defterlerde, adı geçen Beyliğe ait müesseselerle ilgili oldukça değerli malumatlar bulunmaktadır. Defterlerde, Karamanlı döneminde hazırlanan ancak bugün mevcut olmayan tahrir defterlerine dair, bir takım atıfların da yer alması, bu belgelerin kıymetini büsbütün arttırmaktadır.

Çalışmamızda, bu defterlerden, daha çok 1476, 1483, 1500 ve 1530 tarihli olanları kullanılmış, müesseselerin gerek vakıfları, gerekse görevlileri, bu defterlerden takip edilmiştir. Burada, Karamanlı Beyliği'nin, Osmanlılar tarafından ilk defa ilhâkından hemen sonra hazırlanan 1476 tarihli defterle, kesin olarak ilhâkından sonra tutulan 1483 tarihli defterde, bir kısım müesseselere ait vakıfların yer almaması, 1500 ve 1530 tarihli defterlerin de kullanılmasını gerekli kılmıştır. Diğer taraftan, müesseselerden bazılarının ait vakfiye tarihlerinin ise 1584 tarihli bir tahrir defterinde bulunması, yine söz konusu defterden de yararlanmayı kaçınılmaz hâle getirmiştir.

II. Kaynakların Tanıtımı

A. Arşiv Kaynakları

Sosyal ve kültürel tarih yazıcılığında veya müesseseler üzerinde yapılan araştırmalarda, arşiv belgeleri, şüphesiz oldukça önem arz etmektedir. Bununla beraber çalışılan saha veya dönemle ilgili olarak, günümüze kadar gelebilen maddî eserlerden kitâbelerin ve ayrıca tarihi metinlerin de bir o kadar değer taşıdığını da ifade etmek gerekir.

Bu gerçekten hareketle, araştırmamızın ikinci ve üçüncü bölümlerinde, öncelikle arşiv belgelerinden ve ulaşılabildiği ölçüde de tarihî metinlerden faydalanma yoluna gidilmiştir. Özellikle -zamanımıza sâdece bir kısmı ulaşabilen- vakfiyeler ile Osmanlı dönemine ait vakıf tahrir defterleri, müesseselerin tanıtımında ve vakıflarının izlenmesinde bizim için vazgeçilmez birer kaynak olmuştur.

1. Vakfiyeler

Müesseseler üzerinde yapılan araştırmalarda, önceliğe sahip arşiv belgeleri arasında yer alan vakfiyeleri, genel olarak bir müessesenin kuruluş senedi şeklinde nitelendirmek mümkündür. Müessesenin yeri, vâkıfı/bânisi kuruluş gayesi, vakıfları, işleyişi ve görevlileri gibi pek çok hususta önemli malumatlar bulabildiğimiz bu belgelerden¹, Anadolu Beylikleri dönemine ait olanlardan, ancak bir kısmı günümüze kadar gelebilmiştir. Bu cümleden olarak Karamanlı döneminde inşa edilen müesseselerin vakfiyeleri için de aynı durum söz konusudur.

Karamanlı döneminden günümüze ulaşabilen bu vakfiyelerin sayısını tam olarak tespit etmek mümkün değildir. Tespit edilebilen vakfiyelerin çoğu, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivlerinde muhafaza edilmektedir. Bununla birlikte Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi ile Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi'nde ve yine Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde bir kısım vakfiyeler de bulunmaktadır.

¹ Vakfiyelerin önemi hususunda bkz. M. Fuad Köprülü, "Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti", VD, c. I, Ankara 1938, s. 1-6; H. Baki Kunter, *Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd*, İstanbul 1939, s. 18 vd.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki, hemen hemen tamamı Arapça olarak yazılan vakfiyelerin, Türkçe tercümeleleri de mevcuttur. Çalışmamızda söz konusu vakfiyelerin hem Arapça'larından, hem de Türkçe tercümelelerinden faydalanma yoluna gidilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki vakfiyelerin bir kısmının nüshaları, Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır. Bununla birlikte, Genel Müdürlük Arşivi'nde olmayan bazı vakfiyelerin de yine bu arşivde mevcut olduğu bilinmektedir.

Orijinali dışında başka nüshası bulunmayan vakfiyelerden, Niğde'deki Ak Medrese ile Karaman'daki İbrahim Bey İmâret Medresesi'ne ait vakfiyeler, hâlen Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Karaman'daki Melek Hâtun Medresesi'nin vakfiyesi ise Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Bunların yanında, Mevlânâ Müzesi Arşivi'ndeki şer'iyeye sicillerinde de bazı vakfiye suretlerine rastlanmaktadır.

2. Tahrir Defterleri

Osmanlılarda, yeni fethedilen memleketlerin arazisini tescil, toprağın mülkiyet ve tasarruf sistemini ve vergi nispetlerini tayin ve tespit amacıyla, her otuz senede bir tutulması kanun gereği olan tahrir defterleri, sosyal, iktisadî ve demografik tarih araştırmaları için son derece önem taşımaktadır.

Karamanlı Ülkesi'ni ilhâk ettikten sonra, burayı bir eyâlet haline getiren Osmanlıların, tutmuş oldukları tahrir defterlerinde büyük ölçüde, Karamanlılara ait timar, mülk ve vakıf kayıtlarını muhtevî defterlerden nakiller yaptığı bilinmektedir². Ne yazık ki bugün Karamanlı dönemine ait bu defterlerden, hiçbiri günümüze ulaşamamıştır. Osmanlılar tarafından Karaman Eyâleti vakıflarının yazıldığı defterlerin en erken tarihlisi, 881 H./1476 M. tahriri sırasında tutulan defterdir. Fatih döneminde gerçekleştirilen bu tahrirden sonra, XV. ve XVI. yüzyıl boyunca II. Bayezid, Yavuz, Kanunî ve III. Murad zamanlarında da bazı tahrirler yapılmıştır. Aşağıda, gerek Karaman Eyâleti, gerekse Karamanlı nüfuzu altında bulunan İçel ve Alanya bölgesindeki vakıfları ihtiva eden tahrir defterleri tanıtılacaktır.

² Meselâ bkz. BOA. TD. 990, vr. 6-7; Ayrıca bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, (4. Baskı), Ankara 1988, s. 239; Aynı mlf, *Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal*, (4. Baskı), Ankara 1988, s. 156-157.

a. Vakıf Tahrir Defterleri

VTD. 564 (881 H./1476 M.)

Defter, Ankara'da Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyûd-ı Kadime Arşivi'nde 564 numarada kayıtlıdır. Fatih tarafından 881 H./1476 M. yılında yaptırılan, Karaman Eyâleti'nin umumî evkâf ve emlâk tahririni ihtiva etmektedir. Muslihiddin ve Kasım adlı kâtiplerce hazırlanan defterde, Konya, Lârende, Seydişehir, Beyşehir, Akşehir, Ilgın, Niğde, Sücaeddin Anduğu, Develü, Karahisar, Ürgüp, Ereğli, Aksaray ve Kuşhisar evkâfi yer almaktadır. Defter toplam 91 varaktan ibarettir.

VTD. MC. 0.116/1 (888 H./1483 M.)

İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı (Taksim) Muallim Cevdet Yazmaları arasında, 0.116/1 numarada kayıtlı olan defter, 888 H./1483 M. tarihinde, Hamza Bey oğlu Murad Çelebi marifeti ve Mehmed el Fakir'in kâtipliği ile hazırlanmıştır. İki ciltten oluşan ve 1476 tahririnde kaydı bulunmayan bazı vakıfların da yer aldığı defterde, Konya, Belviran, Lârende, Seydişehir, Beyşehir, Çimen, Akşehir, Ilgın, Niğde, Anduğu, Ürgüp, Ereğli, Aksaray, Kuşhisar ve Kayseri kazalarının vakıfları kayıtlıdır.

VTD. 565 (906 H./1500 M.)

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyûd-ı Kadime Arşivi numara 565'te kayıtlı olan defter, "Defter-i Mücmeli Evkâf-ı Vilâyet-i Karaman ve Kayseriyye ve İç-İl" adını taşımaktadır. İbn Hatip şöhretiyle tanınan, Nasuhzâde Haydar'ın Marifeti ve Ali'nin kâtipliği ile 906 H./1500 M. yılında tutulmuş olan defterde, sırasıyla, Konya, Belviran, Lârende, Seydişehir, Beyşehir, Çimen, Akşehir, Ilgın, Niğde, Anduğu, Ürgüp, Karahisar, Ereğli, Aksaray, Kayseriyye ve Ermenek kazalarının evkâfi yer almakta olup, toplam 234 sayfadan ibarettir.

VTD. 1 (Kanunî-Tarihsiz)

Defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 1 numarada kayıtlı olup, tarihsizdir. Toplam 65 sayfadan oluşmaktadır. İki farklı kısımdan meydana geldiği kolayca farkedilen defterin, birinci kısmı yazı karakteri itibariyle, aynı arşivde 182 numarada

kayıtlı 1522 tarihli İçel Sancağı tahrir defterine, ikinci kısmı da, yine aynı arşivde 272 numarada kayıtlı bulunan, 1555 tarihli İçel Sancağı tahrir defterine benzemektedir. Defterin 2-39 sayfalarında, İçel'e bağı Ermenek, Mut, Karataş ve Gülnar kazaları, 45-65 arasındaki sayfalarda da, yine Ermenek, Mut, Karataş ve Gülnar kazaları ile ayrıca Silifke ve Selindi kazalarının vakıfları yer almaktadır.

VTD. 576 (976 H./1568 M.)

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyûd-u Kadîme Arşivi'nde 576 numarada kayıtlı bulunan defter, toplam 20 varaktan ibaret olup, İçel Sancağı'nın vakıflarını ihtiva eder.

VTD. 584 (992 H./1584 M.)

Bu defter de aynı arşivde 584 numarada kayıtlıdır. 992 H./1584 M. yılında Ahmed oğlu Mustafa'nın marifeti ve Mehmed oğlu Kadri'nin kâtipliğı ile tutulmuştur. Karaman Eyâleti'ne ait vakıf ve mülklerin kaydedildiğı defterde, önceki vakıf defterlerinden farklı olarak, bazı müesseselerin vakfiye tarihleri de yer almaktadır. Defterden daha ziyade bu yönüyle faydalanılmış ve bir kısım müesseselerin Karamanlı dönemine ait olduğı tespit edilmiştir.

b. Mufassal Defterler

TD. 63 (924 H./1518 M.)

Defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 63 numarada kayıtlı olup, 924 H./1518 M. tarihini taşımaktadır. İbn Kemal diye meşhur olan Anadolu Kadiaskeri, Ahmed bin Süleyman bin Kemal'in marifeti ve Şamlı Hüsam'ın kâtipliğı ile hazırlanan bu defter, Karaman Eyâletine bağı Konya (Mir-i mirân), Lârende, Beyşehir, Akşehir, Aksaray ve Niğde sancaklarının tahririni ihtiva etmektedir. Defter, 368 sayfadan ibarettir.

TD. 455 (924 H./1518 M.)

Aynı arşivde 455 numarada kayıtlı bulunan bu mufassal defter de yine Konya, Lârende, Seydişehir, Akşehir, Aksaray ve Niğde sancaklarının tahririni ihtiva etmektedir. Defter toplam 1009 sayfadan ibarettir.

TD. 172 (III. Murad-Tarihsiz)

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyûd-ı Kadime Arşivi'nde, numara 172'de kayıtlı bulunan defter, Ala'yye Sancağı tahririni muhtevîdir ve toplam 150 varaktan oluşmaktadır.

c. Muhasebe-İcmal Defterler**TD. 387 (937H./1530 M.)**

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, 387 numarada kayıtlı olan defterin, 937 H./1530 M. tarihinde tutulduğu anlaşılmaktadır. Karaman ve Rum Eyâletleri'ne ait vakıfları ihtiva eden defter, toplam 988 sayfadan ibarettir. 338 sayfaya kadarki kısmı, Karaman Eyâleti'ne bağlı bulunan, Konya, Beyşehir, Akşehir, Lârende, Niğde, Kayseriyye ve İçel Sancaklarına ait vakıflara ayrılmıştır. Defterin tamamı iki cilt halinde, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı tarafından yayınlanmıştır.

TD. 166 (937 H./1530 M.)

Defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, 166 numarada kayıtlı olup, 937 H./1530 M. tarihini taşımaktadır. Hüdavendigâr, Biga, Karesi, Saruhân, Aydın, Menteşe, Teke ve Alâiye livalarına ait vakıfların yer aldığı defterin tamamı, 656 sayfa olup, 32 sayfası boştur. Defter, çalışma sahamız içinde bulunan Alâiye'nin 1530 tarihindeki vakıflarını da ihtiva etmesi bakımından önem taşımaktadır.

d. İcmal-Mufassal Defterler**MC. 0.76 (881H./1872 M.)**

İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları arasında bulunan defterin, 872-881 H. tarihleri arasında tutulduğu anlaşılmaktadır. Defterde, Alaiyye Sancağı'na dair tahrir kayıtları yer almakta olup, eksik olan kısmın haricinde 279 varaktan oluşmaktadır.

B. Diğer Kaynaklar

Araştırmada, arşiv kaynaklarının yanında, ele alınan dönemle ilgili olarak bir kısım tarihî metinlerden ve şimdiye kadar yapılmış bazı çalışmalardan da

faydalanılmıştır³. Daha çok, siyasî tarih, şehir tarihi, mimarî ve sanat tarihi ağırlıklı olduğu dikkat çeken söz konusu çalışmalardan, -siyasî tarih dışındakilerde- dönemin ilmî dinî, sosyal ve kültürel müesseselerinin de yer yer ele alındığı görülmektedir.

Karamanlı Beyliği'nin kısa tarihçesinin bahsedildiği giriş kısmında, dönemin siyâsî ve askerî hâdiseleri, elden geldiğince birinci el kaynaklardan verilmeye çalışılmış, bununla beraber destekleyici mahiyette, tetkik eserlerden de faydalanma yoluna gidilmiştir. Beyliğin kuruluş safhasıyla ilgili olarak, özellikle İbn Bîbî'nin *Selçuknâme*'si, Kerimüddin Mahmud Aksarayî'ye ait *Musameretü'l Ahbar* ve yazarı bilinmeyen *Anonim Selçuknâme* gibi, Selçuklu tarihini ele alan kaynaklar, son derece önemli malumatlar ihtiva etmektedir. Bununla birlikte güvenilirliği her ne kadar tartışmalı da olsa, Şikârî'nin *Karamanoğulları Tarihi* ile Seyyid İlyas Kirmânî'nin, *Karamannâme*'sinden de faydalanılmıştır. Diğer taraftan Karamanoğlu Mehmed Bey'in, askerî ve siyasî faaliyetleri ve bu çerçevede Memlükler ile olan münasebetler hususunda, *Baybars Tarihi*'nde orjinal kayıtların yer aldığı görülmektedir.

Karamanlılarla Osmanlılar arasındaki münasebetlerde, askerî ve siyâsî hadiselerin takibi, Osmanlı tarihini ele alan kaynaklar vasıtasıyla yapılmıştır. Bunlardan özellikle Neşrî'nin *Kitâb-ı Cihan-nümâ*'sını, Hoca Sadeddin'in *Tâcü't-Tevârih*'ini, Aşık Paşazâde ve İbn Kemal'e ait *Tevârih-i Âli Osman*'ı, Dursun Bey'in *Tarih-i Ebu'l-Feth*'ini burada zikretmek gerekir. Karamanlılarla Eratnalılar arasındaki münasebetler hususunda ise Aziz b. Erdeşir-i Esterebâdî'ye ait *Bezm-u Rezm*'de orjinal malumatlar yer almaktadır.

Karamanlı Beyliği ile ilgili kaleme alınmış bazı araştırmalar da bulunmaktadır. İ. Hakkı Uzunçarşılı'ya ait *Anadolu Beylikleri* adlı eserde Karamanlılar bahsine genişçe yer ayrılmıştır. Şehabeddin Tekindağ tarafından İslâm Ansiklopedisi için yazılan *Karamanlılar* maddesinde, Beyliğin daha çok siyâsî ve askerî faaliyetlerine yer verilmiş, bununla birlikte teşkilât ve kültür üzerinde de kısmen durulmuştur. Yine Faruk Sümer'e ait, İslam Ansiklopedisi'nin Leiden baskısında yer alan, *Karamanoğulları* maddesinde, tamamen siyâsî-askerî hadiseler ele alınmıştır. Fuad Köprülü'nün yazdığı, *Türkiyat Mecmuası*'ndaki *Anadolu Beylikleri Tarihine Ait Notlar* adlı makalede Karamanlılardan bahsedilmektedir.

³ Söz konusu kaynaklarla araştırmaların, basım yerleri ve tarihleri ilgili yerlerde gösterileceğinden, burada ayrıca belirtilmesine lüzum görülmemiştir.

Genel olarak Selçuklu tarihini ele almakla birlikte, Karamanlılar hakkında da önemli malumatların bulunduğu, Osman Turan'a ait *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi* adlı eserle, Tahsin Ünal tarafından kaleme alınan *Karamanoğulları Tarihi*'ni de burada zikretmek gerekir.

Araştırmada, dönemin siyasi, sosyal ve kültürel şartlarının göz önünde bulundurularak, ilmî ortamı hazırlayan amillerin tasvir edildiği ilk bölüm, daha çok Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılışı ve "tavâif-i mülûk" diye de tâbir edilen Beyliklerin ortaya çıkış süreci dikkate alınarak incelenmiştir. Burada siyasi, askerî hâdiselerin takibi için, başta İbn Bîbî'ye ait *Selçuknâme* olmak üzere, *Aksarayî Tarihi*, *Anonim Selçuknâme*, *Baybars Tarihi*, Müneccimbaşı'ya ait *Câmiü'd-düvel* ve Şikârî'nin *Karamanoğulları Tarihi* gibi kaynaklar önemli mâlumatlar ihtiva etmektedir. Bu kaynakların yanısıra, Karamanlı Beyliği'nden bahseden Şehabeddin Tekindağ'ın ve Fâruk Sümer'in İslâm Ansiklopedisi için yazdıkları *Karamanlılar* maddeleri, İ. Hakkı Uzunçarşılı'ya ait *Anadolu Beylikleri* ile Osman Turan'ın *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi* adlı eserleri de, yine faydalandığımız tetkikât arasında yer almaktadır.

Karamanlı Beyliği'ndeki ilmî ve kültürel faaliyetlerle ilgili olarak, daha çok Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi üzerinde yapılan çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlardan; İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın yukarıda zikredilen eserinin yanında, *Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal*'i ile Fuad Köprülü'nün *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı tetkiki, N. Sami Banarlı'nın yine Türk edebiyatı tarihi ile ilgili çalışması, Cloude Cahen'in Beylikler dönemine ait bir takım malumatları da içeren eseri, ayrıca Faruk Sümer'in Türkiye kültür tarihi ile ilgili hacimli makalesi, ilk akla gelen araştırmalardan bazılarıdır. Charles Diez-Oktay Aslanapa-Mesud Koman ve O. Nuri Dülgerler'in Karamanlı dönemi sanatı ve mimarîsi üzerine yaptıkları araştırmalar ile Metin Sözen ve Aptullah Kuran'ın Karamanlı medreselerinin mimarîsine yönelik çalışmaları, Beyliğin, sanat ve mimarî anlayışını ortaya koyan orjinal çalışmalardır.

GİRİŞ

A. KARAMANLI BEYLİĞİ'NİN KISA TARİHÇESİ

Oğuzların Avşar boyuna mensup oldukları bilinen¹ Karamanlıların, XIII. yüzyılın ilk yarısından itibaren devam eden Moğol istilası sırasında yurtlarını terk ederek Azerbaycan ve Şirvan² havalisine geldiği, bir kısmının burada kaldığı³, diğer büyük kısmının da Anadolu'ya geçtiği anlaşılmaktadır⁴.

Sultan Alâeddin Keykubad'ın 1228 tarihinde Ermenek Vilâyeti'ni (Kamereddin İli) fethetmesi⁵ üzerine, Karaman boyunun önemli bir kısmı, diğer Türkmenlerle birlikte bu uc bölgelerine yerleştirilmiştir⁶. Sivas bölgesinde ikâmet etmekte olan diğer bir kısım da, muhtemelen Babaî İsyanı'na iştirak ettikten sonra Ermenek havalisine gelerek, burayı yurt edinmişlerdir⁷.

Nûre Sofi

Şikârî'de, babasının adı Sadeddin olarak zikredilen⁸ Nûre Sofi , İbn Bîbî'deki kayıtlarda Karamanlıların ilk tarihi şahsiyeti olarak gösterilmektedir⁹. Baba İlyas'ın halifelerinden olan Nûre Sofi, 1240 tarihinde baş gösteren Babaî İsyanı'nda¹⁰ Türkmenlerin safında yer almış, muhtemelen bu isyanın bastırılmasından sonra da

¹ Bkz. M.C. Şehâbeddin Tekindağ, "Karamanlılar", İA, c. VI, İstanbul 1993, s. 317; Faruk Sümer, **Oğuzlar (Türkmenler)**, Ankara 1972, s. 160; Aynı mlf, "Karamanoğulları", EP, IV, s. 619-625, (Çev: M. Akif Erdoğan) TDA, S. 100 (Şubat 1996), s. 67.

² Şikârî de (**Karaman Tarihi** Trk. Yzm, Millet Kütp. (Ali Emiri), No. 458, vr. 4) Karamanlıların Anadolu'ya Şirvan bölgesinden geldiğini belirtir.

³ Bölgede "Karamanlı" adında bazı köylerin mevcut olduğu bilinmektedir (Bkz. M. Fuad Köprülü "Oğuz Etnolojisine Aid Notlar", TM, I, s. 194, dipnot:1).

⁴ Bkz. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 316.

⁵ Alâeddin Keykubad Ermenek ve havalisinin idaresini Kamereddin Lala'nın idaresine bırakmış, dolayısıyla havalî O'nun adıyla anılmıştır. Bkz. İbn Bîbî, **El Evamirü'l-Alâ'iyeye Fi'l-Umuri'l-Alâ'iyeye (Selçuk nâme)** I, (Çev: M. Öztürk), Ankara 1996, s. 353; Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul 1993, s. 519.

⁶ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 1; Turan, **Türkiye**, s. 519; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 316.

⁷ Bkz. Sümer, "Karamanoğulları", s. 67; Turan, **Türkiye**, s. 519.

⁸ Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, (Haz: M. Koman), Konya 1946, s. 9-10.

⁹ Bkz. İbn Bîbî, **Aynı eser**, c. II, s. 202.

¹⁰ İsyân hakkında bilgi için bkz. İbn Bîbî, **Aynı eser**, c. II, s. 49-53; Franz Babinger - M. Fuad Köprülü, **Anadolu'da İslâmiyet**, (Çev: R. Hulusi), (Yay. Haz: M. Kanar), İstanbul 1996, s. 51-52; Ahmet Yaşar Ocak, **Babailer İsyanı**, İstanbul 1980.

Konya ve Ermenek havalisine gelmiştir¹¹. Söz konusu bölgeye geldikten sonra gittikçe nüfuzu artan Nûre Sofi'nin, bir takım siyâsî ve askerî faaliyetlere katıldığı da görülmektedir¹².

Kerimüddin Karaman Bey

Nûre Sofi'nin oğlu olan Kerimüddin Karaman Bey'in, siyâsî ve askerî faaliyetleriyle ön plâna çıkması, II. İzzeddin Keykâvus'un Moğollar tarafından tahttan indirilip, yerine IV. Kılıçarslan'ın çıkarılmasıyla hız kazanmıştır. Zira, öteden beri Moğollara düşman olan Türkmenleri karşısına almaktan çekinen yeni Selçuklu iktidarı, Kerimüddin Karaman Bey'e elinde bulundurduğu yerleri ikta olarak vermiş, kardeşi Bunsuz'a da "Emir-i candar" olarak tayin etmiştir¹³. Ancak Mehmet Bey liderliğindeki Türkmenler, Selçuklu iktidarının ve Türkmenlerin karşı te'dip hareketi üzerine 1261'de Konya'ya yürümüş, ancak Gevele kalesi civarında yapılan muharebede yenilmişlerdir. Karaman Bey kaçmaya muvaffak olurken, kardeşleri Zeynelhac ve Bunsuz esir edilerek öldürülmüştür¹⁴. Karaman Bey bundan sonra fazla yaşamamış, 1261 tarihinde veya az sonra vefat etmiştir¹⁵.

Şemseddin Mehmed Bey

Kerimüddin Karaman Bey'in büyük oğlu olan Mehmet Bey, Beyliğin başına geçince babası gibi mücadeleye devam etti. O, Memlûk Sultanı Baybars'a dayanarak¹⁶, Selçuklu iktidarı ve Moğollara karşı isyan eden Hatiroğlu Şerafeddin'in tarafını tutmuştur¹⁷. Ancak Hatiroğlu İsyanı'nın (1276)¹⁸ bastırılması üzerine, Mehmed Bey zor durumda kalmıştır.

¹¹ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 317. Seyyid İlyas Kirmânî, Nûre Sofi'nin bu isyan sırasında kaçarak, Tarsus Dağı'na gelip gizlendiğini ifade eder (Bkz. "Karamannâme", KD, 1943, s. 64-65, s. 58-59).

¹² Bkz. Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, s. 10-15.

¹³ Geniş bilgi için bkz. Kerimüddin Mahmud Aksarayî, **Musâmeretü'l Ahyâr-Selçukî Devletleri Tarihi**, (Trk. trc: M. N. Gençosman), Ankara 1943, s. 159-160; İbn Bîbî, **Aynı eser**, c. II, s. 202-203; Ayrıca bkz. **Anonim Selçuknâme**, (Haz. F. Nafiz Uzluk), Ankara 1952, s. 36.

¹⁴ Aksarayî, **Aynı eser**, s. 159-160; Akrasayî'nin verdiği bu malumâta temas etmeyen İbn Bîbî (**Aynı eser**, c. II, s. 202-203), Karaman Bey vefat edince Sultan Kılıçarslan'ın Bunsuz'u tutuklatıp, Karaman Bey'in oğullarını da Gevele Kalesi'ne hapsedtiğinden ve onları Muineddin Pervâne'nin serbest bırakarak memleketlerine gönderdiğinden bahseder.

¹⁵ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 3.

¹⁶ Bkz. İbn Şeddâd, **El-Melikû'z-Zâhir**, (Trk. trc. M. Ş. Yaltkaya), **Baypars Tarihi**, c. II, İstanbul 1941, s. 76-77.

¹⁷ Hatiroğlu Şerafeddin, Mehmed Bey'in bu desteğine karşılık, Ermenek havalisinin serleşkerliğini (askerî kumandanlığını) Kadı Hotenî oğlu Bedreddin İbrahim'den alarak kendisine vermiştir (Bkz. İbn Bîbî, **Aynı eser**, c. II, s. 203).

Buna rağmen Mehmed Bey Selçuklu iktidarı ve Moğollarla olan mücadelesini bırakmadı. Hatta zaman zaman bazı başarılar da elde etti¹⁹. 1277 tarihinde Anadolu'ya gelip, Selçuklu tahtına oturan Sultan Baybars ile işbirliği yaptı²⁰. Baybars'ın Elbistan Ovası'nda Moğolları yendiği haberini alıp Aksaray'a saldırdıysa da başarılı olamadı. Daha sonra buradan hareket eden Mehmed Bey Konya'yı kuşattı. Halkın direnmesine rağmen şehri ele geçirdi²¹.

Mehmed Bey şehre girdikten bir gün sonra, Selçuklu şehzadesi olduğu iddia edilen "Cimrî" lakablı Gıyâseddin Siyavuş'u Selçuklu Sultanı ilan etti ve kendisi de vezir oldu (1277). Cimrî adına hutbe okutup para kestirildi²².

Mehmed Bey'in, Selçuklu ve Moğollarla olan mücadelesi bundan sonra da devam etti. Nihayet Mut taraflarında yapılan çarpışmayı kaybeden Mehmet Bey, burada Moğollar tarafından kardeşleri ile birlikte şehid edildi (1277)²³.

Güneri Bey

Selçukluların, Karamanlılara ve diğer Türkmenlere karşı yürüttükleri te'dip hareketi, Sultan II. Gıyâseddin Mesud döneminde de devam etti²⁴. Bu sırada Beyliğin başına geçen Mehmed Bey'in kardeşi Güneri Bey, III. Gıyâseddin Mesud'un validesi ile anlaşarak ondan emaret menşuru aldı²⁵.

Güneri Bey'in riyasetinde bulunan Karamanlılar, birkaç defa Konya üzerine yürüdüler²⁶. Bu arada 1287 tarihinde Ermenilere ait olan Tarsus tahrip edildi. Ermeni

¹⁸ Hatiroğlu İsyanı hakkında geniş bilgi için bkz. Aksarayî, *Aynı eser*, s. 181-188; İbn Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 183-185; Ayrıca bkz. *Anonim Selçuknâme*, s. 37-39; Turan, *Türkiye*, s. 537-542.

¹⁹ Mehmed Bey, Ermenek bölgesinin serleşkerliğini tekrar elde etmiş olan Bedreddin İbrahim'i, Göksu derbendinde bozguna uğrattı. Bununla birlikte Sahiller Emiri Hoca Yunus da mağlup edildi (Bkz. Aksarayî, *Aynı eser*, s. 189-190; Ayrıca bkz. Turan, *Türkiye*, s. 559.

²⁰ İbn. Şeddâd, *Aynı eser*, s. 88-90; *Anonim Selçuknâme*, s. 37-39; Aksarayî, *Aynı eser*, s. 191-193.

²¹ Aksarayî, *Aynı eser*, s. 204-205; *Anonim Selçuknâme*, s. 38-39; İbn Bîbî'nin (*Aynı eser*, c. II, s. 205), Mehmed Bey'in Konya muhasarası sırasında, bir kısım Ahi ve Rûnudların Karamanlı kuvvetlerine yardım ettiğine dair verdiği malumâtlar, bu sırada, Ahilerin ve Türkmenlerin Selçuklu iktidarına ve Moğollara karşı tutumları hakkında fikir vermektedir.

²² Aksarayî, *Aynı eser*, s. 204-205; İbn Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 209-210; H. Fehmi Turgal, *Müneccimbaşı'ya Göre Anadolu Selçukluları*, İstanbul 1935, s. 80-81; Sümer, *Oğuzlar*, s. 156 vd; Halil Edhem, *Kayseri Şehri*, (Sadeleşiren ve tamamlayan: K. Göde), Ankara 1982, s. 123.

²³ İbn Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 215-216; *Anonim Selçuknâme*, s. 40; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 6-7. Son zamanlarda yapılan araştırmalarda, Mehmed Bey'in mezarının Karaman'a bağlı Eminler Köyü'nde olduğu tesbit edilmiştir (Bkz. Mehmet Armutlu, *Türk Dilinin Anadoludaki Üç Temel Direği "Üç Karamanlı" Karamanoğlu Mehmet Bey*, Ankara 1997, s. 121-125).

²⁴ Bkz. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 319; Sümer, "Karamanoğulları", s. 70.

²⁵ *Anonim Selçuknâme*, s. 44-45; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 7.

²⁶ Sümer, Aynı yer; Turan, *Türkiye*, s. 589; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 319.

Kralı'nın İlhanlı hükümdarı Argun'a şikayeti üzerine, Gıyâseddin Mesud, Moğol ve Selçuklu kuvvetleriyle Karamanoğlu üzerine yürüdü ve Karaman havalisi tahrip edildi²⁷. Güneri Bey Sultan II. Mesud'dan af diledi²⁸. Ancak bu defa da İlhanlı Komutanı Keyhâtu'nun, Karamanlı topraklarını tahrip etmesine engel olunamadı²⁹. Bu arada Güneri Bey 699 H./1300 M. tarihinde vefat etti³⁰.

Mecdeddin Mahmud Bey

Güneri Bey'den sonra Beyliğin başına kardeşi Mahmud Bey geçti. Mahmud Bey, Güneri Bey henüz hayatta iken Antalya'yı zaptetmiş ve burada Memlûk Sultanı Melik Eşref adına hutbe okutmuştu³¹. Ne kadar süreyle Beyliğin başında bulunduğu kesin olarak bilinmeyen Mahmud Bey'in, önceki Karaman beyleri gibi Selçuklu ve Moğol kuvvetlerine karşı mücadelelerde bulunduğu anlaşılmaktadır³². 702 H./1302 M. tarihinde kesin olarak hayatta olduğu bilinen³³ Karamanlı hükümdarının, muhtemelen 707 H./1307-8 M. tarihinde öldüğü anlaşılmaktadır³⁴.

Burhaneddin Musa ve Yahşi Bey

Mahmud Bey'in ölümünden sonra, aile mensupları arasında beyliğin başına geçme konusunda bazı anlaşmazlıklar ortaya çıkmış, bu durumdan istifade eden Memlûk Sultanları, Onlar üzerinde nüfuz sahibi olmuştur³⁵. Oğullardan Burhaneddin Musa Bey, babasının ölümünü müteakip Lârende'de Karaman Beyi olarak hüküm sürerken³⁶, Neşrî'de Mahmud Bey'in oğlu olarak zikredilen³⁷, ancak Eflâkî'de Yahşi

²⁷ **Anonim Selçuknâme**, s. 48; Ali Sevim-Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi**, Ankara 1989, s. 315; Tahsin Ünal, **Karamanoğulları Tarihi**, Ankara 1957, Fs. I, s. 121.

²⁸ **Anonim Selçuknâme**, s. 49.

²⁹ Aksarayî, **Aynı eser**, s. 242; Turan, **Türkiye**, s. 604-605; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 320.

³⁰ **Anonim Selçuknâme**, s. 67; Tekindağ, Aynı yer.

³¹ Bkz. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 320; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 8.

³² Tekindağ, Aynı yer.

³³ Mahmud Bey, 702 H./1302 M. tarihinde Ermenek'te bir cami ile babası Karaman Bey için bir türbe yaptırmıştır (Bkz. Halil Edhem, "Vesâik", **TOEM**, cz. 11, İstanbul 1329, s. 699-704; İ. Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitabeleri İle Karaman Tarihi**, İstanbul 1967, s. 696-697, 706-709).

³⁴ Bkz. Hazerfen (Hüseyin), **Tenkîh el-Tevarîh**, Trk. Yzm. Hekimoğlu Kütp. No: 731, 732, s. 133; Ayrıca bkz. Mehmed Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-nümâ**, I, (Yay: F. R. Unat - M. A. Köymen), Ankara 1995, s. 48-49; M. Fuad Köprülü, "Anadolu Beylikleri Tarihine Aid Notlar", **TMC**, II, İstanbul 1928, s. 23.

³⁵ Bkz. Kâzım Yaşar Kopruman, "Karamanoğulları", **TTD**, II, Ankara 1987, s. 508.

³⁶ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 9.

³⁷ Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-nümâ**, I, s. 49.

bin Karaman şeklinde kaydedilen³⁸ Yahşi Bey, Konya’da idareyi elinde bulunduruyordu³⁹.

Yahşi Bey’in Konya’yı zaptederek bu bölgede Moğol tahakkümünü kırması, İlhanlıların vali Emir Çoban’ı Anadolu’ya göndermelerine sebep oldu⁴⁰. Karamanlılar, Emir Çoban Anadolu’ya gelince, -diğer uc beyleri itaatlerini bildirdikleri halde- kendisini karşılamaya gitmediler. Bunun üzerine İlhanlı valisi kendisine iteatte kusur eden Karamanlılar üzerine yürüyerek Konya’yı ele geçirdi (714 H./1314 M.)⁴¹. Yahşi Bey’in muhtemelen bu muhasarayı müteakip⁴², 1315 tarihinde maktulen öldüğü anlaşılmaktadır⁴³.

Bedreddin İbrahim Bey

Yahşi Bey’in ölümünden sonra beyliğin başına geçen⁴⁴ İbrahim Bey’in, 1318 tarihinde kardeşi Musa Bey’e muhalefet edip bağımsız hareket ederek, Memlûk Sultanı Melik Nâsır adına hutbe okutup, sikke kestirdiği görülmektedir. Memlûkler, İbrahim Bey’e beylik merkezi olan Lârende’yi, Musa Bey’e de Ermenek Beyliği’ni vermişlerdir⁴⁵.

İbrahim Bey döneminde Karamanlılar gerek Memlûk Devletiyle, gerekse Moğol valisi Timurtaş ile dostane ilişkiler içinde bulunmuşlardır. Timurtaş’ın Mısır’a ilticasını fırsat bilen İbrahim Bey, 1329’da Konya’yı kesin olarak ele geçirmiş ve uzun süre bu şehir Karamanlıların elinde kalmıştır⁴⁶. İbn Batuta 733

³⁸ Ahmed Eflâkî, **Ariflerin Menkıbeleri**, c. II, (4. Baskı), (Çev: T. Yazıcı), İstanbul 1987, s. 175.

³⁹ Burada, Mahmud Bey’den sonra Beyliğin başına kimin geçtiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, Neşrî’de (**Kitâb-ı Cihan-nümâ**, I, s. 49), Yahşi Bey’in Ermenek’te, babası Mahmud Bey’in ünvanını devraldığı belirtilmektedir. Bu konuda ayrıca bkz. Sümer, “Karamanoğulları”, s. 72; Köprülü, “Beylikler”, s. 23-24; Tekindağ, “Karamanlılar”, s. 320.

⁴⁰ Tekindağ, Aynı yer; Sümer, “Karamanoğulları”, s. 72.

⁴¹ Bkz. Aksarayî, **Aynı eser**, s. 342-343.

⁴² Tekindağ, Aynı yer.

⁴³ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 12; Sevim-Yücel, **Aynı eser**, s. 318.

⁴⁴ Tekindağ, Aynı yer.

⁴⁵ Bkz. İbn Batuta, **Seyahatnâme**, (Trk. trc: M. Serif), c. I, İstanbul 1333, s. 324; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 9; Köprülü, “Beylikler”, s. 26.

⁴⁶ Köprülü, “Beylikler”, s. 27; Sümer, “Karamanoğulları”, s. 73; Tekindağ, “Karamanlılar”, s. 321; Ünal, **Aynı eser**, s. 141-142.

H./1333 M. tarihinde Lârende'yi ziyaret ettiğinde, İbrahim Bey'le görüşmüştür⁴⁷. İbrahim Bey, aynı tarihte kardeşi Halil Bey lehine emirlikten feragat etmiştir⁴⁸.

Halil Bey

Şikârî'deki kayıtlardan⁴⁹, Beyliğin başında onyediyedi sene bulunduğu anlaşılan Halil Bey dönemi hakkında kaynaklarda fazla malumat bulunmamaktadır. Şikârî, O'nun, Dâvud, Hızır, İshak, Süleyman ve Alâeddin adlarında beş oğlunun olduğunu ifade eder⁵⁰. 745 H./1340 M. tarihinde veya az önce öldüğü anlaşılan Halil Bey'in yerine, kardeşi Bedreddin İbrahim Bey ikinci defa Beyliğin başına geçmiştir⁵¹.

Fahreddin Ahmet Bey

İbrahim Bey'in oğlu olan Fahreddin Ahmet Bey, babasının ölümünden sonra Beyliğin başına geçmiştir⁵². 744 H./1343 M. tarihinde Karamanlıların Ulu Bey'i olarak Konya'da oturduğu bilinen⁵³ Ahmet Bey'in, kardeşi Süleyman'la birlikte Moğolların tutumu yüzünden Sultan Eratna ile mücadeleye giriştiği görülmektedir⁵⁴. Aksaray'da Moğollarla ittifak yapan Eratna'yı mağlup eden Ahmed Bey ve kardeşi Emir Süleyman, Eratnalı Ülkesi'ni yağmalamışlardır. Mağlûbiyetten müteessir olan Eratna, Moğol beyleri, Babük Han ve Devletşah ile ittifak yaparak Karamanlılarla tekrar mücadeleye girişmiş, bu defa kazanan taraf kendisi olmuştur. Savaş sırasında Ahmed Bey öldürülmüş⁵⁵ kardeşi ve aynı zamanda veziri olan Süleyman Bey ise esir edilmiş, ancak daha sonra serbest bırakılarak Lârende'ye gönderilmiştir⁵⁶. Sultan

⁴⁷ Bkz. İbn Batuta, *Seyahatnâme*, c. I, s. 324; Aynı mlf, *Tam Metin Seyahatnâme*, (Haz: M. Çevik), c. I, İstanbul 1993, s. 201-202; Muallim Cevdet, *Zeylun ala Fasli'l-ahiyeti'l-fityani't-Turkiyye fi kitâbi'r-Rihle li İbn Battuta*, İstanbul 1350/1932, s. 125.

⁴⁸ Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 56; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 321; Sevim -Yücel, *Aynı eser*, s. 317.

⁴⁹ *Karamanoğulları Tarihi*, s. 56; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 10.

⁵⁰ Bkz. *Karamanoğulları Tarihi*, s. 57; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 321.

⁵¹ Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 57; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 10; Köprülü, "Beylikler", s. 27; Ünal, *Aynı eser*, Fs. I, s. 142.

⁵² Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 57; Sümer, "Karamanoğulları", s. 74; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 10; Halil Edhem, "Vesâik", cz. 11, s. 704.

⁵³ Osman Turan, *Tarihî Takvimler*, (2. Baskı) Ankara 1984, s. 32-33; Faruk Sümer, "Anadolu'da Moğollar", *SAD*, Ankara 1970, s. 112.

⁵⁴ Bkz. Kemal Göde, *Eratnalılar*, Ankara 1994, s. 74.

⁵⁵ Karaman'daki Emir Musa Bey Medresesi Türbesi'nden, İnceminare Müzesi'ne götürülen Ahmed Bey'e ait mezar taşında, 750 H./1350 M. tarihinde öldüğü kaydedilmektedir. Bu konuda bkz. Halil Edhem, "Vesâik", cz. 11, s. 705-706; İ. Hakkı Konyalı, *Karaman*, s. 459-460.

⁵⁶ Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 57-60; Kemal Göde, *Aynı eser*, s. 74-75.

Eratna'nın, Ahmed Bey'in 750 H./1350 M. tarihinde ölümü üzerine, Konya'yı ülkesine kattığı anlaşılmaktadır⁵⁷.

Şemseddin Bey

Bedreddin İbrahim Bey'in oğlu olan Şemseddin Bey, kardeşi Ahmed Bey'in ölümünden sonra, 1350 tarihinde Lârende Emiri olmuştur⁵⁸. Kendisi bir yıl iki ay kadar hükümdarlıkta bulunmuş, nihayet Beyliğin başına geçmek isteyen küçük kardeşi Karaman tarafından zehirlenerek öldürülmüştür⁵⁹. Bu olaydan sonra Ermenek Emiri Musa Bey, Lârende'ye davet edilmiş ve Beyliğin başına geçirilmiştir⁶⁰.

Burhaneddin Musa Bey (İkinci Defa)

753 H./1352 M. tarihinde ikinci defa Karaman hükümdarı olan⁶¹ Musa Bey'in, beylik müddeti fazla uzun sürmemiştir. Kendisi Mut'a çekilmiş, Lârende'de ise Kardeşi Halil Bey'in oğlu Seyfeddin Süleyman Bey ile Bedreddin İbrahim Bey'in oğlu Karaman'ı bırakmıştır⁶². Ancak adı geçen beylerin ittifak halinde hareket ederek pek çok yeri zaptetmesi üzerine, Musa Bey bu sırada Konya'da emir olarak bulunan Halil Bey'in diğer oğlu Alâeddin Bey'i davet etmiş ve idareyi Alâeddin Bey'le Süleyman Bey'e bırakmıştır⁶³. Musa Bey, 757 H./1356 M. tarihinde vefat etmiştir⁶⁴.

Seyfeddin Süleyman Bey

Halil Bey'in oğlu Süleyman Bey, 757 H./1356 M. yılında Beyliğin başına geçmiş, yaklaşık beş sene hüküm sürmüştür⁶⁵.

Süleyman Bey, Sivas Emiri Eratnaoğlu Mehmed Bey'in işbirliği yaptığı bazı Karaman ümerası tarafından hile ile öldürülmüştür (762 H./1361 M.)⁶⁶.

⁵⁷ Sümer, "Moğollar", s. 113; Göde, Aynı eser, s. 75.

⁵⁸ Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 60; Sümer, "Karamanoğulları", s. 74.

⁵⁹ Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 60; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 321; Şemseddin Bey'in de, Karaman'daki Emir Musa Medresesi Türbesi'nde vaktiyle tespit edilen mezar taşında, 753 H./1352 M. tarihinde vefat ettiği kaydedilmektedir (Bkz. Halil Edhem "Vesaik", cz. 11, s. 706; Konyalı, *Karaman*, s. 460; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 11).

⁶⁰ Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 60; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 11; Ünal, Aynı eser, Fs. I, s. 144.

⁶¹ Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 11; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 321.

⁶² Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 6; Tekindağ, Aynı yer.

⁶³ Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 61-62; Uzunçarşılı, Aynı yer.

⁶⁴ Tekindağ, Aynı yer.

⁶⁵ Bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 12; Sevim-Yücel, Aynı eser, s. 318.

⁶⁶ Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 90; Göde, Aynı eser, s. 96-97. Süleyman Bey, Lârende'de İbn Kalemî Zâviyesi'ne defnedilmiş, kardeşi Alâeddin Bey 772 H./1370 M. tarihinde onun adına

Alâeddin Bey

Süleyman Bey'in öldürülmesinden sonra, yerine kardeşi Alâeddin Bey hükümdar olmuştur. Cesur ve mücadeleci bir hükümdar olan Alâeddin Bey zamanında, Karamanlı Beyliği'nin sınırları her yönde genişlemiştir⁶⁷.

Alâeddin Bey, Hamidoğullarından bazı yerleri fethetmiş, Germiyanogulları arazisine de işgal etmeye kalkmıştır. 777 H./1375 M. tarihinde ise Eratnalıların şehri olan Kayseri'yi ele geçirmiş⁶⁸, ayrıca Kadı Burhaneddin ile mücadele etmekten de geri durmamıştır.

Osmanlı hükümdarı, Murad Hüdavendigâr'ın kızı Melek Hâtun'la evlenen⁶⁹ Alâeddin Bey zamanında, ilk Osmanlı-Karamanlı münasebetleri başlamıştır⁷⁰. Osmanlıların Hamidoğulları topraklarının bir kısmını satın alması, ayrıca Rumeli'de fütuhatta bulunmaları, Karaman Beyliği'nde kıskançlık doğurmuştur⁷¹. Karamanlılar 762 H./1361 M. yılında Ankara Ahileri ile Eratnaoğlu Mehmed⁷² Bey ve bazı Türkmen oymaklarını yanlarına alıp, Osmanlılara karşı mücadeleyi denedilerse de bunda başarılı olamadılar⁷³. Karamanlılar, bu hâdiseden bir süre sonra Gorigos'a (Akdeniz kıyısındaki kız kulesi) muhtelif seferler düzenleyerek bazı yerleri işgal ettiler⁷⁴.

türbe yaptırılmıştır. (Bkz. Sümer, "Karamanoğulları", s. 74; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 13; Konyalı, **Karaman**, s. 232-239).

⁶⁷ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 13; Sümer, 752 H./1380 M. tarihinde Karaman Ülkesi'nin, Gülnar, Anamur, Silifke, Mud, Ermenek, Hâdim, Lârende, Ereğli, Ulukışla, Niğde, Kara-hisar, Aksaray, Akşehir, Ilgın, Kadınhanı ve Konya'yı ihtiva ettiğini, Beyşehir ve Seydişehir'deki hâkimiyetin ise, kesin olarak bilinmediğini söyler (Bkz. "Karamanoğulları", s. 75).

⁶⁸ Uzunçarşılı, Aynı yer; Göde, **Aynı eser**, s. 105.

⁶⁹ Ferudûn Bey, **Münşeât-ı Selâtin**, c. I, İstanbul 1274, s. 104-107; Lane Poole, **Düvel-i İslâmiyye**, (Trk. trc: Halil Edhem), İstanbul 1927, s. 297; Joseph von Hammer, **Osmanlı Tarihi**, c. I, (Çev: M. Ata), (Bugünkü Dille Özetleyerek Yeniden Yazan: A. Karahan), İstanbul 1990, s. 38.

⁷⁰ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 321; Tahsin Ünal, **Karamanoğulları Tarihi**, Konya 1986, s. 170-171; Kemal Göde, "Ankara Savaşına Kadar Osmanlı-Karamanlı Münasebetleri", SDÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 4, Isparta 1999, s. 75.

⁷¹ Sümer, "Karamanoğulları", s. 75; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 321. Halil İnalçık, Osmanlıların, - Arap Ülkeleri'yle olan ticarî münasebetleri açısından- önemli bir güzergâh üzerinde bulunan Hamid İli'ni, daha I. Murad devrinden itibaren tamamıyla ele geçirmek ve Karamanlılara karşı korumak için inatla mücadele ettiklerini ifade eder (Bkz. **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi**, İstanbul 1993, s. 206).

⁷² Şikârî'ye göre Mehmed Bey ile Alâeddin Bey Konya'da medrese arkadaşlığı yapmışlardır (Bkz. **Karamanoğulları Tarihi**, s. 61).

⁷³ Bkz. Hoca Sadeddin, **Tâcü't-Tevârih**, c.I, İstanbul 1279, s. 67-68; Ayrıca bkz. Neşri, **Kitâb-ı Cihanümâ**, I, s. 219 vd.

⁷⁴ Bkz. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 321-322.

Karamanlılarla ile Osmanlılar arasında ilk savaş, Alâeddin Bey'in Karaağaç ile Yalvaç'ı işgal etmesi yüzünden çıktı ve 789 H./1387 M. tarihinde vuku bulan muharebeyi Osmanlılar kazandı. Her iki beylik arasında Alâeddin Bey'in aldığı yerleri geri vermesi şartıyla barış yapıldı⁷⁵. Ancak bu geçici barış dönemi fazla uzun sürmedi. Bu defa kayınpederinin Kosova'da şehit düşmesini fırsat bilen Alâeddin Bey, antlaşmayı bozarak taarruza geçti. Ancak yeni hükümdar Yıldırım Bayezid'le yaptığı mücadelede mağlup oldu ve Beyşehir'i geri vererek barış yapmak zorunda kaldı (1391)⁷⁶.

Osmanlılarla anlaşılan Alâeddin Bey, bu arada Kadı Burhaneddin'e ait bazı yerleri işgal etti. Ancak buraları tekrar geri vermek zorunda kaldı⁷⁷. Kadı Burhaneddin Ahmed, Timur'un yüksek hakimiyetini tanıyan Alâeddin Bey'e karşı mücadeleye girişerek, Karamanlılara ait, Aksaray, Zincirli ve Salime kalelerini ele geçirdi. Bir müddet sonra da (1396) bir kısım Karamanlı topraklarını yağmalattı⁷⁸.

Alâeddin Bey, Yıldırım Bayezid'in Eflak seferini fırsat bilerek, Ankara'ya hücum edip Anadolu Beylerbeyi Sarı Timurtaş Paşa'yı yakaladı. Ancak bu defa da Osmanlı Sultanı'na mağlup olmaktan kurtulamadı ve Konya'ya çekildi. Şehri Muhasara eden Sultan Bayezid, Konyalıların da desteği ile Alâeddin Bey'i yakalatıp öldürttü (800 H./1397-98 M.)⁷⁹.

Yıldırım Bayezid, Konya, Lârende, Develi ve Aksaray gibi Karamanlı şehirlerini alarak sahile kadar ilerlemeye muvaffak oldu⁸⁰.

⁷⁵ Bkz. Münecimbaşı Ahmed Dede, *Münecimbaşı Tarihi*, c. I, (Trk. trc: İ. Erünsal), İstanbul (Tarihsiz), s. 117-120; Azizi bin Erdeşir-i Esterebâdî, *Bezm-u Rezm*, (Çev: M. Öztürk), Ankara 1990, s. 292-293; Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. I, s. 106-108; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. I, Ankara 1988, s. 246-249; Hammer, *Aynı eser*, c. I, s. 40.

⁷⁶ Bkz. Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. I, s. 128-130; Aşık Paşazâde, *Tevârih-i Âli Osman*, (Nşr: Âli Bey), İstanbul 1332, s. 72; Esterebâdî, *Aynı eser*, s. 361-362; Münecimbaşı, *Aynı eser*, c. I, s. 135; Mehmed Neşri, *Neşri Tarihi*, I. (Haz: M. A. Köymen), Ankara 1983, s. 150-151; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. I s. 265-268; Göde, "Osmanlı-Karamanlı Münasebetleri", s. 81-82.

⁷⁷ Esterabâdî, *Aynı eser*, s. 426-432; Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II, Eratna Devleti, Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti, Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1991, s. 183 vd; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 14.

⁷⁸ Bkz. Esterebâdî, *Aynı eser*, s. 426-432; Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 175-178; Yücel, *Aynı eser*, s. 188; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 14.

⁷⁹ Bkz. Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. I, s. 132; *Neşri Tarihi* I, s. 152-153; Edirne'li Oruç Bey, *Oruç Bey Tarihi*, (Haz: Atsız), s. 56; Münecimbaşı, *Aynı eser*, c. I, s. 136; Enverî, *Düsturnâme*, (Nşr: M. Halil), İstanbul 1928-30, s. 88; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 323; Göde, "Osmanlı-Karamanlı Münasebetleri", s. 83-84.

⁸⁰ Bkz. Ahmedî, *Dâsıtân-ı Tevâri-i Âl-i Osman*, (Nşr: N. S. Banarlı), İstanbul 1931, s. 82; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 323.

Nasreddin Mehmed Bey

Timur, Ankara Muharebesi'nden sonra, diğer Beyliklerle beraber, Karamanlıların topraklarını da, Kayseri, Kırşehir ve Sivrihisar da dahil olmak üzere geri verdi⁸¹. Böylece Alâeddin Bey'in oğullarından Mehmed Bey Karamanlı hükümdarı olarak Konya'yı merkez yaptı. Kardeşi Âli Bey de kendisine tâbi olarak Niğde Emiri oldu⁸².

Mehmed Bey, Osmanlı şehzadeleri arasındaki taht mücadelelerinden istifadeyle, Germiyan arazisi olan Afyon Karahisar ve Kütahya'yı işgal edip⁸³, ayrıca Bursa'yı da tahrip etti (816 H./1413 M.)⁸⁴. Bunun üzerine Candaroğlu İsfendiyar Bey ve Germiyan hükümdarı Yakup Bey'le ittifak yapan Çelebi Mehmed, Akşehir, Beyşehir, Seydişehir ve Okluk Hisarı'nı fethettikten sonra Konya'yı da kuşattı⁸⁵. Ancak Karamanoğlu'nun teklifi ile zapt edilen yerler Osmanlılara teslim edilmek suretiyle sulh yapıldı (817 H./1414 M.)⁸⁶. Ertesi yıl Osmanlılar aleyhine tekrar faaliyete geçen Mehmed Bey, bunda başarılı olamadı ve oğlu Mustafa Bey ile birlikte Sultan Çelebi Mehmed'den affını istemek zorunda kaldı⁸⁷. Mehmed Bey Çelebi Mehmed hayatta olduğu sürece Osmanlılara karşı herhangi bir taarruzda bulunmadı⁸⁸.

Osmanlılardan çekinen Mehmed Bey, Memlûk Sultanı adına sikke kestirdi⁸⁹. Ancak Sultan Melik Müeyyed'in, Karamanlıların ikinci defa zaptettikleri Tarsus'u geri vermesini istemesi üzerine araları açıldı⁹⁰. Memlûkler, Tarsus'u geri almayı muvaffak oldular. Ancak Karamanlılarla Ramazanoğulları birlikte hareket ederek

⁸¹ Aşıkpaşazâde, Timur'un Karamanlılara Kırşehir, Sivrihisar ve Beypazarı'nı verdiğini belirtir (Bkz. **Aşık Paşaoğlu Tarihi**, (Haz: Atsız), İstanbul 1992, s. 70; Ayrıca bkz. Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 17; Sümer, "Karamanoğulları", s. 76.

⁸² Uzunçarşılı, Aynı yer; Ali Bey'in, kardeşine tâbi olduğu, 812 H./1409 M. tarihli, Niğde'deki Ak medrese kitâbesinden de anlaşılmaktadır (Bkz. II. Bölüm, s. 158).

⁸³ H. 858 tarihli bir takvimde sözkonusu yerlerin işgali, 813 H./1410 M. olarak kaydedilmektedir (Bkz. Atsız, "Hicrî 858 Yılına Ait Bir Takvim", **SAD**, IV, Ankara 1975, s. 258).

⁸⁴ Haiil Edhem, "Âl-i Germiyan Kitâbeleri", **TOEM**, cz. 2, İstanbul 1328, s. 116; **Neşri Tarihi**, II, s. 54-57; Aşık Paşazâde, **Tevârih-i Âl-i Osman**, s. 85; Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. I, s. 274-275; Hammer, **Aynı eser**, c. I, s. 102.

⁸⁵ **Neşri Tarihi**, II, s. 58-60; Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. I, s. 277-278.

⁸⁶ Bkz. Müneccimbaşı, **Aynı eser**, c. I, s. 184; **Neşri Tarihi**, II, s. 60; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 18; Sümer, "Karamanoğulları", s. 76.

⁸⁷ Bkz. Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. I, s. 282; **Neşri Tarihi**, II, s. 60; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 18; Sümer, "Karamanoğulları", s. 76.

⁸⁸ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 19.

⁸⁹ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 19; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 324.

⁹⁰ Bkz. Sümer, "Karamanoğulları", s. 76; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 19.

burayı tekrar işgal ettiler⁹¹. Bu durum karşısında harekete geçen Memlûk kuvvetleri Kayseri, Niğde, Ereğli ve Lârende'yi tahrip etti. Karaman Beyliği, Âli Bey'e verildi⁹². Taşeline kaçan Mehmed Bey, Ramazanoğlu İbrahim Bey'le Kayseri'yi ele geçirmeye teşebbüs etti ise de bunda başarılı olamadı⁹³. Kendisi, Dulkadiroğullarına esir düşerken, oğlu da öldürüldü. Karamanoğlu bundan sonra Kahire'ye götürüldü (823 H./1420 M.). Konya hariç bütün Karaman Ülkesi Âli Bey'e verildi⁹⁴.

Âli Bey (İlk Defa)

Memlûklerin himâyesinde kendisine Karamanlı Beyliği verilen (822 H./1419 M.) Âli Bey, Memlûk Sultanlığı'ndan himâye görmesine rağmen ülkede otoritesini kuramadı⁹⁵. Kardeşi Mehmed Bey'in kumandanlarından olan Sungur Ağa'nın müdafaa ettiği Konya'yı dahi ele geçiremediği gibi, Osmanlıların desteklediği Mehmed Bey'in oğlu İbrahim Bey'in hücumlarına karşı da mukavemet gösteremedi ve Niğde'ye çekildi⁹⁶.

Bu arada Osmanlıların Karamanlı işlerine karışmasını hoş karşılamayan Memlûkler, Mehmed Bey'i serbest bıraktılar⁹⁷. Memlûk Sultanı Melik Zâhir Seyfeddin Tatar tarafından affedilerek⁹⁸ memleketine dönen Mehmed Bey, kardeşi Niğde'de emir bulunan Âli Bey'e karşı bir harekette bulunamadı. Âli Bey, biraderi ölünceye kadar burada emir olarak kalırken, Karaman Beyliği de ikiye bölünmüş oldu⁹⁹.

Mehmed Bey (İkinci Defa)

824 H./1421 M. yılında Memlûk Sultanı olan Melik Müeyyed Şeyh'in emriyle saliverilen Mehmed Bey, ikinci defa Beyliğin başına geçince hemen

⁹¹ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 324; Uzunçarşılı, Aynı yer.

⁹² Bkz. Kazım Yaşar Koprman, **Mısır Memlûkleri Tarihi**, Ankara 1989, s.188; Aynı mlf, "İkdu'l Cumân'da Karaman-oğullarına Dâir Kayıtlar", **İsmail Aka Armağanı**, İzmir 1999, s. 47.

⁹³ Tekindağ, Aynı yer; Koprman, **Mısır Memlûkleri**, s. 188.

⁹⁴ Koprman, **Mısır Memlûkleri**, s. 189-190; Tekindağ, Aynı yer; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 20; Lane Poole, **Aynı eser**, 298. Âli Bey'in, Niğde'deki Şah Mescid kitâbesinden, daha 816 H./1413 M. yıllarında, kendisine "Sultan" ünvanını verdiği anlaşılmaktadır (Bkz. Halil Edhem, "Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke", **TOEM**, cz. 12, İstanbul 1329, s. 759-760.

⁹⁵ Sümer, "Karamanoğulları", s. 76; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 324.

⁹⁶ Sümer Aynı yer; Tekindağ, Aynı yer; Koprman, **Mısır Memlûkleri**, s. 190.

⁹⁷ Tekindağ, Aynı yer; Koprman, "İkdu'l-Cumân'da", s. 51.

⁹⁸ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 21; Koprman, "İkdu'l-Cumân'da", s. 51-52.

⁹⁹ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 21.

Osmanlılara karşı cephe aldı¹⁰⁰. Teke (Antalya) Bey'i Hamidoğlu Osman Bey'in teklifi ile Osmanlıların elinde bulunan Antalya Kalesini ele geçirmek istedi¹⁰¹. Ancak kaleden atılan bir top güllesinin isabeti sonucu öldü. Cesedini, oğlu İbrahim ve İsa Beyler Lârende'ye getirerek orada defnettiler (826 H./1423 M.)¹⁰².

Âli Bey (İkinci Defa)

Mehmed Bey'in ölümünü haber alan Âli Bey, Konya'ya gelerek burada hükümdarlığını ilan etti. Yeğenleri İbrahim ve İsa Beyler ise Karamanlı Ülkesi'nden çıkarıldılar¹⁰³. Osmanlı Ülkesi'ne giden iki kardeş, Sultan II. Murad'dan yardım istediler. İbrahim, İsa ve Âli Beylere kız kardeşlerini veren¹⁰⁴ Osmanlı hükümdarı, ayrıca İbrahim Bey'e yardımcı kuvvetlerle takviye ederek Karamanlı Ülkesi'ne gönderdi. İbrahim Bey'in, Konya'yı elde etmesi ile buradan ayrılan Âli Bey, Niğde'ye çekilmek zorunda kaldı¹⁰⁵.

Sârimüddin İbrahim Bey

Amcası Âli Bey'i Niğde'ye çekilmeye mecbur ettikten sonra Beyliğin başına geçen İbrahim Bey, Osmanlılarla olan dostluğu bozdu. Sırlar ve Macarlar'la Osmanlılar aleyhine bir muahede yaptıktan sonra Beyşehir'i zaptetti (836 H./1433 M.)¹⁰⁶. Rumeli'deki tehlikeli durumu atlatan Osmanlılar ise Karamanoğlu üzerine yürüyerek Akşehir, Beyşehir, Said İli (Kadınhanı) ve Konya'yı ele geçirdiler. İbrahim Bey sulh yapmak zorunda kaldı (839 H./1435 M.)¹⁰⁷. İbrahim Bey'in Kayseri'yi zaptetmesi üzerine Dulkadiroğulları ile ittifak kuran Osmanlılar, şehri

¹⁰⁰ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 324; Sümer, "Karamanoğulları", s. 76; Mehmed Bey'in, Osmanlı Devleti'nde Çelebi Sultan Mehmed'in ölümüyle (824 H./1421 M.) ortaya çıkan taht mücadelesinden istifade etmeye kalktığı ve bu maksatla da Mustafa Çelebi'yi desteklediği bilinmektedir (Müneccimbaşı, *Aynı eser*, c. I, s. 204-205).

¹⁰¹ Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 184-185; Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. I, s. 330; Ayrıca bkz. *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*, (Nşr: F. Giese; Haz: N. Azamat), İstanbul 1992, s. 65-66.

¹⁰² Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 205; *Neşri Tarihi*, II, s. 88 ; Müneccimbaşı, *Aynı eser*, c. I, s. 209-210; *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 66; Hammer, *Aynı eser*, c. I, s. 133.

¹⁰³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. I, s. 402.

¹⁰⁴ Bkz. Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, I, s. 581; Aşık Paşazâde, *Tevârih-i Âli Osman*, s. 111; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 22; Sümer, "Karamanlılar", s. 77.

¹⁰⁵ Sümer, Aynı yer ; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 325; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 22-23.

¹⁰⁶ *Neşri Tarihi*, II, s. 98; *Aşık Paşaoğlu Tarihi*, s. 98; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. I, s. 414.

¹⁰⁷ Bkz. Müneccimbaşı, *Aynı eser*, c. I, s. 223-224; *Aşık Paşaoğlu Tarihi*, s. 100; *Neşri Tarihi*, II, s. 100; *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 70; Osman Turan, *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler*, (Yay: O. Turan) (2. Baskı), Ankara 1984, s. 26-27.

elde ettiler (840 H./1436 M.)¹⁰⁸. Daha sonra İsa Bey'i kardeşinin üzerine sevkeden müttelifler, İsa Bey'in maktul düşmesi üzerine bunda başarılı olamadılar¹⁰⁹. Bu arada Memlûklerden de çekinen İbrahim Bey, Osmanlılarla anlaşmaya mecbur kaldı (840 H./1437 M.)¹¹⁰. Osmanlılarla Karamanlılar arasında, bu sulh dönemi 1442 tarihine kadar sürdü. Bu tarihte Osmanlılar aleyhine kurulan Haçlı ittifakına katılan İbrahim Bey, damadı Turgudoğlu Hasan kumandasında gönderdiği kuvvetlerle Ankara, Kütahya, Afyon, Bolvadin, Beypazarı ve Hamid İli'ni tahrip ettirdi¹¹¹. Bu durum karşısında Haçlılarla bir antlaşma yapan Sultan Murad, Karaman memleketine bir intikam seferi düzenledi¹¹². Zor durumda kalan İbrahim Bey, sevgend-nâme vermeye mecbur kaldı ve ağır şartları kabul etti¹¹³.

Osmanlılarla yaptığı muahededen sonra Gorikos seferine çıkan İbrahim Bey, 1448 M. de Kıbrıslılardan burayı fethetti¹¹⁴. Bu arada Sultan Murad'ın vefat edip yerine II. Mehmed'in tahta geçmesi ile tekrar ümitlenen İbrahim Bey, Osmanlı Sultanı'nın bizzat harekete geçmesi üzerine Taşeli'ne çekilerek sulh istemek zorunda kaldı (855 H./1451 M.)¹¹⁵. İbrahim Bey Osmanlılarla anlaşma yapmakla beraber, düşmanca tavrından vazgeçmedi. Bu meyanda Venediklilerle işbirliğini amaçlayan bir antlaşma yaptı¹¹⁶.

Hayatının son günlerinde oğullarının miras kavgalarına şahid olan İbrahim Bey, Kavala (Gevele) Kalesi'nde vefat etti (869 H./1464 M.)¹¹⁷. Cenazesi Lârende'de defnedildi¹¹⁸.

¹⁰⁸ Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 24; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 325.

¹⁰⁹ Tekindağ, Aynı yer; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 24.

¹¹⁰ Bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 25; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 325.

¹¹¹ Münecimbaşı, Aynı eser, c. I, s. 230-231; Neşri Tarihi, II, s. 108-111; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. I, s. 424; Turan, *Takvimler*, s. 40-41.

¹¹² Neşri Tarihi, II, s. 111-112; Münecimbaşı, Aynı eser, c. I, s. 231; Aşık Paşazâde, Osmanlıların bu intikam seferini şöyle tasvir eder: "Vilâyet-i Karaman-ı şöyle vurdular kim köylerini ve şehirlerini elek elek ettiler, harap ettiler, Karamanoğlu kaçtı. Taşeline girdi. O yıl er oğlan ve kız doğdu meçhulün-nesebtir." (*Tevârih-i Âli Osman*, s. 130).

¹¹³ Bkz. Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. I, s. 394; 1444 tarihli bu sevgend-nâme'nin metni için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Karamanoğulları Devri Vesikalarından İbrahim Bey'in Karaman İmaretine Vakfiyesi", *Belleten*, c. I, Ankara 1937, s. 120-123.

¹¹⁴ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 325-326; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 28.

¹¹⁵ Dursun Bey, *Târîh-i Ebû'l-feth*, (Haz: M. Tulum), İstanbul 1977, s. 38; Oruç Bey, Aynı eser, s. 107; Aşık Paşazâde, *Tevârih-i Âli Osman*, s. 140; Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. I, s. 415; Enverî, Aynı eser, s. 94 vd.; Münecimbaşı, Aynı eser, c. I, s. 254-255.

¹¹⁶ M. C. Şehabeddin Tekindağ, "Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", *Tarih Dergisi*, c. XIII, (Sayı 17-18'den Ayrı Basım), İstanbul 1963, s. 45-46.

¹¹⁷ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, VII. Defter, (Nşr: Ş. Turan), Ankara 1957, s. 237-238; Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, II, s. 773.

İshak Bey - Pîr Ahmed Mücadelesi

İbrahim Bey'in vefatından evvel, taht mücadelesine girişen oğullarından İshak Bey'in, babası tarafından halef seçildiği anlaşılmaktadır¹¹⁹. Ancak kendisi, babasının ölümünden sonra hükümdarlığını ilan etmişse de devlet merkezi olan Konya'ya gelememiş ve daha önce kendisine verilmiş olan, Silifke havalisine çekilmek zorunda kalmıştır¹²⁰. İshak Bey'in Konya'ya gelmemesinin esas sebebi, kardeşi Pîr Ahmed Bey'in buranın ayânını elde ederek hükümdarlığını ilan etmesi idi¹²¹.

İkiye ayrılmış olan Karaman Beyliği'nin başına geçmek isteyen İshak Bey, bu maksatla önce Memlûk Sultanlığı'ndan yardım istedi. Ancak Memlûklerden gereken yardımı sağlayamadı ve bu defa Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'a iltica etti¹²². 869 H./1464 M. tarihinde Karamanlı Ülkesine giren Uzun Hasan, Konya, Aksaray, Develü, Beyşehir, Kayseri ve Akşehir'i İshak Bey'e bıraktı¹²³. Pîr Ahmed Bey ise Osmanlılara iltica etmek zorunda kaldı¹²⁴. Karaman İli'ne ait bazı yerleri terk etmek suretiyle Osmanlılarla anlaşan Pîr Ahmed Bey, kendisi gibi Osmanlılarla anlaşma yolunu deneyen ancak bunda muvaffak olamayan¹²⁵ İshak Bey'e karşı harekete geçti. Ermenek civarında vuku bulan savaşta İshak Bey mağlûp edildi¹²⁶ ve kendisi Uzun Hasan'a iltica etti¹²⁷. Ancak çok geçmeden 870 H./1466 M. tarihinde Uzun Hasan'ın yanında iken öldü¹²⁸.

¹¹⁸ İbrahim Bey'in cesedi, sonradan Lârende'ye nakledilerek, burada İmâret'e bitişik türbesine defnedilmiştir (Uzunçarşılı, "Karaman İmâreti Vakfıyesi", s. 125; Halil Edhem, "Vesâik", TOEM, cz. 13, İstanbul 1330, s. 830-831).

¹¹⁹ Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi, **Solak-zâde Tarihi**, c. I, (Haz: V. Çabuk), Ankara 1989, s. 310; Sümer, "Karamanoğulları", s. 77; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 30-31.

¹²⁰ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 326; Aynı mlf, "Silifke", **Tarih Enstitüsü Dergisi**, (Sayı 2'den ayrı basım), İstanbul 1971, s. 147; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 31.

¹²¹ Bkz. **Solak-zâde Tarihi**, c. I, s. 310; Tekindağ, Aynı yer; Uzunçarşılı, Aynı yer.

¹²² Uzunçarşılı, Aynı yer; Sümer, "Karamanoğulları", s. 78; Tekindağ, Aynı yer.

¹²³ Bkz. Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 50-51.

¹²⁴ Pîr Ahmed Bey ve kardeşlerinin Osmanlılara ilticası üzerine, Akkoyunluların, Karaman İli'nde yaptıkları tahribatlar, yerli halkta bir infiale sebep olmuştur (Bkz. Aşık Paşazâde, **Tevârih-i Âli Osman**, s. 167 vd.; Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. I, s. 498; Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-nümâ**, II, s. 773.

¹²⁵ Bkz. **Neşrî Tarihi**, II, s. 173; Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. I, s. 499; İbn Kemal, Aynı eser, VII. Defter, s. 240.

¹²⁶ İbn Kemal, Aynı eser, VII. Defter, s. 240-241; Dursun Bey, Aynı eser, s. 129; Bkz. Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 31; Tekindağ "Karamanlılar", s. 326.

¹²⁷ Dursun Bey, Aynı eser, s. 129; Aşık Paşazâde, **Tevârih-i Âli Osman**, s. 168; **Neşrî Tarihi**, II, s. 173-174; İbn Kemal, Aynı eser, s. 241.

¹²⁸ İbn Kemal, Aynı eser, s. 242; Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-nümâ**, II, s. 777; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 32, 1 nolu dipnot). Uzunçarşılı, aynı eserinde (s. 34) İshak Bey'in, 880 H./1475 M. tarihli bir

Pîr Ahmed Bey

Osmanlıların desteği ile Beyliğin başına geçen Pîr Ahmed Bey'in, Orta Anadolu havalisine hâkim olması, gerek Memlûk Sultanlığı'nı, gerekse Akkoyunlu Devleti'ni endişeye düşürüyordu¹²⁹. Bu durum, Osmanlı hükümdarı Fatih'i Memlûklere karşı Pîr Ahmed Bey'i himâye etmeye zorluyordu¹³⁰.

Pîr Ahmed Bey ise Osmanlı hâkimiyetinden kurtulmak amacıyla Memlûklerle yakınlaşma yolunu seçmiş, ayrıca Osmanlıların düşmanı Akkoyunlu ve Venedik devletleri ile ittifak yapmaktan çekinmemiştir¹³¹. Pîr Ahmed Bey'in bu muhalefeti üzerine harekete geçen Osmanlı hükümdarı Fâtih, Karamanlı Ülkesi'ne girerek, Konya ile müstahkem Gevele Kalesi'ni zapt etti¹³². Lârende'ye kaçan Pîr Ahmed Bey takip edildi, ancak bu defa İç-il taraflarına kaçtı¹³³. Fatih, oğlu Mustafa'yı Karaman Beyliği'ne tayin etti¹³⁴.

Pîr Ahmed ve Kasım Beylerin Müşterek Hükümeti

Pîr Ahmed Bey bu mağlûbiyetten sonra Osmanlılarla olan mücadelesine devam etti. Kardeşi Kasım Bey'le birlikte hareket ederek, Ereğli, Aksaray, Develü ve Niğde gibi eski Karamanlı şehirlerini zapt ettiler (874 H./1469-70 M.)¹³⁵. Karamanlı İli'nde vuku bulan bu gelişmeler üzerine, harekete geçen Osmanlı kumandanı İshak Paşa, önce Lârende'ye, daha sonra da İç-il'e yürüdü¹³⁶. Osmanlı kuvvetleri ile mukabele edemeyen Pîr Ahmed Bey, Uzun Hasan'a iltica etti¹³⁷. Kardeşi Kasım Bey

sikkisinin bulunduğuna işaret ederek, O'nun bir ara Silifke'de hükümdar olabileceğini muhtemel görmekte ve 892 H./1487 M. yılında vefat ettiğini belirtmektedir.

¹²⁹ Zira, Memlûkler öteden beri bu havâliyi kendi nüfuz sahaları olarak görüyorlar, Akkoyunlular ise, Fırat Vadisi'ne doğru arazilerini genişletmek arzusunu taşıyorlardı (Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 53).

¹³⁰ Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 53.

¹³¹ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 326 ; Aynı mlf, "Osmanlı-Karamanlı", s. 53-54.

¹³² Oruç Bey, Aynı eser, s. 121; Neşri Tarihi, II, s. 175-176; İbn Kemal, Aynı eser, s. 274; Aşık Paşazâde, Tevârih-i Âli Osman, s. 170; Ayrıca bkz. M. Zeki Oral, "Fatih Sultan Mehmed'in Gevele Kalesi ile Karaman İllerini Fethi ve Hâmîdî'nin Terci-i Bendi", VD. c. IV, Ankara 1958, s. 82-89.

¹³³ Bkz. Aşık Paşazâde, Tevârih-i Âli Osman, s. 170; Neşri, Kitâb-ı Cihan-nümâ, II, s. 783; Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. I, s. 511.

¹³⁴ Bkz. Solak-zâde Tarihi, c. I, s. 317; Müneccimbaşı, Aynı eser, c. II, s. 338.

¹³⁵ Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 57.

¹³⁶ Müneccimbaşı, Aynı eser, c. II, s. 340; İbn Kemal, Aynı eser, VII. Defter, s. 303 vd.; Neşri Tarihi, II, s. 180.

¹³⁷ Neşri Tarihi, II, s. 180; İbn Kemal, Aynı eser, VII. Defter, s. 304.

de Hasan Dağı'na veya Bulgar Dağı'na çekildi¹³⁸. Bâzi cemaatlerin desteğini alan Kasım Bey, Niğde üzerine yürüdü ise de bunda başarılı olamadı. Osmanlılar Lârende, Ereğli ve Aksaray gibi şehirlerin halkını İstanbul'a sürdüler (876 H./1471 M.)¹³⁹. Gedik Ahmed Paşa, Alanya'yı ve Silifke'yi elde ederek, Mokan ve Görgös (Gorigos) kalelerini işgal etti¹⁴⁰.

Akkoyunlu ve Venedik Yardımı

Erzincan'da bulunan Pîr Ahmed ve Kasım beyler, Osmanlılarla ihtilaf halinde olan Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'la işbirliği yaptılar¹⁴¹. Karaman beylerinin teşviki ile harekete geçen Uzun Hasan, 876 H./1472 M. yılında Tokat'ı tahrip ettirdi¹⁴². Yeğeni Yusufça Mirza ise yanında Pîr Ahmed ve Kasım Beyler olduğu halde, Kayseri'den başlayarak Karaman ve Hamideli taraflarını elde etti¹⁴³. Şehzade Mustafa Çelebi'nin kuvvetleri ile Beyşehir tarafında karşılaşan Yusufça Mirza, burada mağlûp oldu ve kendisi esir edildi¹⁴⁴. Kaçmaya muvaffak olan Pîr Ahmed Bey ise Uzun Hasan'ın yanına çekildi¹⁴⁵. Bazı boy ve oymakların yardımı ile hareket eden Kasım Bey de, Silifke'de tutunabildi¹⁴⁶.

Uzun Hasan Bey'in Karamanlıların yanında yer alması, Akkoyunlularla Osmanlıların 878 H./1473 M. tarihinde Otlukbeli'nde savaşmalarına sebep olmuş, savaş sonunda Uzun Hasan'ın mağlûp olması, Karamanlıların ümitlerini kırmıştır¹⁴⁷. Savaştan sonra ise Fatih, oğlu Şehzade Mustafa Çelebi ile Gedik Ahmed Paşa'yı Karamanlı Ülkesi'nin yeniden fethi için memur etmiştir¹⁴⁸. Gedik Ahmed Paşa,

¹³⁸ Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 196-197; Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 60.

¹³⁹ Aşık Paşazâde, *Tevârih-i Âli Osman*, s. 173; *Neşrî Tarihi*, II, s. 177-181; Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 196-197; Müneccimbaşı, *Aynı eser*, c. II, s. 340.

¹⁴⁰ Bkz. *Solak-zâde Tarihi*, c. I, s. 323 vd; Aşık Paşazâde, *Tevârih-i Âli Osman*, s. 175 vd; *Neşrî Tarihi*, II, 181-183; Dursun Bey, *Aynı eser*, s. 153.

¹⁴¹ Müneccimbaşı, *Aynı eser*, c. II, s. 341-342; *Neşrî Tarihi*, II, s. 184.

¹⁴² Aşık Paşazâde, *Tevârih-i Âli Osman*, s. 177; *Neşrî Tarihi*, II, s. 184; Müneccimbaşı, *Aynı eser*, c. II, s. 342.

¹⁴³ Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. II, s. 523; *Neşrî, Kitâb-ı Cihan-nümâ*, II, s. 801; İbn Kemal, *Aynı eser*, s. 325 vd.

¹⁴⁴ İbn Kemal, *Aynı eser*, s. 328-329; Oruç Bey, *Aynı eser*, s. 123; Dursun Bey, *Aynı eser*, s. 156-157; Ferudun Bey, *Aynı eser*, c. I, s. 272 vd.; Müneccimbaşı, *Aynı eser*, c. II, s. 342-343.

¹⁴⁵ *Neşrî Tarihi*, II, s. 185; Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 66.

¹⁴⁶ Bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 33; Osmanlılara karşı Akkoyunlular ve Karamanlıların yanında yer alan Venediklerin, bu sıralarda Gorigos ve Silifke'yi Karamanlılar adına fethettikleri bilinmektedir (Bkz. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 327).

¹⁴⁷ Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 33.

¹⁴⁸ Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 68-69.

Otlukbeli mağlûbiyetini müteakip İç-il'e kaçmış olan¹⁴⁹ Pîr Ahmed Bey'i, Lârende civarında yendi ve Ermenek'i zaptetti¹⁵⁰. Mennan Kalesi'ne sığınan Pîr Ahmed Bey ise burada vefat etti 879 H./1474 M.)¹⁵¹. Gedik Ahmed Paşa bundan sonra Silifke'yi (1474), Şehzâde Mustafa'ya ise Develi Karahisar'ı teslim aldı¹⁵².

Kasım Bey

Kardeşi Pîr Ahmed Bey'in vefatından sonra yalnız kalan Kasım Bey'in, Memlûklere sığınmak zorunda kaldığı bilinmektedir¹⁵³. Ancak Mustafa Çelebi'nin vefatıyla Karaman valiliğine getirilen Cem Sultan'ın, dağılan cemaat beyleri ile birlikte Kasım Bey'le de iyi münasebetler kurması, Beyliği elde etmeye çalışan, Karamanlı Beyini umutlandırdı¹⁵⁴. Cem Sultan'ın Mısır'a ilticasından sonra harekete geçen Kasım Bey, Karaman Beylerbeyi Hadım Ali Paşa'nın kuvvetlerini Pervâne Sahrası'nda dağıtarak Konya'ya muhasara etti. Ancak Gedik Ahmed Paşa'nın gelmesiyle Silifke'ye çekildi¹⁵⁵. Cem Sultan ile ittifak halinde yapılan ikinci Konya muhasarası da bir netice vermedi ve Karaman Beyliği'nin son vârisi Taş-İli'ne çekilmek zorunda kaldı (887 H./1482 M.)¹⁵⁶. Cem Sultan'ın Rodos şövalyelerinin yanına gitmesiyle çaresiz kalan Karamanoğlu, II. Bayezid ile yaptığı anlaşma mucibince vefatına kadar (888 H./1493 M.) Osmanlılara tâbi olarak İçel taraflarında hüküm sürdü¹⁵⁷.

¹⁴⁹ Bkz. Aşık Paşazâde, **Tevârih-i Âli Osman**, s. 180; Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 69.

¹⁵⁰ Oruç Bey, **Aynı eser**, s. 126; Müneccimbaşı, **Aynı eser**, c.II, s. 351; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 34.

¹⁵¹ Bkz. Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. I, s. 549; Müneccimbaşı, **Aynı eser**, Aynı yer; Pîr Ahmed Bey'in, nerede medfun olduğu bilinmemektedir (Halil Edhem, **Kayseri Şehri**, s. 154).

¹⁵² Müneccimbaşı **Aynı eser**, c. II, s. 351-352; Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 70-71.

¹⁵³ Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 71.

¹⁵⁴ Bkz. Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, s. 198-199; Oruç Bey, **Aynı eser**, s. 130; Müneccimbaşı, **Aynı eser**, c. II, s. 372; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 327. Cem Sultan, şehzâdeliği sırasında, Karaman'da büyük vakıflar kurmuştur. O'nun, bu tutumuyla, şehirdeki zengin Karamanlı eserleriyle rekabet etme düşüncesinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda bkz. Surarîye Faroqi, **Towns and Townsmen of Ottoman Anatolia, Trade, Crafts and Food Production in an Urban Setting, 1520-1650**, Cambridge 1984, s. 42; Aynı mlf, **Osmanlılarda Kentler ve Kentliler**, (Çev: N. Kalaycıoğlu), İstanbul 1994, s. 52.

¹⁵⁵ Müneccimbaşı, **Aynı eser**, c. II, s. 376-377; Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 72.

¹⁵⁶ Bkz. **Neşrî Tarihi**, II, s. 209-210; Müneccimbaşı, **Aynı eser**, c. II, s. 377-378; Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, s. 201-203.

¹⁵⁷ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 35; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 327; Şikârî, Karamanoğlu Kasım Bey'in üç oğlu ve bir kardeşi ile birlikte, Sultan Bayezid tarafından zehirletildiğini ifade eder (Bkz. s. 205-206).

Kasım Bey'in vefatı üzerine Karamanlı ümerâsının talebi ile yerine İbrahim Bey'in torunu Turgudoğlu Mahmud Bey getirildi¹⁵⁸. Ancak Osmanlı-Memlûk mücadelesinde Memlûkleri destekleyen Mahmud Bey'in, hükümranlığı uzun sürmedi ve üzerine gönderilen Osmanlı kuvvetleri karşısında Haleb'e firar etmek zorunda kaldı (892 H./1487 M.)¹⁵⁹.

II. Bayezid döneminde eyâlet haline getirilen Karaman İli'nin 906 H./1500 M. tarihindeki tahriri ile, vergilerin arttırılmasından hoşnut olmayan Turgud ve Varsak gibi konar-göçer aşiretler, İran'da bulunan Kasım Bey'in yeğeni Mustafa Bey'i İçel'e davet ettiler¹⁶⁰. Ancak Osmanlı kuvvetlerine mukavemet edemeyen Mustafa Bey, Memlûklere iltica etmek zorunda kaldı. Kendisi, 919 H./1513 M. yılında Kahire'de vefat etti¹⁶¹.

B. KARAMANLI ÜLKESİ'NİN EYÂLET HALİNE GETİRİLMESİ VE YAPILAN TAHRİRLER

Yukarıda da izah edildiği gibi, Osmanlı-Karamanlı münasebetleri ilk defa Murat Hüdavendigâr zamanında başlamış ve bu münasebetler genellikle karşılıklı siyasî rekabet halinde seyretmiştir. Müteaddit defalar Karamanlı Ülkesi'nin bazı mühim şehirlerini elde eden Osmanlılar, hemen hemen her defasında Karamanlı hükümdarlarının aman dilemesiyle veya karşılıklı yapılan anlaşmalar mucibince fethettikleri yerleri tekrar geri vermek zorunda kalmışlardır. Bu durum, Fatih Sultan Mehmed dönemine kadar bu şekilde devam edip gitmiştir.

Karamanlı Ülkesi'nin müstakil bir eyâlet haline getirilmesi Fatih zamanında gerçekleşmiştir¹⁶². Karaman hâkimi Pîr Ahmed Bey'in başkaldırması üzerine, 872 H./1468 M. tarihinde Konya, Aksaray ve Ereğli başta olmak üzere Karamanlı İllerini

¹⁵⁸ Sümer, "Karamanoğulları", s. 78; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 35; Tekindağ, Kasım Bey'in ölümü ile Karamanlı Beyliği'nin sona erdiğini, bazı müverrihlerin ise, Karamanlılar ile karâbetlerinden dolayı Turgud oğlu Mahmud Bey'in üç senelik valiliğini, Beyliğin bir devamı saydıklarını söyler ("Karamanlılar", s. 327).

¹⁵⁹ Bkz. Sümer, Aynı yer; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 35.

¹⁶⁰ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 35; Sümer, Mustafa Bey'in İran'a davet edildiğini belirtir (Aynı yer).

¹⁶¹ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 36; Sümer, Aynı yer.

¹⁶² Karaman Ülkesi'nin Osmanlılara geçmesi, Fatih Sultan Mehmed zamanına rastlamaktadır. Ancak bu ülke üzerinde hâkimiyet iddiaları bir müddet daha sürmüş ve kesin ilhâk, II. Bayezid döneminde gerçekleşmiştir (Bkz. M. Tayyib Gökbilgin, "XVI. Asırda Karaman Eyâleti ve Lârânde (Karaman) Vakıf ve Müesseseleri", VD, c. VII, Ankara 1968, s. 29; Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 68-73).

müstakil bir eyâlet haline getiren Osmanlı hükümdarı, bu eyâletin başına oğlu Şehzâde Mustafa'yı tayin etmiştir¹⁶³. Zamanla bu eyâlete Ermenek, Silifke ve Kefe kaleleri ile (879 H./1474 M.), Kayseriyye, Tarsus ve Sis Sancakları da bağlanmış, böylece Karaman Eyâleti, Osmanlı idârî taksimâtında önemli eyâletlerden biri durumuna gelmiştir¹⁶⁴.

Karaman Eyâleti'nin umumî evkâf ve emlâk tahriri, Fatih tarafından 881 H./1476 M. tarihinde yaptırılmıştır. Muslihiddin ve Kasım adlı kâtiplerin hazırladığı aynı tarihi taşıyan deftere¹⁶⁵, göre Karaman İli; Konya, Lârende, Seydişehir-Bozkır, Beyşehir, Akşehir, Ilgın, Niğde-Şucâeddin- Anduğu, Ürgüb, Ereğli, Aksaray ve Kuşhisar olmak üzere 11 vilâyete, Karahisâr ve Develü olmak üzere de 2 nâhiyeye ayrılmaktadır¹⁶⁶.

Karaman İli, Sultan II. Bayezid döneminde (888 H./1483 M.) yapılan düzenlemeyle iki kısımdan müteşekkil bir eyâlet haline getirilmiştir. Buna göre sahil kısmı İç-il (sancak), merkezi ise Konya olmak üzere "hâriç" şeklinde adlandırılmıştır¹⁶⁷. Yine bu tarihte, Hamza oğlu Murad Çelebi'nin marifeti ve Mehmed'in kâtipliği ile Karaman Eyâleti'ne muhtevî bir tahrir yapılmıştır. Hazırlanan defterde¹⁶⁸, 1476 tahririnde kaydı bulunmayan bazı vakıflara da yer verilmiştir. Deftere göre Karaman Vilâyeti sırasıyla Konya, Belviran, Lârende, Seydişehir, Beyşehir, Çimen, Akşehir, Ilgın, Niğde, Anduğu, Ürgüb, Ereğli, Aksaray, Kuşhisar ve Kayseri kazalarından oluşmaktadır¹⁶⁹.

Karaman Eyâletinde 906 H./1500 M. tarihinde iki ayrı tahrir yapılmıştır. Bunlardan ilki Mevlânâ Vildan tarafından gerçekleştirilmiş olup, "Karaman Mufassal

¹⁶³ Bkz. Ahmet Akgündüz, **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri**, 3. Kitap, Ankara 1991, s. 305; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, II, s. 89; Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 57.

¹⁶⁴ Bkz. Akgündüz, Aynı yer.

¹⁶⁵ Kubbe Altından Müdevver Atik Konya Vakfı (TK. KKA. 564); Defter, **Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi** adıyla 1958 tarihinde Ferudun Nafiz Uzluk tarafından yayınlanmıştır.

¹⁶⁶ Bkz. s. 1; Ayrıca bkz. İ. Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitâbeleri İle Konya Tarihi**, Ankara 1997, s. 111; Uzluk, Aynı eser, s. 3-9.

¹⁶⁷ Tekindağ, "Osmanlı-Karamanlı", s. 74; Eyâletin bu dönemdeki idârî taksimâtı hakkında bkz. Aynî Ali, **Kavânin-i Al-i Osman der Hulâsa-i Mezâmîn-i Defter-i Divan**, İstanbul 1280, s. 15 vd ; Kâtip Çelebi, **Cihannümâ fi'l-Coğrafya**, İstanbul 1145, s. 615.

¹⁶⁸ Defterin tanıtım ve tahlili ile ilgili bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Bkz. Fahri Coşkun, **888/1483 Tarihli Karaman Eyâleti Vakıf Tahrir Defteri**, İstanbul 1996, (İÜ, SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁶⁹ Fihristte, Ereğli, Aksaray, Kuşhisar ve Kayseri Kazalarının adı geçmesine rağmen, hâlen mevcut olan defterde, bu kazalara dair vakıf kayıtları yer almamaktadır. Öyle anlaşılıyor ki bu bölümler defterden ayrılmış ve muhtemelen de kaybolmuştur.

Defteri” adıyla, Karaman Eyâleti kanunnâmelerini de ihtiva etmektedir. Ne yazık ki bugün bu defter mevcut değildir¹⁷⁰. İbn Hatip şöhretiyle tanınan Nasuh zâde Haydar tarafından aynı tarihte yapılan ikinci tahrir kayıtlarını muhtevi defter ise, “Defter-i Mücmel-i Evkâf-ı Vilâyet-i Karaman ve Kayseriyye ve İç-il” adını taşımaktadır¹⁷¹. Deftere göre Karaman Vilâyeti; Konya, Belviran, Lârende, Seydişehir, Beyşehir, Çimen, Akşehir, Iğın, Niğde, Anduğu, Ürgüb, Karahisar, Ereğli, Aksaray, Kayseriyye ve Ermenek, kazalarından oluşmaktadır.

Karaman Eyâleti ile ilgili olarak bir başka tahrir, Yavuz Sultan Selim döneminde (924 H./1518 M.) İbn Kemal tarafından yapılmıştır. Aynı tarihi taşıyan mufassal defterde Karaman Eyâleti’nin, Konya (Paşa Sancağı), Lârende, Beyşehir, Akşehir, Aksaray ve Niğde olmak üzere 6 livadan meydana geldiği kaydedilmektedir¹⁷².

Kanunî Sultan Süleyman döneminde Karaman ve Rûm Eyâletlerinin 937 H./1530 M. tarihinde esaslı bir tahriri yapılmıştır. Bu tarihte hazırlanan ve başında bir kanunnâme’nin de yer aldığı Karaman Eyâleti’ne ait tahrir defterine¹⁷³ göre, Eyâlet, Konya, Beyşehir, Akşehir, Lârende Aksaray, Niğde Kayseriyye ve İç-il olmak üzere sekiz sancaktan meydana gelmektedir. Defterdeki kayıtlardan bu tarihlerde Karaman Eyâleti’nin merkezinin Kayseri olduğu anlaşılmaktadır¹⁷⁴.

Karaman Eyâleti’nin tahriri, III. Murad döneminde de yapılmıştır. 992 H./1584 M. tarihinde Ahmed oğlu Mustafa’nın marifeti ve Kadri bin Mehmed’in kâtipliği ile hazırlanan defterde, önceki defterlerden farklı olarak bazı müesseselere ait vakfiyelerin tarihleri de yer almaktadır. Deftere göre Karaman Eyâleti bu tarihte; Konya, Lârende, Belviran, Aladağ, Ereğli, Niğde, Bor, Karahisar-ı Develü, Ürgüb, Aksaray, Kayseriyye, Akşehir, Beyşehir ve Seydişehir kazalarından müteşekkildir.

¹⁷⁰ Bkz. BOA. TD. 33, s. 2-3; Gökbilgin, “Karaman Eyâleti”, s. 29; Akgündüz, Aynı yer.

¹⁷¹ Defterin, dış kapağında “Kubbe altından müdevver atık Konya vakfi” şeklinde bir ibare bulunmaktadır.

¹⁷² BOA. TD 63, s. 3 vd.

¹⁷³ Defter, iki cilt halinde Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı tarafından yayınlanmıştır (Bkz. 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyeti Karaman ve Rûm Defteri, 937/1530 I, Ankara 1996).

Osmanlılar tarafından Karaman Eyâleti kapsamında yapılan bu tahrirlerde, Karamanlı dönemine ait bazı, timar, mülk ve vakıf kayıtlarını ihtiva eden defterlerden nakiller yapılmış veya bu defterlerden faydalanılmıştır¹⁷⁵.

¹⁷⁴ Bkz. s. 2. Maraş ve Elbistan ile Bozok Livası da Kanunî dönemi başlarında Karaman Eyâleti'ne dahildi (Bkz. Gökbilgin, "Karaman Eyâleti", s. 29).

¹⁷⁵ Kaynakların tanıtımı bahsinde bu konuda daha detaylı bilgi verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAMANLI BEYLİĞİ'NDE İLMÎ VE KÜLTÜREL ORTAMI

HAZIRLAYAN FAKTÖRLER

Karamanlı dönemi, eğitim-öğretim müesseselerinin tespiti ve tanıtımına geçmeden önce, bu müesseseleri ortaya çıkaran anlayışın veya şartların ele alınmasının, önceliğe sahip olduğu kanaatindeyiz. Zira, devletin, devlet adamlarının bu konudaki politikasını yeterince idrak etmeden, söz konusu müesseselerin kuruluş amaçlarını, işlevlerini ve ilimî hüviyeti olan kişilerin de hizmetlerini, lâıkyı ile kavrayabilmenin güç olacağı muhakkaktır. Aşağıda, Karamanlı Beyliği'nde ilmî ve kültürel ortamı hazırlayan bu amiller üzerinde durulacaktır.

I. ANADOLU SELÇUKLU MİRASINA SAHİP ÇIKMA ANLAYIŞI

A. Siyasî Mirasa Sahip Çıkma Anlayışı

Dönemin diğer beyliklerinde olduğu gibi, Karamanlılarda da Beyliğin kuruluşunu gerçekleştiren insan unsuru, şüphesiz Türkmenlere dayanmakta idi¹. Bu durum bir anlamda Beyliğin Anadolu Selçuklu Devleti ile olan siyasî münasebetlerinin istikâmetini de tayin ediyordu. Şöyle ki:

Selçuklu Devleti'nde daha Sultan II. Kılıçarslan'ın ölümünü müteakip ortaya çıkan taht mücadelesi sırasında, Türkmen kültürü ile Fars kültürü arasında bir rekabetin etkisini göstermesi, ülkede bir takım siyasî huzursuzlukların doğmasına sebep olmuş idi². Bu siyasî çekişmelerin en önemlisi, I. İzzeddin Keykâvus ile I. Alâeddin Keykubad arasındaki iktidar mücadelesinde yaşanmış ve bir kısım ümerâ katledilmekten kendilerini kurtaramamıştır³. Bu dönemde Sultan Alâeddin Keykubad'dan himâye gören Türkmenler, aynı desteği bundan sonraki iktidarlar zamanında pek görememişler, bilakis aksine bir tavırla karşı karşıya kalmışlardır⁴.

¹ Bkz. Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, s. 9-10; İbn Bîbî, Karamanlıların cediti Nure Sofî'den, "Ermenek ve çevresinde yaşayan Türkmen bir kömürcü" olarak bahseder (**Aynı eser**, c. II, s. 202).

² Bu dönemde Amasya ve Tokat Türkmencilik mefkûresinin, Malatya ise, Fars kültürünün yoğun etkisinde kaldığı şehirlerdi. Tokat şehzadesi Rükneddin Süleyman Şah ile Malatya'da yetişmiş olan I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in taht mücadelesi, bir bakıma söz konusu kültürlerin rekâbeti anlamına geliyordu. Bu konuda bkz. Mikâil Bayram, "Selçuklular Zamanında Tokat ve Malatya Yöresinin Fikrî ve Kültürel Yapısı ve Siyasî Boyutları", (Daktilo metni), s. 14.

³ İbn Bîbî, **Aynı eser**, c. I, s. 15-16; **Anonim Selçuknâme**, s. 29-30.

⁴ Bkz. Mikâil Bayram, **Ahi Evren ve Ahi Teşkilâtının Kuruluşu**, Konya 1991, s. 83-84.

Türkmenlerin Selçuklu iktidarları tarafından sindirilmesi, bir bakıma Devletin de zararına olmuştur. Zira Devlet, Türkmenlerin askerî gücünden yararlanma imkânını pek kullanamamıştır. Bunun en bâriz misâli şüphesiz Köseadağ Muharebesi'nde yaşanmıştır. Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından daha önce⁵ kendilerine cephe alınan ve küstürülen Türkmenler, savaş meydanında gereken fedâkârlığı göstermeyince⁶, Selçuklu ordusu mağlub olmaktan kurtulamamıştır⁷.

Türkmenlere karşı Selçuklu iktidarının takındığı bu tavır, Köseadağ yenilgisinden sonra da devam etmiştir. Moğol tahakkümüne karşı zaman zaman başkaldırın Türkmenler, devlet tarafından devamlı tâkibâta uğramış ve sindirilmeye çalışılmıştır⁸. Moğollarla birlikte hareket eden IV. Rükneddin Kılıçarslan zamanında, bir kısım ümerâ belli makamlara getirilmiş, ayrıca Uclara ve diğer bazı illere iktidar yanlısı emirler tayin edilmiştir⁹. Selçuklu sultanının bu tutumu karşısında Ankara, Aksaray, Çankırı, Kastamonu, Kırşehir vilâyetleri ile diğer Uc bölgelerinde Türkmenler ve Ahiler bu yeni tayinlere ve yönetime karşı ayaklanmışlardır¹⁰. Bu ayaklanmaların en şiddetlisi Nureddin Caca'ya emirlik olarak verilen Kırşehir'de olmuş, ayaklananlar büyük bir katliama tâbi tutulmuşlardır¹¹.

Diğer taraftan Sultan Rükneddin Kılıçarslan'ın, İç-il ve Silifke dolaylarına kadarki havaliyi taarruz edip, ahalisini de esir alan¹² Karaman Türkmenlerine karşı başlangıçta tavizkâr davrandığı, hatta Karaman Bey'e "Emirlik" ünvanı ile Kamereddin İli'ni (Ermenek) iktâ olarak verdiği de bilinmektedir¹³. Ancak bu sıhriyet fazla uzun sürmedi. Antalya, Alanya ve Denizli Türkmenleri te'dip edildi ve

⁵ Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev, veziri Sadeddin Köpek'i öldürttüktan sonra (1240), iktidarına karşı oldukları gerekçesiyle Ahi ve Türkmenleri de cezalandırmıştı (Bayram, Aynı eser, s. 84).

⁶ Sultan Gıyâseddin'in veziri Sahib Mühezzibüddin'in, -Köseadağ'daki yenilgiden sonra Baycu Noyan'ın yanına gelerek- "Anadolu'nun sayısız askerleri vardır. Bunlar Gıyâseddin'in, babası Sultan Alâeddin'i öldürmesinden dolayı O'ndan nefret etmişler ve bundan dolayı yüz çevirmişlerdi..." şeklindeki ifadeleri, kendilerine yakınlığıyla tanınan Alâeddin Keykubad'ın, öldürülmesinden oldukça müteessir olan Türkmenlerin, tavrını göstermesi bakımından oldukça anlamlıdır (Bkz. Anonim Selçuknâme, s. 32).

⁷ İbn Bîbî, Aynı eser, c. II, s. 64-73; Aksarayî, Aynı eser, s. 140; Ebu'l-Ferec Tarihi, c. II, s. 542. Bayram, Ahi Teşkilâtı, s. 84-89, 92-94.

⁸ İbn Bîbî, Aynı eser, c. II, s. 149 vd.; Aksarayî, Aynı eser, s. 161-162.

⁹ Aksarayî, Aynı eser, s. 162; Bayram, Ahi Teşkilâtı, s. 103-104; Cloude Cahen, Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, (Çev: Y. Moran), İstanbul 1979, s. 274.

¹⁰ Bayram, Ahi Teşkilâtı, s. 104.

¹¹ Bkz. Şikârî, Karamanoğulları Tarihi, s. 21 vd.; Ayrıca bkz. Turan, Türkiye, s. 519.

¹² İbn Bîbî, "Kendisine Emirlik ünvanı ile büyük bir iktâ verilen Karaman Bey'in, saygı ve haşmet noktasına yükseldiğini ve çok miktarda mal ve eşyaya sahip olduğunu" ifade eder (Aynı eser, c. II, s. 202; Ayrıca bkz. Anonim Selçuknâme, s. 36; Turan, Türkiye, s. 520.

Türkmen reislerinden Mehmed, İlyas ve Sâhur Beyler itaat altına alındı¹⁴. Türkmenlere karşı başlatılan bu tür te'dip hareketlerinden çekinen Karamanlılar, 1261 başlarında Konya ileri gelenlerinin de teşviki ile başlarında Karaman, Zeynel Hac ve Bunsuz gibi Karaman beyleri bulunduğu halde Konya'yı ele geçirmeye teşebbüs ettiler¹⁵. Ancak Gevele Kalesi önünde yapılan savaşta Muineddin Süleyman Pervane'ye mağlub oldular¹⁶.

Karamanlılar, Konya'yı fethetmek için gerçekleştirdikleri bu ilk teşebbüsleri başarısızlıkla sonuçlanmasına rağmen Selçuklulara karşı cephe almaya devam ettiler. Bu hâdiseden bir müddet sonra başa geçen Mehmed Bey döneminde, Selçuklulara karşı isyan eden Hatiroğlu'na destek verildi¹⁷. Bu sırada, Moğol zulmüne karşı Anadolu'ya davet edilen Memlûk Sultanı Baybars'ın Kayseri'ye kadar gelmesini memnuniyetle karşılayan Karamanlılar, bizzat Sultanın hizmetinde olduklarını gösterdiler¹⁸. Sultan Melik Zâhir Baybars'ın Suriye'ye dönmesi¹⁹ ve Anadolu'ya tekrar gelmeyi kabul etmemesi²⁰ üzerine, Mehmed Bey durumu müsait görerek Konya üzerine yürüdü. Baybars'ın Kayseri'de iken daha önce göndermiş olduğu bayrakları açarak Konyalı'lara, "Sultan Melik Zâhir'in Tatarları mağlûb ettiğini, Kayseri'ye girip kendi nâmına hutbe okuttuğunu ve sikke kestirdiğini, kendisinin de Melik Zâhir tarafından gönderildiğini" söyledi. Ancak Konyalılar buna inanmadılar²¹. Bunun üzerine Mehmed Bey Çaşnigir ve Atpazarı kapılarını yaktırarak şehre girdi. Bu sırada şehri gönüllü olarak savunan Eminateddin Mikâil ve

¹⁴ Bkz. Aksarayî, *Aynı eser*, s. 159.

¹⁵ Aksarayî, *Aynı eser*, s. 159-160; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 318; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 2.

¹⁶ Aksarayî, Aynı yer; Turan, *Türkiye*, s. 520; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 2-3.

¹⁷ Aksarayî, *Aynı eser*, s. 182-183; İbn Bîbî, Hatiroğlu Şerâfeddin'in, Ermenek havâlisi Serleşkerliğini (Askerî kumandanlığını), Kadı Hotenî oğlu Bedreddin İbrahim'den alarak Mehmed Bey'e verdiğini kaydeder (Bkz. *Aynı eser*, c. II, s. 291). Ancak Hatiroğlu'nun öldürülmesinden sonra (Temmuz 1276), Moğollar, Ermenek Serleşkerliğini tekrar Bedreddin İbrahim'e verdiler. Moğol kuvvetlerinin de yardımıyla Karamanlılar üzerine yürüten Bedreddin İbrahim ise, Mehmed Bey'le yaptığı savaşta mağlub edildi (Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 33-38; Aksarayî, *Aynı eser*, s. 189-190).

¹⁸ *Baybars Tarihi*, s. 76-78, 88-91; Baybars'ın Anadolu'ya gelişi hakkında bkz. M. Fuad Köprülü, "Baybars", *İA*, c. II, İstanbul 1993, s. 358-359.

¹⁹ Ebü'l Ferec İbnü'l İbrî (*Tarih-i Muhtasarü'd-Düvel*, (Çev: Ş. Yaltkaya), İstanbul 1941, s. 50) Baybars'ın (Bindıkdar) Moğol hükümdarı Abaka'ya karşı koyamayacağını bildiği için Şam'a geri döndüğünü, Aksarayî ise (*Aynı eser*, s. 192), Baybars'ın Kayseri'de bulunduğu sırada, Muineddin Pervâne ile Eminateddin Mikâil'in -Anadolu'da baş gösteren gâileleri yatıştırmak ve barışı tesis etmek amacıyla- kendisine başvurmalarını beklediğini, bu gerçekleşmeyince de Anadolu'dan ayrıldığını ifade eder.

²⁰ Bkz. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 319.

²¹ *Baybars Tarihi*, s. 90; Ayrıca bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 5.

Emir Bahaeddin, Mehmed Bey'e karşı koymaya çalıştılsa da başarılı olamadılar²². Konyalıların Selçuklu hanedanına bağlılığını bilen Mehmed Bey, İstanbul'da kalmış olan Selçuklu şehzadelerinden birini getirtmek düşüncesinde idi²³. Ancak o sıralarda kendisini Sultan İzzeddin Keykâvus'un oğlu olduğunu iddia eden ve Cimri lâkabıyla²⁴ tanınan Alâeddin Siyavuş, bir hile ile²⁵ Selçuklu Sultanı olarak tahta çıkarıldı (1277). Adına hutbe okutulup, para bastırılan ve başına Baybars'ın göndermiş olduğu sancaklar asılan Siyavuş'un hükümranlığı, Selçuklu ileri gelenleri tarafından da kabul edildi²⁶.

Bu hâdiseden bir müddet sonra Sahibataoğulları idaresindeki Selçuklu kuvvetleri, Akşehir Ovası'nda Mehmed Bey ve Siyavuş tarafından bertaraf edildi²⁷. Devel-i Karahisar'ı bir süre muhasara eden Karamanlılar, dönüşte Konya'ya sokulmadı²⁸. Konya halkı Moğol ordusunun komutanı sıfatıyla şehre giren Sahib Cuveynî'yi memnuniyetle karşıladı²⁹. Bu arada Mut taraflarında Moğollarla mücadeleye girişen Mehmed Bey, kardeşleri Zekeriya ve Tanu ile birlikte maktul düştü (1277)³⁰. Karamanlılar bu hadisenin tesiriyle bir müddet sindilerse de, daha sonra siyâsî gelişmelere tekrar karıştılar³¹.

Karamanlıları Selçuklularla ve Moğollarla mücadeleye sevkeden sebepler, şüphesiz ki sadece toprak kazanma veya askerî başarılar elde etme anlayışı ile izah edilemez. Beyliğin siyâsî ve askerî faaliyetlerinde özellikle Türkmencilik düşüncesini ön plânda tutması dikkati şâyandır³². Karamanlıları bu düşünce etrafında kenetleyen anlayış, Moğollarla birlikte hareket eden Selçuklu iktidarlarının

²² Bkz. İbn Bîbî, *Aynı eser*, c.II, s. 205-206; *Baybars Tarihi*, s. 90; Ayrıca bkz. H. Fehmi Turgal, "Câmiü'd-Düvel'e Göre Karamanlılar", *KHM*, S. 3, s. 795-796.

²³ İbn Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 204.

²⁴ Selçuknâmelerde, tahkir ve tezyif maksadıyla "Cimri" tâbiri kullanılmıştır. (Bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 5; Babinger - Köprülü, *Anadolu'da İslâmiyet*, s. 97).

²⁵ Bu hile, *Baybars Tarihi*'nde etraflıca anlatılmaktadır (Bkz. s.90; Ayrıca bkz. İbn Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 204).

²⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Aksarayî, *Aynı eser*, s. 204-205; İbn Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 204-205, 209-210; *Anonim Selçuknâme*, s. 39; *Baybars Tarihi*, s. 90; Turan, *Türkiye*, s. 561-562.

²⁷ Bkz. İbn. Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 210-212; *Anonim Selçuknâme*, s. 39.

²⁸ İbn Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 212-213; *Anonim Selçuknâme*, s. 40.

²⁹ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 319.

³⁰ *Anonim Selçuknâme*, s. 40; İbn Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 215-216.

³¹ Karamanlıların, Cimri vakasından sonra Konya üzerine yaptıkları akınlar, Moğol tahakkümüne karşı çıkan, uçlardaki Türkmenleri daha da cesaretlendirmiştir (Bkz. Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadî ve İctimai Tarihi*, c. I, İstanbul 1995, s. 96).

³² Bu düşünceyi, Nûre Sofî'den itibaren başa geçen hemen hemen bütün hükümdarlarda görmek mümkündür.

Türkmenlere karşı olan tutumuyla ve Türkmen unsur üzerine kurulmuş olan Beyliğin, başına geçen hükümdarların bu gerçeği bir devlet politikası haline getirmeleri ile ilgilidir. Bir başka ifadeyle Beylik, başlangıçtan beri Türkmenleri himâye eden Selçuklu iktidarları ile iyi geçinmiş, buna karşın aksi tutum sergileyen iktidarlara karşı da mücadele yolunu seçmiştir. Selçuklu iktidarlarına, dolayısıyla Moğol emperyalizmine karşı verilen bu mücadelelerde, Beyliğin en büyük yardımcısı gene bir Türkmen Devleti olan Memlûkler olmuştur.

Memlûklerle ittifaklar kurma gayreti gösteren Karamanlıların, 1277 tarihinde başkent Konya'yı ele geçirip Alâeddin Siyavuş'u Sultan ilân etmelerinin, yukarıda izah edilen siyasî gelişmeler çerçevesinde farklı bir anlam ifade ettiği âşikârdır. İlk bakışta sıradan bir iktidar değişikliği gibi görülen bu hâdise, esâsen Karamanoğlu Mehmed Bey'in bu sırada iyice zayıflamış bulunan Selçuklu Devleti'nin başkentini ele geçirip, kendi hâkimiyetini tesis etmek istemesinden başka bir şey değildir³³

Nitekim Selçuklularda uygulanan tahta geçme merâsimi kaidesi gereğince, Alâeddin Siyavuş'un muhteşem bir törenle Mehmed Bey tarafından tahta geçirilerek adına hutbe okutulup, para bastırılması³⁴, Alâeddin Keykubad'a ait sancak ve çetirin teberrüken çıkarılıp cûlus merasiminde kullanılması, saray kapısında beş nevbet çalınması ve Mehmed Bey'in ise yeni sultana bizzat vezir olması³⁵ oldukça anlamlıdır. Bununla da yetinmeyen Mehmed Bey'in, Siyavuş'u amcası IV. Rükneddin Kılıçarslan'ın kızı ile evlendirme yoluna gitmesi, yeni hükümdarın meşruluğunu bizzat kuvvetlendirme gayreti içerisinde olduğunu göstermektedir³⁶.

İbn Bîbî Mehmed Bey'in Selçuklu Sultanlığını elde etmek için Siyavuş'u tahta çıkardığına işaret ederek, O'nun bir toplantı sırasındaki şu ifadelerine yer verir³⁷; "Fındıkdar'dan (Baybars) fayda gelmez. Eğer elimize Selçuklu Sultanı'nı

³³ Aşağıda da izah edileceği üzere, Mehmed Bey'in bir toplantı sırasında taht değişikliği ile ilgili söylediği sözler (bkz. İbn Bîbî, *Aynı eser*, s. 204), O'nun bu konudaki niyetini açıkça göstermektedir.

³⁴ Cimri adına kestirilmiş olan sikkenin ön yüzünde; "Al-Sultan al-âzâm Alaüddünya v'el-din Abul Fetih Siyavuş bin Keykâvus", arka yüzünde ise; "Al minnetülillah darabe be medine Konya fi hamse su sitte mie" ibareleri yer almaktadır (Bkz. O. Ferid Sağlam, "Cimri Sikkeleri", *Belleten*, c. XXXV, s. 299-303).

³⁵ Bkz. İbn Bîbî, *Aynı eser*, c. II, s. 210; Aksarayî, *Aynı eser*, s. 205; *Anonim Selçuknâme*, s. 39; Turan, *Türkiye*, s. 562-563.

³⁶ İbn Bîbî, Aynı yer; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 319; Turan, *Türkiye*, s. 563; Sevim-Yücel, *Aynı eser*, s. 190; Ünal, *Karamanoğulları*, Fs. I, s. 110-111.

³⁷ Bkz. *Aynı eser*, c. II, s. 204.

geçirirsek, bu fâni dünyada hiçbir kimse amacımızı ulaşmakta bize engel olamaz. Eğer Bizans Kralı Vasilyus'a elçi gönderir, O'na tevâzu ve saygı gösterip yanında düşkün bir halde yaşayan Sultan İzzeddin'in oğullarından birini istersek³⁸, O istediğimizi kabul eder. O zaman hâlimizin büyüklüğün doruğuna gücümüzün feleklerin ve gezegenleri zirvesini açıp, sidretü'l müntehaya ulaşması kesinleşir."

Mehmed Bey'in bir toplantı sırasında söylemiş olduğu bu ifadelerden, kendisinin Kayseri'ye kadar gelerek daha sonra ülkesine dönen Sultan Baybars'tan ümidini kestiği, buna mukâbil Selçuklu iktidarını bir şekilde ele geçirme niyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Konya ahalisinin Selçuklu hânedanına olan yakınlığının da farkındadır³⁹. Bu yüzden iktidarı askerî kuvvetle doğrudan doğruya elde etme yerine, Selçuklu hânedanından birini, bir anlamda sembolik olarak tahta geçirmek suretiyle, devletin dizginlerini eline alma yolunu seçmiřtir⁴⁰. Yeni Sultan'ın meşruluğu konusunda da son derece ihtiyatlı davranan Mehmed Bey, söz konusu taht değişikliğinin özellikle Selçuklu merâsim kâidelerine göre yapılmasına da özen göstermiřtir⁴¹.

Karamanlıların, Mehmed Bey dönemindeki Konya hâkimiyeti oldukça kısa sürmüřtür⁴². Ancak Beyliğin bu sırada yıkılma noktasına gelen Selçuklu Devleti'nin mirasına sahip çıkma anlayışı, bundan sonra da devam etmiştir. Mehmed Bey'den sonra başa geçen Karamanlı hükümdarları, gerek Selçuklu, gerekse Moğol kuvvetleriyle mücadele etmekten geri durmamışlardır. Nihayet İlhanlı emirlerinden Timurtaş'ın, 1327'de Memlûk Sultanlığı'na sığınmasından sonra daha rahat hareket

³⁸ Mehmed Bey'in, İstanbul'da bulunan Selçuklu şehzadelerinden birini istemek için bir elçi gönderip-göndermediğine dair, kaynaklarda herhangi bir malumat yoktur. Öyle anlaşılıyorki Karamanlı hükümdarı, Alâeddin Siyavuş'un ortaya çıkmasıyla bundan vazgeçmiş olmalıdır. Bu konuda bkz. Ünal, **Karamanoğulları**, s. 100-101.

³⁹ **Baybars Tarihi**'nde de Konyalılar'ın, Selçuklu hânedanına olan muhabbetlerinden dolayı yeni Sultan'a tâbi oldukları ifade edilmektedir (Bkz. s. 90).

⁴⁰ Kendisini Alâeddin Siyavuş'un resmî olarak veziri olduğunu ilan eden Mehmed Bey, devlet kademesindeki pervânelik, nâiblik, istifa, tuğra, işraf ve memleket nâzırı gibi önemli makamlara yeni tayinler yapmıştır (Bkz. İbn Bîbî, **Aynı eser**, c. II, s. 209; **Anonim Selçuknâme**, s. 39). O'nun söz konusu tayinlerle, iktidarını kuvvetlendirme niyetinde olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

⁴¹ Bkz. İbn Bîbî, **Aynı eser**, c. II, s. 209-210; Turan, **Türkiye**, s. 562.

⁴² Alâeddin Siyavuş'un saltanatı sadece 37 gün sürmüştür (Bkz. Turan, **Türkiye**, s. 567; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 6).

etme imkânı bulan Karamanlılar, Konya'yı kesin olarak ele geçirmişler⁴³ ve bir süre sonra da burayı başkent yapmışlardır⁴⁴.

B. Müesseselerde Selçuklu Geleneğinin Yaşatılması

Selçuklu siyasî mirasına sahip çıkma anlayışında olan Karamanlıların⁴⁵, bu devletin kültürel mirasına da sahip çıkma ve yaşatma gayreti içerisinde oldukları görülmektedir⁴⁶. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Karamanlı Beyliği'nde ilmî, dinî, sosyal ve kültürel pek çok müessesenin vücuda getirilmesini, sadece hükümdarlardaki klasik müessese yaptırma anlayışına bağlamak yeterli değildir. Burada Karamanlı beylerinin, Beylikler döneminin siyasî gelişmeleri çerçevesinde bazı tercihler yapmak zorunda kaldıklarını ve tesis ettirdikleri pek çok müesseselerin de bu siyasî tercihler çerçevesinde şekillenen rekâbetin sonucunda ortaya çıktığını gözardı etmemek gerekir.

Kendilerini Selçukluların gerçek vârisi olarak gören Karamanlı beylerinin, bu anlayıştan hareketle ilim ve kültüre önem verip, memleketlerini imar etmeye gayret göstermeleri⁴⁷, bu dönemde başta Konya ve Karaman olmak üzere⁴⁸, pek çok Karamanlı şehirlerinde sayısız eserler vücuda getirilmesine zemin hazırlamıştır. Mimarî tarzı ve sanat anlayışı açısından büyük ölçüde Selçukluların örnek alındığı bu

⁴³ Bkz. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 319-321; Mehmed Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, (II. Baskı) Ankara 1971, s. 28.

⁴⁴ Karamanlıların başkentinin, 733 H./1333 M. tarihinde Lârende olduğunu, İbn Batuta'ya ait kayıtlardan anlıyoruz (Bkz. *Seyhâtnâme-i İbn Batuta*, (Trk. trc: M. Şerif), c. I, s. 324; İbn Batuta, *Tam Metin Seyahatnâme*, (Haz: M. Çevik), c. I, s. 201-202). Öyle anlaşılıyor ki, bu tarihte Konya Karamanlıların idaresinde olduğu halde (bkz. *Seyahatnâme-i İbn Batuta*, c. I, s. 322), daha sonra başkent yapılmıştır.

⁴⁵ Şikârî'de geçen, "Saltanat Alâeddin'den munkatî oldu. Karamanlılara değdi" şeklindeki bir kayıt (bkz. *Karamanoğulları Tarihi*, s. 8), Karamanlı Beyliği'nde, tahtın, Selçuklulardan devralındığı şeklinde bir geleneğin ortaya çıktığının bir işareti olmalıdır. Aynı geleneğin Osmanlılarda da hakim olduğu dikkate alınır, her iki Beylik arasındaki siyasî ve askerî ilişkilerin, niçin rekabete dayalı olarak seyrettiği, daha iyi anlaşılacaktır. Bu konuda bkz. Akdağ, *Aynı eser*, c. I, s. 202, 204-205; Göde, "Osmanlı-Karamanlı Münasebetleri", s. 72 vd.

⁴⁶ M. Tayyib Gökbilgin, "Aynı makale", s. 29; Oktay Aslanapa, *Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı (14. Yüzyıl)* (Basım yeri yok) 1977, s. 36.

⁴⁷ Bkz. Gökbilgin, Aynı yer; Ayrıca bkz. Ferudun Nafiz Uzluk, "Karamanoğulları İçin Söylenmiş İki Ağıt", *KD*, S. 111, Konya 1945, s. 3-4.

⁴⁸ Bkz. Ara Altun, *Ortaçağ Mimarisinin Anahatları İçin Bir Özet*, İstanbul 1988, s. 67; Faroqi, *Kentliler*, s. 52.

eserlerin, Karamanlı dönemi mimarisinden de bazı özellikler taşıdığı dikkat çekmektedir⁴⁹.

Câmi mimarisinde bir yenilik ve bir gelişme getirmeyen⁵⁰ Karamanlıların, Aksaray'daki Ulu Cami, ile Konya'daki İplikçi Camisi, Dânişmendiler'den Selçuklulara geçen Ulu Cami geleneğinin önemli örneklerindedir⁵¹.

Selçuklu etkisinin görüldüğü bir başka yapı grubu da medreselerdir. Karamanlı medreseleri, Selçuklularda olduğu gibi açık ve kapalı avlulu şeklinde, bazen tek, bazen de çift katlı olarak yapılmıştır⁵². Medreselerde Selçuklu mimarî tarzı kendisini hissettirmekle beraber, Karamanlı mimarîsine has bazı özellikler de görülmektedir⁵³. Daha çok taç kapı veya portal denilen kısımlarda⁵⁴ farkedilen bu özellikler, aynı zamanda, Karamanlıların Selçuklu eserlerini aynen taklit etmediklerinin bir işareti olarak da değerlendirilebilir.

Karamanlı eserlerinde görülen Selçuklu tesiri, şüphesiz sadece bu iki tip yapı grubu ile sınırlı değildir. Benzeri tesirleri dönemin diğer ilmî, sosyal ve kültürel eserleri için de söylemek mümkündür⁵⁵. Selçuklu tesiri, müesseselerin mimarîsinin yanında, işleyiş tarzına da yansımıştır. Nitekim Karamanlı dönemine ait bir kısım müesseselere ait vakfiyeler ile tahrir defterlerindeki kayıtlar, her iki döneme ait müesseselerin işleyişinde, büyük ölçüde benzerliklerin olduğu ortaya koymaktadır.

Selçuklu devlet teşkilâtını ilgilendiren bir takım müesseseleri de kendilerine örnek olan Karamanlıların, bu müesseselerin bazılarını eski haliyle, bir kısmını da geliştirerek yaşattıkları bilinmektedir. Beylik, devlet telakkisinde⁵⁶, divan

⁴⁹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ernst Diez-Oktay Aslanapa-Mesud Koman, **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul 1950, s. 195-213; Ali Saim Ülgen, "Karaman Devri Mimarisi", **Selamet**, S. 4, Ankara 1962, s. 6.

⁵⁰ Aslanapa, **Türk Sanatı**, s. 36.

⁵¹ Altun, Aynı yer.

⁵² Bkz. Aptullah Kuran, "Karamanlı Medreseleri", **VD**, S. 8, Ankara 1969, s. 210.

⁵³ Karamanlı dönemi medreselerinin mimarî tarzı açısından, Selçuklu medreseleri ile mukayesesi hakkında geniş bilgi için bkz. Metin Sözen, **Anadolu Medreseleri I, Selçuklu ve Beylikler Devri**, İstanbul 1970, s. 34-39, 131-144, 194-201; Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 210-223; Osman Nuri Dülgerler, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, İstanbul 1995, (İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi) s. 313-318.

⁵⁴ Bkz. Semra Ögel, "Bir Selçuk Portalleri Grubu ve Karaman'daki Hâtuniye Medresesi Portalı", **YAD**, II, Ankara 1958, s. 115-119; Mehlika Arel, "Karaman Hatuniye Medrese Portalı", **Selamet**, S. 4, Ankara 1962, s. 14.

⁵⁵ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, Aynı eser, s. 195-213; Dülgerler, Aynı tez, s. 318-320.

⁵⁶ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 327; Uzunçarşılı, **Medhal**, s. 133-135.

teşkilatında⁵⁷, vilâyetlerin idaresinde⁵⁸, adalet teşkilâtında⁵⁹, askerî teşkilâtta⁶⁰ ve toprak idaresinde⁶¹ de Selçuklu geleneğini devam ettirmiştir.

II. TÜRKÇENİN RESMÎ DİL İLÂN EDİLMESİ

Karamanoğlu Mehmed Bey'in, Cimri hâdisesi diye de bilinen, Alâeddin Siyavuş'un tahta geçmesi sırasındaki faaliyetleri, yukarıda ele alınmış idi. Söz konusu bu taht değişikliği sırasında, Mehmed Bey tarafından gerçekleştirilen önemli bir icraat da, toplamış olduğu divanda; "Şimdiden giru hiç kimesne ne kapuda ve divanda ve mecâlis ve seyrânda, Türkî dilinden gayrı dil söylemeye"⁶² cümlelerinde ifadesini bulan ünlü fermanını yayınlamasıdır. "Defterleri dahi Türkçe yazalar"⁶³ ilavesiyle alınan bu karar, hiç şüphesiz Anadolu Selçukluları döneminde Türkçenin ikinci plânda kalmasına sebep olan, Farsça'nın hâkimiyetine karşı gösterilen bir tepki idi⁶⁴.

Dış devletlerde olan muhâberelerde ve dinî işlerde Arapça'nın, divan işlerinde ve iç muâmelelerde Farsça'nın, halkla olan muâmelelerde de kısmen Türkçenin kullanıldığı anlaşılan⁶⁵ Selçuklu Devleti'nde, Türkçenin ikinci plâna atılması, iktidarların tutumu⁶⁶ ile olduğu kadar, dönemin kültürel dokusu ile de çok

⁵⁷ İbn Bîbî'deki kayıtlardan (**Aynı eser**, c.II, s.204-209), Karamanoğlu Mehmed Bey'in bir divanının olduğunu, Şikârî'deki malumatlardan da (**Karamanoğulları Tarihi**, s. 169), Karamanlıların Server Ağa adında bir vezirlerinin bulunduğunu biliyoruz. Selçuklulardaki divanı andıran bu küçük divanların (Uzunçarşılı, **Medhal**, s. 138), ne şekilde çalıştıkları tam olarak bilinmemektedir (Bkz. Tekindağ, "Karamanlılar", s. 327).

⁵⁸ Şikârî'de, Karaman Ülkesi'nin aile efrâdı arasındaki taksiminden bahsedilmektedir. Bkz. **Karamanoğulları Tarihi**, s. 44-45; Bu konuda ayrıca bkz. Uzunçarşılı, **Medhal**, s. 138-139; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 327.

⁵⁹ Beylikler içinde, "Kadıasker" adıyla şer'î memuru, sadece Karamanlıların kullandığı ve bu kadıaskerlerin, bütün arazi işlerinde hüküm verdikleri bilinmektedir. Karamanlıların tanınmış kadıaskerleri, Muhsinzâde Mehmed ile İbrahim'dir (Bkz. Uzunçarşılı, **Medhal**, s.140). Konyalı, Pîr Esad Zâviyesi'ne gelirler vakfeden, Muhsinzâde şöhretli, İbrahim Paşa bin Mehmed bin Muhsin adında bir kadıaskerden bahseder (Bkz. **Konya**, s. 704).

⁶⁰ Bilgi için bkz. Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 202-204; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 328; Uzunçarşılı, **Medhal**, s. 141-143.

⁶¹ Bilgi için bkz. Tekindağ, Aynı yer; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 239; Aynı mlf, **Medhal**, s. 147-157.

⁶² İbn Bîbî, **Aynı eser**, c. II, s. 209.

⁶³ İbn Bîbî, **Tevârih-i Âl-i Selçuk**, (Yazıcızâde Âli Trc.), TSMK, Revan No: 1391, vr. 404 b.

⁶⁴ Bkz. Faruk Sümer, "Türkiye Kültür Tarihine Umumî Bir Bakış", AÜ, **DTCFD**, c. XX, S. 3-4 , Ankara 1962, s. 225.

⁶⁵ M. Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 1981, s. 251. Mikâil Bayram, Mevlânâ'nın "Fîhi Mâfih" adlı eserine istinaden, çarşı ve pazar dilinin Farsça olduğunu ifade eder (Bkz. "Anadolu Selçukluları Zamanında Konya'da Dinî ve Fikrî Hareketler", **Dünden Bugüne Konya'nın Kültür Birikimi ve Selçuk Üniversitesi**, Konya 1999, s. 8).

⁶⁶ II. Kılıçarslan'dan itibaren Selçuklu hükümdarlarının saraylarında, Farsça şiirler söyleyen şâirler bulunmakta idi (Sümer, "Türkiye Kültür Tarihi", s. 226; Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, s. 251).

yakından ilgilidir. Özellikle Fars kültürünün bu denli yaygın olmasının en önemli sebebi, idareciler, aydınlar, tüccarlar ve sanatkârlar arasında, İran bölgesinden gelmiş kimselerin sayıca çok olmalarıdır⁶⁷. Öyle ki bu zümre, Moğol istilası döneminde devletin askerî mevkîlerini dahi ellerine geçirmişlerdir⁶⁸.

Fars kültürünün Anadolu'da edebî sahadaki etkisi, XIII. yüzyıldan itibaren kısmen azalmaya başlamıştır. Zira bu dönemde Anadolu'da bir Türk münevver zümresi ortaya çıkmakla birlikte, Türkistan ve İran bölgesinden pek çok Türk münevver Anadolu'ya gelmiş⁶⁹, ayrıca yoğun bir Türkmen iskânı da kendini göstermiştir⁷⁰. Türkmen kitlelerin kesâfetle arttığı bu dönemde, bir anlamda Türkçe yazıp söylemek mecburiyet halini almıştır⁷¹. Öyle ki Mevlânâ dahi muhtemelen dönemin şartları gereği Türkçe şiirler söylemiştir⁷². Şeyyad Hamza, Dehhânî, Sultan Veled ve Yunus Emre gibi müellifler ise, Türkçe eserler te'lif etmişlerdir⁷³.

XIII. yüzyıl Anadolu'sundaki bu gelişmeler göz önüne alındığında, Mehmed Bey'in, Türk Dili ile ilgili aldığı kararın, söz konusu şartlar içerisinde değerlendirilmesinin isabetli olacağı şüphesizdir. Ancak burada üzerinde durulması gereken bir husus var ki, o da Mehmed Bey'e ait bu fermanın hangi amaca mâtuf olduğu meselesidir. Mehmed Bey'in aldığı karar, acaba Türkçenin resmî yazı dili olmasını mı, öngörüyordu, yoksa Türkçeden başka dil konuşulmamasıyla mı ilgili idi. Cahen'e göre Mehmed Bey, Türkçenin resmî yazı dili olmasını istemiş, hatta yazışmalarında kesin olarak Türkçeyi kullanmıştır⁷⁴. Köprülü, Konya'yı zapteden Mehmed Bey'in, divan işlerinde yalnız Türkçenin kullanılmasını emrettiğini ve bir rivayete göre eski kâtiplerden bir kısmını katlettirdiğini ifade ederek, "kısa bir zamana münhasır kalan bu istila devrinde, Türkçeye verilen ehemmiyetin Türkçenin resmî dil olarak daha o zamanlarda diğer dillerden üstün olduğu anlamına

⁶⁷ Sümer, "Türkiye Kültür Tarihi", s. 225-226; Cahen, Aynı eser, s. 337; Turan, Türkiye, s. 506.

⁶⁸ Bkz. Sümer, "Türkiye Kültür Tarihi", s. 226.

⁶⁹ Sümer, Aynı yer.

⁷⁰ Söz konusu Türkmen muhacereti ve iskânı için bkz. Turan, Türkiye, s. 505-513.

⁷¹ Bkz. Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi, s. 336; Nihat Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, c. I, İstanbul 1971, s. 352.

⁷² Bkz. M. Fuat Köprülü, Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi XIII ve XIV. Asır, İstanbul 1949, s. 5; Aynı müellif, Türk Edebiyatı Tarihi, s. 336; Sümer, "Türkiye Kültür Tarihi", s. 226.

⁷³ Bkz. Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi, s. 336; Cahen, Aynı eser, s. 346-348; Ayrıca Bkz. Zeynep Korkmaz, "Anadolu Beylikleri Devrinde Türk Dili ve Karamanoğlu Mehmed Bey", Çağrı, S. 237, Ankara 1977, s. 5-6.

gelmeyeceğini” vurgulamaktadır⁷⁵. Türkçenin devlet dili olması için alınan kararın önemli olduğunu söyleyen Turan ise, Karamanlıların Türkçeyi resmî dil yaptıklarına dair hiçbir kayda rastlanmadığını ilave etmektedir⁷⁶. Nihayet Sümer’e göre, Mehmed Bey’in aldığı bu karar, sanıldığı gibi Türkçenin resmî yazı dili olması ile değil, Türkçeden başka dil konuşulmaması ile ilgilidir⁷⁷.

Burada, Mehmed Bey’in aldığı kararın, Türkçenin resmî devlet dili haline getirilmesine yönelik olduğu kuvvetle muhtemel görünmektedir⁷⁸. Nitekim bu durum, söz konusu fermana yer alan ifadelerden de açıkça anlaşılmaktadır. Ancak burada önemli olan husus, kararın uygulamadaki geçerliliği, sonuçları ve süresi ile ilgili olan yönüdür. Zira bu konuda da farklı görüşler bulunmaktadır; Köprülü, - herhangi bir fikir belirtmeksizin- Seyyid Lokman’a ait bir eserde⁷⁹, Karamanlıların divan defterlerinde bazı Farsça ibareler dışında genellikle Türkçe kullandığına ve bu usulün o sırada devam ettiğine dair malumatların yer aldığını ifade etmektedir⁸⁰. Mehmed Bey’in yazışmalarında Türkçeyi kullandığına dikkat çeken Cahen, bu uygulamayla bir anda önemli sonuçlara varılmadığını vurgulamaktadır⁸¹. Turan’a göre de kararın tatbiki yapılamamıştır⁸².

Fermanın uygulamadaki durumu hakkında kaynaklarda yeterli malumatın bulunmaması⁸³, veya o dönemde Türkçe ile yapıldığı anlaşılan muamelâta dair belgelerin tespit edilememesi, şüphesiz konu hakkında kesin bir yargının ortaya konulmasını zorlaştırmaktadır. Ancak öyle anlaşılıyor ki devlet birimlerinde, hatta özel hayatta Türkçeden başka dil kullanılmamasını öngören bu karar, o dönemdeki resmî muamelâta, muhtemelen kısa bir süre için de olsa, uygulanmış olmalıdır.

Karamanoğlu Mehmed Bey’in, Türk dili hakkında aldığı karar, şüphesiz Anadolu’da özellikle Farsça’nın egemenliğine karşı duyulan bir tepkinin ifadesi idi.

⁷⁴ Bkz. Cahen, *Aynı eser*, s. 296. Barthold da Türkçenin, devletin resmî dili olarak kabul edildiğini ifade etmektedir (Bkz. W. Barthold - M. F. Köprülü, *İslâm Medeniyeti Tarihi*, (Altıncı baskı), Ankara 1984, s. 67).

⁷⁵ Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 334-335.

⁷⁶ Bkz. Turan, *Türkiye*, s. 562, dipnot: 7.

⁷⁷ Sümer, “Türkiye Kültür Tarihi”, s. 225.

⁷⁸ Bu konuda bkz. Armutlu, *Aynı eser*, s. 111, 128.

⁷⁹ XVI. Yüzyıl sonlarında yazılan eserin adı, *İcmâl-i ahvâl-i âl-i Selçuk*’tur (Bkz. Köprülü, *Türk Edebiyat Tarihi*, s. 334, dipnot: 3).

⁸⁰ Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 334.

⁸¹ Cahen, *Aynı eser*, s. 296.

⁸² Bkz. Turan, *Türkiye*, s. 562-563, dipnot: 7.

⁸³ Turan, *Aynı yer*.

Bununla beraber Mehmed Bey'in bu kararlarla Türkmenlerin siyasî ve askerî nüfuzundan faydalanma niyetini taşıdığı, ayrıca göçebe Türkmenlerin kültür seviyelerini de göz ardı etmediği de anlaşılmaktadır. Zira Türkmen nüfusunun oldukça arttığı bu dönemde, Türkçeden başka bir dille yapılan muamelelerin bu kitleler arasında güçlük çıkaracağı ortadadır⁸⁴. Ancak Farsça devam edegelen devlet muamelâtının Türkçeye çevrilmesi de kolay bir iş değildir. Nitekim Karamanlıların daha sonraları muâmelâtı Türkçe olarak devam ettirememeleri de bunu göstermektedir⁸⁵.

Türkçenin resmî devlet dili olmasını öngören fermanın, kısa vadede önemli sonuçlar getirmemesine rağmen, daha sonraları gerek Karamanlı Ülkesi'nde, gerekse diğer Anadolu Beyliklerinde mühim tesirlerinin görüldüğü muhakkaktır⁸⁶. Nitekim söz konusu kararın alınmasından sonra Türkçenin devlet teşkilatında⁸⁷ yavaş yavaş önem kazanması, ayrıca edebî ve ilmî sahalarda⁸⁸ bu dilin yaygın olarak kullanılmaya başlaması, bunun en önemli göstergelerindendir.

Türkçenin popüler olmaya başladığı bu dönemde, özellikle Karamanlı topraklarında, Türk diline vâkıf ve Türkçe eserler veren pek çok ilim ve fikir adamları yetişmiştir⁸⁹. Mehmed Bey'den sonra başa geçen hükümdarlar da, Türkçe eserler te'lif edilmesi için gayret sarf etmişlerdir. Karaman sahasında yetişen ilim ve irfan sahibi kişilerden bâzıları, Osmanlı Ülkesi'ne giderek, ilmî faaliyetlerini burada devam ettirmişlerdir.

III. DİĞER BEYLİKLERLE OLAN İLMÎ REKÂBET

Anadolu Selçuklu Devleti'nin parçalanmasını müteakip, tavâif-i mülûk sıfatıyla ortaya çıkan Beylikler, dönemin siyâsî ve askerî şartları gereği, birbirleri ile

⁸⁴ Bkz. Turan, Aynı yer.

⁸⁵ Turan, Aynı yer.

⁸⁶ Bkz. Banarlı, Aynı eser, Fs. 5, s. 352; Zeynep Korkmaz, "Türk Dili", s. 11; Ayrıca bkz. E. Behnan Şapolya, "Dil Bayramı ve Mehmed Bey Fermanı", Önsaya, c. IV, S. 46, Ankara 1969, s. 1-2.

⁸⁷ Bkz. Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi, s. 252.

⁸⁸ Beylikler döneminde Türkçecilik cereyanı ve Türkçe eser veren müellifler için bkz. Banarlı, Aynı eser, c. I, s. 375 - 383; Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi, s. 335-339; Cahen, Aynı eser, s. 346-348; Ayrıca bkz. Zeynep Korkmaz, "Anadolu Yazı Dilinin Tarihi Gelişmesinde Beylikler Devri Türkçesinin Yeri", Türk Dili Üzerine Araştırmalar, c. I, Ankara 1995, s. 419-423.

⁸⁹ Bunlardan ilk akla gelenler; Aşık Paşa, Sultan Veled, Nizâmî, Hoca Fakih, Hızır bin Mahmud, Alleme Feyzullah, Halimî, Fehhar, Gülşehri, Şeyyad Hamza, Hoca Dehhânî, Ulu Arif Çelebi, Yusuf Hakikî ve Yunus Emre gibi isimlerdir.

mücadele halindeydiler. Bu siyasî ve askerî çekişmeler, çoğu zaman ilim, kültür ve sanat alanındaki rekabeti de beraberinde getiriyordu⁹⁰.

Türkmen beylerin ekserisinin, Türkçeden başka diğer lisanlara pek vâkıf olmaması⁹¹, bu dilin özellikle XIV. yüzyılda ilim ve edebiyat alanında yaygın olarak kullanılmasına zemin hazırlamıştır⁹². Dönemin pek çok ilim ve fikir adamları, gerek Türkmen beylerin, gerekse bu beyliklerdeki diğer ileri gelen devlet adamlarının teveccühünü kazanmak ve caizeler koparmak için, Türkçe eserler yazmaya ve bir kısım Arapça, Farsça eserleri tercüme etmeye gayret etmişlerdir⁹³. Öyle ki bu dönemde Türkçe eserler yazmak, bir anlamda haysiyet ve ideal haline gelmiştir⁹⁴.

Türkmen beylerin teşvikleri ile tasavvuf, tefsir, akâid, hey'et, riyâziye, tıp, edebiyat, tarih, hatta avcılık gibi ilim dallarında⁹⁵ yazılmış olan eserleri, Türkçeye çeviren veya bu sahalarda eserler te'lif eden⁹⁶ ilim ve fikir adamları, bir taraftan da - daha ziyade Türkmen beyler tarafından yaptırılmış olan- ilim müesseselerinde talebe yetiştirmeye gayret ediyorlardı. XIV. yüzyılda, hemen her hükümdârın yanında bir ilim adamına veya bir şaire rastlamak mümkündür⁹⁷.

Beylikler dönemi Anadolu'sunda te'lif veya tercüme edilen eserlerin sayısı oldukça fazladır. Bunlardan hükümdarlar adına te'lif veya tercüme edilenlerden bazılarının adları şöyledir⁹⁸: Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa nâmına yazılan *Sûretü'l-Mülk Tefsiri*, Sultan I. Murad adına yeniden kaleme alınan *Dânişmendnâme*, Germiyanoğlu Süleyman Bey nâmına tercüme edildiği rivayet edilen *Kabusnâme* ve *Merzibannâme*, Hamitoğullarından Dünder Bey'in oğlu Hızır Bey nâmına te'lif edildiği anlaşılan *Sûre-i Mülk Tefsiri*, Mentешеoğullarından Mehmed Bey adına tercüme edilen *Baznâme*, Aydınoğlu Mehmed Bey adına tercüme edilen *Kıtas-ı*

⁹⁰ Bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 228; Banarlı, *Aynı eser*, c. I, s. 352-375.

⁹¹ Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 211; Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 339.

⁹² Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 339, 343-344; Banarlı, *Aynı eser*, c. I, s. 375-376; Korkmaz "Türk Dili", s. 9-10.

⁹³ Bkz. Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 344; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 211.

⁹⁴ Banarlı, *Aynı eser*, c. I, s. 352.

⁹⁵ Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 212; Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 344.

⁹⁶ Geniş bilgi için bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, 212-223; Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 340-344; Banarlı, *Aynı eser*, c. I, s. 377.

⁹⁷ Bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 211. Nitekim İbn Batuta Seyahatnâmesi'nde, Türkmen beylerin ilim adamlarına verdikleri değer, çeşitli vesilelerle dile getirilmiştir (Bkz. İbn Batuta, *Seyahatnâme*, s. 319-321, 331-332, 334, 352; Ayrıca bkz. Mehmet Şeker, *İbn Batuta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal Kültürel ve İktisâdî Hayatı ile Ahilik*, Ankara 1993, s. 44-45).

Enbiyâ ile aynı hükümdar adına tercüme edilen *Tezkiretü'l Evliya Tercümesi*, Mehmed Bey'in oğlu Umur Bey'in emri ile tercüme edilen *Kelîle ve Dimne*, İnançoğlu Murad Arslan Bey'in emriyle yazılan *İhlas Tefsiri*, Kastamonu Bey Hüsameddin Çobanın oğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan'a ithaf edilen *İhtiyatratü'l-Muzafferî*, Candaroğlu İsfendiyar Bey'in emriyle yazılan *Cevâhirü'l-Esdâf*, Karamanoğlu Mehmed Bey adına kaleme alınan⁹⁹ *Aynü'l-Âyan* ve yine Karamanoğlu Mehmed Bey için yazılan *Mefâtihi'l-Gayb*¹⁰⁰.

Beylikler döneminde, Anadolu'da hükümdarlar adına çok sayıda ilmî eserin te'lif veya tercüme edilmesi, şüphesiz ilim ve kültür sahasında ortaya çıkan rekabetin, bir sonucudur. Her fırsatta dönemin ilim ve fikir adamlarını teşvik ve aynı zamanda himâye eden Türkmen beyler, sadece eser te'lif veya tercüme ettirmekle yetinmeyip, hükümran oldukları topraklarda pek çok ilim ve kültür müessesesinin tesis edilmesini ya bizzat üslenmişler, veyahut da vesile olmuşlardır¹⁰¹. Anadolu'nun hemen her yerleşim biriminde çok sayıda ilim müessesesinin kurulması, her Beyliğin, -o dönemde meşhur olan- bir kısım ilim ve fikir adamlarını da kendi topraklarına çekme gayreti göstermesine neden olmuştur. Türkmen beyler için, kendi ülkelerinde çok sayıda ilim erbabının bulunması ve ilmî faaliyetlerin yoğun olması, bir anlamda siyâsî hükümranlığın gücünü göstermesi açısından oldukça önemli idi¹⁰².

Dönemin ilim ve fikir adamları için, herhangi bir Beyliğin hizmetinde bulunmak, çoğu zaman kişisel tercihleriyle ilgili idi. Bu tercihlerde, ilmî ilerletme veya önemli ilim merkezlerinde bulunma düşüncesinin yanında, hükümdarların ilim adamlarına karşı tutumları da belirleyici rol oynuyordu. Zira bir hükümdara herhangi bir sebepten dolayı gücenen bir âlim, başka bir beyliğin hizmetine de girebiliyordu. Nitekim Osmanlı hükümdârı Yıldırım Bayezid'e gücenererek, Karamanoğlu Mehmed

⁹⁸ Söz konusu eserler hakkında geniş bilgi için bkz. Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 340-344; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 212-223; Banarlı, *Aynı eser*, c. I, s. 377.

⁹⁹ Konyalı, *Karaman*, s. 504.

¹⁰⁰ Eserin, hâlen Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde, 4539, 4660, 4661 ve 4662 numaralarda kayıtlı, 1-4 ciltleri bulunmaktadır. I. cildin sonundaki bir kayıta, eserin 813 H./1410 M. yılında Mehmed Bey için, Mehmed oğlu Kasım eliyle yazıldığı ifade edilmektedir. Bu konuda bkz. M. Zeki Oral, "Turgutoğulları, Eserleri-Vakfiyeleri", *VD*, S. III, Ankara 1956, s. 53-54; Süheyl Ünver, Mehmed Bey'in Özel bir kütüphanesi'nin de bulunduğu işaret etmektedir (Bkz. "Karaman Sultanı Mehmed Bey'in Hususî Kütüphanesine Aid Bir Kitapta Temellük Kitâbesi", *Türk Tıp Tarihi Arşivi*, c. 5, no: 19-20, İstanbul 1942, s. 3-6.

¹⁰¹ Bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 228.

¹⁰² Banarlı, *Aynı eser*, c. I, s. 352.

Bey'in yanına giden Molla Fenârî'ye, bu hükümdar tarafından günde bin, talebesine de beşyüz akçe tahsis edilmesi, bu kabil örneklerdendir¹⁰³.

Selçukluların vârisi sıfatıyla hareket eden Karamanlı hükümdarlarında, bu anlayışın gereği olarak, diğer Beyliklerle ilim ve kültür sahasında rekabet etme düşüncesinin ortaya çıkması, gayet tabii idi. Hükümdarların, ülke genelinde bu anlayışlarını adeta ispatlarcasına, sayısız ilmî, dinî ve sosyal müesseseler tesis ettirip zengin vakıflar bağışlamaları, dönemin ilim ve irfan merkezi durumunda olan Karamanlı Ülkesi'nde, çok sayıda ilim ve fikir adamının yetişmesi sonucunu da beraberinde getirmiştir. Karamanlılarda, diğer beyliklere göre ilim erbâbının sayıca fazla olmasında, ilim ve fikir adamlarına gösterilen himâyeye ve ihsanın da şüphesiz ayrı bir yeri bulunmakta idi.

IV. İLMİN, İLİM ve FİKİR ADAMLARININ HİMÂYE EDİLMESİ

Karamanlı Beyliği'ni, ilim ve kültürün gelişmesi noktasında diğer Beyliklerden farklı kılan hususiyetlerden birinin, bölgeden çok sayıda ilim ve fikir adamının yetişmesi¹⁰⁴ olduğu yukarıda ifade edilmişti. Gerçekten de saraylarında veya çevrelerinde ilim ve fikir adamı bulundurmaya şîâr edinen¹⁰⁵ Karamanlı beyleri adına, bu dönemde bâzı eserlerin te'lif veya tercüme edildiği bilinmektedir. Bu eserler; Karamanoğlu Halil Yahşi Bey için yazılan *Kur'an-ı Kerim*¹⁰⁶, Alâeddin Bey'in emriyle Yarcânî tarafından te'lif edilen *Karaman Şehnâmesi*¹⁰⁷, Molla Fenârî tarafından Karamanoğlu Mehmed Bey adına kaleme alınan *Aynü'l-Âyan* adlı Fâtîha

¹⁰³ Bkz. Mecdî Mehmed Efendi, *Terceme-i Şakâ'ik*, İstanbul 1269, s. 50; Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul 1970, s. 17; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 212, dipnot: 1.

¹⁰⁴ Şeyh Edebâli, Dursun Fakih, Kara Rüstem, Aşık Paşa, Lütfullah Karamânî, Molla Fenârî, Molla Muslihiddin Mustafa, Sarı Yâkub, Şemseddin Mahmud Karamânî, Şeyh Alâeddin-i Halvetî, Şeyh Aliyy-i Semerkandî, Şeyh Muzafferüddin-i Lârendî, Tâceddin İbrahim Karamânî, Aynî, Nizâmî, Cemaleddin-i Aksarayî, Cemâleddin-i İshak-ı Karamânî, Habibi Karamânî, Hürrem Cemâli Karamânî, Kara Yâkub, Karamanlı Hamza, Kemal Ümmî, Dedîği Sultan, Seyyid Harun Veli, Taptuk Emre ve Yunus Emre, Karamanlı dönemi ilim ve fikir adamlarından ilk akla gelenlerdendir.

¹⁰⁵ Hoca Fakih, Alleme Feyzullah, Halimî, Nizâmî, Fehhar, Hızır bin Mahmud gibi ilim ve edebiyat mensupları, Karamanlı hükümdarlarının saraylarında bulunanlardan sadece bazılarıdır (Bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 220; Korkmaz, "Türk Dili", s. 11).

¹⁰⁶ *Kur'an-ı Kerim*, 714 H./1315 M. tarihinde Konya'da Yusuf oğlu İsmail adında bir kâtip tarafından yazılmıştır (Bkz. Uzluk, "Karaman-oğulları Hakkında İki Ağıt", *TDAY, Belleten* (1962'den Ayrı Basım), Ankara 1963, s. 92; Ayrıca bkz. M. Zeki Oral, "Kitap Kitabeleri", *Anıt*, S. 1, Konya 1949, s. 8-9).

¹⁰⁷ Bilgi için bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 8, 10, 15; M. Fuad Köprülü, "Anadolu Selçuklu Tarihinin Yerli Kaynakları", *Belleten*, C.L. VII, S. 27, Ankara 1943, s. 396-397; Aynı mlf, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, (Üçüncü Baskı), Ankara 1976, s. 205, dipnot: 32.

tefsiri¹⁰⁸, yine aynı hükümdar için yazılan Fahreddin-i Râzi'in *Mefâtihi'l-Gayb*'ı ile İbrahim Bey nâmına Hatiboğlu Mehmed tarafından kaleme alınan *Ferahnâme*'dir¹⁰⁹.

Karamanlı bazı şairler tarafından yine Karamanlı beyleri adına, bir takım kasideler, şiirler yazıldığı, hatta ağıtlar yakıldığı da vâki idi. Bu şairlerden Nizâmî, II. İbrahim Bey'e kasideler sunarken¹¹⁰, Aynî de Kasım Bey'e şiirler yazmış, ölümünden sonra da ağıtlar yakmıştır¹¹¹.

Dönemin bir kısım ilim ve fikir adamlarını, eserler te'lif veya tercüme etmesi için teşvik eden Karamanlı beyleri, bazen bu zümreleri devletin resmî işleri dolayısıyla da görevlendirebiliyorlardı. Nitekim Karamanoğlu Alâeddin Bey, daha önce kadılık görevlerinde bulunmuş olan Cemâleddin-î Aksarayî'yi Konya kadılığına, tayin etmişti¹¹². Bununla birlikte Karamanlı Molla Hamza'nın II. İbrahim Bey tarafından Sultan II. Murad'a murahhas olarak¹¹³, Şemseddin Ahmed'in (Sarı Yakub oğlu) de İshak Bey tarafından, Fatih Sultan Mehmed'e elçi olarak gönderildiği¹¹⁴ bilinmektedir.

İlmi, ilim ve fikir adamlarını her fırsatta himâye eden Karamanlı beylerinin, maddiyat bağlamında da söz konusu zümreye cüretkâr davrandığını söylemek mümkündür¹¹⁵. Belgelerde, Karamanlı beyleri tarafından yaptırılmış olan müesseselere, zengin vakıflar bağışlandığına, aynı zamanda bu müesseselerin başlarında bulunan görevlilere de yeterli derecede maaş ödendiğine dair kayıtların yer alması, bu tutumu açıkça ortaya koymaktadır¹¹⁶. Bununla birlikte ilim adamlarına -Molla Fenârî örneğinde olduğu gibi- bâzen standardın üzerinde ücretler ödendiği de vâki idi.

Karamanlı Ülkesi'nde yetişen ilim ve fikir adamlarından bir kısmının, Osmanlı Ülkesi'ne giderek, ilmî faaliyetlerini burada devam ettirdikleri

¹⁰⁸ Mecdî, *Aynı eser*, s. 53; Müstakimzâde Süleyman Saadeddin, *Devhatü'l-Meşayih*, İstanbul 1978, s. 4-5; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 213, 259; Konyalı, *Karaman*, s. 504.

¹⁰⁹ Eserde İbrahim Bey'in vezirleri övülmektedir. Ayrıca Şeyh Aliyy-i Semerkandî'nin hâl tercümesi de yer almaktadır (Bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 499).

¹¹⁰ Haluk İpek'ten, *Karamanlı Nizâmî, Hayatı Edebî Kişiliği ve Divanı*, Ankara 1974, s. 16.

¹¹¹ Bkz. İsmail Hikmete, "Karamanlı Aynî", *KD*, S. 116, Konya 1993, s. 5.

¹¹² İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Niğde Aksaray Tarihi*, c. II, İstanbul 1974, s. 281.

¹¹³ Bkz. *Aşık Paşaoğlu Tarihi*, s. 100; *Müneccimbaşı Tarihi*, c. I, s. 223.

¹¹⁴ *Aşık Paşaoğlu Tarihi*, s. 142; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, c. II, s. 775.

¹¹⁵ Meselâ, Karamanoğlu Nasreddin Mehmed Bey'in, âlimlere karşı ihsanlarda bulunduğunu, Aynî bizzat ifade etmektedir (Bkz. Kopruman, "İkdu'l-Cumân'da", s. 52).

¹¹⁶ Bkz. II. ve III. Bölümlerde ilgili yerler.

bilinmektedir¹¹⁷. Osmanlı Devleti'nin hizmetinde bulunan bu ilim ve fikir adamlarından bazıları, kadılık, müderrislik ve müftülük gibi önemli görevlerde bulunurlarken¹¹⁸, bazıları da Osmanlı Devlet teşkilâtının şekillenmesinde önemli roller oynamışlardır¹¹⁹. Bir Ahi Reisi olan Şeyh Edebâli ile Dursun Fakih gibi meşhur âlimler ise, Osmanlı Devleti'nin bir anlamda, fikrî mimarlığını da üstlenmişlerdir¹²⁰.

¹¹⁷ Cevat İzgi, **Osmanlı Medreselerinde İlim**, c.I, İstanbul 1997, s.129. Hasan Ali Koçer, Molla Fenârî'nin, Osmanlı Ülkesi'ne gelmesinden sonra Osmanlılarda ilmin iyice ilerlediğini, hatta öğrenim için Mısır ve Suriye'ye gidilmeye lüzum kalmadığını ifade eder (Bkz. **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi**, İstanbul 1991, s. 10).

¹¹⁸ Osmanlı Devleti'nde kadılık görevinde bulunan Karaman asıllı âlimlerden bazıları şunlardır: Dursun Fakih (bkz. **Aşık Paşaoğlu Tarihi**, s. 25; Müneccimbaşı, **Aynı eser**, c. I, s. 80), Molla Fenârî (bkz. Mecdî, **Aynı eser**, s. 50; Adıvar, **Aynı eser**, s.17), müderrislik görevinde bulunanlardan bazıları: Kemâleddin İsmail Karamânî (bkz. Lâtifi, **Tezkire**, (Haz: M. İsen), İstanbul 1990, s. 251; Mecdî, **Aynı eser**, s. 344), Hürrem Cemâli Karamânî (bkz. Ata'î Nevizâde Ataullah, **Hadaik ül-Hakaik fi Tekmile-t-iş Şekaik**, İstanbul 1268, s. 38), Zembilli Ali Efendi (aynı zamanda şeyhülislâm) (bkz. Mecdî, **Aynı eser**, s. 303; Müstakimzâde Süleyman Sadeddin, **Aynı eser**, s. 15).

¹¹⁹ Karamanlı Rüstem, I. Murad döneminde maliye teşkilâtının düzenlenmesinde önemli rol oynamıştır. (Müneccimbaşı, **Aynı eser**, c. I, s. 105; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. I, s. 555).

¹²⁰ Bkz. M. Fuad Köprülü, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, (2. basım), İstanbul 1986, s. 49; Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. I, s. 530-531, 560.

İKİNCİ BÖLÜM

MEKTEPLER-MUALLİMHÂNELER, DÂRÜ'L-HUFFÂZLAR ve MEDRESELER

I. MEKTEPLER - MUALLİMHÂNELER

Mektepler, küçük yaştaki çocuklara temel İslâmî bilgilerin verildiği yerlerdir¹. Gerek Anadolu Selçukluları döneminde², gerekse Karamanlılarda³, mekteplerde Kur'an okuma, yazma ve ezberleme gibi faaliyetlerin yürütüldüğü bilinmektedir. Genellikle her mahallede ve her mescidin yanında bulunduğu anlaşılan⁴ mekteplerin, bazen de bir külliye bünyesinde yer aldıkları da görülmektedir⁵.

Belgelerde⁶, Karamanlı dönemine ait, biri Mut'ta, diğeri de Karaman'da olmak üzere, iki adet mektepten-muallimhânedan bahsedilmektedir. Kayıtlarda, sadece iki mektep adının geçmesinin nedenini; bu müesseselerin, muhtemelen mescidlerden ayrı inşa edilmeleriyle, gerek kurucularının vasıfları, gerekse, mimarî ve müştemilât bakımından, klasik anlamdaki mekteplerden ayrılımlarıyla, ayrıca, vakıflarının zenginliğiyle, izah etmek mümkündür⁷.

¹ Geniş bilgi için bkz. Brunot, "Mektep", İA, VII, İstanbul 1978, s. 652-655; M. Dağ, Hıfzırrahman R. Öymen, *İslâm Eğitim Tarihi*, Ankara 1974, s. 65-70.

² Eflâkî, *Aynı eser*, c. 2, s. 101. Mevlânâ'nın torunu Ulu Ârif Çelebi'nin, 6 yaşında iken, Malatyalı Mevlânâ Selahaddin'den Kur'an dersi aldığı bilinmektedir (Bkz. Eflâkî, *Aynı eser*, c. 2, s. 173).

³ Karamanlı dönemi ilim ve fikir adamlarından olan Sultan Veled'in, "*İptidanâme*" adlı eserinde de (Ankara 1976, s. 253), mekteplerin temel fonksiyonu hakkında kayıtlar mevcuttur. Osmanlılar döneminde de aynı fonksiyonu icra eden mektepler için, Dârü't-ta'lim, Dârü'l-ilim, Muallimhâne, Mektep ve Mektephâne gibi adlar kullanıldığı görülmektedir (Bkz. Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, İstanbul 1939, s. 68-69; Cahit Baltacı, "XV-XVI. Asır Osmanlı Eğitim ve Öğretim Faaliyetine Toplu Bakış", *Diyanet Dergisi*, S. 1, Ankara 1976, s. 18).

⁴ Tuncer Baykara, *Türkiye Selçukluları Devrinde Konya*, Ankara 1985, s. 87; Mektepler bu konumunu Osmanlı döneminde de devam ettirmişlerdir (Bkz. Adnan Şişman, "Tevhîd-i Tedrisâtı Hazırlayan Sebepler", *AKÜ. Anadolu Dil-Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Afyon 1996, s. 111-112).

⁵ Konya'daki, İnce Minare Külliyesi; dârü'l-hadis, mescid ve mektepten müteşekkildi (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 10). Osmanlı dönemi sıbyan mektepleri de, aynı şekilde, bazen bir külliye içinde yer alıyordu (Bayram Kodaman, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, İstanbul 1980, s.100).

⁶ Bu bölümde, mektepler, dârü'l-huffâzlar ve medreseler hakkında değerlendirmeler yapılırken, söz konusu müesseselerle ilgili belgelerin arşiv kayıtları, eserlerin tanıtımı bahsinde gösterileceğinden, ayrıca tekrarına lüzum görülmemiştir.

⁷ Arşiv kayıtlarında genel olarak, mektep-mualimhâne adlarının oldukça sınırlı geçmesinin bir sebebinin de, bu müesseselerin, hemen her mescid-cami bünyesinde yer alması dolayısıyla, belgelerde daha çok bu eserlerle birlikte telakki edilip, geri plânda kalmalarıyla izah etmek mümkündür.

A. Mektep Kurucuları

Mekteplerden, Mut'taki, Karamanlı hükümdarlarından Emir Musa Bey, Karaman'daki ise Kadı Mevlânâ Muslihiddin tarafından yaptırılmıştır. Her iki müessesenin de kurucularının önemli mevkilerde bulunmuş olması, yukarıda da işaret edildiği gibi, bu eserlerin, klasik anlamdaki mekteplerden farklı, bazı hususiyetler taşıdığı anlamına gelmektedir.

B. Mekteplerin Mimarîsi ve Müştemilâtı

Şehir merkezlerinde kurulduğu anlaşılan ve günümüze kadar ulaşamayan Musa Bey ve Muslihiddin Kadı muallimhânelerinin, mimarîsi ve müştemilâtı hakkında bir şey söylemek oldukça zordur. Bununla beraber kuruluş gayesi, ilk temel bilgileri verme ve okuma-yazma öğretme olan bu müesseselerin, kompleks bir yapıya sahip olamayacağını tahmin etmek mümkündür.

C. Vakıfları

Mekteplerin vakıfları, daha çok dükkân, yer⁸ ve bahçe gelirlerinden oluşmaktadır. Kayıtlardan, her iki müessesenin de vakıf gelirleri bakımından zengin olduğu söylenebilir.

D. Öğretim Kadrosu

1. **Muallim:** Mektepteki çocuklara okuma-yazma öğreten ve temel bazı İslâmî bilgileri kazandıran kişidir. Belgelerde, Karaman'daki Muslihiddin Kadı Mektebi'nde görevli bir muallimden bahsedilmektedir. Kayıtlarda geçmemesine rağmen, Mut'taki Musa Bey Muallimhânesi'nde de bir muallimin bulunduğu muhakkaktır.

1483 ve 1500 tahrir kayıtlarına göre Muslihü'ddin Kadı Muallimhânesi'ndeki görevli muallim, günde 3 akçe alıyordu.

2. **Halife:** Halifenin görevi, muallime eğitim öğretimde yardımcı olmaktır. Halife muallimden sonra dersi tekrar etmek suretiyle, daha iyi anlaşılmasını sağlıyordu.

⁸ Tahrir kayıtlarındaki "zemin" (arazi) kavramıyla eşanlamlı olup, bundan sonra devamlı bu şekilde kullanılacaktır.

Muslihiddin Kadı Muallimhânesi'nde bir halife görev yapmakta olup, kendisine 1483 ve 1500 tarihlerinde günde 2 akçe ücret verilmekte idi.

E. Karamanlı Beyliği'nde Kurulan Mektepler/Muallimhâneler

1. Lârende (Karaman)

Mevlânâ Muslihiddin Kadı Muallimhânesi (Lârende)

Yeri: Karaman İl merkezinde idi⁹.

Yaptıranı ve Tarihi: Muallimhâne, Muslihiddin Kadı tarafından yaptırılmış olup, yapım tarihi bilinmemektedir. Bâni Kadı Muslihiddin'in, Fatih adına 881 H./1476 M. tarihinde Karaman Eyâleti'nin tahririni Kâtip Kasım ile birlikte yapan tahrir emini olduğu anlaşılmaktadır¹⁰. Muallimhâne günümüze ulaşmamıştır.

Vakıfları: Muslihiddin Kadı Muallimhânesi'nin adına, 1476 tahrir kayıtlarında rastlanmamaktadır. 1483 tahririnde kaydı geçen müessesese, bu tarihte, 8 bâbı Bezzâstân önünde, 4 bâbı başka yerde olmak üzere 12 bâb dükkândan oluşan vakıflara ve yıllık 1908 akçelik gelire sahiptir¹¹. Muallimhânenin yıllık geliri 1500 ve 1530 tarihlerinde de değişmemiştir¹².

Gelirlerinin Sarfı: 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında, vâkıfın, gelirin bir kısmını rekabeye şart koştuğu ifade edilmektedir. Aynı kayıtlara göre müessesede görevli muallime günde 3, halifeye de 2 akçe verilmektedir¹³.

2. Mut

Musa Bey Mektep ve Muallimhânesi (Mut)

Yeri: Mut ilçe merkezinde idi¹⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Eser, Karaman hükümdarlarından Karamanoğlu Musa Bey tarafından yaptırılmıştır. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Musa Bey'in hükümdarlığı zamanında yaptırıldığı anlaşılmaktadır¹⁵.

⁹ Bkz. İB. AK. VTD. 0.116/1, s. 50.

¹⁰ Alaaddin Aköz'e göre de, Kadı Muslihiddin, 1476 tahririni yapan tahrir emnidir (Bkz. XVI. Asırda Karaman Kazası, Konya 1992, (SÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi, s. 44-45).

¹¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 50.

¹² Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 70; BOA. TD. 387, s. 121.

¹³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 50; TK. KKA. VTD. 565, s. 70.

¹⁴ Bkz. BOA. TD. 1, s. 57.

Burada, Musa Bey'in Mut'taki mektep ve muallimhâneyi muhtemelen Karaman'da bizzat Beyliğin başında bulunduğu, 1311-1331 tarihleri arasında yaptırdığını tahmin ediyoruz. Zira adı geçen hükümdarın, Beyliğin başına geçtikten sonra Karaman'da bir medrese ile bir de imaret yaptırdığı bilinmektedir¹⁶. Söz konusu mektep ve muallimhâne de muhtemelen bu eserlerin yapıldığı sıralarda tesis edilmiş olmalıdır¹⁷.

Vakıfları: Musa Bey Mektep ve Muallimhânesi'nin vakıfları, İç-il Livası'na ait 1 numaralı tahrir defterine göre¹⁸; Çiftlik Köyü'nde 3 kıt'a yer, Ozanköy'de 4 kıt'a yer, Adem Köyü'nde 1 kıt'a yer, Bedir Ali Köyü'nde yer, Mut'ta 2 kıt'a yer, Belül yeri, 1 kıt'a Bulud yeri, Paşa Musa Abdethânesi civarında yer, Absud'da 5 kıt'a yer, Saray'da ve Absud'da nar bağçesi, Mut'ta 2 dükkân ve Hacı Esma dükkânından müteşekkildir. Yıllık geliri 408 akçedir.

576 numaralı İç-il Livası vakıf tahrir defterinde, muallimhânenin harap olduğu ve vakıflarının da Mut'taki Ahmed Bey Muallimhânesi'ne ilhâk olduğu kaydedilmektedir¹⁹.

II. DÂRÜ'L-HUFFÂZLAR

Dârü'l-huffâz, hafız yetiştiren bir eğitim-öğretim müessesesidir²⁰. Anadolu Selçuklularında dârü'l-huffâz tâbiri, daha çok kiraat ilminin okutulduğu medreseler için kullanılmıştır²¹. Benzeri uygulamanın Karamanlılar döneminde devam

¹⁵ Bilindiği gibi Musa Bey, 711 H./1311 M. yılında iktidara gelmiş, daha sonra 732 H./1331 M. tarihinde Memlük Sultanlığı'nın insiyatifi ile Ermenek Beyliği'ni üstlenmek zorunda kalmıştır. 753 H./1352 M. yılında tekrar Beyliğin başına geçen Musa Bey, 756 H./1355 M. yılında vefat etmiştir (Bkz. Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 9-11).

¹⁶ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 9. Musa Bey'in, Karaman'daki Medresesi hakkında bkz. bu bölümde, s. 124 vd.

¹⁷ Ermenek Beyliği sırasında, 740 H./1339 M. tarihinde Ermenek'te de bir medrese yaptırmış olan Musa Bey'in, Mut'taki mektep ve muallimhâneyi bu tarihlerde yaptırmış olması uzak bir ihtimal olarak görünmektedir. Zira adı geçen hükümdarın Ermenek'e göre Karaman'a daha yakın olan Mut'taki bu eserleri, Ermenek Beyliği sırasında değil, muhtemelen Karaman'daki iktidarı sırasında yaptırmış olması akla daha uygun düşmektedir.

¹⁸ Bkz. BOA. TD. 1, s. 57; Ayrıca bkz. İ. Hakkı Konyalı, **Ermenek, Taşkırı, Gölhar, Mud Vakıfları**, İHKVKA. No: 5355 (Daktilo metni) 1982, s. 54.

¹⁹ Bkz. TK. KKA. VTD. 576, s. 8.

²⁰ M. Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, c. I, İstanbul 1993, s. 399.

²¹ Nebi Bozkurt, "Dârülkurrâ", TDV. İA, c. VIII, İstanbul 1993, s. 544.

ettirildiğini ve bu Beylik döneminde, dârü'l-huffâz adı altında çok sayıda müessese tesis edilerek, kıraat ilmine oldukça önem verildiğini söylemek mümkündür²².

Karamanlı dârü'l-huffâzlarının, bir kaçı Karaman, Ermenek ve Beyşehir gibi yerleşim birimlerinde, büyük çoğunluğu ise Konya il merkezinde inşa edilmiştir (Bkz. **Tablo 1**).

Yerleşim Birimi	Dârü'l-huffâz Sayısı	Toplam Sayı İçindeki Oranı (%)
Beyşehir	1	3.4
Ermenek	1	3.4
Konya	24	82.7
Lârende (Karaman)	3	10.3
Toplam	29	100

Tablo 1: Karamanlı Dârü'l-huffâzlarının Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı

Konya'da, Karamanlılar döneminde bu kadar fazla dârü'l-huffâz inşa edilmesinin elbette bir takım sebepleri bulunmaktadır; Konya herşeyden evvel Anadolu Selçuklu Devleti'ne uzun süre başkentlik yapmış bir şehir idi. Dolayısıyla ilmî ve kültürel eserler bakımından son derece zengindi. Şehir, bu konumunu Karamanlı hâkimiyetine geçtikten sonra da korumuştur. Karamanlılar Konya'da medreseden daha ziyade, dârü'l-huffâz yapımına önem verdiler. Zira şehirde Selçuklu döneminden kalma medreseler, ihtiyaca cevap verebilecek durumda idi²³. Bununla birlikte şehir merkezinde bulunan Selçuklu dönemine ait birkaç dârü'l-huffâzın, bu tedris dalındaki boşluğu doldurması da mümkün değildi²⁴.

Şehirdeki toplam 24 dârü'l-huffâzdan 6'sı, Karamanlılarla akraba olan Turgudoğulları ailesi tarafından yaptırılmıştır. Bu ailede dârü'l-huffâz yaptırmanın

²² Bkz. Yusuf Küçükdağ, "Konya'da Hacı Ali Efendi Dârü'l-kurrâsı ve Vakfiyesi", *Ata Dergisi*, S. VII, Konya 1997, s. 158.

²³ Mehmet Önder, *Konya Maarif Tarihi*, Konya 1952, s. 34.

²⁴ Konya'da Selçuklu döneminden kalma, Ferhûniye, Sahip Ata ve Sadeddin Ömer Dârü'l-huffâzları gibi birkaç müessese bulunuyordu. Bu konuda bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 10,16; Ayrıca bkz. Konyalı, *Konya*, s. 950-952.

adeta bir gelenek haline gelmesinin de şehirdeki bu müesseselerin sayı bakımından artmasında, müessir olduğu düşünülebilir.

A. Dârü'l-huffâz Kurucuları

Karamanlı dönemine ait dârü'l-huffâzlar, Karamanlılarla akraba olan Turgudoğulları²⁵ ailesinin üyeleri başta olmak üzere, askerî, ilmî, dinî ve ticarî hüviyete sahip, ileri gelen bazı kişiler tarafından yaptırılmıştır. Meselâ, Konya'da bir dârü'l-huffâzı bulunan La'l Paşa Karamanlıların Niğde dizdarı, Turgudoğullarından Pîr Hüseyin Bey oğlu Ahmed Bey ise, Alanya beylerinden idi. Canbaz-zâde şöhreti ile tanınan Nasuh Bey, hem Karamanoğlu II. İbrahim Bey'in torunu, hem de Osmanlı hükümdarı II. Bayezid'in kayınpederiydi. Kendi adıyla bir dârü'l-huffâzı bulunan Yusuf Ağa Has da, Karamanlıların azadlı kölelerindendi. Konya'da birer dârü'l-huffâz yaptırmış olan Kadı İmadüddin ile Hacı Ali Efendi, burada kadılık görevinde bulunmuşlardı. Karaman'da Hoca Mahmud Dârü'l-huffâz'ı olarak bilinen müesseseyi yaptıran Bedreddin Mahmud, bir tüccar, Konya'da bir dârü'l-huffâzı bulunan Ahmed Zerger ise bir kuyumcu idi. Konya'da bazı hayır müesseseleri de bulunan Sodun Ağa ile, Turgudoğulları sülalesinden olan Pîr Hüseyin Bey, dönemin hayır-sever zâtlarındandı.

Konya'da, başta Turgudoğulları ailesine mensup olmak üzere, bazı hâatunlar da dârü'l-huffâz yaptırmışlardır. Bunlardan Bağdad Hâatun, Paşa Hondi ve Hond Hâatun Turgudoğullarındandı. İlaldı Hâatun ise, Osmanlı hükümdarlarından Çelebi Mehmed'in, Nefise Hâatun da Nasuh Bey'in kızı idi.

Dârü'l-huffâz Adı	Yeri	Kurucusu	Kurucusunun Vasfı
Cevher Ağa	Beyşehir	Cevher Ağa	Hayır-sever
Ömer Dânişmend	Ermeneke	Ömer Dânişmend	İlim ehli
Ahmed Bey	Konya	Ahmed Bey	Alanya beylerinden
Ahmed Zerger	Konya	Ahmed Zerger	Kuyumcu
Bağdad Hâatun	Konya	Bağdad Hâatun	Turgudoğullarından

²⁵ Turgudoğulları ailesi hakkında geniş bilgi için bkz. M. Zeki Oral, "Turgudoğulları Eserleri-Vakfiyeleri", VD, S. III, Ankara 19 56, s. 31-64.

Demirkapı	Konya	Bilinmiyor	-
Hacı Ali Efendi	Konya	Hacı Ali Efendi	Kadı
Hacı Yahya	Konya	Hacı Yahya	Hayır-sever
Hasbey	Konya	Hasbeyoğlu	Hayır-sever
Hoca İbrahim	Konya	Hoca İbrahim	Hayır-sever
Hoca Ömer	Konya	Hoca Ömer	Hayır-sever
Hoca Selman	Konya	Hoca Selman	Hayır-sever
Hond Hâtun	Konya	Hond Hâtun	Turgudoğullarından
İlaldı Hâtun	Konya	İlaldı Hâtun	Çelebi Mehmed'in kızı
Kadı İmadü'd-din	Konya	Kadı İmadü'd-din	Kadı
La'l Paşa	Konya	La'l Paşa	Niğde dizdarı
Meram	Konya	Hasbeyoğlu	Hayır-sever
Nasuh Bey	Konya	Nasuh Bey	İç-il Sancağı beyi
Nefise Hâtun	Konya	Nefise Hatun	Nasuh Bey'in kızı
Paşa Hond Hâtun	Konya	Paşa Hond Hâtun	Turgudoğullarından
Paşa Hondi Hâtun	Konya	Paşa Hondi Hâtun	Turgudoğullarından
Pîr Hüseyin Bey	Konya	Pîr Hüseyin Bey	Turgudoğullarından
Sudun Ağa	Konya	Sudun Ağa	Hayır-sever
Sungur Ağa	Konya	Sungur Ağa	İbrahim Bey'in kölesi
Şükran	Konya	Bilinmiyor	-
Yusuf Ağa Has	Konya	Yusuf Ağa Has	Azadlı kölelerden
Çaşnigir Mahmud	Lârende	Çaşnigir Mahmud	Çaşnigir
Hoca Mahmud	Lârende	Hoca Mahmud	Tüccar
Şeyh Çelebi	Lârende	Şeyh Çelebi	Hayır-sever

Tablo 2: Karamanlı Dârü'l-huffâzlarının Kurucuları ve Vasıfları

B. Dârü'l-huffâzların Mimarîsi

Karamanlı dönemi dârü'l-huffâzlarından pek azı günümüze kadar gelebilmiştir. Hâlen ayakta olan Hacı Ali Efendi, Hasbey, Nasuhbey ve Meram

dârü'l-huffâzlarının mimarîsi hemen hemen aynıdır. Kare plânlı, kubbeli ve tek hacimli olan bu binalardan, Nasuh Bey dârü'l-huffâzı ile malzeme, işçilik, tasarım ve ayrıntı bakımından buna büyük benzerlik gösteren²⁶ Hacı Ali Efendi dârü'l-huffâzı, gerek Meram, gerekse Hasbey dârü'l-huffâzlarına göre daha geniş bir mekâna sahiptir. Birkaç basamakla inilen bir mahzeni bulunan Hasbey Dârü'l-huffâzı ise, işçilik yönünden oldukça dikkat çekicidir. Muhtemelen binanın ayrıntılarındaki ince işçilik nedeniyle, Batılılar tarafından İstanbul'daki Ayasofya mabedine benzetilen eser, "Ayasofya Mescidi" olarak adlandırılmıştır²⁷.

Karamanlılar döneminde tesis edilen toplam 29 dârü'l-huffâzdan, bugün ayakta kalabilenlerin sayısı 4'tür (Bkz. Tablo 3). Dârü'l-huffâzlardan günümüze ulaşabilenlerin sayısının az olmasını, söz konusu binalarda son zamanlarda tedris yapılmaması ve buna bağlı olarak metruk bir hale gelmesiyle izah etmek mümkündür. Bununla beraber, özellikle Konya il merkezindeki imarla ilgili bir takım sebepleri de ilâve etmek gerekir.

Dârü'l-huffâz Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Bugünkü Durumu
Hacı Ali Efendi	Konya	832 H./1429 M. civarı	Ayakta (Kütüp. olarak kullanılı.)
Hasbey	Konya	824 H./1421 M.	Ayakta (Mescid olarak kullanılı.)
Meram	Konya	828 H./1424 M. civarı	Ayakta
Nasuh Bey	Konya	XV. yy'ın II. yarısı	Ayakta (Mescid olarak kullanılı.)

Tablo 3: Karamanlı Dârü'l-huffâzlarından Günümüze Ulaşabilenlerin Listesi

C. Dârü'l-huffâzların Vakıfları ve Yıllık Gelirleri

Karamanlı dârü'l-huffâzları -Ermenek'e bağlı Bednâm Köyü'ndeki müessese dışında-genelde şehir merkezlerinde kurulmuştu. Dolayısıyla bu müesseselerin gelirleri de daha çok şehir merkezlerindeki vakıflardan sağlanıyordu. Dârü'l-huffâzların evkâfi arasında dükkân, hamam ve değirmen gelirleri başta geliyordu. Bunları ise dolap yeri, kervansaray, bağ, bağçe, kapan, kargâh, zemin, mezra ve köylerin öşürleri ile bazı binalardan elde edilen gelirler takip ediyordu.

²⁶ Bkz. M. Baha Tanman, "Dârülkurra", (Mimarî) TDV. İA, c. VIII, İstanbul 1993, s. 546.

Dârü'l-huffâz Adı	Yeri	Yıllık Geliri (1483 M.)	Yıllık Geliri (1500 M.)	Yıllık Geliri (1530 M.)	Artış* %
Ahmed Bey	Konya	2740	5082	8420	207
Ahmed Zerger	Konya	536	581	716	34
Bağdad Hâtun	Konya	480	480	720	50
Demirkapı	Konya	420	820	862	105
Hacı Ali Efendi	Konya	8020	3090	10148	27
Hacı Yahya	Konya	200	200	200	-
Hasbeyoğlu	Konya	4417	4417	4200	-
Hoca İbrahim	Konya	-	2037	2080	-
Hoca Ömer	Konya	-	-	848	-
Hoca Selman	Konya	6666	8000	8040	21
Hond Hâtun	Konya	1155	1055	2425	110
İlaldı Hâtun	Konya	7260	7260	7244	-
La'l Paşa	Konya	1040	1424	2184	110
Nefise Hâtun	Konya	1330	2898	3075	131
Paşa Hond Hâtun	Konya	10000	7000	8000	-
Paşa Hondi Hâtun	Konya	990	1500	-	-
Mîr Hüseyin Bey	Konya	4016	10823	12734	217
Sungur Ağa	Konya	14860	15787	2710	-
Şükran	Konya	-	-	566	-
Yusuf Ağa Has	Konya	5349	2880	2500	-
Çaşnigir Mahmud	Lârende	1090	1447	1812	66
Hoca Mahmud	Lârende	1250	1120	8537	583
Şeyh Çelebi	Lârende	135	185	185	37

Tablo 4: Dârü'l-huffâzların* 1483, 1500 ve 1530 Yıllarındaki Gelirleri

²⁷ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 959.

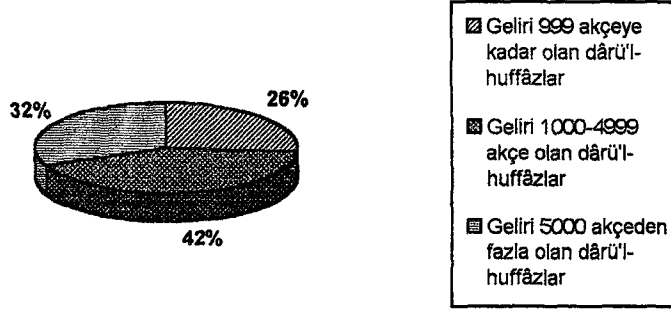
* Yüzdellik artışın hesaplanmasında 1483 ve 1530 tarihleri dikkate alınmıştır.

Tablodaki verilerden de anlaşıldığı gibi, dârü'l-huffâzların yıllık gelirlerinde 1483-1530 tarihleri arasında, -bazıları dışında- genelde bir artışın olduğu gözlenmektedir. Gelirlerdeki bu yükselişin bir nedenini müesseselerin kendi bünyesindeki mâli değişikliklerle izah etmek mümkündür. Meselâ 1476-1530 yılları arasında, çeşitli vesilelerle müesseselerden çoğuna ilâve vakıfların tahsis edilmesi, yıllık gelirlerdeki artışı da beraberinde getirmiştir.

Gelirlerin yıllara göre artışında, şüphesiz söz konusu tarihlerde Osmanlı Devleti'ndeki siyasî ve iktisadî istikrarın da önemli bir payı bulunmaktadır. Bununla birlikte, özellikle ülkedeki nüfus artışına bağlı olarak, üretimde görülen hareketliliğin de burada önemli rol oynadığını ifade etmek gerekir.

Dârü'l-huffâzlardan -birkaçı dışında- 1483, 1500 ve 1530 yıllarına ait her üç tahrirde de kaydı bulunanların, yıllık gelir dağılımına bakarak, maddî büyüklük açısından genel bazı sonuçlara varmak mümkündür. Aşağıdaki grafikte de görüldüğü gibi, müesseselerden geliri 1000-4999 akçe olanlar, %42 nispetle daha ön plâna çıkmıştır. 5000 akçeden fazla gelire sahip müesseseler ise yüzdelik oranda ikinci sırada yer almaktadır. Burada, gerek %42, gerekse %32'lik dilimlerde yer alan müesseselerin, gelir durumlarını belirleyen faktörlerin tespiti oldukça zordur. Bununla birlikte gelirlerin, vakıf kurucularının veya bânilerin sosyal statüleriyle doğrudan doğruya ilişkilendirmenin de sağlıklı bir sonuca götüreceği şüphelidir. Zira mesleği veya görevi bakımından yüksek seviyede olan bir vâkıfın kurduğu müessese de bazen düşük gelire sahip olabilmektedir. Şu halde sözkonusu gelirlerin, müesseselerin kapasitesine veya vâkıfın takdirine ya da muhtelif tarihlerde ilâve edilen vakıflara göre şekillendiğini kabul etmek mümkün görünmektedir. Benzeri âmilleri yıllık geliri 999 akçeye kadar olan dârü'l-huffâzlar için de düşünmek mümkündür.

* Tabloda, 1483, 1500 ve 1530 yıllarında olmak üzere, her üç tahrirde de yıllık geliri (yekûn) kaydedilmeyen müesseselere yer verilmemiştir.

Grafik 1: Dârü'l-huffâzların 1483, 1500 ve 1530 Yıllarında, Gelirlerine Göre Dağılımı

D. Dârü'l-huffâzların Teftişi ve Muafnâmeler

Dârü'l-huffâzlar, zaman zaman dönemin hükümdarları tarafından teftiş ediliyordu. Bu teftişlerin en kapsamlısı II. İbrahim Bey zamanında olmuş, adı geçen hükümdar bu müesseselerden bazıları için mektuplar (resmî belge) vermişti. Konya'daki Hacı Yahya, Kadı İmadü'd-din ve La'l Paşa ile Karaman'daki Hoca Mahmud dârü'l-huffâzları bunlardandı. Nadir de olsa bazen bir dârü'l-huffâzın bir takım vergilerden muaf olduğu da vâki idi. Mesela Konya'daki Kadı İzzeddin Dârü'l-huffâzı, Karamanoğlu İbrahim Bey'in mektubu ile öşr, nüzûl, harâc ve resm-i çift gibi vergilerden muaf tutulmuştu.

E. Öğretim Kadrosu

Karamanlı dârü'l-huffâzlarından pek azının vakfiyeleri günümüze kadar gelebilmiştir. Buna rağmen mevcut vakfiyelerden, dârü'l-huffâzlardaki eğitim-öğretim faaliyetleri, görevlilerin kimlikleri ve nitelikleri, hatta aldıkları ücretlere kadar pek çok hususlarda genel bir kanaat edinmek mümkündür. Diğer taraftan vakıf tahrir defterlerindeki kayıtlar da, bu müesseseler hakkında oldukça önemli malûmatlar ihtiva etmektedir.

Vakfiyeler ve tahrir defterlerindeki kayıtlara göre, Karamanlı dârü'l-huffâzlarında, genellikle şeyhü'l-huffâz, muallim ve reisü'l-huffâz gibi görevlilerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

1. Şeyhü'l-huffaz: Dârü'l-huffâzlar da eğitim-öğretim gören hafızların, baş hocası konumundadır. Belgelerde nâdiren zikredilmesine rağmen, hemen her dârü'l-huffâzda bir şeyhü'l-huffâz'ın olduğu muhakkaktır.

Şeyhü'l-huffâz, vâkıfın koyduğu şartlara göre tayin ediliyordu. 1429 tarihli Hacı Ali Efendi vakfiyesinde, şeyhü'l-huffazın²⁸ vâkıfın evlâdından olması, evlâddan bu görevi yürütecek ehil bir kimse bulunmadığı veya neslin kesilmesi halinde ise, Konya kadısının uygun göreceği bir kişinin, şeyhü'l-huffaz olması şartı getirilmişti. Yine vâkıfın şartlarına göre, Hasanköy ve Devletşah mezarları 5 kısma ayrılıp, 1 kısmı mütevelliyeye, 2 kısmı ise şeyhü'l-huffâza verilecekti.

2. Muallim: Görevi, -muhtemelen kıraat ilmiyle ilgilenen- hafızların hocalığını yapmaktır²⁹. Muallimle ilgili kayıtlara, sadece Hacı Ali Efendi vakfiyesi'nde rastlanılmaktadır. Burada şeyhü'l-huffazla birlikte, muallim olacak zâtta da bazı vasıflar arandığı görülmektedir.

3. Reisü'l-huffaz: Hafızlar arasından seçilen reisü'l-huffâzın görevi, muallime yardımcı olmaktır. Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı'nda görev yapacak olan reisü'l-huffâzın, vâkıfın neslinden ehil birisinin olması, eğer nesil kesilirse ve ehil kimse bulunamazsa, bu durumda belde hâkiminin tâyin edeceği birinin, bu görevi yürütmesi şartı getirilmişti. Yine vâkıfın şartına göre, reisü'l-huffâz ne kadar zeki de olsa, on altı yaşından küçük olmayacaktı.

F. Diğer Görevliler

Eğitim-öğretim faaliyetlerini yürüten bu görevlilerden başka, tahrir kayıtlarında, bazı dârü'l-huffâzlar da imam, müezzin, pâsbân (bekçi) ve hizmetlilerin bulunduğu zikredilmektedir. Nitekim İaldı Hâtun Dârü'l-huffâzı'nda, 1483'de bir imam ve bir müezzin bulunuyor, imama günde 1, müezzine ise ayda 5 akçe veriliyordu. Yine aynı tarihte Hoca İbrahim Dârü'l-huffâzı'nda görevli imam ve bekçiye de, birer bâb dükkân geliri tahsis edilmişti. Hoca Selman Dârü'l-huffâzı'nın vakfiyesinde, hafızlara gece ve gündüz hizmet verilmesi için bir hizmetlinin bulunması şartı getirilmişti.

²⁸ Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı'nda görevli, şeyhü'l-huffaz, muallim ve reisü'l-huffaz hakkında bilgi için bkz. Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 168-171.

²⁹ Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 168.

G. Vakıf İdarecileri

Çoğu müesseselerde olduğu gibi, Karamanlı dönemi dârü'l-huffâzlarında da, vakfın kurucuları genellikle tevliyet görevini de yürütüyordu. Tevliyet görevi, sağ kaldığı sürece vâkıfın üzerinde bulunuyor, ölümünden sonra da nesli kesilinceye kadar evlâdı tarafından yürütülüyordu.

Gerek vakfiyelerde, gerekse vakıf tahrir defterlerinde, Karamanlı dârü'l-huffâzlarının tevliyet görevi için ayrılan ücretler hakkında kayıtlar bulunmaktadır. Meselâ 1483 tarihinde, Konya'daki Hasbey, Pîr Hüseyin Bey, Paşa Hondi, İlaldı Hâtun, Hond Hâtun ve Ahmed Bey dârü'l-huffâzlarında görevli müteveli için, toplam gelirin altıda biri ayrılmıştı. Aynı görev için taktir edilen ücret, Ahmed Zerger Dârü'l-huffâzı'nda gelirin dörtte birini, Paşa Hond Hâtun, Cevher Ağa ve Hacı Ali Efendi dârü'l-huffâzlarında da, beşte birini oluşturmaktaydı. Hoca İbrahim Dârü'l-huffâzı mütevellisi için, 4 bâb dükkân geliri, Şükran Dârü'l-huffâzı'ndakine ise, gelirin 1 sehmi ayrılmıştı.

Vakıflarda, mütevelliden başka nâzır, câbi ve kâtip gibi diğer idarecilerin de bulunduğu mâlumdur. Karamanlı dârü'l-huffâzlarında da vakfın idaresinden sorumlu bu görevlilerin bulunduğu düşünülebilir. İncelediğimiz belgelerde, müteveli dışında söz konusu vakıf idarecilerinden pek bahsedilmemekle birlikte, Hacı Ali Efendi ve İlaldı Hâtun dârü'l-huffâzlarında nezâret görevinin ifâ edildiği tahrir kayıtlarında zikredilmektedir. 1483 tahrir kayıtlarına göre, İlaldı Hâtun Dârü'l-huffâzı'nda görevli nâzıra, günlük 1 akçe ödenmekteydi. Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı'nda görevli nâzırın ne kadar ücret aldığı bilinmemektedir. Ancak 1500 tarihinde bu görevi, Mehmet Çelebi adında bir zâtın yürüttüğü belgelerde kayıtlıdır.

H. Eğitim-Öğretimle İlgili Hususlar

Dârü'l-huffâzların, bir eğitim-öğretim müessesesi olduğuna, yukarıda işaret edilmişti. Bu müesseselerdeki eğitim-öğretimin mahiyeti genelde aynı olup, faaliyetler, vâkıfın koyduğu şartlara göre yürütülüyordu.

1. Öğrenci Sayısı ve Yaşı

Belgelere göre, Karamanlı dârü'l-huffâzlarında öğrenci (hafız) sayısı, genellikle 10 ile sınırlandırılmıştır. Meselâ, Konya'daki Pîr Hüseyin Bey, İlaldı Hâtun, Paşa Hond Hâtun Hoca Selman² ve Hacı Ali Efendi dârü'l-huffâzlarında 10'ar hafız bulunmakta idi. Bu sayı bazen dârü'l-huffâzın fizikî durumlarına veya vâkıfın koyduğu şartlara göre de değişebiliyordu. Nitekim 1483 tahrir kayıtlarında³⁰ Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı'nda 7, Kadı İmadü'd-din ve Hoca İbrahim dârü'l-huffâzlarında 5'er, Bağdad Hâtun Dârü'l-huffâzı'nda da 4 nefer hafızdan bahsedilmektedir (Bkz. **Tablo 5**). Dârü'l-huffâzlarda öğrenci sayısının en fazla 10 kişiyle sınırlandırılmasını, -ihtisasa yönelik olan- bu müesseselerde, eğitim seviyesinin yüksek tutulması düşüncesi ile açıklamak mümkündür.

Dârü'l-huffâz Adı	Yeri	Öğrenci Sayısı
Bağdad Hâtun	Konya	4
Hacı Ali Efendi	Konya	10
Hoca İbrahim	Konya	5
Hoca Selman	Konya	10
İlaldı Hâtun	Konya	10
Kadı İmadü'd-din	Konya	5
Paşa Hond Hâtun	Konya	10
Pîr Hüseyin Bey	Konya	10
Hoca Mahmud	Lârende (Karaman)	7

Tablo 5: Karamanlı Dârü'l-huffâzlarındaki Öğrenci Sayıları

Dârü'l-huffâzlarda okuyan hafızların yaşları hususunda sınırlı da olsa bazı kayıtlar bulunmaktadır; Meselâ Hacı Ali Efendi vakfiyesinde dârü'l-huffâza

³⁰ Bkz. bu bölümde ilgili yerler.

kaydolacak öğrencilerin en az 10 yaşında olmaları istenmişti. Muhtemelen bu yaş seviyesi, diğer dârü'l-huffâzlar da hemen hemen aynı olmalıdır.

2. Ders Programları ve Tatil Günleri

Vakfiyelerde, dârü'l-huffâzlardaki ders programları, tatil günleri ve tedrisin yapılışına dair bir takım kayıtlara da rastlanmaktadır. Nitekim, Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı'nda talimin, tecvîd³¹, tertîl³² ve iclâl³³ üzere olması, ayrıca Cuma ve bayram günlerinde Kur'an talimi yapılmaması³⁴ şartı getirilmişti. Kayıtlara göre ders sırasında muallim ve hafızlar dünya kelâmı konuşmayacaklar, ayrıca tatil günü dışında, halktan müesseseye Kur'an talimiyle ilgili olarak gelenlerle de ilgilenilecektir.

3. Belirli Günlerde Cüz Okunması Şartı

Karamanlı dârü'l-huffâzlarında, vâkıfların en önemli şartlarından birisi de dârü'l-huffâzda bulunan hafızların belirli günlerde Kur'an-ı Kerim'den cüz okumaları ve bunun sevabını da vâkıfın ruhuna bağışlamaları ile ilgilidir. Cüzlerin genellikle her gün, bazen Pazartesi ve Perşembeleri, bazen de sair günlerde okunması uygun görülmüştür. Vakfiye ve tahrir kayıtlarında bu konuda oldukça fazla misale rastlanmaktadır. Meselâ, 1483'te Bağdat Hâtun Dârü'l-huffâzı'nda 4 hafız, Pazartesi ve Perşembe günleri birer, Paşa Hond Hâtun Dârü'l-huffâzı'nda 10 hafız ikişer cüz okumaktadır. Karaman'daki Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı'ndaki 6 hafız, Pazartesi ve Perşembe geceleri dışında, diğer vakitlerde cüz okuyup haftada bir hatim ediyorlardı. Şükran ve Hond Hâtun dârü'l-huffâzlarında 3'er, Pîr Hüseyin Bey ve Hoca Selman dârü'l-huffâzlarında 10'ar³⁵ hafız, her gün birer, Kadı İmadü'd-din Dârü'l-huffâzı'ndaki 5 hafız ise, Cuma günleri birer cüz okumakta idi.

³¹ Tecvid, Kur'an-ı Kerim'i usulüne bağlı kalarak okuma ilmidir (Bkz. Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara 1992, s. 1259).

³² Tertîl, usulüne göre okuma anlamına gelmektedir (Develioğlu, **Aynı eser**, s.1306).

³³ Saygı gösterme anlamındadır (Bkz. Develioğlu, **Aynı eser**, s. 486).

³⁴ Anadolu Selçuklularında, Meselâ Karatay Medresesi'nde, Salı ve Cuma günlerinin tatil olduğu bilinmektedir (Bkz. Osman Turan, **Selçuklu Devri Vakfiyeleri III**, Celâleddin Karatay Vakıfları ve Vakfiyeleri, **Belleten**, c. XII, S. 45, Ankara 1948, s. 79).

³⁵ Hoca Selman Dârü'l-huffâzı'nda -vakfiyesine göre- 10 hafız günde birer cüz okumakta iken, 1483 tarihinde 4 hafız sadece Pazartesi ve Perşembe günleri birer cüz okumaktadırlar.

4. Öğrencilere Verilen Ücretler

Belgelerde, hafızlara verilecek olan ücretler hususunda da kayıtlar yer almaktadır. Ancak bu ücretler, dârü'l-huffâzların gelirlerine veya vâkıfın belirlediği esaslara göre değişebilmekte, bazen aynı bazen de nakdî olarak ödenmektedir. Mesela Hoca İbrahim Dârü'l-huffâzı'nda okuyan 5 hafız, vakfa ait olan 10 bâb dükkân gelirinden faydalanıyordu. İlalı Hâtun Dârü'l-huffâzı'ndaki 10 hafız ise, günde birer akçe almakta idiler. Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı'ndaki 10 hafız için, bu müessesenin yanındaki dükkân kirası ücret olarak ödeniyordu. Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı'nın geliri öncelikle tamirat için ayrılmış, artanı da 5'e bölünüp, beşte dördü hafızlara tahsis edilmişti. Şükran Dârü'l-huffâzı'na ait gelirin 3 sehmi, 3 hafız için ayrılmıştı. Ahmed Zerger Dârü'l-huffâzı'nda, toplam gelirin dörtte biri müteveliye, gerisi hafızlara, Paşa Hond Hâtun Dârü'l-huffâzı'nda ise, gelirin beşte biri tevliyet için, geri kalanı da hafızlara verilmekte idi.

I. Karamanlı Beyliği'nde Kurulan Dârü'l-huffâzlar

1. Beyşehir

Cevher Ağa Dârü'l-huffâzı (Beyşehir)

Yeri: Beyşehir ilçe merkezinde idi³⁶.

Yaptırımı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz ve mescid, Cevher Ağa tarafından yaptırılmıştır. Yapım tarihi bilinmemekle beraber, Karamanlı döneminde inşa edilmiş olması muhtemel görünmektedir. Hayır-sever bir kişi olduğu anlaşılan Cevher Ağa, Beyşehir'de bir de kervansaray yaptırmıştır³⁷.

Vakıfları: Dârü'l-huffâzın 1476 tarihindeki evkâfi, Cevher Ağa Kervansarayı ve Dükkânlardan oluşmaktadır³⁸. 1483 tahrir kayıtlarına göre³⁹ Cevher Ağa vakfının

³⁶ TK. KKA. VTD. 564, s. 40.

³⁷ Dârü'l-huffâz ve mescid, kervansarayla birlikte veya yakın tarihlerde yaptırılmış olmalıdır. 1483 tarihinde harap bir hâlde olan kervansarayı, vakıflarının bir kısmı İsmail Ağa Mesresesi'ne, bir kısmı ise, Eşrefoğlu Süleyman Bey Camisi'ne ilhâk edilmiştir (Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 64-66). Aynı tarihte dârü'l-huffâz ve mescidin adı da, kayıtlarda ayrıca zikredilmemiştir. Bu durumda, daha XV. yüzyıl sonlarında harap bir vaziyette olan eserlerin, Osmanlı dönemine ait olması mümkün görünmemektedir. Diğer taraftan müesseselerin, Eşrefoğulları zamanında yaptırıldığına dair, gerek arşiv kayıtlarında, gerekse tarihî metinlerde, her hangi bir bilgi de mevcut değildir. Şu halde kervansaray, dârü'l-huffâz ve mescidin, dârü'l-huffâz yapımına büyük önem veren Karamanlılar döneminde yaptırılmış olması kuvvetle muhtemeldir.

³⁸ TK. KKA. VTD. 564, s. 40.

³⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 64.

kervansaray, dükkân ve kapan gelirleri, Eşrefoğlu Süleyman Bey Camisi'ne vakfedilmiştir. Bu durum 1500 tarihli kayıtlarda da tekrar edilmiştir⁴⁰.

Görevliler ve Gelirlerin Sarfı: 1476 tahrir kayıtlarında vâkıfın, gelirin beşte birinin mütevelliyeye, beşte birinin kıraate, beşte birinin imamete, beşte ikisinin de iki hâfıza sarfını şart kıldığı ifade edilmektedir⁴¹.

2. Ermenek

Ömer Dânişmend Dârü'l-huffâzı (Ermenek)

Yeri: Ermenek'e bağlı Bednâm Köyü'nde idi⁴².

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâzın, Ömer Dânişmend adlı bir zât tarafından, vakfiyesinin tanzim tarihi olan 817 H./1414 M. yılında veya bu tarihten kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Karamanlılar döneminde Ermenek civarında yaptırıldığı bilinen tek dârü'l-huffâz olup, hâlen mevcut değildir.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1 numaralı tahrir defterinde⁴³, Ömer Dânişmend Dârü'l-huffâzı'na ait vakfiye tarihinin 817 H. olduğu kaydedilmektedir. Vakıfları⁴⁴; Dürkke yeri, Köyönü yeri, Oruçlu yer, Lamas Köyü'nde⁴⁵ Kavaş yeri ve Pınarbaşı bahçesi, Uzunoluk yeri, Akdere yeri, Emmi yeri, Saman bağı, Obruk yeri, Kayadibi yeri, Yaraelekçi yeri, Bulutsu yeri, Sinan bağı, Eznâbolu Köyü'nde⁴⁶ Suuçtuğu yeri, Buketmor yeri ve Arnabolu Köyü'nde⁴⁷ Kızılseki bağından oluşmaktadır. Müessesenin, geliri ise 300 akçedir.

⁴⁰ TK. KKA. VTD. 565, s. 96.

⁴¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 40. Defter tutulduğu sırada İmam, Kasım oğlu Mahmud'dur.

⁴² BOA. TD. 1, s. 52. Bednam Köyü'nün adı, zamanla Hâlimiye, son olarak da Tepebaşı şeklinde değişmiştir (**Mülki İdare**, s. 575).

⁴³ BOA. TD. 1, s. 52.

⁴⁴ BOA. TD. 1, s. 52; Konyalı, **Ermenek, Taşkarı**, s. 50.

⁴⁵ Şimdiki Sarıveliler İlçesi'ne bağlı Esentepe Köyü'dür (Bkz. **Mülki İdare**, s. 575).

⁴⁶ Hâlen Elmayurdu adıyla Ermenek'e bağlıdır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 575).

3. Konya

Ahmed Bey Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, Sadreddin Konevî Zâviyesi'nin, dolayısıyla hâlen ayakta olan Sadreddin Konevî Türbesi yakınında idi⁴⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Turgudoğullarından Pîr Hüseyin Bey oğlu Ahmed Bey tarafından yaptırılan⁴⁹ dârü'l-huffâzın, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak bâni Ahmed Bey'in, 834⁵⁰ ve 835⁵¹ tarihli vakfiyelerini dikkate alarak söz konusu dârü'l-huffâzın da muhtemelen aynı tarihlerde yaptırılmış olabileceğini söylemek mümkündür. Dârü'l-huffâz hâlen mevcut değildir.

Vakıfları: Ahmed Bey Dârü'l-huffâzı'nın adına, 1476 tahrir kayıtlarında rastlanılmamaktadır. Müessesenin 1483, 1500 ve 1530 tarihindeki vakıfları⁵², Zengicek'e bağlı Maydos Köyü⁵³ ile Kaydos mezraası, Meram Vâdisi'ndeki 3 taşlı değirmen ile Konya içinde Ertaş kapısı yanındaki dolap yerinden oluşmaktadır. Yıllık geliri, 1483'te 2740, 1500'de 5082, 1530'da da 8420 akçedir.

Görevlileri: Ahmed Bey Dârü'l-huffâzı'nın mütevellisi için, 1483 tahrir kayıtlarında herhangi, bir isim zikredilmemiş ve "tevliyet be-nâm-ı mezkûr" demekle yetinilmiştir⁵⁴. Halbuki 1500 tahrir kayıtlarında aynı ibarenin yanına Mevlânâ Bedreddin adı ilâve edilmiştir⁵⁵.

Öyle anlaşılıyor ki, 1483 tarihinde de müessesenin tevliyet görevi bu zâtın elinde idi. 1483, 1500 ve 1530 tarihinde tevliyet için ayrılan gelir, toplam gelirin

⁴⁷ Ermenek'e bağlı İrnabol adını taşıyan iki köy mevcuttur. Bunlardan Yukarıİrnabol, Çatalbadem, Aşağıİrnabol ise, İkizçınar adıyla, hâlen Ermenek'e bağlıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 575; DİE, 1997 **Genel Nüfus Tesbiti İdari Bölünüş**, Ankara Eylül 1999, "Karaman", s. 7).

⁴⁸ Ahmed Bey Dârü'l-huffâzı'nın, Konevî Zâviyesi'nin yakınında olduğunu, III. Murad dönemine ait 992 H./1584 M. tarihli tahrir defterindeki, "Vakf-ı Dârü'l-huffâz-ı Ahmed Bey der nefsi-i Konya der kurb-i Zâviye-i Şeyh Sadreddin" şeklindeki kayıtlardan anlıyoruz (TK. KKA. VTD. 584, s. 13).

⁴⁹ Konyalı, **Konya**, s. 770.

⁵⁰ Ahmed Bey'e ait 834 H./1430 M. tarihli vakfiye, İplikçi Camisi'ne vakfettiği vakıflar için tanzim edilmiş olup, bir sureti VGMAD. 582, s. 236' da kayıtlıdır.

⁵¹ 835 H./1431 M. yılında tanzim ettirdiği vakfiye ise, babası Pîr Hüseyin Bey tarafından yaptırılan Turgudoğlu Türbesi içindir. Vakfiyenin bir sureti KVBMA. VKD, c. 4-6, s. 236' da kayıtlıdır (Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 33).

⁵² Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 13; TK. KKA. VTD. 565, s. 16; BOA. TD. 387, s. 28.

⁵³ Maydos Köyü, 1476 tahrir kayıtlarında Ahmed Bey Camisi'nin vakıfları arasında da zikredilmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD.564, s.10). Yine aynı köyle, Kaydos mezraasının adına, Ahmed Bey'in Turgudoğlu Türbesi için tanzim ettirdiği 835 H. tarihli vakfiyede rastlanmaktadır (Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 33).

⁵⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 13.

⁵⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 16.

altıda birini ihtiva etmektedir. Kayıtlarda, -vakfiye mucibince- dârü'l-huffâzın, 7 nefer hâfızın öğrenim görmesi için şart kılındığı ifade edilmektedir⁵⁶.

Ahmed Zerger Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, Kale-i Cerp Mahallesi'nde idi⁵⁷.

Yaptıranı ve Tarihi: Bânisinin Ahmed Zenger⁵⁸ olduğu anlaşılan dârü'l-huffâz, 837 H./1433 M. tarihli vakfiyesine göre⁵⁹, muhtemelen bu tarihte veya bu tarihten kısa bir süre önce yaptırılmıştır. Müessesese günümüze ulaşamamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tahririnde, 837 H. tarihli bir vakfiyesinden bahsedilen Ahmed Zerger Dârül'-huffâzı'nın, 1476 tarihindeki vakıfları; Debbâğlar yanında 1 dolab ve Sinlecük'te 1 kıt'a bağdan oluşmaktadır⁶⁰.

1483 tarihine gelindiğinde ise bu vakıflara, Ebu'l-Fazl Camisi⁶¹ civarında 1 kıt'a yer ilâve edilmiştir⁶². Müessesenin, gerek 1500, gerekse 1530 tarihlerinde vakıfları değişmemiştir⁶³. 1483'te 536 akçe olan yıllık gelir, 1500'de 581'e, 1530'da da 716 akçeye yükselmiştir.

Görevlileri: Ahmed Zerger Dârü'l-huffâzı'nın tevliyeti, 1476 tarihinde Şeyh Mehmed ve evlâdı elindedir⁶⁴. 1483'te Mevlânâ Şemseddin tasarrufunda olan müessesenin, bu tarihteki mütevellisi Hoca Süleyman oğlu'dur⁶⁵. Hoca Süleyman evlâdı 1500 tarihinde de aynı görevi yürütmektedir⁶⁶.

1476 tahrir kayıtlarına göre, mütevelliyeye, vakıf gelirin dörtte biri ayrılmış, geri kalanı hafızlara tahsis edilmiştir⁶⁷. 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde tevliyet için ayrılan hisse değişmemiştir.

⁵⁶ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 13; TK. KKA. VTD. 565, s. 16.

⁵⁷ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 949.

⁵⁸ Zerger, kuyumcu anlamına gelmektedir. Burada dârü'l-huffâzın bânisi Ahmed Zerger'in, bu meslekle uğraştığı anlaşılmaktadır.

⁵⁹ TK. KKA. VTD. 584, s. 14; Konyalı, Aynı yer. Söz konusu vakfiye günümüze ulaşamamıştır.

⁶⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 15.

⁶¹ Ebul Fazl Camisi'nin, İplikçi Camisi'nin bir diğer adı olduğu anlaşılmaktadır (Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 372, 400).

⁶² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 19.

⁶³ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 24; BOA. TD. 387, s. 31.

⁶⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 24.

⁶⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 19.

⁶⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 24.

⁶⁷ TK. KKA. VTD. 564, s. 15.

Bağdad Hâtun Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz, Turgudoğullarından Hüseyin Bey'in kızlarından⁶⁸, Bağdad Hâtun tarafından yaptırılmıştır⁶⁹. Arşiv kayıtlarında herhangi bir vakfiyesine rastlanılmayan eserin, ne zaman yaptırıldığı belli değildir. Ancak Bağdad Hâtun'un Konya'daki Turgudoğlu Türbesi için, 850 H./1446 M. tarihli bir vakfiye⁷⁰ tanzim ettirdiğine bakılırsa, dârü'l-huffâzın da bu tarihlerde veya buna yakın zamanlarda yaptırılmış olabileceğini söylemek mümkündür. Eserin ne zaman ortadan kalktığı bilinmemektedir.

Vakıfları: Bağdat Hatun Dârü'l-huffâzı'nın adına, 1476 tahrir kayıtlarında Konya dârü'l-huffâzlarının arasında rastlanmamaktadır. Dârü'l-huffâzın 1483, 1500 ve 1530 tarihindeki vakfi, sadece Zengicek'e⁷¹ bağlı Gölâd Köyü'nün yarı gelirinden oluşmaktadır. 1483 ve 1500 tarihlerinde 480 akçe olan yıllık geliri, 1530'da 720 akçeye yükselmiştir⁷².

Görevlileri: Bağdat Hâtun Dârü'l-huffâzı'nın tevliyeti, 1483 ve 1500 tarihlerinde, "hük-m-i sultânî" ile Köçek adlı bir zâtın elindedir. Yine bu tarihlerde tevliyet için ayrılan hisse, vakıf gelirinin altıda biridir⁷³. Dârü'l-huffâzda yukarıda zikredilen tarihlerde, dört nefer hâfiz Pazartesi ve Perşembe günleri birer cüz okumaktadırlar.

Demirkapı Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya Kalesi'nin yakınında olduğu tahmin edilmektedir⁷⁴.

⁶⁸ Oral, Bağdad Hâtun'un, Yusuf Şah Bey'in kızı olduğunu ifade etmektedir (Bkz. "Turgutoğulları", s. 34). Halbuki 1483, 1500 ve 1530 tahrirlerinde, Bağdat Hâtun, Hüseyin Bey'in kızı olarak kaydedilmektedir (Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 26; BOA. TD. 387, s. 32).

⁶⁹ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 954.

⁷⁰ Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 34.

⁷¹ Zengicek, hâlen Koçyaka adıyla Konya'nın Altınekin İlçesi'ne bağlı bir köydür (**İdari Bölünüş** "Konya", s. 6).

⁷² Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 26; BOA. TD. 387, s. 32.

⁷³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 26. 1530 tahririnde tevliyetin kimde olduğu belirtilmemiş, ancak tevliyet cihetinin yine altıda bir olduğu kaydedilmiştir (Bkz. BOA. TD. 387, s. 32).

⁷⁴ Konyalı, dârü'l-huffâzın, Konya Kalesi'nin demir kapısı önünde yaptırılmış olduğunu, bu yüzden Demir Kapı olarak adlandırıldığını belirtir (Bkz. **Konya**, s. 949).

Yaptıranı ve Tarihi: Demirkapı Dârü'l-huffâzı'nın bânisinin kim olduğu belli değildir. Yapım tarihi de kesin olarak bilinmeyen müessesenin, Karamanlı dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir⁷⁵. Dârü'l-huffâzın ne zaman ortadan kalktığı belli değildir.

Vakıfları: Demirkapı Dârü'l-huffâzı'nın vakfi olarak, 1476 tahririnde Attar dükkânları ile Guraba'da 2 kıt'a yer gösterilmiştir⁷⁶. Müessese 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde de aynı vakıflara sahiptir. Yıllık geliri ise 1483'te 420, 1500'de 820, 1530'da da 862 akçedir⁷⁷.

Görevlileri: Demirkapı Dârü'l-huffâzı 1476 ve 1483 tarihlerinde Abdülâziz oğlu Abdurrahman tasarrufundadır⁷⁸. Aynı kayıtlara 1500 tahririnde de yer verilmiş, ancak tahrir yapıldığı sırada tasarrufun Abdülkâdir elinde olduğu belirtilmiştir⁷⁹.

1483, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarına göre, dârü'l-huffâzda her gün bir cüz okunmaktadır.

Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Şerâfeddin Camisi'nin kuzey cephesinin karşısında yer almaktadır.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz, Hacı Ali Efendi tarafından yaptırılmış olup, tarihini gösteren bir kitâbesi bulunmamaktadır. Ancak dârü'l-huffâza ait 832 H./1429 M. tarihli Arapça bir vakfiyede⁸⁰, binanın, vakıflarının tescilinden önce tamamlandığına işaret edilmektedir⁸¹. Şu halde eserin yapım tarihini, vakfiyenin tanzim tarihi olan 832 H, veya bundan kısa bir süre öncesi olarak, kabul etmek mümkündür⁸².

Dârü'l-huffâzın bânisi, Hacı Ali Efendi hakkında, detaylı bilgi bulunmamaktadır. Bununla beraber O'nun, XV. yüzyılın ilk yarısında Konya'da

⁷⁵ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 950.

⁷⁶ TK. KKA. VTD. 564, s.16.

⁷⁷ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 25; BOA. TD. 387, s. 32; 1483, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarına göre, Attâr dükkânları 8 bâb'dan oluşmaktadır.

⁷⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 16; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21.

⁷⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 25.

⁸⁰ Vakfiye, VGMA'ndeki 594 numaralı defterin, 11-12 sayfası ile 1766 numaralı defterin 234. sayfasında olmak üzere, iki ayrı yerde kayıtlıdır.

⁸¹ Bkz. Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 158-159.

⁸² Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 159; Dülgerler, **Aynı tez.**, s. 169; Ekrem Yalçınkaya, **Coğrafyada Tarihte ve Bugünkü Konya**, Konya 1943, s. 132.

yaşadığı ve -ilmiye sınıfına mensup biri olarak- bu şehirde kadılık⁸³ yaptığı bilinmektedir⁸⁴.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Kare plân üzerine inşa edilip, kesme taştan yapılmış⁸⁵ olan eser, tek kubbelidir. Bütün cephelerde ikişer alt penceresi ile doğu ve batı cephelerinde iki alt penceresinin ortasında birer tepe penceresi bulunmaktadır⁸⁶. Giriş güney cephesinde olup, kapının üstünde yazılı olmayan bir kitâbe yeri mevcuttur. Kapının tam karşısında bir ocak yer almaktadır. Binanın içi tek bir mekân halinde⁸⁷ ve tamamen sıvanmış durumdadır.

Vakfiyesinde⁸⁸, Fatih, II. Bayezid, Kanunî ve III. Murad dönemi tahrir kayıtlarında⁸⁹, dârü'l-huffâz⁹⁰ olarak zikredilen eser, daha sonraki dönemlerde muallimhâne ve darü'l-kurra olarak isimlendirilmiştir⁹¹. Osmanlıların yeni birimler ilâve ettiği bina, XIX. yy'da tekrar darü'l-kurra amaçlı olarak kullanılmıştır⁹². Yakın zamanda bir aralık Sağlık Müzesi, daha sonra Müftülük Dairesi olarak kullanılan⁹³ bina, günümüzde çocuk kütüphanesi olarak hizmet vermektedir.

Vakfiyesi/Vakıfları: Hacı Ali Efendi dârü'l-huffâzı'na ait vakfiyede, müessesenin devamlılığı için bazı gelirler vakfedildiği kaydedilmektedir. Bu vakıflar⁹⁴, dârü'l-huffâzın yanında bulunan hamama⁹⁵ bitişik dükkân ile, Konya dışındaki Hasanköy⁹⁶ ve Devletşah mezralarıdır.

⁸³ Mehmet Önder, Hacı Ali Efendi'nin müderrislik yaptığını ifade etmektedir (Bkz. **Mevlânâ Şehri Konya**, (II. Baskı), Ankara 1971, s. 217).

⁸⁴ Bkz. Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 156-157.

⁸⁵ Önder, **Konya**, s. 216.

⁸⁶ Dülgerler, **Aynı tez**, s. 170.

⁸⁷ İç mekânın, bir aralık ahşap malzeme ile dört hücreye bölündüğü bilinmektedir (Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 161).

⁸⁸ VGMA. VD. 594, s. 11-12; VD. 1766, s. 234.

⁸⁹ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 15; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 19; TK. KKA. VTD. 565, s. 23; BOA. TD. 387, s. 31; TK. KKA. VTD. 584, s. 13.

⁹⁰ Küçükdağ, Hacı Ali Efendi'nin yaptırdığı bu eğitim müessesesinde uygulanan programın, darü'l-kurra ile ilgili olduğu halde, adının ilk açıldığı tarihten itibaren dârü'l-huffâz olarak kaydedildiğine dikkat çekmektedir (Bkz. "Hacı Ali Efendi", s. 162).

⁹¹ Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 163.

⁹² XIX. yüzyıl başlarında burada, Ali Efendi Medresesi'nin açıldığı bilinmektedir (Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 163-164).

⁹³ Konyalı, **Konya**, s. 959; Önder, **Konya**, s. 217.

⁹⁴ Bkz. Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s.164; Konyalı, **Konya**, s. 956.

⁹⁵ Hamam, günümüzde Mahkeme Hamamı olarak tanınmaktadır.

⁹⁶ Bkz. **Mülki İdare**, s. 565.

1476 tahririnde dârü'l-huffâzın vakıfları şöyle tespit edilmiştir⁹⁷; Konya'da Çift-Fenârî hamamı, bu hamam bitişik bahçe ve dükkân, Aymanos'ta 3 kıt'a yer.

Dârü'l-huffâz'ın vakıfları 1483 yılında artmıştır. Bu tarihte yıllık geliri 3020 akçe olan müesseseye, ilâve edilen vakıflar; içinde kârgâh bulunan bir bağın yarısı, dârü'l-huffâz'a bitişik 1 bâb diğer dükkân ve 3 kıt'a dükkân yerinden oluşmaktadır⁹⁸. 1500 tarihinde⁹⁹ aynı vakıflara sahip olan dârü'l-huffâzın, toplam 3090 akçe geliri vardır. 1530 yılındaki vakıfları da, -Aymanos'taki yerin 4 kıt'aya yükselmesi dışında- değişmemesine rağmen, geliri oldukça artmış ve yıllık 10148 akçeye yükselmiştir¹⁰⁰.

Görevlileri: Vakfiyesine göre, Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı'nın öğretim kadrosunu, şeyhü'l-huffaz, muallim ve halife meydana getiriyordu. Başhoca durumunda olan şeyhü'l-huffazın seçimi hususunda bazı şartlar getirilmiştir¹⁰¹. Buna göre Hacı Ali Efendi'nin erkek evlâdının en büyüğü ve aynı zamanda en ehil olanı, şeyhü'l-huffaz olacaktır. Eğer neslinden gelenler arasında buna layık olanı bulunmazsa veya neslinin kesilmesi ihtimali gerçekleşirse, o zaman Konya kadısı her hangi birini bu göreve getirebilecektir. Şeyhü'l-huffaza, Hasanköy ve Devletşah mezarlarından elde edilecek toplam 5 kısım mahsülün 2 kısmı, ücret karşılığı olarak verilecektir¹⁰².

Vakfiye kayıtlarında, mütevellilik görevinin şeyhü'l-huffaz ve muallime verilmesi şartından bahsedilmesi¹⁰³, dârü'l-huffâzda bir muallimin de vazifeli olduğunu göstermektedir. Ancak söz konusu muallimin konumu hakkında fazla bilgi bulunmamakta ve aldığı ücret belirtilmemektedir.

Dârü'l-huffâz'ın öğretim kadrosu içinde yer alan üçüncü görevli, reisü'l-huffaz adıyla işaret edilen kişidir. Vakfiyede öğrenciler arasından seçilecek bu görevlinin 16 yaşından küçük olmaması şartı¹⁰⁴ getirilmektedir.

⁹⁷ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 15; Ayrıca bkz. Ferudun Nâfiz Uzluk, **Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi**, Ankara 1958, s. 18.

⁹⁸ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 19.

⁹⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 23.

¹⁰⁰ BOA. TD. 387, s. 31.

¹⁰¹ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 956; Caner Arabacı, **Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri**, Konya 1998, s. 131.

¹⁰² Bkz. Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 174.

¹⁰³ Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 168.

¹⁰⁴ Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 169. Konyalı, 16 yaşından aşağı olmama şartını, bütün dârü'l-huffâz öğrencileri için düşünmektedir (**Konya**, s. 956).

Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı'nda yukarıda değindiğimiz öğretim kadrosundan başka, vakfın idaresini sağlayan görevliler de vardır. Ancak vakfiyede bunlardan mütevellî dışında, diğerlerinden hiç bahsedilmemiştir. Mütevelliliğe getirilen kişinin de kim olduğuna değinilmemiş, sadece bu görevi üstlenecek kişinin şeyhü'l-huffazlık ve muallimliği de yürütmesi şartı ile, alacağı ücret üzerinde durulmuştur. Buna göre mütevellî yukarıda adı geçen mezra mahsülünün, toplamı olan 5 kısımdan birini alacaktır¹⁰⁵.

Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı'nın 1476 tarihindeki mütevellisi, Sadreddin adında bir zâttır¹⁰⁶. Vâkıfın şartına göre mütevellî hayatta olduğu sürece tevliyet görevini yürütecek kendisinden sonra bu görev evlâdında olacak, evladının nesli kesilirse, Konya kadısı bu görevi üslenektir.

Dârü'l-huffâz'ın tevliyeti 1483 tarihinde Rikabdâr oğlu Mahmud Çelebi elinde olup, tevliyet ciheti değışmemiştir¹⁰⁷. 1500 tarihinde bu rakam dörtte bir olarak belirlenirken, mütevellinin adı zikredilmemiş ve "evladına" demekle yetinilmiştir. Kayıtlara göre ayrıca dârü'l-huffâzda 10 hafız, bir bevâb ve bir de nâzırın¹⁰⁸ bulunacağı belirtilmiştir¹⁰⁹.

Eğitim-Öğretimle İlgili Hususlar: Hacı Ali Efendi Dârü'l-huffâzı'nda eğitim-öğretimin, müessesenin kuruluş amacına uygun şekilde yürütülebilmesi hususunda bazı şartlar getirilmiştir. Buna göre dârü'l-huffâza kaydedilecek öğrencilerin yaşı en az 10 olacak, sayıları da yine 10 ile sınırlandırılacaktır¹¹⁰. Derste disiplin sağlanması için, öğrenciler kıraat sırasında dünya kelâmı konuşmayacaklardır. Cuma ve bayram günleri hâriç, diğer bütün günlerde dârü'l-huffâz açık olacak, tecvid, tertil ve iclâl üzerinde durulacaktır¹¹¹.

Vakfiyede öğrencilere verilmesi gereken ücretler de tespit edilmiştir. Buna göre, dârü'l-huffâz yakınındaki dükkânın kirasıyla, Hasanköy ve Devletşah mezraalarının gelirleri, eşit oranda bölünerek öğrencilere dağıtılacaktır¹¹².

¹⁰⁵ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 956; Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 174.

¹⁰⁶ Burada da tevliyet ciheti, beşte bir olarak belirtilmiştir (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 15).

¹⁰⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 19.

¹⁰⁸ Burada, nâzırın adı Mehmed Çelebi oğlu Arif olarak geçmektedir.

¹⁰⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 23; Ayrıca bkz. Konyalı, **Konya**, s. 957.

¹¹⁰ Küçükdağ, öğrenci sayısının 10 ile sınırlandırılmasını, müessesenin ihtisasa yönelik olmasıyla açıklar (Bkz. "Hacı Ali Efendi", s. 179).

¹¹¹ Arabacı, **Aynı eser**, s. 131.

¹¹² Konyalı, **Konya**, s. 956.

Hacı Yahya Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi¹¹³.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz'ın, Hacı Ahmet oğlu Hacı Yahya tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen Karamanlı dönemine ait olan¹¹⁴ eserin, yapım tarihi ve ne zaman ortadan kalktığı belli değildir.

Vakıfları: Hacı Yahya Dârü'l-huffâzı'nın, 1476, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerindeki vakfi, yıllık geliri 200 akçeye tekabül eden sadece 1 kıt'a bağdan ibarettir¹¹⁵.

Görevlileri: Hacı Yahya Dârü'l-huffâzı'nın 1476, 1483 ve 1500 tarihlerindeki müvellisi, Karamanoğlu İbrahim Bey'in mektubuyla, Seydî Ali oğlu Ahmed'dir. Müvellî, gerek bu tarihlerde, gerekse 1530 tarihinde, vakıf gelirinin dörtte birinden faydalanmaktadır¹¹⁶.

Hasbey Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Gazi Alemşah Mahallesi'nde, Hasbey Sokağı'nın karşısında bulunan eser, halen ayakta olup, mescid olarak kullanılmaktadır.

Yaptıranı ve Tarihi: Giriş kapısının üzerindeki kitabeye göre, dârü'l-huffâz Karamanoğlu II. Mehmed Bey zamanında, Hatıplı Hacı Hasbey oğlu Mehmed tarafından 824 H./1421 M. tarihinde yaptırılmıştır¹¹⁷. Sülûs ile iki satır halinde Arapça olarak yazılan kitabede, şu kayıtlar yer almaktadır¹¹⁸:

١- انشاء هذه البقعة في ايام دولة السلطان محمد بن علاء الدين خلد الله مملكته صاحب الخيرات

٢- والحسنات محمد بن الحاج خاصبك الخطيبى اعلى الله شأنه وجعلها دارالحفاظ سنة اربع

وعشرين وثمانماية

¹¹³ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s.16; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21.

¹¹⁴ Konyalı, Konya, s. 949.

¹¹⁵ TK. KKA. VTD. 564, s.16; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 26; BOA. 387, s. 32.

¹¹⁶ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s.16; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 26; BOA. 387, s. 32.

¹¹⁷ Önder, Konya, s. 212; Faik Soyman-İbrahim Tongur, Konya Eski Eserler Klavuzu, Konya 1944, s. 125; Halil Edhem, "Vesâik", cz. 12, s. 749.

¹¹⁸ Kitâbenin metni için bkz. Halil Edhem, Aynı yer; Konyalı, Konya, s. 960; Kerim Türkmen, Karamanoğulları Devri Kitâbeleri, Konya 1989, (SÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi) s. 116.

Türkçe Anlamı: Bu buk'ayı¹¹⁹, 824 H. senesinde Mehmed bin Alâeddin'in hükümdarlığı zamanında -Allah memleketini daim kılsın- hayrat ve hasenât sahibi Hatıblı Hacı Hasbey oğlu Mehmed -Allah şanını yüceltsin- yaptı ve dârü'l-huffâz kıldı¹²⁰.

Mimarîsi: Hasbey Dârü'l-huffâzı, kare şeklinde bir plân üzerine yapılmıştır¹²¹. Güney, doğu ve kuzey cepheleri yontma taşlarla kaplanırken, girişin bulunduğu batı cephesi ise, -geometrik motiflerle süslenmiş- mermer levhalarla kaplanmıştır¹²². Etrafı dilimli kemerlerle çevrili olan giriş kapısı küçüktür. Kapının üstünde bir kitâbe, sağında (güneyinde) da dikdörtgen bir pencere ile, bu pencerenin hemen üstünde şimdi kapatılmış olan yuvarlak kemerli bir pencere daha vardır¹²³.

Dârü'l-huffâz'ın, 16 köşeli bir kasnak üzerine oturmuş olan kubbesi, oldukça ilgi çekicidir. Kubbenin alt kenarında kirpi kornişler dolanmakta, benzeri çıkıntılar kubbe gövdesinde de yer almaktadır¹²⁴. Kubbe tamburunda karşılıklı dört adet pencere bulunmaktadır. Binanın içerisi oldukça karanlıktır. Çini mozaiklerle süslü mihrâbın büyük bir kısmı tahrip olmuş durumdadır.

Dârü'l-huffâzın, birkaç basamakla inilen mahzen kısmının hangi amaçla yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Muhtemelen burası cenazelik veya depo olarak kullanılıyordu¹²⁵.

Hasbey oğlu Mehmed Bey'in, bu dârü'l-huffâzın yanında (güneyinde), daha önceden yaptırılmış bir binasının daha bulunduğu bilinmektedir¹²⁶.

¹¹⁹ Buk'a, burada yüce yapı anlamında kullanılmış olmalıdır.

¹²⁰ Kitâbe, metninin Türkçe anlamı için bkz. Konyalı, **Konya**, s. 961; Clement Huart, **Mevlevîler Beldesi Konya**, (Çev: N. Uzel), İstanbul 1978, s. 117; Türkmen, **Aynı tez**, s. 116.

¹²¹ Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 121.

¹²² Bkz. Dülgerlerler, **Aynı tez**, s. 164-165; Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 121; Haşim Karpuz, "Konya'da Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı Medreseleri", **Konya'nın Kültür Birikimi**, s. 76.

¹²³ Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 121; Önder, **Konya**, s. 213.

¹²⁴ Celâl Esad Arseven, **Türk Sanatı**, İstanbul 1984, s. 69.

¹²⁵ 1998 Ağustos'unda yaptığımız incelemede, mahzenin içinde mezarı andıran bir yapının olduğunu gördük. Diez-Aslanapa-Koman (**Aynı eser**, s. 121), burada muhtemelen Hasbey oğlu Mehmed Bey'in medfun olduğu görüşündedir.

¹²⁶ Konyalı (**Konya**, s. 962), söz konusu binanın bir kütüphane veya muallim meşrutası olabileceğini dikkat çekerken, Diez-Aslanapa-Koman, bu binanın mescid olduğunu ifade etmektedir (Bkz. Aynı yer).

Vakıfları: Meram'da da cami, dârü'l-huffâz ve hamamdan müteşekkil bir mâmure yaptırdığı bilinen¹²⁷ Mehmed Bey'in, adı geçen dârü'l-huffâz için bir vakfiye tanzim ettirdiği muhakkaktır. Ancak bu vakfiye henüz kesin olarak tespit edilememiştir. Konya Müzesi'nde bulunan, taşa kazılmış ve yazısının bir kısmı silinmiş olan vakfiyede¹²⁸, değirmen ve dükkânların vakfedildiği¹²⁹ anlaşılıyorsa da, bu vakfiyenin hangi esere ait olduğu veya müşterek bir vakfiye mi olduğu çözülememiştir¹³⁰.

Hasbey Dârü'l-huffâzı'nın vakıfları, 1476 tahrir kayıtlarına göre, Meram değirmeninden üçte bir hisse, Meram hamamından dörtte üç hisse, Çaçnigir bağının dörtte üç hissesi, Kürdan bağı ile Ekmel bağından oluşmaktadır¹³¹.

1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde de aynı vakıflara sahip olan dârü'l-huffâzın, 1483 ve 1500'deki yıllık geliri 4417 akçe iken, bu rakam 1530'da 4200 akçeye düşmüştür¹³².

Görevlileri: Hasbey Dârü'l-huffâzı'nın, 1476 tarihindeki mütevellisi, Muhyiddin adında bir zâttır¹³³. Aynı görevi, 1483 ve 1500 tarihlerinde de, "hükmi hakânî" ile Fakih yürütmektedir. Mütevelliyeye ayrılan gelir, gerek bu tarihlerde, gerekse 1530 tarihinde altıda birdir¹³⁴.

Hoca İbrahim Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi¹³⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Hoca İbrahim tarafından yaptırıldığı anlaşılan dârü'l-huffâzın, yapım tarihi bilinmemektedir. Karamanlı dönemine ait olan¹³⁶ eser, halen mevcut değildir. Bâni, Hoca İbrahim hakkında da malûmat bulunmamaktadır.

¹²⁷ Konyalı, **Konya**, s. 962.

¹²⁸ Bkz. Gönül Cantay, "Türklerde Vakıf ve Taş Vakfiyeler" XI. **VHK**, Ankara 1994, s. 150; Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 121. Taş vakfiye, 939 numarada kayıtlıdır (Konyalı, **Konya**, s. 962).

¹²⁹ Bkz. Önder, **Konya**, s. 213.

¹³⁰ Konyalı, dârü'l-huffâzın tahrir defterlerinde, Hatıblı Zaviyesi'nin kaydedildiği yerde zikredilmesini, vakfiyelerinin müşterek olabileceği ihtimaline bağlar (Bkz. **Konya**, s. 962).

¹³¹ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 9.

¹³² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 11; TK. KKA. VTD. 565, s. 14; BOA. TD. 387, s. 27.

¹³³ TK. KKA. VTD. 564, s. 9.

¹³⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 11; TK. KKA. TD. 565, s. 14; BOA. TD. 387, s. 27.

¹³⁵ Dârü'l-huffâzın adı, 1476, 1483 ve 1500 tahrirlerinde, "Konya Dârü'l-huffâzları" başlığı altında zikredilmektedir.

¹³⁶ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 953.

Vakıfları: Hoca İbrahim Dârü'l-huffâz'ı, 1476 tahrir kayıtlarında yer almamıştır. Müessesenin, 1483 ve 1500 ve 1530 tarihindeki vakıfları, Attâristân'daki 20 bâb dükkândan oluşmaktadır¹³⁷. Müessese, 1530 yılında 2080 akçelik gelire sahiptir.

Görevlileri ve Masraflar: Hoca İbrahim Dârü'l-huffâz'ın 1483 tarihindeki mütevellisi, Hoca İbrahim oğlu Pîr Mehmed'dir¹³⁸. Aynı görevi 1500 tarihinde Sitti Hâtun yürütmektedir¹³⁹. Burada öyle anlaşılıyor ki Pîr Mehmed'den sonra Hoca İbrahim'in erkek evladının nesli kesilmiş, dolayısıyla mütevellilik görevi Sitti Hâtun'a geçmiştir.

1483, 1500 ve 1530 tahririnde Hoca İbrahim Dârü'l-huffâz'na ait gelirlerin sarfi hususunda da kayıtlar bulunmaktadır; Buna göre, 1483 tarihinde dârü'l-huffâzın mütevellisi için 4 bâb, 5 nefer hâfız için 10 bâb, mescid imamı için 2 bâb, Musluk ciheti için 1 bâb, dükkânların bekçisi için 1 bâb, tamirat için de 1 bâb dükkân geliri tahsis edilmiştir¹⁴⁰.

1500 tarihinde, yukarıdaki kayıtlara ilâve olarak hâdim için 1 bâb, dükkân geliri ayrıldığı görülmektedir¹⁴¹. 1530 tahririnde de müteveli, musluk, dükkânların bekçisi ve tamirâtı ile hâfızlar, hâdim ve mescid imamı için ayrılan gelirler değişmemiştir¹⁴².

Hoca Ömer Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi¹⁴³.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâzın, Hoca Ömer tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yapım tarihi bilinmeyen ancak Karamanlı dönemine ait olduğu¹⁴⁴ muhtemel olan eser, günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: Hoca Ömer Dârü'l-huffâz'na, 1476, 1483 ve 1500 tahrir

¹³⁷ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 26; BOA. TD. 387, s. 32.

¹³⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21.

¹³⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 26.

¹⁴⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21.

¹⁴¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 26.

¹⁴² BOA. TD. 387, s. 32.

¹⁴³ Dârü'l-huffâzın, Konya'nın neresinde olduğu bilinmemektedir.

¹⁴⁴ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 954.

kayıtlarında rastlanılmamaktadır. 1530 tahririndeki vakıfları, Hondi Hacı Kervansarayı'ndan 12 sehm ve 8 bâb dükkân geliri olarak kaydedilmiştir¹⁴⁵.

Hoca Selman Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, şimdiki Merkez Postanesi'nin veya Hoca Hasan Camisi'nin yakınında idi¹⁴⁶.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz, Süleyman oğlu Selman¹⁴⁷ tarafından muhtemelen vakfiyesinin¹⁴⁸ düzenlediği tarih olan 832 H./1428 M.'de veya bu tarihten kısa bir süre önce yaptırmıştır. Hakkında fazla malûmat bulunmayan Hoca Selman'ın¹⁴⁹, esasen söz konusu yerde dârü'l-huffâz ve darü'l-hadis ile mescid¹⁵⁰ ve hamamdan oluşan bir mamure yaptırdığı anlaşılmaktadır¹⁵¹. Eserler zamanla yıkılıp yok olmuş ve günümüze ulaşamamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 832 H. tarihli vakfiyede, Hoca Selman Dârü'l-huffâzının vakıfları ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır¹⁵²; Müessese bu tarihte şu vakıflara sahiptir:

Dârü'l-huffâz'ın bitişiğinde çift hamam¹⁵³, mezkûr hamamın bitişiğinde dükkânlar, Fakih Ahmed olarak bilinen mevkiide¹⁵⁴ bağlar ve yerler, Karahüyük Köyü'nde 2 pare yer, Köşkkavak'ta 1 pâre yer.

Hoca Selman Dârü'l-huffâzı'nın vakfi, 1476 tarihinde sadece Postinduz (Kürkçüler) hamamının üçte iki hissesi'nden oluşmaktadır¹⁵⁵. 1483'de bu

¹⁴⁵ BOA. TD. 387, s. 42.

¹⁴⁶ Konyalı, Dârü'l-huffâzın, dârü'l-hadisle birlikte, şimdiki Merkez Postanesi'nin bulunduğu yerde yaptırılmış olan, Müstevfi Hamamı'nın bitişiğinde yer aldığını söyler (Bkz. **Konya**, s. 372). Vakfiyeye göre, Hoca Selman, mâmuresini "Said Âbadî Derbi" adıyla bilinen sokağın, veya tarihi kapının içinde yaptırmış idi (Bkz. KŞS. c. 8, s. 241; Ayrıca bkz. Konyalı, **Konya**, s. 373).

¹⁴⁷ 1476 tahrir kayıtlarında, Süleyman oğlu Selman'ın adı, Hoca Sekman şeklinde geçmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s.16).

¹⁴⁸ KŞS, c. 8, s. 240-244'de kayıtlı olan Arapça vakfiyenin aslı, KVBMAD. 3, s. 378'de yer almaktadır (Konyalı, **Konya**, s. 372).

¹⁴⁹ Vakfiyeye göre (KŞS. c. 8, s. 243), Hoca Selman'ın, Seyit Ahmet Çelebi ve Mehmed Çelebi adında iki oğlu vardır.

¹⁵⁰ Dârü'l-huffâz'a ait olan ve Çarşamba Mescidi olarak tanınan bu tek kubbeli mescidin, yakın zamanlara kadar ayakta olduğu ve daha sonra ortadan kalktığı bilinmektedir (Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 372).

¹⁵¹ Konyalı, **Konya**, s. 372-373.

¹⁵² Vakfiyede vakfedilen yerlerin hududları detaylı bir şekilde kaydedilmiştir.

¹⁵³ Çift hamam, hem kadınlar hem de erkekler hamamından müteşekkildir.

¹⁵⁴ Hoca Fakih olarak bilinen bu mevki, hâlen Konya'da bir semtin adını taşımaktadır.

¹⁵⁵ TK. KKA. VTD. 564, s.16.

hamamdan¹⁵⁶ başka, 1 kıt'ası Hoca Fakih, 1 kıt'ası da, Kavaş'ta olmak üzere 2 kıt'a bağ, dârü'l-huffâzın vakfi olarak gösterilmiştir¹⁵⁷. Söz konusu vakıflar, 1500 ve 1530 tahrirlerinde de aynı şekilde yer almıştır¹⁵⁸. 1483'te, Postinduz hamamından 6666 akçelik geliri olan müessesenin vâridâtı, 1500'de 8000, 1530'da da 8040 akçe olarak kaydedilmiştir.

Görevlileri: Vakfiyedeki şartlara göre¹⁵⁹, Hoca Selman Dârü'l-huffâzının tevliyeti Hoca Selman'ın oğullarından Seyyit Ahmet Çelebi ile Mehmed Çelebi üzerinde olacak, daha sonra evlâdı, evlâdının evlâdı, nihâyet nesil kesilirse hafızlardan biri bu görevi yürütecek, bu da olmazsa, şehrin hâkim kadısı bu görevi üstlenecektir.

Müessesenin tevliyet görevini, 1483 tarihinde Hoca Selman oğlu Şeyh Çelebi yürütmektedir¹⁶⁰. Aynı görev 1500 ve 1530 tarihlerinde de Hoca Selman evlâdı tarafından ifâ edilmektedir¹⁶¹.

Vakfiye'ye göre, Hoca Selman Dârü'l-huffâzında hafızların eğitimi ile uğraşan bir görevli ile gece ve gündüz hizmet etmekle mükellef bir hizmetlinin bulunması şart koşulmaktadır¹⁶².

Yine vakıf şartlarına göre, dârü'l-huffâzda 10 hafız bulunacak ve günde bir cüz okuyacaklardır¹⁶³.

Gelirlerin Sarfı: Hoca Selman vakfiyesinde, dârü'l-huffâza ait vakıfların nasıl sarfedileceği de ifade edilmiştir¹⁶⁴. Buna göre, gelirin üçte biri her sene, - zikrolunan- hamam için, kalan hisseden 8'i hafızlar için, asıl olan 12 hisse de vakfin ihtiyaçları için harcanacaktır. Müteveli için ayrılan hisse, 1483, 1500 ve 1530'da üçte birdir. Aynı kayıtlara göre, tevliyet için ayrılan hisseden geri kalanı, Pazartesi ve Perşembe günleri birer cüz okuyacak olan 4 hafıza sarfedilecektir¹⁶⁵.

¹⁵⁶ 1483 tahrir kayıtlarında, hamamın Hoca Selman ve Server Ağa'nın müşterek vakfi olduğu ifade edilmektedir (Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21).

¹⁵⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21.

¹⁵⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 25; BOA. TD. 387, s. 32.

¹⁵⁹ KŞS. c. 8, s. 243.

¹⁶⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21.

¹⁶¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 25; BOA. TD. 387, s. 32.

¹⁶² KŞS. c. 8, s. 242-243.

¹⁶³ KŞS. c. 8, s. 242.

¹⁶⁴ KŞS. c. 8, s. 243.

¹⁶⁵ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 25; BOA. TD. 387, s. 32.

Hondi Hâtun binti Ahmed Bey Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi¹⁶⁶.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâzın, muhtemelen Turgudoğulları soyundan ve aynı zamanda Alâiye beylerinden Ahmet Bey'in kızı, Hondi Hâtun tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır¹⁶⁷. Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen eser, Hondi Hatun'un, babasının türbesi için tanzim ettirdiği vakfiyesinin¹⁶⁸ tarihi olan, 863 H./1458 M.'de veya buna yakın tarihlerde yaptırılmış olmalıdır. Dârü'l-huffâz günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: Hondi Hâtun Dârü'l-huffâzı'nın, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerindeki vakıfları¹⁶⁹, sadece Said İli'ne bağlı Zengi Köyü'nün¹⁷⁰ gelirlerinden oluşmaktadır. Müessesenin yıllık geliri, 1483'te 1155, 1500'de 1055 akçe iken, bu rakam 1530'da 2425 akçeye yükselmiştir.

Görevlileri: Hondi Hâtun Dârü'l-huffâzı'nın 1483, 1500 ve 1530 tarihlerindeki mütevellisi, Kasım oğlu Mehmed Bey'dir. Tevliyet için ayrılan hisse toplam gelirin altıda biridir. Kayıtlara göre vâkıf, vakfiyesinde hergün 3 hâfızın birer cüz okumalarını şart koşmuş, ancak bu görev Pazartesi ve Perşembe günleri yerine getirilmiştir¹⁷¹.

İlaldı Hâtun Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi¹⁷².

Yaptıranı ve Tarihi: İlaldı Hâtun Dârü'l-huffâzı, Osmanlı hükümdarlarından Çelebi Mehmed'in kızı¹⁷³ İlaldı Hâtun tarafından yaptırılmıştır¹⁷⁴. Bâni İlaldı Hâtun'un, Karamanlı hanedanından birisiyle evlendiği bilinmektedir¹⁷⁵.

¹⁶⁶ 1476 tahrir kayıtlarında adı geçmeyen dârü'l-huffâzın, 1483, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarında - Konya dârü'l-huffâzlarının arasında zikredilmesine rağmen- nerede olduğu belirtilmemiştir.

¹⁶⁷ 1584 tahririnde geçen, "...Alâiye beyi dârü'l-huffâzı diye maruf..." şeklindeki kayıt (TK. KKA. VTD. 584, s. 13), eserin Hondi Hâtun'un babası Ahmet Bey tarafından da yaptırılmış olabileceğini de akla getirmektedir.

¹⁶⁸ Bkz. VGMAD, 591, s. 109, Sıra :108; Ayrıca bkz. Mehmet Yusufoglu, "Karaman oğulları Zamanına Ait Bir Vesika Hondi Hatun Vakfiyesi", *Anıt*, S. 3, Konya 1949, s. 20-21.

¹⁶⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 26; BOA. TD. 387, s. 32.

¹⁷⁰ Hâlen, Sarayönü'ne bağlı Büyükzengi Köyü'ü bulunmaktadır (*İdari Bölünüş*, "Konya", s. 11).

¹⁷¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21.

¹⁷² Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 16; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20.

¹⁷³ Muallim Cevdet, *Aynı eser*, s. 219.

¹⁷⁴ Konyalı, *Konya*, s. 950.

Dârü'l-huffâzın ne zaman yaptırıldığı belli değildir. Ancak İaldı Hatun'un yaşadığı dönemi¹⁷⁶ göz önünde tutarak, XV. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirmek mümkündür.

Vakıfları: 1476 tahrir kayıtlarına göre¹⁷⁷, İaldı Hâtun, dârü'l-huffâz için, Şâdi Bey hamamının 12 sehminden 7 sehmi¹⁷⁸ ile bu hamamın karşısındaki dükkânları vakfetmiştir.

1483 ve 1500 tarihlerinde, yıllık geliri 7260 akçe olan dârü'l-huffâzın, vakıflarından, Şadi Bey hamamının karşısındaki dükkânlar, 7 bâb olarak gösterilmiştir¹⁷⁹. 1530 tarihinde dükkân sayısı 2 bâba inen müessesenin, geliri de 7244 akçeye düşmüştür¹⁸⁰.

Görevlileri: İaldı Hâtun Dârü'l-huffâzı'nın tevliyeti, 1476 tarihinde Ahi Ali oğlu elindedir¹⁸¹. Aynı görevi 1483 ve 1500 tarihlerinde ise, Mevlânâ Nizamî'nin oğulları Hüsrev ve Cafer Çelebiler yürütmektedir¹⁸².

1483 ve 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarına göre, tevliyet için ayrılan gelir, toplam gelirin altıda biridir¹⁸³. Ayrıca 10 nefer hafız için günde 10, imam için 1, müezzin için de ayda 5 akçe sarfedileceği kayıtlarda¹⁸⁴ yer almaktadır.

Kadı İmâdeddin Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi¹⁸⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâzın, Kadı Sırâceddin Urmevî¹⁸⁶ oğlu Kadı İmâdeddin tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yapım tarihi hakkında herhangi

¹⁷⁵ İaldı Hâtun'un, Karamanlı hânedanından kiminle evlendiği kesin olarak bilinmemektedir. Konyalı'ya göre, Nefise Sultan'dan doğan hânedan üyelerinden birisiyle evlenmiştir (Bkz. Konya, s. 950).

¹⁷⁶ İaldı Hâtun hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla yaşadığı dönemi, babası Çelebi Mehmed'in ölüm tarihini (1421) dikkate alarak tahmini olarak tespit edebiliyoruz.

¹⁷⁷ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 16.

¹⁷⁸ Burada, 7 sehmin yılda 10 bin akçeye tekâbül ettiği, ayrıca belirtilmiştir.

¹⁷⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KKA. VTD. 565, s. 25; 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında, dârü'l-huffâzın çerağ yağının, dükkân gelirlerinden karşılandığı ifade edilmektedir.

¹⁸⁰ BOA. TD. 387, s. 32.

¹⁸¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 16.

¹⁸² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KKA. VTD. 565, s. 25.

¹⁸³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KKA. VTD. 565, s. 25; BOA. TD. 387, s. 32.

¹⁸⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KKA. VTD. 565, s. 25.

¹⁸⁵ TTK. KKA. VTD. 564, s. 15; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s.20.

¹⁸⁶ Anadolu Selçuklu Devleti'nin meşhur kadılarında olan bu zât hakkında bilgi için bkz. Eflâkî, Aynı eser, c. I, s. 171-172, 229, 300, c. II, s. 136.

bir bilgi yoktur. Bâni Kadı İmâdeddin'in babası, Sırâceddin Urmevî'nin 682 H./1283 M. tarihinde öldüğüne¹⁸⁷ bakılırsa, söz konusu dârü'l-huffâzın, muhtemelen XIII. yüzyıl sonlarında veya XIV.yüzyıl başlarında yaptırılmış olabileceği akla gelmektedir. Eser, günümüze ulaşamamıştır

Kadı İmâdeddin: Kadı İmâdeddin, Selçuklu döneminin ünlü kadılarından olan ve Eflâkî'de aklî ve naklî ilimlerde ikinci bir İmam Şâfi olarak nitelendirilen, Sırâceddin-i Urmevî'nin¹⁸⁸ oğludur¹⁸⁹. Doğum tarihi bilinmemektedir. Babası Sırâceddin-i Urmevî'nin, 652 H./1254 M.'lerde¹⁹⁰ Konya'da bulunduğu bakılırsa, Kadı İmâdeddin tahsilini bu şehirde tamamladığı anlaşılmaktadır. Kendisinin kadılık görevinde bulunması aynı zamanda iyi bir medrese eğitiminden geçtiğini göstermektedir.

Kadı İmâdeddin'in kadılık görevini nerede ifa ettiğine dair kaynaklarda kesin bir malûmat yoktur. Ancak Konya'da bir dârü'l-huffâzın bulunması, O'nun da muhtemelen babası gibi, Konya'da kadılık yapmış olabileceğini akla getirmektedir.

Doğum tarihi gibi, ölüm tarihi de tespit edilemeyen Kadı İmâdeddin'in, mezârının da nerede olduğu bilinmemektedir. Konyalı, Kadı İmâdeddin ve evlâdının Kadı Sırâceddin Urmevî Türbesi içine veya civarına gömülmelerinin muhtemel olduğu fikrindedir¹⁹¹.

Vakıfları: Kadı İmâdeddin Dârü'l-huffâzı 1476 tarihinde haraptır. Bu yüzden hafızları, Kadı İzzeddin Camisi'nde okumaktadır. Müessesenin bu tarihteki vakıfları Çayırucu yeri, Almaca yeri, Meydan tarafında Sarraç yeri, Seki yeri, Sille¹⁹² yeri, Tâc-i Vezir köprüsünde bağ ve Meydan'da (Musalla) bir bağdan oluşmaktadır¹⁹³.

1483 tarihinde bu vakıflara, Tâc-i Vezir köprüsünde ikinci bir bağ olan,

¹⁸⁷ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 750.

¹⁸⁸ Eflâkî, **Aynı eser**, c. I, s.300; İbn Bîbî'deki kayıtlara göre, Urmevî, Abaka Han tarafından Rum Ülkesi'nin başkadılığı görevine getirilmiştir (Bkz. **Aynı eser**, c. II, s. 312).

¹⁸⁹ TK. KKA. VTD. 564, s.15. Konyalı, Kadı Sırâceddin-i Urmevî'nin, Ömer adında bir oğlunun daha olduğunu ifade eder (Bkz. **Konya**, s. 750-751).

¹⁹⁰ Kadı Urmevî'nin adı, 652 H.'de tanzim edilen Celâleddin Karatay Medresesi'ne ait bir vakfiyede de geçmektedir (Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 750).

¹⁹¹ Bkz. **Konya**, s. 750.

¹⁹² Sille, hâlen Konya il merkezine bağlı bir kasabadır (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 5).

¹⁹³ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 15.

Kâmil bağı ilâve edilmiştir¹⁹⁴. Müessesese, 1500 ve 1530 tarihlerinde de aynı vakıflara sahiptir¹⁹⁵.

Görevlileri: Kadı İmâdeddin Dârü'l-huffâzı'nın tevliyeti, 1476 tarihinde evlâddan Pîrî ve Mustafa adlı iki kardeşin elinde idi¹⁹⁶. Aynı görev için, 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında herhangi bir ad zikredilmemiş ve tasarrufun evlâdda olduğu, ellerinde, bağlardan, yerlerden öşür, nüzûl, haraç ve resm-i çift gibi vergilerden muaf olduklarına dair, Karamanoğlu İbrahim Bey'den bir mektubun bulunduğu, ifade edilmektedir¹⁹⁷.

1476 tahrir kayıtlarına göre, dârü'l-huffâz harap olduğu için, hafızlar Kadı İzzeddin Camii'nde okumaktadır¹⁹⁸. 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında Kadı İmâdeddin Camisi'ne mensup 5 hafızın Cuma günü birer cüz okumalarının, vâkıfın şartları arasında olduğu belirtilmektedir¹⁹⁹.

La'l Paşa Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Dârü'l-huffâz, Konya il merkezinde, Beyhekim Mahallesi'nde idi²⁰⁰.

Yaptıranı ve Tarihi: Eser, Karamanlıların Niğde Dizdarlığı görevinde bulunan²⁰¹ ve oldukça hayır-sever²⁰² bir kişi olan, La'l Paşa tarafından tesis edilmiştir²⁰³. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, muhtemelen XV. yüzyıl ortalarında²⁰⁴ yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Dârü'l-huffâzın, daha Karamanlılar döneminde iken yıkıldığı, tahrir defterlerinde kaydedilmektedir²⁰⁵.

¹⁹⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20. 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında ayrıca Kadı İmâdeddin evlâdından Mahmud Çelebi'nin, dârü'l-huffâza bir mushaf vakfettiği belirtilmektedir.

¹⁹⁵ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 24; BOA. TD. 387, s. 31.

¹⁹⁶ TK. KKA. VTD. 564, s.15.

¹⁹⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KKA. VTD. 565, s. 24.

¹⁹⁸ TK. KKA. VTD. 564, s. 15.

¹⁹⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KKA. VTD. 565, s. 240.

²⁰⁰ Konyalı, **Konya**, s. 951.

²⁰¹ Bkz. Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, s. 155.

²⁰² La'l Paşa, Konya'daki dârü'l-huffâzından başka, Hatunsaray'a bağlı Şahne Köyü'nde cami ve zâviye, Karaman'da bir cami ve bir hamam, Mut'ta da bir cami ve bir de medrese yaptırmıştır (Bkz. bu tezde ilgili yerler).

²⁰³ TK. KKA. VTD. 564, s. 15; İB. AK. MC. 0.116/1, s. 19; TK. KKA. VTD. 565, s. 23; BOA. TD. 387, s. 30.

²⁰⁴ La'l Paşa'nın, Mut'taki medresesi, 847 H./1444 M. yılında yaptırılmıştır. Gerek Konya'daki dârü'l-huffâzın, gerekse diğer yerlerdeki eserlerin de, bu tarihlerde yaptırıldığı düşünülebilir.

²⁰⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 15; İB. AK. MC. 0.116/1, s. 19; TK. KKA. VTD. 565, s. 23.

Vakıfları: Dârü'l-huffâz, 1476 tarihinde şu vakıflara sahiptir²⁰⁶: Konya Sahrası'na bağlı Akçaviran²⁰⁷ ve Kabîz Ali köyleri, Horsamalı havlusunda bağ, Saraçlarda dükkân, Gedegelas değirmen yerinin mukâta'ası, Postinduz yeri, Gurabâ yeri, Çayır-ı Ruzbe yakınında Yahya Attâr yeri, dârü'l-huffâza bitişik bahçe.

1483 ve 1500 tarihlerinde²⁰⁸, aynı vakıflara sahip olan dârü'l-huffâzın, 1530 tahririndeki²⁰⁹ vakıfları da, Konya'ya bağlı Akçaviran mezraası ve Kâbiz Ali Köyü, 4 kıt'a yer, 2 kıt'a bağ, Saraçlar'da dükkân şeklinde kaydedilmektedir. Müessesenin yıllık geliri ise 1483'te 1040, 1500'de 1424, 1530'da da 2184 akçedir.

Görevlileri: Müessesenin tevliyeti, 1476 yılında Mevlâna Abdülaziz, 1483'te Seyfiye Medresesi Müderrisi Mevlâna Bedreddin, 1500'de de Mevlânâ Abdülaziz elindedir. Tedris faaliyetleri, söz konusu tarihlerde, başka yerde yaptırılan bir buk'ada yürütülmektedir.

Meram Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Meram'da, Tavus Baba Tepesi'ndeki Meram Camisi'nin doğusunda yer almaktadır.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâzın, yaptıranı ve tarihini gösteren herhangi bir kitâbesi yoktur. Bununla beraber eserin, -aynı yerde bir cami ile yakınında bir de hamamı²¹⁰ bulunan- Hasbeyoğlu tarafından yaptırıldığı kabul edilmektedir²¹¹. Adı geçen bâninin, Meram'daki vakıfları arasında, dârü'l-huffâzdan hiç bahsedilmesi, dârü'l-huffâz olarak kabul edilen tek kubbeli eseri ve bânisini, tartışılır hâle getirmektedir.

Dârü'l-huffâzın yapım tarihinin kesin olarak tespiti de zordur. Yakındaki, Hasbeyoğlu Manzumesi arasında yer alan hamamın, -kitabesine göre-²¹², 827 H./1423 M. tarihinde yaptırıldığına bakılırsa, dârü'l-huffâz da, muhtemelen bu

²⁰⁶ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 15.

²⁰⁷ Akören (Akviran) bugün Konya'nın bir ilçesidir (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

²⁰⁸ Bkz. İB. AK. MC. 0.116/1, s. 19; TK. KKA. VTD. 565, s. 23.

²⁰⁹ BOA. TD. 387, s. 30.

²¹⁰ Câmî ve hamam hakkında bilgi için bkz. Önder, **Konya**, s.214-216; Soyman-Tongur, s. 133-135; Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 142, 146-147.

²¹¹ Bkz. Yılmaz Önge, "Konya'nın Meram Mesiresindeki Mîmârî Bir Manzume", **VD**, S. X, Ankara 1973, s. 375; Dülgerler, **Aynı tez**, s. 167.

²¹² Kitâbe hakkında bkz. Tongur-Soyman, **Aynı eser**, s. 135.

tarihlerde tesis edilmiş olmalıdır. Eserin mimarîsi ve dekorasyonu da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir²¹³.

Mimarîsi: Kare plânlı²¹⁴ ve tek kubbeli olarak yapılmış olan binanın, girişi doğu cephesindedir. Giriş kapısı bu cephenin kuzey köşesine açılmıştır. Doğu ve Batı cephelerinde birer, kuzey ve güney cephelerinde ikişer, dikdörtgen alt penceresi ile kubbenin kasnak hizasında bir üst penceresi bulunmaktadır²¹⁵. İki yüzü kesme taştan yapılmış olan eserin, içerisinde süslü bir mihrabı ve mescide doğru açılan kapısı yer almaktadır²¹⁶.

Vakıfları: Tahrir kayıtlarında, dârü'l-huffâzın bitişiğindeki Hatıphoğlu (Hasbeyoğlu) Camisi'nin vakıfları²¹⁷, yer almasına rağmen, söz konusu müessesenin vakıfları ayrıca zikredilmemiştir.

Nasuh Bey Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Zafer Meydanı'nın güneyinde, Şekerfuruş Mahallesi'ndedir.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz olarak kabul edilen²¹⁸ eser, İç-il Sancağı Beyi, Karmanoğlu II. İbrahim Bey'in torunu ve aynı zamanda, Osmanlı hükümdarı II. Bayezid'in kayın pederi olarak bilinen, Nasuh Bey tarafından yaptırılmıştır²¹⁹. Yapım tarihini gösteren herhangi bir kitâbesi yoktur. Nasuh Bey'in oğlu, Pîr Ahmed Bey'e ait 918 H./1512 M. tarihli bir vakfiyede²²⁰, dârü'l-huffâz ve mescidin bânisi ve yeri hakkında bilgi verilirken²²¹, her hangi bir tarihten söz edilmemiştir. Ancak Nasuh Bey'in yaşadığı dönem²²² ve oğlu Pîr Ahmed Bey'e ait vakfiye tarihi dikkate

²¹³ Bkz. Önge, "Manzume", s. 377.

²¹⁴ Bkz. Dülgerler, *Aynı tez*, s. 167.

²¹⁵ Önge, "Manzume", s. 375.

²¹⁶ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 143; Ayrıca bkz. Ali Kızıltan, *Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler*, İstanbul 1958, s. 24.

²¹⁷ Bkz. TKK. KA. VTD. 564, s. 9; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 11.

²¹⁸ Günümüzde cami olarak kullanılan eser, bir takım tedkiklerde (bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 129-130; Önder, *Konya*, s. 217-218), dârü'l-huffâz olarak ele alınırken, bazılarında da mescid olarak bahsedilmektedir (Bkz. Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü, *V. Vakıf Haftası Broşürü* (tarihsiz), s. 14; Dülgerler, *Aynı eser*, s. 115-116).

²¹⁹ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 129; Önder, *Konya*, s. 217.

²²⁰ Türkçe yazılmış olan vakfiyenin metni için bkz. Azmi Avcıoğlu-Mesut Koman, "Karaman'da Nasuh Bey Hamamı ve Canbaz Kazi Mektebi", *KM*, S. 32, Konya 1940, s. 1795.

²²¹ Bkz. Avcıoğlu-Koman, Aynı yer; Konyalı, *Konya*, s.466-467.

²²² Doğum ve ölüm tarihleri bilinmeyen Nasuh Bey'in, yaşadığı dönemi, Kayınpederi İbrahim Bey'in saltanat yıllarına bakarak, XV. yüzyıl olarak kabul etmek mümkündür.

alındığında, dârü'l-huffâzın, XV. yüzyılın ikinci yarısında yaptırılmış olabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır²²³.

Mimarîsi ve Kullanım Amaçları: Hâlen cami olarak kullanılan eser, kare plân üzerine tek kubbeli olarak yapılmıştır²²⁴. Sekiz köşeli bir tambur üzerine oturan kubbenin kasnağında, sekiz adet yuvarlak pencere bulunmaktadır. Duvarlarında kesme taş kullanılan binanın girişi batı cephesindedir. Bu cephede aynı zamanda üç kubbeli giriş revakı yer almaktadır²²⁵. Daha önceden bu revak yıkıldığı için buradaki kapı, tuğla ile örülerek, güney cephedeki sağ pencere kapı haline getirilmiştir²²⁶. Günümüzde giriş kısmı, eskiden olduğu gibi batı cephesindedir. İç kısmı oldukça geniş ve ferah olan eser, Osmanlılar döneminde (XVIII.yüzyılda) bir ara medrese²²⁷, kütüphane, daha sonra askerî malzeme deposu, gaz deposu, 1950-1977 tarihleri arasında tekrar kütüphane, 1977'den sonra da, mescid olarak kullanılmaya başlanmıştır²²⁸. Arşiv kayıtlarına göre burada, vaktiyle dârü'l-huffâzdan başka, mescid, muallimhâne ve zâviye gibi bazı eserlerin de var olduğu anlaşılmaktadır²²⁹.

Vakıfları: Nasuh Bey Dârü'l-huffâzi'ne, zengin vakıfların tahsis edildiği aşikârdır²³⁰. Ne varki söz konusu vakıflara dair malûmat oldukça sınırlıdır. Çünkü eserin orijinal vakfiyesi tespit edilemediği gibi, vakıfları tahrir kayıtlarında da yer almamaktadır. Dârü'l-huffâzın vakıflarına dair bir takım malûmatları, ancak 918 H./1512 M. tarihli Nasuh Bey oğlu Pîr Ahmed Bey'in vakfiyesinden öğrenebilmekteyiz²³¹. Buna göre, Pîr Ahmed Bey, Nasuh Bey'in Konya'da yaptırdığı mescid, dârü'l-huffâz ile bazı zaviyeler ve Mut'ta kendi yaptırdığı cami için, Karaman'daki Nasuh Bey Hamamı'nın²³² gelirlerini, Mut'ta bir çiftliği, Çeltik'te²³³ hayli araziye ve bir çok mezraaları vakfetmiştir²³⁴.

²²³ Bkz. Dülgerler, **Aynı eser**, s. 115.

²²⁴ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 129; Önder, **Konya**, s. 217.

²²⁵ Şimdiki revaklar 1980 yılından sonra yapılmıştır.

²²⁶ Önder, **Konya**, s. 217.

²²⁷ Yusuf Küçükdağ, **Lale Devrinde Konya**, Konya 1989, (SÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi, s. 54); Arabacı, **Aynı eser**, s. 133.

²²⁸ Bkz. Dülgerler, **Aynı tez**, s. 116.

²²⁹ Bkz. KŞS. 26, s. 231; Konyalı, **Konya**, 954.

²³⁰ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 954.

²³¹ Türkçe olarak kaleme alınan vakfiyenin orijinali, hâlen İHKVKA, No: 4734'de kayıtlıdır.

²³² KŞS. 49, s. 12.

²³³ Silifke'ye bağlı olan bu Köy'ün şimdiki adı Çeltikçi'dir (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 444).

²³⁴ Bkz. Avcıoğlu-Koman, "Nasuh Bey", s. 1795; Konyalı, **Konya**, s. 466-467.

Nefise Hâtun Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi²³⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Nasuh Bey'in kızı Sitti Nefise Hâtun tarafından yaptırılmış olan²³⁶ dârü'l-huffâzın, yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak 1476 tahrir kayıtlarında, Nefise Hâtun'a ait türbe vakıflarından bahsedilmesi²³⁷, adı geçen bâninin bu tarihten önce öldüğünü, dolayısıyla da dârü'l-huffâzın bu tarihten önce yaptırıldığını göstermektedir.

Vakıfları: Nefise Hâtun Dârü'l-huffâzı'na, 1476 tahrir kayıtlarında rastlanmamaktadır. Müessesenin 1483, 1500 ve 1530 tarihlerindeki vakıfları, Zengicek'e bağlı Zengicek Köyü'nün yarı geliri ile yine Zengicek'e bağlı Sarnıc mezraasının yarı gelirinden oluşmaktadır²³⁸. 1483'te 1330 akçeye tekabül eden yıllık geliri, 1500'de 2898, 1530'da ise 3075'e yükselmiştir.

Görevlileri: Nefise Hâtun Dârü'l-huffâzı'nın tevliyeti, 1483 ve 1500 tarihlerinde Mevlânâ Abdullah elindedir ve bu görev için ayrılan gelir, toplam gelirin altıda biridir. Ancak kayıtlarda "vakfiyesinde tevliyetin, Ömer bin Hasan Bey ve evlâdına şart kılındığı", ayrıca ifade edilmektedir²³⁹.

Paşa Hond Hâtun binti Alaü'd-din Paşa Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi²⁴⁰.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz, Alâeddin Paşa kızı, Paşa²⁴¹ Hond Hâtun tarafından yaptırılmıştır²⁴². 871 H./1466 M. tarihli vakfiyesine göre²⁴³, muhtemelen

²³⁵ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 22.

²³⁶ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 773, 954.

²³⁷ "Vakfiyesi görüldü" ibaresi düşülen türbe için, 6 hâfızın Pazartesi ve Perşembe günleri Kur'an okumaları şart kılınmış ve Zengicek Köyü gelirleri vakfedilmiştir (TK. KKK. VTD. 564, s. 18).

²³⁸ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 22; TK. KKA. VTD. 565, s. 27; BOA. TD. 387, s. 32. 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında Sarnıc mezraasının yarı geliri, dârü'l-huffâzın vakfi olarak gösterilmiş, ancak altına, "Amma tasarruf etmemişler" şeklinde bir kayıt düşülmüştür.

²³⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 22; TK. KKA. VTD. 565, s. 27. 1530 tahrir kayıtlarında dârü'l-huffâzın mütevellisi zikredilmemekle birlikte, tevliyet için ayrılan gelirin, toplam gelirin altıda biri olduğu kaydedilmiştir (Bkz. BOA. TD. 387, s. 32).

²⁴⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 16; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KKA. VTD. 565, s. 24.

²⁴¹ 1584 tarihli tahrir defterinde yer alan, "Paşa Hondi Hatun bint-i Alâeddin min evlâd-ı Turgud Paşa" şeklindeki kayıt (bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 14), bâni Paşa Hond Hâtun'un babası Alâeddin Paşa'nın, Turgudoğulları hânedanından olduğunu göstermektedir.

²⁴² Konyalı, **Konya**, s. 775.

²⁴³ Dârü'l-huffâz'ın, 871 H./1466 M. tarihli bir vakfiyesinin olduğu, 1483 ve 1500 tahririne ait kayıtlarda ifade edilmektedir (İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KA. VTD. 565, s. 24).

bu tarihte veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşamayan eserin, bânisi Paşa Hond Hatun hakkında da malûmat bulunmamaktadır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında, Paşa Hond Hâtun Dârü'l-huffâzî'na ait 871 H./1466 M. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmesine rağmen, bugün böyle bir vakfiye tesbit edilememiştir.

Dârü'l-huffâzın vakıfları, 1476 tahrir kayıtlarında, Konya'daki Müstevfi hamamının hissesi ile Said İli'ne²⁴⁴ bağlı Zengi²⁴⁵ Köyü şeklinde belirtilmektedir²⁴⁶.

1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında müessesenin vakıfları arasında Müstevfi hamamı zikredilirken, Zengi Köyü'nün adına rastlanılmamaktadır. Söz konusu kayıtlarda ayrıca Akşehir'e bağlı Ortaköy ve Yeniceköy'ün²⁴⁷ -vakfiye mucibince dârü'l-huffâzın vakıfları arasında yer almasına rağmen- tasarruf olunmadığı da ifade edilmektedir²⁴⁸. 1530 tahririne göre, vakıf olarak sadece Müstevfi hamamına sahip olan²⁴⁹ müessesenin, 1500 yılındaki geliri 7000 akçe, 1530'daki de 8000 akçe olarak tespit edilmiştir.

Görevlileri: 1483 tahrir kayıtlarında, Paşa Hond Hâtun Dârü'l-huffâzî'nin tevliyetinin, "hükm-i Sultânî" ile Mevlâna Mahmud Çelebi elinde olduğu, gelirlerin yarısını ise Şeyh Mehmed'in tasarruf ettiği, ancak vâkıfın, tevliyeti önce kendisine, kendisinden sonra kız karındaşı Fatma Hâtûn'a, sonra oğullarına ve nihâyet oğullarının oğullarına şart kıldığı ifade edilmektedir²⁵⁰. Müessesenin 1500 tarihindeki mütevellisi ise vâkıfın evlâdından Erdoğan Bey idi²⁵¹.

Dârü'l-huffâzın tevliyet görevi için ayrılan hissenin, 1476, 1483, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarında, toplam gelirin beşte biri olduğu ve geri kalan gelirin ise, hafızlara dağıtılacağı belirtilmektedir²⁵². Vâkıfın şartına göre, 10 nefer hafız²⁵³, Pazartesi ve Perşembe günleri de, ikişer cüz okuyacaklardır.

²⁴⁴ Şimdiki Kadınhanı ilçesidir.

²⁴⁵ Hâlen Sarayönü İlçesi'ne bağlı Büyükgengi, adlı bir köy bulunmaktadır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 11).

²⁴⁶ TK. KKA. VTD. 564, s.16.

²⁴⁷ Akşehir'e bağlı, hâlen Orta ve Yeniköy adıyla köyler vardır (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

²⁴⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KA. VTD. 565, s. 24.

²⁴⁹ BOA. TD. 387, s. 31.

²⁵⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20.

²⁵¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 24.

²⁵² TK. KKA. VTD. 564, s.16; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KKA. VTD. 565, s. 24; BOA. TD. 387, s. 31.

Paşa Hondi Hâtun binti Ömer Bey Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi²⁵⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz, Turgudoğullarından Ömer Bey'in kızı, Paşa Hondi Hâtun tarafından yaptırılmış²⁵⁵ olup, tarihi hakkında kesin bir malûmat bulunmamaktadır. Bâni, Paşa Hondi'nin babası Ömer Bey'in, Kadınhanı'nda yaptırmış olduğu zâviyeye²⁵⁶ ait, 827 H./1423 M.tarihli vakfiyenin²⁵⁷ tarihine bakarak, söz konusu dârü'l-huffâzın, muhtemelen bu tarihten sonra yaptırıldığını söylemek mümkündür. XX. yüzyıla kadar faaliyette olan²⁵⁸ eser, halen mevcut değildir.

Vakıfları: Paşa Hondi Dârü'l-huffâzı'nın vakfi, 1476 tarihinde Ilgın'a bağlı İldaş²⁵⁹ Köyü'nden ibarettir²⁶⁰. 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde de²⁶¹ aynı vakıfa sahip olan müessesenin, 1483'teki yıllık geliri 990, 1500'deki geliri de 1500 akçeden oluşmaktadır.

Görevlileri: Dârü'l-huffâzın tevliyeti, 1483 tarihinde Mevlânâ Köçek²⁶², 1500 tarihinde ise, Mevlânâ Muslihiddin, elindedir²⁶³. Tevliyet için ayrılan hisse, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde, toplam gelirin altıda biridir.

Pîr Hüseyin Bey Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi²⁶⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz, Turgudoğullarından Emir Şah Bey oğlu Pîr Hüseyin Bey tarafından, 831 H./1427 M. tarihli vakfiyesine²⁶⁵ göre, muhtemelen

²⁵³ 1476 tahririnde hâfiz sayısı hakkında bir rakam verilmemiş ve vâkıfın, "Hz. Peygamberin ruhi için Pazaresi ve Perşembe günü hatim ideler" şeklindeki şartından bahsedilmiştir.

²⁵⁴ Dârü'l-huffâzın, Konya'nın neresinde yaptırıldığı bilinmemektedir.

²⁵⁵ Konyalı, *Konya*, s. 773, 950.

²⁵⁶ Zaviye için bkz. III. Bölüm s. 290 vd.

²⁵⁷ Bkz. VGMAD. 601, s. 189, sıra: 248; Türkçesi, VGMAD. 1768, s. 128. Hâtun Köyü, zamanla ilçe merkezinde kalmıştır (Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 49).

²⁵⁸ Arabacı, *Aynı eser*, s. 134.

²⁵⁹ Hâlen, Ilgın'a bağlı Eldeş adında bir köy bulunmaktadır (Bkz. *Mülkî İdare*, s. 576; *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 10.

²⁶⁰ Konyalı, Konya'daki Kemer Değirmeni'ni de, dârü'l-huffâzın vakıfları arasında gösterir (Bkz. *Konya*, s. 773).

²⁶¹ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116 /1, s. 21; TK. KKA. VTD. 565, s. 26; BOA. TD. 387, s. 32.

²⁶² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 21.

²⁶³ TK. KKA. VTD. 565, s. 26.

²⁶⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 22; TK. KKA. VTD. 565, s. 279. Dârü'l-huffâzın, Konya'nın neresinde yaptırıldığı bilinmemektedir.

bu tarihte veya bundan kısa bir süre önce yaptırılmıştır. Bâni Pîr Hüseyin Bey, bu dârü'l-huffâzdan başka, Konya'da bir türbe ve zâviye, Sarayöntü'nde ve Iğın'da birer câmi yaptırmıştır²⁶⁶. Konya'daki dârü'l-huffâz günümüze ulaşmamıştır.

Vakıfları: Pîr Hüseyin Bey Dârü'l-huffâzı'na, 1476 tahrir kayıtlarında rastlanılmamaktadır. 1483 tahririnde Pîr Hosun Bey Dârü'l-huffâzı olarak kaydedilen müessese, bu tarihte yıllık geliri 4016 akçeye tekabül eden; Eski Erkekler (Köle) Pazarı'ndaki Ahi Murad hamamının yarısı²⁶⁷, 1 bâb oduncu dükkânı yeri, Köşkkavak'ta 1 kıt'a yer ve Karaöyük'te²⁶⁸ Doğan bağı yanında 1 kıt'a bağdan oluşan vakıflara sahiptir²⁶⁹.

Dârü'l-huffâz'ın yıllık geliri 1500 tarihinde 10823 akçeye yükselmiştir. Bu tarihte, 1483 tahririndeki vakıflara ilâve olarak, Bezzâzistan yakınında 1 bâb dükkân ile Konya'da bir dolâb yeri gösterilmiştir²⁷⁰. 1530 tarihinde, geliri 12734 akçeye ulaşan müessesenin vakıfları, Ahi Murad hamamının yarısı, Bezzazistân yakınında 1 bâb dükkân, 2 kıt'a dükkân ve dolâb yeri ile 6 kıt'a diğer yerler olarak kaydedilmiştir²⁷¹.

Görevlileri: Pîr Hüseyin Bey Dârü'l-huffâzı'nın tevliyeti, 1483 ve 1500 tarihlerinde Mevlânâ Seydî Ahmed²⁷², 1530 tarihinde ise, Evlâddan Erdoğdu adında bir zâtın elindedir²⁷³. Tevliyet ciheti olarak zikredilen tarihlerde ayrılan hisse, toplam gelirin altıda biridir. Dârü'l-huffâz'da, hergün 10 nefer hafız tarafından 10 cüz okunması, şart kılınmıştır²⁷⁴.

²⁶⁵ Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 13; Konyalı, **Konya**, s. 953.

²⁶⁶ Pîr Hüseyin Bey'in, Konya'daki Kalenderhâne Zâviyesi için bkz. III. Bölüm, s. 269-270; diğer eserleri için de bkz. Oral, "Turgut oğulları", s. 32-33, 39-43.

²⁶⁷ Ahi Murad hamamının yer icâresinden Sâhibin Dârü's-sülehası'na yılda 70 akçe icâre verildiğine dair ayrıca kayıt düşülmüştür.

²⁶⁸ Karahüyük, yakın zamana kadar Konya merkezine bağlı bir köy idi. Hâlen Konya'nın bir mahallesi'dir. Bu Karahüyük'ten başka Konya'nın Çumra ve Akören ilçelerine bağlı birer Karahüyük Köyü daha bulunmaktadır.

²⁶⁹ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 22.

²⁷⁰ TK. KKA. VTD. 565, s. 27.

²⁷¹ Bkz. BOA. TD. 387, s. 33.

²⁷² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 22; TK. KKA. VTD. 565, s. 27.

²⁷³ BOA. TD. 387, s. 33.

²⁷⁴ İB. AK. VTD. M.C. 0.116/1, s. 22; TK. KKA. VTD. 565, s. 27; BOA. TD. 387, s. 33.

Sudun Ağa Dârü'l-huffâzi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi²⁷⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Bugün mevcut olmayan eser, Karamanlı döneminin hayır-sever zâtlarından olan, Sudun Ağa tarafından yaptırılmıştır²⁷⁶. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte, bâni Sudun Ağa'nın kızı Nefise Hatun'a ait bir mezar kitâbesi'nde geçen 879 H./1474 M. kaydı²⁷⁷, dârü'l-huffâzın muhtemelen XV. yüzyılın ilk yarısında yaptırılmış olabileceğini mümkün kılmaktadır. Bâni Sudun Ağa'nın, Konya'da bu dârü'l-huffâzdan başka, çeşmeler yaptırdığı da anlaşılmaktadır²⁷⁸.

Vakıfları: Sudun Ağa Dârü'l-huffâzi'nin vakıflarına, sadece 1476 kayıtlarında rastlanmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki eser, bu tarihten birkaç sene sonra²⁷⁹ yıkılıp yok olmuştur. 1476 kayıtlarında "Vakf-ı Dârü'l-huffâz ve Çeşme Sudun Ağa" başlığı altında zikredilen müessesenin, bu tarihteki vakfı, sadece Konya'daki Hoca Süleyman dolabından ibarettir²⁸⁰.

Sungur Ağa Dârü'l-huffâzi (Konya)

Yeri: Konya'da, İç Kale'nin kuzey tarafında idi²⁸¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz, Karamanoğlu I. İbrahim Bey'in kölelerinden Sungur Ağa tarafından yaptırılmıştır²⁸². Tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Sungur Ağa'nın adının, Lârende'deki İbrahim Bey İmaret Medresesi için tanzim edilen, 849 H./1446 M. tarihli ilâve bir vakfiyenin şahitleri arasında zikredilmesi²⁸³, söz konusu müessesenin de muhtemelen buna yakın tarihlerde yaptırılmış olabileceğini akla getirmektedir. Bâni Sungur Ağa, bu dârü'l-

²⁷⁵ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 16.

²⁷⁶ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 954, 986.

²⁷⁷ Hâlen, Konya İnce Minareli Medrese Müzesi, Env. No: 959'da kayıtlı bulunan kitâbenin, metni için bkz. Seyfi Başkan, **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara 1996, s. 48; Konyalı, **Konya**, s. 986.

²⁷⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 16; Ayrıca bkz. Konyalı, **Konya**, s. 1068.

²⁷⁹ Dârü'l-huffâzın, 1476 tarihinden yedi sene sonra yapılan 1483 tahririnde adının geçmemesi, muhtemelen 1476 yılından birkaç sene sonra ortadan kalktığını göstermektedir.

²⁸⁰ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 16.

²⁸¹ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 952.

²⁸² Uzunçarşılı'ya göre, Sungur Ağa, İbrahim Bey'in kölelerindedir ("İmaret", s. 105, dipnot: 6).

²⁸³ Uzunçarşılı, Aynı yer.

huffâzdan²⁸⁴ başka, Konya'da mescid²⁸⁵ ve hamam, Niğde'de ise bir mescid²⁸⁶ yaptırmıştır.

Vakıfları: Sungur Ağa Dârü'l-huffâzı'na, 1476 tarihinde kendi adını taşıyan hamamın gelirinden hisse ile bu hamama bitişik şerbetçi dükkânının geliri vakfedilmiştir²⁸⁷. 1483²⁸⁸ ve 1500²⁸⁹ tarihlerinde bu gelirlere başka, Konya Sahrası'na bağlı Alçı Köyü ve Konya'da Sungur Ağa bahçesi, dârü'l-huffâzın vakıfları arasında kaydedilmiştir. Sungur Ağa bahçesi dışında 1530 tarihinde aynı vakıflara sahip olan müessesenin²⁹⁰ geliri oldukça azalmıştır. 1483'te 14860, 1500'de ise 15787 akçe olan toplam gelir, bu tarihte 2710 akçeye düşmüştür.

Görevlileri: 1476 tahrir kayıtlarında, tevliyetin hayatta kaldığı sürece Sungur Ağa'da olacağı, vefatından sonra ise, azadlı kölelerinden Ürkmez'e geçeceğine dair bir şarttan bahsedilmektedir²⁹¹. 1483 tarihinde dârü'l-huffâzın tevliyet hakkının yarısı Mevlânâ Şemseddin'de, diğer yarısı da Ürkmez evlâdındadır²⁹². 1500 tarihine gelindiğinde tevliyet tasarrufunun yarısı Mevlânâ Türk, diğer yarısı da yine Ürkmez evlâdındadır²⁹³.

Gelirlerin Sarfı: Sungur Ağa Dârü'l-huffâzı'nın tevliyet görevi için, 1476 tarihinde 3,5 sehm, imam, müezzin, huffâz ve kayyum için 4,5 sehm, tamir için de 4 sehm tahsis edilmiştir²⁹⁴. 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde ise, bu rakamlar tevliyet için 3 sehm, imam, müezzin, huffâz ve kayyum için 4,5 sehm ve tamirât için de 4,5 sehm olarak kaydedilmiştir.

Şükran Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, Şükran Mahallesi'nde idi²⁹⁵.

²⁸⁴ Konyalı, dârü'l-huffâzın 978 H./1570 M. tarihinde tamir gördüğünü ve XVIII. yüzyıla kadar ayakta olduğunu belirtir (Bkz. Aynı yer).

²⁸⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 19.

²⁸⁶ TK. KKA. VTD. 564, s. 61.

²⁸⁷ TK. KKA. VTD. 564, s. 15.

²⁸⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 19.

²⁸⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 23.

²⁹⁰ BOA. TD. 387, s. 31.

²⁹¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 61.

²⁹² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 19.

²⁹³ TK.KKA. VTD.565, s. 23.

²⁹⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 61.

²⁹⁵ Müessesenin, Şükran Mahallesi'nde yaptırılmış olduğunu ve adını da bu mahalleden aldığını tahmin etmekteyiz.

Yaptıranı ve Tarihi: Şükran Dârü'l-huffâzı'nın, bânisi hakkında malûmat bulunmamakta ve yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Karamanlı dönemine ait olduğu muhtemel olan²⁹⁶ eser, günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: Dârü'l-huffâzın adına, 1476, 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında, rastlanılmamaktadır. 1530 tahririnde kaydı geçen müessesenin, bu tarihteki geliri yıllık 566 akçedir. Vakıfları ise Konya'da bir karbansaray'ın icâresi, 3 bâb dükkân ve Şükran Mahallesi'nde Tahunhâne yerinden oluşmaktadır²⁹⁷.

Gelirin Sarfı: 1530 tahririnde, dârü'l-huffâza ait gelirlerin sarfi hakkında da kayıtlar bulunmaktadır. Buna göre, toplam gelirin 4 sehmi evlâda²⁹⁸, 1 sehmi mütevellîye, 3 sehmi 3 hâfıza ayrılmış ve hâfizların günde birer cüz okumaları şart kılınmıştır²⁹⁹.

Yusuf Ağa Dârü'l-huffâzı (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi³⁰⁰.

Yaptıranı ve Tarihi: Dârü'l-huffâz'ın, Karamanlı döneminin azadlı kölelerinden, Yusuf Ağa Has tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır³⁰¹. Yapım tarihi tespit edilemeyen eserin, ne zaman ortadan kalktığı da bilinmemektedir.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1476 tahrir kayıtlarında, Yusuf Ağa Has Dârü'l-huffâzına ait bir vakfiyenin olduğu ifade edilmekte³⁰² ise de, bugün böyle bir vakfiye tespit edilememiştir.

Müessesenin 1476 tarihindeki vakfi, Ova Belviran'a bağlı Çakmelek Köyü'nden ibarettir³⁰³. 1483, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarına göre, Çakmelek Köyü'nden başka, Ilgın'a bağlı Afşar Köyü³⁰⁴ ile Ermenek'teki harâb değirmen, dârü'l-huffâzın vakıfları arasındadır³⁰⁵. 1483'te 5349 akçe olan toplam gelir, 1500'de 2880, 1530'da da 2500 akçeye düşmüştür.

²⁹⁶ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 953.

²⁹⁷ BOA. TD. 387, s. 42.

²⁹⁸ Burada, vâkıfın neslinden gelen evlâdın kastedildiği muhakkaktır.

²⁹⁹ BOA. TD. 387, s. 42.

³⁰⁰ Dârü'l-huffâzın yeri bilinmemektedir.

³⁰¹ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 953.

³⁰² TK. KKA. VTD. 564, s.16.

³⁰³ TK. KKA. VTD. 564, s. 16.

³⁰⁴ Kadınhanı'na bağlı şimdiki Afşarlı Köyü olmalıdır (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 10).

³⁰⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 20; TK. KKA. VTD. 565, s. 24; BOA. TD. 387, s. 31.

Görevlileri: Yusuf Ağa Has Dârü'l-huffâzı'nın tevliyeti, 1476 ve 1483 tarihinde Azadlı Köle Sungur³⁰⁶ elindedir. 1500 ve 1530 tarihlerinde ise, bu görevi Konya kadısı yürütmektedir³⁰⁷.

4. Lârende (Karaman)

Çaşnigir Mahmud bin Recep Dârü'l-hadis, Dârü'l-huffâz ve Mescidi

Yeri: Karaman il merkezinde, Hoca Mahmud Mahallesi'nde mamure halinde yaptırılmış olan eserlerden, günümüze sadece mescid ulaşabilmiştir³⁰⁸.

Yaptırana ve Tarihi: Gerek mescidin, gerekse dârülhadis ve dârü'l-huffâzın yaptırana ve yapım tarihini gösteren herhangi bir kitâbesine veya vakfiyesine rastlanılmamıştır. Ancak, tahrir kayıtlarındaki; “Vakf-ı Dârü'l-hadis ve dârü'l-huffâz ve mescidi Çaşnigir Mahmud bin Receb der nefsi Lârende tevliyet der tasarruf-ı Ahmed ve Mehmed an evlâdı mezbur” şeklindeki ifadelerden³⁰⁹, söz konusu müesseselerin, Receb oğlu Çaşnigir Mahmud adında bir zât tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır³¹⁰. Mamurenin, 1476 tarihinde harap olduğu kaydedilmiştir³¹¹. Dârü'l-hadis ve dârü'l-huffâz, III. Murad döneminde tamamen ortadan kalkmıştır³¹².

Vakıfları: Çaşnigir Mahmud Dârü'l-hadis-Dârü'l-huffâz ve Mescidi'nin vakıfları, 1476 tahrir kayıtlarına göre³¹³, Lârende'ye bağlı Şahin Köyü, iki taşlı değirmenden birinden yarım, diğerinden üçte bir hisse, Lârende'ye bağlı Cemal Köyü'nde 2 pare yer, Karayüğ değirmeni yanında Kara yer olarak bilinen 1 pare yer, ve bir bağdan oluşmaktadır.

Mamurenin vakıfları 1483 tarihinde kısmen artmıştır. İlâve edilen vakıflar, Şahin Köyü'nde diğer değirmen, yine aynı köyde 3 bağ, şeklinde kaydedilmiştir. Kayıtlarda, ayrıca 1476 tahririnde adı geçen iki taşlı değirmen yerine, Cemâl

³⁰⁶ Konyalı, Sungur'un, Yusuf Ağa Has'ın azatlı kölelerinden olduğunu söyler (Konya, s. 953).

³⁰⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 24; BOA. TD. 387, s. 31. 1500 tarihinde tevliyet görevini Konya Kadısının yürütmesi, muhtemelen azatlı köle Sungur'un, neslinin kesilmesiyle ilgili olmalıdır.

³⁰⁸ Hâlen, kullanılmakta olan mescidin, 1311 H./1893 M. tarihinde tamir gördüğü, kapısının üstündeki kitâbeden anlaşılmaktadır (Bkz. Konyalı, Karaman, s. 305).

³⁰⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 45; TK. KKA. VTD. 565, s. 64; BOA. TD. 387, s. 119. 1476 tahririnde, māmurenin adı, Receb bin Çaşnigir Mahmud şeklinde kaydedilmiştir (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 27).

³¹⁰ Bkz. Konyalı, Karaman, s. 310-311; Aköz, Aynı tez, s. 42-43. Māmurenin, 855 H./1451 M. tarihinden evvel yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Bkz. Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı bahsi).

³¹¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 27.

³¹² TK. KKA. VTD. 584, s. 46; Konyalı, Karaman, s. 311.

Köyü'nde bir değirmenin yarı gelirlerinden bahsedilmekte ve müessesenin vâridâtı 1090 akçe olarak ifade edilmektedir³¹⁴.

1500 tarihinde yıllık geliri 1447 akçe olan Çaşnigir Mahmud Mamuresi'nin vakıfları, bir önceki tahrire göre değişmemiştir³¹⁵. 1530 tarihinde, geliri 1812 akçeye yükselen müessesenin vakıfları da, Lârende'ye bağlı Şahin ve Cemal Köyleri ile Cemal Köyü'ndeki değirmenin yarı hissesinden oluşmaktadır³¹⁶.

Görevlileri: Çaşnigir Mahmud Mâmuresi'nin tevliyeti, 1476 ve 1483 tarihlerinde dörtte bir hisse ile Çaşnigir Mahmud'un evlâdından Ahmed ve Mehmed elindedir³¹⁷. 1500 tarihli tahrir kayıtlarında da tevliyet tasarrufunun, "evlâd-ı mezkûrda" olduğu ifade edilmiştir³¹⁸.

Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı (Lârende)

Yeri: Çaşnigir Mahmud bin Receb Mamuresi'nin bulunduğu yerde idi.

Yaptırana ve Tarihi: Aynı adı taşıyan çeşme üstündeki kitâbeye göre dârü'l-huffâz, Hacı Bahşayış oğlu Bedreddin Mahmud tarafından, 855 H./1451 M. tarihinde yaptırılmıştır³¹⁹. Kitâbede şu kayıtlar yer almaktadır³²⁰:

١- عمر هذه الدارالحفاظ فى ايام الدولة السلطان
٢- المعظم مالك رقاب الامم سيد سلاطين العرب والعجم
السلطان ابراهيم بن محمد بن قرمان خلد ملكه
٣- مقرر الاعيان خواجه محمود بن حاجى بخشايش
دام عزه فى غرة ربيع الاخر سنة خمسين وثمانماية

³¹³ TK. KKA. VTD. 564, s. 27.

³¹⁴ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 45.

³¹⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 64.

³¹⁶ BOA. TD. 387, s. 119.

³¹⁷ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 27; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 45.

³¹⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 64.

³¹⁹ M. Zeki Oral, "Karaman'da Hoca Mahmud Mescidi, Dârü'l-huffâzı, Vakfiyesi ve Kitâbeleri", *Belleten*, c. XXIII, S. 89-92, Ankara 1959, s. 214; Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 90.

³²⁰ Kitabenin metni ve Türkçe tercümesi hakkında bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 637; Oral, "Hoca Mahmud Mescidi", s. 214; Gaffar Totaysalgır, *Karaman (Lârende) Tarihi, İncelemeler*, Konya 1944, s. 49.

Türkçe Anlamı: Bu dârü'l-huffâz, sultanların yücesi, milletlerin dizginini elinde tutan, Arab ve Acem Sultanlarının efendisi, Karamanoğlu Mehmed oğlu İbrahim'in -Allah mülkünü ebedî kılsın- hükümdarlık günlerinde eşrâfin iftihar ettiği Hacı Bahşayış oğlu Hoca Mahmud -izzeti daim olsun- tarafından 855 yılı Rebi-ülâhiri ayının başında yapıldı.

Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı -aynı yerde muhtemelen daha önce inşa edilmiş olan³²¹- Çaşnigir Mahmud bin Receb Mamuresi ile karıştırılmakta³²², Çeşme kitabesindeki kayıtlarda geçen, Hacı Bahşayış oğlu Hoca Mahmud ile, Çaşnigir Mahmud bin Receb, bazen aynı kişiler olarak ele alınmaktadır³²³. Halbuki Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı'na ait 865 H./1460 M. tarihli vakfiye kayıtları³²⁴ ile tahrir defterlerindeki kayıtlar³²⁵, bu iki vâkıfın kesinlikle aynı kişiler olamayacağına işaret etmektedir;

Bir kere yapım tarihi tespit edilemeyen Çaşnigir Mahmud bin Receb Mamuresinden, 1476 tahrir kayıtlarında niçin harap olarak bahsedildiğinin cevabını aramak gerekir. Eğer söz konusu eserler, çeşme kitabesinde belirtilen vâkıf tarafından 1451 tarihinde yapılmış olsaydı, yaklaşık 25 sene sonra "harab" şeklinde bir ifadenin kullanılmaması icab ederdi³²⁶. Zira bir eserin 25 sene gibi kısa bir sürede harap olması genelde pek vâki değildir. Nitekim gerek 1476, gerekse 1530 tahrirlerinde, her iki müessesenin isimleri ve vakıfları ayrı ayrı kaydedilmiştir.

Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı'na ait 865 H. tarihli vakfiyedeki kayıtlar da, vâkıfların farklı kişiler olduğunu ortaya koymaktadır. Vakfiyede Hoca Mahmud'tan "Hacı Bahşayış oğlu, Lârende tüccarlarından Bedreddin Mahmud" şeklinde bahsedilmekte³²⁷ ve vâkıfın sadece bir türbe yaptırıp, burayı dârü'l-huffâz kıldığını kaydedilmektedir³²⁸. Kayıtlarda ne bir başka dârülhadisten, ne de bir mescidden hiç bahsedilmemiştir. Şu halde Çaşnigir Mahmud bin Receb Mamuresi'nin vâkıfı ile Hoca Ahmet Dârü'l-huffâzı'nın vâkıfı kesinlikle farklı şahıslardır. Öyle anlaşılıyor ki

³²¹ Konyalı, **Karaman**, s. 310-311.

³²² Bkz. Aköz, **Aynı tez**, s. 43.

³²³ Bkz. Totaysalır, **Lârende**, s. 48; Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 90.

³²⁴ Vakfiyedeki kayıtlar için bkz. Oral, "Hoca Mahmud Mescidi", s. 216-225.

³²⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 27; BOA. T.D. 387, s. 119, 121. Hoca Mahmud adı, 1529 tahrir kayıtlarında Hacı Mahmud olarak kaydedilmiştir (Bkz. BOA. TD. 387, s.121).

³²⁶ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 311; Aköz, **Aynı tez**, s. 43.

³²⁷ Oral, "Hoca Mahmud Mescidi", s. 223; Konyalı, **Karaman**, s. 309.

³²⁸ Bkz. Oral, "Hoca Mahmud Mescidi", s. 213; Konyalı, **Karaman**, s. 310.

Çaşnigir Mahmud Mamuresi, 1451'de yaptırılan Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı'ndan evvel yaptırılmış, aynı aileye mensup evlatlar ise, zamanla burada yeni bir dârü'l-huffâz tesis ederek bir takım gelirler vakfetmişlerdir³²⁹.

Vakfiyesi/Vakıfları: 865 H. tarihli vakfiyedeki³³⁰ kayıtlara göre, Hoca Mahmud Dârülhuffâzı'na şu gelirler vakfedilmiştir: Niğde-Bor'da bir hamamın yarısı, Lârende'ye tâbi Mesudiye ve Sıdırva Köyleri³³¹, Sıdırva Köyü'nde bir başka yerde ikta arazisi, Hacı Hamza mülkü, Irmak, Hacı Musa Köyü ile sınırlı arazinin tamamı, yine aynı köyde ikta arazisi, Sultaniye arazisi ile muhtelif yerlerdeki araziler, Lârende Meydan Mahallesi'nde Sinle Köyü³³² mevziindeki bahçelerin tamamı, bu bahçelere bitişik binalar.

Dârü'l-huffâzın adı, 1476 tahrir kayıtlarında geçmemektedir. Kaydına 1483 tahririnde rastladığımız müessesenin, bu tarihteki vakıfları, Niğde'ye bağlı Bor Köyü'ndeki hamamın yarısı, Lârende'de 1 kıt'a yer, Sıdırva Köyü'nde 5 kıt'a yer ile Lârende'de 1 kıt'a harâp bahçe'den oluşmakta ve toplam geliri 1250 akçeye tekabül etmektedir³³³.

Dârü'l-huffâz, 1500 tarihinde aynı vakıflara sahiptir ve vâridâtı 1120 akçedir³³⁴. 1530 tahririndeki adı Hacı Mahmud Dârü'l-huffâz'ı olarak geçen müessesenin, bu tarihteki yıllık geliri toplam 8537 akçeye yükselmiş ve vakıflarından, 1483 ile 1500 tahririnde Bor'da olduğu kaydedilen hamam, 1530 kayıtlarında Orta Köy'de gösterilmiştir³³⁵.

Vakıf Şartları ve Gelirlerin Sarfı: Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı vakfiyesine göre, tevliyet görevi hayatta olduğu sürece vâkıfa ait olacaktır. Vâkıfın ölmesi durumunda tevliyet hakkı, nesli kesilinceye kadar evlâdında kalacak,

³²⁹ Konyalı, **Karaman**, s. 311.

³³⁰ Oral ("Hoca Mahmud Mescidi", s. 216), vakfiyeyi 1946'da cami imamı Mehmed Efendi'nin müsadeseyle istinsah ettiğini, Konyalı ise (**Karaman**, s. 309), KVBM. Arşivi'nde 6. vakıf defterinde rastlandığını belirtmektedir.

³³¹ Mesudiye, bugün Karaman'ın merkez köylerindedir (Bkz. **İdari Bölünüş** "Karaman", s. 5).

³³² Bugünkü Kâzım Karabekir İlçesine bağlı olan Sinci, muhtemelen Sinle Köyü olmalıdır (Bkz. **İdari Bölünüş** "Karaman", s. 6).

³³³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 52.

³³⁴ TK. KKA. VTD. 565, s. 72.

³³⁵ BOA. TD. 387, s. 121.

evlâdının nesli kesilmesi halinde ise, akrabadan birine, böyle bir kimse de bulunmazsa, dönemin hâkimine geçecektir³³⁶.

Vakıf hasılatı öncelikle binaların, türbe ve çeşmenin³³⁷ bakım ve onarımı için sarfedilecek, artan para beşe bölünüp, beşte dördü Kur'an okuyan hafızlara eşit şekilde taksim edilecektir³³⁸. Tayin edilen 6 hafız, Pazartesi ve Perşembe geceleri ile diğer vakitlerde Kur'an okuyup, haftada bir hatim edecekler ve sevabını vâkıfın ruhuna bağışlayacaklardır³³⁹.

Görevlileri: Tahrirlerde, dârü'l-huffâzın kimin tasarrufunda veya tevliyetinin kimde olduğuna dair kayıtlara rastlanmamaktadır.

Şeyh Çelebi Dârü'l-huffâzı (Lârende)

Yeri: Karaman il merkezinde idi³⁴⁰.

Yaptıranı ve Tarihi: Günümüze ulaşamayan dârü'l-huffâz, Karaman'da bir medrese ile bir de mescid tesis ettirdiği bilinen, Şeyh Çelebi bin Hacı Alâaddin tarafından yaptırılmıştır³⁴¹. Gerek dârü'l-huffâz, gerekse medresenin, bugün ayakta olan mescid ile birlikte aynı dönemde (XIV. yüzyılda) yaptırıldığı anlaşılmaktadır³⁴². Konyalı, Dârü'l-huffâzın medresenin içinde olduğunu ifade etmektedir³⁴³.

Vakıfları: 1483 tahririne göre³⁴⁴, vakıfları; Hacı Celal yakınında 2 kıt'a yer, Kürd Köyü'nde bağ yeri ile Yermel adında bir yerden oluşan dârü'l-huffâzın, yıllık geliri de 135 akçedir. 1500 tarihinde aynı vakıflara sahip olan³⁴⁵ dârü'l-huffâz'ın, 1530'daki vakıfları da 3 kıt'a yer olarak kaydedilmiştir³⁴⁶. Müessesenin geliri, gerek 1500'de, gerekse 1530'da, 185 akçeye yükselmiştir.

³³⁶ Oral, "Hoca Mahmud Mescidi", s. 224-225; Tevliyetin Hoca Mâhmed Evlâdına şart kılındığı 1483, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarında da ifade edilmektedir (Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 52; TK. KKA. VTD. 565, s. 72; BOA. TD. 387, s. 121).

³³⁷ Tahrir kayıtlarında çeşmenin "Kirişçi Baba Argı" suyundan olduğu belirtilmektedir.

³³⁸ Oral, "Hoca Mahmud Mescidi", s. 225.

³³⁹ Oral, "Hoca Mahmud Mescidi", s. 224. 6 hâfızın, Pazartesi ve Perşembe günleri birer cüz okumalarına dair şart, yukarıda zikredilen tahrir kayıtlarında da yer almaktadır.

³⁴⁰ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 50; KKA. VTD. 565, s. 70; BOA. TD. 387, s. 121. Dârü'l-huffâzın adına 1476 kayıtlarında rastlanılmamaktadır.

³⁴¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 50; KKA. VTD. 565, s. 70; BOA. TD. 387, s.121.

³⁴² Bkz. bu bölümde Şeyh Çelebi Medresesi bahsi.

³⁴³ Bkz. **Karaman**, s. 277.

³⁴⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 50.

³⁴⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 70.

³⁴⁶ BOA. TD. 387, s. 121.

III. MEDRESELER

Ders okutulan, bir başka ifadeyle tedarik faaliyetlerinin yürütüldüğü yer anlamına gelen medresenin, İslâm dünyasında doğuşunun daha XI. yüzyıldan itibaren başladığı bilinen bir husustur³⁴⁷. Başlangıçta daha çok Horasan ve Mâveraünnehir bölgelerinde kurulan medreseleri³⁴⁸, Sultan Alparslan'ın veziri Nizâmü'l-Mülk tarafından tesis edilen ve "Nizâmiye Medreseleri" adıyla bilinen müesseseler takip etmiştir³⁴⁹. Âmul, Bağdat, Basra, Belh, Herât, İsfahan, Merv, Musul, Nişâpur ve Tûs gibi merkezlerde aynı adla kurulan³⁵⁰ bu eğitim-öğretim müesseseleriyle birlikte, İslâm dünyasının hemen hemen her yerinde, daha pek çok medreseler de tesis edilmiştir³⁵¹.

Büyük Selçuklular tarafından başlatılan medrese kurma geleneği, Anadolu'da da devam etmiştir. Gerek mimârî, gerekse teşkilât bakımından, Büyük Selçuklu medreselerinin örnek alındığı³⁵² Anadolu Selçuklularında, Sivas, Kayseri, Kırşehir, Malatya, Amasya, Tokat ve Konya gibi ilim ve kültür merkezlerinde çok sayıda medreseler inşa edilmiştir. Yine bu devletin yıkılış sürecinde ortaya çıkan ve tavâif-i mülûk diye de tâbir edilen Beylikler döneminin, medrese kurma faaliyetleri açısından ne denli önem arzettiğini burada zikretmek gerekir.

Beylikler dönemi Anadolu'sunda yürütülen ve daha çok hükümdarlar tarafından desteklenen ilim ve kültür faaliyetleri çerçevesinde, pek çok şehirde medreseler kurulmuş ve bu medreselerde görevli ilim ve fikir adamları tarafından,

³⁴⁷ Bkz. Nâfi Âtuf Kansu, *Türkiye Maârif Tarihi Hakkında Bir Deneme*, İstanbul 1930, s. 426-427; Ziya Kazıcı, *İslâm Müesseseleri Tarihi*, İstanbul 199, s. 230-231; Câhit Baltacı, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 6; Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1984, s. 3.

³⁴⁸ Nişâpur'da, Gazneli Mahmud'un kardeşi Sebüktekin'in 1033'de, Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey'in 1040'larda, Tarihçi Ebu'l-Fazl Muhammed bin Hüseyin El Beyhâkî'nin de, 1049'da birer medrese inşa ettirdikleri bilinmektedir (Bkz. Kansu, *Aynı eser*, s. 427; Kazıcı, *Aynı eser*, s. 231; Ayrıca bkz. M. Altay Köymen, *Alp Arslan ve Zamanı*, c. II, Ankara 1983, 365). Karahanlılar döneminde, Tamgaç Buğra Han İbrahim tarafından, Semerkant'ta 1056 yılında bir medresenin yaptırıldığı da tespit edilmiştir (Bkz. Reşat Genç, "Karahanlılar Devri Kültürü", *Tarihte Türk Devletleri*, c. I, Ankara 1987, s. 283).

³⁴⁹ Bkz. Hisham Nashabe, *Muslim Educational Institutions A General Survey Followed By a Monographic Study of Al-Madrasah Al-Mustansiriyah in Baghdad*, Beyrut 1989, s. 23 vd.; Abdünnaim Muhammed Hasaneyn, *İran ve Irak fi Asr-ı Selçuk*, Beyrut 1986, s. 182-183.

³⁵⁰ İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, İstanbul 1992, s. 175; Bediullah Nejad Debîri, "Selçuklular Devrinde Kültürel Durum", (Çev: M. Öztürk), *Erdem*, c. 3, S. 8, Ankara 1987, s. 488-489; Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara 1985, s. 40.

³⁵¹ Geniş bilgi için bkz. Ahmed Çelebi, *İslâmda Eğitim-Öğretim Târîhi*, (Trk. trc. A. Yardım), İstanbul 1983, s. 115-121.

değerli eserler te'lif ve tercüme edilmiştir. Selçukluların, siyâsî ve kültürel anlamda mirasçısı durumunda olan Karamanlılarda da bu noktada benzeri faaliyetlerin fazlasıyla neşvünema bulduğu görülmektedir. Başta, Karamanlı hükümdarları olmak üzere, ileri gelen bazı şahıslar tarafından da çok sayıda medrese inşa ettirilmiştir.

A. Karamanlı Medreselerinin Kurulduğu Yerleşim Birimleri ve Özellikleri

Skolastik bir eğitimin verildiği ve daha çok sınırlı bir aydın zümresine hitâp eden medreselerin³⁵³, bu itibarla genellikle şehir merkezlerinde kurulması son derece tabii idi. Selçuklularda olduğu gibi, Karamanlı Beyliği'nde inşa edilen medreselerin de, bu anlayış ve gelenek çerçevesinde, ekseri şehir merkezlerinde buldukları dikkat çekmektedir (Bkz. Tablo 6).

Yerleşim Birimi	Medrese Sayısı	Toplam Sayıya Oranı (%)
Aksaray	2	9
Alanya (Obaköy)	1	4
Beyşehir	1	4
Ermenek	2	9
Konya	4	18
Lârende (Karaman)	7	31
Mut	3	13
Niğde	1	4
Ürgüp (Taşkınpaşa)	1	4
Toplam	22	100

Tablo 6: Karamanlı Medreselerinin Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı

³⁵² Bkz. Semavi Eyice, "Mescid", **İA**, c. VIII, İstanbul 1979, s. 112; Kazıcı, **Aynı eser**, s. 239.

³⁵³ Bkz. Ahmet Yaşar Ocak, "Zaviyeler", **VD**, c. XII, Ankara 1978, s. 267.

Tablo 6'da da görüldüğü gibi, Karamanlı şehirleri içinde medreselerinin sayısı bakımından, Lârende 7 medrese ile ilk sırada yer almaktadır. Şehirde diğer yerleşim birimlerine göre medrese sayısının daha fazla olması, şüphesiz buranın, Beyliğin önemli siyâsî, ilmî ve kültürel merkezi olamasıyla ilgilidir. Ancak burada, Selçuklu döneminden kalma, -ihtiyaca cevap verebilecek oranda- pek çok medreseyi bünyesinde barındıran³⁵⁴ Konya'nın, özel durumunu da gözardı etmemek gerekir. Zira bu şehirde birkaç medrese dışında, daha çok dârü'l-huffâz kurmaya önem veren³⁵⁵ Karamanlıların, medrese inşası noktasında Lârende'ye ağırlık verdikleri görülmektedir³⁵⁶.

Medreselerden, Alanya (Obaköy), Mut (Derinçay) ve Ürgüp'de (Taşkınpaşa / Damsa) bulunanların dışında, diğerleri belli bir büyüklüğe sahip yerleşim merkezlerinde kurulmuştur. Bu da söz konusu yerlerin, yine Beyliğin önemli siyâsî, sosyal ve kültürel birer merkezi olmalarından kaynaklanmakta idi.

B. Medrese Kurucuları

Karamanlı medreselerinin, -bir kaçı dışında- genelde, Beyliğin en parlak tarihlerini kapsayan, XIV. yüzyılın ikinci yarısından, XV. yüzyılın ikinci yarısına kadarki dönemde kurulduğu görülmektedir³⁵⁷.

Medrese Adı	Yeri	Kurucusu	Kurucusunun Vasfı
Karamanoğlu Camii Med.	Aksaray	İbrahim Bey	Karamanlı hükümdarı
Zinciriye	Aksaray	Mirza Halil Bey	Karamanlı hükümdarı
Oba	Alanya	Bedreddin Mahmud	Karamanlı hükümdarı
İsmail Ağa (Aka)	Beyşehir	İsmail Ağa	Moğol beylerinden
Halil Bey	Ermenek	Halil Bey	Karamanlı hükümdarı
Tol Medrese	Ermenek	Emir Musa Bey	Karamanlı hükümdarı
Kadı Mürsel	Konya	Kadı Mürsel	Kazasker
İbrahim Bey	Konya	İbrahim Bey	Karamanlı hükümdarı

³⁵⁴ Bkz. Önder, *Maarif*, s. 34.

³⁵⁵ Küçükdağ, "Hacı Ali Efendi", s. 158.

³⁵⁶ Önder, Aynı yer.

³⁵⁷ Aptullah Kuran, "Karamanlı Medreseleri", *VD*, S. 8, Ankara 1969, s. 210.

Monla / Molla	Konya	Mehmed Çelebi	Mevlânâ neslinden
Muiniye	Konya	Hoca Muin	Hayır-sever
Emir Musa	Lârende	Emir Musa Bey	Karamanlı hükümdarı
Hacı Alâeddin	Lârende	Hacı Alâeddin	Hayır-sever, ileri gelenlerden
Hacı İshak	Lârende	Hacı İshak	Hayır-sever, ileri gelenlerden
Hâtuniye	Lârende	Melek Hâtun	Alâeddin Bey'in eşi
İbrahim Bey İmaret Med.	Lârende	II. İbrahim Bey	Karamanlı hükümdarı
Molla Fenârî	Lârende	II. Mehmed Bey	Karamanlı hükümdarı
Şeyh Çelebi	Lârende	Şeyh Çelebi	Hayır-sever, ileri gelenlerden
Hocendî	Mut	Şeyh Hocendî	Hayır-sever, ileri gelenlerden
La'l Paşa	Mut	La'l Paşa	Niğde dizdarı
Mut	Mut	La'l Paşa	Niğde dizdarı
Âli Bey (Ak Medrese)	Niğde	Âli Bey	Karamanlı hükümdarı
Taşkın Paşa	Ürgüp	Taşkın Paşa	Emir

Tablo 7: Karamanlı Medreselerinin Kurucuları ve Vasıfları

Tablo 7'de görüldüğü üzere, Karamanlı dönemine ait toplam 22 medreseden 9'u, bizzat Karamanlı beyleri tarafından yaptırılmıştır. Hükümdarların kurdukları medreselerin, toplam sayının önemli bir kısmını teşkil etmesi, şüphesiz Karamanlı Ülkesi'nde ilme ve ilim adamlarına verilen değeri ortaya koyması bakımından, oldukça anlam taşımaktadır.

Medrese kurucuları arasında, bir hâtunun (Melek Hâtun) bulunması, Selçuklularda çeşitli örneklerini gördüğümüz³⁵⁸ bu geleneğin Karamanlılar döneminde de devam ettiğini göstermektedir. Nitekim Konya'daki Karamanlı dârü'l-huffâzlarından bazıları da hâtunlar tarafından kurulmuş idi³⁵⁹.

Medrese kurucularından bazıları, Karamanlıların hizmetinde bulunan ve askerî hüviyete sahip kişilerdi. Bunlardan Beyşehir'deki kendi adını taşıyan medreseyi yaptıran İsmail Ağa, Karamanlıların bizzat hizmetinde bulunmuş bir

³⁵⁸ Selçuklularda, Hond Hâtun, Gevher Nesibe Hâtun gibi hâtunlar, birer medrese yaptırmışlardı.

³⁵⁹ Bkz. bu bölümde dârü'l-huffâzlar bahsi.

Moğol Beyi idi. Yine gerek Mut'ta, gerekse Konya'da, bir takım müesseseler yaptırmış olan Lâ'î Paşa, Karamanlıların Niğde dizdârlığında bulunmuştu. Ürgüp'e bağlı Taşkınpaşa (Damsa) Köyü'nde bir medrese ve bir câmi inşa ettiren Taşkın Paşa da nüfuz sahibi emirlendendi.

İlmî hüviyeti olan veya nüfuz sahibi bazı şahıslar da medreseler kurmuşlardı. Konya'da kendi adını taşıyan bir medrese yaptırmış olan Kadı Mürsel, ilmiye sınıfındandı. Yine Lârende'de birer medresesi bulunan Hacı İshak, Hacı Alâeddin ve O'nun oğlu Şeyhi Çelebi ile Mut'a bağlı Derinçay Köyü'nde bir medrese kurmuş olan Şeyh Hocendî, dönemin ileri gelen zâtlarındandı.

C. Medreselerin Mimarîsi ve Müştemilâtı

Karamanlı dönemi mimarîsinde, stil bakımından Selçuklu geleneğinin hâkim olduğu bilinmektedir³⁶⁰. Özellikle kitle ve plân kuruluşu bakımından, Selçuklu medreselerine oldukça benzerlik gösteren Karamanlı medreselerinde, Beyliğin kendine has bir takım mimari özelliklerine de rastlamak mümkündür. Bu özellikler, daha çok portal ve ana eyvanların büyüklüğünde ve aynı zamanda süsleme ve işçilik gibi hususlarda göze çarpmaktadır³⁶¹.

Karamanlı medreseleri, -ikisi dışında- genellikle tek katlı olarak inşa edilmiştir. Niğde'deki Ak Medrese olarak da bilinen Âli Bey Medresesi ile Karaman'daki İbrahim Bey İmaret Medresesi, iki katlı bir plân dahilinde yapılmıştır. Medreselerden bir kısmı açık avlulu³⁶² olup bunlar; Ermenek'teki Tol Medrese, Niğde'deki Âli Bey, Alanya'daki Obaköy, Aksaray'daki Zinciriye ve Karaman'daki Melek Hâtun (Hâtuniye) Medresesi'dir. Beyşehir'deki İsmail Ağa (Taş Medrese) Medresesi'nin de açık avlulu olduğu tahmin edilmektedir. Karamanda'daki Emir Musa ve İbrahim Bey İmaret medreseleri ile muhtemelen Ürgüp'teki Taşkın Paşa Medresesi de kapalı avlulu medreselerdendir (Bkz. **Tablo 8**).

³⁶⁰ Selçuklu ve Karamanlı dönemi mimarîsinin, genel olarak mukayesesi için bkz. Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 195-213.

³⁶¹ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 210-220-223.

³⁶² Anadolu'da, açık avlulu medreseler, kapalı avlulu medreselerden sonra ortaya çıkmıştır (Bkz. Doğan Kuban, **100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi**, İstanbul 1978, s. 125).

Medrese Adı	Yeri	Mimarî Özelliği
Zinciriye	Aksaray	Tek katlı-açık avlulu
Oba	Alanya	Tek katlı-açık avlulu
İsmail Ağa	Beyşehir	Tek katlı-açık avlulu
Tol Medrese	Ermenek	Tek katlı-açık avlulu
Emir Musa	Lârende	Tek katlı-kapalı avlulu
Hâtuniye	Lârende	Tek katlı-açık avlulu
İbrahim Bey İmaret Med.	Lârende	İki katlı-kapalı avlulu
Âli Bey (Ak Medrese)	Niğde	İki katlı-açık avlulu
Taşkın Paşa	Ürgüp	Tek katlı-kapalı avlulu

Tablo 8: Karamanlı Medreselerinin Mimarî Özellikleri

Karamanlı dönemi medreselerinden günümüze ulaşabilenlerin sayısı 9'dur (Bkz. **Tablo 9**). Toplam 22 medrese içinde bu sayı küçümsenecek bir oran değildir ve gerek dârü'l-huffâzlar, gerekse zaviyelerden günümüze ulaşabilenlerin oranlarına göre de, yüksek olduğu söylenebilir. Bunda, şüphesiz medreselerin mimarî yönden daha sağlam ve daha kompleks bir yapıya sahip olmalarının rolü büyüktür.

Medreselerden günümüze ulaşamayanlardan bazılarının özellikle Osmanlılarla Karamanlılar arasındaki harpler ve ilgisizlik nedeniyle harabiyete maruz kaldığı³⁶³ ve zamanla ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.

Günümüze kadar gelebilen Karamanlı medreselerinden, Alanya'daki Oba, Beyşehir'deki İsmail Ağa ve Mut'taki Hocendî medreseleri, hâlen harap bir durumdadır. Diğer medreselerin hemen hemen tamamı ise onarımdan geçmiş veya restorasyona tâbi tutulmuştur. Hâlen kullanılabilir durumdaki müesseselerden, Aksaray'daki Zinciriye, Karaman'daki Hâtuniye ve Niğde'deki Âli Bey medreseleri müze olarak, Karaman'daki İbrahim Bey İmaret Medresesi de câmi olarak işlevini sürdürmektedir.

³⁶³ Bu konuda bkz. M. Akif Erdoğan, "Onbeşinci Yüzyıl Sonlarına Kadar Konya Medreseleri", **İpek Yolu Konya I**, Konya Mayıs 1998, s. 39.

Merdesse Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Bugünkü Durumu
Zinciriye	Aksaray	Halil Bey Dön.	Ayakta (Müze olarak kullanılı.)
Oba	Alanya	775 H./1373 M.	Harap
İsmail Ağa	Beyşehir	771 H./1370 M.	Harap
Tol Medrese	Ermenek	740 H./1339 M.	Ayakta
Hâtuniye	Lârende	783 H./1381 M.	Ayakta (Müze olarak kullanılı.)
İbrahim Bey İmaret M.	Lârende	836 H./1432 M.	Ayakta (Cami olarak kullanılı.)
Hocendî	Mut	1364-65 civarı	Harap
Âli Bey (Ak Medrese)	Niğde	812 H./1409 M.	Ayakta (Müze olarak kullanılı.)
Taşkın Paşa	Ürgüp	XIV. yüzyıl	Ayakta (Yenilenmiş)

Tablo 9: Karamanlı Medreselerinden Günümüze Ulaşabilenlerin Listesi

D. Medreselerin Vakfiyeleri/Vakıfları ve Yıllık Gelirleri

Karamanlı dönemi medreselerinden, sadece bir kısmının vakfiyeleri günümüze ulaşabilmiştir. Bunlardan Karaman'daki Karamanoğlu İbrahim Bey İmaret Medresesi ile Niğde'deki Âli Bey Medresesi'nin orjinal vakfiyeleri, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Yine Karaman'daki Hâtuniye Medresesi'ne ait orjinal vakfiye, Konya Yusuf Ağa Kütüphânesi'nde, Ermenek'teki Tol Medrese'nin vakfiyesi ise, İçel Sancağı'na ait tarihsiz bir vakıf tahrir defterinde yer almaktadır³⁶⁴.

Mevcut vakfiyelerde medreselerin kurucuları, kuruluş tarihleri ve vakıflarıyla ilgili kayıtlardan başka, bu müesseselerde görevli personel, bunların atanma şartları, maaşları ve eğitim-öğretimle ilgili önemli malûmatlar yer almaktadır. Bu itibarla vakfiyelerin Karamanlı medreselerinde yürütülen, eğitim-öğretim faaliyetlerinin mahiyetinin ortaya konulması noktasında, ne denli öneme haiz olduğunu burada vurgulamak gerekir.

Medreselerin vakıfları genellikle yer, bağ, bahçe, hamam, değirmen, dükkân, fırın, tahunhâne, bezirhâne, ile mezraa ve köylerin öşürlerinden oluşmakta idi.

³⁶⁴ Söz konusu vakfiyelerin kayıtlı buldukları numaralar, tarihleri ve diğer özellikleri hakkında bkz. bu bölümde ilgili yerler.

Bununla beraber, bâzen bir çarşının veya hânın tamamının, gelir olarak tahsis edildiği de oluyordu. Meselâ Niğde'deki Âli Bey Medresesi için şehir merkezindeki Bezzâzlar Çarşısı ile bir hânın gelirleri vakfedilmiştir. Vakıflar arasında yer, bağ, hamam, değirmen dükkân ve köylere ait oşür gelirleri daha ağırlıklı idi. Karamanlı beyleri tarafından inşa ettirilen medreselerin vakıfları diğer müesseselerin vakıflarına göre genelde daha zengindi.

Medrese Adı	Yeri	Yıllık Geliri (1483 M.)	Yıllık Geliri (1500 M.)	Yıllık Geliri (1530 M.)	Artış* %
Zinciriye	Aksaray	5905	14450	17447	195
İsmail Ağa (Aka)	Beyşehir	5792	9531	9532	65
Halil Bey	Ermenek	1350	1850	3020	124
Tol Medrese	Ermenek	-	9635	9166	-
Kadı Mürsel	Konya	1247	2783	2759	121
Muiniye	Konya	608	1780	1944	220
Emir Musa	Lârende	19932	28989	44173	122
Hacı Alâeddin	Lârende	-	1187	1187	-
Hâtuniye	Lârende	4055	3535	6770	67
İbrahim Bey İmaret	Lârende	49372*	98538	97652	98
Şeyh Çelebi	Lârende	406	910	410	0.98
La'l Paşa	Mut	-	4977	-	-
Mut	Mut	240	300	400	67
Âli Bey (Ak Medrese)	Niğde	11290	17870	16954	50

Tablo 10: Medreselerin 1483, 1500 ve 1530'daki Yıllık Gelirleri

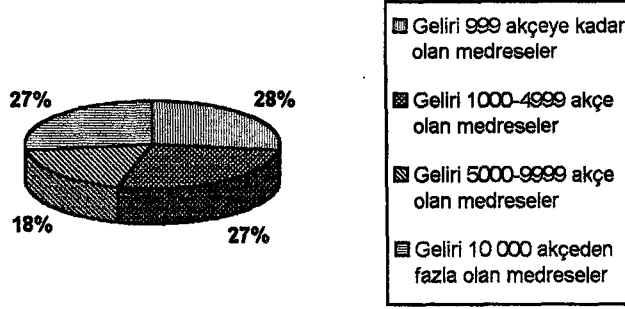
Tabloda da görüldüğü gibi, medreselerden bazılarının yıllık gelirleri 1483, 1500 ve 1530 tahrirlerinde düzenli olarak yer almamıştır³⁶⁵. Bununla birlikte

* Yüzdelik artışın hesaplanmasında, 1483 ve 1530 tarihleri dikkate alınmıştır.

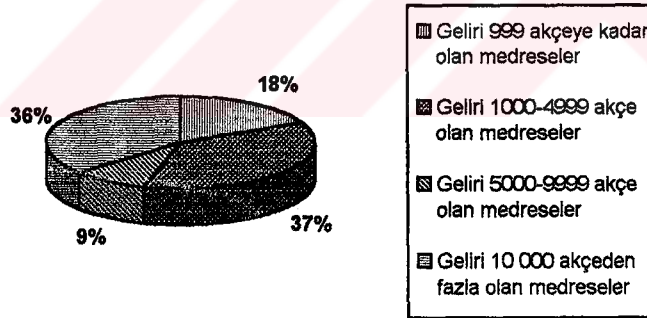
* 1483, 1500 ve 1530 yıllarındaki rakamlar, medrese ve imâretin toplam gelirini yansıtmaktadır.

³⁶⁵ La'l Paşa Medresesi'nin geliri, 1 Numaralı tahrir defterinin I. kısmında 3962, II. kısmında da 6266 akçe olarak kaydedilmiştir. Medresenin bu gelirlerine, bütünlüğün bozulması endişesiyle tabloda

gelirlerde, -her ne kadar birkaçının gelirindeki yükseliş düzensiz de olsa- genelde belli bir artışın olduğu farkedilmektedir. Gelirlerin yükselmesi hususunda, dârü'l-huffâzlar bahsinde işaret edilen sebeplerin, bu müesseseler için de geçerli olduğu ifade edilebilir³⁶⁶.

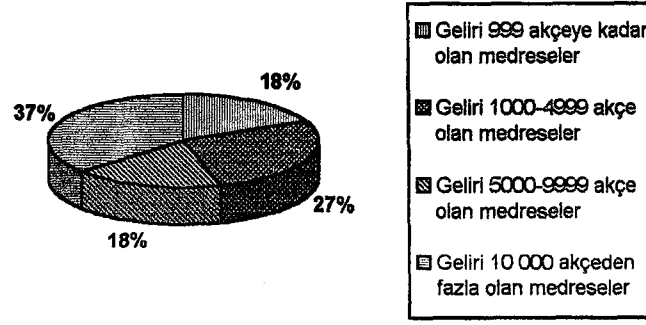
Grafik 2: Medreselerin 1483 Yılında, Gelirlerine Göre Dağılımı

Grafik 3: Medreselerin 1500 Yılında, Gelirlerine Göre Dağılımı

yer verilmemiştir. Aynı durum, Oba Medresesi'nin, TK. KKA. VTD. 172, s. 129'daki 3510 akçelik yıllık geliri için de geçerlidir.

³⁶⁶ Bkz bu bölümde, s. 48.

Grafik 4: Medreselerin 1530 Yılında, Gelirlerine Göre Dağılımı

1483, 1500 ve 1530 tarihlerine ait her üç tahrirde de yıllık gelirleri kaydedilen toplam 11 medresenin dağılımı, **Grafik 2, 3 ve 4**'te yer almaktadır. Grafiklerde, **Tablo 10**'daki 1500 ve 1530 yıllarındaki gelir artışının medrese sayısına olan yansımaları kabaca görmek mümkündür. Bununla beraber elde edilen değerler, medreselerin zikredilen tarihlerdeki maddî kapasitesini göstermesi ve buna bağlı olarak bir takım neticelere varılması bakımından da önem taşımaktadır.

Gerek **Tablo 10**'daki verilere, gerekse grafiplerdeki oranlara göre, geliri 10000 akçeden fazla olan medreseler, toplam sayı içinde daha büyük bir paya sahip bulunmaktadır. Bu gruba dahil olan müesseseler, genellikle Karaman beyleri tarafından yaptırılmıştır (Zinciriye, Emir Musa, Ak Medrese ve İbrahim Bey İmaret Medresesi gibi). Beyşehir'deki İsmail Ağa Medresesi'nin kurucusu da yine Karamanlıların hizmetinde bulunan bir emir idi. Burada Halil Bey Medresesi'nin düşük gelire sahip olması ise adı geçen hükümdarın özellikle Ermenek'te başka müesseseler yaptırmasıyla ilgili olmalıdır.

Medreselerden geliri oldukça düşük olanların, daha çok yöneticilik kademesinde bulunmayan şahıslar tarafından yaptırıldığını söylemek mümkündür (Meselâ Şeyh Çelebi Medresesi).

E. Öğretim Kadrosu

Mimarî ve müştamilât bakımından büyük ölçüde Selçuklu geleneğinin hâkim olduğu Karamanlı medreselerinde, işleyiş yönünden de benzerliklerin bulunduğu

görülmektedir³⁶⁷. Klasik Selçuklu medreselerinde olduğu gibi, Karamanlı medreselerinde de bu müesseselerin ayrılmaz unsurlarından olan, müderris başta olmak üzere, muid, imâm ve müezzin gibi görevliler ile, yine medrese eğitiminin vazgeçilmez parçası, olan öğrenciler bulunuyordu.

1. Müderrisler

Medreselerdeki eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesinden birinci derecede sorumlu olan müderrislerin, genelde bir medresenin kurulma aşaması tamamlandıktan sonra göreve başladığı bilinen bir husustur. Ancak çoğu zaman yeni inşa edilen medreselere, ilk tayin edilen müderrislerin adlarının tespiti, oldukça zor olmaktadır. Zira vakfiyelerde, medreselere tayin edilen müderrislerin esâmesinden ziyâde, bu göreve gelecek olanların, hangi şartları taşıması gerektiği ve ne şekilde faaliyetlerini sürdüreceği gibi hususlara yer verilmiştir.

Karamanlılara ait ve vakfiyesi günümüze kadar ulaşabilmiş olan bazı medreseler için de aynı durumun söz konusudur. Vakfiyelerde müderrislerin hangi mezhebe mensup olması lâzım geldiğinden, ikâmet edeceği yerle ilgili hususlara kadar, birtakım şartlardan bahsedilmesine rağmen, herhangi bir müderrisin tayinine dair kayıt bulunmamaktadır. Bu durumda, ancak tarihi metinler vasıtasıyla bazı müderrislerin adları tespit edilebilmektedir. Nitekim Aksaray'daki Zinciriye Medresesi'ne tayin olunacak müderrisin, Sihâh-ı Cevherî'yi³⁶⁸ ezbere bilmesi şartının getirildiğini ve bu şarta haiz olan Cemâleddin-i Aksarayî'nin, adı geçen medreseye tayin edildiğini bir takım biyografik eserlerden³⁶⁹ öğrenebilmekteyiz. Bunun gibi yine Molla Fenârî'nin de bir ara Yıldırım Bayezid'e küserek Karaman'a geldiğini ve burada muhtemelen bir süre müderrislik yaptığını tarihi metinlerden tespit edebiliyoruz³⁷⁰.

Medreselerin kurulduğu ilk dönemlerde görevli müderrislerin kimliği hususundaki bu güçlükler, özellikle XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kısmen

³⁶⁷ Selçuklu dönemi medreselerinden Altun Apa ve Karatay Medreseleri'nin teşkilât ve işleyişi hususlarında, Osman Turan tarafından neşredilen makalelerde geniş bilgi bulunmaktadır (Bkz. "Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı", *Bellekten*, c. XI, (Nisan 1947), S. 42, s. 201-206; Aynı mlf, "Celaleddin Karatay, Vakıfları Vakfiyeleri", *Bellekten*, c. XII, S. 45 (Ocak 1948), s. 73-82).

³⁶⁸ Sihâh-ı Cevherî bir lügâtın adıdır.

³⁶⁹ Mecdî, Aynı eser, s. 40; Hoca Sadeddin, Aynı eser, c.V, s. 15; Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. I, s. 291.

aşılmıştır. Zira 1476, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde gerçekleştirilen tahrirler sırasında, bir takım medreselerde görevli olan bazı müderrislerin adları da kaydedilmiştir.

a. Müderrislerin Atanma Şartları

Vakfiyelerde, müderrislerin atanmasıyla ilgili, vâkıflar tarafından belirlenen ve genelde her medrese için bâzı farklılıklar gösterebilen bir takım şartlar getirilmiştir. Bu kıstaslardan birisi müderrislerin hangi mezhepten olacağı hususunda idi. Hâtuniye Medresesi'ne ait vakfiyede, müderrisin Hanefî mezhebinden olması istenmiş, ancak bu mezhepten bir müderris bulunmadığı takdirde Şafî mezhebinden birinin tayin edilebileceği ifade edilmiştir. Müderrisin Hanefî veya Şafî mezhebinden olmasıyla ilgili bu şart, Âli Bey Medresesi'ne tayin edilecek müderris için de, aranmıştır³⁷¹.

Vakfiyelerde müderrislerin hangi mezhepten olması gerektiği hususundan başka, ilmî yeterlilik noktasında da bazı özellikler aranmıştır. Meselâ Hâtuniye Medresesi'nde görev yapacak olan müderris, tefsir, hadis ve usul ilimlerini iyi bilen, dinî bilgisi yüksek, fazilet sahibi biri olacaktı. Nitekim -vakfiyesi bulunmamasına rağmen- Zinciriye Medresesi'nde görev yapacak olan müderrisin, Sihâh-ı Cevherî adlı bir lügati ezbere bilmesi şartının, vâkıf tarafından özellikle getirildiğini de bilinmektedir.

Müderrislerin tayinleri hususunda bâzen farklı uygulamaların bulunduğu da vâki idi. Meselâ bir külliye özelliği taşıyan Karaman'daki İbrahim Bey İmaret Medresesi'nde, böyle bir değişik usul görmek mümkündür. Vâkıfın şartlarına göre, medresede görev yapacak olan müderris, külliyenin dârü'l-huffâzında görevli 12 kişi arasından tayin edilecekti. İbrahim Bey Medresesi'nde böyle bir uygulamanın, müessesenin bir külliye vasfı taşımasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

³⁷⁰ Bkz. Mecdî, *Aynı eser*, s. 50-51; Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s. 22.

³⁷¹ Mezhep tercihi ile ilgili şartların, aynı şekilde Selçuklu dönemi medreselerinde görev yapacak müderrislerde de arandığı mâlumdur (Bkz. Turan, "Şemseddin Altun-Aba", s. 202; Aynı mlf, "Karatay", s. 74-75).

b. Müderrislerin Okutacağı Dersler

Vakfiyesi bulunan medreselerden, Ermenek'teki Tol Medrese dışındaki diğer müesseselerde, müderrislerin hangi dersleri okutacağı hususlarında bir takım kayıtlar bulunmaktadır. Buna göre, Hâtuniye Medresesi'nde görev yapacak olan müderrisin - yukarıda da ifade edildiği gibi- tefsir, hadis ve usul ilimlerini okutması istenmişti. Âli Bey Medresesi'nde, tedris faaliyetlerini yürütecek olan müderrisin, her gün öğrencilere fıkıh, usul-ü fıkıh ve ulûm-u edebiyeye ile ilgili dersler vermesi şartı getirilmişti³⁷². Yine İbrahim Bey Medresesi'nde müderris tayin edilecek şahsın tefsir ve hadis ilimlerini okutmak üzere görevlendirildiği ve bu müderrisin Kur'an'dan üç cüz okuduktan sonra ders vereceği kaydedilmektedir.

Medrese Adı	Yeri	Okutulan Dersler
Hâtuniye	Lârende	Tefsir, hadis, usûl ilimleri, ayrıca 5 fıkıh ilmi
İbrahim Bey İmaret Medresesi	Lârende	Tefsir, hadis
Âli Bey (Ak Medrese)	Niğde	Fıkıh, usûl-i fıkıh, ulûm-u edebiyeye, sarf, nahiv, ayrıca dinî ilimlerden 15 ilim

Tablo 11: Karamanlı Medreselerinde Okutulan Dersler

Vakfiye kayıtlarından elde edilen verilere göre, Karamanlı medreselerinde okutulan derslerin, genelde dinî ilimler üzerinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Bununla beraber söz konusu belgelerde ifade edilmemesine rağmen, bu müesseselerde akli ilimlerin de okutulduğunu söylemek mümkündür.

c. Müderrislerin Devam-Devamsızlığı ve İkâmeti

Medreselerde eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksamasını önlemek amacıyla, vâkıflar tarafından bir takım şartlar getirilmiştir. Karamanoğlu Âli Bey vakfiyesinde bu şekilde bir uygulamadan bahsedilmektedir. Kayıtlara göre, medresenin müderrisi meşru mâzeretler ile tatil günleri dışında, müesseseye hergün devam edecekti. Aynı durum diğer vazife sahipleri için de geçerli idi.

³⁷² Bunlardan başka sarf, nahiv gibi ulûm-u âliye ilimleri de okutulmakta idi (Bkz. Tablo 11).

Vakfiyelerde müderrislerin görevli oldukları medreselerde ikâmet etme mecburiyetiyle ilgili bir takım kayıtlar da bulunmaktadır. Nitekim Ermenek'te Musa Bey'e ait Tol Medrese vakfiyesinde, böyle bir mecburiyete dair misâle rastlanmaktadır. Vâkîf Karamanoğlu Musa Bey'in getirdiği şarta göre, müderrisin medreseden ayrılıp kasabada (Ermenek) oturmaması ve sadece dersle meşgul olması istenmiştir. Bu şekilde bir uygulamanın, medresedeki eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksamaması amacına mâtuf olduğu muhakkaktır.

d. Müderrislerin Maaşları/Ücretleri

Vakfiyelerde, bazı medreselerdeki müderrislik görevi için ayrılan ücretlere dair kayıtlara rastlanmaktadır. Müderrislere verilen ücretler akçe olarak bir rakam üzerinden verildiği gibi, bazen de medresenin toplam gelirinden sehm (hisse) olarak da ayrılmakta idi. Âli Bey vakfiyesinde, müderrise medresedeki görevliler için ayrılan toplam 100 sehinden 20 sehminin verileceği kaydedilmektedir. Bu oran Hâtuniye Medresesi'nde görev yapacak bir müderris için 35 sehm olarak takdir edilmiştir. İbrahim Bey İmaret Medresesi'ndeki müderris için ayrılan ücret ise, senelik 375 saf gümüş akçe idi.

Bazen bir müderris için, bir çiftliğe ait gelirin aynı olarak tahsis edildiği de oluyordu. Nitekim Ermenek'te Tol Medrese'de görevli müderrisin, "Paşayeri" diye meşhur bir çiftliği ektirip, mahsulün dörtte birini vakfa verip, geri kalanı da kendisinin tasarruf etmesi istenmiştir.

2. Muidler

Görevi, müderristen sonra verilen dersi tekrar etmek olan muid de medresenin vazgeçilmez elemanlarından.

a. Atanma Şartları

Vakfiyelerde, müderrislerde olduğu gibi, muidler için de bazı şartların getirildiği kayıtlıdır. Bu şartlardan biri, muidin hangi mezhepten olması gerektiği hususu idi. Karamanoğlu Âli Bey vakfiyesinde medreseye tayin edilecek olan muidin, Hanefi veya Şafî mezhebinden olması öngörülmüştü.

b. Sayısı

Muidlerin sayısı, vâkıfın getirdiği şartlara göre değişebiliyordu. Nitekim Âli Bey Medresesi ile Tol Medrese'de birer, Hâtuniye Medresesi'nde ise, iki Muid'in bulunması uygun görülmüştü. Burada muidlerin sayısını belirleyen kıstasın neye dayandığını tespit etmek zordur. Ancak bu durumun medresenin kapasitesiyle veya vâkıfın takdiri ile ilgili olduğu söylenebilir.

c. Devam-Devamsızlık Durumu

Vakfiyelerde, muidlerin dersi tekrar etme görevini, ne zaman yerine getirmesi gerektiğine de açıklık getirilmiştir. Meselâ Âli Bey Medresesi'nde görevli muidin bunu, hergün akşam üzeri yapacağı ifade edilmiştir. Muid meşru mazeretleri ve tatil günleri dışında medreseye hergün devam edecekti.

d. Maaşları/Ücretleri

Muidlerin aldığı ücretler her medresenin mâli durumuna, veya vâkıfın koyduğu şartlara göre değişebilmekte idi. Bu rakam Âli Bey Medresesi'ndeki muid için, personele ayrılan yıllık toplam 100 sehmin 10 sehmi, Hâtuniye Medresesi'ndeki muidler için, yıllık 6 sehm olarak tespit edilmiştir.

F. Diğer Görevliler

İmam: Medreselerde eğitim-öğretim faaliyetlerinin yanında, dini vecibelerin yerine getirilmesiyle görevli birer imamın bulunduğu anlaşılmaktadır. Vakfiyelerde medrese imamının mezhebi ve hangi vazifelerle mükellef olduğu konularında kayıtlar bulunmaktadır. Meselâ İbrahim Bey İmâretinde görev yapacak imam, Hanefî Mezhebi'nden olacak, ahaliye beş vakit namaz kıldırarak, ayrıca namaz meseleleri ve buna müteferri şeyleri bilecekti³⁷³. Yine Âli Bey Medresesi'nde görevli imam, beş vakit namazlardan başka, Salâtı Regâib, Şaban ayının yarı gecesi (Beraat kandili), Terâvih ve Kadir gecesi namazlarını da kıldıracaktı.

İmamların alacakları ücretler de vakfiyelerde belirlenmiştir. Kayıtlara göre Âli Bey Medresesi'nde görevli imama, yıllık 3 sehm, İbrahim Bey İmaret Medresesi'ndekine, imamlık görevinden dolayı senelik 225, ayrıca dârü'l-huffâz da

her gün üç cüz Kur'an okuduğundan dolayı da, yine 225 dirhem (gümüş) akçe (toplam 450), tahsisi uygun görülmüştü.

Müezzin: Medreselerde yine dinî vecibelerin yerine getirilmesi hususu ile görevli bir başka eleman da müezzin idi. Vâkıfların şartlarında müezzinlerin vazifelerinin genelde namaz vakitlerini ilân etmek olduğu ifade edilmiştir. İbrahim Bey İmaret Medresesi'nde görev yapacak müezzinin, ayrıca namaza ait mevzularda bilgili ve Hanefî mezhebinden olması istenmiştir.

Müezzinlerin aldıkları ücretler, Âli Bey vakfiyesinde yıllık 4 sehm, Melek Hâtun vakfiyesinde yıllık 5 sehm olarak taktir edilirken, bu tahsis, İbrahim Bey İmaret Medresesi müezzini için yıllık 375 akçe olarak belirlenmiştir.

Huffâz: Karamanoğlu Âli Bey Medresesi'nde, medreselerde pek yaygın olmayan bir uygulama şekli olarak, 5 hâfızın görev yaptığı bilinmektedir. Vakfiyede bu hâfizların hergün sabah namazından sonra medresede birer cüz Kur'an-ı Kerim okuyup, haftada bir Perşembe günleri hatim indirmeleri ve sevabını vâkıfa, eslâfına, zürriyetlerine ve müslümanların diri ve ölülerine hediye etmeleri istenmiştir. Beş hâfiz için ayrılan ücret ise, yıllık 8 sehm olarak tespit edilmiştir.

Ferraş/Kayım: Ferraş ya da kayım'ın görevi, vakfiyelerde, medreseyi süpürüp temizlemek, ayrıca müderris ve talebelerin hizmetlerine bakmak şeklinde ifade edilmiştir. Âli Bey, Hâtûniye ve İbrahim Bey İmaret medreselerinde birer ferraştan bahsedilmektedir. Melek Hâtun vakfiyesinde ferraşın, ayrıca medresede ders görülen yerlerin yaygılarını yaymakla ve kandillerini yakıp söndürmekle mükellef olduğu kaydedilmiştir.

Âli Bey vakfiyesindeki kayıtlara göre, ferraş veya kayımın alacağı ücret, nakib ve kapıcıyla birlikte müştereken zikredilmiştir. Buna göre, söz konusu görevler için tahsis edilen miktar, yıllık 4 sehm idi. İbrahim Bey İmaret Medresesi'nde görevli ferraşlar için ayrılan gelir ise, her sene 20 mud³⁷⁴ buğday ile 450 dirhem gümüştür.

Bevvâb (Kapıcı): Medresenin kapısını sabah ve akşam açıp kapamakla görevli olan bevvâbın vazifesi, Âli Bey vakfiyesinde bu şekilde ifade edilirken,

³⁷³ İbrahim Bey İmaret Medresesi'nde görevli imam, asli görevinden başka, külliye'nin dârü'l-huffâzında her gün üç cüz Kur'an okuyacaktı.

³⁷⁴ Mud, zahire ölçmede kullanılan eski bir ölçektir. Anadolu'da 20 İstanbul kilesi bir mud olarak kabul edilmektedir (Bkz. Uzunçarşılı, "İmaret", s. 99, dipnot: 2).

Melek Hâtun vakfiyesinde, ayrıca medresesinin süpürülmesi, dershanelere yaygıların serilmesi ve kandillerin yakılıp-söndürülmesinden de sorumlu olduğu kaydedilmiştir. Medreselerde genelde bir bevvâbın bulunduğu aşikârdır. Ancak İbrahim Bey İmaret Medresesi gibi külliye vasfı taşıyan müesseselerde, bu sayı bazen ikiye çıkabilmektedir.

İki bevvâbın ücreti, İbrahim Bey İmaret Medresesi'ne ait vakfiyede kilerci ile birlikte verilmiştir. Buna göre belirlenen ücret yıllık 20 mud buğday ile 600 dirhem halis gümüştür.

Nakib: Âli Bey vakfiyesinde, medresedeki görevliler arasında bir de nakibden bahsedilmektedir³⁷⁵. Nakibin medresedeki görevi, diğer hizmet sahiplerinin maaşlarını dağıtmak, ayrıca bunların görevlerini yapıp-yapmadıklarını kontrol etmek, herkesin derecesine göre muâmele etmek ve edebe mugâyir şeylerden onları menetmektir. Nakibe tahsis edilen ücret, yukarıda da ifade edildiği gibi, ferraş ve kapıcıyla birlikte yıllık 4 sehim idi.

G. Vakıf İdarecileri

Mütevelli: Vakıf geleneğinde yaygın olarak görülen, vakıf kurucularının tevliyet görevini de yürütmeleri anlayışını, Karamanlı medreseleri için de genelleştirmek mümkündür. Bununla beraber, bazen bu uygulamanın dışında olarak, bir vâkıf, tevliyet görevini uygun gördüğü bir şahsa da tevdi edebiliyordu. Nitekim Âli Bey, Karamanoğlu İbrahim Bey, Hâtuniye ve Kadı Mürsel medreseleri ile muhtemelen de Tol Medrese'de, vâkıfın tevliyet görevini de yürüttüğü belgelerde kaydedilirken, Beyşehir'deki İsmail Ağa Medresesi'nde, vâkıfın (İsmail Ağa) bu görevi azatlı kölelerine şart kıldığı görülmektedir.

Melek Hâtun, Âli Bey ve İbrahim Bey'e ait vakfiyelerde -yine yaygın bir uygulamanın gereği olarak- vâkıfın "kayd-ı hayat" şartıyla, tevliyet görevini sürdüreceği, kendisinden sonra nesli münkariz oluncaya kadar, bu görevin evlatlarında kalacağı ifade edilmektedir. Vâkıfın neslinin kesilmesi durumunda aynı görevin, Âli Bey vakfiyesi'nde Niğde'de hâkim olanlara verileceği, İbrahim Bey vakfiyesinde ise, zamanın hükümdar ve kadısının uygun göreceği emin ve dindar birisi tarafından yürütüleceği kaydedilmektedir.

Vakfiyelerde ve vakıf tahrir defterlerinde, tevliyet görevi için ayrılan ücretler hakkında bazı kayıtlara rastlanmaktadır. Buna göre, Âli Bey Medresesi'nin mütevellisi, personel için ayrılan toplam 100 sehmin 10 sehmini, İbrahim Bey İmaret Medresesi'nin mütevellisi ise, vakfa ait bütün hâsılâtın ziyade ve noksansız olarak öşrünü alacaktı.

Nâzır: Vakfın gelir-giderlerini kontrol etmekle görevli olan nâzırın hemen hemen her vakıfta bulunduğu bilinmektedir. Melek Hâtun vakfiyesinde de bir nâzırdan bahsedilmektedir.

H. Öğrenciler

1. Öğrenim Yaşı

Belgelerde, medreseye başlama yaşı hususunda -Selçuklu medreselerinde olduğu gibi³⁷⁶- her hangi bir kayıt bulunmamaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, bu konuda kesin bir sınırlama getirilmemiştir³⁷⁷.

2. Öğrenci Sayısı

Ele aldığımız vakfiyelerde, medreselerde tedris gören öğrencilerin kesin sayılarını ifade eden kayıtların yer almaması, Karamanlı medreselerinde ortalama ne kadar öğrencinin bulunduğu tespitini güçleştirmektedir. Âli Bey vakfiyesine göre, medresede kendilerine fakih ve mütefekkiha denilen 15 maaşlı öğrenci ile sarf, nahiv ve ulûmu edebiyeye ile meşgul olan, bir kısım talebeler bulunmakta idi. Burada fakih ve mütefekkiha olmaya namzet, maaşsız ve söz konusu ilimlerle meşgul olan öğrencilerin ne kadar olduğu zikredilmemiştir. Ancak Selçuklu medreselerinde ortalama 20 ile 40 arasında öğrenci olduğuna bakılırsa³⁷⁸, Âli Bey Medresesi'nde de muhtemelen 20'nin üzerinde (20-30 arası) öğrencinin bulunduğu söylenebilir.

³⁷⁵ Diğer medreselerde, bu sıfatla bir görevlinin bulunduğu dair kayıtlarda malûmat yoktur.

³⁷⁶ Selçuklu dönemine ait Altun-Aba ve Celâleddin Karatay vakfiyelerinde de öğrenim yaşı ile ilgili her hangi bir kayda rastlanmamaktadır (Bkz. Turan, "Karatay", s. 17-170; Aynı mlf, "Şemseddin Altun-Aba", s. 197-221).

³⁷⁷ Öğrenim yaşıyla ilgili sınırlamanın, klasik medrese geleneğinde pek dikkate alınmadığı (Akyüz, Aynı eser, s. 42), bununla birlikte, Osmanlılarda, genelde 14 yaşından küçük, 30 yaşından da büyük olanların medreseye kabul edilmediği, ancak yine de zaman zaman bu uygulamanın dışına çıktığı anlaşılmaktadır (Bkz. Hasan Akgündüz, *Teşkilât ve İdare Bakımından Osmanlı Medrese Sistemi (Klasik Dönem)*, Konya 1989, (SÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi), s. 365.

³⁷⁸ Bkz. Turan, "Karatay", s. 78.

3. Sınıf (Derece) Sistemi

Âli Bey Medresesi'nde fıkıh ve usûl-i fıkıh tahsiliyle meşgul olan ve bu ilim dallarında ihtisasla uğraşan üç sınıf mevcuttu³⁷⁹. Her biri beşer kişilik olan bu sınıflardan başka, bir de bu sınıflara namzet ve daha çok sarf, nahiv ve ulûm-u edebiyeye gibi ilimleri tahsil eden bir grub daha vardı. Son sınıfta bulunan beş kişiye fukaha adı veriliyordu. Bunlar artık ihtisas yapmış istidlâl ve mubahaseyi idâreye muktedir, müderrisliğe namzet hukuk âlimleri idiler. Orta dereceli olan ikinci sınıftaki beş kişilik grub da, son sınıfa geçmeye namzet fakihlerden oluşuyordu. Kendilerine mütefekkiha denilen beş kişilik birinci sınıf zümresi ise, hukukçuluğa intisap etmiş fakih namzetleriydi. Fakih ve mütefekkihalar şer'i ilimlerden 15 ilim okuyacaklardı³⁸⁰.

Birinci sınıftaki mütefekkiha ile, ikinci ve üçüncü sınıflarda okuyan fukaha, maaşlı idiler. Ancak en alt derecedeki grubu oluşturan fukaha ve mütefekkiha namzetleri maaşsız idiler. Mütefekkihadan bir üste geçenler olduğu takdirde, fukaha ve mütefekkiha namzetlerinden uygun olanları, mütefekkiha sınıfına kayd oluyor ve maaşa geçebiliyordu. Fukaha ve mütefekkihaların evli veya bekâr olmalarında her hangi bir sakınca yoktu.

4. Maaşları

Âli Bey vakfiyesinde, medrese görevlileri için tahsis edilen toplam 100 sehm gelirden, 45 sehminin fukaha ve mütefekkihalar için ayrıldığı kaydedilmektedir. Buna göre, 45 sehminden dörder sehmi, istidlâl ve mübahaseyi temin eden en yüksek dereceli beş fukahaya, üçer dirhemi orta dereceli beş fukahaya, geri kalan on sehmi de, kişi başına ikişer sehm olmak üzere beş mütefekkihaya tahsis edilecektir. Hâtuniye Medresesi'ndeki öğrenciler için bu tahsisin, yıllık 30 sehm olduğu bilinmektedir.

³⁷⁹ Bu şekilde bir uygulama Selçuklu medreselerinde de vardı (Bkz. Turan, "Karatay", s. 77-78).

³⁸⁰ Vakfiyede bu ilimlerin adları zikredilmemiştir.

I. Karamanlı Beyliği'nde Kurulan Medreseler

1. Aksaray

Karamanoğlu Camii Medresesi (Aksaray)

Yeri: Aksaray il merkezinde idi³⁸¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Adına Evliya Çelebi Seyahatnâmesinde³⁸² rastladığımız medresenin, hangi Karaman hükümdarı tarafından ve ne zaman yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Konyalı, medresenin, Karamanoğlu Mehmed Bey Camii yanında, oğlu İbrahim Bey veya O'nun zamanında başka birisi tarafından yaptırılmış olabileceğini ifade eder³⁸³.

Evliya Çelebi, Aksaray'da bulunan üç medreseden bahsederken, Yılcık Medresesi için, eski bir medresedir; Sulu Medrese için, çeşitli bilimler yeridir; Karamanoğlu Camii Medresesi için, "bu medreselerin öğrencilerine ve hocalarına vâkıf tarafından, aydan aya aylık ve erzakları verilir. Ayrıca parasız görev yapan ders-i'âm³⁸⁴ da vardır..." şeklinde ifadeler kullanmaktadır³⁸⁵.

Medresenin ne zaman ortadan kalktığı bilinmemektedir.

Zinciriye Medresesi (Aksaray)

Yeri: Aksaray'da, Zincirli Medrese Mahallesi'nde, kalenin dışındadır.

Yaptıranı ve Tarihi: Medrese-i Silsile, Medreset-üs-Silsile, Karmanoğlu Medresesi, At Medresesi, Zincirli Kuyu Medresesi, İncirli Medrese gibi isimlerle³⁸⁶ de bilinen eser, yayınlarda daha çok Zincirli Medrese veya Zinciriye Medresesi

³⁸¹ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, (Çev: M. Zillioğlu), c. 3-4, İstanbul 1986, s. 152.

³⁸² Aynı yer.

³⁸³ Bkz. *Aksaray*, c. I, s. 1326. Konyalı, bu ihtimalin gerekçesi olarak, Ulu Cami civarında atılmış bir halde bulunan iki satırlık kitâbe üzerinde durur. Kitâbede şu kayıtlar yer almaktadır (Konyalı, Aynı yer):

١- فی ایام الدولة السلطان
٢- لبراهیم بن محمد بن قرمن...

³⁸⁴ Ders-i'âm, camilerde veya başka yerlerde umumî dersler veren hocadır (Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf İstilahları Lügatçesi", VD, XVII, Ankara 1983, s. 56).

³⁸⁵ Aynı yer.

³⁸⁶ Bkz. İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Aksaray (Niğde) Tarihi*, c. I, İstanbul 1974, s. 1334-1336; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri, Selçuklu Beylikler Devri*, c. I, İstanbul 1970, s. 34.

olarak geçmektedir³⁸⁷. Medresenin hiçbir yerinde yaptırının adını ve yapım tarihini gösteren kitâbesi yoktur. Ancak taçkapının üstünde yer alan kısa ayette³⁸⁸, ebced hesabıyla, 738 H./1337-1338 M. tarihi ifade edilmektedir³⁸⁹. Bu kayda göre medresenin muhtemelen, söz konusu tarihlerde Karamanlı Beyliği'nin başında bulunan, Şücâeddin Mirza Halil Bey'in hükümdarlığı zamanında (1322/23-1349/50) yaptırılmış olabileceği akla gelmektedir.

Bazı tetkiklerde, Karamanoğlu Yahşi Bey'in, 1326-1339 yılları arasında Aksaray'a hakim olduğu ve medresenin de O'nun döneminde, 1337 tarihinde yaptırıldığı ifade edilmektedir³⁹⁰. Halbuki Şikârî'deki kayıtlara göre³⁹¹, beylikten çekilen Bedreddin İbrahim Bey'in yerine, kardeşi Mirza Halil Bey, 1332'den sonra hükümdar olmuş³⁹² ve takriben 750 H./1349-50 M. tarihine kadar, 17 sene hüküm sürmüştür³⁹³. Dolayısıyla 1315'lerde maktulen ölmüş olması muhtemel olan³⁹⁴ Yahşi Bey'in, söz konusu tarihlerde Aksarayda hükümdarlık yapması mümkün değildir.

Zinciriye Medresesi'nin, Karamanoğlu II. İbrahim Bey döneminde (1424-1464) yaptırıldığı konusunda da bazı görüşler bulunmaktadır³⁹⁵. Esasen bu tezin kabulü de mümkün değildir. Zira, II. İbrahim Bey döneminden çok daha önce, -791 H./1388 M. yılında- öldüğü tespit edilen Cemâleddin Aksarayî'nin, muhtemelen Zinciriye Medresesi'nin ilk müderrisi olduğu, hatta pek çok da talebesinin bulunduğu bilinen bir husustur³⁹⁶. Ayrıca, II. İbrahim Bey tarafından tamamladığı ifade edilen Ulu Cami'nin de, Karamanoğlu II. Mehmed Bey tarafından yaptırıldığı, veya yenilendiği, cami yakında tespit edilen bir kitâbede kaydedilmiştir³⁹⁷. Bu da

³⁸⁷ Bkz. Franz Taeschner, "Aksaray", *EF I*, Leiden 1960, s. 312; Albert Gabriel, *Niğde Tarihi*, (Çev: M. Akif Tütenk), Niğde 1962, s. 73; Abtullah Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 219; Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 177; Konyalı, *Aksaray*, c. I, s. 34.

³⁸⁸ Söz konusu âyet parçası, Enfâl Suresinin 51. âyetinin bir kısmıdır (Konyalı, *Aynı eser*, c. I, s. 1341-1343).

³⁸⁹ Konyalı, *Aynı eser*, c. I, s. 1352-1353; Sözen, ebced hesabının karşılığını, 737 H./1336-1337 M. olarak vermektedir (Bkz. *Anadolu Medreseleri I*, s. 34).

³⁹⁰ Bkz. Gabriel, *Aynı eser*, s. 73; Sözen, *Aynı yer*.

³⁹¹ Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 56.

³⁹² Bkz. Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 10.

³⁹³ Tekindağ, "Karamanlılar", s. 321.

³⁹⁴ Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 12; Tekindağ, "Karamanlılar", s. 320; Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 220.

³⁹⁵ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 177; Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 220.

³⁹⁶ Mecdî, *Aynı eser*, s. 40-41; Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s. 15; Mehmed Tahir, *Aynı eser*, c. I, s. 291; Mehmed Süreyya, *Sicilli Osmanî*, c. II, İstanbul 1311, s. 82.

³⁹⁷ Bkz. İ. Hakkı Konyalı, "Aksaray Ulu Camii", *VD*, c. X, Ankara 1975, s. 273-274; Aynı mlf., *Aksaray*, c. I, s. 1358.

Karamanoğlu İbrahim Bey'in Aksaray'da herhangi bir eserinin bulunmadığı ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Mimarî belli olmayan Zinciriye Medresesi, Anadolu Beylikleri döneminin açık avlulu medrese grubundandır³⁹⁸. Dört eyvana sahip olan medrese, tek katlı olarak yapılmıştır³⁹⁹. Doğu cephesinde yer alan portalı, oldukça süslüdür. Portalin yukarısında sülüs ile besmele ve İhlâs suresi, ayrıca bu kısmın hemen üstünde geometrik süslü iki kabara arasında, Enfâl suresinin 51. âyetinin bir kısmı yazılmıştır⁴⁰⁰. Taçkapıdan girince, giriş eyvanı ve daha sonraki ravaklı avlu karşımıza çıkar. Giriş eyvanının her iki tarafında ikişer oda bulunmaktadır⁴⁰¹. Girişin kuzeyindeki ilk oda, revaka bir pencere ve kapı ile açılırken, diğer odanın sadece bir kapısı vardır. Girişin güneyinde yer alan odalardan biri, diğerine göre büyük olup, penceresi revak tarafında, diğer küçük odanın penceresi ise dışa açılmaktadır⁴⁰².

Medresenin güney eyvanında bir mezar bulunmaktadır⁴⁰³. Eyvanın batısında yer alan oda, bir kapı, iki pencere ile revak tarafına açılır. Doğudaki oda ise, bir kapı ve bir pencere ile revaka açılır⁴⁰⁴. Bu odanın alt tarafında da bugün kapalı olan bir dehliz bulunmaktadır. Kuzey cephede bulunan eyvanın yanlarında kubbeli iki oda yer almakta ve bu odalar bir kapı ve ikişer pencere ile revak yönüne açılmaktadır.

Medresenin ana eyvanı, avlu zemininden yaklaşık 75 cm yüksekliktedir. Burası yazlık mescid ve dersanedir⁴⁰⁵. Eyvanın güney cephesinde yer alan kubbeli oda, batıya bir pencere ile açılmaktadır. Kuzeydeki kubbeli oda'nın penceresi olmayıp, ışığı kubbedeki dört pencereden alır⁴⁰⁶.

Tamamen kesme taştan yapılmış olan Zinciriye Medresesi, 1918 yılına kadar medrese, 1940'larda bir ara cezaevi olarak kullanılmıştır⁴⁰⁷. Daha sonraları Milli

³⁹⁸ Gönül Öney, **Beylikler Devri Sanatı, 14-15. Yüzyıl**, Ankara 1989, s. 18.

³⁹⁹ Gabriel, **Aynı eser**, s. 73; Sözen, **Anadolu Medreseleri I**, s. 34; Dülgerler, **Aynı tez**, s. 125.

⁴⁰⁰ Sözen, **Anadolu Medreseleri I**, s. 36; Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1340.

⁴⁰¹ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 219; Sözen, **Anadolu Medreseleri I**, s. 37.

⁴⁰² Bkz. Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 219.

⁴⁰³ Bu mezarın Dinkoz Baba'ya (Dingoz Ahmed) ait olduğu bilinmektedir (Bkz. Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1346; Sözen, **Aynı yer**).

⁴⁰⁴ Sözen, **Aynı yer**; Dülgerler, **Aynı tez**, s. 126.

⁴⁰⁵ Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1344.

⁴⁰⁶ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 219-220; Sözen, **Anadolu Medreseleri I**, s. 37-38.

⁴⁰⁷ Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1338.

Eğitim Bakanlığı'nca restore edilmiş ve 1972-1973 tarihlerinde müze olarak faaliyete geçmiştir⁴⁰⁸.

Vakıfları: Zinciriye Medresesi'nin vakfiyesi günümüze ulaşmamıştır. Dolayısıyla vakıfları, ancak tahrir kayıtlarından takip edilebilmektedir. Medresenin 1476 tarihindeki vakıfları⁴⁰⁹, Aksaray'a bağlı Orkistan, Metavi, Boğluca köyleri, Meydan kapusunda yarım kıt'a bağ, 1 kıt'a yer ve harap bir değirmenden oluşmaktadır.

1483 tarihinde medresenin vakıfları kısmen artmıştır. Bu tarihte, yıllık geliri 5905 akçe olan müessesenin, 1476 tahririndekinden farklı olarak, Gökteş Nahiyesi'nde 1 kıt'a yer, Darü'l-hadis adıyla bilinen 1 kıt'a yer ile Anbar yeri adındaki 1 kıt'a mülhak yerden ve ayrıca Aksaray'a bağlı Akhisar Köyü'nden⁴¹⁰ bahsedilmektedir⁴¹¹.

1500 tarihinde medreseye, Dörtkavak yanında 1 kıt'a yer, yine aynı mevkide başka bir yer ile 1 kıt'a Mevlevihâne yerinden müteşekkil bazı vakıflar daha ilâve edilmiş⁴¹² ve böylece geliri 14450 akçeye ulaşmıştır.

Medresenin 1530 tarihindeki vakıfları ise Aksaray'a bağlı Orkistan⁴¹³, Boğluca, Metavi, (Tatarini) köyleri ile Meydan kapusundaki bağın yarısı, 11 kıt'a yer ve Akçahisar Köyü⁴¹⁴ olarak kaydedilmiştir⁴¹⁵. Müessesenin bu tarihteki toplam geliri de 17447 akçedir.

Müderrisleri: Zinciriye Medresesi'nin ilk müderrisinin kim olduğu konusunda kesin bir malûmat yoktur. Ancak medreseyi inşa ettiren vâkıfın, vakıf şartları arasına, Cevherî'nin "es-Sihah" adlı lügatini ezbere bilenlerin ancak bu medreseye müderris olabileceği şartını koyması ve buna da o dönemde ancak Cemâleddin Aksarayî'nin

⁴⁰⁸ Bkz. Muhammed Görür, *Anadolu Selçuklu ve Beyliler Döneminde Aksaray Şehri*, Ankara 1991, (HÜ. SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 115-116.

⁴⁰⁹ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 74.

⁴¹⁰ Hâlen Akhisar adında Aksaraya bağlı bir köy mevcuttur (Bkz. *Mülki İdare*, s. 694; *İdari Bölünüş*, "Aksaray", s. 5).

⁴¹¹ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 110.

⁴¹² Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 179.

⁴¹³ 1530 tahririnde, bu köyün adı Öre-Küsün şeklinde yazılmıştır.

⁴¹⁴ 1483 ve 1500 tahrirlerinde Akhisar olarak kaydedilen köydür.

⁴¹⁵ Bkz. BOA. TD. 387, s. 135.

haiz olması⁴¹⁶, bu âlimin medresesinin ilk müderrisi veya müdrrislerinden olduğu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

1476 tarihli tahrir defterinde, “Vakf-ı Medrese-i Zircürlü der nefsi-i Aksaray tedris der tasarruf-i Mehmed Çelebi bi-hükm-i Sultan” şeklindeki kayıt⁴¹⁷, bu tarihlerde Mehmed Çelebi’nin⁴¹⁸, medresede müderris olduğunu göstermektedir. Medrese, 1483 tarihinde, Mevlâna Seydî Ali Çelebi⁴¹⁹, 1500’de de Mevlânâ Hayreddin tasarrufundadır⁴²⁰.

2. Alanya

Oba Pazarı Medresesi (Alanya)

Yeri: Medrese, Alanya’ya bağlı eski adıyla Oba Pazarı, şimdiki adıyla Obaköy Kasabası’ndadır⁴²¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Medresenin ne zaman ve kimin tarafından yaptırıldığını gösteren herhangi bir kitabesi yoktur⁴²². Bununla beraber aynı mevkide bulunan Karamanoğlu Alâeddin Bey’in türbe kitâbesi⁴²³ ile, Bedreddin Mahmud Bey Camisi’nde yer alan kitâbeye⁴²⁴ dayanılarak, 775 H./1373 M. tarihinde Karamanoğlu Bedreddin Mahmud Bey tarafından yaptırıldığı kabul edilmiştir⁴²⁵.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Oba Pazarı Mederesesi, açık avlulu, çift eyvanlı medreseler grubundan olup, tek katlıdır⁴²⁶. Ana eyvanın sol tarafına kışlık dersane yapılırken, sağ taraf bilerek boş bırakılmıştır. Bu durum klasik avlulu, tek katlı

⁴¹⁶ Bkz. Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s. 15; Mehmed Tahir, *Aynı eser*, c. I, s. 291; Veli Behçet Kurdoğlu, *Şâir Tabibler*, İstanbul 1967, s. 31.

⁴¹⁷ TK. KKA. VTD. 564, s. 74.

⁴¹⁸ Konyalı, Mehmed Çelebi’nin, Cemâli soyundan geldiği fikrindedir (Bkz. *Aksaray*, c. I, s. 1358).

⁴¹⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 110.

⁴²⁰ TK. KKA. VTD. 565, s. 178.

⁴²¹ Oba Pazarı, Gülağaç, Hasbahçe, Şekerhâne gibi isimlerle de anılmıştır (Bkz. Metin Sözen, “Oba Pazarı Çevresi ve Oba Medresesi”, *STY*, I, İstanbul 1965, s. 143).

⁴²² Bkz. İ. Hakkı Konyalı, *Alanya Tarihi Turistik Klavuz*, İstanbul 1946, s. 358; Sözen, *Anadolu Medreseleri I*, s. 135.

⁴²³ Alâeddin Bey Türbesi’ne ait kitâbe, Alanya Müzesi’ndedir.

⁴²⁴ Kitâbenin metni için bkz. Konyalı, *Alanya*, s. 349.

⁴²⁵ Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 33; Sözen, “Oba Pazarı”, s. 145; Kuran, (“Karamanlı Medreseleri”, s. 215), medresenin yapı karakteri ve süslemesinin, Bedreddin Mahmud Bey Camisi’ne çok benzediğini ileri sürerek, her iki eserin aynı tarihlerde yaptırılmış olabileceğini kabul etmektedir.

⁴²⁶ Sözen, *Anadolu Medreseleri I*, s. 135; Kuran, “Karamanlı Medreseleri”, s. 214.

medrese tipinde az rastlanan bir özelliktir⁴²⁷. Avlusu, kare plânlı ve küçük olan medresenin, portali kuzey cephesindedir. Portal oldukça sadedir. Avlunun iki tarafında üçer küçük oda ve bu odalarda sonradan konulan ocaklar vardır⁴²⁸. Giriş eyvanının sağında ve solunda dikdörtgen biçiminde birer oda yer almaktadır. Sağdaki bölüm iki katlı olup, muhtemelen üst katı mescid olarak kullanılmakta idi⁴²⁹.

Medresede süslemeyi, kışlık dersane olarak kabul edilen kubbeli mekânın giriş kapısında görmek mümkündür⁴³⁰. Giriş sol sövesindeki balık ve ejder figürleri ilgi çekicidir⁴³¹. Binada yapı malzemesi olarak kullanılan taşlar, Türk yerleşmesinden önceki döneme aittir⁴³².

Vakıfları: Oba Pazarı Medresesi'nin vakfiyesi, günümüze ulaşmamıştır. Vakıfları, 872-881 H./1467-1476 M. tarihli Fatih dönemine ait eksik bir İcmal-Mufassal defteriyle, Kânunî dönemine ait 957H./1550 M. tarihli bir tahrir defterinden takip edilebilmektedir.

Medresenin 872-881 H. tarihindeki yıllık geliri 1115 akçe olup, vakıfları şöyle kaydedilmektedir⁴³³: Medrese önünde üç kıt'a yer, bir değirmen (harab) mukata'ası, Akseki Köyü'nde⁴³⁴ Bağyeri adıyla tanınan 3 kıt'a yer, Kapucak Köyü'nde 5 kıt'a yer, Nağlu'da, Sultanpınarı önünde bahçe, Depeyakası Köyü'nde zeytinlik bahçesi, Taşbazarı'ndaki hamamın yarı geliri.

957 H. tarihinde vâridâtı 3510 akçeye yükselen medresenin vakıfları da⁴³⁵, medrese önünde 3 kıt'a yer, Güreniz Köyü'nde bir değirmen, Aksaz Köyü'nde Bağ-Yeri diye tanınan 3 kıt'a yer, Kapucak Köyü'nde 5 kıt'a yer, Nağlu'da, Sultan-Pınarı önünde bahçe, Depe Yakası Köyü'nde zeytinlik bahçesi, Taş Bazarı'ndaki hamamın yarı geliri, Alaiyye'de Ahi Ahmed'in vakfettiği bir başhâne şeklinde kaydedilmiştir.

⁴²⁷ Kuran, Aynı yer; Seton Loyd-D Storm Rice, *Alanya (Alâ'ıyya)*, (Çev: N. Sinemoğlu), Ankara 1964, s. 45.

⁴²⁸ Bkz. Loyd-Rice, Aynı eser, s. 47; Sözen, "Oba Pazarı", s. 147.

⁴²⁹ Diez-Aslanapa-Koman, Aynı eser, s. 33; Sözen, "Oba Pazarı", s. 148.

⁴³⁰ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 215; Loyd-Rice, Aynı eser, s. 47.

⁴³¹ Sözen ejder figürünün Anadolu'da genellikle kale kapılarında, şifahânelerde veya tıp medreselerinde yer aldığını, dolayısıyla Oba Pazarı Medresesi'nin de bir şifahâne veya tıp medresesi olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır (Bkz. "Oba Pazarı", s. 150-151).

⁴³² Loyd-Rice, Aynı eser, s. 45; Konyalı, *Alanya*, s. 357.

⁴³³ İB. AK. TD. MC. 0.76, s. 1.

⁴³⁴ Akseki, hâlen Antalya'nın bir ilçesidir.

⁴³⁵ Bkz. TK. KKA. VTD. 172, s. 129; Ayrıca bkz. Mehtab Akgül, *16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiyye'nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdârî Taksimâtı*, İstanbul 1989, (İÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi), s. 306.

Medresenin adı gene Kânunî dönemine ait 937 H./1530 M. tarihli bir başka tahrir defterinde de geçmektedir. Medrese bu tarihte yıllık 4950 akçelik gelire sahiptir⁴³⁶.

Müdürrisleri: Oba Pazarı Medresesi'nde, 1467-1476 tarihlerinde müdürrislik görevini, Mevlânâ Abdülaziz yürütmektedir⁴³⁷. 1550 tarihinde ise müdürrislik görevi, berat-ı hümâyun ile Ali bin Turmuş Fakih elindedir⁴³⁸.

3. Beyşehir

İsmail Ağa (Aka) Medresesi (Taş Medrese) (Beyşehir)

Yeri: Taş Medrese olarak da bilinen eser, Beyşehir ilçe merkezinde, Eşrefoğlu Camisi'nin batısındadır⁴³⁹.

Yaptıranı ve Tarihi: Hâlen ayakta olan taçkapı üzerindeki kitâbede, medresenin bânisi ve yapım tarihi hakkında, dönemin sülüsü ile Arapça olarak yazılmış şu kayıtlar bulunmaktadır⁴⁴⁰:

١ - رسمت هذه المدرسة الشريفة باسم الامير الكبير (جددت زمان) امير الخطير
مجد الدنيا والدين ابي المكارم اسماعيل آغا ابن الخليل شكر سعيه في شهر
سنة احدى وسبعين وسبعماية

Türkçe Anlamı: Bu şerefli medrese değerli hayrat sahiblerinin ağası, din ve dünya şerefi, iyilik babası büyük emir Halil oğlu İsmail Ağa namına -çalışmaları şükürlendirilsin- 771 H. yılında yapılmıştır⁴⁴¹.

Kitâbedeki kayıtlardan da anlaşıldığı gibi, medrese 771 H./ 1370 M. tarihinde İsmail Ağa (Aka) adındaki bir emir nâmına yapılmıştır⁴⁴². Moğol beylerinden olan

⁴³⁶ Bkz. BOA. TD. 166, s. 620.

⁴³⁷ İB. AK. TD. MC. 0.76, s. 1.

⁴³⁸ TK. KKA. VTD. 172, s. 129; Ayrıca bkz. Konyalı, *Alanya*, s. 358.

⁴³⁹ Yusuf Akyurt, *Beyşehir Kitâbeleri ve Eşrefoğlu Camii ve Türbesi*, İstanbul 1940, s. 122.

⁴⁴⁰ Kitâbenin Arapça metni için bkz. İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Beyşehir Tarihi* Erzurum 1991, s. 255; Halil Edhem, "Anadolu'da İslâmî Kitâbeler", *TOEM*, cz. 27, İstanbul 1332, s. 146; Türkmen, *Aynı tez*, s. 143; Akyurt, *Aynı eser*, s. 122.

⁴⁴¹ Konyalı, *Aynı yer*; Türkmen, *Aynı yer*; Akyurt, *Aynı yer*.

⁴⁴² Bkz. Memduh Yavuz, *Eşrefoğulları Tarihi-Beyşehir Klavuzu*, Konya 1934, s.47; Akyurt, *Aynı eser*, s. 122; Ayrıca bkz. Ömer Tekin-Recep Bilginer, *Beyşehir ve Eşrefoğulları*, Eskişehir 1945, s. 29-30.

İsmail Ağa, bir süre Beyşehir havalisinin hâkimiyetini elinde bulundurmıştu⁴⁴³. Kendisinin, yörede hangi tarihten itibaren emirlik yaptığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, muhtemelen İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın ölümünden (736 H./1335 M.) sonra bağımsız hareket etmeye başladığı anlaşılmaktadır⁴⁴⁴. Şikârî'de, O'nun Karamanlı Beyliği'nin hizmetinde olduğu ve zaman zaman bazı savaşlara iştirak ettiği, muhtelif vesilelerle ifade edilmektedir⁴⁴⁵.

Beyşehir'de uzun süre⁴⁴⁶ Emirlik görevinde bulunan İsmail Ağa'nın, türbesindeki mezar taşı kitâbesinde, 780 H./1378 M. tarihinde öldüğü kayıtlıdır⁴⁴⁷. Beyşehir'deki söz konusu medresesinden başka, Kalendarhâne Zâviyesi, Afşar ve Çilledâr Zaviyeleri⁴⁴⁸ ile bugün Belediye Hamamı olarak bilinen hamam ve Küçük Afşar Köyü'ndeki köprü, İsmail Ağa'nın yaptırdığı eserler arasındadır⁴⁴⁹.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: 1330 R./1914-1915 M. tarihine kadar faaliyette olduğu⁴⁵⁰ ve 1928-1929'larda Beyşehir Kaymakamı Nâfi Bey (Abdünnâfi) tarafından yıktırıldığı⁴⁵¹ anlaşılan medreseden, günümüze sadece portal ile kubbeli bir oda ulaşabilmiştir⁴⁵². Ayakta kalan kısım, 1970'lere kadar harabe bir halde iken, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen kazılar ve restorasyon çalışmaları sonunda, şimdiki görünümüne kavuşturulmuştur⁴⁵³.

Medrese taştan yapılmış olup⁴⁵⁴, iki eyvanlı, ravaklı, dört köşe açık avlulu bir plâna sahiptir⁴⁵⁵. Doğu cephesinde bulunan ve zengin bir taş işçiliğinin sergilendiği taçkapının ortasında, sivri kemerli bir kapı ve bu kapının üzerinde de dönemin sülüsü

⁴⁴³ Bkz. Münecimbaşı Ahmed Dede, **Camiü'd-Düvel**, Beyazıt Devlet Ktp. c. 2, No: 5020, s. 443; Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, s. 31.

⁴⁴⁴ Bkz. Konyalı, **Beyşehir**, s. 261.

⁴⁴⁵ Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, s. 31, 34, 36, 41, 45, 53, 72-74 vd.

⁴⁴⁶ Konyalı, İsmail Ağa'nın, İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın öldüğü tarih olan 1335 yılında, bağımsızlığını elde ettikten sonra, 1378 tarihine kadar emirlik yaptığını ifade eder (Bkz. Aynı yer).

⁴⁴⁷ Bkz. Akyurt, **Aynı eser**, s. 122.

⁴⁴⁸ Bu zaviyeler için bkz. III. Bölümde ilgili yerler.

⁴⁴⁹ Konyalı, **Beyşehir**, s. 258.

⁴⁵⁰ Konyalı, **Beyşehir**, s. 256.

⁴⁵¹ Akyurt (**Aynı eser**, s.122) Kaymakam Nâfi Bey tarafından yıktırılan medreseye ait taşların, Türk Ocağı binasının; Konyalı ise, Halkevi binasının yapımında kullanıldığını belirtmektedir (Bkz. **Beyşehir**, s. 256).

⁴⁵² Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 213.

⁴⁵³ Dülgerler, **Aynı tez**, s. 132.

⁴⁵⁴ Medresenin tamamen taştan yapılması, "Taş Medrese" olarak da tanınmasına sebep olmuştur.

⁴⁵⁵ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 193; Dülgerler, Aynı yer.

ile yazılmış Arapça bir kitâbe yer almaktadır⁴⁵⁶. Düzenli bir plâna sahip olmadığı anlaşılan medresenin, avlusu etrafındaki odaların boyutları farklıdır⁴⁵⁷. Giriş eyvanının güneyinde dikdörtgen üç oda olup, bunlardan biri, diğerlerine göre daha büyüktür. Kuzeyde ise enleri daha büyük olan biri bağımsız, diğerleri içiçe olmak üzere farklı ebadlarda gene üç oda yer almaktadır⁴⁵⁸. Tonozla örtülü olduğu anlaşılan ana eyvanın, kuzeyinde dikdörtgen bir oda, güneyinde ise, hâlen tamamen ayakta olan, üsttü kubbeyle örtülü yine dikdörtgen bir oda bulunmaktadır⁴⁵⁹. Burası aynı zamanda medresenin bânisi İsmail Ağa'ya ait türbenin yer aldığı mekândır⁴⁶⁰.

Vakıfları: 1476 tarihindeki tahrir sırasında, tahrir emini tarafından görüldüğü bilinen medreseye ait vakfiye, günümüze ulaşmamıştır. Medrese için, 1476 tahririnde; "Padişah fermanıyla mukarrer" kaydı düşülerek⁴⁶¹, vakıfları şöyle sıralanmıştır⁴⁶²: Kireli'ne bağlı Yarangümü Köyü⁴⁶³, Beyşehir yanında Sukoştugu yerde 1 kıt'a yer, Akçapınar Köyü'nde 1 kıt'a yer, Afşar Köyünde 40 dönüm yer, şehir yakınında Öyük yeri, İğdir Köyü'nde⁴⁶⁴ 20 dönüm yer, Afşar Köyü'nde yer, Alpgazi Köyü'nde 3 kıt'a yer, Çubuklu mezraasında bahçe, Kistivan Adası'nda⁴⁶⁵ harab bağ, Yaltan Köyü'nde⁴⁶⁶ bağın yarısı, Bayındır Köyü⁴⁶⁷ yanında iki taşlı değirmenin yarısı, medreseye bitişik 1 dükkân ve Hamam önünde dükkânlar, Avdancık Köyü'nde⁴⁶⁸ 12 dönüm yer, Beyşehir'deki Cevher Ağa Kervansarayı yerinin mukata'ası.

⁴⁵⁶ Kuran, taçkapının Karamanlı mimarî sitilinde yapıldığını belirtir ("Karamanlı Medreseleri",s.13).

⁴⁵⁷ Dülgerler, Aynı yer.

⁴⁵⁸ Dülgerler, Aynı yer.

⁴⁵⁹ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 214.

⁴⁶⁰ Zamanla ziyaretgâh haline gelen türbede medfun bulunan İsmail Ağa, yöre halkı tarafından "Süt Dede" olarak anılmaktadır. Buna sebep de sütü olmayan veya kesilen kadınların türbeyi ziyaret ederlerse, sütlerinin geleceklere inanmalarıdır.

⁴⁶¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 41.

⁴⁶² TK. KKA. VTD. 564, s. 41; Ayrıca bkz. Uzluk, **Fihrist**, s. 36; Konyalı, **Beyşehir**, s. 79, 257.

⁴⁶³ Kireli Kasabası'na yaklaşık 1.5 km. mesâfede bulunduğu bilinen bu köy, zamanla ortadan kalkmıştır.

⁴⁶⁴ Avdancık Köyü ile Kanal arasında olduğu bilinen bu köy de, zamanla ortadan kalkmıştır (Bkz Konyalı, **Beyşehir**, s. 79, dipnot: 10).

⁴⁶⁵ Adanın adı, hâlen Kısıfân şeklinde söylenmektedir. Ayrıca daha önce bu adı taşıyan, fakat şimdi Gölkaşı olarak bilinen, Beyşehir'e bağlı bir köy de bulunmaktadır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 568; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

⁴⁶⁶ Eflâton Pınarı'nın yanında olduğu bilinen köy, zamanla ortadan kalkmıştır (Bkz. Konyalı, **Beyşehir**, s. 79, dipnot: 17).

⁴⁶⁷ Köy aynı adla hâlen Beyşehir'e bağlıdır (**Mülkî İdare**, s. 568; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

⁴⁶⁸ Avdancık da aynı adla Beyşehir'e bağlıdır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

1483 tahririne göre, geliri 5792 akçe olan medresenin evkâfına, bu tarihte şehir sınırında 2 dönümlük yer ile Afşar'da Yenibağ adlı yer ilâve edilmiştir⁴⁶⁹.

1500 tarihinde yıllık geliri 9531 akçeye ulaşan⁴⁷⁰ medresenin, 1530'daki vakıfları ise; Kireli'ne bağlı Yarangümü Köyü ve Karalar mezraası, 12 kıt'a yer, Kervansaray yeri, medreseye bitişik ve hamam önünde 18 pâre dükkân, Bayındır Köyü'ndeki değirmenin yarısı ile 3 kıt'a bağattan oluşmaktadır. Müessesenin bu tarihteki toplam geliri de, 1 akçelik farkla 9532 olarak kaydedilmiştir⁴⁷¹.

Görevlileri: 1476 tahrir kayıtlarına göre, İsmail Ağa, medresesi'nin tevliyatını, azatlı kölelerine şart koşmuş ve bu görev için gelirlerin beşte birlik kısmını ayırmıştır. Fatih döneminde tevliyet görevini, zamanın Beyşehir kadısı üstlenmiştir⁴⁷².

İsmail Ağa Medresesi'nde, 1483 tarihinde müderrislik görevini, "hükmi-hâkânî" ile Mevlânâ Şücâ yürütmektedir⁴⁷³. 1500 tarihinde ise medrese Mevlânâ Gâzi tasarrufundadır⁴⁷⁴.

1483 kayıtlarına göre, medreseye bitişik ve hamam önündeki toplam 18 bâb dükkân'dan 4'ü, Said Abdullah'ın, 4'ü mütevellilik görevini yürüten şahsın, kalan 10 bâbı da medrese müderrisinin tasarrufundadır⁴⁷⁵. 1500 tarihinde ise, dükkânlardan 4 bâbı mütevellinin, diğerleri de müderrisin tasarrufundadır⁴⁷⁶.

4. Ermenek

Halil Bey Medresesi (Ermenek)

Yeri: Yeri tam olarak tespit edilemeyen medrese, muhtemelen ilçe merkezinde idi.

Yaptırımı ve Tarihi: Karamanoğlu Halil Bey tarafından yaptırıldığı anlaşılan eserin, yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak Halil Bey'in 1332'de tahta geçtiği ve

⁴⁶⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 65-66.

⁴⁷⁰ TK. KKA. VTD. 565, s. 97.

⁴⁷¹ BOA. TD. 387, s. 54.

⁴⁷² TK. KKA. VTD. 564, s. 41. 1476 tarihine gelindiğinde muhtemelen azatlı kölelerin evlâd ve ahfâdından kimse kalmamış olacak ki, tevliyet görevini dönemin Beyşehir kadısı üstlenmiştir (Bkz. Konyalı, **Beyşehir**, s. 79).

⁴⁷³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 65.

⁴⁷⁴ TK. KKA. VTD. 565, s. 97.

⁴⁷⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 65.

⁴⁷⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 97.

1340 tarihinden az önce öldüğü⁴⁷⁷ düşürülürse, söz konusu medresenin de muhtemelen bu tarihler arasında yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Halil Bey'in bu medreseden başka, Ermenek'te bir cami⁴⁷⁸ ile Bednam ve Eznâbolu köylerinde ve yine Ermenek'te birer zâviye yaptırdığı bilinmektedir⁴⁷⁹.

Vakıfları: Halil Bey Medresesi'nin vakfiyesi günümüze ulaşmamıştır. 1476 tarihinde adı zikredilmeyen mederese hakkındaki malûmatı, 1483, 1500 ve 1530 tarihli tahrir kayıtlarından edinebilmekteyiz. Evkâfın bir kısmı Konya'da olduğu için, 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında, Konya vakıfları arasında zikredilen müessese, 1530 tarihinde hem Konya, hem de Lârende vakıfları arasında kaydedilmiştir.

Medresenin 1483 tarihindeki geliri 1350 akçedir. Vakıfları Konya Sahrası'na bağlı Mescidlisalur Köyü, Lârende'ye bağlı Hoca Baba mezraası, Lârende'ye bağlı Kızılcaöyük yanında bir pare yerden ibaret mezraa ile Lârende'ye bağlı Sıdırka mezraasından oluşmaktadır⁴⁸⁰.

Medresenin geliri 1500 tarihinde değişmezken⁴⁸¹, 1530'da 3020 akçeye yükselmiştir. Konya'ya bağlı Salur Köyü⁴⁸², Lârende yanında Hoca Baba mezraası, Larande'ye bağlı Kızılcaöyük yanında bir pare yerden ibaret mezraa ile Lârende'ye bağlı Sıdırka mezraasındaki yer, müessenin bu tarihteki vakıflarını teşkil etmektedir⁴⁸³.

Tol Medrese (Ermenek)

Yeri: Emir Musa Bey Medresesi olarak da bilinen eser, Ermenek ilçe merkezindedir.

Yaptıranı ve Tarihi: Taçkapısındaki kitâbede, medresenin Karamanoğlu Musa Bey tarafından, 740 H./1339 M. tarihinde yaptırıldığına dair şu kayıtlar yer almaktadır:

⁴⁷⁷ Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 10.

⁴⁷⁸ Bkz. Evliyâ Çelebi, **Seyhatnâme**, c. IX, s. 306.

⁴⁷⁹ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 771.

⁴⁸⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 18.

⁴⁸¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 22.

⁴⁸² BOA. TD. 387, s. 30.

⁴⁸³ BOA. TD. 387, s. 118.

- ۱- انشاء هذه المدرسة المباركة الامير الكبير العالم العابد الغازي
 ۲- برهان الدولة والدين موسى بن قرمان في سنة اربعين وسبعماية

Türkçe Anlamı: Bu mübârek medreseyi 740 senesinde gâzi, ibadet eden, âlim ve büyük emir Karmanoğlu Mahmud oğlu, din ve dünyanın zineti Musa yaptırdı⁴⁸⁴.

Musa Bey'in bu medreseden başka, yine Ermenek'e bağlı Lamas Köyü'nde bir cami, Mut'ta bir mektep/muallimhane⁴⁸⁵, Karamanda da bir medrese yaptırdığı bilinmektedir⁴⁸⁶.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Tol Mederese, Ermenek'te kayalık, fakat fazla meyilli olmayan bir arazisi üzerine inşa edilmiştir. Eser, Selçuklu dönemi avlulu medreselerin üslubunu taşımakta olup, mimarı bilinmemektedir. Yan eyvan kemeri üzerinde bulunan tamir kitâbesine göre, 1120 H./1708 M. tarihinde Şahin adlı bir usta tarafından tamir edilmiştir⁴⁸⁷.

Karamanlı döneminin ilk büyük eserlerinden olan medrese, tek katlı ve üç eyvanlı bir plân üzerine kesme taştan yapılmıştır⁴⁸⁸. Oldukça süslü olan portalin, eserin diğer bölümlerine göre, yüksekçe yapıldığı dikkat çekmektedir⁴⁸⁹.

Üç cepheden revaklarla çevrili olan avlunun ortasında, dörtgen bir havuz bulunmaktadır. Portal veya ana eyvanın kuzeyinde dört oda ve bir eyvan, güneyinde de altı oda yer almaktadır. Kuzeydoğu ve güneydoğu cephelerinde bulunan köşelerdeki odalar, diğer odalara göre daha büyüktür⁴⁹⁰. Ana eyvanın sağında ve solunda yer alan kubbeli salonların, türbe oldukları tespit edilmiştir⁴⁹¹. Taçkapıdaki

⁴⁸⁴ Medresenin kitâbesi için bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 716; Halil Edhem, "Vesâik", **TOEM**, cz. 11, s. 704- 705; Halit Bardakçı, **Bütün Yönleriyle Ermenek**, (Basım yeri yok), 1976, 152; Ayrıca bkz Türkmen, **Aynı tez**, s. 84.

⁴⁸⁵ BOA. TD. 1, s. 57; Konyalı, **Karaman**, s. 721; Ünal, **Karamanoğulları Tarihi**, s. 122.

⁴⁸⁶ Altun, **Aynı eser**, s. 67; Eyice, "Mescid", **İA**, c. VIII, s. 114.

⁴⁸⁷ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 211; Tamir kitâbesindeki 1120 H. tarihinin milâdî karşılığı, Konyalı'nın eserinde 1611 olarak, sehven yazılmış olmalıdır (Bkz. **Karaman**, s. 717).

⁴⁸⁸ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 210; Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 22-23.

⁴⁸⁹ Eserin Tol Medrese olarak adlandırılmasının, taçkapının yüksekliğinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir (Bkz. Yılmaz Önge, "Ermenek'te Karamanoğlu Emir Musa Medresesi (Tol Medrese)", **Önasya**, c. V, S. 51, Ankara 1969, s. 1-2).

⁴⁹⁰ Önge, "Emir Musa" s. 2; Ayrıca bkz. Sözen, **Anadolu Medreseleri I**, s. 133.

⁴⁹¹ Bkz. Yılmaz Önge, "Karamanoğlu Devri Çini ve Alçı Tezyinatına Ait Yeni Buluntular", **Türk Dili Gazetesi**, Karaman (Haziran 1966).

kitâbenin hemen altında bir pencerenin bulunması, burada bir oda olduğunu göstermektedir. Portalde böyle bir pencerenin kullanılması yenilik olarak kabul edilmektedir⁴⁹².

1964-1965 yıllarındaki restorasyon çalışmaları sırasında ortaya çıkan türbelerde, kimlerin medfun bulunduğu kesin olarak bilinmemekle⁴⁹³ birlikte, kabirlerin Karamanlı ailesinin bazı üyelerine ait olduğu anlaşılmaktadır.

Vakfiyesi/Vakıfları: Tol Medrese'nin vakfiyesine, Kânunî dönemine ait bir tapu tahrir defterinde rastlanılmaktadır⁴⁹⁴. Söz konusu vakfiye, medresenin inşâsından 5 sene sonra, yani 745 H./1344 M. yılında dönemin Ermenek kadısı Safiyyü'd-din oğlu Mevlânâ Gıyase'd-din tarafından tanzim edilmiştir⁴⁹⁵.

Medresenin vakıfları, -vakfiyesinin bulunduğu- 1 numaralı tahrir defterinin yanında, 1500 tarihli vakıf tahrir defterinde de yer almaktadır. Müessesenin bu sırada toplam geliri 9635 akçedir⁴⁹⁶.

Kanunî döneminde, yıllık geliri 7946 akçe olan medresenin vakıfları, -vakfiyesine göre- 1 numaralı tahrir defterinin II. kısmında⁴⁹⁷ şu şekilde yer almaktadır⁴⁹⁸:

Ermenek'e bağlı Fariske Köyü⁴⁹⁹ ile Başdere mezraası⁵⁰⁰, Konya'ya bağlı Mescidlüsâlur Köyü'nün öşrünün yarısı⁵⁰¹ Lârende'ye bağlı Sıdırva mezraası, Medrese civarında Selçuk denilen mevkide ceviz ağaçları bulunan yerler, Ermenek'e bağlı Lavgos Köyü'nde yer, Giçirmek'ta yer, Ermenek'e bağlı Berat Köyü'nde

⁴⁹² Sözen, **Anadolu Medreseleri**, I, s. 131-132; Önge, "Emir Musa", s. 3.

⁴⁹³ Diez-Aslanapa-Koman, Emir Musa Bey ve ailesinden bazı kimselerin, burada medfun bulunduğu görüşündedir (**Aynı eser**, s. 22).

⁴⁹⁴ BOA. TD. 1, s. 47-48.

⁴⁹⁵ BOA. TD. 1, s. 47.

⁴⁹⁶ Bkz. TK. KKA. VTD, 565, s. 226.

⁴⁹⁷ Medresenin vakıfları, aynı defterin I. kısmındaki kayıtlarda da yer almakla birlikte (Bkz. s. 13-14), burada, vakfiyenin bulunduğu II. kısımdaki kayıtlara yer verilmiş, dolayısıyla tekrardan kaçınılmıştır.

⁴⁹⁸ Bkz. BOA. TD. 1, s. 47-48; Ayrıca bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 720.

⁴⁹⁹ Şimdiki adı Göktepe olup, Sarıveliler İlçesi'ne bağlı bir kasabadır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 575; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵⁰⁰ Fariske Köyü ile Başdere mezraasının altında şu kayıtlar yer almaktadır; "Bu hudud içinde dahil olan arazi mahsulâtına kat'a aharın dahli yoktur. Medresenin müderrisinin ve talebesinin vazifesidir."

⁵⁰¹ Mescidlü Salur Köyü'ne ait öşrünün yarısının, Konya'daki Celâliye Türbesi'nin vakfi olduğu, burada ayrıca kaydedilmektedir.

içinde üzüm asmaları bulunan yer, medrese yakınında bulunan hamamın tamamı⁵⁰², Lârende'de Köçekzâviye Mahallesi'nde yer, medresenin yakınında bulunan bahçe⁵⁰³, Kızılıyük civarında Paşayeri diye meşhur mezraa⁵⁰⁴, Ermenek yakınında Kovasınan⁵⁰⁵ diye bilinen ve içinde üzüm asmaları ve ceviz ağaçları bulunan yer, Ermenek'e bağlı Görmel Köyü'nde⁵⁰⁶ Paşaçukuru olarak bilinen yer, Ermenek'te Emir Ahmed mülkü civarındaki yer, Ermenek'e bağlı Gargara Köyü'nde⁵⁰⁷ yer, Mut Medresesi yakınındaki yer, Ermenek yakınında Kemer yeri, Kasaba yakınındaki Çaltılı yeri, Şehir yakınında, Sultanbağı altında 3 kıt'a yer, Akmanastır Köyü⁵⁰⁸ yakınında Paşabağı denilen yer, Görmel Köyü'nde içinde meyva ağaçları bulunan Paşabağı yeri, Görmel Köyü'nde yer, Gülnar'a bağlı yaylaklarda yerler, Mut'a bağlı Külöreni mevzisinde yer, Gülnar'a bağlı Belkörü mevzisinde yer, Ermenek'e bağlı Kerimeddin Köyü'nde yer, Mut'a bağlı Esensaçlı Köyü'nde yer⁵⁰⁹, Saru Veli Köyü'nde⁵¹⁰ yer, Lamas Köyü'nde⁵¹¹ yer, Uğurlu Köyü'ne⁵¹² bağlı yaylakta yer, aynı köyün sınırında yer, Ermenek'te Çapul yeri, Ermenek'te Delü Salih Cıvahânesi yeri, Medrese evkâfindan yer icâresi, Ermenek yakınında yer, Hacı Mahmud tasarrufunda bulunan tahun yerinin icaresi, tahunhanenin yarısı, Silifke Nahiyesi'nde yerler, Ermenek'e bağlı Çavuşlar Köyü'nde⁵¹³ yer.

Eğitim-Öğretimle İlgili Hususlar: Vakfiyede, eğitim-öğretimle ilgili bazı şartlar getirilmiştir. Buna göre, medresede görevli müderrisin, kasaba⁵¹⁴ yerine, medresede ikâmet etmesi, buradan ayrılmaması, sadece derslerle meşgul olması

⁵⁰² Burada vakfiyede hamamın mevcut olduğu, ancak defter tutulduğu sırada bu hamamdan hiçbir iz kalmadığı ve yerinin vakıf olduğu ifade edilmektedir.

⁵⁰³ Vakfiyede bu bahçeye medresede tahsil görenlerin veya buna destek verenlerin yakınlarının görmülmesi şartı konulmuştur.

⁵⁰⁴ Bu mezraayı, medrese müderrisinin ektirip, mahsulün dörtte birini vakfa vereceği belirtilmiştir.

⁵⁰⁵ Kovasınan, bugün Kavastan olarak söylenmektedir.

⁵⁰⁶ Köyün adı bir ara Üçbölük (Bkz. **Mülki İdare**, s. 575) iken, şimdi Görmeli adını almıştır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵⁰⁷ Hâlen Güneyyurt adıyla Ermenek'e bağlı bir kasabadır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵⁰⁸ Şimdiki adı Gökçekent olup, Ermenek'e bağlı bir kasabadır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 574; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵⁰⁹ Bkz. BOA. TD. 1, s. 47.

⁵¹⁰ Sarıveliler, hâlen Ermenek'e bağlı bir ilçedir (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Karaman" s. 6).

⁵¹¹ Şimdiki adı Esentepe olup, Sarıveliler'e bağlı bir köydür (Bkz. **Mülki İdare**, s. 575; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵¹² Köyü adı hâlen Sarıveliler'e bağlıdır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵¹³ Muhtemelen bugünkü Ermenek'e bağlı Çavuşköy olmalıdır (**İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵¹⁴ Burada kasaba sözcüğü ile kastedilen Ermenektir. Öyle anlaşılıyor ki, medrese ile kasaba merkezi arasında o dönemde belli bir mesafe bulunmaktadır.

öngörülmüştür⁵¹⁵. Ayrıca medrese görevlilerinin ve talebinin olacağı ücretler de ayrı ayrı tespit edilmiştir. Ancak bu ücretler tahrir kayıtlarında yer almamaktadır⁵¹⁶.

Vakfiyedeki şartlara bakılırsa, müderrislerin medresede ikâmeti hususuna önem verildiği anlaşılmaktadır. Bunun, şüphesiz eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksamamasına, işin ciddi tutulmasına yönelik bir tedbir olduğu muhaktır.

5. Konya

Kadı Mürsel Medresesi (Konya)

Yeri: İl merkezinde, Kürkçü Mahallesi'nde (eski adıyla İfnal Mahallesi), Taht-ı Kale'de (Kale altı) idi⁵¹⁷.

Yaptıranı ve Tarihi: Cami, medrese ve hanikâhtan oluşan manzume, Karamanoğlu II. Mahmud Bey'in kazaskerlerinden Hacı Mustafa oğlu Kadı Mürsel tarafından yaptırılmıştır⁵¹⁸. Kalecik Mahelesi'ndeki Hacı Hasan (Gözlülü Halil Ağa) Camisi'nin kible duvarının dışına yerleştirilen, dört satırlık Arapça kitâbedeki kayıtlarda⁵¹⁹, Kadı Mürsel'in, 812 H./1409 M. tarihinde bir cami yaptırdığı ifade edilmektedir⁵²⁰. Cami bitişiğine inşa edilen medrese ve hanikâhın ise, sonradan ilâve edildiği anlaşılmakta⁵²¹, ancak yapım tarihleri tespit edilememektedir. Bâni Kadı Mürsel'in bu manzumeden başka, Sille'ye bağlı İret Köyü'nde⁵²², yine kendi adını taşıyan bir cami daha yaptırdığı bilinmektedir⁵²³.

Kadı Mürsel: Muhtemelen Konyalı olduğu anlaşılan Kadı Mürsel'in, doğum tarihi bilinmemektedir. Babası Hacı Mustafa adında bir zâttır⁵²⁴. Öğrenim hayatı hakkında hiçbir malûmat bulunmamakla birlikte, O'nun Karamanlı döneminin

⁵¹⁵ BOA. TD. 1, s. 48.

⁵¹⁶ Aynı yer.

⁵¹⁷ Konyalı, medresenin Fahreddin Paşa Parkı'na giderken, sol köşedeki fırının arkasında olduğunu ifade etmektedir (**Konya**, s. 421). Ancak söz konusu park bugün mevcut olmadığı gibi, fırın da 1995 tarihinde yıkılmıştır.

⁵¹⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 11.

⁵¹⁹ Kitâbenin Arapça metni ve Türkçesi için bkz. Konyalı, **Konya**, s. 422.

⁵²⁰ Kitâbenin, Kadı Mürsel tarafından yaptırılmış olan camiden alınarak, sonradan Hacı Hasan Camisi'nin kible duvarına konduğu anlaşılmaktadır.

⁵²¹ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 423.

⁵²² Şimdiki Selçuklu İlçesi'ne bağlı Tepeköy adlı kasabadır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 59).

⁵²³ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 422.

⁵²⁴ Valilik binasının batısında yer alan Kadı Mürsel (Hacı Hasan) Camisi'nin, kible duvarının dışındaki kitabelerde, "Mürsel bin el hâc Mustafa" kaydı geçer.

önemli kazaskerlerinden olmasına bakılırsa, iyi bir medrese öğrenimi gördüğü söylenebilir.

Kadı Mürsel'in adı, bazı Osmanlı tarihlerinde, Kara Mürsel şeklinde, Karamanoğlu II. Mehmed Bey'le birlikte zikredilmektedir⁵²⁵. Bu kayıtlara göre, Karamanoğlu Mehmed Bey, -Çelebi Mehmed'in Rumeli'de kardeşi Musa Çelebi ile savaştığı bir sırada- Bursa'ya gelmiş, şehri ateşe vererek kaleyi muhasara etmiştir⁵²⁶. Muhasara devam ederken birgün Musa Çelebi'nin cesedi Kaplıca İmaretine getirilir. Cesedi gören Mehmed Bey, derhal Kırmastı yolundan Hamid İli'ne, oradan da memleketine döner. Bu sırada Kadıaskerlik görevinde bulunan Kadı Mürsel, Karamanoğlu'na "Beğim gel, ben duacımı gönder. Varayım Osmanoğlu ile sizi barıştırırım" der. Mehmed Bey kendisine "Hey bu ne sözdür, elbette o benim üzerime gelirse onunla haklaşırim" cevabını verir⁵²⁷. Yukarıda zikredilen hadise, yine kaynakların ifadesine göre, 816 H./1413-14 M. yılında gerçekleşmiştir⁵²⁸.

Adına, bu hadisenin dışında başka herhangi bir yerde rastlanmayan Kadı Mürsel'in, doğum tarihi gibi, ne zaman öldüğü de belli değildir⁵²⁹. 812 H. tarihinde bir cami yaptırdığına bakılırsa, kendisinin bu tarihten sonra öldüğünü söylemek mümkündür. Mezarının hâlen nerede olduğu tespit edilememiştir.

Mimarîsi: Cami medrese ve hanikâhtan oluşan eserden günümüze sadece -pek mimarî vasıfları olmayan- cami gelebilmiştir. Medrese ve hanikâhın Karamanoğlu İbrahim Bey döneminde (727 H./1424 M.-868 H./1463 M.) harap olduğu⁵³⁰, caminin ise 1483 tarihinde yıkılıp namaz kılınmaz bir hâle geldiği bilinmektedir⁵³¹.

Farklı zamanlarda tahribatlara uğradığı anlaşılan manzumenin, hanikâh bölümü tamamen ortadan kalkarken⁵³², medrese, son olarak 1905'te yenilemeye tâbi

⁵²⁵ Bkz. *Aşık Paşazâde Tarihi*, s. 85-86; *Neşrî Tarihi*, c. II, s. 57.

⁵²⁶ Mehmed Bey'in Bursa Seferi için bkz. Giriş, s. 10.

⁵²⁷ *Aşık Paşazâde Tarihi*, s. 85-86; *Neşrî Tarihi*, c. II, s. 57; Ayrıca bkz. Konyalı, *Konya*, s. 424.

⁵²⁸ *Aşıkpaşazâde Tarihi*, s. 86, *Neşrî Tarihi*, c. II, s. 57.

⁵²⁹ Konyalı, *Konya*, s. 424.

⁵³⁰ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 14; TK. KKA. VTD. 565, s. 17.

⁵³¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 14; Caminin yıkılıp namaz kılınmaz bir durumda olduğu 1500 tarihli tahrir kayıtlarında da ifade edilmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 17).

⁵³² Hanikâhın ne zaman ortadan kalktığı bilinmemektedir.

tutulmuştur⁵³³. Ancak zamanla medrese de ortadan kalkmış ve günümüze sadece cami ulaşabilmiştir.

Vakıfları: 1476 tahririnde, “vakfiye görüldü” kaydı⁵³⁴ düşülen Kadı Mürsel Cami Medrese ve Hanikâhı'nın, vakfiyesi tespit edilememiştir. Manzumenin, 1476 tahrir kayıtlarına göre vakıfları şöyle sıralanmaktadır⁵³⁵:

İlgin'a bağlı Gelinoğlu mezraası, Aksaray'a bağlı Gineni⁵³⁶ Köyü, Karaca Musa dolabı yeri (1/2 sehm), Bezirhâne yerinin mukata'ası, cami civarındaki dükkânlar, (12 bâb), Aksaray'a bağlı Kızılca ve Mekriz mezraaları.

Kadı Mürsel mamuresinin vakıfları, 1483 tarihinde artmıştır. Bu tarihte, geliri 1247 akçe olan müesseseye, 5 bâb dükkân, 10 kıt'a dükkân yeri, Karaarslan'da 1 kıt'a Cihan yeri, mescid civarında furun ile Aymanos Köyü'nde 1 kıt'a bağ yeri daha vakfedilmiştir⁵³⁷.

1483 tahririndeki vakıflara kıyasla, 1500 tahririnde vâridâtı 2783 akçeye ulaşan mâmurenin, bu tarihteki ilâve vakıfları⁵³⁸; Selyigar ve Karaöyük nahiyelerinde 1'er kıt'a yer ile Bezzâzistân'da dükkânlar ve muhtelif mevkillerde 3 kıt'a yerden oluşmaktadır.

1530 tarihindeki vakıfları ise⁵³⁹; cami civarında ve Bezzâzistân'da 19 bâb dükkân, dolap, dükkân ve bezirhâne yerleri (40 kıt'a), mescid civarında furun şeklinde kaydedilen müessesenin, toplam geliri de 2759 akçeye düşmüştür.

Görevlileri: 1476 tarihinde, Kadı Mürsel Cami, Medrese ve Hanikâhı'nın mütevellisi Hacı İbrahim idi⁵⁴⁰. 1483'de vakıf, Köse Muallim diye de bilinen Mevlânâ Sinan tasarrufunda, tevliyeti de Kadı Mürsel evlâdı elindedir⁵⁴¹. Bu durum 1500 tarihindeki kayıtlarda da aynen tekrar edilmiştir. Vakıf 1530 tarihinde Mevlânâ Sinan evlâdı tasarrufundadır⁵⁴².

⁵³³ Bkz. Arabacı, **Aynı eser**, s. 208.

⁵³⁴ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 11.

⁵³⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 11.

⁵³⁶ Hâlen, Aksaray'a bağlı Elmacık (Gine) adlı bir köy bulunmaktadır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 695; **İdari Bölünüş**, “Aksaray”, s. 5).

⁵³⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.166/1, s. 14.

⁵³⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 17-18.

⁵³⁹ BOA. TD. 387, s. 28.

⁵⁴⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 11.

⁵⁴¹ İB. AK. VTD. MC. 116/1, s. 14.

⁵⁴² BOA. TD. 387, s. 28.

1483 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarında ayrıca Kadı Mürsel adına Kur'an'dan hergün iki cüz okunduğu belirtilmektedir.

Karamanoğlu İbrahim Bey/İmaret Medresesi (Konya)

Yeri: Kazanlı/Un Kapanı/Dakik Kapanı/İmaret Medresesi⁵⁴³ gibi adlarla da tanınan medrese⁵⁴⁴, il merkezinde, Alâeddin Tepesi'nin doğu tarafında, bugünkü Gazi Mustafa Kemal İlkokulu'nun bulunduğu yerde idi⁵⁴⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Müessese, Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından, İmaret vakfiyesinin⁵⁴⁶ tanzim tarihi olan 868 H./1463 M. yılında veya bundan kısa bir süre önce yaptırılmıştır.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Yanında İmâreti⁵⁴⁷ ve mescidi ile birlikte külliye tarzında yaptırılmış olan medrese, 17 hücre ile 2 dershaneden müteşekkildi⁵⁴⁸. Tamamen kesme taştan yapılmış olan eserin, giriş kapısı kuzey yönünde yer almakta idi⁵⁴⁹. Medrese bitişiğindeki imâretten yatılı kalan öğrencilerin yanısıra, kimsesiz ve fakirler⁵⁵⁰ ile ayrıca Karatay Medresesi'nde okuyan öğrenciler de yemek yiyebiliyordu⁵⁵¹. 1923 tarihine kadar görevlisinin olduğu bilinen⁵⁵² medresenin, bu tarihten sonra yıkıldığı anlaşılmaktadır.

Vakfiyesi/Vakıfları: İbrahim Bey İmâretine ait, 868 H. tarihli Arapça noksan bir vakfiye sureti bulunmaktadır⁵⁵³. Asıl vakfiye, Konya Kadısı Mevlânâ Şemseddin Ahmed bin Yakub tarafından tanzim ve tescil edilmiştir⁵⁵⁴. Vakfiyeye göre İbrahim Bey, Konya'da, buğday, arpa ve un tartılacak yeri ile un çarşısının bulunduğu

⁵⁴³ Müessesenin adı, şer'iyeye sicillerinde "İmaret Medresesi" şeklinde geçmektedir (Bkz. KŞS 34, s. 176; KŞS 35, s. 160).

⁵⁴⁴ Medresenin değişik adlarla tanınması, bânisinin adından; bir imâretinin bulunmasından; Un Kapanı'nın yanında yer almasından, ayrıca son zamanlarda Kazanlı Hoca adında bir müderrisin burada görev yapmış olmasından kaynaklanmaktadır (Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 967).

⁵⁴⁵ Bkz. Sözen, **Aynı eser**, c. II, 238; Medrese, bir başka tarifle Sipahi Pazarı'nda veya Çifte Merdiven Mahallesi, İmaret Caddesi'nde idi (Bkz. Arabacı, **Aynı eser**, s. 214).

⁵⁴⁶ Bkz. VGMAD. 851, s. 132; 448, s. 107; 482, s. 449.

⁵⁴⁷ İmaret hakkında geniş bilgi için bkz. Konyalı, **Konya**, s. 967-969.

⁵⁴⁸ Konyalı, **Konya**, s. 967; Sözen, **Aynı eser**, c. II, s. 238; Önder, **Maarif**, s. 37.

⁵⁴⁹ Konyalı, Aynı yer.

⁵⁵⁰ Bkz. Küçükdağ, **Aynı tez**, s. 55, 62.

⁵⁵¹ Konyalı, **Konya**, s. 968.

⁵⁵² Bkz. Arabacı, **Aynı eser**, s. 216.

⁵⁵³ Vakfiyenin Türkçe tercümesi, VGMAD. 1767, s. 200-201'de yer almaktadır.

⁵⁵⁴ Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 21.

mahallin tamamını, ayrıca Konya'nın Sahra Nahiyesi'ne bağlı Güvercinlik, Okçu⁵⁵⁵, Küçükalan ve Büyükalan köylerinin yarı öşürlerini, yine aynı nahiyeye bağlı Girvat⁵⁵⁶, Akçakuyu ve Viranusalur köylerinin gelirleri ile Sarayını⁵⁵⁷, Zengi⁵⁵⁸ ve Çumra⁵⁵⁹ köylerinin gelirlerini imarete vakfettiği⁵⁶⁰.

1476, 1483, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarına göre⁵⁶¹ İbrahim Bey İmâretine; Konya, Saidili, Ilgın, Sudiremi, Anduğu, Niğde Aksaray ve Ürgüp'e bağlı çok sayıda köylerin gelirleri vakfedilmiştir. Bununla beraber, Konya'da pek çok dükkân gelirleri ile han, hamam, kapan, dolap, bahçe ve yer gelirleri, ayrıca Aksaray'daki dükkân, karbansaray, değirmen, hamam ve yer gelirleri de yine imaretin vakıflarını oluşturmakta idi. İmaretin yıllık geliri bir hayli yüksek olup, bu rakam 1483'te 113830, 1500'de 411838, 1530'da da 96764 akçe idi.

Görevlileri: Vakfiyeye göre, İbrahim Bey İmâreti'nin mütevelliliği, Konya kadısına şart kılınmış ve bu görev için toplam mahsulâtın onda biri tahsis edilmiştir. Vakfiyede, mütevelliden başka, diğer görevlilerle ilgili kayıtlara rastlanmamaktadır.

Monla/Molla/Molla-i Cedîd Medresesi (Konya)

Yeri: İl merkezinde, Aziziye Camisi ile Selimiye Camisi arasında, şimdiki Mevlânâ Çarşısı'nın bulunduğu yerde idi⁵⁶².

Yaptıranı ve Tarihi: Medrese, Mevlânâ neslinden Mehmed Çelebi tarafından yaptırılmıştır⁵⁶³. Tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, XV. yüzyılda Karamanlı döneminde tesis edildiği kabul edilmektedir⁵⁶⁴. Hakkında detaylı malûmat bulunmayan bâni Mehmed Çelebi'nin, Mevlânâ Dergâhı Postnişini, Çelebi Mehmed Said Efendi'nin babası Mehmed Efendi olduğu bilinmektedir⁵⁶⁵.

⁵⁵⁵ Güvercinlik ve Okçu, hâlen Çumra'ya bağlı birer kasabadır (Bkz. **İdari Bölünüş** "Konya", s. 8).

⁵⁵⁶ Şimdiki adı Kayadibi olup, Konya merkez Meram İlçesi'ne bağlıdır (**Mülkî İdare**, s. 566; **İdari Bölünüş** "Konya", s. 5).

⁵⁵⁷ Konya'ya bağlı Sarayönü İlçesi'dir.

⁵⁵⁸ Hâlen, Sarayönü'ne bağlı Büyükzengi Köyü olmalıdır (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 11).

⁵⁵⁹ Aynı adla, hâlen Konya'nın bir ilçesidir.

⁵⁶⁰ Bkz. VGMAD. 851, s. 132; 1767, s. 200; Ayrıca bkz. Konyalı, **Konya**, s. 968-969.

⁵⁶¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 8; İB. AK. VTD. MC. 116/1, s. 9-10; TK. KKA. VTD. 565, s. 10-12; BOA. TD. 387, s. 25-26.

⁵⁶² Bkz. Arabacı, **Aynı eser**, s. 338. Medresenin 1948'lerde Askerî Hastane, 1975'lerde ise Üzüm Pazarı olarak kullanıldığı, yangından sonra da, yerine şimdiki altı, katlı otopark olan Mevlânâ Çarşısı'nın inşâ edildiği bilinmektedir (Arabacı, Aynı yer, dipnot: 727).

⁵⁶³ Bkz. Önder, **Konya**, s. 208; Sözen, **Aynı eser**, c. II, s.240.

⁵⁶⁴ Sözen, Aynı yer; Önder, Aynı yer.

⁵⁶⁵ Arabacı, Aynı yer.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Bitişindeki bir mescidle birlikte yaptırılan medrese⁵⁶⁶, açık avlulu ve etrafı kesme taştan inşa edilen hücrelerle çevrili idi⁵⁶⁷. 1848'lerde, eserin 3 hücreye sahip olduğu, bununla birlikte 37 öğrencinin bulunduğu ifade edilmektedir⁵⁶⁸. 1926'da yıktırıldığı söylenen⁵⁶⁹ eser, yangına kadar değişik amaçlarla kullanılmıştır.

Vakıfları: Molla Medresesi'nin şimdiye kadar herhangi bir vakfiyesine rastlanılmamıştır. Müessesenin vakıfları vakıf tahrir kayıtlarında da yer almamaktadır. Ancak 979 H./1571 M. tarihli bir şer'îye sicil defterinde⁵⁷⁰, Mevlânâ Celâleddin Dergâhı'na bağlı olan vakıflarının mukata'aya verilmesine dair kayıtlar bulunmaktadır.

Muiniye Medresesi (Konya)

Yeri: İl merkezinde, Beyhekim Mahalesi, Çeşme Kapu Caddesinde olup, dört tarafı yol ile çevrili idi⁵⁷¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Eser XV. yüzyılda, Karamanlı döneminde Konyalı Hoca Muin tarafından yaptırılmıştır⁵⁷².

Mimarîsi ve Müştemilâtı: İlk hâliyle Selçuklu Medreseleri tipinde yapıldığı anlaşılan⁵⁷³ Muiniye Medresesi'nin, bitişinde yine bâni Hoca Muin'in adını taşıyan bir de mescid bulunmakta idi⁵⁷⁴. Medrese ve mescidin muhtemelen birlikte yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁵⁷⁵.

XIX. yüzyıl'da, harab hâle gelen medresenin, ilk defa hangi plân üzerine yapıldığı tespit edilememektedir. Önder'e göre, XIX. yüzyıl ortalarında tamamıyla harab olan medrese, 1985 yılında Çatalzade Ahmed Efendi tarafından 19 oda ve 1 dersane üzerine yeniden yaptırılmıştır⁵⁷⁶. XIX. yüzyılda medresenin, 6 oda, 1

⁵⁶⁶ Önder, **Maarif**, s. 38; Aynı mlf, **Konya**, s. 208.

⁵⁶⁷ Arabacı, **Aynı eser**, s. 339.

⁵⁶⁸ Arabacı, Aynı yer.

⁵⁶⁹ Sözen, c. II, Aynı yer, Önder, **Maarif**, s. 38.

⁵⁷⁰ Bkz. KŞS, 2, s. 186; Önder, **Maarif**, s. 38.

⁵⁷¹ Arabacı, **Aynı eser**, s. 210; Önder, **Maarif**, s. 36.

⁵⁷² Önder, **Maarif**, s. 36; Sözen, Aynı yer.

⁵⁷³ Önder, **Maarif**, s. 36; Ayrıca bkz. Arabacı, **Aynı eser**, s. 211.

⁵⁷⁴ Bkz. KŞS, 6, s. 72.

⁵⁷⁵ Arabacı, mescidin medrese müştemilâtı içinde sayılması gerektiğini belirtir (**Aynı eser**, s. 211).

⁵⁷⁶ Bkz. **Maarif**, s. 36.

dershane ve 1 mescidden oluştuğunu ifade eden⁵⁷⁷ Arabacı ise, müşterilâtın sayısı meselesine ihtiyatla yaklaşmakta ve ayrıca medrese tamiratının 1902 tarihinde bile daha bitmediğini kaydetmektedir⁵⁷⁸. Medrese zamanla yıkılmış, daha sonra yerine Doğum ve Çocuk Bakımevi yapılmıştır⁵⁷⁹. Günümüzde ise sözkonusu bina İl Sağlık Müdürlüğü ve Devlet Hastanesi Diş Protez Merkezi olarak kullanılmaktadır.

Vakıfları: Vakfiyesi günümüze kadar gelemeyen medresenin, 1476 tahrir kayıtlarında vakıfları şöyle yer almaktadır⁵⁸⁰:

Sudiremi'ne bağlı Bilecik Köyü, yarım kıt'a bağ (harab), yakınında bir parça boş yer ve bu yere bitişik bir evlek yer, Çukur yer, Atpazarı kapısından⁵⁸¹ içerde altı dükkân yeri mukata'ası, Hoca Fakı yanında Kadı Hürremşah'a⁵⁸² bitişik yer, şehirde değirmen yeri, Havzan'da dükkân yeri, Meram yakınında Hoca Mu'in bağı.

Medresenin vakıfları 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında⁵⁸³; Sudiremi'ne bağlı Bilecik Köyü, Atpazarı yakınında ve Haffafiyye dışında 10 kıt'a dükkân yeri, Değirmen vadisinde Hoca Mu'in değirmenin yarısı, Meram ve Meydan yakınında 2 kıt'a yer, ve Meram yakınında Hoca Mu'in bağı olarak zikredilmektedir. Müessesenin 1483'te 608 akçe ile hayli düşük olan geliri, 1500'de 1780 akçeye yükselmiştir.

1530 tarihindeki vakıfları; Sudiremi'ne bağlı Bilecik Köyü, 3 kıt'a dükkân yeri, Vadi'de Hoca Mu'in değirmenin yarısı ve Meram yakınında Hoca Mu'in bağından oluşan müessesenin⁵⁸⁴ yıllık geliri de 1944 akçedir.

Müdürrisleri: Mu'iniye Medresesi'nin müdürrisi, 1476 tarihinde Mevlânâ Musa'dır⁵⁸⁵. Medresenin tasarrufu 1483'te⁵⁸⁶ Mevlânâ Muslihiddin, 1500'de de Mevlânâ Hüsâmeddin elindedir⁵⁸⁷.

⁵⁷⁷ Aynı eser, s. 211.

⁵⁷⁸ Bkz. Aynı eser, s. 211, dipnot: 990).

⁵⁷⁹ Sözen, Aynı eser, c. II, s. 241.

⁵⁸⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 14.

⁵⁸¹ Konya Kalesi'nin doğu kapılarından olan Atpazarı kapısı hakkında bilgi için bkz. Konyalı, Konya, s. 147-148.

⁵⁸² Kadı Hürremşah'ın Konya'da kendi adını taşıyan bir darü'l-hadisi bulunuyordu (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 14; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 23).

⁵⁸³ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 18; TK. KKA. VTD. 565, s. 21.

⁵⁸⁴ BOA. TD. 387, s. 30.

⁵⁸⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 14.

⁵⁸⁶ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 18.

⁵⁸⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 21.

6. Lârende (Karaman)

Emir Musa Medresesi (Lârende)

Yeri: İl merkezinde Hisar Mahallesi'nde, Orta Kale'nin Pazar Kapısı dışında, Medrese Sokağı'nda idi⁵⁸⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Eser, Karamanlı beylerinden Emir Musa Bey tarafından yaptırılmıştır⁵⁸⁹. Yıkılmadan önceki taç kısmında yer alan kitâbede⁵⁹⁰, yapım tarihi ile ilgili bir kayıt yoktur. Dolayısıyla bu konuda kesin bir tarihlendirme yapmak mümkün değildir⁵⁹¹. Uzunçarşılı⁵⁹², Emir Musa Bey'in Karaman'da hükümdar olmasını (711 H./1311 M.) müteakip, burada bir medrese ile imaret yaptırdığını ifade eder. Buna göre, medresenin söz konusu tarihe yakın zamanlarda tesis edildiği kabul edilebilir.

Emir Musa Bey'in, bu medreseden başka, yine aynı sokağın solunda bir de hamamının bulunduğu bilinmektedir⁵⁹³. Hamamın gelirleri, muhtemelen medreseye aitti.

Mimarîsi ve Müstemilâtı: Medrese, bugün tamamıyla ortadan kalkmış durumdadır⁵⁹⁴. Dolayısıyla mimarî yapısıyla ilgili bilgileri, bu medreseyi yıkılmadan önce görüp incelemiş, fotoğraf ve plânlarını neşretmiş olan araştırmacılardan⁵⁹⁵ öğrenebilmekteyiz. Sarre'nin, Hâtuniye Medresesi'ni ele alırken, yanlışlıkla vermiş olduğu Emir Musa Medresesi plânına göre, üstü kubbe ile örtülü

⁵⁸⁸ Abdullah Uysal-Necati Alodalı-Musa Demirci, **Dünü ve Bugünüyle Karaman**, Konya 1992, s. 501; Totaysalgır, **Aynı eser**, s. 10. 1927 yılına kadar ayakta olan medresenin, bu tarihte yıkılarak taşları ile bir Alman şirketi tarafından İstasyon Caddesi'ndeki ilkokulun yaptırıldığı bilinmektedir (Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 457-458).

⁵⁸⁹ Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 50; Cahit Baltacı, **Osmanlı Medreseleri**, s. 191; Ünal, **Karamanoğulları**, s. 122-123.

⁵⁹⁰ Konyalı, bu kitâbe ile takkapının, Almanlar tarafından 1500 liraya satın alınıp, Almanya'ya götürülmesinin, Karamanlı bazı yaşlılar tarafından hatırlandığını ifade eder (**Karaman**, s. 458).

⁵⁹¹ Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 50; Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 212.

⁵⁹² Bkz. **Beylikler**, s. 9.

⁵⁹³ Konyalı, **Karaman**, s. 459; İlhan Temizsoy-Vehbi Uysal, **Karaman**, Konya 1987, s. 79.

⁵⁹⁴ Konyalı, 1927 yılına kadar ayakta olan medresenin, bu tarihte Avusturya'lı arkeologların parmağıyla yıkıldığını, taşlarının ise, bir Alman şirketi tarafından inşa edilen İstasyon Caddesi'ndeki Gazi İlkokulu'nun binasında kullanıldığını, medresenin takkapısı ile kitâbelerinin de, Almanlar tarafından 1500 liraya satın alınarak, Almanya'ya götürüldüğünü ifade eder (Bkz. **Karaman**, s. 457-458). Medresenin bulunduğu alanın bir kısmına, zamanla evler yapılmıştır. Boşta kalan ve içinde bazı türbe kalıntılarının bulunduğu kısım ise, bugün park olarak değerlendirilmektedir.

⁵⁹⁵ Bkz. F. Sarre, **Konia, Selaschukische Baudenkmöler**, Berlin 1908, s. 20.

olan eser, bir iç avluya sahiptir⁵⁹⁶. Avlunun iki tarafında revaklarla dörder oda bulunmakta, odaların herbiri birer pencere ile ışık olmaktadır⁵⁹⁷. Girişin sağında ve solunda yer alan dikdörtgen odalardan başka, yine girişin solunda bir oda ile, sağında minareye giriş kısmı bulunmaktadır⁵⁹⁸.

Dışarıya bir pencere ile açılan ana ayvanın, mescit olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ana ayvanın her iki tarafında yer alan kubbeli odalar türbe olarak değerlendirilmiştir⁵⁹⁹. Burada Karamanlı soyuna mensup bazı kişilerin mezarları bulunmaktadır. Bunlar, Fahreddin Ahmed Bey (Ö. 750 H./1349 M.), Şemseddin Bey (Ö. 735 H./1352 M.) ile Emir Bedreddin Bey'in kızı Dürhand Hâtun'un (Ö. 810 H./1407 M.) kabirleridir⁶⁰⁰.

Medresenin iri mukarnasla süslü portalı, basık bir kemerle binanın iç kısmına açıyordu. Tek şerefeli ve oldukça yüksek minaresi, külahına kadar tamamen taştan yapılmıştır⁶⁰¹. Minare de medrese ile beraber yıkılmıştır.

Vakıfları: Vakfiyesi günümüze ulaşamayan Emir Musa Bey Medresesi'nin, zengin gelirlere sahip olduğu görülmektedir. Müessesenin vakıfları 1476 tahririnde şöyle kaydedilmiştir⁶⁰²:

Lârende'ye bağlı Tavta ve Fladeriç⁶⁰³ köyleri, Lârende'de Çifte hamamın⁶⁰⁴ tamamı, iki taşlı değirmen, dükkânlar⁶⁰⁵, Murad Paşa yeri 1 kıt'a, şehrin kıblesinde üç mudluk sulu yeri, harap furun, değirmene bitişik bağ, Hızır İlyalık yanındaki bağların yer mukata'ası, Göde Köyü'nde⁶⁰⁶ Karaağaç yeri, Gazalrı'da bahçe, Yeniköprü'de Şâdi bağı, Attâr Osman bağının üçte bir hissesi, Nasra Köyü'nde bir

⁵⁹⁶ Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 50-51; Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 212.

⁵⁹⁷ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 458; Azmi Avcıoğlu, "Karaman'da Emir Musa Medresesi", **KM**, S.10, Konya 1937; s. 627.

⁵⁹⁸ Dülgerler, **Aynı tez**, s. 131; Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 212.

⁵⁹⁹ Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 50, 53,54; Avcıoğlu, "Aynı makale", s. 627.

⁶⁰⁰ Türbede bulunan mezarlar hakkında bilgi için bkz. Halil Edhem, "Vesâik", cz. 11, s. 706-707; Avcıoğlu, "Aynı makale", s. 627-628; Konyalı, **Karaman**, s.459-460.

⁶⁰¹ Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 52-53; Dülgerler, **Aynı tez**, s. 130-131.

⁶⁰² Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 26.

⁶⁰³ Zamanla Fideriç olarak değişen köyün şimdiki adı Çavuşpınarı olup, Karaman'a bağlıdır (**Mülkî İdare**, s. 578; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 5).

⁶⁰⁴ Çifte Hamam, 940 H./1534 M. tarihli belgelerde, Emir Musa Hamamı olarak geçer (Bkz. Aköz, **Aynı tez**, s. 52).

⁶⁰⁵ 1476 tarihinde bu dükkânların sayısı 14'dür (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 26; Ayrıca bkz. Faroqhi, **Towns**, s. 38).

⁶⁰⁶ Göde Köyü, muhtemelen eski adı Gödet olan ve hâlen de Güldere adıyla bilinen köy olmalıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 578).

mudluk yer, Kürd Köyü'nde bağ yeri, Yazıbağı'nda bağ, Kürd Köyü'nde bağ, Civanoglu bağı, şehir yanında Mevlânâ Hamza bağı, Karaçardak mezraası, şehir yanında değirmen, Dozat Köyü'nde yer, değirmene bitişik bağ, Mağara hamamı yanında bağ, Sinleköy civarında bağ, yer ücreti⁶⁰⁷, şehir yanında Tayı buzhânesinin yeri.

Emir Musa Medresesi'nin vakıfları, 1483 tarihinde fazla artmamıştır. Burada, 1476 tahririndeki vakıflardan bazılarının adlarına rastlanmazken, yeni birtakım vakıfların ilâve edildiği görülür. Medrese, bu tarihte 19932 akçelik gelire şu vakıflara sahiptir⁶⁰⁸:

Lârende'ye bağlı Tavta, Köşi ve Fladeriç köyleri, Lârende'de Çifte hamamın tamamı, hamam yanında Haffâfiyye dükkânları, Emir Musa, değirmeni, dükkân yeri ve Musap Sekisi 6 kıt'a, Susadı Köyü'nde 1 kıt'a Murad Paşa yeri, şehrin kıblesinde 1 kıt'a Sulu yeri, değirmene muttasıl Emir Musa bağı, diğer küçük bağ, 1 kıt'a Adamağara bağı, Hızır İlyashık yanında bağ, Kızılcaöyük Köyü'nde, 1 kıt'a yer, Hızır İlyashık'ta 4 kıt'a bağ yer, Sinleköy civarında bağ yeri, Dime Köyü'nde bağ, yer ücreti, şehir yanında Tayı buzhânesi yeri, Kürd Kârgâh Köyü'nde 1 kıt'a harap⁶⁰⁹ Alacasuluk'ta Emirşah bahçesi yakınında 1 kıt'a yer, Göderegümü⁶¹⁰ Köyü'nde 1 kıt'a yer, Gazalrı'da 2 kıt'a Meydan Bahçesi yeri, 1 kıt'a Hayresukud yeri, Hayresukud'da Palanduz yerinin yarısı, Attar Osman bağının üçte biri, Kürd Köyü'nde 1 kıt'a Beybağı yeri, Karaçardak mezraası, Yeniköprü'de 1 kıt'a Şâdi Bağı, Çardak Köyü yanında 1 kıt'a Kâfırağıl yeri, şehir yanında Harbende bahçesi yeri, Keranbe Köyü'nde 2 kıt'a yer, Zuzadi'de harap değirmen, harap fırın, Mağara'da harap hamam.

1500 tarihinde, yıllık geliri 28989 akçe olan Emir Musa Medresesi'nin vakıfları, bir önceki tahrire göre pek değişmemiştir. Burada 1483 tahrir kayıtlarında adı geçen Kürd Kârgâh Köyü zikredilmemekte, bununla birlikte, ilâve olarak 1 kıt'a dükkân gelirinden bahsedilmektedir⁶¹¹.

⁶⁰⁷ Gazi Dükkân Mahallesi'nde bulunan La'l Paşa Hamamı'nın, çirkefinin (çirkabe) aktığı yer (Konyalı, **Karaman**, s. 456, 530-531).

⁶⁰⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 44.

⁶⁰⁹ Burada Kürd Kârgâh Köyü'nde bir yer kastedilmiş olmalıdır.

⁶¹⁰ Muhtemelen eski adı Göndere, şimdiki adı Yazılı olan köy olmalıdır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 578).

⁶¹¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 62-63.

1530 tahririne göre, yıllık geliri 44173 akçeye ulaşan medresenin vakıfları, söz konusu tarihte de⁶¹²; Lârende'ye bağlı Tavta, Köşi ve Fladeriç köyleri, Lârende'de Çifte Hamam'ın tamamı, 13 bâb dükkân, Emir Musa Değirmeni, 24 kıt'a yer ve mezraa ile 8 kıt'a bağdan oluşmaktadır.

Müdürrisleri: 1476 tarihinde, Emir Musa Medresesi'nin müdürrisi "hükm-i Pâdişâhî" ile Mevlânâ Davud'dur⁶¹³. 1483'te, bu görevi Mevlânâ Behlül yürütmektedir. Bu tarihte medresenin tevliyeti Mahmud adlı bir zâtın üzerindedir⁶¹⁴. Medresenin 1500 tarihindeki müdürrisi ise Mevlânâ İdris'tir⁶¹⁵.

Hacı Alâeddin Medresesi (Lârende)

Yeri: Karaman il merkezinde idi⁶¹⁶.

Yaptıranı ve Tarihi: Kaydına ancak 1500 tahririnde⁶¹⁷ rastlanılan medrese, Hacı Alâeddin tarafından yaptırılmıştır. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, XIV. yüzyıla ait olduğunu söylemek mümkündür⁶¹⁸. Hakkında pek malûmat bulunmayan bâni Hacı Alâeddin'in, dönemin hayır-sever zâtlarından olduğu anlaşılmaktadır⁶¹⁹. Medrese hâlen mevcut değildir.

Vakıfları: 1483 tahririnde kaydına rastlanmayan medresenin, 1500 tahririnde 1187 akçelik yıllık gelire tekabül eden vakıfları şöyle sıralanmaktadır⁶²⁰: Arab yeri, Ağca yeri, Hacı Celal önünde yer, Gönderegöce yolundaki yer, 3 kıt'a bağ yeri, Hisar altında yer, Susadi yeri, Mut Nahiyesi'nde ve Lârende'de yerler, mezkûr nâhiyede bahçe, Emeksuvan'da 2 kıt'a yer.

⁶¹² BOA. TD. 387, s. 118.

⁶¹³ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 26; Ayrıca bkz. Uzluk, *Fihrist*, s. 25; Konyalı, *Karaman*, s. 456.

⁶¹⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 44.

⁶¹⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 62.

⁶¹⁶ Karamanoğlu İbrahim Bey'in, İmaret vakıflarından, Gazalpa Köprüsü yakınındaki Çardaklı Hamamı'nın hududları tarif edilirken, hamamın bir tarafında Hacı Alaeddin oğlu Medresesi ve bahçesinden bahsedilmektedir (Bkz. VGMAD. 2113, s. 340). Hacı Alaeddin Medresesi de muhtemelen bu civarda idi.

⁶¹⁷ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 77.

⁶¹⁸ Medresenin, Şeyh Çelebi (Hacı Alâeddin oğlu) Medresesi'nin ait olduğu döneme kıyasla, muhtemelen XIV. yüzyılda yaptırıldığını söylemek mümkündür (Bkz. Şeyh Çelebi Medresesi bahsi).

⁶¹⁹ Konyalı, Hacı Alâeddin'in, Şeyh Aliyy-i Semerkandî ile aynı şahıs olduğu görüşündedir (Bkz. *Karaman*, s.352-353). Halbuki arşiv kayıtlarında Şeyh Aliyy-i Semerkandî için, Hacı Alâeddin değil, Şeyh Ali Semerkandî (bkz. BOA. TD. 1, s. 59) ve Şeyh Alâeddin Semerkandî (aynı defter, s. 24) nispetleri kullanılmıştır. Evliya Çelebi ise, bu şahıstan Şeyh Ali Sultan olarak bahseder (Bkz. *Seyahatnâme*, c. 9-10, Çev: M. Zillioğlu, İstanbul 1985, s. 34).

⁶²⁰ TK. KKA. VTD. 565, s. 77.

1530 tarihinde, aynı yıllık gelire sahip olan müessesenin, vakıfları da 18 kıt'a yer olarak kaydedilmektedir⁶²¹.

Görevlileri: Hacı Alâaddin Medresesi, 1500 tarihinde, ünlü âlimlerden olan ve daha çok Cemal Halife olarak tanınan, Cemâleddin İshak-ı Karamanî'nin⁶²² tasarrufunda idi⁶²³.

Hacı İshak Medresesi (Lârende)

Yeri: Medrese ve bitişiğindeki cami, il merkezinde Ali Şahâne (Şahne) Mahallesi'nde idi⁶²⁴.

Yaptırımı ve Tarihi: Medrese ve caminin Karamanlı döneminde Hacı İshak tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁶²⁵. Hakkında yeterli bilgi bulunmayan bâni Hacı İshak'ın, Melek Hâtun Vakfiyesi'nde (787 H.), adı şahitler arasında zikredilen⁶²⁶ Yusuf oğlu Hacı İshak'la aynı şahıslar olması mümkün görünmektedir.

Mimarîsi ve Müstemilâtı: Medrese ve cami günümüze kadar gelememiştir. Yakın zamana kadar ayakta olduğu bilinen medrese, Totaysalgır'a göre, üstü düz damlı, adi binalardan olup, 11 adet odadan meydana gelmekte idi⁶²⁷.

Vakfiyesi/Vakıfları: Hacı İshak Medrese ve Camisi'ne ait bir vakfiyenin olduğu bilinmektedir. Totaysalgır'ın, tarihini ve yerini belirtmediği bu vakfiyede, bâni Hacı İshak'ın, cami için Ali Şahâne Mahallesi'nde bir bahçe, Pazarbozan Hanı'nda birkaç oda, mütevellî için de bir ev tahsis ettiği ifade edilmektedir⁶²⁸.

Medrese ve caminin vakıflarına tahrir kayıtlarında rastlanılmamaktadır.

⁶²¹ BOA. TD. 387, s. 122.

⁶²² Geniş bilgi için bkz. Mecdî, *Aynı eser*, s. 372-373; Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s. 278; Nişancızâde Mehmed, *Mir'ât-ı Kâinat*, c. II, İstanbul 1290, s. 458-459; Mehmed Tahir, *Aynı eser*, c. I, s. 60; Nurullah Kılıç, *Kutb-u Azam Gavs-i Efhâm Şeyh Cemaleddin İshak Karamani Hazretlerinin Tercümei Hali*, İstanbul 1973; Ayrıca bkz. Yusuf Küçükdağ, *I. Bayezid, Yavuz ve Kânûnî Devirlerinde Cemâlî Ailesi*, İstanbul 1995, s. 81-104.

⁶²³ TK. KKA. VTD. 565, s. 77.

⁶²⁴ Bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 302.

⁶²⁵ Totaysalgır, *Karaman*, s. 70.

⁶²⁶ Bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 476.

⁶²⁷ Totaysalgır, Aynı yer.

⁶²⁸ Totaysalgır, Aynı yer.

Hâtuniye Medresesi (Lârende)

Yeri: Medrese, il merkezinde Ali Şahâne (Şahne) Mahallesi'ndedir.

Yaptıranı ve Tarihi: Portalindeki kitâbeye göre eser; Osmanlı Hükümdarı Murad Hüdavendigâr'ın kızı, Karamanoğlu Alâeddin Bey'in hanımı, Sultan Hâtun (Nefise Hâtun) tarafından, Alâeddin Bey'in hükümdarlığı zamanında, 783 H./1381-82 M. yılında yaptırılmıştır⁶²⁹.

Taçkapıdaki kitâbede şu kayıtlar geçmektedir:

- ۱- بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَالْمَلٰئِكَةُ وَاُولُو الْعِلْمِ قٰنَآءًا بِالْقِسْطِ
لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ اِنِ الدِّیْنَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ قُلْ هَلْ یَسْتَوِی الَّذِیْنَ یَعْلَمُوْنَ
وَالَّذِیْنَ لَا یَعْلَمُوْنَ اِنَّمَا یُذَكَّرُ اُولُو الْاَلْبَابِ اِنَّمَا یَحْشَى اللّٰهُ
- ۲- مِنْ عِبَادَةِ الْعُلَمَاءِ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ عَلَمًا اُمَّتِیْ كَاتِبِیَّاءَ بَنِیْ
اِسْرٰئِیْلَ قُلْ عَلَیْهِ السَّلَامُ
- ۳- اَمْرٌ بِعِمَارَةِ هَذِهِ الْمَدْرَسَةِ الْمُبَارَكَةِ الشَّرِیْفَةِ فِیْ اَیَّامِ دَوْلَةِ الْاَمِیْرِ الْكَبِیْرِ الْمُوْیَّدِ الْمَظْفَرِ
عَلَاءِ الدُّنْیَا وَالِدِیْنَ خَلِیْلِ بْنِ مَحْمُوْدِ بْنِ قَرْمَانَ خَلْدِ اللّٰهُ مَلِكُهُ سُلْطَانَ خَاتُوْنَ بِنْتِ
سُلْطَانَ مَرَادِ بْنِ اُوْرْخَانَ بْنِ عَثْمَانَ مَعَاوِنِ اَهْلِ الْاِیْمَانِ بِتَأْیِیْدِ الرَّحْمٰنِ فِیْ سَنَةِ ثَلَاثِ
وِثْمَانِیْنَ وَسَبْعِمِائَةَ

Kitâbede, birinci satırda geçen âyetlerin anlamı şöyledir: Allah adaleti ayakta tutarak şehâdet etti ki; gerçekten O'ndan başka ilah yoktur. O azizdir, hakimdir, doğrusu Allah katında din İslâm'dır⁶³⁰. De ki; hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?⁶³¹ Bunu ancak akıl sahipleri düşünür, öğüt alır. O'nun kullarından ancak ilim sahipleri saygı ile korkarlar⁶³².

⁶²⁹ Medresenin bânisi ve tarihi için bkz. Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 55; Halil Edhem, "Vesâik", cz. 11, s. 710-711; Sözen, **Aynı eser**, c. I, s. 40; Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 217; Konyalı, **Karaman**, s. 466-467.

⁶³⁰ Kur'an, Âl-i İmran Suresi, 18. âyet, 19. âyetin bir kısmı.

⁶³¹ Kur'an, Zümer Suresi, 9. âyet.

⁶³² Kur'an, Fatır Suresi, 28. âyetin bir kısmı.

İkinci satırda yer alan hadislerden birinde; “Allah’ın Resulu s.a.v. şöyle buyurmuştur; Ümmetimin âlimleri beni-İsrail Peygamberleri gibidirler”⁶³³ şeklinde kayıtlar bulunmaktadır.

Son satırda, eserin yaptıranı ve yapım tarihi ile ilgili olarak şu kayıtlara yer verilmiştir: “Bu mübârek ve şerefli medresenin yapılmasını, büyük emir, Tanrı tarafından teyyid edilmiş, muzaffer kılınmış olan Karamanoğlu, Mahmudoğlu, Haliloğlu Alâeddin’in, -Allah mülkünü ebedi kılsın- hükümdarlığı zamanında, Allah’ın teyidiyle iman edenlerin yardımcısı olan, Osmanoğlu, Orhanolu Murad’ın kızı Sultan Hâtun emretti”⁶³⁴.

Mimarîsi ve Müstemilâtı: Giriş kapısının sol köşesinde yer alan altıgen panonun içindeki yazıya göre, medresenin mimarı Numan bin Hoca Ahmed’dir⁶³⁵.

Açık avlulu medreseler grubundan olan eser, tek katlı ve iki eyvanlı olarak inşa edilmiştir⁶³⁶. Oldukça ihtişamlı ve süslü⁶³⁷ bir görünüme sahip olan portal, Selçuklu portallerine benzemesine rağmen kendine has bazı özelliklere de sahiptir⁶³⁸. Portalin solunda (alt kısmında), Roma İmparatorluğu döneminden kalma bir kitâbe yer almaktadır⁶³⁹.

Medresenin kemerli kapısından giriş eyvanına, oradan da avluya geçilmektedir. Avlunun ortasında bir havuz ile yanlarda sivri kemerli revaklar yer alır. Revakların arka tarafında, boyutları birbirinden farklı ve herbirinde birer ocak ve

⁶³³ Türkmen, **Aynı tez**, s. 97.

⁶³⁴ Kitâbedeki bu kısmın metni ve tercümesi için bkz. Halil Edhem, “Vesaik”, cz. 11, s. 710-711; Tahsin Ünal “Karaman’da Hâtuniye Medresesi”, **TK**, S. 96, Ekim 1970, s. 842-843; Türkmen, **Aynı tez**, s. 96-97.

⁶³⁵ Kuran, “Karamanlı Medreseleri”, s. 217; Sözen, **Aynı eser**, c. I, s. 140, Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 55; Kapının sağ köşesinde yer alan diğer altıgen panoda ise; “Bu medresenin mimârı Numan bin Hoca Ahmed için Fatıha okuyana Allah rahmet etsin” anlamında bir kayıt bulunmaktadır (Konyalı, **Karaman**, s. 467).

⁶³⁶ Sözen, **Aynı eser**, c. I, s. 140; Kuran, “Karamanlı Medreseleri”, s. 216-217. Süheyl Ünver, medrese için, “Karamanlı Beyliği’nin adeta bir Başbakanlık dairesi” benzetmesinde bulunur (Bkz. Anadolu Selçuklu Devleti, Beylikleri Resmî Daireleri ve Toplantı Yerlerine Dair”, **VD**, c. VIII, Ankara 1969, s. 324).

⁶³⁷ Portaldeki süslemeler hakkında bkz. Şerife Özüdoğru, **Karaman’da Türk Mimarî Eserleri Süslemeleri**, İstanbul 1989, (MSÜ, SBE, Basılmamış Doktora Tezi), s. 116-127.

⁶³⁸ Hâtuniye Medresesi portalinin, Selçuklu portalleri ile mukayesesi için bkz. Semra Ögel, “Bir Selçuk Portalleri Grubu ve Karaman’daki Hâtuniye Medresesi Portalı”, **YAD**, II, Ankara 1958, s. 115-119; Ayrıca bkz. Mehlika Arel, “Karaman Hâtuniye Medrese Portalı”, **Selamet**, S. 4, Ankara 1962, s. 14; M. İzzet Güler, “Anadolu Beylikleri Devri Mimarîsi”, **İBD**, S. 28, Ankara, 1969, s. 28-29; Oktay Aslanapa, “Ortaçağın En Eski Yatılı İlim ve Kültür Müesseseleri”, **Türk Kültürü**, S. 12, Ankara 1963, s. 40.

⁶³⁹ İmparator Traian’a ait bu kitâbenin metni için bkz. Temizsoy-Uysal, **Karaman**, s. 81.

mangal penceresi olan, üçer adet odalar yer almaktadır⁶⁴⁰. Doğu tarafında, bu hücrelerden başka, köşede bir oda, bu odayla giriş eyvanı arasında daha dar bir oda vardır. Batı tarafında ise, gene üç hücreden başka köşede kubbeli bir oda ile bitişiğinde dikdörtgen şeklinde başka bir kubbeli oda yer alır⁶⁴¹.

Medresenin, bu bölümlerinden başka, ana eyvanın sağında ve solunda kubbeli birer odası daha vardır. Batıdaki oda aynı zamanda Nefise Hâtun'un türbesidir. Burada medfun olanlarla ilgili bir kitâbe yoktur. Kapı üstündeki iki satırlık kitâbenin ilk satırında; "Fazl Allah'ın elindedir. İstedigine verir. O büyük fazl sahibidir." anlamında kayıtlar vardır⁶⁴². Ana eyvanın doğusundaki kubbeli oda ise, kışlık dershanedir. Dershane kapısı üstünde, "Peygamber Aleyh-is-selâm buyuruyor: Kıyâmet gününde üç zümre şefaât edici olacaktır: Peygamberler, sonra âlimler, sonra şehidler" anlamında bir hadis-i şerif yazılıdır⁶⁴³. Dershaneye bitişik odaya ait, kapının üstünde ise, "Peygamber Aleyh-is-selâm buyuruyor: İlim erkek-kadın her müslümana farzdır"⁶⁴⁴ anlamına gelen bir hadis-i şerif yer almaktadır.

Hâtuniye Medresesi'nin mimarîsinde genel olarak Selçuklu geleneğini görmek mümkündür. Bununla beraber eser, gerek mimarî, gerekse süslemeler açısından, kendine has bir takım özelliklere de sahiptir⁶⁴⁵. Bunlardan en önemlisi, o döneme kadar genellikle beşik-tonozlu olan hücrelerin, bu medresede kubbeli olarak ortaya çıkmasıdır⁶⁴⁶.

Vakfiyesi/Vakıfları: Hâtuniye Medresesi'nin vakfiyesi, günümüze kadar gelebilmiştir⁶⁴⁷. Tomar halinde, sıkça dokunmuş bir bez üzerine sülüsle yazılmış olan vakfiyenin, günümüze ulaşabilen kısmı yaklaşık dokuz metredir⁶⁴⁸. Şahitlerin isimlerinin bulunduğu kısmın, hemen altındaki kayıtlara göre, 787 H./1385 M.

⁶⁴⁰ Bkz. Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 216; Sözen, *Aynı eser*, c. I, s. 142; Ayrıca bkz. Dülgerler, *Aynı tez*, s. 136.

⁶⁴¹ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 55; Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 216.

⁶⁴² Konyalı, *Karaman*, s. 472; İkinci satırda vakfın yerinde sarfedilmesi ile ilgili kayıtlar vardır.

⁶⁴³ Bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 471; Ünal, "Aynı makale", s. 846; Özudoğru, *Aynı tez*, s. 128.

⁶⁴⁴ Konyalı, *Karaman*, s. 470; Ünal, "Aynı makale", s. 846; Özudoğru, *Aynı tez*, s. 128.

⁶⁴⁵ Sözen, *Aynı eser*, c. I, s. 144.

⁶⁴⁶ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 222; Kubbeli hücrelerin, XV. yüzyılın ortalarında yapılmaya başlandığı göz önünde tutulursa, Hâtuniye Medresesi'ndeki bu yeniliğin önemini daha iyi anlamak mümkündür.

⁶⁴⁷ Vakfiye, hâlen Konya-Yusuf Ağa Kütüphanesi, 10391 numarada kayıtlıdır.

⁶⁴⁸ Vakfiye, uzun süre rutubetli bir ortamda kalmış olmalı ki, baş tarafları okunamayacak derecede yıpranmış ve bazı yerleri de çürümüştür.

tarihinde, Konya hâkimi Mevlânâ Cemâleddin Mehmed⁶⁴⁹ tarafından düzenlendiği anlaşılmaktadır. Baş tarafta okunamayan kısımlardan sonra gelen satırlarda, medresenin vakıfları yer almaktadır. Buna göre;

Medreseye bitişik bağ, Lârende'de değirmen ve bitişigindeki yer, Lârende'de şirlaşanhâne, şireçhâne veya tahinhâne, Lârende'de Yoğundubar mevkisindeki dükkânın dörtte üçü, Lârende'de Gölcük Mahallesi'ndeki bezirhânenin tamamı, Lârende'ye bağlı Sinle Köyü'ndeki dükkân, Lârende'de tarla, Göderegümü Köyü'nde iki ayrı yer, Lârende'de Harbende ve Nureddin bağları olarak tanınan iki tarla, Göderegümü Köyü'nde Fakih tarlası, Lârende'de Emeksuvan mevkisinde yer ile ayrı bir tarla, Lârende'de Yeşiltepe mevkisinde yer, Göderegümü Köyü'nde yer, ayrı bir tarla ile Tavus yeri adı verilen tarlanın yarısı, medresenin gelirlerini teşkil etmektedir⁶⁵⁰.

Bundan başka, medrese türbesinin bakım ve tamiri ile bu işleri yerine getirecek görevliler için, bazı vakıflar da tahsis edilmiştir⁶⁵¹. Bu vakıflar, Lârende'de Subaşı Hoca Yunus değirmeni ile aynı yerde Karadavud oğlu Mahmud Paşa'nın mülkü gibi gelirlerdir. Burada değirmenin gelirlerinin nasıl ve nerelerde sarfedileceği de belirtilmiştir.

Vakfiyedeki kayıtlardan, Nefise Hatun'un, ek bir vakfiye ile medreseye daha başka vakıflar tahsis ettiği anlaşılmaktadır. Bu vakıflar, Lârende'de Emeksuvan Mevkisi civarındaki yer ile, yine Lârende'nin kuzey tarafında yer alan, Ziyeddin yeri diye tanınan Tayı buzhânesi civarındaki yerdir. Bu ek vakfiyede ayrıca Nefise Hatun'un ölen oğlu Karaman Bey'in türbesi ile Alacasuluk mevkisinde yaptırdığı zâviye için vakıflar tahsis edilmiştir.

Hâtuniye Medresesi'nin vakıfları, tahrir kayıtlarında da yer almaktadır. 1476 tarihinde, medresenin vakfiyesinde kaydedilen vakıflardan başka, yeni vakıfların ilâve edildiği görülmektedir. Müessesenin vakıfları 1476 tahririnde şöyle kaydedilmiştir⁶⁵²:

⁶⁴⁹ Mevlânâ Cemâleddin Mehmed burada kadıların, hâkimlerin ve vâlilerin en bilgini ve en âdili gibi sıfatlarla zikredilmiştir.

⁶⁵⁰ Medresenin gelirleri hakkında bkz. İ. Hakkı Konyalı, "Bir Hüccet İki Vakfiye", VD, VII, Ankara 1968, s. 107-108; Aynı mlf, **Karaman**, s. 478-479.

⁶⁵¹ Bkz. Konyalı, "İki Vakfiye", s. 108-109. Burada, Nefise Hâtun'un, medrese odalarından birini türbe olarak ayırdığı da kaydedilmektedir.

⁶⁵² Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 27.

Lârende'ye bağlı Fisandon Köyü'ndeki⁶⁵³ değirmenin 9,5 sehmi, Çifte hamamdan hisse, Çeltik değirmenin 6/2 sehmi, harap değirmen, mezkûr değirmene bitişik yer, (2 mudluk), el-Hacem bağı, Alacasuluk'ta bağ, Hızırilyaslık'ta bağ, Mercân bağı (harap), Fahreddin yerinin yarısı, medreseye bitişik yerin dörtte bir hissesi, Zâim değirmenin yanında yer, Harbende bahçesi yeri, Emeksuvan Köyü'nde 3 kıt'a yer, Tayı buzluğunda yer, Kızılcaöyük'te yer, Mağara altında yer, Göderegümü Köyü'nde⁶⁵⁴ yer, Emir Musa Köyü'ndeki bağın dörtte bir hissesi.

1483 tarihinde, 4055 akçelik geliri olan Hâtuniye Medresesi'nin vakıflarında, bir önceki tahrire göre kısmen artış görülmektedir. Medresenin 1476 kayıtlarında yer alan vakıflarından bir kısmı da, bu kayıtlarda daha açık bir şekilde kaydedilmiştir. Müessesese, 1483 tahrir kayıtlarına göre şu vakıflara sahiptir⁶⁵⁵:

Kal'a içindeki Hâtun hamamının tamamı, Çeltik değirmenin 6,5 sehmi, Fisandon Köyü'ndeki diğer değirmenin 9,5 sehmi, Emeksuvan Köyü'nde 3 kıt'a yer, Harbende bahçesi gelirinin dörtte biri, 2 kıt'a Kızılcaöyük yeri gelirinin dörtte biri, 1 kıt'a Kavak yeri gelirinin dörtte biri, Foni vadisinde 1 kıt'a harap değirmene bitişik yer, 1 kıt'a el-Hacem bağı gelirinin dörtte biri, Alacasuluk'ta harap bağ, mezkûr medreseye bitişik yer, harap Mercan bağı, Foni vadisinde harap değirmen, Göderegümü Köyü'nde 5 kıt'a yer, 1 kıt'a Tavus yerinin yarısı, Gököyük'te 2 kıt'a yer, mezkûr köyün yakınında 1 kıt'a yer, 1 kıt'a burçak yeri, kümes yeri, Emir Musa Köyü'ndeki bağın dörtte bir hissesi, Hayreddin yerinin yarısının dörtte bir geliri Hızırilyaslık'ta bağın üçte biri.

1500 tarihinde, aynı vakıflara sahip olan⁶⁵⁶ medresenin, toplam geliri 3535 akçedir. 1530'da, yıllık geliri 6770 akçeye yükselen müessesenin vakıfları da; Lârende'de Kal'a içindeki Hâtun hamamının tamamı, Çeltik değirmenin 6,5 sehmi, Fisandon Köyü'ndeki diğer değirmenin 9,5 sehmi, Foni vadisindeki değirmen, 16 kıt'a yer, ve 5 kıt'a bağ olarak kaydedilmektedir⁶⁵⁷.

Vakıf İdarecileri: Vakfiyede, mütevellilik görevini hayatta olduğu sürece Nefise Hatun'un kendisinin yürüteceği, O'ndan sonra kıyamete kadar, evlâdının

⁶⁵³ Şimdiki Dereköy'dür (*Mülki İdare*, s. 578).

⁶⁵⁴ Eski adı Göndere, şimdiki adı ise Yazılı olan köydür (*Mülki İdare*, s. 578).

⁶⁵⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 45; Coşkun, *Aynı tez*, s. 78-79.

⁶⁵⁶ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 63.

⁶⁵⁷ BOA. TD. 387, s. 118.

evlâdının bu işi üstleneceği belirtilmiştir. Eğer kendi soyundan bu işi yürütecek kimse bulunmazsa, Lârende kadılarının müteveli olacağı ayrıca ifade edilmiştir⁶⁵⁸.

Vakfiyede belirtilen şartlara göre müteveli, her yıl Regâib gecesinde, Şaban ayının ortasında bir gecede, Kadir gecesinde Ramazan ve Kurban Bayramları'na ait ikişer gecede, zaferân, tahin, şıra ve baldan hazırlanmış on mudluk⁶⁵⁹ helva yaptırarak ikram edecektir. Bundan başka medrese ile türbe için, her yıl dört batman balmumu ile kandillere zeytinyağı alacaktır.

Öğretim Kadrosu: Vakıf şartları arasında, medreseye tayin edilecek müderris hakkında bir takım özellikler aranmıştır. Buna göre müderris, Hanefi mezhebinden, tefsir, hadis, usûl ilimlerini iyi bilen, dinî bilgisi yüksek fazilet sahibi bir kişi olacaktır. Hanefi mezhebinden bir müderris bulunamadığı takdirde, Şafî mezhebinden birisi tayin edilebilecektir.

Medresenin iki muidi⁶⁶⁰, beş fıkıh âlimi, bir nâzırı⁶⁶¹, bir müezzini, bir ferrâşı⁶⁶² ve bir de kapıcısı olacaktır. Ferrâş ve kapıcı medresenin her tarafını süpürüp, dersane yaygılarını yayacak ve kandilleri yakıp söndüreceklerdir⁶⁶³.

Vakfiyede bu şartlardan başka medrese görevlilerinden bazılarının alacağı ücretler de tespit edilmiştir. Buna göre müderrise 25, muide 6, müezzine 5 sehm (hisse) yıllık olarak verilecektir.

1476 tarihli tahrir kayıtlarda, medreseden, "Vakf-ı Medrese-i Hâtun der Nefs-i Lârende Müderris Mevlânâ Şemseddin bi hükm-i Sultanî, Muid Mevlânâ Bedreddin bi mektub-i İbrahim Bey, Vakfiye görüldü"⁶⁶⁴ şeklinde bahsedilmektedir. Burada müderris, pâdişah fermanyıyla tayin edilirken, muid için, -Karamanoğlu İbrahim Bey'in beratıyla- daha önce yapılan görevlendirme aynen kabul edilmiştir.

⁶⁵⁸ Vakfiyede, Lârende kadısı olan Cemâleddin'in, -yaşadığı sürece- medrese ve türbeye nâzır tayin edildiği de belirtilmiştir.

⁶⁵⁹ Anadolu'da, 20 İstanbul kilesi bir mud olarak kabul edilmiştir (Bkz. Uzunçarşılı, "İmaret", s. 99, dipnot: 2).

⁶⁶⁰ Lügatte, iâde eden anlamına gelen muid, vakfiyelerde medresede talebenin derslerini müzakere eden, müderrisin takrirlerini iâde ve izah eden kişi olarak geçmektedir (Bkz. A. Himmet Berki, **Vakfa Dair Yazılan Eserlerle, Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tabirler**, Ankara (Tarihsiz), s. 38).

⁶⁶¹ Nâzır, vâkıf veya hâkim tarafından tayin olunarak, mütevellinin tasarrufuna nezâret etmekle görevlidir (Bkz. Berki, **Aynı eser**, s. 44).

⁶⁶² Ferrâş, medrese, imaret ve cami gibi müesseselerin, tertip ve düzeni, tefrişi ile görevli kişidir (Bkz. Berki, **Aynı eser**, s. 18).

⁶⁶³ Bu konuda bkz. Konyalı, "İki Vakfiye", s. 108; Aynı mlf, **Karaman**, s. 479-480.

⁶⁶⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 27.

Medresenin müderrisi, 1483 tarihinde Mevlânâ Tâceddin idi⁶⁶⁵. 1500 tarihinde ise, medresenin tasarrufu Mevlâna Eyyüb elindedir⁶⁶⁶.

İbrahim Bey İmaret Medresesi (Lârende)

Yeri: Karamanlı döneminin nâdide eserlerinden biri olan bina il merkezinde aynı adla bilinen mahallededir.

Yaptıranı ve Tarihi: Giriş kapısı üzerinde bulunan kitâbesine göre, 836 H./1432 M. tarihinde Karamanoğlu II. İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır⁶⁶⁷. Osmanlı sülüsüyle Arapça 5 satır halinde yazılmış olan kitâbenin metni şöyledir⁶⁶⁸:

١- مفتحة لحم الابواب

٢- هذا ذكر وان للمتقين لسن مأب

٣- بنى السلطان الافخم والخابان الاعظم مالك رقاب الامم مولى ملوك العرب والعجم واضع
مراسم العدل والاحسان

٤- وهادم قواعدالجور والطغيان قاتل الزنادقة والمشركين قاهرالفجة والملحد ين ناصر شرع
وبشرع اندر ز اقبالش نظام ناسخ شرك وبشرك اندر زيتغش اضطراب

٥- تاج الدنيا والدين ابراهيم بن المرحوم محمد بن قرمان ضاعف الله اقتداره والى الخيرات
ابتد اره هذه العمارة المباركة للصادرين والواردين من اى طائفة كانوا من المسلمين فى

شحر محرم الحرام سنة ست وثلثين وثمانماية

Türkçe Anlamı:⁶⁶⁹ Ulu sultan, yüce hâkan milletlerin dizginlerini elinde tutan, Arap ve Acem hükümdarlarının efendisi, adalet ve ihsanın kurucusu, haksızlık, zulüm ve azgınlığı yıkan, zındıkları, müşrikleri öldüren, günahkârı, mülhidleri kahreden, şer-i şeriye layıkıyla yardım eden, şirke kılıcıyla düzen veren, din ve dünyanın tâcı Karamanoğlu Mehmed oğlu İbrahim Allah iktidarını ve hayır

⁶⁶⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 45.

⁶⁶⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 63.

⁶⁶⁷ İmaret Medresesi'nin iki mufassal vakfiyesinin tarihi, Şevval 835 H./1431 M. tarihidir. Bu durumda imâretin, vakfiyenin tanzim edildiği tarihten yaklaşık üç ay sonra yani 836 H. Muharreminde tamamlandığı anlaşılmaktadır (Bu konuda bkz. D. Ali Gülcan, **Karamanoğlu II. İbrahim Bey ve İmâreti Tarihçesi**, Karaman 1983, s. 56-57).

⁶⁶⁸ Kitâbenin metni için bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 408; Türkmen, **Aynı tez**, s. 101.

⁶⁶⁹ Metnin Türkçe anlamı için bkz. Türkmen, **Aynı tez**, s. 102.

niyetlerini ziyade etsin. Bu mübarek imaret müslümanların hangi taifesinden olursa olsun gelip-gidenler için H. 830 Muharreminde yaptırdı.

İmaret Medresesi'nin bânisi İbrahim Bey, başta Karaman olmak üzere Konya, Ereğli, Niğde, Anamur gibi yerlerde çok sayıda eserler⁶⁷⁰ yaptırmıştır.

Mimarîsi ve Müstemilâtı: Mimarının kim olduğu bilinmeyen eser, mescid, dârü'l-kurra, dârü'l-huffâz, medrese, misafirhâne ve yemekhâne gibi kısımlardan meydana gelmektedir⁶⁷¹. Bugün cami olarak kullanılan bina, iki katlı bir plân üzerine, yapılmış olup, kapalı avlulu ve dört eyvânlıdır⁶⁷². Giriş ve son cemaat revakı kuzey cephede bulunmaktadır. Üç kubbeyle sahip revakın, XIX. yüzyılda yıkıldığı⁶⁷³, ancak 1964-65 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edildiği bilinmektedir. Tamamen kesme taştan yapılmış olan binanın, taçkapısı⁶⁷⁴ oldukça süslü olup, üzerinde kabartma halinde beş satırlık sülüs kitâbe yer almaktadır.

Giriş eyvanının solunda, penceresiz bir oda, sağında ise ikinci kata çıkışı sağlayan merdiven bulunmaktadır. Giriş eyvanından, üzeri tepe pencere⁶⁷⁵ bir kubbe ile örtülmüş olan, kare plânlı avluya geçilir. Avlunun ortasında vaktiyle bir havuzun bulunduğu anlaşılmaktadır⁶⁷⁶. Orta mekân olarak nitelendirebileceğimiz avlunun, gerek doğu, gerekse batısında, birer pencereden ışık alan yan eyvanlar yer almakta, bu eyvanların kuzeyinde ise, içlerine dar birer medhalden girilen tonoz örtülü bir oda bulunmaktadır⁶⁷⁷. Birer pencere ile ışık alan bu odaların, dârü'l-huffâz olarak kullanılmış olabileceği tahmin edilmektedir⁶⁷⁸. Avlunun kuzey-doğu ve kuzey-batı köşelerindeki kapılarından girilen dikdörtgen odalar, ikişer pencere ile

⁶⁷⁰ İbrahim Bey'in muhtelif yerlerde yaptırdığı bu eserler için bkz. Gülcan, **İmaret**, s.123-126.

⁶⁷¹ Bkz. Gülcan, **İmaret**, s. 55; Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 67, Konyalı, **Konya**, s. 406.

⁶⁷² Dülgerler, **Aynı tez**, s.140; Diez-Aslanapa-Koman, Aynı yer. Külliye şeklinde inşa edilen eser için, Evliya Çelebi (**Seyhatâme**, c. 9-10, s. 33-34), "Karamanoğlu İbrahim Bey Medresesi"; İ. Hakkı Uzunçarşılı ("Karamanoğulları Devri Vesikalarından İbrahim Bey'in Karaman İmâreti Vakfıyesi", **Bellekten**, c. I, Ankara 1937, s. 57-58, 111) ve Halil Edhem ("Vesâik", **TOEM**, cz. 13, s. 827, 829) "İmaret Medresesi" tâbirini kullanmaktadır. İlmî yönü ön plânda olan bu müessese için, biz de aynı adı kullanmayı tercih ettik.

⁶⁷³ Hasan Özönder, "Karamanoğlu İbrahim Bey İmâreti ve Vakfıyesi", **II. Vakıf Haftası Kitabı**, Ankara 1985, s. 127.

⁶⁷⁴ Binanın kapı kanatları, pencere kapakları ve çinili mihrabı, 1907 tarihinde İstanbul'a götürülüp Arkeoloji Müzesi'nde koruma altına alınmıştır. Eserler, 1948 tarihinde Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'ne gönderilmiştir.

⁶⁷⁵ Benzeri pencereler, Konya'da İnce Minare Dârü'l-hadis'i ile Karatay Medresesi'nde de yer almaktadır.

⁶⁷⁶ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 409; Özönder, "Aynı makale", s. 128.

⁶⁷⁷ Bkz. Dülgerler, **Aynı tez**, s. 141.

⁶⁷⁸ Özönder, Aynı yer.

ışık alır. Her iki kapının yanlarında niş şeklinde birer seki bulunmaktadır⁶⁷⁹. Binanın güneyinde, mescid olarak kullanılan ana eyvan, enfes çinilerle kaplı mihrabın sağ ve solundaki, altlı-üstlü pencerelerle aydınlanmaktadır. Ana eyvanın doğu ve batısında yer alan kubbeli geniş mekânların, muhtemelen müderris odası olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. İkişer pencere ile ışık alan⁶⁸⁰ odaların, her iki kapısı üzerindeki taşlara, dönemin sülüsü ile Arapça vakfiye özetleri kazdırılmıştır⁶⁸¹.

Binanın ikinci katına ait plân, birinci kata göre farklıdır⁶⁸². Bu kattaki odaları, birinci kattaki ana eyvan ile bu eyvanın sağında ve solunda yer alan kubbeli odaların yer aldığı güney cephesi dışında, avlunun üç cephesini çevrelemektedir. Giriş eyvanının sağındaki kapıdan geçilerek çıkılan merdivenlerden ikinci katın kuzey-batı köşesindeki odaya ulaşılmaktadır. Gerek minareye geçiş, gerekse çatıya çıkış, bu mekândan gerçekleşmektedir. Burada aynı zamanda diğer mekânlara geçilmektedir. Üst katta bu odadan başka dört adet daha, çeşitli ebadlarda odalar bulunmaktadır. Bunlardan doğu ve batı cephesinde olanlar diğerlerine göre daha büyük olup üçer pencere ile ışık almaktadır. Kuzey-doğu köşedeki oda, tek pencere ile ışık alırken, giriş eyvanının üstündeki oda, avluya sivri kemerli bir pencere ile açılır. Yukarıda bahsi geçen, kuzey-batı köşedeki oda da, gene tek pencere ile aydınlanmaktadır. Odaların yatakhane olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir⁶⁸³.

Binanın kuzey-batı köşesinde yer alan minaresi, muhteşem bir dekora sahiptir⁶⁸⁴. Şerefe kapısı güney yerine doğuya bakmaktadır.

Güney-batı köşede bulunan kümbette⁶⁸⁵, İbrahim Bey ile oğulları Alâeddin ve Kasım Bey'lere ait üç sanduka vardır⁶⁸⁶.

⁶⁷⁹ Özönder, Aynı yer.

⁶⁸⁰ Güney-batı köşedeki odanın batı penceresi, İbrahim Bey'in türbesine açılmaktadır.

⁶⁸¹ İmarat Medresesinin bez üzerine yazdırılmış bir vakfiyesi bulunmasına rağmen, kapı üstlerindeki mermerlere vakfiye özetlerinin niçin yazdırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Özönder, bu uygulamanın dönemin bazı sosyo-politik endişelerinden kaynaklanmış olabileceğini ifade ederken (bkz. Aynı yer), Gönül Cantay ise, meseleyi, vakfın sağlamlığı ve devamlılığı açısından değerlendirir (Bkz. "Türklerde Vakıf ve Taş Vakfiyeler", s. 150).

⁶⁸² Plânların mukayesesi için bkz. Diez-Aslanapa-Koman, Aynı eser, s. 67-68.

⁶⁸³ Bkz. Konyalı, Karaman, s. 409.

⁶⁸⁴ Minare hakkında bilgi için bkz. Gülcan, İmarat, s. 66-67; Taş ve çini süslemeler için ayrıca bkz. Özüdoğru, Aynı tez, s. 152-154.

⁶⁸⁵ Kümbetin mimarisi hakkında bilgi için bkz. Diez-Aslanapa-Koman, Aynı eser, s. 81-83.

⁶⁸⁶ Bkz. Konyalı, Karaman, s. 511-514.

İmaret Medresesi'nin günümüze ulaşabilen kısımlarından biri de taçkapının karşısındaki çeşmedir. Kitâbesi olmayan eser, ahenkli motifleriyle dikkat çekmektedir⁶⁸⁷.

Vakfiyeleri

Taş (Özet) Vakfiyeler: İbrahim Bey İmaret Medresesi'nin, bez üzerine yazılmış orjinal vakfiyesinin yanında, binanın içindeki güney-doğu ve güney-batı köşe odalarının kapı üstlerinde, ayrıca mermer üzerine kazılmış vakfiye özetlerinin olduğunu daha önce belirtmiştik. Osmanlı sülüsü ile Arapça olarak yazılan bu kitâbelerden, soldakının metni şu satırlardan oluşmaktadır⁶⁸⁸:

- ۱- وقف الامير المعظم
- ۲- والسultan المكرم ابرهيم محمد بن قرمان خلد ملكه
- ۳- على مصالح هذه العمارة سبعة اسحم و عشرة
- ۴- جزاً من سحم واحد اصل اثني عشرة سحماً من حمام سكر چشمه الكاين بلارنده
- ۵- بسنله كوى و نصف حمام پاشا امام بابالسر و جملة حمام چردقلو بغازى التى
- ۶- و جملة ارض عقرب و جملة كرم ولد الحاج علاءالدين مع العمارة فيه و نصف طاخونة
- ۷- ابوبكر اجه و نصف طاخونة الحاج على و نصف خان خول چلبى و جملة البزازية و جملة كرم
- ۸- الحاج يوسف قريب قنى القاضى و جملة كرم خواجه لولوف مع العمارة فيه
- ۹- بنا حية چقلوجه

Türkçe Anlamı:⁶⁸⁹ Büyük emir, mükerrem Sultan Karamanoğlu, Mehmed oğlu İbrahim, -Allah mülkünü daim kılsın- bu imâreti için, Lârende'ye tâbi Sinle Köyü'nde tamamı on iki sehîm olan Sekizçeşme hamamının 7 ve 1/10 sehmini, Sır-Uğrunkapı önündeki Paşa hamamının yarısını, Gazialp'taki⁶⁹⁰ Çardaklı hamamının tamamını, Akrep yeri olarak bilinen yerin, Hacı Alâeddin oğlunun üzüm bağıyla, buradaki yapılarının tamamını, Ebu Bekir Ece, Hacı Ali değirmenlerinin ve Hal

⁶⁸⁷ Çeşmenin mimarîsi için bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 83; Süslemeleri için bkz. Özüdoğru, *Aynı tez*, s. 163-164.

⁶⁸⁸ Vakfiye metni için bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 413; Türkmen, *Aynı tez*, s. 104.

⁶⁸⁹ Bkz. Özönder, "Aynı makale", s. 128; Türkmen, *Aynı tez*, s. 104-105; Gülcan, *İmaret*, s. 119.

⁶⁹⁰ Burası Gazalpa olarak da bilinmektedir.

Çelebi hanının yanlarını, bedestenin ve kadı-lağımı yanındaki Hacı Yusuf ve Çakılluca civarındaki Hoca Lü'lü üzüm bağlarının tamamını vakfetti.

Soldaki vakfiye özetinde ise, şu kayıtlar yer almaktadır⁶⁹¹.

۱- ومن جملة اوقاف

۲- العمارة المبجلة التي فناء العمارة و جملة

۳- الفرن امامها و جملة الارض بامكسون و جملة ارض سراج على و جملة

۴- ارض حافظ مسمود الكاننتين بقزلجه يوك و جملة الارض بوادي فونى

۵- قيب التل و جملة قرية افرا و نصف قرية غفريات و قزل كلسه و دد كى و ايداونيه قشلاغى

۶- جملة قرية ويرانلو سالور كابنة بصحراه قونيه و جملة قرية قالك اجور و قزلجه كوى

و قياجق و ارته ويران

۷- و كافرانى و بيلجك و چيلاق و مزرعة اجه و بلجك الاصغر و جملة قرية بالغنده من قرى بكشحرى

۸- جملة قرية عمرانلر جملة قرية اشق بكار و جملة قرية شمس الدين من قرى موت و قفا

صحيحاً لازماً

Türkçe Anlamı:⁶⁹² Vâkîf, imaret avlusundaki sebze bahçesini, imâretin önündeki fırının tamamını, Emekseven'deki yer ile, Kızılcayağ'daki Hafız Mesud⁶⁹³ ve Saraç Ali Köyü'nün, Funi vadisi'ndeki hüyüğün yakınındaki tarlalarının, İfra Köyü'nün⁶⁹⁴ tamamı ve Gaferiyyat Köyü'nün⁶⁹⁵, Kızılkilise, Düdüğümü ve Uraydonya kışlağının yarısını, Konya'nın Sahra Nahiyesi'ne tâbi Viranlusalur Köyü'nün ve Kalınahur, Kızılcaköy⁶⁹⁶, Kayacık⁶⁹⁷, Ortaviran, Kâfiröreni, Bilecik, Çaplak Ece çiftliği, Küçük Bilecik, Beyşehir'in köylerinden Balağanda, Umranlar, Mut'un, Işıkpınar ve Şemseddin köylerinin tamamı sahih ve lüzumlu vakıf olarak vakfetmiştir.

⁶⁹¹ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 413-415; Türkmen, **Aynı tez**, s. 106.

⁶⁹² Bkz. Özönder, "Aynı makale", s. 128; Konyalı, **Karaman**, s. 415.

⁶⁹³ Bugünkü Kâzım Karabekir'e bağlı Mesudiye Köyü olmalıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 579).

⁶⁹⁴ Bugünkü Yeşildere Kasabası'dır (**Mülkî İdare**, s. 580; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 5).

⁶⁹⁵ Kâzımkarabekir İlçesi (**Mülkî İdare**, s. 579).

⁶⁹⁶ Bugünkü Kızılcakuyu olmalıdır (**Mülkî İdare**, s. 565; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 5).

⁶⁹⁷ Aynı adla bugün de mevcuttur (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

Esas Vakfiyeler

İbrahim Bey İmaret Medresesi'nin orjinal vakfiyesi, halen Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde, 10727 numarada kayıtlıdır⁶⁹⁸. Tomar halindeki vakfiye, bir bez üzerine Arapça olarak yazılmıştır. Uzunluğu 17 m., eni ise 25.5 cm.'dir. Esas iki vakfiye mufassal olup, 825 H./1421 M. tarihlidir⁶⁹⁹. Diğer ilâve vakfiyeler, sırasıyla 843 H./1439 M., 849 H./1445 M., 870 H./1465 M., 851 H./1447 M. tarihini taşımaktadır⁷⁰⁰. 340 satırdan meydana gelen vakfiyenin, baştan üçüncü satırının kenarında, İbrahim Bey'e ait, "Bana nispet edilen bu vakfiye sahihdir" şeklinde bir tescil şerhi ile tuğrası yer almaktadır⁷⁰¹. Bundan sonra İbrahim Bey'in oğulları Mehmed, İshak beylerin ayrı ayrı, Pîr Ahmed ve Kasım beylerin müşterek tuğraları görülmektedir⁷⁰². Vakfiye, dönemin Karaman kadısı Ali bin Mehmed bin Süleyman Fakih ile, ulemâdan Sirac bin Sâdeddin tarafından tasdik edilmiştir⁷⁰³. Benzeri bir uygulama da Osmanlılar zamanında gerçekleşmiş, İbn Kemal, Sâdeddin Sâdi gibi şeyhülislâmlar, kendi el yazıları ile vakfiyeyi tasdik etmişlerdir⁷⁰⁴.

Vakfiyede, tasdik kısmından sonra bir mukaddime yer almaktadır⁷⁰⁵. Burada Tanrı'nın kemali, kudret ve azâmetine ve Hz. Peygamberin elçiliğine, insanların emellerine göre karşılık göreceklere dair açıklamalar ile, Karamanoğlu İbrahim Bey'in hayrât, ulum ve maarif işlerine gösterdiği ilgiden bahsedilmektedir⁷⁰⁶.

Vakfiyeye Göre İmaret Medresesi'nin Sınırları: Mukaddimeden sonra, İmaret Medresesi'nin sınırları da belirlenmektedir⁷⁰⁷. Buna göre eser, Lârende'nin doğusunda Yoğunduvâr⁷⁰⁸ mevkinde, bir tarafı Mukbil'ül Muhammedî vereseleri mülkleriyle, diğer tarafı dere, üçüncü tarafında Sâkiye denilen dere⁷⁰⁹ ve Rahime

⁶⁹⁸ İbrahim Bey İmaret Medresesi'ne ait bu vakfiye, İ. Hakkı Uzunçarşılı tarafından üzerinde teferruatlı bir şekilde çalışma yapılarak neşredilmiştir. Bkz. "İmaret", s. 57-127. Vakfiyenin yakın zamanda yazıldığı anlaşılan Arapça sureti, VGMAD. 2113'te kayıtlıdır.

⁶⁹⁹ Uzunçarşılı, "İmaret", s. 56.

⁷⁰⁰ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 416; Özönder, "Aynı makale", s. 130.

⁷⁰¹ Gülcan, **İmaret**, s. 68; Özönder, Aynı yer.

⁷⁰² Pîr Ahmet ve Kasım Beylerin tuğralarının müşterek olması, vakfiyenin her iki kardeşin müşterek hükümetleri zamanında tasdiklendiğini göstermektedir.

⁷⁰³ VGMAD. 2113, s. 336; Ayrıca bkz. Uzunçarşılı, "İmaret", s. 92.

⁷⁰⁴ Bkz. Gülcan, **İmaret**, s. 69.

⁷⁰⁵ Hemen hemen bütün vakfiyelerde görülen bu klasik usule, İbrahim Bey vakfiyesinde de uyulmuştur.

⁷⁰⁶ VGMAD. 2113, s. 337-338; Uzunçarşılı, "İmaret", s. 92.

⁷⁰⁷ VGMAD. 2113, s. 339; Konyalı, **Karaman**, s. 418; Gülcan, "İmaret", s. 88-89.

⁷⁰⁸ Yağdere Mevkisi olarak da bilinir (Gülcan, **İmaret**, s. 88).

⁷⁰⁹ Bilgi için bkz. Gülcan, **İmaret**, s. 89, dipnot: 10).

Hâtun Hanikâhı vakfı ile dördüncü tarafı da Alâiyeli Mahmud Bey oğlu Emir Mustafa'nın mülkleri ve Celâleddin Müstevfi'ye⁷¹⁰ ait evkâf ile sınırlandırılmıştır⁷¹¹.

Vakıfları: İbrahim Bey, bu ilim, aynı zamanda hayır müessesesi için çok zengin vakıflar vakfetmiştir. Vakfiyede bu vakıflar şöyle sıralanmaktadır:

Lârende'de Sinleköy⁷¹² olarak bilinen mahallede, erkek ve kadınlara mahsus çifte hamamın⁷¹³ 17 sehinden 7 sehmi ve bir sehmin 10 cüz'ünü, Lârende'de Ağırca⁷¹⁴ yakınındaki Paşa hamamının yarısı, Gâzi Alp (Gazalpa) köprüsü yakınındaki Çardaklı hamamının tamamı, Akrep yeri diye bilinen arazinin tamamı, bazı köy, mezra ve çiftliklerin gelirleri, (bunlar, Kalnahur Köyü⁷¹⁵, Kızılcaköy, Kayacık ve Ortaviran Köyleri ile Kâfirviran⁷¹⁶ Bilecik, Küçük Bilecik⁷¹⁷, Çaplak ve Rece⁷¹⁸ mezzaları ve çiftlikleridir). Lârende'ye bağlı Gaferiyat (Kâzım Karabekir) Köyü'nün yarısı, (Gaferiyat Köyü; Kızılkilise Düdüğü⁷¹⁹ Uraydonya⁷²⁰ kışlağını ihtiva eder). Lârende'de Pinkal oğlu Hacı Veli hanının yarı hissesi, Lârende'de bedestenin tamamı, Lârende'de Çakıllica ahır mevkisinde Hoca Lü'lü bağının tamamı, Lârende'ye bağlı İfra Köyü'nün tamamı, Lârende'de Emeksuvan mevkisinde arazi, Lârende'ye bağlı Funi mevkisinde araziler, Lârende'de Hacı Yusuf nâmı ile bilinen bağın tamamı, Lârende'de Bekir Ece değirmeni yakınındaki Hacı Alâeddin oğlu bağının tamamı, Bekir Ece değirmeninin yarı hissesi, Lârende'de Hacı değirmeninin⁷²¹ yarı hissesi, imâretin karşısındaki fırının tamamı, Konya'nın Sahra

⁷¹⁰ Celâleddin Müstevfi, Selçuklu vezirlerinden idi.

⁷¹¹ Bugün yukarıda bahsi geçen sınırlar, tamamen daralmış ve buraları ekseri şahıs mülkleri içinde kalmıştır.

⁷¹² Hâlen Cedit ve Mahmudiye mahallelerinin bulunduğu semti ihtiva ediyordu (Bkz. D. Ali Gülcan, **Karaman Mahalle Kasaba ve Köyleri Tarihçesi**, (Yay: M. Yavuzaslan), (Basım yeri yok) 1989, s. 6).

⁷¹³ Taş vakfiyede, Sekizçeşme şeklinde geçen hamamın adı, zamanla Sekiçeşme Hamamı'na ve nihayet Seki Hamamı'na dönüşmüştür. Hamam bugün oldukça harap bir durumdadır.

⁷¹⁴ Konyalı, bu adı Uğruca (gizli kapı) olarak belirtir (Bkz. **Karaman**, s. 418).

⁷¹⁵ Hâdim'e bağlı olan bu köyün adı zamanla Kalnağıl şeklinde değişmiştir (Gülcan, **İmaret**, s. 92).

⁷¹⁶ Hâlen Ereğli'ye bağlı Ayrancı Kasabası civarında bir mevki adı olduğu bilinmektedir (Bkz. Gülcan, **İmaret**, s. 94, dipnot: 6).

⁷¹⁷ Gülcan, köylerden birinin, hâlen Bögecik adıyla Ereğli'ye bağlı olduğunu söyler (Bkz. Aynı yer).

⁷¹⁸ Ayrancı-Ereğli ilçeleri arasında, Alaca İstasyonu mevkisindeki harap bir köyün adıdır (Bkz. Gülcan, **İmaret**, s. 94).

⁷¹⁹ Düdüğü, Kâzım Karabekir İlçesi ile Mecidiye Köyü arasındaki mevkinin adıdır (Bkz. Gülcan, **İmaret**, s. 94).

⁷²⁰ Konyalı, **Karaman**, s. 419. Aynı adı Gülcan, Arayda şeklinde okumuştur (Bkz. **İmaret**, s. 94).

⁷²¹ Hâlen Kara Değirmen adıyla bilinen bir değirmenin bulunduğu bilinmektedir (Bkz. Gülcan, **İmaret**, s. 98, dipnot: 14).

Nahiyesi'ne bağlı Viranlusalur Köyü, Beyşehir'e bağlı Ertaş, Kanlıcaöz, Köşk ve Balkan'da⁷²², Umranlar, Işıkpınar köyleri, Mut'a bağlı Şemseddin Köyü.

İlave Vakıflar

835 H./1431 M. Tarihli İlave Vakıflar: Karamanoğlu İbrahim Bey, aynı yıl içinde (835 H./1431 M.) müessese için ilave vakıflar tahsis etmiştir. Bu vakıflar vakfiyede şöyle kaydedilmektedir⁷²³:

Lârende'de Kızılcahöyük mevkinde Hafız Mesud arazisi olarak bilinen yerin tamamı, Lârende'de Güneyi Paşa arazisi ile başka yerdeki arazi, Lârende'ye bağlı Kutlu Köyü⁷²⁴, Lârende'de Gökçe⁷²⁵ oğlu Mehmed Bey arazisi, İmaret yakınındaki Alâeddin Paşa bahçesi, Lârende'de bedesten⁷²⁶ yakınında 20 adet dükkân⁷²⁷.

843 H./1439 M. Tarihli İlave Vakıf: Lârende'de Bebek nâmiyle meşhur ağaçlık arazinin tamamı.

849 H./1445 M. Tarihli İlave Vakıflar: Lârende'de Yenimağara adıyla bilinen yerdeki Yeni değirmenin⁷²⁸ tamamı ve Hacı Celâl Mahallesi yolundaki arazinin tamamı.

870 H./1465 M. Tarihli İlave Vakıflar: Lârende'ye tâbi Devri Köyü'nün⁷²⁹ tamamı, Niğde'ye bağlı Bor Kasabası'nda kadın ve erkeklere mahsus çifte hamamın tamamı, Niğde'ye bağlı Melekubi, Tilsivrisi (675 Nâr⁷³⁰ ve Enegü köylerinin tamamı.

İlave Vakıflar (Tarihsiz): Zenbe⁷³¹ diye meşhur olan Mandos⁷³² Kalesi Nahiyesi'nde kaim Efres⁷³³, Turlos⁷³⁴ Tund⁷³⁵ köyleri ile mahdud köyün tamamı,

⁷²² Hâlen, Konya'nın Hüyük İlçesi'ne bağlı bir köy olup, adı İmrenler olarak değişmiştir (*Mülki İdare*, s. 569; *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 10).

⁷²³ Bkz. Uzunçarşılı, "İmaret", s. 102-103.

⁷²⁴ Konyalı, bu köyün bir adının da Kılbasan olarak söylendiğini belirtir (Bkz. *Karaman*, s. 420).

⁷²⁵ Hâlen aynı adla, Karaman'a bağlı bir köy bulunmaktadır (*İdari Bölünüş*, "Karaman", s. 5).

⁷²⁶ Daha önce bahsi geçen bu bedesten imâretin vakıfları arasında idi.

⁷²⁷ Vakfiyenin 835 H. yılı sonlarında, Karaman Kadıaskeri Emir Ali bin Emir Vâhid tarafından tertip ve tasdik edildiği ayrıca kaydedilmektedir.

⁷²⁸ Şimdi Ağa Değirmeni olarak bilinmektedir.

⁷²⁹ Sudurağı ile Aşırın köyleri arasındaki mevki olduğu anlaşılmaktadır (Gülcan, *İmaret*, s. 112).

⁷³⁰ Narköy adıyla, hâlen Niğde'ye bağlı bir köy ile Nevşehir'e bağlı bir kasaba bulunmaktadır (Bkz. *Mülki İdare*, s. 693, 685).

⁷³¹ Zanapa olarak da bilinen yerin, şimdiki adı Halkapınar olup Konya'nın bir ilçesidir (Bkz. *Mülki İdare*, s. 574; *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 9).

Ermenek'e bağlı Evranlar (Öcenler) Nâhiyesi'nde Emsi Köyü⁷³⁶, aynı nâhiyeye bağlı Bisa Köyü'nün⁷³⁷ tamamı, Lârende'de Fenârizâde diye meşhur hamamın 12 sehminden 5,5 sehmi, Lârende'de Zuzadi Köyü'nün alt tarafında Hunigözlü Mahmud değirmeninin yarısı, Kırınşehir Nâhiyesi'nde Keçikuyu olarak bilinen arazinin tamamı, Gerizot (veya Kerizot) Köyü'nde bir bağın tamamı, Lârende'de Kızıltepe⁷³⁸ yakınında Arz-ı cedid diye bilinen arazinin tamamı.

Bu vakfiyelerden başka, 851 H./1447 M. tarihinde⁷³⁹ İbrahim Bey dönemi ulemâsından İsfahânşah bin Sıddık tarafından ilâve vakıflar tahsis edilmiştir. Bunlar, Lârende'de Emekseven mevkisinde arazi ile yine Lârende'de Şadi Bey arazisi diye bilinen araziden oluşmaktadır.

Tahrir Defterlerindeki Vakıflar: İmaret Medresesi'nin 1476 tahririne göre vakıfları şöyle kaydedilmektedir⁷⁴⁰:

Ova Belviran'a bağlı Ödüloğlanı, Kızılca, Ortaviran, Emre, Göktyük köyleri, Lârende'ye bağlı Düduğümü, İvre, Erayda, Gaferiyat, İvralla, Kutlu, Dervi, köyleri, Miranşehir'e bağlı, Keçikuyu Köyü, Konya Sahrası'na bağlı Örenlisalur Köyü, Kirelin'e bağlı Balkanda Köyü ve Umranlar mezraası, Kıriline bağlı Feranaz Köyü, Ereğli Vilâyeti Mandos'a bağlı Zanapa Köyü, Ürgüp'e bağlı Eneğü Köyü, Mut'a bağlı Şemseddin, Emsi ve Bise köyleri, Lârende'de Sekiz Çeşme hamamının yedi sehmi ve On iki sehminden bir sehmin nısfı öşürü, Lârende'de Mevlâna Fenârî hamamının bir buçuk sehmi, Bor hamamından üç hisse, Lârende'de Paşa hamamı (harap), Çardaklu hamamı (harap), Hoca Veli hamamı (harap), Yeniköprü yanında Bekir Ece değirmeninin yarısı, Hacı Ali Değirmeni (harap), Puhulugöz değirmeni, Yeni değirmenin tamamı, imarete bitişik Durak bahçesi, Hoca Lü'lü bağı, Hacı

⁷³² Kalenin adını, Konyalı, Mindos (Karaman, s. 422), Uzunçarşılı ise Mandos ("İmaret", s. 106) şeklinde ifade eder.

⁷³³ Hâlen Halkapınar'a bağlı, İvriz (Aydınkent) adlı köy olmalıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 574; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 9).

⁷³⁴ Durluz olarak da bilinen köyün şimdiki adı Yıldızlı'dır (**Mülkî İdare**, s. 573; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 9).

⁷³⁵ Köyün adı zamanla Tontköyü olarak değişmiştir. Hâlen Gökçeyazı adıyla Ereğli'ye bağlıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 573; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 9).

⁷³⁶ Şimdiki adı Gökçeseki'dir (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 574; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁷³⁷ Hâlen Evsin adını taşımaktadır (**Mülkî İdare**, s. 574; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁷³⁸ Kızılhüyük olarak da bilinmektedir (Bkz. Gülcan, **İmaret**, s. 118).

⁷³⁹ Konyalı, tarihi belli olmayan ve yukarıda ilâve vakıflar kısmında belirtilen vakıfların, 851 H. tarihinde vakfedildiğini kaydetmektedir (Bkz. **Karaman**, s. 422).

⁷⁴⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 25; Uzluk, **Fihrist**, s. 24-25; Konyalı, **Karaman**, s. 426-427.

Yusuf bağı, Alâeddin oğlu bağı, Gökçe oğlu bahçesi Bey bağı, Akrep yeri, Emekseven Köyü'nde yer, Foni bağında yer, Kızıltüyük Köyü'nde yer, Saraç Ali yeri, Hoca Celal Mahallesi yakınında bahçe, Kürt Köyü'nde bağ yeri, Lârende batısında Dikilitaş yeri, İmaret fırını, Lârende'de Bezzâziye dükkânları.

Medresenin vakıflarında 1483 tarihinde kısmen artış görülmektedir. Bu tarihte, 49372 akçelik gelire sahip olan müesseseye, Bulgur Ağa yeri, Hasan Müşerref yeri, Kireli'ne bağlı Uşakpınar mezraası ile Ovabelviran'a bağlı Kalınahur mezraası, ayrıca Ereğli ve Emeksuvan'daki hamamlar vakfedilmiştir⁷⁴¹.

1500 tahririne göre⁷⁴², geliri 98538 akçeye ulaşan müessese, bu tarihte de aynı vakıflara sahiptir.

Medresenin toplam geliri, 1530 tarihinde 97652 akçedir. Vakıfları ise şöyle kaydedilmektedir⁷⁴³: Belviran'a bağlı Ödüloğlan, Kızılca, Göküyük, Emre ve Ortaviran köyleri, Lârende'ye bağlı Düduğümü, İvre, Erayda, Gaferiyat köyleri ile Kızılkilise mezraası, yine Lârende'ye bağlı İvrala, Kutlu, Dervi köyleri, Miranşehir'ne bağlı Giçikuyu Köyü, Konya'ya bağlı Viranlısalur Köyü, Kireli'ne bağlı Balkanda Köyü, Ümranlar ve Uşakpınarı mezraaları, Kireli'ne bağlı Feraniz Köyü, Ereğli Kazası Mandos'a tâbi Zanapa Köyü, Ürgüp'e bağlı Enegü Köyü, Mut'a bağlı Şemseddin, Emsi ve Bise köyleri, Belviran'a bağlı Kalınahur mezraası, Lârende'de Sekiz Çeşme hamanının 7 sehmi ve bir sehmin yarı öşrü, Lârende'de Mevlâna Fenâri hamamının 11 sehmi, Lârende'de Bekir Ece değirmeninin yarısı, Lârende'de Mîr-i cedîd değirmeni, İmaret Köyü, İmârete bitişik Durak bahçesi, 5 kıt'a bağat, 10 kıt'a yer, Bor'da hamam, İmaret bahçesi ve Ereğli'de hamam.

Görevlileri

İmaret Şeyhi: İbrahim Bey İmaret Medresesi Dârü'l-huffâzı'nda, Kur'an okuyacak Karî'lerin 12 kişi olması şartı getirilmiştir. İmaret şeyhliği⁷⁴⁴ görevine getirilecek olan kişinin, bu 12 kişi arasından tayin edilmesi ve bu görevliye de, yılda 750 dirhem gümüş akçe ile, seyfi (arı) buğdaydan şehir mudu ile 30 mud verilmesi öngörülmüştür.

⁷⁴¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116./1, s. 42-43; Coşkun, Aynı tez, s. 73-75. 1476 tahririnde, müessesenin vakıfları arasında zikredilen Foni Bağı yerine, bu tahrirde rastlanılmamaktadır.

⁷⁴² TK. KKA. VTD. 565, s. 60-61.

⁷⁴³ BOA. TD. 387, s. 116-117; Ayrıca bkz. Uzunçarşılı, "İmaret", s. 108-109.

Müderri: Vakıf şartlarına göre, dâru'l-huffâzda görevli 12 kişiden biri, tefsir ve hadis ilimlerini okutmak üzere müderri tayin edilecektir. Müderri, Kur'an'dan üç cüz okuduktan sonra, ders verecek ve kendisine her yıl 375 saf gümüş akçe ödenecektir⁷⁴⁵.

İmam: İmârette, Kur'an okumakla görevli 12 kişiden birisi imamlığa⁷⁴⁶ getirilecektir. Söz konusu kişi imamlık konusunda ehil ve Hanefî mezhebinden olacaktır. Eğer imam, şer'î ve örfî bir özürden dolayı bu görevi yürütemeyecek olursa, bu takdirde yerine imamlığa selâhiyetli biri vekil tayin edilecektir. İmama bu görevinden dolayı ayrıca 225 dirhem gümüş akçe verilecek, böylece yıllık alacağı ücret, 450 gümüş akçe olacaktır.

Müezzin: Dâru'l-huffâzdaki görevli 12 kişiden bir diğeri de müezzinliğe⁷⁴⁷ tayin edilecektir. Müezzin de Hanefî mezhebinden olacak ve kendisine Kur'an okuma görevinden dolayı verilen 225 akçeye ilâve olarak, müezzinlik görevi için de 150 gümüş akçe verilecektir. Böylece yıllık geliri 375 akçeye ulaşmış olacaktır.

Hafızlar: Vakıf şartlarına göre, imârette hergün görevli 12 kişi tarafından Kur'an okunacaktır. Bununla beraber 12 kişiden 10'unun herbiri, hergün Kur'an-ı Kerim'den üçer cüz okumak suretiyle bir hatim indirecek ve sevabını vâkıfa hediye edeceklerdir. Kur'an okumakla görevli herbir kişiye, yıllık 225'er gümüş akçe ödenecektir⁷⁴⁸.

Diğer Görevliler: İmârette, günde iki defa⁷⁴⁹ yemek pişirmekle görevli olan aşçıya, her yıl 10 mud buğday ve ayrıca 300 dirhem gümüş akçe verilecektir.

İmâretin her tarafını süpürmek ve yaygılarını, hasırlarını vaktinde yaymak ve bunları muhafaza etmekle görevli iki ferraşa, her sene 20 mud buğday ve 450'şer dirhem gümüş akçe ödenecektir.

Binanın kapılarını hergün açıp-kapatmak ve imaret eşyasının muhafazasıyla görevli iki kapıcıya ve kilerciye, senelik 20 mud buğday ile 600 dirhem hâlis gümüş akçe, kandilciye de 225 dirhem gümüş akçe ödenecektir.

⁷⁴⁴ İmaret şeyhi, kethüda olarak da nitelendirilebilir.

⁷⁴⁵ Müderri tayini için bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 429.

⁷⁴⁶ Bkz. Uzunçarşılı, "İmaret", s. 98-99.

⁷⁴⁷ Gülcan, **İmaret**, s. 102; Konyalı, **Karaman**, s. 428.

⁷⁴⁸ Vakfiyede, baş hoca konumunda olan, bir şeyhü'l-huffazdan da bahsedilmektedir.

Vakıf İdarecileri

Mütevelli: Vakıf şartlarına göre⁷⁵⁰, ilk mütevelli İbrahim Bey olup, O'nun ölümünden sonra nesli kesilinceye kadar sâlih evlâdı ve sâlih evlâdının evlâdı bu görevi üstlenecektir. Şâyet neslin kesilmesi söz konusu olursa, bu takdirde dönemin hükümdarı ve Lârende kadısı bir mütevelli seçecektir.

Mütevelli, imâretteki görevlileri her zaman kontrol edecek⁷⁵¹, görevlerini aksatanlar veya yerine getirmeyenler olursa, önce nasihat edecek, dinlemezlerse gündeliklerini keseceğini söyleyecek, bu da fayda vermezse, bilfiil gündeliklerini kesecek, şâyet buna rağmen suistimaller devam ederse, yerlerine başkalarını tayin edecektir. Mütevelli, imâretin müstahdemlerini, kapıcılarını, ferraşlarını da aynı şekilde muâmele edecektir. Bununla beraber işini tam yapan, görevlerini aksatmayan, ceza görmeyen, tektir işlemeyen görevlilere karşı da, nâzik ve terbiyeli olacak, onları hiç incitmeyecektir. Bu hizmetlerine karşılık olarak müteveliye, vakıf gelirlerinin onda biri verilecektir.

İmâretin Demirbaşları: Vakfiyede imâretin demirbaşları şu şekilde kaydedilmiştir⁷⁵²: Altı tanesi büyük, Otuz adet kilim ve yaygı, bakırdan yapılmış dört adet büyük kazan, bakırdan yapılmış dört adet çömlek, iki adet haranı⁷⁵³, elli adet bakırdan yapılmış sahan, elli adet bakır çanak, dört adet yağ tavası⁷⁵⁴, dört adet kevgir, beş adet döşek-yastık.

İmâretin İşleyişi İlgili Diğer Şartlar: İmâretin bânisi İbrahim Bey, imâretin idârî, mâlî ve ictimâî işleri konusunda da, birtakım hükümler ortaya koymuştur. Buna göre⁷⁵⁵;

1) İmârete, âlimlerden, şeyhlerden ve diğer seçkin kişilerden gelenler olursa, mütevelli bunları iyi şekilde karşılayacak, en iyi yerlere yerleştirilecek, yemeklerini derhal hazırlatacak ve has simitler ikrâm edilecektir. Bu ağırlama üç gün devam

⁷⁴⁹ İmârette, hergün en az yüz, en çok da iki yüz kişiye yemek verilecektir. Zarurî hallerde günlük öğün artırılabilir (Bkz. Uzunçarşılı, "İmâret", s. 98).

⁷⁵⁰ Bu konuda bkz. Uzunçarşılı, "İmâret", s. 98,100; Özönder, "Aynı makale", s. 130.

⁷⁵¹ Mütevellinin, burada geniş yetkilere sahip olduğu görülmektedir.

⁷⁵² Bu konuda bkz. Özönder, "Aynı makale", s. 131; Konyalı, **Karaman**, s. 429-430.

⁷⁵³ Bu tâbir, hâlen Anadolu'nun pekçok yöresinde bilinen, kazanın küçüğü için kullanılmıştır.

⁷⁵⁴ Piyesuz olarak da zikredilmektedir.

⁷⁵⁵ Söz konusu hükümler için bkz. Gülcan, **İmâret**, s. 105-107; Uzunçarşılı, "İmâret", s. 100-101.

edecek, bu süre zarfında misafirlerin hayvanlarına da yeterli miktarda yulaf ve arpa verilecektir.

2) İmârette görev alacak olan müteveli⁷⁵⁶, şeyh, imam, müezzîn ve diğer hizmetlilerin seçimine itina gösterilecek, bunların faziletli, ahlâk sahibi olmasına dikkat edilecek, imâretin kapanmasına sebebiyet verebilecek olan hırsız ve ahlâksız kimselerden uzak durulacaktır.

3) Berât ve Regâib kandillerinde, imam, müezzîn, müfessir ve hafızlara, normal âidatlarından başka, herbirine birer filori⁷⁵⁷ verilecektir.

4) İmaret görevlileri ile, yoksul ve kimsesizlere Berât, Regâib ve iki Bayram gecelerinde⁷⁵⁸, elli batman helva pişirilip ikram edilecektir.

5) Vakfın gelirlerinden artacak olan paradan, hizmetlilerden, maaşları yetersiz olanlara ilâve zam yapılacaktır. Bu tür bir davranış onların sadâkatle, gönül rahatlığı ile çalışmasını sağlayacaktır.

6) Müteveli, mezraa ve akarların zamanla mülk haline gelmesini önlemek için, üç seneden fazla kiraya vermeyecektir.

7) Müteveli, nezâketli ve şefkatli olacak, imârette vazifeli olanlardan, sıkıntıya düşmüş ve başka yerlerden borç para alması imkânsız durumdakilere, maaşlarını işlemeden evvel verecektir.

8) İmârette, hergün asgarî yüz elli ekmek sarfedilecek, ekmekler en iyi cins buğdaydan yapılacak, 20 tanesi çarşı batmanıya bir batman vezninde olacak, ayrıca günlük et miktarı, çarşı batmanıya dört batman olacaktır.

9) İbrahim Bey, bunlardan başka⁷⁵⁹, imâretin zamanla yıkılması durumunda, vakfın gelirleri ile tekrar ihya edilmesini, evlâdlarına ve yakınlarına vasiyet etmiştir. Şayet bu imkânsızsa, o zaman evkâfın zâhire ve hasılâtının, neslinden kalanlara, neslinden kimse bulunmazsa akrabalarına, onlardan da kimse kalmazsa fakir ve kimsesizlere verilmesini şart kılmıştır.

⁷⁵⁶ Mütevellinin bu görevi için bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 431.

⁷⁵⁷ Burada filori tâbirinin geçmesi, Karamanlılarda bu sırada yabancı paraların da kullanılmakta olduğunu göstermektedir.

⁷⁵⁸ Bu uygulama, çoğu ilim ve hayır müesseselerinde yaygın halde görülmektedir.

⁷⁵⁹ Bkz. Uzunçarşılı, "İmaret", s. 101.

10) Son kısımda da vakıf şartlarına riâyet etmeyip, müessesenin inkırâzına sebep olanlara⁷⁶⁰ beddua edilmektedir.

Molla Fenârî Medresesi (Lârende)

Yeri: İl merkezinde, Fenârî Mahallesi'nde idi⁷⁶¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Eserin, yanındaki mescidle birlikte muhtemelen Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından, Molla Fenârî adına yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁷⁶². Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen mescid ve medrese, zamanla harap olmuş ve ortadan kalkmıştır. Fenârî'ye nispet edilen türbe ise⁷⁶³, terkedilmiş ve bakımsız bir haldedir.

Molla Fenârî: Bursa'nın Fenâr Köyü'nde 751 H./1350 M. tarihinde doğduğu bilinen⁷⁶⁴ Molla Fenârî'nin, künyesi tam olarak Şemseddin Mehmed bin Hamza bin Mahmud el Fenârî'dir⁷⁶⁵.

Dönemin ünlü âlimleri Cemâleddin-i Aksarayî ve Alâeddin Esved'den dersler alan⁷⁶⁶ Molla Fenârî tahsilini Mısır'da tamamladı⁷⁶⁷. Anadolu'ya dönüşünde Bursa'da kadılık ve Manastır Medresesi'nde de müderrislik görevlerinde bulundu⁷⁶⁸. O, Bursa'daki kadılık görevi sırasında, Yıldırım Bâyezid'in şahitliğini kabul etmemekle tanındı⁷⁶⁹.

Padişahla arası açılan Fenârî, Bursa'dan ayrılarak Karamanlı Ülkesi'ne gitti. Burada dönemin hükümdarı Mehmed Bey kendisine ihsanlarda bulundu⁷⁷⁰.

⁷⁶⁰ Vakfiyede, müessesenin inkırâzına sebep olabilecekler arasında, hükümdar, kadı, mütevellî gibi isimlere yer verilmiştir.

⁷⁶¹ Konyalı, **Karaman**, s. 289, 501; Totaysalgır, **Karaman**, s. 66; Tahrir kayıtlarında, mescidin Fenârî Mahallesi'nde olduğu zikredilmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 76; BOA. TD. 387, s. 122).

⁷⁶² Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 504; Totaysalgır'da mescid ve medresenin Karamanlı dönemine ait olduğu görüşündedir.

⁷⁶³ Lârende'yi ziyaret eden Evliyâ Çelebi, Fenârî'nin Şam Kapısı'nda medfun olduğunu kaydeder (Bkz. **Seyahatnâme**, c. 9, s. 314).

⁷⁶⁴ Bkz. Ahmed Akgündüz, **Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba ve Neseb-i Âlîsi**, İstanbul 1995, s. 57.

⁷⁶⁵ Mecdî, **Aynı eser**, s. 47; Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. V, s. 19.

⁷⁶⁶ Mecdî, Aynı yer; Müstakimzâde, **Aynı eser**, s. 3; Mehmed Süreyya, **Aynı eser**, c. II, s. 82.

⁷⁶⁷ Bkz. Mehmed Tahir, **Aynı eser**, c. I, s. 313; Mahmut Karakaş, **Müsbet İlimde Müslüman Âlimler**, Ankara 1991, s. 437; Akgündüz, Aynı yer.

⁷⁶⁸ Müstakimzâde, **Aynı eser**, s. 4; Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. V, s. 21; Adıvar, **Aynı eser**, s. 17.

⁷⁶⁹ Mecdî, **Aynı eser**, s. 50; Adıvar, Aynı yer.

⁷⁷⁰ Mecdî, Aynı yer; Adıvar, Aynı yer.

Karaman'da bir süre müderrislik yapan Fenârî'nin, buradaki en güzide öğrencileri, Molla Sarı Yâkub ile Molla Kara Yâkub idi⁷⁷¹.

Karamanlı Ülkesi'nde kaldığı süre içinde, kendisine gösterilen teveccüh ve ihسانlardan olsa gerektir ki Fenârî, Karamanoğlu Mehmed Bey adına, "Aynü'l-âyan" adlı bir Fâtiha Sûresi tefsirini kaleme almıştır⁷⁷². O'nun Karaman'da ne kadar kaldığı belli değildir. Osmanlı Ülkesi'ne döndüğü zaman, Sultan Yıldırım Bâyezid kendisini yine eski görevine getirmiştir⁷⁷³.

II. Murad zamanında Şeyhülislâmlık yapan Molla Fenârî, Osmanlı Ülkesi'nde medrese kolunun reisi olmasının yanında, Ekberiyeye, Zeyniyye ve Bistâmiyye gibi tarikatlerin de yayılmasında önemli rol oynamıştır⁷⁷⁴.

834 H./1430 M. tarihinde vefat eden⁷⁷⁵ Molla Fenârî, dinî ilimlerin yanısıra, matematik, astronomi ve felsefe gibi müsbet ilimlere de vâkıf idi⁷⁷⁶. Başta, mantık olmak üzere çeşitli konularda yüzden fazla eserinin olduğu bilinmektedir⁷⁷⁷.

Vakfiyesi/Vakıfları: Tahrir defterlerinde, Molla Fenârî Medresesi ile ilgili kayıtlara rastlanılmamaktadır. Ancak Lârende'de bir Fenârî Mahallesi Mescidi'nden bahsedilmektedir. Mescidin 1500 tarihindeki vakıfları⁷⁷⁸, şehir yakınında 1 kıt'a yer, Ağras Köyü'nde 1 kıt'a bahçe ve ayrıca 1 kıt'a yerden oluşmaktadır. Müessesenin 1530 tarihindeki vakıfları da 2 kıt'a yer ve 1 kıt'a bağ olarak kaydedilmiştir⁷⁷⁹.

Molla Fenârî Mescid ve Medresesi için, Külahçioğulları'ndan Hacı Abdullah ve Hacı Ahmed, 949 H./1542 M. tarihinde bir vakfiye tanzim ettirmiştir⁷⁸⁰.

⁷⁷¹ Hoca Sadeddin, Aynı yer; D. Ali Gülcan, **Geçmiş Yüzyılların Karaman Büyükleri ve Şairleri**, Ankara (Tarihsiz), s. 111.

⁷⁷² Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 213; Mehmed Tahir, Aynı eser, c. I, s. 314; Konyalı, **Karaman**, s. 504; Aynü'l-âyan hakkında geniş bilgi için bkz. Hakkı Aydın, **İslâm Hukuku ve Molla Fenârî**, İstanbul 1991, s. 68 vd.

⁷⁷³ Adivar, Aynı yer.

⁷⁷⁴ Bkz. Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. I, s. 133; Mehmed Tahir, Aynı eser, c. I, s. 314.

⁷⁷⁵ Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. V, s. 20; Mehmed Tahir, Aynı yer.

⁷⁷⁶ Müstakimzâde, Aynı eser, s. 4-5; Adivan Aynı yer; Yusuf Halaçoğlu, **XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı**, (3. Baskı), Ankara 1996, s. 138.

⁷⁷⁷ Mecdî, Aynı eser, s. 47-53; Uzunçarşılı, **İlmiye**, s. 228.

⁷⁷⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 76.

⁷⁷⁹ BOA. TD. 387, s. 122.

⁷⁸⁰ Bkz. Totaysalgır, Aynı yer.

Vakfiyede bu müesseseler için, İsrail oğlu Seyyid Mustafa adında bir zâtn Fenârî Mahallesi'nden birkaç ev ve dükkân vakfettiği belirtilmektedir⁷⁸¹.

Şeyh Çelebi (Hacı Alâeddin Oğlu) Medresesi (Lârende)

Yeri: İl merkezinde Çeltek Mahallesi'nde idi⁷⁸².

Yaptıranı ve Tarihi: Bugün mevcut olmayan medrese, Şeyh Çelebi ibn Hacı Alâeddin tarafından yaptırılmıştır⁷⁸³. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, XIV. yüzyılda Karamanlı döneminde inşa edildiği anlaşılmaktadır⁷⁸⁴. Bâni Şeyh Çelebi, bu eserinden başka, bugün mevcut olmayan bir dârü'l-huffâz⁷⁸⁵ ile zamanımıza kadar gelebilen bir de mescid⁷⁸⁶ yaptırmıştır.

Vakıfları: 1483 tarihinde, 406 akçelik düşük bir geliri bulunan medresenin, vakıfları⁷⁸⁷; medresenin hariminde yer, Boyacılar'da bağ, Seyranküt'te Ömerzâde yerinin yarısı, Zuzadi'de küçük yer, Emeksuvan'da yer ile Dirince'de bir yerden oluşmaktadır.

1500 tarihinde⁷⁸⁸, aynı vakıflara sahip olan müessesenin geliri, 910 akçeye yükselmiştir. 1530 tahririne göre vakıfları; 5 kıt'a yer ile 1 kıt'a bağ ve harimden müteşekkil iken, geliri de tekrar 410 akçeye düşmüştür⁷⁸⁹.

Görevlileri: Medrese, 1483 tarihinde Mevlânâ Tâceddin'in tasarrufundadır.

⁷⁸¹ Totaysalgır, Aynı yer. Fenârî Mescid ve Medresesi için Hacı Hüseyinoğlu Hacı Ahmed de 1170 H./1756 M. tarihinde bir vakfiye tanzim ettirmiştir (Bkz. KYK, No: 10390).

⁷⁸² Karamanoğlu II. İbrahim Bey'in, imaret vakıflarından, Gazalpa köprüsü yakınındaki Çardaklı hamamının hududları tarif edilirken; hamamın bir tarafında Hacı Alâeddin oğlu (Şeyh Çelebi) Medresesi ve bahçesinin yer aldığından bahsedilmektedir (Bkz. VGMAD. 2113, s. 340) Gazalpa Köprüsü, Çeltek Mahallesi'nde olduğuna göre (Konyalı, **Karaman**, s. 291), muhtemelen medrese de bu mahallede idi. Konyalı'ya göre bu medrese, adı geçen mahallenin güneyinde bulunan Şeyh Aliyy-i Semerkandî Camisi'nin arkasındaydı (Bkz. **Karaman**, s. 418, dipnot: 4).

⁷⁸³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 50; TK. KKA. VTD. 565, s. 70; BOA. TD. 387, s. 121.

⁷⁸⁴ Bâni, Şeyh Çelebi tarafından Gazi Dükkân Mahallesi'nde yaptırılan caminin, mimarî özellikleri açısından, XIV. yüzyıla ait olduğunun tespit edilmesi (Bkz. Ömür Bakırer, **Anadolu Mühraplari**, Ankara 1976, s. 235; Dülgerler, **Aynı tez**, s. 106), bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

⁷⁸⁵ Dârü'l-huffâz hakkında bilgi için bkz. bu bölümde dârü'l-huffâzlar bahsi.

⁷⁸⁶ Çelebi Mescidi olarak bilinen bu eser hakkında geniş bilgi için bkz. Dülgerler, **Aynı tez**, s.106-108; Konyalı, **Karaman**, s. 275-278; Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 43-44.

⁷⁸⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 50.

⁷⁸⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 70.

⁷⁸⁹ BOA. TD. 387, s. 121.

7. Mut

Hocendî Medresesi (Mut)

Yeri: Medrese, Mut'a yaklaşık 20 km. mesafede olup, Derinçay Köyü'ne⁷⁹⁰ giden yolun sol tarafında idi⁷⁹¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Karamanlı dönemi âlimlerinden Şeyh Hocendî tarafından yaptırıldığı tahmin edilen eserin, yapım tarihi bilinmemektedir. Bununla beraber, 802 H./1399 M. yılından önce öldüğü anlaşılan⁷⁹² bâni Şeyh Hocendî'nin yaşadığı döneme (XIV. yüzyıl) ait olduğunu söylemek mümkündür.

Hocendî Medresesi'nden günümüze sadece temel izleri kalabilmiştir. Ne var ki bu izlerden herhangi bir plân çıkarmak mümkün görünmemektedir⁷⁹³. Gerek medresenin, gerekse civardaki diğer eserlerin, köyün taşınması sonucu metruk bir halde, zamanla yok olduğu anlaşılmaktadır.

Müessesenin, arşiv belgelerinde herhangi bir kaydına rastlanmamaktadır.

La'l Paşa (Ağa) Medresesi (Mut)

Yeri: İlçe merkezinde, La'l Paşa Camisi'nin güneydoğu yönünde⁷⁹⁴ yaklaşık 10 m. ilerisinde idi⁷⁹⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Kitâbesine rastlanılamayan eserin, belgelerden⁷⁹⁶ 847 H./1444 M. yılında, La'l Paşa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁷⁹⁷. Hayırsever bir zât olan La'l Paşa, Konya'da bir dârü'l-huffâz⁷⁹⁸, Hatunsaray'a bağlı Şahne Köyü'nde cami ve zâviye, Karaman'da da bir cami ve hamam yaptırmıştır⁷⁹⁹. Şikârî'deki kayıtlarda O'nun, Emir Musa'nın oğlu Karaman Bey'in lalası / kethüdası olduğu, bununla beraber Niğde'de dizdarlık yaptığı ifade edilmektedir⁸⁰⁰.

⁷⁹⁰ Derinçay Köyü'nün eski adı Hocantı'dır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 443).

⁷⁹¹ Medresenin yeri hakkında bkz. Dülgerler, **Aynı tez**, s. 156.

⁷⁹² Bkz. III. Bölüm, s. 217.

⁷⁹³ Bkz. Dülgerler, **Aynı tez**, s. 157.

⁷⁹⁴ Konyalı, Medresenin Lâl Paşa Camisi'nin kuzeyinde yer aldığını belirtmektedir (Bkz. **Karaman**, s. 744).

⁷⁹⁵ Neşri Atlay, **Mut Tarihi**, Karaman 1976, s. 79.

⁷⁹⁶ VGMAD. 1993, s. 76; TK. KKA. VTD. 576, s. 8.

⁷⁹⁷ Bkz. Mehlika Arel, "Mut'taki Karamanoğulları Devri Eserleri", **VD**, c. V, Ankara 1962, s. 244.

⁷⁹⁸ Bilgi için bkz. **tezde dârü'l-huffâzlar bahsi**.

⁷⁹⁹ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 15, 26; Ayrıca bkz. Konyalı, **Konya**, s. 951.

⁸⁰⁰ Şikârî, **Karamanoğulları Tarihi**, s. 155-156.

Medresenin ne zaman ortadan kalktığı kesin olarak bilinmemektedir⁸⁰¹. Arşiv kayıtlarından⁸⁰², La'l Paşa Medresesi'nin hemen yanında bir hamamın bulunduğu⁸⁰³ ve bu tarihlerde 220 akçelik gelirinin, yarısının medreseye, diğer yarısının da camiye tahsis edildiği anlaşılmaktadır⁸⁰⁴. Hâlen ayakta olan La'l Paşa Camisi de, muhtemelen medrese ile birlikte aynı tarihlerde⁸⁰⁵ yaptırılmış olmalıdır

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Medresenin, mimarının kim olduğuna dair herhangi bir kayıt yoktur. Mimarî yapısı hakkında da sıhhatli bir bilgi bulunmamaktadır. Neşri Atlay, binanın, cami yönündeki kapısından girilince, ortada geniş bir avlusu ile etrafında 14 adet odasının yer aldığını ifade eder⁸⁰⁶.

Vakfiyesi/Vakıfları: La'l Paşa Medresesi'nin 847 H./1443-1444 M. tarihli bir vakfiyesinin olduğu bilinmektedir⁸⁰⁷. Ancak bu vakfiye şimdiye kadar tespit edilmemiştir. Dolayısıyla müessesenin vakıfları ancak tahrir kayıtlarından takip edilebilmektedir.

Medresenin vakıfları 1500 tahririne göre⁸⁰⁸; Mut'taki hamamın yarısı, Mut'a bağlı Alagöz Köyü, Mut'a bağlı Körmud Ali Köyü'nde yer, Lârende'ye bağlı Karıdam Köyü, Mut'a bağlı Kavak Köyü'nde⁸⁰⁹ yer, Mut yakınında Boyacı yeri, Pazarcık'a bağlı Ezdiği'de kum yeri ile Kozaklı civarındaki yerden oluşmaktadır. Geliri ise yıllık 4977 akçedir.

Medresenin geliri, Kanunî dönemine ait 1 numaralı tarihsiz tapu tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlara göre, 3962 akçeden ibarettir. Vakıfları ise şöyle kaydedilmektedir⁸¹⁰:

Mut'ta Bedreddin Bey hamamının yarısı, Mut civarında Göregil Köyü'nde 50 mudluk yerler, Lârende'ye bağlı Barımas yeri, Mut'a bağlı Kavak Köyü'nde yer, aynı köyde diğer yerler, aynı köyde değirmen, Karıdam Köyü'nde Ali Şahne yeri

⁸⁰¹ Atlay, herhangi bir kaynak göstermeden medresenin 1921 tarihinde Lâl Paşa Camisi'nin tamiri sırasında yıkıldığını belirtmektedir (Bkz. Aynı yer).

⁸⁰² Bkz. VGMAD. 23, s. 153.

⁸⁰³ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 744.

⁸⁰⁴ Bu hususta bkz. Arel, "Aynı makale", s. 244.

⁸⁰⁵ Caminin yapım tarihini, Diez-Aslanapa-Koman, herhangi bir kaynak veya kitâbe belirtmeksizin, 1356-1390 arası olarak vermektedir (Bkz **Aynı eser**, s. 31).

⁸⁰⁶ Bkz. **Aynı eser**, s. 79.

⁸⁰⁷ TK. KKA. VTD. 576, s. 8; VGMAD. 1993, s. 76.

⁸⁰⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 231.

⁸⁰⁹ Hâlen Mut'a bağlı Kavaközü adlı bir köy mevcuttur.

⁸¹⁰ BOA. TD. 1, s. 18.

olarak bilinen, 1 kıt'a yer, Mut yakınında Boyacı yeri, Ermenek'te Pazarcı'ya bağlı Ezdiği'de kum yeri, Kavaksulu civarında yer, Pazarcık'ta 1 kıt'a yer, Mut'ta Kapumalı'da yer, Nasuh Bey değirmeni yanında yer.

Medresenin geliri, aynı defterin II. kısmındaki kayıtlarda 6266 akçe olarak ifade edilmekte, vakıfları ise şu şekilde sıralanmaktadır⁸¹¹:

Mut'taki hamamın yarısı, Mut'a bağlı Alagöz Köyü, Lârende'ye bağlı Karıdam Köyü ve Karıdam mezraası, Mut'a bağlı Esenhacılı Köyü, Mut'a bağlı Gürcüdal Köyü'nde yer, Mut yakınında Boyacı yeri, Kavak yakınında yer, Ezdiği'de kum yeri, Kavaksulu yeri, Kavak'ta 1 kıt'a yer, Kavak yakınında diğer bir yer, Gürcüdal Köyü'nde 14 kıt'a yer, Mut yakınında Boyacı yerinde 1 kıt'a yer, iki su arasında 2 kıt'a yer, Umran Köyü yakınında 4 kıt'a yer.

Görevlileri: La'l Paşa Medresesi'nde bir müderristen başka bir muid ve bir de imamın görev yaptığı anlaşılmaktadır. Kayıtlarda, "medrese'nin gelirinden beyhude olarak, imam ve muid'e birer akçe verildiği, bundan böyle bu gelirin muhtaç bir âlime verilmesi" ayrıca ifade edilmektedir⁸¹².

Mut Medresesi (Mut)

Yeri: İlçe merkezinde olduğu anlaşılmaktadır⁸¹³.

Yaptıranı ve Tarihi: Medrese, gerek Mut'ta, gerekse Konya'daki diğer eserleri ile de tanınan La'l Paşa tarafından yaptırılmıştır⁸¹⁴. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak La'l Paşa'nın Mut'ta yaptırmış olduğu diğer medresenin⁸¹⁵, 847 H./1444 M. tarihini taşıdığına bakılırsa, bu medresenin de muhtemelen bu tarihlerde yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Eser günümüze kadar gelememiştir.

Vakıfları: 1476 tahririnde adı zikredilmeyen medresenin vakıflarına, 1483 kayıtlarında, Lârende vakıfları arasında rastlanmaktadır. Müessesenin, bu tarihteki vakfi, sadece -yıllık geliri 240 akçeye tekabül eden- Lârende'ye bağlı Karıdam adında bir mezraadan ibarettir⁸¹⁶.

⁸¹¹ BOA. TD. 1, s. 57; Ayrıca bkz. Konyalı, *Ermenek, Taşkırı*, s. 53; Aynı mlf, *Karaman*, s. 744.

⁸¹² BOA. TD. 1, s. 57; TK. KKA. VTD. 576, s. 8.

⁸¹³ Tahrir kayıtlarında (Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 49; TK. KKA. VTD. 565, s. 68), "Mud Medresesi" olarak geçen eserin, Mut ilçe merkezinin neresinde olduğu bilinmemektedir.

⁸¹⁴ 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında, vâkîfın adı La'l Paşa olarak zikredilmektedir.

⁸¹⁵ Bkz. bu bölümde ilgili yer.

⁸¹⁶ Bkz. İB. AK. MC. 0.116/1, s. 49.

1500 ve 1530 tarihlerinde de aynı vakfa sahip olan müessesenin, yıllık geliri 1500'de 300, 1530'da da, 400 akçedir⁸¹⁷.

Görevlileri: Medresenin tevliyeti, 1483 yılında Hızırşah bin Hüseyin Çelebi ile biraderi Ali Paşa elinde olup, bu görev için toplam gelirin beşte biri ayrılmıştır⁸¹⁸.

8. Niğde

Âli Bey Medresesi (Ak Medrese) (Niğde)

Yeri: Niğde il merkezindedir.

Yaptırımı ve Tarihi: Eser, taçkapıdaki kitâbeye göre, Âli Bey⁸¹⁹ tarafından, kardeşi Mehmed Bey'in hükümdarlığı zamanında 812 H./1409 M. tarihinde yaptırılmıştır⁸²⁰. Dönemin celi sülüsü ile yazılmış olan kitâbede şu kayıtlar geçmektedir⁸²¹:

١- بسم الله والحمد لله وسلام على محمد رسول الله امر بعمارة هذه المدرسة المباركة
٢- في ايام دولة السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم مالك رقاب الامم سلطان محمد بن
علاء الدين خلد الله ملكه
٣- علاء الدنيا والدين اخوه على بن علاء الدين بن خليل بن محمود قرمان في تاريخ
سنة اثنا عشر وثمان مائة المصطفوية الحمد لله وحده

Türkçe Anlamı: Allah'ın adıyla ve resulü Muhammed'e hamd ve selam olsun, bu mübârek medresenin yapılmasına milletlerin dizginlerini elinde tutan, ulu Şahinşah, büyük Sultan -Allah mülkünü daim kılsın- Sultan Alâeddin oğlu Mehmed zamanında, kardeşi din ve dünyanın yücesi, Karamanoğlu Mehmed oğlu, Halil oğlu, Alâeddin oğlu Âli tarafından 812 yılında emredildi, yalnız Allah'a hamd olsun⁸²².

⁸¹⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 68; BOA. TD. 387, s. 120.

⁸¹⁸ Bkz. İB. AK. MC. 0.116/1, s. 49.

⁸¹⁹ Âli Bey, medresenin yaptırıldığı tarihlerde, Niğde yöresinde kardeşi Mehmed Bey'e bağlı olarak hüküm sürmekteydi (Bkz. Giriş, s. 11).

⁸²⁰ Bkz. Osman Yalçın, Niğde, İstanbul 1977, s. 25; Halil Edhem, Niğde Klavuzu, İstanbul 1936, s. 19; Gabriel, Aynı eser, s. 46; Diez-Aslanapa-Koman, Aynı eser, s. 166-167.

⁸²¹ Kitâbenin metni için bkz. Halil Edhem, "Vesâik", cz. 12, s. 747.

⁸²² Bkz. Türkmen, Aynı tez, s. 126-127; Ayrıca bkz. Gabriel, Aynı eser, s. 46.

Mimarîsi ve Müstemilâtı: Medresenin mimarı belli değildir⁸²³. Beyaz mermerden yapılmış olan portaline izâfeten Ak Medrese adıyla tanınan⁸²⁴ eser, iki katlı dört eyvanlı medrese grubundadır⁸²⁵. Tamamen kesme taştan yapılan binanın portalı kuzey cephededir. Portalin sağında ve solunda bulunan galeriler, Karamanlı mimarîsinin yeniliklerinden kabul edilmektedir⁸²⁶. Taçkapının her iki tarafındaki merdivenlerden birinci kattaki revaklı kısımlara çıkılır. Medresenin zemin plânı ile üst kat plânı birbirinden farklıdır⁸²⁷. Giriş eyvanından üç tarafı revaklarla çevrili açık avluya geçildiğinde, ortada bir kuyu ile karşılaşılır⁸²⁸. Giriş eyvanının sağında ve solunda yer alan köşelerdeki beşik tonozlu dikdörtgen odalardan başka, doğu ve batı cephelerinde karşılıklı dörder adet hücreler yer almaktadır. Hücreler dışarıya birer mangal pencere ile açılır⁸²⁹. Binanın güney cephesinde ise, aralarında ana eyvanın bulunduğu iki adet kubbeli salonlar bulunmaktadır⁸³⁰.

Zemin katta, tek eksenli plân özelliği taşıyan medrese, üst katta çift eksenli dört eyvanlı bir plâna sahiptir⁸³¹. Giriş eyvanının sağında ve solunda yer alan dikdörtgen odalar, üst katta tekrarlanmamış, bunun yerine önü direkli ve üstü kapalı balkon niteliği taşıyan revaklı sofalar yapılmıştır⁸³².

İkinci kattaki hücrelerin sayısı da dörder adet olup, alt kattakilere göre daha büyük pencerelerle dışardan ışık almaktadır⁸³³. Güney cephede, zemin kattaki kubbeli odalar üstüne rastlayan kısımlara, medresenin damına çıkmak için birer çıkış yapılmıştır⁸³⁴. İki katı da tam bir uyum içinde olan binada, simetrik bir plân

⁸²³ Mimarının adına hiçbir yerinde rastlanılmayan eserin, kitâbelerinin, Hacı Ahmed adlı bir hattat tarafından yazıldığı, mihrab etrafındaki kayıtlardan anlaşılmaktadır (Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 167; Sözen, *Aynı eser* I, s. 200).

⁸²⁴ Ak Medrese, tahrir kayıtlarında Âli Bey Medresesi şeklinde geçmektedir (TK. KKA. VTD. 564, s. 62; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 96; TK. KKA. VTD. 565, s. 137; BOA. TD. 387, s. 173).

⁸²⁵ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 217.

⁸²⁶ Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 167; Gabriel, *Aynı eser*, s. 44-45.

⁸²⁷ Bkz. Dülgerler, *Aynı tez*, s. 137-138; Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 217-218.

⁸²⁸ Çoğu medreselerde avlu ortasında bir havuz bulunurken, Ak Medrese'de kuyu tercih edilmiştir.

⁸²⁹ Sözen, *Aynı eser*, c. I, s. 199; Gabriel, *Aynı eser*, s. 45.

⁸³⁰ A. Saim Ülgen, "Niğde'de Ak Medrese", *VD*, c. II, Ankara 1912, s. 82.

⁸³¹ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 218.

⁸³² Ülgen, "Aynı makale", s. 81; Gabriel, *Aynı eser*, s. 45.

⁸³³ Bkz. Sözen, *Aynı eser*, c. I, s. 200; Ülgen, "Aynı makale", s. 82.

⁸³⁴ Ülgen, "Aynı makale", s. 82; Sözen, *Aynı eser*, c. I, s. 200; Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 167.

hâkimdir⁸³⁵. Bununla birlikte farklı bir giriş cephesinin bulunması da, Karamanlı mimarîsinin bu eserde orjinal bir yönünü ortaya koymaktadır⁸³⁶.

Vakfiyesi/Vakıfları: Hâlen, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde bulunan⁸³⁷ Ak Medrese vakfiyesi, 818 H./1415 M. yılında tanzim edilmiş ve Niğde hâkimi Mehmed bin Musa'nın hükmüyle tasdik olunmuştur⁸³⁸. Tanzim ediliş tarihinden yaklaşık bir yıl sonra da dönemin meşhur âlim ve kadıaskeri, Molla Fenârî⁸³⁹ (Şemseddin Mehmed bin Hamza bin Mehmed) tarafından tescil edilmiştir⁸⁴⁰.

Vakfiyenin eni 25 cm., uzunluğu ise 9.85 cm. olup, Arapça olarak nesih yazı tarzıyla, Sivashlı Kerimoğlu Şeyh Mehmed tarafından kaleme alınmıştır⁸⁴¹. Baş taraftaki sekiz satırlık hüküm kısmı ile sondaki şahitlerin isimleri dışında, 251 satırdan meydana gelmektedir⁸⁴².

Vakfiyedeki kayıtlara bakılırsa, Ak Medrese'nin bu dönemde oldukça zengin vakıflara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Vakıflar kaydedilirken yerlerinin, sınırlarının iyi bilinmesi, başka mülklerle karıştırılmaması için, etrafındaki yerleşim birimleri veya mevki, yol ve şahıs mülkleri gibi özellikleriyle tespit edilmiştir. Vakfiyede medresenin vakıfları şu şekilde sıralanmaktadır⁸⁴³:

Medreseye bitişik arazi, şehir merkezinde Terme ismiyle bilinen mevki ve mahalle, Dolap yeri diye bilinen arazi, Aravâni (Aravan) adıyla tanınan Tanke Köyü'ndeki arazi, Ödemiş⁸⁴⁴ ve Fertak⁸⁴⁵ köyleri ile sınırlı arazi, Niğde'nin batısında virane arazi, başka bir mevkide arazinin yarısı, Niğde'de Bezzâzlar çarşısının tamamı, Bezzâzlar çarşısına bitişik hânın tamamı, Derbinur Mahallesi'nde Cengi Murad fırını diye bilinen fırının yarısı, Meydan Mahallesi'nde birbirine bitişik iki hamamın tamamı, Niğde'de bir yağhânenin tamamı, Niğde'nin doğusunda bir köyün yarısı, Aravâni Köyü arazisinin tamamı, aynı köyde başka bir arazi ile bir değirmenin

⁸³⁵ Gabriel, *Aynı eser*, s. 44-45; Sözen, *Aynı eser*, c. I, s. 200.

⁸³⁶ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 218; Ülgen, "Aynı makale", s. 82.

⁸³⁷ Vakfiye, No: 10728'de kayıtlıdır.

⁸³⁸ İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Niğde'de Karamanoğlu Âli Bey Vakfiyesi", *VD*, S. II, Ankara 1942.

⁸³⁹ Molla Fenârî hakkında bilgi için bkz. Mecdî, *Aynı eser*, s.50-51; Müstakimzâde, *Aynı eser*, s.4-5.

⁸⁴⁰ Vakfiyenin baş tarafında, (sağ kenarda) Molla Fenârî'nin kendi el yazısıyla tescil kaydı yer almaktadır.

⁸⁴¹ Bkz. Uzunçarşılı, "Âli Bey", s. 46.

⁸⁴² Uzunçarşılı, Aynı yer.

⁸⁴³ Uzunçarşılı, "Âli Bey", s. 59-60.

⁸⁴⁴ Uzunçarşılı, bu köyün Denki Köyü olabileceğini söyler (Bkz. "Âli Bey", s. 59, dipnot: 5).

sülüsü (üçte biri) Niğde’de 8 dükkân, Fertek Köyü’nde birbirine bitişik arazinin tamamı, Emir bağı olarak bilinen bir bağ.

Âli Bey Medresesi’nin vakıfları, 1476 tahririnde şöyle tespit edilmektedir⁸⁴⁶:

Niğde’ye bağlı Semendire ve Aravâni köyleri, Yaylaköy, Niğde’ye bağlı Üseci mezraası, Niğde’deki hamandan hisse, Niğde’de kervansaray, medreseye bitişik bağ ve bahçe şehirde bahçe, harap bezirhâne, harap fırın, bezzâstân, Fertek Köyü yanında Bey bağı yeri, Bor’a⁸⁴⁷ giden yolda, amme yoluna yakın çayır yeri.

1483 tarihinde, yıllık geliri 11290 akçe olan medresenin, vakıflarında kısmen ilâveler olmuştur⁸⁴⁸. Bu tarihte bir önceki tahrir kayıtlarından farklı olarak Derevâni Köyü⁸⁴⁹ ile medrese yakınındaki 1 kıt’a yer⁸⁵⁰, müessesenin vakıfları arasında zikredilmiştir. Ayrıca 1476 tahrir kayıtlarında adları geçen Semendire ve Yaylaköy köyleri için de, “Nısf-ı mâlikâne” tâbiri kullanılarak, her iki köye ait mâlikâne gelirlerinin yarısının tasarruf edildiğine işaret edilmiştir.

Âli Bey Medresesi’nin vakıfları, 1500 tahrir kayıtlarında da hemen hemen aynı şekilde yer almaktadır. Burada, 1483 tahrir kayıtlarından farklı olarak Aravâni Köyü’nün bağ, bostan ve kovan öşrünün de medrese gelirlerine dahil edildiği belirtilmektedir⁸⁵¹. Müessese, bu tarihte 17800 akçelik yıllık gelire sahiptir.

1530 tahririnde vâridâtı 16954 akçe olarak kaydedilen medresenin vakıfları da, Aravâni, Semendire ve Yayla köyleri, Aravâni Köyü’nün bağ, bostan ve kovan öşrü, bezirhâne ve değirmen gelirleri, kervansaray, dükkânlar ve 4 kıt’a yerden oluşmaktadır⁸⁵².

Vakıf Şartları: Vakfiyede, müteveli ve nâzırın sağ olduğu sürece Âli Bey’in kendisinin olacağı, O’nun ölümünden sonra evlâdından en akıllısının bu görevi

⁸⁴⁵ Fertek, şimdi Aydınyurt adıyla Niğde’nin bir merkez kasabasıdır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 693; **İdari Bölünüş**, “Niğde”, s. 5).

⁸⁴⁶ TK. KKA. VTD. 564, s. 62.

⁸⁴⁷ Aynı adla, bugün Niğde’nin bir ilçesidir.

⁸⁴⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 96.

⁸⁴⁹ Derevâni Köyü, 1476 tahririnde Aravâni Köyü olarak zikredilirken, 1483 tahrir kayıtlarında Eski Aravâni mezraası olarak kaydedilen mezraa ile birlikte geçmektedir (Bkz. Aynı yer).

⁸⁵⁰ 1476 tahririnde medresenin vakıfları arasında medreseye bitişik bir bahçeden bahsedilirken 1483 tahrir kayıtlarında böyle bir vakıf yer almamıştır.

⁸⁵¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 137.

⁸⁵² BOA. TD. 387, s. 173.

yürüteceği, eğer vâkıfın nesli kesilir ise, o zaman mütevellilik görevininin Niğde'de hâkim olanlara verileceği ayrıca belirtilmektedir⁸⁵³.

Medrese Görevlileri ve Eğitim-Öğretimle İlgili Hususlar: Âli Bey vakfiyesinde medresede görev yapan personel ile öğrenciler hakkında bazı kıstaslar getirilmiştir⁸⁵⁴.

Buna göre, müderris ve muidler Hanefi veya Şaffii mezhebinden olacak, tatil günleri ile meşru mazeretler dışında, medreseye hergün devam edeceklerdir⁸⁵⁵. Müderris, hergün fıkıh, usulü fıkıh ve ulûmu edebiyeye ile ilgili dersler verecek, muid de okutulan bu dersleri akşam üzeri öğrencilere tekrar edecekti.

Medrese imamı, beş vakit kılınan namazlardan başka, nâfile veya önemli aylarda ve gecelerdeki namazları da kaldırmakla mükellefti. Müezzin, namaz vakitlerini ilân edecek, hafızlar ise, sabah namazlarından sonra Kur'an-ı Kerim'den birer cüz okuyacak, Perşembe günleri ise, hatim indireceklerdi. Ferraş, medreseyi hergün temizleyip, ayrıca müderris ve öğrencilerin hizmetlerine bakacaktı. Kapıcı, sabah-akşam görevini yapacaktı⁸⁵⁶.

Medrese personelinden bir başkası olan nakib ise, medresede görevli olanların maaşlarını dağıtacak, ayrıca personelin görevini yerine getirip-getirmediğini kontrol edecekti.

Vakfiyede, medrese görevlileri ile ilgili hususlardan başka, öğrencilerin konumları hakkında da malûmatlar verilmiştir⁸⁵⁷. Buna göre, medresede fıkıh, usulü fıkıh alanında ihtisasla uğraşan ve beşer kişiden meydana gelen maaşlı üç sınıf vardı. Son sınıftakiler müderrisliğe aday öğrenciler olarak fukaha, ikinci sınıftakiler fakih, birinci sınıftakiler de mütefekkiha şeklinde nitelendiriliyor; fakih ve mütefekkihaların, şer'i ilimler sahasından on beş ayrı ilim tahsil etmeleri şartı getiriliyordu⁸⁵⁸.

⁸⁵³ Bkz. Uzunçarşılı, "Âli Bey", s. 62.

⁸⁵⁴ Bkz. Uzunçarşılı, "Âli Bey", s. 58-63.

⁸⁵⁵ Vakfiyede hangi günlerin tatil olduğu belirtilmemekle beraber, bunun Selçuklularda olduğu gibi Salı ve Cuma günlerine rastladığını tahmin ediyoruz.

⁸⁵⁶ Uzunçarşılı, "Âli Bey", s. 59, 62.

⁸⁵⁷ Bkz. Uzunçarşılı, "Âli Bey", s. 60, 63.

⁸⁵⁸ Fukaha, Fakih ve mütefekkihaların evli veya bekar olmaları konusunda, herhangi bir şart getirilmemiştir (Bkz. Uzunçarşılı, "Âli Bey", s. 60,63; Avram Galanti, **Niğde ve Bor Tarihi**, İstanbul 1951, s. 33-34).

Vakfiyede belirtilen esaslarda, görevliler için senelik toplam 100 sehim verilmesi öngörülmüştür. Bu esaslara göre, müderrise senelik 20 sehm, müd'e 10 sehm, mütevelliyeye 10 sehm, imama 3 sehm, müezzine, nâkib, ferraş ve kapıcıya müşterek olarak 4 sehm, beş hafıza 8 sehm verilecek, ayrıca geri kalan 45 sehimden 4'er sehmi, en yüksek dereceye sahip olan beş fakihe, 3'er dirhemi orta derecedeki beş fakihe, geri kalan 10 sehim de beş mütefekkihaya verilecektir⁸⁵⁹.

Âli Bey vakfiyesinde, bu dönemde görev yapan müderris ve müidler hakkında herhangi bir isim geçmemektedir. Ancak 1476 tahririnde, padişahın hükmüyle Mevlâna Sinan'ın⁸⁶⁰, 1483 ve 1500 tarihlerinde de Mevlânâ Ecezâde'nin medresede müderrislik yaptığı bilinmektedir⁸⁶¹. Medresenin tevliyeti, 1483 tarihinde Mevlânâ Lütfullah üzerindedir⁸⁶².

9. Ürgüp

Taşkın (Taşhun) Paşa Medresesi (Ürgüp)

Yeri: Ürgüp'e bağlı, yaklaşık 20 km. mesafede bulunan, Taşkınpaşa (Damsa) Köyü'ndedir⁸⁶³.

Yaptıranı ve Tarihi: Taşkın (Taşhun) Paşa tarafından, aynı köydeki cami ile muhtemelen beraber yaptırıldığı anlaşılan medresenin, tarihini gösteren herhangi bir kitabesi yoktur⁸⁶⁴. Bununla beraber, 751 H./1350 M. tarihli bir satış senedi belgesinde⁸⁶⁵, bâni Taşkın Paşa'nın, Sâdeddin Said adlı bir Emirden, Konya'ya bağlı Kumartaş Köyü'nü elli dinara satın aldığına dair, kayıtlar yer almaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, Damsa Köyü'ndeki eserler, 751 yılında sağ olan Taşkın Paşa tarafından, muhtemelen bu tarihlerde veya bundan kısa bir süre önce yaptırılmıştır⁸⁶⁶. Nitekim, hâlen Cami avlusunda bulunan türbelerin; 743 H./1342 M⁸⁶⁷, 752 H./1351

⁸⁵⁹ Uzunçarşılı, "Âli Bey", s. 60, 63. Bu sınıfların dışındaki öğrencilere herhangi bir maaş ödenmesi söz konusu değildir.

⁸⁶⁰ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 62.

⁸⁶¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 96; TK. KKA. VTD. 565, s. 137.

⁸⁶² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 96.

⁸⁶³ Medrese Köyün girişinde, sol taraftadır.

⁸⁶⁴ Gerek medresenin gerekse câminin kitâbe yerleri boştur (Diez-Aslanapa-Koman, Aynı eser, s. 184-188.

⁸⁶⁵ Söz konusu belge, KVBMA. VKD, S. 1-3, s. 121'de kayıtlıdır (Bkz. M. Zeki Oral, "Anadoluda Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitâbeleri ve Tarihçeleri", VD, c.V, Ankara 1962, s. 64-65.

⁸⁶⁶ Bkz. Oral, "Ahşap Minberler", s. 65.

⁸⁶⁷ Taşkın Paşa 751 H. tarihinde sağ olduğuna göre, kendisine ait olduğu söylenen türbenin, O'nun sağlığındayken yaptırılmış olması mümkün görünmektedir (Oral, "Ahşap Minberler", s. 65).

M. ve 756 H./1355 M⁸⁶⁸. tarihlerini taşıması, ayrıca medrese ve caminin gerek mimarisi, gerekse süsleme özellikleri, bu ihtimali kuvvetlendirmektedir⁸⁶⁹.

Medrese ve caminin bânisi Taşkın Paşa'nın kimliği hakkındaki bilgiler maalesef sınırlıdır. 751 H. tarihli söz konusu belgedeki kayıtlarda, kendisinden “Emir Zâhireddin Mahmud'un oğlu, yüceler yücesi, güzel huylar sahibi, devletin direği, sultan ve padişahların gözdesi, halk babası” gibi sıfatlarla bahsedilmektedir⁸⁷⁰. Bununla beraber, Taşkın Paşa oğlu Süleyman Bey'in isteği üzerine te'lif edilen, “Şerh-i İrşad-ı İrşad” adlı eserde⁸⁷¹, “Büyük Emir, Feleküddin” gibi lakaplarla anılmaktadır⁸⁷². Bu malûmatlardan, Taşkın Paşa'nın nüfuz sahibi ve soylu bir aileye mensup hayırsever bir emir olduğu anlaşılmaktadır.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Mimarî hakkında hiçbir malûmat bulunmayan medrese, kareye yakın bir plân üzerine yapılmıştır⁸⁷³. Tamamen kesme taştan inşa edilmiş ve oldukça yüksek olan portal, binanın batı cephesindedir. İki kat halinde yükselmekte olan portalin üstünde, bir pencere boşluğu vardır⁸⁷⁴. Taçkapının hemen gerisindeki giriş mekânının alçak yapılması, üstünde daha önce bir odanın bulunduğunu akla getirmektedir⁸⁷⁵.

Giriş holünün hemen sağında (güneyinde) bir mescid yer almaktadır. Mescidin hem hole, hem de avluya açılan iki kapısı vardır. Holün solunda (kuzeyinde) kalan duvar yıkılmış olup, burada çatıya çıkan bir merdivenin ve bu merdivenin doğu tarafında da, hole açılan bir oda olduğu anlaşılmaktadır⁸⁷⁶. Holün doğu tarafında yer alan avlu, kareye çok yakın bir görünüm taşımaktadır. Avlunun üstünün kubbeyle örtülü olduğu sanılmaktadır⁸⁷⁷. Avlunun güney cephesinde bulunan ana eyvanın dört adet penceresi vardır. Ana eyvanın doğusuna, binanın da

⁸⁶⁸ 752 H. ve 756 H. tarihlerini taşıyan bu türbede, Emir Hızır Bey, oğlu İlyas Bey ve torunu Hasan Bey yatmaktadır (Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 188).

⁸⁶⁹ Bkz. Ömür Bakırcı, “Ürgüp'ün Damsa Köyü'ndeki Taşkınpaşa Camii'nin Ahşap Mihrabı”, *Bellekten*, c. XXXV, Temmuz 1971, (Sayı 139'dan ayrı basım), Ankara, 1971, s. 367. Kuran, eserlerin XIV. yüzyılın ilk yarısına ait olduğunu ifade eder (“Karamanlı Medreseleri”, s. 213).

⁸⁷⁰ Bkz. Oral, “Ahşap Minberler”, s. 65.

⁸⁷¹ Söz konusu eser, Burdur Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi No: 1128'de kayıtlıdır.

⁸⁷² Oral, Aynı yer. Konyalı, Taşkın Paşa'nın Selçuklu sülalesine mensup bir Emir olduğu fikrindedir (Bkz. *Konya*, s. 547).

⁸⁷³ Bkz. Kuran, “Karamanlı Medreseleri”, s. 212; Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 188.

⁸⁷⁴ Diez-Aslanapa-Koman, bu boşluğu kitâbe yeri olarak değerlendirmektedir (Bkz. Aynı yer).

⁸⁷⁵ Kuran, “Karamanlı Medreseleri”, s. 213.

⁸⁷⁶ Bkz. Dülgerler, *Aynı tez*, s. 144.

⁸⁷⁷ Kuran, “Karamanlı Medreseleri”, s. 212.

güney-doğusuna, düşen oda ile, tamamen bu odanın kuzeyine düşen diğer oda, birer kapı ile avluya açılmakta, birer mangal pencere ile de doğudan ışık almaktadır⁸⁷⁸.

Avlunun kuzeyindeki küçük eyvanın her iki tarafında, birer küçük mekân bulunmaktadır. Küçük eyvanın solundaki küçük mekândan bu eyvanın arkasında yer alan bir odaya, bu odadan da bir kapı ile küçük başka bir hücreye⁸⁷⁹ geçilir. Bunlardan büyük oda iki, diğeri de tek mazgal pencereden ışık almaktadır. Küçük eyvanın sağındaki küçük mekândan geçilen, kuzey-doğudaki büyük oda dikdörtgen şeklinde olup, iki mazgal pencereden ışık alır.

Vakıfları: Taşkın Paşa Medresesi'nin vakfiyesi tespit edilememiştir. Müessesenin vakıfları tahrir kayıtlarında da yer almamaktadır. Ancak kayıtlarda, Damsa Camii adıyla Taşkın Paşa Camisi'nden bahsedilmektedir. Caminin vakfı, 1476 yılında sadece Ürgüp'e bağlı Sinason Köyü gelirlerinden oluşmaktadır. Kayıtlarda hatip, İmam, müezzin cüzhan ve hafızların, beş vakitte hazır olmalarının, vâkıf tarafından şart kılındığı ayrıca ifade edilmektedir. Vakfin tevliyeti bu tarihte vâkıfın oğullarından İbrahim elindedir⁸⁸⁰.

Caminin vakfı, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde de değişmemiştir⁸⁸¹. 1483 yılında müessesenin tevliyeti, Mustafa adında bir zâtın üzerindedir⁸⁸².

⁸⁷⁸ Kuran, "Karamanlı Medreseleri", s. 212-213.

⁸⁷⁹ Dülgerler, bu küçük hücrenin iki katlı olabileceğini, hatta Taşkapı'daki pencere boşluğu ile arkasındaki odanın kalıntılarına ve çatıya çıkan merdivenin şekline göre, medresenin iki katlı bir bina olabileceğini belirtmektedir (Bkz. Aynı tez, s. 145).

⁸⁸⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 69.

⁸⁸¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 110; TK. KKA. VTD. 565, s. 159; BOA. TD. 387, s. 182.

⁸⁸² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 110.

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

ZÂVİYELER, TEKKELER ve HANİKÂHLAR

Zâviyeler, çeşitli tarikatlara mensup dervişlerin, bir şeyhin idâresinde topluca yaşadıkları, âyende ve revendeye (gelene-geçene) hizmet veren ve genellikle yerleşim birimlerinde, veya yol üzerinde, tesis edilen bina ya da bina topluluklarıdır¹. Anadolu'da bu müesseseler için; -işlevleri hemen hemen aynı olmakla birlikte-Selçuklular döneminde bazen "ribat", daha çok da, "zâviye" ve "hanikâh" tâbiri kullanılmıştır². XIV-XV. yüzyıllardan itibaren, bunlara ilâveten, -yine aynı işlevlere sahip- bu müesseselerin, "tekke", "dergâh", "âsitâne" ve "imaret" şeklinde adlandırıldığı da görülmektedir³.

Selçuklu ve Beylikler döneminde, Anadolu'nun bütün şehirlerine, kasabalarına ve köylerine şâmil olan bu müesseseler, Karamanlı Beyliği'nde genellikle, zâviye, kısmen de tekke ve hanikâh gibi adlarla, benzeri işlevlerini sürdürmüşlerdir⁴. Belgelerde⁵, Karamanlı topraklarında kurulmuş, onlarca zâviye adı zikredilirken, sadece üç hanikâhtan bahsedilmektedir. Tekkelerin adlarına ise ancak bir kısım tarihî kaynaklarda rastlanmaktadır.

Zâviyeler, çok yönlü bir müessesedir. Eğitim-öğretim başta olmak üzere, zanaat, iskân imar, ticâret askerlik ve âyende ve revendeye hizmet gibi değişik sahalarda önemli fonksiyonları bulunmaktadır⁶. Zâviyelerin bu şekilde farklı sahalarda hizmet vermeleri, araştırmacılar tarafından bazen bir eğitim-öğretim

¹ Bkz. Ahmet Yaşar Ocak-Süreyya Fârûkî, "Zâviye", *İA*, c. XIII, İstanbul 1193, s. 468.

² Ahmet Yaşar Ocak, "Zâviyeler (Dinî Sosyal ve Kültürel Tarih Açısından Bir Deneme)", *VD*, XII, (Ankara 1978), s. 249.

³ Bkz. Ocak, "Zâviyeler", s. 248-249; Semavi Eyice, *İlk Osmanlı Devrinin Dinî-İctimâî Bir Müessesesi, Zâviyeler ve Zâviyeli Camiler*, İstanbul 1963, s. 23-24. XVI. yüzyıldan itibaren, "hanikâh", "tekke", "dergâh" ve "âsitane" tâbirleri arasında, daha çok fizikî yapı ve teşkilâtla ilgili bazı farklılıkların ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Bkz. Ocak, "Zâviyeler", s. 249).

⁴ Karamanlı Beyliği'nde kurulan, zâviye, tekke ve hanikâhlarla ilgili olarak, bundan sonra yapılacak değerlendirmeler, bu müesseselerin temelde aynı işlevlere sahip olmaları nedeniyle, "zâviyeler" başlığı altında verilecektir.

⁵ Bu bölümde, zâviyeler, tekkeler ve hanikâhlar hakkında değerlendirmeler yapılırken, söz konusu müesseselerle ilgili belgelerin arşiv kayıtları, eserlerin tanıtımı bahsinde verileceğinden, ayrıca belirtilmesine lüzum görülmemiştir.

⁶ Bkz. Ö. Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", *VD*, II, Ankara 1942, s. 279-365; Ocak, "Zâviyeler", s. 247-168; Eyice, s. 3-57; Saim Savaş, "Osmanlı Dönemi Zâviyeleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Osmanlı*, c. 4, Ankara 1999, s. 461-462.

müessesesi⁷, bazen sosyal bir müessese, bazen de dinî veya bir hayır müessesesi⁸ olarak ele alınmasına sebep olmuştur. Zâviyelerin bu gibi başlıklar altında incelenmesinin, bir bakıma araştırmacıların bakış açıları ile de ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Neticede söz konusu vasıflandırmalar, her ne şekilde yapılırsa yapılsın, -bir özellik, diğerlerini gözardı etmediği sürece- doğrudur.

Araştırmamızda, zâviyeler, -vakfiyeler ve vakıf tahrir defterlerinde eğitim öğretim yönü ile ilgili yeterli bilgiler bulunmamasına rağmen- eğitim-öğretim müesseseleri başlığı altında ele alınmıştır. Bunun en başta gelen sebebi, şüphesiz bu müesseselerin, öncelikle tasavvufî eğitimin verildiği ve yayıldığı merkezler olmalarıyla ilgilidir⁹. Gerçekten de istisnasız bütün zâviyelerde, bir şeyhin ve ona bağlı dervişlerin-müritlerin bulunma sebeplerini de burada aramak gerekir.

Belgelerde ve tarihî kaynaklarda, Anadolu'da, Selçuklu ve Beylikler dönemine ait çeşitli tarikatlara mensup bir çok zâviye adı zikredilmektedir. Kalenderî, Nakşibendî, Haydarî, Kâdirî, Bektaşî, Kâzerunî ve Mevlevî tarikatlarına mensup dervişlerle, Ahilerin kurdukları zâviyeler, Karamanlı topraklarında da oldukça yaygındı. Zâviyelerde, -medreselerde uygulanan ve ancak sınırlı bir zümreye hitâp eden skolastik bir din eğitimi-öğretimi yerine-, halka mistik heyecan veren ve fikrî seviyelerine uygun konularla uğraşılması, bu müesseseleri daha câzip hâle getiriyordu. Halk, şeyh ve dervişlerin yazdığı kerâmet motifleriyle dolu olan¹⁰, dinî ve ahlâkî manzum eserleri, medrese ulemâsının kaleme aldığı ağır üslublu eserlere tercih ediyordu¹¹.

⁷ Bkz. Bahaeddin Yediyıldız, "Vakfiyeler Çerçevesinde Türkiye'nin Kültür Hayatı (1300-1453)", **IV. Vakıf Haftası Kitabı**, Ankara 1986, s. 21; İrfan Gündüz **Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri**, İstanbul 1984, s. 75-77; Yusuf Küçükdağ, "Osmanlı Dönemi Konya Tekke ve Zâviyeleri", **Konya'nın Kültür Birikimi**, s. 135-155.

⁸ Zâviyeleri, A. Yaşar Ocak, dinî, sosyal ve kültürel (Bkz. "Zâviyeler", s. 247-268), Semavi Eyice de dinî ve sosyal bir müessese olarak ele alır (Bkz. **Zâviyeler**, s. 3-57).

⁹ Ocak, "Zâviyeler", s. 267; Aynı mlf, "Selçuk ve Osmanlı Dönemi Tekkelerinde Dinî-Tasvufî Eğitime Genel Bakış", **Atatürk'ün 100. Doğum Yılında Türkiye I. Din Eğitimi Semineri**, Ankara 1981, s. 73-80; Ocak-Fârukî, "Zâviye", s. 475.

¹⁰ Seyyid Hârun Veli (bkz. Abdülkerim b. Şeyh Musa, **Makalât-ı Seyyid Hârun Veli**, (Trk. trc: A. Ayaz), Konya 1970; M. Çağatay Uluçay, "Makalât-ı Seyyid Hârun", **Belleten**, c. X, S. 40, Ankara 1946, s. 749-778) ve Deddiği Sultan (bkz. Oral, "Turgud oğulları", s. 45-46) menâkıbnâmeleri vb.

¹¹ Ocak, "Zâviyeler", s. 267; Medrese-zâviye eğitiminin mukayesesi için ayrıca bkz. Gündüz, Aynı yer.

A. Karamanlı Zâviyelerinin Tespiti ve Kurulduğu Yerlerin Özellikleri

Karamanlı Beyliği'nin hâkimiyet sahasında kurulmuş olan zâviyelerin, tam olarak tespiti, oldukça zordur. Zira bölgede Karamanlılardan başka, Selçuklular, Eşrefoğulları, Çobanoğulları, Eratnalılar ve Osmanlılar zamanında da, bir kısım zâviyelerin kurulmuş olması, bu tespiti güçleştiren âmillerin başında gelmektedir. Bununla beraber, bu zâviyelerden bir bölümünün hangi döneme ait olduğu, gerek vakfiyelerden, gerekse tahrir kayıtlarından, tespit edilebilirken, bir çoğuna ait vakfiyelerin bulunmaması veya vakfiye tarihlerinin tahrir kayıtlarında yer almaması da, bir başka olumsuz faktör olarak karşımıza çıkmaktadır¹².

Zâviyelerin ait olduğu dönemin tespitinde karşılaşılan bu zorluklar; bir nebze de olsa zâviyeye adını veren bânilerin¹³, vâkıfların¹⁴, veya zâviyede görevli bulunan bazı zâtların¹⁵ tarihî şahsiyetleri ya da yaşadıkları dönemler dikkate alınmak suretiyle giderilmeye çalışılmış¹⁶ ve bu konuda bir takım biyografik eserlerden, tetkiklerden faydalanılmıştır. Bu arada Karamanlı dönemine ait olduğu kuvvetle muhtemel görülen zâviyeler, araştırma kapsamına alınırken, söz konusu döneme ait olduğu az çok tahmin edilen, ancak bunu destekleyici mahiyette -gerek arşiv kaynaklarında, gerekse tetkiklerde- yeterli malûmat bulunmayan müesseselerin üzerinde durulmamıştır.

Karamanlı zâviyeleri, tahrir defterlerinde "Karaman Eyâleti"¹⁷ olarak zikredilen ve Konya, Belviran, Lârende, Seydişehir, Beyşehir, Çemen, Akşehir, Ilgın, Niğde, Anduğu, Ürgüb, Karahisar, Ereğli, Aksaray, Kayseriye, Ermenek, Mut, Silifke, Gülnar, Selendi, Karataş gibi kazaları¹⁸ ihtiva eden sahalarda kurulmuştur. Zâviyelerden bir kısmının, kaza veya şehir merkezlerinde, çoğunluğunun da köylerde

¹² Osmanlı dönemine ait tahrir defterlerinde, Karaman Eyâleti'nde tesis edilmiş, yüzlerce zâviye adı zikredilmektedir. Öyle ki, Kanunî döneminin başlarında (1530'da) bu sayı, 272 olarak kayıtlara geçmiştir. (Bkz. BOA. TD. 387, s. 36; Ayrıca bkz. M. Akif Erdoğan, "Kanunî'nin İlk Yıllarında Karaman Vilâyeti", *TİD*, VIII, İzmir 1993, s. 43).

¹³ Dediği Sultan (Doğanhisar), Sarı Yâkub, Şemsi Tebrizî (Konya), Yalınca Dede (Ovabelviran), Şeyh Aliyy-i Semerkandî (Gülner), Rükneddin (Karaman), Ateşbâz Veli (Konya) zâviyeleri ve Rahima Hâtun Hanikâh'ı (Karaman) gibi.

¹⁴ Afşar Bey (Dağbelviranı), Mahmud Seydi (Alanya) zâviyeleri bu konuda örnek olarak verilebilir.

¹⁵ Abdülmümin Tekkesi (Konya) gibi.

¹⁶ Hâlen, ayakta olup ancak hangi döneme ait olduğu arşiv kaynaklarından tespit edilemeyen, bazı zâviyelerin mimarî özellikleri de, bu konuda yol gösterici olmuştur. Meselâ, Turasan Zâviyesi (Aksaray) gibi.

¹⁷ Karamanlı Ülkesi'nin Osmanlı Eyâleti hâline getirilmesi hususunda bkz. tezde Giriş kısmı.

¹⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 564; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1; TK. KKA. VTD. 565; BOA. TD. 387.

kurulmuş olmaları, ilk bakışta dikkati çeken hususiyetlerdendir. Söz konusu müesseselerin, daha çok köylerde yoğunluk kazanmış olması, şüphesiz bu bölgelerin Türkleştirilmesi ve İslâmlaştırılması meselesiyle yakından ilgili idi.

Zâviyenin Yeri	Zâviye Sayısı	Toplam Zâviye Sayısına Oranı (%)
Aksaray	7	6.7
Akşehir	6	5.8
Alanya	3	2,9
Anamur	1	0,9
Anduğu	1	0,9
Belviran	6	5.8
Beyşehir	13	12.6
Bozkır	3	2.9
Çimen	1	0,9
Ereğli	1	0,9
Ermenek	10	9.7
Gülnar	5	4.8
İlgin	1	0,9
Karataş	1	0,9
Kayseri	1	0,9
Kırşehir	1	0,9
Konya	21	20.3
Lârende	12	11.6
Mut	4	3,8
Selindi	1	0,9
Seydişehir	4	3.8
Toplam	103	100

Tablo 12: Karamanlı Zâviyelerinin Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı

Tablo 12'de, Karamanlı topraklarında kurulmuş olan zâviyelerin yerleşim birimlerine göre sayısı ve genel toplam içindeki dağılımı verilmiştir. Yerleşim birimleri içinde zâviye sayısı bakımından ilk sırayı Konya işgal etmektedir. Konya'nın bu özelliğini, şehrin diğer yerleşim birimlerine göre daha geniş bir coğrafyaya sahip olmasıyla ve ayrıca Selçuklu döneminden beri önemli bir ilim ve kültür merkezi vasfını taşımasıyla izah etmek mümkündür.

Yerleşim birimleri içinde, Beyşehir, Lârende ve Ermenek'te de zâviye sayısının, diğer yerlere göre kısmen fazla olduğu görülmektedir. Bunlardan Beyşehir'in durumu hakkında kesin bir tespitte bulunmak zordur. Yörede zâviye sayısının fazla olması, muhtemelen Konya ile olan yakınlığıyla ilgili olmalıdır. Lârende'nin konumuna gelince; Buranın bir süre Beyliğin merkezi olması, ilmî ve kültürel yönden de gelişmesine zemin hazırlamıştır. Gerek şehir merkezinde, gerekse çevrede, çok sayıda zâviyeler tesis edilmiş, hatta zâviye kurucularının adıyla yeni köyler ve mahalleler dahi teşekkül etmiştir. Yine Karamanlı Beyliği'nin ilk askerî ve siyasî merkezlerinden biri olan Ermenek'te, zâviye tesisi hususuna Karamanoğlu Halil ve Musa beylerin ağırlık vermeleriyle, bu müesseselerin sayısında gözle görülür bir artış kaydedilmiştir.

B. Zâviye Kurucuları

Karamanlı Ülkesi'ndeki zâviyelerin sayı bakımından yekûn teşkil etmesi, başta hükümdarlar olmak üzere, Onlar'ın hizmetinde bulunan devlet ricâlinin, bu müesseselerin ülke genelinde yayılmasına ne derece önem verdiklerini göstermektedir. Karamanlı beyleri, hükümrân oldukları sahalardaki eski zâviyelerin statüsünü aynen kabul edip, zaman zaman yeni vakıflar tahsis ettikleri gibi, çoğu zaman da yeni zâviyeler kurmak suretiyle, bu müesseselerin çoğalmasını ve gelişmesini teşvik ediyorlardı.

Karamanoğlu Halil Bey'in, Ermenek ve civarında kendi adını taşıyan dört zâviyesi vardı. Yine Halil Bey, Karaman'da kendi adına bir zâviye daha yaptırmıştı. Oğlu Alâeddin Bey ise, babasının yaptırdığı bu zâviyenin yanına ikinci bir zâviye daha yaptırarak, vakıflar tahsis etmiş, ayıca Dağbelviran'daki Afşar Bey Zâviyesi için de vakıflar bağışlamıştı. Kozviran'daki Hocendî, Söbüçimen'deki Yatağan

Mürsel, Evliyalr Köyü'ndeki Evliya Şeyh ve Akşehir'deki Seydi Yunus zâviyelerine vakıflar tahsis eden Karamanoğlu Mehmed Bey, Konya'daki Ebu İshâk Kâzerunî Zâviyesi'ni inşa ettirerek, vakıflar tahsis etmişti. Karamanlı Ülkesi'ndeki müesseselerin sıkı bir şekilde teftiş ettirmekle tanınan Karamanoğlu İbrahim Bey ise Yatağan Köyü'nde, Siristad'da (Bozkır) zâviyeler yaptırmış, ayrıca Kırkpınar Köyü'nde Taşgun Baba, Avdan Köyü'ndeki (Bozkır) Taysı Seydi zâviyeleri ile İçel'deki Şeyh Sadreddin ve Şadgeldi, Başviran (Anduğu) Köyü'ndeki Ömer Fakih, zâviyelerinin vakıflarını zenginleştirmiştir. Gülnar'a bağlı Gezende Köyü'nde bir zâviye inşa ettiren Karamanoğlu Bedreddin Mahmud Bey de, bu zâviye için bazı gelirler tahsis etmişti. Yine Karamanlıların cediti Nûre Sofi, için Avşarviran (Karaman) Köyü'nde, muhtemelen Karamanlı beyleri tarafından bir zâviye yaptırılmıştı. Karamanlılara bağlı Alanya beylerinden Kılıç Arslan Bey de, Alanya'daki Mahmud Seydi Zâviyesi'ne bazı vakıflar bağışlamıştı.

Zâviye Adı	Yeri	Hükümdar Adı (Bâni/Vâkıf)
Karamanoğlu Halil Bey	Ermenek	Halil Bey
Karamanoğlu Halil Bey	Ermenek	Halil Bey
Karamanoğlu Halil Bey	Bednam/Ermenek	Halil Bey
Karamanoğlu Halil Bey	İznebolu/Ermenek	Halil Bey
Kalemî	Lârende	Halil Bey
Paşa Bey	Ermenek	Burhaneddin Musa Bey
Ece Seydi	Gezende/Gülнар	Burhaneddin Musa Bey
Afşar Beyi	Afşar/Belviran	Alâeddin Bey
Kalemî	Lârende	Alâeddin Bey
Hocendî	Kozviran/Belviran	Nasreddin Mehmed Bey
Yatağan Mürsel	Söbüçimen/Göçü	Nasreddin Mehmed Bey
Evliya Şeyh	Evliyalr/Konya	Nasreddin Mehmed Bey
Seydi Yunus	Akşehir	Nasreddin Mehmed Bey
Ebu İshak Kâzerunî	Konya	Nasreddin Mehmed Bey
Siristad	Bozkır	Sârimüddin İbrahim Bey

Şeyh Yatağan	Yatağan/Göçü	Sârimüddin İbrahim Bey
Taşgun Baba	Kırkpınar/Sahra	Sârimüddin İbrahim Bey
Taysı Seydi	Avdan/Bozkır	Sârimüddin İbrahim Bey
Şeyh Sadreddin	İçel	Sârimüddin İbrahim Bey
Şad Geldi	İçel	Sârimüddin İbrahim Bey
Ömer Fakih	Başviran/Anduğu	Sârimüddin İbrahim Bey
Bedreddin Mahmud Bey	Gezende/Gülнар	Bedreddin Mahmud Bey
Nûre Sofi	Afşarviran/Lârende	Karamanlı beyleri
Mahmud Seydi	Alanya	Kılıç Arslan Bey (Alanya beyi)

Tablo 13: Karamanlı Beyleri Tarafından Kurulan / Vakıflar Tahsis Edilen Zâviyeler

Karamanlı hükümdarlarının kurdukları bu zâviyelerin yanında, hükümdarların hizmetinde bulunan bazı emirlerin ve ileri gelen devlet adamlarının da yaptırmış olduğu zâviyeler bulunmaktadır. Bunlardan Karamanoğlu Alâeddin Bey'in veziri Emirşah Bey'in Karaman'da, Karamanoğlu Mehmed Bey'in hizmetinde bulunan ve Beyliğin Niğde Dizdârı olan La'l Paşa'nın Şahne Köyü'nde, Karamanlıların hizmetinde bulunan İsmail Ağa'nın ise, Beyşehir'de ve Kireli'nde, Karamanoğlu Mehmed Bey'in azatlı kölelerinden olup, zamanla emirliğe kadar yükselen Şazbey Ağa'nın da, Konya'da zâviyeleri vardı.

Beyliğin muhtelif yerlerinde Karamanlı neslinden veya Karaman beyleri ile akraba olan bazı sülaleler de zâviyeler kurmuşlardır; Meselâ, Karamanlı neslinden olan Efendi Çelebi Ermenek'te, Karamanlı Emiri Bunsuz Selindi'de, yine Karamanlı hanedanına mensup Rükneddin ve Rahime Hâtun ise Karaman'da zâviyelerini tesis ettirmişlerdir. Karamanoğlu Süleyman Bey'in kızı Nasiha Hâtun da, Ereğli'de Şeyh Şihabü'd-din Makbul Zâviyesi'ni yenilemiştir.

Bazen hükümdar eşlerinin de zâviyeler yaptırıp bir takım vakıflar bağışladığı vâki idi. Nitekim Karaman'daki Karamanoğlu Alâeddin Bey'in eşi Melek Hâtun'un yaptırdığı zâviye bu kabil örneklerdendi.

Beyliğin muhtelif bölgelerinde zâviye tesis eden ve Karamanlılarla akraba olan bazı sülalelere de rastlanıyordu. Bunlardan özellikle Turgudoğulları ailesi

Konya ve çevresinde kurdukları müesseselerle tanınmaktadır. Konya'da Pîr Hüseyin Bey Kalenderhâne Zâviyesi, Hâtun Köyü'ndeki Turgudoğlu Ömer Bey ve Karaman'daki Emirşah Bey zâviyeleri ile ayrıca Saideli'ndeki (Kadınhanı) Turgudoğlu Yusuf Şah Bey'in kızı Sultan Hâtun Zâviyesi, bu aileye mensup üyeler tarafından kurulan müesseselerdendir.

Bazı Ahi ileri gelenleri de bir kısım zâviyeler tesis ettirmişlerdir¹⁹. Bu zâviye kurucularından Ahi Kalemî oğlu Ahi Mehmed'in Karaman'da, Ahi Musa'nın ise Akşehir'de birer zâviyeleri vardı.

Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması sürecinde, -daha Anadolu Selçukluları döneminden itibaren- önemli bir misyonu üstlenmiş olan zâviyelerin kurulmasında, Horasan, Azerbaycan, İran ve Irak diyârından Anadolu'ya göç eden dervişlerin, ne derece mühim rol oynadıkları âşikardır. Çoğu zaman, Anadolu'ya etrafındaki cemaâtları ile birlikte gelen bu dervişler, kurmuş oldukları zâviyelerle yeni iskân yerlerinin doğmasına zemin hazırlıyorlar, geldikleri bölgelerin kültürlerini de, Anadolu'da yaşatıyorlardı. Karamanlı döneminde, Türkistan bölgesinden gelerek, bu Beyliğin hükümdarları tarafından kendilerine zâviye kurmalarına müsaade edilen, çok sayıda dervişin adına rastlamak mümkündür. Bunlardan Hacı İsmail Horasanî, cemaati ile birlikte Horasan diyârından Karaman havalisine gelerek, burada zâviyesini ve aynı zamanda kendi adıyla anılan köyünü kurmuştu. Hacı İsmail evlâdından Musa Paşa ve oğlu da burada birer zâviye tesis etmişlerdi. Aynı cemaatten Yunus Emre adında bir zât, Karamanoğlu İbrahim Bey'den bir mezraa dahi satın almıştı. Yine Semerkand şehrinden Anadolu'ya gelerek, Karaman diyârına yerleşen Şeyh Aliyy-i Semerkandî, Zeyne'de bir zâviye kurmuş ve bizzat Lârende'ye de gelerek, burada irşâd faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu şeyhin halifelerinden Şeyh Kasım Çelebi, daha sonra Konya'da kendi adına bir zâviye kurmuştu. Dediği Sultan Ilgın'a bağlı Mahmut Hisar Köyü'nde, Yatağan Mürsel ise Söbüçimen Köyü'nde zâviyelerini kurmuşlar ve haklarındaki menkıbeleri ile ünlerini yüzyıllarca sürdürebilmişlerdir. Karaman'da bir zâviye tesis eden ve daha çok Siyahser Sultan

¹⁹ Vakıf tahrir defterlerinde Karaman Vilâyeti'nde kurulmuş, çok sayıda Ahi zâviyesinin adı geçmektedir. Ancak bu zâviyelerden Kalemî ve Ahi Musa zâviyesi dışındakilerin, Karamanlı dönemine ait olup-olmadığının tespiti oldukça zordur. Bu itibarla çalışmamızda sadece Kalemî ve Ahi Musa zâviyeleri ele alınmış, diğer zâviyelere yer verilmemiştir.

veya Karabaş Veli gibi lâkablarla da tanınan Şeyh Alâeddin, Rakka'lı idi²⁰. Yine Horasan diyarından olan Yalınca Sultan da, Bozkandak Köyü'nde bir zâviye kurarak oğlu Tâci Ahmed'le birlikte yöre halkının sevgi ve hürmetini kazanmıştı. Kırkpınar Köyü'nde bir zâviye bina eden Taşgun Baba da, aslen Horasan'lı idi.

C. Tarikatlara Mensup Zâviyeler

Karamanlı Beyliği dönemine ait zâviyelerin bir kısmı, Kalenderî, Zeynî Nakşibendî, Haydarî, Kâdirî, Kâzerunî, Mevlevî ve Halvetî tarikatlarının mensupları tarafından kurulmuştu.

Daha çok Konya, Karaman, Beyşehir ve Aksaray gibi şehirlerde ağırlık kazanan Kalenderî tarikatı'na bağlı zâviyeler, şehrin kısmen dışında kurulmuşlardı²¹. Konya'da, Turgudoğlu Pîr Hüseyin Bey tarafından bir Kalenderhâne zâviyesi bina edilmiş idi. Vâkıfın şartlarına göre, bu zâviyeye tayin edilecek şeyh, Kalenderî tâifesinden olacaktı. Beyşehir'de bulunan Kalenderhâne Zâviyesi'ndeki sâkinler için de, Vâkıf, Emir Mecdeddin İsmail bin El-Hac Hüsameddin, Şeyh Cemâleddin-i Aksarayî'nin müridi olmaları şartını getirmişti. Yine Şeyh Cemâleddin-i Aksarayî'nin adını taşıyan Aksaray'daki zâviye de muhtemelen bir Kalenderî zâviyesi idi.

Karamanoğlu Alâeddin Bey'in eşi ve aynı zamanda Sultan I. Murad'ın kızı Melek Hâtun'un, Karaman'da yaptırmış olduğu kendi adını taşıyan zâviye, bazı arşiv belgelerinde Haydarhâne olarak kaydedilmiştir²².

Konya'da Şeyh Abdülmümin Halife'ye nisbet edilen ve O'nun adıyla tanınan tekke, bir Kâdirî tekkesi idi ve zâviye şeyhinin Kadirî tarikatı mensubu olması şartı getirilmişti.

Dönemin önemli tarikatlarından olan Kâzerunîlik'e ait zâviyelerde vardı²³. Karamanoğlu Mehmed Bey, Konya'da Ebu İshâk Kâzerunî adına bir zâviye yaptırarak, buraya bir takım vakıflar tahsis etmişti.

²⁰ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 173.

²¹ Bkz. M. Akif Erdoğan, "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", *TİD*, IX, İzmir 1994, s. 94.

²² Bu müessesese, 1476, 1483, 1500 ve 1530 tarihli tahrir defterlerinde, Hâtun Zâviye ve Mescidi şeklinde kaydedildiği halde, 1584 tarihli defterde, Haydarhâne Zâviyesi olarak zikredilmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 40).

²³ Anadolu'nun muhtelif yerlerinde bu tarikata mensup başka zâviyeler de kurulmuştu.

Selçuklu ve Karamanlı döneminin nüfuzlu tarikatlarından olan Mevlevîlik'e bağlı, Aksaray'da, Alanya'da, Karaman'da, Konya'da ve Akşehir'de zâviyeler bulunmakta idi²⁴. Konya'da, Mevlevîlik'te seçkin bir yeri olan Ateşbâz Veli için, Sultan Veled'in kızı Ârife Şeref Hâtun'un oğlu Muzafereddin Ahmet Paşa'nın torunlarından Çelebi Abdüssamed tarafından yaptırılan zâviye, o zamanın tanınmış zâviyelerdendi. Akşehir'de Seyyid Yunus'un oğlu Seyyid Abdullah tarafından inşa ettirilen zâviye, bir Mevlevî tekkesi olarak şöhret bulmuştu. Karaman'da Karamanoğlu Halil ve oğlu Alâeddin Beyler tarafından Mevlevîlik'e mensup, Kalemî Zâviyesi adıyla birer zâviye yaptırılmıştır. Alâeddin Bey'in yaptırdığı zâviye, zamanla Maderî Mevlânâ Tekkesi adıyla tanınmıştır. Yine Konya'daki Şems-i Tebrizî Zâviyesi de bir Mevlevî zâviyesi idi²⁵. Aksaray ve Alanya'daki mevlevîhâneler de aslında birer Mevlevî zâviyesinden başka bir şey değildi²⁶.

XV. yüzyıl ortalarında, Şeyh Abdüllatif el-Makdesî'nin faaliyetleri ile Konya'da yayılmaya başlayan bir başka tarikat Zeynîlik idi²⁷. Meram'da Turud mevkisinde Şeyh İbn Vefâ tarafından yaptırılan hanikâh, bu tarikata mensuptu. Asıl adı Muslihiddin Mustafa olan İbn Vefâ'nın çabaları ile Zeynîlik, Konya'dan başka, Anadolu'nun diğer şehirlerine de yayılmıştı.

Dönemin bir başka tarikatı olan Halvetîye'nin de zâviyeleri mevcuttu. Bunlardan Karaman'daki Kirişçi Baba Zâviyesi ile Zeyne'de Şeyh Aliyy-i Semerkandî'nin kurduğu zâviyeler, birer Halvetî zâviyesi idi. Karaman'daki Kettancı Baba Zâviyesi ise, Nakşibendî tarikatı'na mensuptu.

Çeşitli tarikatlara mensup bu zâviyelerin yanında, Karaman'da XIV. yüzyıl başlarında Ahi Kalemî oğlu Ahi Mehmed tarafından yaptırılan zâviye ile Akşehir'de, yine hemen hemen aynı dönemde yaptırıldığı anlaşılan Ahi Musa Zâviyesi, aynı zamanda birer Mevlevî zâviyesi vasfını da taşıyorlardı.

²⁴ Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlevî zâviyelerinin genellikle şehrin dışına yapıldığını, ancak bunlardan bir kısmının şehrin büyümesiyle içerde kaldıklarını belirtir (Bkz. *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İstanbul 1963, s. 14).

²⁵ Abdülbâki Gölpınarlı, Konya'da Mevlevîlik tarikatına bağlı, 5 tekke bulunduğunu, bunların, Şems, Ateşbâz, "Marc'al-Bahreyn"deki mescid mâhiyetindeki tekke, Meram'da Cemal Ali Türbesi yanındaki tekke ile, Dâr'al-Zâkirîyn tekkeleri olduğunu belirtmektedir (Bkz. *Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik* (İkinci Baskı) İstanbul 1983, s. 330-333).

²⁶ Konyalı, *Aksaray*, c. I, s. 1386.

Zâviye Adı	Yeri	Mensup Olduğu Tarikat
Aliyy-i Semerkandî	Gölnar	Halvetî
Kirişçi Baba	Lârende	Halvetî
Hâtun	Lârende	Haydarî
Abdülmümin Halife	Konya	Kâdirî
Cemaleddin-i Aksarayî	Aksaray	Kalenderî
Kalenderhâne	Beyşehir	Kalenderî
Ebu İshak Kâzerunî	Konya	Kâzerunî
Ahi Musa	Akşehir	Mevlevî-Ahi
Kalemî	Lârende	Mevlevî-Ahi
Fahriyye Mevlevîhânesi	Aksaray	Mevlevî
Seyyid Yunus	Akşehir	Mevlevî
Mevlevîhâne Zâviyesi	Alanya	Mevlevî
Ateşbâz Veli	Konya	Mevlevî
Şems-i Tebrizî	Konya	Mevlevî
Kettancı Baba	Lârende	Nakşibendî
Şeyh Vefâ Hanikâhı	Konya	Zeynî

Tablo 14: Çeşitli Tarikatlara Mensup Karamanlı Zâviyeleri

Tablo 14'te de görüldüğü gibi, zâviyelerin içinde Mevlevîlik tarikatına mensup olanların sayısı, diğerlerine göre oldukça yüksektir. Bunun en başta gelen nedeni, herşeyden evvel Mevlevîlik'in, gerek Selçuklu, gerekse Karamanlılar döneminde oldukça yaygın ve popüler bir tarikat olmasıyla ilgilidir. Mevlevîlik'in Karamanlı Beyliği'ndeki nüfuzu, şüphesiz Karamanlı beylerinin bu tarikata karşı olan desteğinden, saygı ve hürmetinden de kaynaklanıyordu²⁸.

²⁷ Bkz. Küçükdağ, "Konya Tekke ve Zâviyeleri", s. 139.

²⁸ Karamanlı beylerinden, özellikle Halil ve oğlu Alâeddin beylerin, Mevlevîlik'e karşı oldukça ilgi ve hürmet gösterdikleri, hatta Mevlevî elbisesi ve külâhıyla dolaştıkları bilinmektedir (Bkz. D. Ali Gülcan, **Karaman Mevlevîhânesi, Mevlevîlik ve Karamanlı Mevlevî Velileri**, Karaman 1975, s. 16-17; Konyalı Aksaray, c. I, s. 422).

Karamanlı hükümdarlarının, dönemin siyasî gelişmeleri çerçevesinde, Mevlevîlik'in yanında diğer tarikatlardan özellikle Kâzerunîlik'i de himâye ettikleri anlaşılmaktadır.

D. Zâviyelerin Vakfiyeleri, Vakıfları ve Yıllık Gelirleri

İncelemiş olduğumuz döneme ait zâviyelerden, ancak bir kısmının vakfiyeleri günümüze kadar gelebilmiştir. Bu vakfiyelerin hemen hemen tamamına yakını Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Vakfiyelerden bazılarının nüshaları ise Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır. Tamamına yakını Arapça olan bu vakfiyelerde; zâviye kurucularının ya da zâviyeye vakıflar tahsis eden vâkıfların, hangi niyetlerle zâviyelerini bina ettikleri, vakıf yerlerinin hudutları, özellikleri, sıralanmakta, ayrıca vakıf gelirlerinin nerelere ne miktarda sarfedileceği, tevliyet görevinin kimlere ve hangi şartlarda verileceği de teferruath bir şekilde kaydedilmektedir.

Zâviyelerin vakıfları, bazen Karamanlı beyleri tarafından, bazen de zâviyeyi inşa ettiren şeyhin evlâdı veya bağlıları tarafından zenginleştiriliyordu²⁹. Vakıflar, daha çok köylerden tahsil edilen öşür gelirleri ile bağ, bahçe, tarla, mezraa, çiftlik harim gibi yerlerden elde edilen gelirlerden, ayrıca değirmen, fırın, dükkân, hamam, han, pazar yeri, dolap yeri, başhâne, bezirhâne, tahunhâne, buzhâne, kârgah karbansaray gibi yerlerin gelirleri ve ayrıca örfî vergilerden oluşuyordu. Bu gelirlerden başka, nâdirenden de olsa, bazı zâviyelere salyâneler tahsis edildiği de oluyordu. Meselâ Koçhisar tuzlarından elde edilen salyâne, Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından, Bulduk Dede Zâviyesi'ne sarfedilirken, yine aynı tuzlardan elde edilen salyâneler, Turgudoğlu Ömer Bey'in Hâtun Köyü'nde yaptırdığı zâviye için de tahsis edilmiştir.

²⁹ Bazen birden fazla vâkıf tarafından müşterek bir vakfiye tanzim ettirmek suretiyle, vakıflar bağışlandığı da vâkı idi. Meselâ Konya'daki Şeyh Vefâ Hanikâhı için aynı durum söz konusudur (Bkz. Şeyh Vefâ Hanikâhı bahsi).

Zâviye Adı	Yeri	Geliri (1483 M.)	Geliri (1500 M.)	Geliri (1530 M.)	Artış* %
Dediği Sultan	Akşehir	1310	1344	1455	11
Seydi Yunus	Akşehir	2850	2885	3420	20
Şeyh Eyyüb	Akşehir	574	791	540	-
Şeyh Hacı İbrahim	Akşehir	34065	50231	45383	33
Ömer Fakih	Anduğu	330	817	817	148
Afşar	Dağbelviran	180	280	280	56
Buğra Baba	Belviran	120	200	200	67
Çavuş	Belviran	300	321	382	27
Yalıncağ Şeyh	Belviran	180	180	1000	456
Çilledâr	Beyşehir	550	545	550	-
Hasan Şeyh	Beyşehir	150	200	201	34
Kalenderhâne	Beyşehir	2260	4825	6455	186
Afşar Beyi	Beyşehir	2020	3150	3209	59
Şeyh Yatağan	Beyşehir	822	1188	650	-
Şükran	Beyşehir	150	201	200	33
Yatağan Mürsel	Beyşehir	482	881	750	56
Sergi Sarayı	Beyşehir	240	290	290	21
Hacı Yusuf	Beyşehir	300	550	550	83
Şeyh Bahşi	Beyşehir	200	200	200	-
Şeyh İdris	Beyşehir	300	400	400	33
Taysı Seydi	Bozkır	200	287	250	25
Doğan Yörük	Çimen	100	141	140	40
Dediği Sultan	İlgın	3220	5951	4413	37
Ebu İshak Kâzerunî	Konya	720	1420	1071	49
Hatıplıoğlu	Konya	1637	1795	2330	42
Pîr Esad	Konya	500	897	2061	312
Şazbey Ağa	Konya	7028	9991	7823	11

* Yüzdeler artışın hesaplanmasında 1483 ve 1530 tarihleri dikkate alınmıştır.

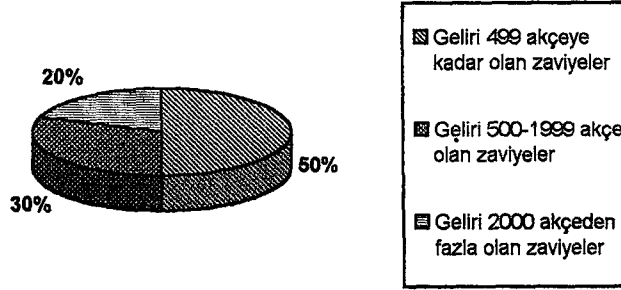
Şeyh Resul	Konya	600	800	1050	75
Şeyh Sadri	Konya	250	1906	942	277
Evliya Şeyh	Konya	344	760	220	-
La'l Paşa	Konya	600	745	1580	163
Dediği Sultan	Saideli	300	300	400	33
Ömer Bey	Saideli	7295	10174	8600	18
Taşgun Baba	Zengicek	700	1359	1000	43
Kalemî	Lârende	1210	2461	3030	150
Hâtun	Lârende	1440	2810	3000	108
İsmail Hacı	Lârende	2400	1400	2000	-
Şeyh Alâeddin	Lârende	280	914	655	134
Kettancı Baba	Lârende	390	644	1300	233
Kirişçi Baba	Lârende	720	270	580	-
Mansur Dede	Lârende	300	502	717	139
Nûre Sofî	Lârende	300	350	350	17
Rahime Hâtun	Lârende	2200	2851	4100	86
Rûkneddin	Lârende	500	721	1625	225
Kolak Musa	Seydişehir	300	397	300	-
Nûre Sofî	Seydişehir	211	211	211	-

Tablo 15: Zâviyelerin 1483, 1500 ve 1530 Yıllarındaki Gelirleri

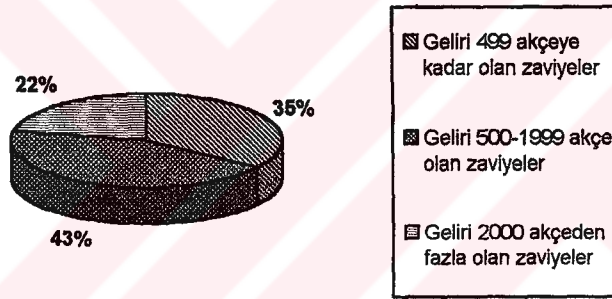
Tablo 15'te 1483, 1500 ve 1530 olmak üzere her üç tahrirde de kaydı bulunan toplam 46 zâviyenin söz konusu tarihlerdeki yıllık gelirleri verilmiştir. Zâviyelerden 9'u dışında diğerlerinin gelirlerinde 1483 ile 1530 yılları arasında yüzdeler bir takım artışların olduğu dikkat çekmektedir. Müesseselerin gelirlerinde görülen bu artışların, dârü'l-huffâzların gelirleri bahsinde ifade edilen sebeplerle paralellik arzettiğini söylemek mümkündür³⁰. Zâviyelerin gelirlerindeki artışlarda, oran olarak bazı tutarsızlıklar bulunmakla birlikte, bunun sebeplerini izah etmek

³⁰ Bkz. II. Bölüm, s. 48.

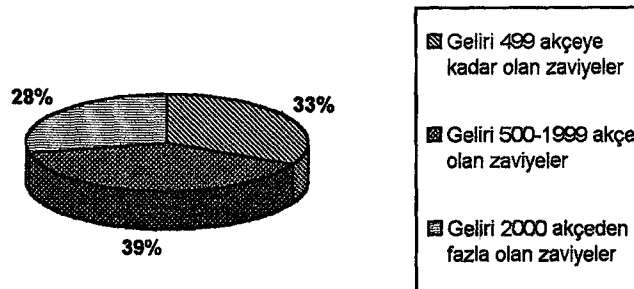
oldukça güçtür. Zira her zâviyenin kendi özel konumundan kaynaklanan bir gelir potansiyeli bulunmaktadır.

Grafik 5: Zâviyelerin 1483 Yılında, Gelirlerine Göre Dağılımı

Grafik 6: Zâviyelerin 1500 Yılında, Gelirlerine Göre Dağılımı

Grafik 7: Zâviyelerin 1530 Yılında, Gelirlerine Göre Dağılımı

1483, 1500 ve 1530 tahrirlerinde yıllık gelirleri kaydedilen toplam 46 zâviyenin, 1483 tarihinde, %50'sini, geliri 500 akçeden az olan müesseseler oluşturmaktadır. Bu oran, 1500'de %34.7'ye, 1530'da ise %32.6'ya düşmüştür. 1483'ten sonraki yıllarda geliri 500-1999 ve 2000'den fazla olan zâviyelerin gelirlerinde artma görülmüştür. 1500 ve 1530 yıllarında geliri 500-1999 akçe olan müesseseler, yüzdelik dilimde diğerlerine göre biraz daha fazla paya sahiptir.

Bu sonuçlardan hareketle yıllık geliri 2000 akçenin altında olan zâviyelerin, daha çok kırsal alanlarda kurulan ve vakıflarının genellikle toprağa dayalı müesseseler olduğu ifade edilebilir. 2000 akçeden fazla gelire sahip zâviyeler içinde de kırsal alanda kurulan müesseselere rastlamak mümkün olmakla beraber, bunların çoğunluğunu şehir merkezlerinde kurulan ve vakıflarının arasında dükkân, hamam ve değirmen gelirleri olan zâviyeler oluşturmaktadır.

Zâviye vakıflarının ekserisi, küçük çaptaki vakıflar idi. Kayıtlara göre; dönemin zâviyeleri içinde diğerlerine kıyasla, gelirleri yönünden daha zengin olanı, Hacı İbrahim bin Şeyh Hasan tarafından Maruf Köyü'nde yaptırılan zâviye idi. Bundan başka, Ereğli'deki Şeyh Şihâbeddin Makbul, Hâtun Köyü'ndeki Turgudoğlu Ömer Bey, Konya'daki Şaz Bey Ağa ve Mahmud Hisar Köyü'nde Dediği Sultan zâviyeleri de diğerlerine göre biraz daha zengin vakıflara sahip idi.

E. Zâviyelerin Teftişi ve Muafnâmeler

Karamanlı dönemi zâviyelerinin, baştaki hükümdarlar tarafından zaman zaman teftiş edildiği de vâki oluyordu. Bu Beylerden İbrahim Bey'in yaptırdığı teftişler oldukça sıkı idi. İbrahim Bey, Karamanlı Ülkesi'ndeki bütün zâviyeleri kontrol ettirerek, zâviye şeyhlerine birer mektûp (resmî belge) vermiştir. Tahrir kayıtlarında, zâviyelerin bir çoğunun bu belgelerle mukarrer kılındığı, ifade edilmektedir. Karamanlı beyleri, zâviye şeyhlerini bir takım vergilerden³¹ de muâf tutuyorlardı. Üyük'teki Şeyh İdris, Hasan Şeyh Köyü'ndeki Hasan Şeyh, Konya'daki Turduhan Çelebi ve Şeyh Sadri, Karaman'daki Hacı İsmail ve Kettancı Baba, Konya'daki Abdülmümin Tekkesi, bu muâfiyetlerden yararlanan müesseselerden sâdece bazılarıdır.

Karamanlı beyleri döneminde zâviyelerin evkafı için tutulan resmi kayıtlar, daha sonra Osmanlı hükümdarları tarafından da aynen kabul edildi. Bir başka ifadeyle bu müesseseler, Karamanlı dönemindeki statülerini Osmanlılar zamanında da devam ettirdiler. Osmanlı vakıf tahrir defterlerindeki kayıtlar, bunu açıkça göstermektedir³².

Karamanlı zâviyelerinin bazıları için, Osmanlı tahrir defterlerinde, “mensûh” kaydı düşülmüş böylece bu müesseselerin hükümsüz olduğu veya hükmünün kaldırıldığı ifade edilmiştir. Bu uygulama, Fatih döneminde görülmüş ve adı geçen Padişah, devlet malı ile hayır müesseseleri tesis etmenin yersiz olduğu ve bunun hazineyi zarara soktuğu gerekçesiyle, vakıflardan önemli bir bölümüne ait toprakları hazineye devretmiştir³³. 1476 tarihinde bu müesseselerden Üyük'teki Şeyh Bahşı ve Şeyh İdris, Sergisarayı Köyü'ndeki Şeyh Hasan, Bozkandak Köyü'ndeki Yalınca Dede zâviyeleri, hakkında mensuh kaydı düşülen zâviyelerden sadece bazıları idi. Fatih'in, Karamanî Mehmed Paşa'nın telkiniyle aldığı anlaşılan bu kararı³⁴, II. Bâyezid dönemine kadar uygulanabilmiştir. Zira, toprakları ellerinden alınan kesimin itirazları karşısında yeni padişah, “mensûh” yapılan yerleri, tekrar vakıf müesseselerine devretmek durumunda kalmıştır.

F. Zâviyelerin İskândaki Rolü

Genellikle kırsal alanlarda, bazen de kaza ve şehir merkezlerinde kurulan zâviyelerin, iskân açısından ne derece öneme haiz olduğu aşikârdır. Karamanlı zâviyelerinin büyük bir kısmı genellikle köylerde kurulmuştur. Bunun yanında bazı mezraalarda ve ayrıca şehir ve kaza merkezlerinde kurulan zâviyelere de rastlamak mümkündür. Kırsal alanlarda kurulan zâviyelerin etrafında teşekkül eden köyler oldukça yaygındı. Bu köyler, bazen zâviye kurucularının adını dahi alıyordu. Hâtunsaray'a bağlı Evliyalar, Beyşehir'e bağlı Yatağan, Ilgın'a bağlı Şeyh Hasan, Saideli'ne bağlı Hâtun, Beyşehir'e bağlı Afşar, Lârende'ye bağlı Hacı İsmail köyleri bu tür köylerdendi.

³¹ Kayıtlarda, bu vergiler daha çok öşür, nüzûl, ağnâm, bennâk, resm-i çift, kovan, tekâif-i divâniyye ve avâız vergileri olarak zikredilir.

³² Özellikle, 1476, 1483 ve 1500 tarihli tahrir kayıtlarında, çoğu zâviyelerin mukarrer kılınması hususunda, Karamanoğlu İbrahim Bey ile Sultan Mehmed adlarının yanyana zikredilmesi de bunu açıkça göstermektedir.

³³ Bkz. Akdağ, Aynı eser, c. II, s. 226.

Şehir ve kaza merkezlerinde ise zâviyeler etrafında teşekkül eden bazı mahallelere rastlamak mümkündür. Bu mahallelerden bazıları zâviyelerin adlarını da taşıyorlardı. Nitekim, Karaman'daki Kirişçi Baba, Siyahser ve Mansur Dede mahalleleri, Konya'da Pîr Esad, Şemsi Tebrizî gibi mahalleler de bu kabil örneklerdendir.

G. Zâviyelerin Mimarîsi ve Müştemilâtı

Karamanlı dönemine ait zâviyelerin, gerek mimarîsi, gerekse işleyiş tarzı, şüphesiz Anadolu Selçuklularına veya diğer Beyliklere ait zâviyelerden pek farklı değildi. Mimarî ve müştemilât itibariyle Karamanlı zâviyelerinin genelinin, mescid, türbe, mezarlık, derviş ve misafir odaları, kütüphâne, hamam ve ahırdan meydana geldiği anlaşılmaktadır. Zâviyeler genelde tek katlı kerpiç yapılarıdır.

Karamanlı döneminden, günümüze ulaşabilen zâviyelerden, Aksaray'daki Turasan Zâviyesi, bir mescid ve bu mescidin her iki tarafında birer oda ile bu kısımların önünü kaplayan kubbeli revaktan meydana gelmiştir. Mescid, türbe ve türbedâr odasından müteşekkil olan Alanya'daki Mahmud Seydi Zâviyesi'nin, ilk haliyle toprak damla örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Külliye tarzında yapılmış olan Ereğli'deki Şeyh Şihabü'd-din Makbul Zâviyesi olarak tanınan eser, zâviye, mescid ve türbeden başka, aşhâne ile bir takım hücreleri ihtiva ediyordu. Zeyne'deki Şeyh Aliyy-i Semerkandî Zâviyesi, ilk haliyle mescid, türbe ve bir kabristana sahipti. Hâlen harab bir durumda olan İsmail Hacı Zâviyesi, mescid, zikir odası, mutfak ve bir ahırdan oluşan bir plân üzerine kurulmuştu. Konya'da hâlen kütüphane olarak hizmet veren Şeyh İshâk Kâzerunî Zâviyesi, zikir odası, türbe, bir hol ve zâviye şeyhine ait iki oda'dan müteşekkildir. Yine günümüzde Aktekke olarak bilinen ve Osmanlılar döneminde yeniden yaptırıldığı anlaşılan eser, mescid, türbe ve bir minare ile, avlusunun doğu-batı yönünde 7 adet derviş hücrelerinden oluşan bir plâna sahiptir. Karaman'da bulunan ve Karabaş Veli Külliyesi olarak da tanınan Şeyh Alâeddin Zâviyesi'nin, tekke, cami ve türbeden oluşan bir plân dahilinde, kubbe ile örtülü kısmın altında bir şadırvanı ve ayrıca 6 tane de odası bulunmaktadır. Zâviye, mescid ve türbe kısımlarından oluşan, Alanya'daki Sitti Zeynep Tekkesi, iki katlı olarak yapılmıştır. Alt kat bodrum şeklinde oluşturulmuş olup, burada üç adet mezar

³⁴ Bkz. Aşık Paşazâde, *Tevârih-i Âli Osman*, s. 192.

bulunmaktadır. Hâlen ayakta olan Aksaray'daki Şeyh Hamidü'd-din Aksarayî Zâviyesi de mescid, türbe ve çilehânenen müteşekkildir. Konya'daki Şems-i Tebrizî ve Pîr Esad Sultan zâviyeleri de bir mescid ve türbeye sahiptir. Bugün mevcut olmayan Şaz Bey Ağa Zâviyesi de -vakfiyesine göre- oda, matbah, arsa ve avlu gibi kısımlardan oluşuyordu.

Karamanlı dönemi Ahi zâviyelerinden, hâlen günümüze kadar ulaşabilen her hangi bir müessese bulunmamakla birlikte, İbn Batuta'nın verdiği malûmatlardan söz konusu müesseselerin mimarîsi ve müştemilâtı hakkında bir fikir edinmek mümkündür. Seyyahın ifadelerine göre, Ahi zâviyeleri genelde bir misafir odası, topluca zikir yapılan ve yemek yenilen bir salon, mutfak, kiler ve bir ahırdan meydana gelmekte idi. Zâviyelerin bir köşesinde "buharı" denilen bacalı ocaklar ile ayrıca odunlukları da bulunuyordu. Tefrişat bakımından ise kaliçe denilen küçük halılar, kilimler ve çerağlar zâviyelerin vazgeçilmez eşyalarındandı.

Karamanlı zâviyelerinden günümüze sadece 11 adedi ulaşabilmiştir (Bkz. Tablo 16). Bu sayı tespit edebildiğimiz toplam 103 zâviye içinde düşük sayılabilecek bir orana tekâbül etmektedir. Zâviyelerin büyük çoğunluğu çeşitli sebeplere bağlı olarak, zamanla yıkılıp, yok olmuştur. Bunda, söz konusu müesseselerin genellikle ahşap-kerpiç yapılar şeklinde inşa edilmiş olmalarının şüphesiz önemli bir payı bulunmaktadır³⁵. Bununla birlikte, daha çok kırsal alanlardaki zâviyeleri tasarrufunda bulunduran zâviyedârların, zamanla nesillerinin kesilmesinin de bu müesseselerin işlevlerini kaybetmelerine, dolayısıyla ortadan kalkmalarına zemin hazırladığını söylemek mümkündür.

Karamanlı zâviyelerinden Turasan Dede, Mahmud Seydi, Dediği Sultan, Hacı İsmail ve Şeyh Şihabü'd-din Makbul zâviyeleri hâlen harap bir durumdadır. Özellikle Şeyh Şihabü'd-din Makbul Zâviyesi'nin, temelleri dahi kaybolma noktasına gelmiş, ancak son zamanlarda yapılan çalışmalarla tamamen yok olmaktan kurtarılmıştır.

³⁵ Semavi Eyice, Osmanlı yayılış devrine ait bir kısım zâviyelerin veya zâviyeli imaretlerin, esas görevlerini kaybedip, kendilerinden bekleneni yapamaz duruma gelince, doğrudan doğruya basit bir mahalle camisi-mescidi hâlini aldığını, hatta ihtiyaçlar nedeniyle bazılarının bünyesinde değişiklikler yapıldığını ifade etmektedir (Bkz. "Zâviyeler", 25).

Zâviyelerden onarım görmüş olanlardan, Aktekke ve Karabaş Veli Tekkesi, günümüzde cami olarak hizmet vermektedir. Ebu İshâk Kâzerunî Zâviyesi ise kütüphâne olarak kullanılmaktadır.

Zâviye Adı	Yeri	Yapım Tarihi	Bugünkü Durumu
Hamidü'd-din Aksarayî	Aksaray	XIV. yüzyıl sonu veya XV. yüzyıl başları	Ayakta
Turasan Dede	Aksaray	XV. yüzyıl	Harap
Mahmud Seydi	Alanya	876 H./1461 M. civarı	Harap
Sitti Zeynep	Alanya	XIV. yüzyıl	Ayakta
Şeyh Şihabü'd-din	Ereğli	793 H./1391 M. (Yenileme)	Harap
Aliyy-i Semerkandî	Gülнар	1432-1455 arası	Ayakta
Dediği Sultan	İlgın	XIV. yüzyıl	Harap
Aktekke	Karaman	772 H./1370 M.	Ayakta (Yenilenmiş)
Hacı İsmail	Karaman	XIV. yüzyıl	Harap
Karabaş Veli	Karaman	XV. yüzyıl ortaları	Ayakta (Yenilenmiş)
Ebu İshâk Kâzerunî	Konya	821 H./1418 M.	Ayakta (Yenilenmiş)

Tablo 16: Karamanlı Zâviyelerinden Günümüze Ulaşabilinlerin Listesi

H. Zâviye Görevlileri

Ele aldığımız gerek vakfiyeler, gerekse tahrir defterlerindeki kayıtlara göre, bir zâviyede genellikle, şeyh, imam, müezzin, ferraş, bevvâb, kayyım, aşçı, kilerci, ekmekçi gibi görevlilerden, bazen bir kaçının, bazen de tamamının bulunduğu görülmektedir.

Şeyh: Zâviyelerde, vâkif tarafından belirlenen esaslara göre tayin edilen şeyhler bulunduğu gibi, "kurucu şeyh" diye tâbir edilen ve bizzat zâviyeler tesis eden şeyhler de, çoğunlukta idi. Meselâ, Dediği Sultan, Şeyh Vefâ, Yatağan Mürsel, Hacı İsmail Horasanî, Taşgun Baba, Şeyh Resul, Evliya Şeyh, Şeyh Hocendî, Şeyh Aliyy-i Semerkandî, Şeyh Bahşi, Şeyh İdris, Şeyh Hacı İbrahim, Şeyh Hasan, Şeyh

Hamidü'd-din Aksarayî, Şeyh Alâeddin-i Rumî ve Yalncak Sultan, bizzat kendi zâviyelerini kuran şeyhlerden sadece bazıları idi.

Karamanlı beylerinin ve diğer bâni veya vâkıflarının bizzat tayin ettiği şeyhler de vardı. Meselâ Karamanoğlu İbrahim Bey 1426 tarihinde, Yatağan Köyü'nde yaptırdığı zâviyenin şeyhliğine, “Şeyh Yatağan” şöhretini taşıyan Hacı Emin oğlu Şeyh Mü'min'i tayin etmişti. Konya'da Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi için, 1416 tarihinde bazı vakıflar tahsis eden Karamanoğlu Mehmed Bey, zâviye şeyhliğinin; Hacı Ahmed oğlu Hacı Hasib, O'nun vefatından sonra da, evlâdları tarafından yürütülmesini şart kılmıştı. Alâiyye Beyi Kılıç Arslan, 1461 tarihli vakfiyesinde, Alanya'daki Mahmud Seydi Zâviyesi'nin şeyhliğine getirilecek olan şahsın, mutlaka Mahmud Çelebi neslinden olmasını istemişti. Turgudoğullarından Pîr Hüseyin Bey de Konya'daki Kalenderhâne Zâviyesi'ne ait vakfın tevliyetini kendi üzerine almış, zâviye şeyhliğine ise Kalenderiye taifesinin efendisi olarak vasıflandırılan, Süleyman oğlu Bedreddin Mahmud'u getirmişti.

Zâviye kurucusu şeyhler, genellikle muhtelif tarikatlara mensup veya etrafında pek ilgi çekici menkıbeler teşekkül eden kişilerdi. Bunlardan Yatağan Mürsel, Dediği Sultan, Taşgun Baba, Şeyh Hacı İbrahim, Şeyh Vefâ-i Konevî, Şeyh Hamidü'd-din Aksarayî, Şeyh Cemâleddin-i Aksarayî, Şeyh Aliyy-i Semerkandî ve Yalncak Sultan gibi isimler, çevrelerinde ya menkıbeleriyle veyahut da bir takım hususiyetleriyle tanınmışlardı.

Zâviye kurucusu şeyhler, çevrelerinde önemli bir nüfuza sahipti ve çoğu zaman meskûn buldukları yerlerde, akrabaları veya bağlıları ile beraber yaşıyorlardı. Gerek vakfiyeler, gerekse vakıf tahrir defterlerindeki kayıtlarda, Horasan bölgesinden cemaatiyle birlikte Anadolu'ya gelerek, zâviyeler kuran pek çok şeyhten bahsedilmektedir. Meselâ, Horasan bölgesinden cemaati ile beraber Lârende civarına gelen Şeyh Hacı İsmail Horasanî, burada bir zâviye ve etrafında bir köy kurmuştu. Hacı İsmail'in oğlu Musa Paşa ve O'nun oğlu Güveği Çelebi de aynı yerde birer zâviye tesis ettirmişti. Hacı İsmail neslinden 50 derviş bu zâviyelerde ikâmet ediyorlardı.

Yine Horasan diyârından Anadolu'ya gelen bir başka şeyh de Dediği Sultan (Dediği Dede) idi. Menakıbnâmesine göre, Anadolu'ya geldiğinde Dediği Sultan'ın,

sayıları 350'yi bulan halifesi vardı ve bunlar şeyhleri tarafından Anadolu'nun farklı diyarlarına gönderilmişti. Kendisi İlgin'a bağlı Mahmudhisar Köyü civarına yerleşen Dediği Sultan, burada bir zâviye kurmuştu.

Maiyyetindeki cemaati veya aile efradıyla beraber yaşayan kurucu şeyhlerin, zâviyelerine tahsis edilen vakıf gelirlerine tasarruf hakkı vardı. Bu hak çoğu zaman şeyhin vefatından sonra evlâdına intikal ediyordu. Tasarruf hakkının bu şekilde evlâda geçmesi, zâviye şeyhliğinin de babadan oğula geçmesine, dolayısıyla aile içinde kalmasına neden olmuştur³⁶. Vakfiyelerde ve vakıf tahrir defterlerindeki kayıtlarda, bu hususta çok sayıda misallere rastlanmaktadır.

Vakfiyelerde ve tahrir kayıtlarında, bazı zâviyelerde görevli şeyhlere tahsis edilen ücretlerin miktarları da kaydedilmiştir. Meşihâtlık görevi için ayrılan ücretler, vakfın gelirlerine veya vâkıfın getirdiği şartlara göre farklılıklar gösterebiliyordu. Ücretler, bazı zâviyelerde aynî olarak ödendiği gibi, bazılarında da nakdî olarak taktir ediliyordu. Meselâ, 745 H. tarihli vakfiyeye göre, Karaman'daki Kalemî Zâviyesi'nde toplam gelirin beşte dördümlük kısmı, şeyhe ve 2 Kur'an okuyucuya ayrılmıştı. Konya'daki Şazbey Ağa Zâviyesi'nin şeyhi, günde 1 akçe, Hatıplıoğlu Zâviyesi'nin şeyhi ise hâsılın yarısını alıyordu. Hâtun Köyü'ndeki Ömer Bey Zâviyesi'nin meşihâtlık, tevliyet ve nezâret görevleri için ayrılan miktar, toplam gelirin üçte biri idi. Karamanoğlu Halil Bey'in, Ermenek'e bağlı İznebol Köyü'ndeki zâviyesinin şeyhine günde 1, Bednâm Köyü'ndeki zâviyesinde görevli şeyhe yine günde 1, Ermenek'teki zâviyesinin meşihâtlık görevi için de senelik 200 akçe taktir edilmişti.

İmam: Hemen her zâviyenin mescidinde görevli bir imam bulunduğu muhakkaktır³⁷. Zâviyelerde görevli bu imamların aldıkları ücretler hakkında belgelerde bazı kayıtlar bulunmaktadır. Buna göre, Konya'daki Şeyh Vefâ Hanikâhı'nda görevli imama hâsılın onda biri, Şazbey Ağa Zâviyesi'ndeki imama 2 hisse, Selindi'deki Bunsuz'un yaptırdığı zâviye mescidinde görevli imama da, Afşar yanında 7 kıt'a yerin geliri tahsis edilmişti.

Müezzin: Zâviye mescidlerinin bir başka görevlisi olan müezzinin de bu dönemde aldığı ücret konusunda bir takım verilere rastlanmaktadır. Buna göre, Şeyh

³⁶ Bu konuda genel bilgi için bkz. Ocak, "Zâviyeler", s. 262-263.

Vefa Hanikâhı mescidinin müezzine toplam hâsılâtın onda birinin yarısı, Selindi'deki Bunsuz'a ait zâviyenin müezzine de senelik 90 akçe verilmekte idi.

Kayım: Kayım, zâviyeyi korumak, temizlemek ve ışıkları yakmak gibi işlerle görevli kişi idi. Alanya'daki Seydi Mahmud Zâviyesi için, Alanya Beyi Kılıçarslan tarafından tanzim ettirilen vakfiyede bir kayımdan bahsedilmektedir.

Ferraş: Zâviyenin yaygılarını yaymak, toplamak ve temizlemekle görevli idi. Mahmud Seydi Zâviyesi'ne ait söz konusu vakfiyede, zâviyeye bir ferraşın tayin edilmesiyle ilgili bir şart getirilmişti.

Hubbâz (Ekmekçi): Ereğli'deki Şeyh Şihabü'd-din Makbul Zâviyesi'nde bir hubbâzın görev yaptığı kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Diğer Görevliler: Zâviyelerde bu görevlilerden başka malların satın alınması ve satışı ile görevli vekilharc ile zâviyenin mutfağından sorumlu bir de aşçının bulunduğu bilinmektedir.

I. Zâviyelerde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri

Çok yönlü bir müessese vasfı taşıyan zâviyelerin, öncelikle dinî-tasavvufî tâlim ve terbiyenin verildiği birer eğitim-öğretim merkezleri olduğuna yukarıda işaret edilmişti³⁸. Gerçekten de daha Anadolu Selçuklularından itibaren en ücra yerlere kadar yayılan bu müesseselerin, hemen hemen tamamının, çeşitli tarikatların âdeta birer propaganda merkezi gibi faaliyet gösterdikleri görülmektedir³⁹. Mensup oldukları tarikatların felsefesini, âdâb ve erkânını geniş kitlelere ulaştırmayı gaye edinen tarikat şeyh ve dervişlerinin bu gayretleri, halk nazarında mistik bir heyecan uyandırıyor. Zira zâviyelere göre daha sınırlı bir zümreye hitâp eden medreselerde, genellikle skolastik bir din eğitim-öğretimi veriliyor, bu da halk nazarında pek itibar görmüyordu⁴⁰. Halk, şeyhlerin kaleme aldığı kerâmetlerle dolu manzum eserleri,

³⁷ Yediıldız, "Vakfiyeler", s. 21.

³⁸ Bir kısım zâviyelerin, -bu vasfının yanında-, Anadolu Türklüğü ile Orta Asya Türklüğü arasında birer kültür köprüsü görevini de ifa ettikleri görülmektedir. Buna en güzel örnek Tarsus'taki Türkistan zâviyeleridir. (Bkz. Halim Baki Kunter, "Tarsusta'ki Türkistan Zâviyelerinin Vakfiyeleri", *VD*, c. VI, İstanbul 1965, s. 31-50).

³⁹ Nitekim 1240'larda ortaya çıkan ve tarihte "Babaîler İsyanı" olarak bilinen ayaklanma, Baba İlyas-ı Horasanî'nin, Çat'taki (hâlen Amasya'ya bağlı İlyas Köyü) zâviyesinden yönetilmişti (Bkz. A. Yaşar Ocak, *Babaîler İsyanı*, İstanbul 1980, s. 118 vd; Aynı mlf, "Zâviyeler", s. 255).

⁴⁰ Ocak, "Zâviyeler", s. 267; Akdağ, *Aynı eser*, c. I, s. 41; Banarlı'ya göre, "zâviyeler, medreseye nisbetle daha serbest tefekkürün, bilhassa tasavvuf kültür ve inanışının gelişmesine hizmet etmiş,

medreselerde yazılan ve ağır üslub taşıyan eserlere tercih ediyordu. Zâviyelerin mistik bir heyecan veren bu eğitimi, halkın kültür seviyesine uygun düştüğü için, çoğu defa fakih (fakı) adı verilen hocalarınkine tercih ediliyordu⁴¹.

Karamanlı Beyliği'nde kurulan zâviyeler, -yukarıda da ifade edildiği gibi- daha çok Mevlevî, Kalenderî, Halvetî, Nakşibendî, Haydarî, Kâdirî, Zeynî ve Kâzerunî tarikatlarına mensuptu. Bunların yanında Ahiler tarafından kurulan zâviyeler de bulunmakta idi. Vakıf tahrir defterlerindeki kayıtlarda genelde zâviyelerin hangi tarikata bağlı olduğu belirtilmemiştir. Dolayısıyla bir kısım zâviyelerin mensup olduğunu tarikatı, ancak tarihî metinlerden öğrenebilmekteyiz. Bununla beraber, sayıca diğerlerinden daha fazla olan Mevlevî zâviyeleri rahatlıkla ayırdedilebilmektedir.

Karamanlı zâviyelerinde yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri, şüphesiz Selçuklu dönemine ait zâviyelerinkinden farklı değildi. Bu durum, Karamanlı dönemi zâviyelerindeki eğitim-öğretim faaliyetlerini değerlendirirken, zaman zaman Selçuklu dönemi zâviyeleri sahasına girmeye de imkân vermektedir. Meselâ XIII. yüzyılın ikinci yarısında Konya'daki Sadreddin Konevî Zâviyesi'ndeki kitapların listesinin, XV. ve XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde dahi yer alması⁴², söz konusu müessesedeki ilmî geleneğin, yüzyıllar sonrasına da taşındığını göstermektedir.

Vakfiyelerde ve vakıf tahrir defterlerinde, Karamanlı zâviyelerinde yürütülen eğitim-öğretimin mâhiyeti ile ilgili kayıtlar son derece sınırlıdır. Bu belgelerde zâviyeler daha çok, âyende ve revendeye (gelene-geçene) hizmet veren birer sosyal müessese veya hayır müessesesi şeklinde yer almaktadır. Böyle bir vasıflandırma elbette zâviyelerin sosyal fonksiyonlarının tespiti açısından oldukça önemlidir. Ancak bu durum, -var olmalarının asıl sebebi; dinî-tasavvufî terbiye vermek olan- zâviyelerde⁴³, eğitim-öğretim faaliyetlerinin ihmal edildiği anlamına gelmemelidir. Kaldı ki, tamamen halka hitap eden, bu şekildeki eğitim-öğretim müesseselerinin, sosyal yönlerinin de bulunması son derece tabiidir.

bilgisi, düşüncesi, raksı, musikîsi, tekke mimarîsi, âdâb, erkân, kıyafet ve dekorasyonlarıyla geniş ölçüde fikir, irfan ve medeniyet merkezliği yapmış birer halk mektepleri vazifesini görmüşlerdir" (Bkz. **Türk Edebiyatı**, c. I, s. 105).

⁴¹ Osman Nuri Ergin, **Türkiye Maarif Tarihi**, İstanbul 1929, c. I, s. 198.

⁴² Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 5-6; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 6-8; TK. KKA. VTD. 565, s. 7-9; TK. KKA. VTD. 584, s. 8-10.

⁴³ Ocak-Faruki, "Zâviye", s. 475.

Tedkik ettiğimiz vakfiyelerde ve tahrir defterlerinde, hemen hemen her zâviyede görevli bir şeyhten ve bazen de bu şeyhe bağlı dervişân/müridân zümresinden bahsedilmesi, söz konusu müesseselerde, tasavvufî eğitimin tatbik edildiğini açık bir şekilde göstermektedir.

Zâviyelerden, özellikle Ahilere ait olan müesseselerde, eğitim-öğretim faaliyetlerinin daha organizeli bir şekilde yürütüldüğü görülmektedir. Daha Selçuklular döneminde, teşkilâtın kurucusu ve bir filozof olan Ahi Evren, işyerlerindeki çeşitli derecelerdeki işçilerin terbiyesini, eğitim ve öğretimlerini bir tarikat usûl ve disiplini şeklinde düzenlemiş ve bu işyerlerinde çalışanların dinî ve ahlâkî yönden eğitilmeleri amacıyla, halk tipi bazı eserler kaleme almış idi. Bu eserler yüzyıllarca Ahi zâviyelerinde ders kitabı olarak okunmuştur⁴⁴.

Ahi zâviyelerinde eğitim-öğretim faaliyetleri, Ahi muallimleri tarafından yürütülüyordu.⁴⁵ Türkçe fütüvvetnâme, Kur'an tilâveti, terâcim-i ahvâl, tarih, Arapça, Farsça, tasavvuf ve ilmihâl bilgilerinin, Ahi muallimleri tarafından öğretildiği, hatta edebiyat okutulduğu fütüvvetnâmelerde ifade edilmektedir⁴⁶. Gündüzleri işyerlerinde çalışan Ahilerin, akşamları zâviyelerde topluca yemek yedikleri, namaz kılp Kur'an-ı Kerim okudukları, ayrıca ibâdet ve zikirin yanında sema ve raksla da meşgul oldukları, İbn Batuta'daki kayıtlarda yer almaktadır⁴⁷.

Anadolu'nun pekçok yerlerinde Ahi zâviyeleri ile karşılaşan ve bazılarında da bizzat misafir olarak kalan seyyah, bazı zâviyelerdeki reislerin ulemâdan olduğunu ve birçok talebesinin bulunduğunu müşâhede etmektedir. Nitekim Karamanlı idaresinde bulunan Konya'yı ziyaretinde, Kadı İbn Kalemşah'ın zâviyesine misafir olan İbn Batuta, bu zâtın zâviyesinin büyüklüğüne dikkat çekmekte ve burada birçok öğrenci bulunduğunu kaydetmektedir⁴⁸.

⁴⁴ Bkz. Bayram, **Ahi Evren**, s. 143,150.

⁴⁵ Mevlânâ'nın oğlu Alâeddin Çelebi de, bir Ahi Muallimi idi (Bkz. Bayram, **Ahi Evren**, s. 180).

⁴⁶ Neşet Çağatay, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, (İkinci Baskı), Konya 1981, s. 142; Nâfi Atuf Kansu, "Kültür Tarihimiz Bakımından Tarikatlar", **Ülkü Mecmuası**, VI, Ankara 1935, s. 99; Baltacı, "Aynı Makale", s. 18.

⁴⁷ Bkz. İbn. Batuta, **Seyahatnâme** (Trk. trc. M. Şerif), s. 313, 319.

⁴⁸ İbn Batuta, **Seyahatnâme**, (Trk. trc. M. Şerif), s. 322.

İ. Vakıf İdarecileri

Mütevelli: Vakfiyelerdeki kayıtlara göre, mütevellilik görevini genellikle vakfın kurucuları yürütüyorlardı. Ancak vâkıfın, zaman zaman uygun gördüğü bir kişiyi bu göreve tayin ettiği de vâki idi. Bu tür uygulamalar daha çok Karamanlı beyleri tarafından kurulan vakıflarda göze çarpmaktadır. 745 H./1344 M. tarihli bir vakfiyeye göre, Karamanoğlu Halil Bey, Karaman'daki Kalemî Zâviyesi için bazı vakıflar tahsis etmiş ve tevliyet görevini de Ahi Mehmed Bey'in oğlu Hasan Bey'e vermişti⁴⁹. Karamanoğlu İbrahim Bey, Yatağan Köyü'nde yaptırdığı zâviyenin mütevelliliğine, Şeyh Mümin'i, Kırkpınar Köyü'ndeki Taşgun Baba Zâviyesi'nin tevliyeti için, adı geçen şahsı, Evliyalar Köyü'ndeki -bir takım vakıflar tahsis ettiği- Evliya Şeyh Zâviyesi'nin mütevelliliğine de Evliya Şeyh'i getirmişti. Karamanoğlu Mehmed Bey de Kozviran'daki Hocendî Zâviyesi'ne vakıflar bağışlamış, mütevelliliğine Hocendî oğlu Mevlânâ Yâkub Halife'yi tayin etmiştir. Adı geçen hükümdar ayrıca Akşehir'deki Seydi Yunus Tekkesi'nin mütevelliliğine Seyyid Abdullah'ı, tescil mütevelliliğine, Mahmud Bey oğlu Ahmed Bey'i, Söbüçimen'deki Yatağan Mürsel Zâviyesi'nin mütevelliliğine Yatağan Mürsel'i, Konya'daki Ebu İshâk Kâzerunî Zâviyesi'nin mütevelliliğine de Şeyh Ahmed oğlu Hacı Yusuf'u getirmişti.

Hemen hemen bütün vakfiyelerde, tevliyet görevinin sağ kaldığı sürece vâkıfın (veya mütevellinin) üzerinde, O'nun ölümünden sonra da nesli kesilinceye kadar evlâtlarına, evlâtlarının evlâtlarına geçeceği ifade edilmiştir. Neslin kesilmesi halinde ise bu görevin kazata veya şehirde bulunan kadı veya kadının tayin edeceği uygun birisi tarafından yürütüleceği ve nihayet vakıf bozulursa, gelirlerin fukaraya sarfedileceği, genelde getirilen şartlardandı.

Vakfiyelerde ve tahrir kayıtlarında, mütevellilik görevi için ayrılan ücretler de belirtilmiştir. Bu ücretler vâkıfın şartlarına, veya vakfın gelirlerine göre farklılıklar gösterebiliyordu. Meselâ Karaman'daki Kalemî Zâviyesi'nin şeyhi ve vakfın mütevellisi için, taktir edilen hisse, rakabeye ayrıldıktan sonra geri kalan gelirin onda biri idi. Konya'daki Pîr Esad Zâviyesi vakfında görevli mütevelliyeye, toplam gelirin yarısı tahsis edilmişti. Alanya'daki Mahmud Seydi Zâviyesi'nde, vakfın tevliyet

⁴⁹ Halil Bey, Ermenek ve civarında yaptırdığı zâviyeler için de mütevelliler tayin etmişti (Bkz. bu Bölümde ilgili yerler).

görevi için, gelirin beşte biri ayrılmıştı. Konya'daki Hatıphoğlu Zâviyesi vakfının mütevellisi için, bu oran toplam gelirin altıda biri, Hâtun Köyü'ndeki Ömer Bey Zâviyesi vakfi mütevellisi için, toplam gelirin üçte biri idi. 1459 tarihinde, Konya'daki Şeyh Vefâ vakfının mütevellisi, hâsılâtın onda birini alıyordu. 1476 tahrir kayıtlarına göre, Kozviran Köyü'ndeki Hocendî Zâviyesi'ne ait vakfın mütevellisi için, 16 sehm olan toplam gelirden, 3 sehmi ayrılmıştı. Müteveli için ayrılan oranın bazen günlük akçe olarak belirlendiği de oluyordu. Nitekim Karamanoğlu Halil Bey'in, İznebolu Köyü'ndeki zâviye vakfının mütevellisi için, günde 2 akçe taktir edilmişti. Vakfiyelerde tevliyet görevi için ayrılan miktarlar hususunda, bazen genel ifadelerle rastlamak mümkündür. Bu ifadeler genellikle; - vakfın gelirlerinin öncelikli olarak rakabeye, bundan artanın da mütevelliyeye (veya müteveli ile birlikte şeyhe) sarfedileceği- şeklinde idi.

Nâzır: Nâzırın görevi, vakfın gelir ve giderlerini kontrol etmek idi⁵⁰. Hemen hemen her vakıfta bir nâzırın görev yaptığı bilinmektedir.

Karamanlı zâviyelerinde genelde birer nâzırın bulunduğu anlaşılacakla birlikte, belgelerde bu müesseselerden sadece bazılarındaki görevli nâzırlardan bahsedilmektedir. Buna göre, Alanya'daki Mahmud Seydi, Ereğli'deki Şihabü'd-din Makbul zâviyelerine ait vakıflarda görevli birer nâzır bulunmakta, ayrıca Şeyh Vefâ vakfında görevli nâzır da toplam hâsılın onda birini almakta idi.

Câbi: Câbi, vakıf gelirlerini toplamakla görevli tahsildardır⁵¹. Gelir durumuna göre bir vakfın, çoğu zaman bir, bazen de birden fazla câbisi bulunabiliyordu. İncelediğimiz dönemdeki zâviyelere ait vakıflarda da görevli, birer veya birden fazla câbi'nin olduğu muhakkaktır. Ancak tetkik ettiğimiz belgelerde bunlarla ilgili fazla kayıtlara rastlanmamaktadır. Bununla birlikte bazı zâviyelerde - Meselâ, Mahmud Seydi ve Şihabü'd-din Makbul zâviyelerinde- görevli birer câbiden bahsedilmektedir.

Kâtip: Vakfın, gelir ve giderlerinin hesabıyla ilgilenen, bir anlamda vakıf mütevellisinin sekreterliğini yapan görevlidir⁵². Hemen hemen her vakıfta görevli olan kâtiple ilgili olarak, belgelerde, sadece birkaç zâviyedeki görevlilere dair

⁵⁰ Yediyıldız, "Lügatçe", s. 59; Berki, *İstilah ve Tâbirler*, s. 44.

⁵¹ Yediyıldız, "Lügatçe", s. 56; Berki, *İstilah ve Tâbirler*, s. 9.

⁵² Yediyıldız, "Lügatçe", s. 57.

kayıtlara rastlanmaktadır. Buna göre, Ereğli'deki Şeyh Şihabü'd-din Makbul ve Alanya'daki Mahmud Seydi zâviyelerine ait vakıfların birer kâtibi bulunuyordu.

K. Karamanlı Beyliği'nde Kurulan Zâviyeler

1. Aksaray

Aliyy-i Gaznevî Zâviyesi (Aksaray)

Yeri: İl merkezinde, kendi adıyla anılan mahalledeki türbesinin yanında idi⁵³.

Yaptıranı ve Tarihi: Aliyy-i Gaznevî tarafından yaptırılan müessesenin, Karamanlı dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir⁵⁴. Hakkında detaylı malûmat bulunmayan Gaznevî'nin, Aksaray'a Gazne havalisinden geldiği anlaşılmaktadır.

Zâviye zamanla ortadan kalkmış ve yerine evler yapılmıştır.

Vakıfları: 1476 tahririnde, "meremmete (tamire) muhtaç" kaydı düşülen müessesenin, bu tarihteki vakıfları; Rumdiğin argı yanında 1 kıt'a yer, Gülneşe çiftliği yeri, Kızılköy argı altında 1 kıt'a yer, şehir civarında bağ yeri, Tekke yanında 2 kıt'a yer, Sahra Mescidi yanında 3 kıt'a yer, ayrıca bir bağın yarısından oluşmaktadır⁵⁵.

1500 tahririnde aynı vakıflara sahip olan zâviyenin evkâfi, 1530 tahririnde ise 11 kıt'a yer ve 2 kıt'a bağ olarak kaydedilmiştir. Müessese, söz konusu tarihlerde yıllık 1220 akçelik gelire sahiptir⁵⁶.

Görevlileri: Zâviye, 1476 tarihinde Seyyid Hüseyin tasarrufundadır⁵⁷.

Cemâleddin-i Aksarayî Zâviyesi (Aksaray)

Yeri: İl merkezinde, hâlen Cemâleddin-i Aksarayî'ye ait türbenin bulunduğu Ervah Mezarlığı'nda idi⁵⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Dönemin meşhur âlimi Şeyh Cemâleddin-i Aksarayî tarafından yaptırıldığı bilinen eserin, yapım tarihi belli değildir⁵⁹.

⁵³ Bkz. Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1388.

⁵⁴ Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1389.

⁵⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 76.

⁵⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 184; BOA. TD. 387, s. 136.

⁵⁷ TK. KKA. VTD. 564, s. 76.

⁵⁸ Bkz. Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1389.

Cemâleddin-i Aksarayî: I. Murad dönemi ulemâsından olan Cemâleddin-i Muhammed Aksarayî'nin, doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir⁶⁰. Aslen Tebriz bölgesinden olduğu ve buradan ailesiyle birlikte Anadolu'ya (Aksaray'a) geldiği anlaşılmaktadır⁶¹.

İlk öğrenimini tamamladıktan sonra Amasya'ya giden Aksarayî, burada Fahreddin-i İlyas Rumi'den dersler almış, Amasya Emiri Hacı Şadgeldi Paşa ile ders arkadaşlığı yapmıştır⁶². Hacı Şadgeldi tarafından şehrin kadılığına ve dârü'l-ilm müderrisliğine getirilmiştir. Amasya kadıaskerinin ölümü üzerine de bu görevi yürütmüştür⁶³.

Amasya'da kaldığı süre içerisinde, bu sırada meydana gelen bazı siyâsî gelişmelere taraf olmaktan kendini kurtaramayan Aksarayî, hayatının tehlikeye gireceğini anlayınca, Konya'ya gelmiştir⁶⁴. Burada, dönemin Karamanlı hükümdarı Alâeddin Bey tarafından şehrin kadılığına tayin edilmiştir⁶⁵. Konya'daki kadılık görevinden sonra, yine Karamanlı şehirlerinden olan Aksaray'a giden⁶⁶ Cemâleddin-i Aksarayî, burada Zinciriye Medresesi'nde müderrislik görevine başlamıştır⁶⁷. Uzun yıllar bu medresede eğitim-öğretimle meşgul olan Aksarayî'nin, pek çok talebesi olmuştur⁶⁸. O'nun ders halkasında bulunan talebeler, üç gruba ayrılıyordu⁶⁹; Bunlardan birinci grup, medreseye gelirken yol boyunca ders alırdı ki, bu gruba, "meşşâiyyun" (yürüyenler) adı verilmiştir. İkinci grup medresenin revaklarında okuduklarından, bunlara "revâkiyyun" (saçak altındakiler) denmiştir. Üçüncü grubu da medresenin içinde ders görenler oluşturuyordu⁷⁰. Aksarayî'nin müderrislik yaptığı

⁵⁹ Konyalı, Aynı yer. Ervah Mezarlığı'nda, sonradan Perezkzâde İbrahim Hilmi tarafından yaptırılan (bkz. Konyalı, **Aksaray**, c. II, s. 2284), Cemâleddin-i Aksarayî'ye aid bir mezar taşı bulunmaktadır. Kitâbesinde, kendisinin 770 H./1368 M. yılında vefat ettiği kaydedilmektedir. Halbuki 787 H./1385 M. yılında Konya'da kadılık görevinde bulunan Aksarayî'nin, 791 H./1388-1389 yıllarında vefat ettiği bilinmektedir.

⁶⁰ Bkz. Mustafa Öz, "Cemâleddin Aksarayî", **İA**, c. VII, İstanbul 1993, s. 308.

⁶¹ Yusuf Küçükdağ, **Cemâli Ailesi**, s. 5.

⁶² Bkz. Konyalı, **Aksaray**, c. II, s. 2278-2279.

⁶³ Hüseyin Hüsâmeddin, **Amasya Tarihi**, c. III, İstanbul 1927, s. 76.

⁶⁴ Konyalı, **Aksaray**, c. II, s. 2280.

⁶⁵ Konyalı, **Aksaray**, c. II, s. 2281. Melek Hâtun vakfiyesindeki tescil kayıtlarında, Aksarayî'den; "kadıların, hâkimlerin ve insan vâlilerinin en âdili, en büyüğü, Konya şehri hâkimi Muhammed oğlu Mevlânâ Cemâleddin Muhammed" şeklinde bahsedilmektedir (Bkz. Konyalı, Aynı yer).

⁶⁶ Konyalı, **Aksaray**, c. II, s. 2282.

⁶⁷ Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. V, s. 15; Mehmed Tahir, **Aynı eser**, c. I, s. 291.

⁶⁸ Hoca Sadeddin, Aynı yer; Küçükdağ, Aynı yer.

⁶⁹ Mecdî, **Aynı eser**, s. 40-41; Kurdoğlu, **Aynı eser**, s. 31.

⁷⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, **Tabakatü'l-Müfessirin**, İstanbul 1960, s. 391.

bu dönemde talebeleri arasında Molla Fenârî gibi meşhur âlimler de bulunmuştur⁷¹. 1389 tarihinde Aksaray'da vefat eden⁷² Aksarayî'nin, Arapça ve Farsça, pek çok eseri bulunmaktadır⁷³.

Vakıfları: 1476 tahrir kayıtlarından⁷⁴, vakfiyesinin kaybolduğu anlaşılan zâviyenin bu tarihteki vakıfları; 1 kıt'a bağ, bahçe, muhtelif yerler ve bir bahçenin dörtte birinden oluşmaktadır.

1500 tarihinde 550 akçe geliri olan zâviyenin vakıfları⁷⁵; 3 kıt'a bahçe, Kuru yanında Şeyh yeri, Senir Köyü altında 3 kıt'a Balçıkçı yeri, 1 kıt'a Emir Hacı yeri, iki nehir ortasında 2 kıt'a yer, Uluçay'da yer, Kırbağ Nahiyesi'nde yer⁷⁶ olarak kaydedilmiştir. 1530 tahririnde⁷⁷, 9 kıt'a yer ve 2 kıt'a bağ şeklinde belirtilen vakıfların toplam geliri, 510 akçeye düşmüştür.

Görevlileri: Zâviye, 1476 tarihinde, Karamanoğlu II. İbrahim Bey'in mektubuyla Derviş Kemal, 1500 tarihinde ise Derviş Kasım'ın tasarrufundadır.

Fahriye Mevlevihânesi (Aksaray)

Yeri: İl merkezinde, Dere Mahallesi'nde idi⁷⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Müessesenin, Fahr Tabib adlı bir zât tarafından, muhtemelen Karamanlı döneminde yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁷⁹. Bâni Fahr Tabib, bu mevlevihânedeki başka, bir de mescid inşa ettirmiştir⁸⁰. Eser, günümüze ulaşmamıştır.

⁷¹ Mecdî, *Aynı eser*, s. 41; Mehmed Süreyya, *Aynı eser*, c. II, s. 82.

⁷² Küçükdağ, *Aynı eser*, s. 5-6.

⁷³ Bkz. Mehmed Tahir, *Aynı eser*, c. I, s. 291; Öz, "Cemâleddin Aksarayî", s. 309. Bunlardan, tıbbî dair yazılan "Şerh el-Mucez li'l-Aksarayî" adlı eseri hakkında bilgi için bkz. Esin Kahya, "Cemâleddin Aksarayî", XI. Türk Tarih Kongresi, *Kongreye Sunulan Tebliğler*, c. III, Ankara 1994, s. 1259-1266.

⁷⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 76.

⁷⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 183.

⁷⁶ Ayrıca bkz. Konyalı, *Aksaray*, c. I, s. 1390.

⁷⁷ BOA. TD. 387, s. 136.

⁷⁸ Konyalı, *Aksaray*, c. I, s. 1393.

⁷⁹ Konyalı, *Mevlevihâne'nin*, Selçukluların son zamanlarında veya Karamanlı döneminde yaptırıldığını ifade etmektedir (Bkz. *Aksaray*, c. I, s. 1394).

⁸⁰ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 76.

Vakıfları: 1476 tahririnde, “muattal” kaydı düşülen mevlevîhânenin, bu tarihteki vakfi, sadece bir bağ yerinden oluşmaktadır⁸¹. 1500 ve 1530 tarihlerinde de aynı vakıflara sahip olan müessesenin geliri 150 akçedir⁸².

Görevlileri: Mevlevîhâne, 1476 yılında “hükm-i şerif” ile Mehmed Çelebi tasarrufundadır⁸³.

Nakkâşiye Zâviyesi (Aksaray)

Yeri: Aksaray il merkezi, Nakkaş Mahallesi’nde idi⁸⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Karamanlı dönemine ait olduğu anlaşılan⁸⁵ zâviyenin, gerek bânisi, gerekse yapım tarihi belli değildir. Müessese günümüze ulaşamazken, mescidi de yıkılmış ve yerine yeni bir mescid yapılmıştır⁸⁶.

Vakıfları: Zâviyenin, 1476 tarihindeki vakıfları; 1 kıt’a bağ, 2 kıt’a yer, Senir Köy yanında 1 kıt’a yerden ibarettir⁸⁷.

1500 tarihinde geliri 880 akçe olan zâviyenin vakıfları⁸⁸, 1530’da 3 kıt’a yer ve 8 kıt’a bağdan oluşmaktadır. Geliri ise 860 akçedir⁸⁹.

Görevlileri: Zâviye, 1476’da Baba Hamid, 1500 tarihinde ise Mevlânâ Hoşcevân Sinan’ın tasarrufundadır.

Şeyh Hamidü’-d-din Aksarayî Tekkesi (Aksaray)

Yeri: Tekke, Aksaray il merkezinde Ervah Mezarlığı’ndadır.

Yaptıranı ve Tarihi: Şeyh Hamidü’-d-din Aksarayî tarafından yaptırılmış olan eserin, yaptıranı ve yapım tarihini gösteren bir kitabesi yoktur⁹⁰. Bununla beraber, bâni Hamidü’-d-din Aksarayî’nin, 815 H./1412 M. yılında⁹¹ vefat ettiği

⁸¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 75.

⁸² TK. KKA. VTD. 565, s. 182; BOA. TD. 387, s. 136.

⁸³ TK. KKA. VTD. 564, s. 75.

⁸⁴ Bkz. Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1404.

⁸⁵ Konyalı, Aynı yer.

⁸⁶ Konyalı, Aynı yer.

⁸⁷ TK. KKA. VTD. 564, s. 77.

⁸⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 185.

⁸⁹ BOA. TD. 387, s. 136.

⁹⁰ Bkz. Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1212.

⁹¹ Mehmed Tahir, **Aynı eser**, c. I, s. 103.

dikkate alındığında, tekkenin XIV. yüzyıl sonlarında, veya XV. yüzyıl başlarında yaptırıldığı kabul edilebilir⁹².

Hamidü'd-din Aksarayî: Kayseri'de doğduğu bilinen⁹³ Hamidü'd-din Aksarayî, çeşitli kaynaklarda, Hamidü'd-din Kayserî⁹⁴, Şeyh Hamid⁹⁵, Şeyh Hamid Veli⁹⁶ ve Somuncu Baba⁹⁷ gibi adlarla da zikredilmektedir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 730 H./1331 M. yılında doğduğu tahmin edilmektedir⁹⁸.

Öğrenim hayatını büyük ölçüde doğduğu yer olan Kayseri'de tamamladığı anlaşılır⁹⁹ Aksarayî, dönemin ilmî geleneğine uyarak¹⁰⁰ Şam'a gitmiş ve burada tekmil-i tarikat eylemiştir¹⁰¹. Şeyh Sadreddin Musa Erdebili'den de irşad vazifesi olan¹⁰² Şeyh Hamid Veli'nin, Anadolu'ya döndükten sonra, evvela bir müddet Kayseri ve Dârende'de ikâmet ettiği, oradan da Aksaray yoluyla Bursa'ya gittiği anlaşılmaktadır.

Aksarayî, Bursa'da bulunduğu sırada bir taraftan tasavvufi faaliyetlerine devam etmiş, diğer taraftan da geçimini sağlamak maksadıyla Molla Fenârî Mahallesi'ndeki fırınında ekmek pişirip satmıştır¹⁰³. Bu arada dönemin ileri gelen âlimlerinden Emir Sultan ve Molla Fenârî ile münâsebetlerde bulunmuştur. Yıldırım Bayezid'in yaptırdığı Ulu Cami'de vaaz ve nasihatlerde bulunmak için görevlendirilmiş ve Emir Sultan'ın delâletiyle burada bir hutbe ve vaâz irad etmiştir¹⁰⁴. Ulu Cami'deki birkaç vaâzı karşısında, halkın aşırı ilgi göstermesinden sıkılan Aksarayî, müridi Hacı Bayram-ı Veli ile¹⁰⁵ buradan ayrılarak Aksaray'a

⁹² Dülgerler, *Aynı tez*, s. 159.

⁹³ Bkz. Lâmiî Çelebi, *Nefahâtü'l-Üns Tercümesi*, İstanbul 1270, s. 683; Mecdî, *Aynı eser*, s. 74; Mehmed Tahir, *Aynı eser*, c. I, s.103.

⁹⁴ Mecdî, *Aynı eser*, s. 74; Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s. 43.

⁹⁵ Bkz. *Aşık Paşazâde Tarihi*, s. 201.

⁹⁶ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, c. 3-4, s. 153.

⁹⁷ Hoca Sadeddin, *Aynı yer*; Mecdî, *Aynı eser*, s. 75; Mehmed Tahir, *Aynı yer*.

⁹⁸ Hayrettin İvgin, "Somuncu Baba Gerçeği ve Hacı Bayram-ı Veli ile İlişkisi", III. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu (Tebliğler), Malatya (19-21Ekim) 1988, s. 149; Akgündüz, *Somuncu Baba*, s. 24.

⁹⁹ Bkz. Akgündüz, *Aynı eser*, s. 37-38.

¹⁰⁰ Sarı Abdullah Efendi, *Semerat ül-Fuad, fi al-Mebde-i v'al Maad*, İstanbul 1288, s. 227.

¹⁰¹ Lâmiî Çelebi, *Nefahât*, s. 684.

¹⁰² Akgündüz, *Aynı eser*, s. 43.

¹⁰³ Bkz. Hoca Sadeddin, *Aynı yer*; Mecdî, *Aynı eser*, s. 75; Mehmed Tahir, *Aynı yer*.

¹⁰⁴ Sarı Abdullah Efendi, *Aynı eser*, s. 231-231; Mecdî, *Aynı yer*; Hoca Sadeddin, *Aynı yer*.

¹⁰⁵ Hamidü'd-din Aksarayî ve Hacı Bayram arasındaki münasebetler hakkında geniş bilgi için bkz. E. İsmail Erünsal, "Yeni Bir Kaynağın Işığında Somuncu Baba", *Ekrem Hakkı Ayverdi Hatıra Kitabı*, İstanbul 1995, s. 303-304.

gelmiş¹⁰⁶, burada bir müddet kaldıktan sonra Hicaz'a gitmiş ve tekrar Anadolu'ya dönmüştür¹⁰⁷.

Kaynaklarda, Hamidü'd-din Aksarayî'nin hayatının bundan sonraki devresini, vefatına kadar Aksaray'da geçirdiği ifade edilmektedir¹⁰⁸. Ancak son zamanlarda arşiv belgeleri esas alarak yapılan araştırmalarda, Aksarayî'nin Dârende'de vefat ettiğine dair ihtimalin daha ağırlık kazandığı belirtilmektedir¹⁰⁹. Vefat tarihi olarak da 815 H./1412 M. yılı kabul edilmektedir¹¹⁰.

Hamidü'd-din Aksarayî'ye ait, Şerh-i Hadis-i Erbâîn adlı eser ile bir Zikir Risâlesi ve bir de Silâhü'l-Müridin adını taşıyan dua mecmuasının olduğu bilinmektedir¹¹¹. Aksaray'da kendisi tarafından veya adına yaptırılan mescidinden başka, Dârende'de de bir zâviyesinin bulunduğu tespit edilmiştir¹¹².

Mimarîsi: Mescid, türbe ve çilehâne'den oluşan eserin, mescid kısmı dikdörtgen plâna sahiptir. İki kubbeli olan bu mekân, üç tepe penceresinden ışık alır. Mescid'in doğu duvarında yer alan kapıdan, çilehâne adı verilen kısmın eyvanına ulaşılır. Üzeri kubbe ile örtülü bu kısmın, doğu duvarındaki kapıdan yine üzeri kubbe ile örtülmüş olan çilehâne'ye girilir. Burası kuzey'deki pencere ile aydınlanmaktadır.

Avlunun doğusunda yer alan türbedâr odasına merdivenlerden inilerek ulaşılır. Bu kısımdan kayaya oyularak yapılmış olan türbe mekânına geçilir. Gerek türbedâr odası, gerekse bu mekân tonozla örtülüdür¹¹³.

Aksaray Belediyesi tarafından mescidin kuzeyinde yaptırılan iki hâzirede, kitâbeleri günümüz hafleri ile yazılmış olan mezar taşları bulunmaktadır¹¹⁴. Bu taşlardan biri Hamidü'd-din Aksarayî'ye ait olup, kitâbesinde 815 H./1412 M. tarihinde öldüğü kaydedilmektedir.

Müessesenin vakıflarına tahrir kayıtlarında rastlanmamaktadır.

¹⁰⁶ Mecdî, Aynı yer; Hoca Sadeddin, Aynı yer.

¹⁰⁷ Bkz. Akgündüz, Aynı eser, s. 53.

¹⁰⁸ Lâmiî, Nefahât, s. 683; Mecdî, Aynı eser, s. 75; Hoca Sadeddin, Aynı yer.

¹⁰⁹ Bkz. Akgündüz, Aynı eser, s. 69-75.

¹¹⁰ Mehmed Tahir, Aynı yer; Konyalı, Aksaray, c. II, s. 2410.

¹¹¹ Söz konusu eserler hakkında geniş bilgi için bkz. Akgündüz, Aynı eser, s. 58-68.

¹¹² Akgündüz, Aynı eser, s. 73.

¹¹³ Tekkenin mimarî yapısı hakkında geniş bilgi için bkz. Dülgerler, Aynı tez, s. 159-160.

¹¹⁴ Konyalı, Hamidü'd-din Aksarayî ve evlâdına ait orjinal taşlarının tamamının yok olduğunu kaydetmektedir (Bkz. Aksaray, c. I, s. 1218).

Şeyh Mehmed Zâviyesi (Aksaray)

Yeri: Aksaray il merkezinde idi¹¹⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Seyyid Eflâh oğlu Şeyh Mehmed tarafından, muhtemelen Karamanoğlu II. İbrahim Bey zamanında yaptırılmıştır¹¹⁶. Hakkında oldukça sınırlı malûmat bulunan bâni Şeyh Mehmed Bey'in, 1500 tarihinden önce öldüğü anlaşılmaktadır¹¹⁷.

Vakıfları: Şeyh Mehmed Zâviyesi'nin vakfı olarak, 1476, 1500 ve 1530 kayıtlarında¹¹⁸, sâdece Aksaray'a bağlı Eksenos Köyü¹¹⁹ zikredilmektedir. 1500 yılında 2988 akçe olan yıllık gelir, 1530'da 520 akçeye düşmüştür.

Turasan Zâviyesi (Aksaray)

Yeri: Zâviye, Aksaray'a yaklaşık 28 km. mesafedeki, Sümür Yaylası'nın Acıpınar mevkisindedir¹²⁰.

Yaptıranı ve Tarihi: Hâlen harap hâlde bulunan eser, Şeyh Turasan Dede¹²¹ tarafından yaptırılmıştır. Yapım tarihini gösteren herhangi bir kitâbesi yoktur. 1476 tahririnde adı zikredilmeyen zâviyenin kaydına 1500 tahririnde rastlanılmaktadır¹²². Bu durumda zâviye muhtemelen 1476 tahririnden sonra yaptırılmış olmalıdır¹²³. Nitekim eserin üzerindeki detayları ile bezeme özellikleri¹²⁴ bunu destekleyici mahiyettedir.

Mimarîsi: Şimdiki durumuyla harap bir görünüme sahip olan zâviye; bir mescid, bu mescidin her iki tarafında birer oda ile bu bölümlerin önünü kaplayan üç kubbeli revaktan oluşmaktadır¹²⁵. Kuzey yönünde yer alan revakın iki tarafında,

¹¹⁵ Konyalı, **Aksaray**, c. II, s. 2682.

¹¹⁶ Bkz. Konyalı, **Aynı yer**.

¹¹⁷ 1500 tahrir kayıtlarında (TK. KKA. VTD. 565, s. 187) Şeyh Mehmed'in öldüğü ve yerine oğlu Seyyid Çelebi'nin zâviyeye şeyh olduğu ifade edilmektedir.

¹¹⁸ TK. KKA. VTD. 564, s. 77; TK. KKA. VTD. 565, s. 187; BOA. TD. 387, s. 137.

¹¹⁹ Hâlen, Aksaray'ın Güzelturt İlçesi'ne bağlı şimdiki adı Uzunkaya, önceki adı Eskinuz olan köy olmalıdır (**Mülkî İdare**, s. 695; **İdari Bölünüş**, "Aksaray", s. 6).

¹²⁰ Bkz. Dülgerler, **Aynı tez**, s. 149.

¹²¹ Bugün, Aksaray'ın Ortaköy İlçesi'ne bağlı Durhasanlı adında bir köy bulunmaktadır (**Mülkî İdare**, s. 697; **İdari Bölünüş**, "Aksaray", s. 6).

¹²² Bkz. Konyalı, **Aksaray**, c. I, s. 1406-1407.

¹²³ Konyalı, **Aynı eser**, c. I, s. 1408.

¹²⁴ Bkz. Dülgerler, **Aynı tez**, s. 149.

¹²⁵ Yılmaz Önge, "Niğde-Aksaray'da Şeyh Turasan veya Hasan Dede Zâviyesi", SÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, **Edebiyat Dergisi**, Konya 1983, S. II, s. 145-162.

ayvânı¹²⁶ andıran mekânlar vardır. Üzeri kubbeyle örtülü mescidin kapısı, yanlarındaki oda kapılarına göre biraz daha büyük olup, üzerinde bir kitâbe boşluğu bulunmaktadır¹²⁷. Mescid, güneydoğu yönünde bir pencereden ışık almaktadır. Dikdörtgen plâna sahip mihrâbı alçıdan yapılmıştır¹²⁸.

Diğerine göre daha sağlam görünümde olan doğudaki odanın üzeri kubbeyle örtülü olup, dikdörtgen bir plâna sahiptir. Oda¹²⁹ küçük bir pencereden ışık almaktadır. Bu odaya göre daha harap bir durumda olan batıdaki odanın, plân itibarıyla diğerinin bir benzeri olduğu¹³⁰ anlaşılmaktadır.

Zâviye'ye bitişik, türbe olarak bilinen kısmın, sonradan ilâve edildiği sanılmaktadır.

Vakıfları: Turasan Dede Zâviyesi, 1500 tarihinde 600 akçelik gelire, şu vakıflara sahiptir¹³¹: Aksaray'a bağlı Kayaiyye mezraası¹³², Kozludere mezraası¹³³, Eşme-i Niğde Köyü'nde¹³⁴ bağ, Üçhisar'a bağlı Duvale mezraasının üçte bir hissesi¹³⁵, Bordacı Köyü'nde¹³⁶ Hacı Muhammed bağlı.

Kayıtlarda, Turasan Dede'nin Aksaray'a bağlı Hâcib¹³⁷ mezraasının üçte birini, evlâdına vakfettiği ifade edilmektedir. Vakfiyeye göre vakfiyet hakkı, Turasan Dede evlâdında kalacak, nesli kesilmesi halinde Kara Abdal'a, O'nun da nesli kesilirse, fukaraya geçecektir. Tevliyet, Hamza bin Ağabey elindedir¹³⁸.

1530 tahrir kayıtlarında "Vakf-ı Zâviye-i Turasan Dede der mezraa-i Finase" şeklinde kaydedilen zâviyenin, bu tarihteki vakıfları, 3 kıt'a mezraa, 2 kıt'a bağ olarak tespit edilmiştir. Geliri ise 2470 akçeye yükselmiştir¹³⁹.

¹²⁶ Dülgerler, Aynı tez, s. 150.

¹²⁷ Kitâbe, yerinden sonradan sökülmiş olmalıdır.

¹²⁸ Bkz. Önge, "Aynı makale", s. 148.

¹²⁹ Odanın ölçüleri ve diğer mimarî özellikleri için bkz. Dülgerler, Aynı tez, s. 150.

¹³⁰ Dülgerler, Aynı yer.

¹³¹ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 190; Ayrıca bkz. Konyalı, Aksaray, c. I, s. 1407.

¹³² Kayıtlarda bu mezraanın, Şeyh Şaban Çelebi'nin babasının mülkü olup zâviyeye vakfettiği ve bunun köhne defterde yazılı olduğu, ayrıca yeni deftere de böylece kaydedildiği ifade edilmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 190).

¹³³ Bu mezraanın 2,5 sehmi, Şeyh Turasan'ın kendi meşru mülkü olup, vakfetmiştir.

¹³⁴ Hâlen Eskil İlçesi'ne bağlı Eşmekaya Kasabası olmalıdır (Mülkî İdare, s. 695; İdari Bölünüş, "Aksaray", s. 6).

¹³⁵ Burası da Şeyh Turasan'ın meşru mülkü iken zâviyeye vakfetmiştir.

¹³⁶ Bor ilçesi olmalıdır.

¹³⁷ Şimdiki adıyla Gürsu Köyü'dür (Bkz. Mülkî İdare, s. 695).

¹³⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 190.

¹³⁹ BOA. TD. 387, s. 137.

Görevlileri: Turasan Dede Zâviyesi, 1500 tarihinde Şeyh Turasan oğlu Şeyh Şaban Çelebi tasarrufundadır. Zâviyede yine bu tarihte Turgudoğlu Süleyman, Yayla Beyi oğlu Bayramlı, kardeşi Mahmud, İbrahim oğlu Ali Fakih, Cebrâil Hasan Fakîh, Halil Fakîh oğlu Seyyidî Ahmed ve Pîr Ahmed oğlu Mustafâ adlı dervişler oturmaktadır¹⁴⁰.

2. Akşehir

Ahi Musa Zâviyesi (Akşehir)

Yeri: Akşehir ilçe merkezinde idi¹⁴¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Müessesenin, Ahi Musa tarafından muhtemelen XIV. yüzyılın ilk yarısında yaptırıldığı anlaşılmaktadır¹⁴². 1476 tahririnde zâviyenin Mevlevihâne diye şöhret bulduğu kaydedilmektedir¹⁴³. Eflâkî'de, Mevlânâ'nın torunu Ulu Ârif Çelebi'nin, Akşehir'de bulunduğu sırada, "halifelerin sultanı" olarak vasıflandırılan Ahi Musa ile olan görüşmelerinden bahsedilmekte, ayrıca bir mevlevihâne adı da zikredilmektedir¹⁴⁴. Mevlevihâne zamanla yıkılıp yok olmuştur.

Vakıfları: Ahi Musa Zâviyesi'nin vakıfları, 1476 tahrir kayıtlarına göre¹⁴⁵; Karaaslan Köyü'nde altı parmak imam evlerinden müteaddit evler, şehirde dükkân yerleri, Eğrigöz Köyü'nde¹⁴⁶ bağlar, Bozdoğan Köyü'nde¹⁴⁷ bağ, şehirde bağ yeri, Yenice Köyü'nde¹⁴⁸ 2 kıt'a bağ yeri ile aynı köydeki Hâtun bağından oluşmaktadır. Müessesenin vakıfları, 1483, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarında yer almamaktadır. Bu durum zâviyenin muhtemelen 1483 tarihinden evvel yıkılıp ortadan kalktığını göstermektedir.

¹⁴⁰ Kayıtlara göre dervişler mezraanın tarlalarını kendileri ekip, öşrünü vakfa vermekte, ayrıca hâriçten de ekmektedirler (Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 190; Konyalı, Aksaray, c. I, s. 1407).

¹⁴¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 55; Eflâkî, Aynı eser, c. II, s. 232.

¹⁴² Ahi Musa'nın, 1320 M.'de öldüğü bilinen Mevlânâ'nın torunu, Ulu Arif Çelebi ile çağdaş olması, zâviyenin de muhtemelen buna yakın zamanlarda yaptırılmış olabileceğini akla getirmektedir.

¹⁴³ TK. KKA. VTD. 564, s. 55.

¹⁴⁴ Aynı yer. Gölpınarlı, Ahi Musa'nın, Ulu Ârif Çelebi'nin halifelerinden olduğunu ifade etmektedir (Bkz. Mevlevîlik, s. 86).

¹⁴⁵ Aynı yer.

¹⁴⁶ Eğrigöz, hâlen Doğrugöz adıyla Akşehir'e bağlı bir kasabadır (Bkz. Mülkî İdare, s. 567; İdari Bölünüş, "Konya", s. 6).

¹⁴⁷ Şimdiki Akşehir'e bağlı Bozlağan Köyü olmalıdır (İdari Bölünüş, "Konya", s. 6).

¹⁴⁸ Hâlen, Yeniköy adıyla Akşehir'e bağlı köy olmalıdır (İdari Bölünüş, "Konya", s. 6).

Görevlileri: 1476 tahrir kayıtlarına göre¹⁴⁹, Ahi Musa Zâviyesi'nin tasarrufu bu tarihte Paşa Çelebi¹⁵⁰ elindedir. Paşa Çelebi'den evvel zâviyenin mutasarrıfının Cemâleddin Çelebi'nin¹⁵¹ olduğu, yine aynı kayıtlarda ifade edilmektedir.

Dediği Sultan Zâviyesi (Akşehir)

Yeri: Doğanhisar'a bağlı Tekke Köyü'nde idi¹⁵².

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Karamanlı döneminin tanınmış âlimlerinden olan Dediği Sultan tarafından yaptırılmıştır¹⁵³. Yapım tarihi bilinmemekle birlikte, Dediği Sultan'ın diğer eserlerinde olduğu gibi, bunu da XIV. yüzyıl sonları ile XV. yüzyıl başlarına tarihlendirmek mümkündür¹⁵⁴.

Vakıfları: Çeşmecik mezraasındaki Dediği Sultan Zâviyesi'ne göre daha zengin vakıflara sahip olan müessesenin, 1476 tarihindeki gelirleri şöyle kaydedilmektedir¹⁵⁵: Küçük değirmenin dörtte üç hissesi, başka bir değirmenin dörtte bir hissesi, Kanara resmi ve Doğanhisar Pazarı, Doğanhisar deresinde Sebil değirmenin 10 sehminden 2 sehmi, Ilgın'a bağlı Kızılcaköy mezraası, Doğanhisar'da bağ, Kettân yeri, Halkahavlı'da yer.

1483 tahririne göre¹⁵⁶, zâviyeye 1476 tarihinden sonra yeni vakıfların ilâve edildiği anlaşılmaktadır. Bunlar; Doğanhisar'da bir değirmen, Bedreddin yeri, Doğanhisar hududundaki bir dönüm yerden ibarettir. Müessesenin bu tarihteki yıllık geliri 1310 akçedir.

Bir önceki tahrire göre, 1500 tarihinde değişmeyen¹⁵⁷ vakıflar, 1530'da, değirmen, iki kıt'a yer, bir kıt'a bağ ve Ilgın'a bağlı Kızılcaköy mezraasının öşrü

¹⁴⁹ Aynı yer.

¹⁵⁰ Paşa Çelebi'nin nesebi, Germiyanlı şehzâdelerinden Hızır Paşa'ya kadar uzanmaktadır (Uzluk, **Fihrist**, s. 47, dipnot: 1).

¹⁵¹ Ulu Ârif Çelebi'nin torunu olan Cemâleddin Çelebi hakkında bilgi için bkz. Gölpınarlı, **Mevlevîlik**, s. 100, 113, 152-154, 335, 373, 403.

¹⁵² Konyalı zâviyenin köye ait mezarlığın bitişiğinde olduğunu ve yakın bir tarihte yıkıldığını ifade eder (Bkz. **Akşehir**, s. 595).

¹⁵³ Arşiv kayıtlarında, zâviyeyi Dediği Sultan'ın kendisinin bina ettiği kaydedilmektedir (Bkz. KKA. VTD. 564, s. 57; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 88; VGMAD. 595, s. 160).

¹⁵⁴ Dediği Sultan adını taşıyan Ilgın ve Kadınhanı'ndaki zâviyeler için bkz. bu Bölümde ilgili yerler.

¹⁵⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 57.

¹⁵⁶ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 88.

¹⁵⁷ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 125-126.

olarak kaydedilmiştir¹⁵⁸. Zâviye 1500 tarihinde 1344, 1530'da ise 1455 akçelik gelire sahiptir.

Görevlileri: 1476 ve 1483 tarihlerinde zâviyenin tasarrufu Dediği Sultan evlâdından Ümran bin Tuğrul, İsfahan ve Veli kardeşlerin elindedir¹⁵⁹. 1483'te Karabaşlı oğlu Yûsuf, Ahmed oğlu Elvan ve Sevinç oğlu Mustafa, zâviyenin hizmetkâr dervişleri idi¹⁶⁰. 1500 tarihinde zâviyenin tasarrufu, yine Umran ve İsfahan ile ayrıca Zeynel Çelebi elindedir. Yusuf ve Mustafa da yine hizmetkârlık görevini devam ettirmektedir¹⁶¹.

Seyyid Yunus Tekkesi (Akşehir)

Yeri: Akşehir ilçe merkezinde, Ahi Celal Mahallesi'nde idi¹⁶².

Yaptıranı ve Tarihi: Seyyid Yunus Tekkesi, 820 H./1417 M. yılında¹⁶³ öldüğü bilinen Seyyid Yunus tarafından, muhtemelen vefâtından birkaç sene önce yaptırılmış olmalıdır. Eser, zamanla Hacı Hâşim Tekkesi olarak da tanınmıştır. Hakkında fazla malûmat bulunmayan Hacı Haşim'in¹⁶⁴, bir Mevlevî şeyhi olduğu anlaşılmaktadır¹⁶⁵. Binanın önceleri bir Mevlevî tekkesi olup-olmadığı bilinmemektedir. Ancak Şeyh Hacı Hâşim'den itibaren Mevlevî tekkesi olarak kullanıldığı muhakkaktır¹⁶⁶.

Tekkenin son mütevellisinin Hacı Haşim'in torunlarından olan ve 1903 tarihinde vefat eden Mevlevî zâde namıyla tanınan Hafız Dede zâde Haşim Efendi¹⁶⁷ olduğu bilinmektedir.

Vakfiyesi/Vakıfları: Seyyid Yunus Zâviyesi'ne ait 824 H./1421 M. tarihli Arapça bir vakfiye sureti bulunmaktadır¹⁶⁸. Vakfiyede Karamanoğlu II. Mehmed

¹⁵⁸ BOA. TD. 387, s. 77.

¹⁵⁹ Bkz. KKA. VTD. 564, s. 57; İB. AK. MC. 0.116/1, s. 88.

¹⁶⁰ Bkz. İB. AK. MC. 0.116/1, s. 88.

¹⁶¹ Aynı yer.

¹⁶² Konyalı, Akşehir, s. 362.

¹⁶³ Bkz. Konyalı, Akşehir, s. 363.

¹⁶⁴ Şeyh Hacı Haşim'in mezarı, tekkenin doğusunda yer almaktadır. Mezar taşı kitâbesi için bkz. Konyalı, Akşehir, s. 364.

¹⁶⁵ Bkz. Konyalı, Aynı yer.

¹⁶⁶ Tekkenin son mütevellisi Hafız Dede Haşim Efendi'nin, "Mevlevîzâde" nâmıyla tanınması, bu görüşü doğrulamaktadır.

¹⁶⁷ Bkz. Konyalı, Aynı yer.

¹⁶⁸ Bkz. VGMAD. 581/2, s. 359; VGMAD. 483, s. 492; Vakfiyenin Türkçesi, VGMAD. 1767, s. 213-214'de kayıtlıdır.

Bey'in, bâni Seyyid Yunus'un oğullarından Seyyid Abdullah adına, müesseseye, Akşehir'e bağlı Çakırlar¹⁶⁹ ve Bisse¹⁷⁰ köylerini vakfettiği kaydedilmektedir¹⁷¹.

Vakıf şartlarına göre, yukarıda zikredilen köylerin vakfiyeti, Seyyid Abdullah'ın ölümünden sonra nesli kesilinceye kadar oğullarına, oğullarının nesli kesilince evlâdına (kız), intikal edecek, onların da nesli kesilince, fakir-fukaraya ve mesâlihe ve sonra rakabeye sarfedilecektir. Vakfın tescil mütevelliliğini ise Ahmed Bey İbn Mahmud Bey yürütecektir.

Seydi Yunus Zâviyesi, 1476 tarihinde şu vakıflara sahiptir¹⁷²: Akşehir'e bağlı Çakırlar ve Bisse köyleri, Eğrigös Köyü'nde bağ, Akşehri civarında Abbas dolabı, Bezzâstân yanında dükkân yeri, Eğrigös Köyü'nde bir pâre bağ, Akşehir tevâbi'inde dört pare yer, Atsuz¹⁷³ Köyü'nde bir pâre yer, mezkûr şehrin yakınında bir pâre yer, ve Akşehir'de bir pâre bağ.

1483 tahririne göre, 2850 akçelik yıllık gelire sahip zâviyenin vakıfları, bu tarihte şöyle kaydedilmektedir¹⁷⁴: Akşehir'e bağlı Çakırlar ve Bisse köyleri¹⁷⁵, Eğrigös Köyü'nde 2 kıt'a bağ, Akşehir civarında Abbas dolabı, Bezzâstân yanında dükkân yeri, şehir sınırında, Atsız üstünde, su kenarında 1 kıt'a yer, Kırkkârgâh yeri olarak bilinen 1 kıt'a yer, Manos¹⁷⁶ sınırında 3 kıt'a yer, şehir yanında Çengi yeri demekle meşhur 1 kıt'a yer, Çiftlik Köyü'ndeki bahçenin 4 sehmi, Selâmet bağı, Turan bağı, Kadı bağı ve Şeyh Mahmud bağı adındaki bağlar¹⁷⁷, Akşehir'de Gölcük bağı ve Akşehir'de bir başhâne.

Zâviye, 1500 tarihinde aynı vakıflara sahip olup, geliri 2885 akçedir¹⁷⁸. 1530 tahririne göre, geliri 3420 akçeye yükselen müessesenin, vakıfları ise Akşehir'e bağlı

¹⁶⁹ Aynı adla hâlen Akşehir'in bir kasabasıdır (*Mülki İdare*, s. 567; *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 6).

¹⁷⁰ Şimdiki Çamlı Köyü'dür (Bkz. *Mülki İdare*, s. 567; *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 6).

¹⁷¹ VGMAD. 581/2, s. 359; VGMAD. 483, s. 492. Vakfiyede, bu köylerin birbirine bitişik ve hudularının Elfiraz (Ilıcak), Hukez/Ökes (Yaylabelen), Ağayid/Akait (Üçtüyük) köyleri ve Büyük Dağ'la müntehi olduğu ifade edilmektedir.

¹⁷² TK. KKA. VTD. 564, s. 55.

¹⁷³ Şimdiki Adsız adıyla Akşehir'e bağlı kasabadır (*İdari Bölünüş*, "Konya", s. 6).

¹⁷⁴ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116 /1, s. 83; Coşkun, *Aynı tez*, s. 141.

¹⁷⁵ Kayıtlarda, bu köylere ait örfiyyenin, Karamanoğlu II. İbrahim Bey zamanında bile vakfa tasarruf olunduğu, ancak "Osmanlı ile İstanbul gazasına bile vardım diye" adı geçen hükümdarın bu örfiyyeyi tımara verdiği ifade edilmektedir (Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116 /1, s. 83).

¹⁷⁶ Kuruçay Köyü'dür (Bkz. *Mülki İdare*, s. 567).

¹⁷⁷ Kayıtlara göre bu bağlar, zâviyenin tasarrufunu elinde bulunduran Seyyid Hasan Çelebi'nin mülkiyetindedir.

¹⁷⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 121.

Çakırlar ve Bisse köyleri, 7 kıt'a bağ, Akşehir'de başhâne ile 11 kıt'a dolap, harim ve bahçe yeri şeklinde belirtilmiştir¹⁷⁹.

Görevlileri: Zâviye, 1483 tarihinde Seyyid Hasan'ın tasarrufundadır.

Şeyh Eyyüb Zâviyesi (Akşehir)

Yeri: Akşehir ilçe merkezinde idi¹⁸⁰.

Yaptırımı ve Tarihi: Şeyh Eyyüb tarafından yaptırıldığı anlaşılan zâviyenin tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Şeyh Eyyüb Türbesi'nde bulunan sanduka kitâbesinde¹⁸¹, adı geçen şeyhin ölüm tarihinin 769 H./1367 M. şeklinde kaydedilmesi, zâviyenin de muhtemelen buna yakın zamanlarda yaptırılmış olabileceğini akla getirmektedir. Zâviye zamanla yıkılıp yok olmuştur. Şeyh Eyyüb'e ait türbe ise hâlen ayakta¹⁸².

Vakıfları: Şeyh Eyyüb Zâviyesi'nin vakıfları 1476 tarihinde¹⁸³; Hızır İlyas yanında bağ, bu bağa bitişik bostanlık, 1 evlek şeyh'e ait havlu bahçesi, Bostan Ağa civârında yer ve Terceman Mahallesi'nde ev yerinden oluşmaktadır. 1483'te 574¹⁸⁴, 1500'de 791¹⁸⁵ ve 1530'da da 540 akçelik gelire sahip müessesenin¹⁸⁶ vakıfları değişmemiştir.

Görevlileri: 1476, 1483 ve 1500 tahrir kayıtlarında¹⁸⁷ zâviyenin, Şeyh Eyyüb neslinden Eyyüb elinde olduğu ifade edilmektedir.

Şeyh Hacı İbrahim Zâviyesi (Akşehir)

Yeri: Akşehir'e 3 km. mesâfede bulunan, eski adıyla Mâruf, şimdiki adıyla Alanyurt Köyü'nde hâlen ayakta olan Şeyh İbrahim Türbesi'nin yanında idi¹⁸⁸.

¹⁷⁹ BOA. TD. 387, s. 76.

¹⁸⁰ Akşehir merkezinde yaptırılan zâviyenin, muhtemelen Kızılca Mahallesi, Mektep Sokak'ta bulunan Şeyh Eyyüb Türbesi'nin yakınında olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁸¹ Kitâbe metni için bkz. Ziya Ceran, "Akşehir'de Şeyh Eyyüb Türbesi ve Sandukası", *Anıt*, 9/31, Mart 1964, s. 24; Konyalı, *Akşehir*, s. 483-484; Ayrıca bkz. Yekta Demiralp, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, Ankara 1996, s. 76.

¹⁸² Türbenin mimarîsi için bkz. Demiralp, *Aynı eser*, s. 74-76.

¹⁸³ TK. KKA. VTD. 564, s. 55.

¹⁸⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 88.

¹⁸⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 126.

¹⁸⁶ BOA. TD. 387, s. 77.

¹⁸⁷ Aynı yerler.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Şeyh Hasan oğlu Şeyh Hacı İbrahim tarafından vakfiyesinin tanzim tarihi olan, 776 H./1374 M. yılında¹⁸⁹, veya bundan kısa süre önce yaptırmıştır. Zâviyenin yanında günümüze ulaşamayan, bir de hamamın bulunduğu bilinmektedir¹⁹⁰.

Zâviyeye göre, birkaç yıl önce yaptırıldığı anlaşılan¹⁹¹ türbenin¹⁹² kitâbesinde yapım tarihi olarak, 771 H./1369 M. kaydına rastlanmaktadır¹⁹³.

Vakfiyesi/Vakıfları: Şeyh İbrahim Hacı tarafından, 776 H./1374 M. tarihinde Arapça bir vakfiye tanzim ettirilmiştir¹⁹⁴. Bu vakfiyeye göre Hacı İbrahim, zâviyesi için şu vakıfları bağışlamaktadır¹⁹⁵:

Akşehir'e bağlı Karabulut Köyü¹⁹⁶ ve Karkın mezraasının tamamı, Akşehir'deki Meydan hamamının tamamı, Fakihler Köyü'nün yarısı, Akşehir'de Subaşı bağı¹⁹⁷, şehrin dışında Hacı Âdil bağı adıyla bilinen bağın tamamı, Mâruf Köyü'nde Kârgâh ve Kadıbağı olarak bilinen bağların tamamı, Osokça¹⁹⁸ Köyü gelirinden hisse, Mâruf Köyü'nde yerler ve çiftlikler, Nâdir¹⁹⁹ Köyü'nde bağ.

Tahrir defterlerinde, yukarıda zikredilen vakıflardan başka, Hacı İbrahim Zâviyesi evkâfi başlığı altında bir kısım vakıf adlarının daha kaydedildiği

¹⁸⁸ Bkz. Konyalı, *Akşehir*, s. 365, 376; Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 155; Mustafa Cavit, *Akşehir Kitâbeleri ve Tetkikât*, Muğla 1934, s. 35; Rıfıkı Melül Meriç, "Akşehir Türbe ve Mezarları" *Türkiyat Mecmuası*, c. V, 1936, s. 199.

¹⁸⁹ Konyalı, *Akşehir*, s. 384.

¹⁹⁰ Konyalı, *Akşehir*, s. 376.

¹⁹¹ Konyalı, *Akşehir*, s. 368.

¹⁹² Türbenin mimarisi hakkında geniş bilgi için bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s.153-155; Demiralp, *Aynı eser*, s. 76-82.

¹⁹³ Kitâbenin metni için bkz. Konyalı, *Akşehir*, s. 367-368; Cavit, *Aynı eser*, s. 36.

¹⁹⁴ Vakfiyenin metni için bkz. Konyalı, *Akşehir*, s. 379-381. Vakfiyenin zâyi olduğu, 1476 tahririnde kaydedilmektedir (TK. KKA. VTD. 564, s. 48).

¹⁹⁵ Konyalı'ya göre (bkz. *Akşehir*, s. 382-383), vâkıf Hacı İbrahim, Akşehir'e bağlı Sorkun Köyü'nü (hâlen aynı adla mevcut), Hâfız Sadreddin adlı bir şahıstan 768 H./1366 M. tarihinde satın almıştır. Ancak bu köyün adı, 776 H. tarihli vakfiyede zâviyenin evkâfi arasında zikredilmemiştir. (Konyalı, *Akşehir*, s. 394-395,400). Konyalı bunun sebebini, vâkıf Hacı İbrahim'in günümüze ulaşmamış olan ikinci, veya ek bir vakfiyesinin mevcudiyeti ile açıklar ve gerekçe olarak; 776 H. tarihli vakfiyede yer almayan daha birçok köyün, tahrir defterlerinde zâviye evkâfi arasında zikredilmesini gösterir (*Akşehir*, s. 400).

¹⁹⁶ Karabulut adıyla hâlen Akşehir'e bağlı bir köy mevcuttur (Bkz. *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 6).

¹⁹⁷ Vâkıf Hacı İbrahim'in, vakfiyenin tanzim edildiği tarihte bu bağın yarısına sahip olduğu, diğer yarısını da, 4 sene sonra 450 altın floriye satın aldığı, bir satış hüccetinden anlaşılmaktadır (Bkz. Konyalı, *Akşehir*, s. 398-400).

¹⁹⁸ Konyalı, bu köyün şimdiki Saray Köyü'ü olduğu fikrindedir (*Akşehir*, s. 383).

¹⁹⁹ Şimdiki adı Atakent olup, Akşehir'e bağlı bir kasabadır (*Mülki İdare*, s. 567; *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 6).

görülmektedir²⁰⁰. Bu vakıflar 1476 tahririnde; Akşehir'e bağlı Yakayahsiyan²⁰¹ Yazıyahsiyan²⁰², Yangüümü, Dilküsaray²⁰³, Gürnaz²⁰⁴, Ulupınar²⁰⁵ köyleri Ilgın'a bağlı Tevekkül mezraası ile Kuru Göl Köyü, Akşehir'de Kapan mukata'ası, Mâruf Köyü'nde değirmen, şehir sınırında Ağabağı, Eğrigös²⁰⁶ Köyü'nde Çakırbağı ve zâviyeye bitişik bağ şeklinde kaydedilmektedir.

1483 tarihinde, bu vakıflardan başka zâviyeye yeni bazı vakıflar ilâve edilmiştir²⁰⁷. 1476 tahririnde zikredilmeyen bu vakıflar²⁰⁸; Akşehir'e bağlı Yatköy, Mâruf Köyü'ndeki hamamın hissesi, aynı köyde 4 kıt'a bağ, kârgâh, Dere Köyü'nde değirmen, Elfiraz²⁰⁹ Köyü'ndeki değirmenin yarısı, Ağuz-ı balık Köyü'nün öşrü, Kozağacı'nda 2 kıt'a yer ve şehir sınırında harap kârgâhtan oluşmaktadır. Zâviyenin geliri ise yıllık 34065 akçedir.

1500 tahririnde geliri 500231 akçe olan zâviyenin evkâfi, Mâruf Köyü'nde bir kapan ilâvesi dışında değişmemiştir²¹⁰. 1530 tarihinde, yıllık gelir 45383 akçeye düşerken, zâviyenin evkâfi da; Akşehir'e bağlı Maruf, Karabulut, Gürnas, Ulupınar, Yakayahsiyan, Yazıyahsiyan, Dilküsaray köyleri, Karkın mezraası, Mâruf Köyü'nde hamam hissesi, 8 kıt'a bağ, Mâruf Köyü'nde kârgâh, Dere Köyü'nde değirmen, Elfiraz Köyü'ndeki değirmenin yarısı, Akşehir'de kapan mukata'ası, Meydan

²⁰⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 48.

²⁰¹ Hâlen, Gölçayır adıyla Akşehir'e bağlı köy olmalıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 567; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

²⁰² Şimdiki adı Değirmenköy olup Akşehir'e bağlıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 567; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

²⁰³ Hâlen Akşehir'e bağlı Saray adlı köy olmalıdır (Bkz. Konyalı, **Akşehir**, s. 383; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

²⁰⁴ Yakın zamana kadar Gürnes olarak bilinen kasaba, hâlen Altıntaş adıyla Akşehir'e bağlıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 567; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

²⁰⁵ Konyalı, vakfiyede zikredilen Fakihler Köyü'nün, sonradan Ulupınar adını aldığını belirtir (**Akşehir**, s.383). Ulupınar hâlen aynı adla Akşehir'e bağlıdır (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

²⁰⁶ Hâlen Doğrugöz adıyla, Akşehir'e bağlı bir kasabadır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

²⁰⁷ 1483 tahririnde, zâviyenin evkâfindan, Akşehir'e bağlı Mâruf ve Fakihler mezraası zikredildikten sonra, yan tarafa uzunca bir kayıt düşülmüştür. Buna göre, daha önce zâviyenin evkâfi arasında yer alan Maruf Köyü, bir ara vakıf olmaktan çıkarılarak, Şehzâde Abdullah'a has yazılmıştır. Durumun padişaha bildirilmesi üzerine, Şehzâde Abdullah'ın bir teftiş yaptırması buyurulmuştur. Yapılan teftişte köyün öşrünün dörtte üçünün eskiden de zâviyeye vakfedildiği anlaşılmış ve tekrar önceki uygulama kabul edilmiştir (Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 78).

²⁰⁸ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 78.

²⁰⁹ Şimdiki adı Ilıcak olup, Akşehir'e bağlı bir köydür (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 567; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

²¹⁰ TK. KKA. VTD. 565, s. 114.

hamamından hisse, Ağuz-ı balık Köyü'nün öşrü, Mâruf Köyü'nde kapan ve 8 kıta yer, şeklinde kaydedilmiştir²¹¹.

Görevlileri: Şeyh Hacı İbrahim Zâviyesi'nin 776 H. tarihindeki mütevellisi, vâkıf Hacı İbrahim'dir. Tevliyet, vâkıfın şartlarına göre kendisinden sonra erkek evlâdına, evlâdının evlâdına, erkek evlâdı bulunmazsa kız evlâdına ve kız evlâdının evlâdına geçecektir²¹².

Zâviyenin 1476 tarihindeki mütevellisi, Hacı İbrahim evlâdından Mevlânâ Sinan'dır²¹³. Aynı görevi 1483 ve 1500 tarihlerinde ise Hasan Çelebi oğlu Hacı İbrahim yürütmektedir²¹⁴.

Vakıf Şartları: Vâkıf Hacı İbrahim, zâviyesi için 776 H. tarihli vakfiyede bazı şartlar getirmiştir²¹⁵. Buna göre, vakıf gelirleriyle öncelikle zâviye -icab ettikçe- tamir edilip yenilenecek, hasır ve kandil yağı alınacak, mücâvirlerin, mülâzimlerin ve âyende ve revendenin ihtiyaçları karşılanacaktır. Zâviye yıkılırsa birkaç defa tamir ettirilecek, eğer bu mümkün olmazsa, geliri fukaraya sarfedilecektir.

Şeyh Resul Zâviyesi (Akşehir)

Yeri: Akşehir'e bağlı Dipi Köyü'nde idi²¹⁶.

Yaptırana ve Tarihi: Zâviyenin, muhtemelen -810 H./1408 M. yılında Konya'nın Pınarbaşı Köyü'nde de bir zâviye yaptırdığı bilinen²¹⁷- Şeyh Resul veya O'nun bağluları tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Tahrir kayıtlarında, babasının adı Şeyh Mehmed olarak zikredilen²¹⁸ Şeyh Resul hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Zâviye ise zamanla yıkılıp yok olmuştur.

Vakıfları: Şeyh Resul Zâviyesi'nin evkâfi, 1483 tarihinde Dipi Köyü

²¹¹ BOA. TD. 387, s. 74.

²¹² Konyalı, Akşehir, s. 384.

²¹³ TK. KKA. VTD. 564, s. 48.

²¹⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 78; TK. KKA. VTD. 565, s. 114.

²¹⁵ Konyalı, Akşehir, s. 382, 384.

²¹⁶ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 87.

²¹⁷ Bkz. bu Bölümde ilgili yer.

²¹⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 87; TK. KKA. VTD. 565, s. 125; BOA. TD. 387, s. 76.

hududunda 9 kıt'a yer ile, Mâruf Köyü'nde²¹⁹ harap bir bağdan oluşmaktadır²²⁰. Zâviye 1500²²¹ ve 1530²²² tarihlerinde de aynı vakıflara sahiptir.

Görevlileri: Şeyh Resul Zâviyesi, 1483 ve 1500 tarihlerinde Şeyh Resul evlâdından Hacı Ali Paşa oğlu Bâli tasarrufundadır.

3. Alanya

Mahmud Seydî Zâviyesi (Alanya)

Yeri: Zâviye, cami ve türbeden müteşekkil²²³ eser, Alanya'ya bağlı Mahmud Seydi Köyü'ndedir.

Yaptırımı ve Tarihi: Bânisi, Mahmud Seydi olan eserin, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak son Alâiyye Beyi Lütî Beyzâde Kılıç Arslan Bey'in²²⁴ zâviye, cami ve türbe için, 866 H./1461 M. tarihinde Onas Köyü'nü²²⁵ vakfetmesi, eserin söz konusu tarihe yakın zamanlarda yaptırılmış olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir²²⁶. Türbe üzerindeki kitâbede kaydedilen, 1141 H./1728 M. tarihi, binanın bu tarihte onarım geçirdiğini göstermektedir²²⁷.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Binanın, ilk durumunun toprak dam örtülü olduğu anlaşılmaktadır²²⁸. Günümüzdeki şekli ile ahşap hatıllı, moloz taş duvarlar üzerine kiremit örtülüdür²²⁹. Eserin, mescid bölümünün türbeye açılan penceresiyle beraber toplam üç penceresi olup, biri giriş, diğeri de türbeye açılan olmak üzere, iki kapısı bulunmaktadır. Muhtemelen türbedâr odası olarak kullanılan oda, iki pencereden; yamuk dikdörtgen plâna sahip²³⁰ türbe de beş pencereden ışık almaktadır. Türbedeki sanduka ahşaptır.

²¹⁹ Hâlen Alanyurt adıyla Akşehir'e bağlıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 567).

²²⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 87.

²²¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 125.

²²² BOA. TD. 387, s. 76.

²²³ Konyalı, binanın bir mamure olarak, cami, zâviye ve türbeden meydana geldiğini belirtmektedir (Bkz. **Alanya**, s. 341).

²²⁴ Bilgi için bkz. **Uzunçarşılı, Beylikler**, s. 93-94.

²²⁵ Onas, Mahmud Seyyidi Köyü'nün eski adıdır.

²²⁶ Dülgerler de eserin mimarî özellikleri itibariyle Karamanlı dönemine ait olduğu görüşündedir (Bkz. **Aynı tez**, s. 162-163).

²²⁷ Konyalı, **Alanya**, s. 341.

²²⁸ Bkz. Konyalı, Aynı yer.

²²⁹ Dülgerler, **Aynı tez**, s. 162.

²³⁰ Dülgerler, **Aynı tez**, s. 163.

Vakfiyesi/Vakıfları: Zâviyenin 866 H./1461 M. tarihinde, Alâiyye Beyi Kılıç Arslan tarafından tanzim ettirilen asıl vakfiyesi günümüze ulaşmamıştır²³¹. Konyalı, aslından kopye edilen Arapça vakfiyenin, pek çok yazım hataları ve bilgi yanlışlıklarını ihtiva ettiğini belirtir²³². Bu vakfiyeye göre Kılıç Arslan Bey, Alâiyye'ye bağlı Onas Köyü'nün yarısını zâviyeye, diğer yarısını da camiye vakfetmiştir²³³.

Kılıç Arslan Bey'in söz konusu zâviye ve câmi için Onas Köyü'nü vakfettiği 1550 tarihli tahrir defterinde de ifade edilmektedir²³⁴. Aynı defterde vakıfnâme'nin Sultan Mehmed zamanında fesh olunarak timara tahvil edildiği, Sultan Bayezid zamanında ise tekrar eski haline getirildiği kaydedilmektedir²³⁵.

Vakıf Şartları ve Gelirlerin Sarfı: Kılıç Arslan Bey, vakfi için bazı şartlar yürürlüğe koymuştur. Buna göre²³⁶;

Mâbette, Cuma ve diğer vakit namazları kılınacak, caminin bir imamı, hatibi, müezzini, şeyhi, vâizi, kayyumu ve bir hâfızı olacaktır.

Câmi ve zâviyenin devamlı olarak tamir işlerini yürütecek ayrı ayrı birer görevlisi bulunacaktır.

Câmi ve zâviye için mütevellî, bir nâzır, bir kâtip, bir câbi, bir tahsildar, bir ferraş ve bir de damları için yuvakçı bulunacaktır.

Mahmud Seydi öldükten sonra, türbesi için bir türbedâr tayin edilecektir.

Zâviyenin şeyhi, mutlaka Mahmud Seydi neslinden, âlim ve iyi biri olacak.

Mütevellî, vakfedilen köyün gelirinin beşte birini kendi lüzumlu ihtiyaçları için kullanacak, zâviyenin gelirlerinden müessesedekilerin hepsi faydalanacak,

²³¹ Asıl vakfiyenin kaybolduğu, Sultan Bayezid zamanında yapılan bir teftiş neticesinde de tespit edilmiştir (Bkz. TK. KKA. VTD. 172, s. 132a).

²³² **Alanya**, s. 343-344; Konyalı, Mahmud Seydi Köyü'nde, Ali Sürûrî ailesinde olduğunu belirttiği vakfiyenin arkasında 1300 yılı Saferinin 14'ünde, Alâiyye Şer'i Mahkemesi'ndeki sicille kaydedildiğini yazmaktadır (Bkz. **Alanya**, s. 345).

²³³ Bkz. Konyalı, **Alanya**, s. 344.

²³⁴ TK. KKA. VTD. 172, s. 132a.

²³⁵ Aynı yer.

²³⁶ Bkz. Konyalı, **Alanya**, s. 344-345; Ayrıca bkz. M. Ali Hacıgökmen, "XVI. Yüzyılda Alâiyye Sancağındaki Vakıflara Dair Bir Araştırma", **Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri**, (1992, 1993, 1994, 1995), Alanya 1995, s. 442-443.

zâviyeye gelen yabancılar da burada 3 günden fazla kalmayacaktır²³⁷. Mütevelli, Mahmud Seydi'nin neslinden olacaktır.

Mevlevîhâne Zâviyesi (Alanya)

Yeri: Alanya'ya bağlı Oba Köyü'nde idi²³⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Mevlevîhâne Zâviyesi'nin, Alâiyye beyleri tarafından kurulduğu²³⁹ ve bu beylerin de Karamanlı hükümdarları gibi, Mevlânâ ve ailesine, dolayısıyla Mevlevîlik'e karşı ilgi duydukları anlaşılmaktadır. Mevlevîhâne, zamanla ortadan kalkmış ve günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: Zâviyenin 1530 tarihindeki vakıfları, yıllık 635 akçeye tekabül eden, dükkân, bahçe ve yer gelirlerinden oluşmaktadır²⁴⁰.

Mevlevîhâne Zâviyesi'nin, 1550 M. tarihine ait olduğu anlaşılan bir vakıf tahrir defterinde ise vakıfları şöyle kaydedilmektedir²⁴¹:

Oba Bazarı'nda 1 bâb dükkân, Oba Irmağı kenarında pirinç bahçesi, Nağlu Köyü'nde bir hamam²⁴², Oba'da yer²⁴³ Oba da bir bahçe, Mevlevîhâne'nin yanında bir değirmen, Dim'de²⁴⁴, Akkoca'da 3 kıt'a yer.

Görevlileri: Vakfın mütevellisi bu tarihte Veli Fakih oğlu Mustafa'dır²⁴⁵.

Sitti Zeynep Zâviyesi (Alanya)

Yeri: Alanya ilçe merkezinde, Kale'ye çıkan yol üzerindedir²⁴⁶.

Yaptıranı ve Tarihi: Eser, Sitti Zeynep binti Zeynelâbidin tarafından yaptırılmıştır²⁴⁷. Yaptıranı ve yapım tarihini gösteren herhangi bir kitâbesi yoktur.

²³⁷ Buna mukâbil zâviyenin kendi adamları, istedikleri kadar zâviyede kalabileceklerdir.

²³⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 172, s. 132; Obaköy, aynı adla hâlen Alanya'ya bağlı bir kasabadır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Antalya", s. 6).

²³⁹ Bkz. Konyalı, **Alanya**, s. 359; Ayrıca bkz. Hacıgökmen, "Aynı tebliğ", s. 443.

²⁴⁰ BOA. TD. 166, s. 620.

²⁴¹ Bkz. Aynı yer.

²⁴² Hamam, bu sırada Hacı Mehmed adında bir zât tarafından işletilmektedir.

²⁴³ Hacı Mehmed tasarrufundadır.

²⁴⁴ Hâlen, Alanya'ya bağlı olan Alacami Köyü'nün eski adı Dimalacami'dir (Bkz. **Mülki İdare**, s. 99; **İdari Bölünüş**, "Antalya", s. 6).

²⁴⁵ Aynı yer.

²⁴⁶ Konyalı, **Alanya**, s. 335.

²⁴⁷ TK. KKA. TD. 172, s. 127; Konyalı, **Alanya**, s. 336-337.

Vakfiyesi de günümüze ulaşamamıştır. Binanın, plân özellikleri ve detaylarına göre XIV. yüzyıl, Karamanlı dönemine²⁴⁸ ait olduğu tahmin edilmektedir.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Eser iki katlı olup, meğilli bir arazide, mağaranın üzerinde bulunmaktadır. Mescid, türbe ve zâviyeden oluşan müessesese, düzensiz bir plâna sahiptir²⁴⁹. Giriş, binanın doğu cephesinde yer almakta, buradan küçük bir dehlize girilmektedir. Dehlizden, güneydeki mescid ve türbeye, batıdaki zâviyeye ve kuzeydeki diğer mekâna ulaşılır²⁵⁰. Kare plâna sahip mescidin üzeri kubbeyle örtülü olup, iki pencereden ışık alır. Mescidin sağında üstü tonozla örtülü türbe, türbenin ortasında da üzeri toprak sıvalı bir sanduka yer almaktadır²⁵¹. Binanın zâviye kısmı iki pencere ile aydınlanmaktadır. Bu kısmın altında tabî bir mağaranın düzenlenmesiyle oluşturulmuş ve içinde üç adet mezarın²⁵² bulunduğu bodrum kat vardır. Zâviyeyi görmüş olan Evliya Çelebi, binanın iki kargir kubbeli olduğunu ve içinde Bektaşiyân'dan birkaç fukarasının bulunduğunu kaydetmektedir²⁵³.

Vakıfları: III. Murad dönemine ait tarihsiz bir deftere göre, yıllık geliri 380 akçeye tekabül eden müessesenin vakıfları; Senirçukuru yeri, Taşbâzârı'nda Lut yeri ve İncirçukuru yeri ile yine aynı yerdeki Ahmed oğlu İbrahim'in vakfettiği tahinhânedden oluşmaktadır²⁵⁴.

Görevlileri: Kayıtlarda, zâviyede günde birer akçe ile görevli Ali adlı bir şeyh ile Salih adlı bir de mütevelliden bahsedilmektedir²⁵⁵. Geliri az olduğu için zâviyenin tevliyeti şeyhine bırakılmıştır²⁵⁶.

4. Anamur

Musa Seydi Zâviyesi (Anamur)

Yeri: Anamur'a bağlı Garipler Kışlası Köyü'nde idi²⁵⁷.

²⁴⁸ Bkz. Dülgerler, *Aynı tez*, s. 153. Konyalı, zâviyenin Osmanlı dönemine ait olduğu görüşündedir (Bkz. *Alanya*, s. 336).

²⁴⁹ Binayı oluşturan kısımlarda, belli bir mimarî disiplinin olmadığına göze çarpmaktadır.

²⁵⁰ Bkz. Dülgerler, *Aynı tez*, s. 154.

²⁵¹ Sandukanın kime ait olduğunu gösteren herhangi bir kitâbe yoktur.

²⁵² Konyalı, söz konusu mezarların, Korakesyonluların Pamfilya devrine ait olduğunu belirtir (Bkz. *Alanya*, s. 335).

²⁵³ Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâme*, c. 9, s. 397.

²⁵⁴ Bkz. TK. KKA. TD. 172, s. 127.

²⁵⁵ Konyalı, *Alanya*, s. 337.

²⁵⁶ TK. KKA. TD. 172, s. 127.

²⁵⁷ BOA. TD. 1, s. 63; TK. KKA. VTD. 576, s. 21.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Musa Seydi tarafından, vakfiye tarihi²⁵⁸ olan 884 H./1479 M. tarihinde veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Vakfiyesi/Vakıfları: Musa Seydi Zâviyesi'ne ait 884 H. tarihli bir vakfiyenin olduğunu 976 H./1568 M. tarihli bir vakıf tahrir defterinden²⁵⁹ öğreniyoruz. Vakfiye günümüze ulaşmamıştır.

Zâviyenin vakıfları, I numaralı vakıf tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlara göre²⁶⁰; Garibler Kışlası Köyü'nde 2 kıt'a yer, Ermenek'e bağlı Eznebolu Köyü'nde 1 kıt'a yer ile Manastır'da 1 kıt'a yerden oluşmaktadır ve yıllık geliri 700 akçedir.

Müessesenin vakıfları, aynı defterin II. kısmındaki kayıtlarda da şöyle sıralanmaktadır²⁶¹: Garipler Kışlası Köyü'nde 4 kıt'a yer, Eznebolu Köyü'nde 1 kıt'a yer, Manastır Köyü'nde 1 kıt'a yer, Bozyazı sınırında 2 kıt'a yer, 1 bâb değirmen ve 5 harnub ağacı.

Görevlileri/Mesâkin: Aynı defterdeki kayıtlara göre,²⁶² zâviyede 12 derviş bulunmaktadır. Bunların adları sırasıyla, Şeyh Seydi, Efendi Seydi, Kemal Seydi, Ahmed, Ömer Seydi, Osman Seydi, Habib Seydi, Pîr Mehmed, Ahmed, İsa Seydi, Abdullah ve Mustafa'dır.

5. Anduğu

Ömer Fakih Zâviyesi (Anduğu)

Yeri: Şücâeddin Anduğu'ya bağlı Başviran Köyü'nde idi²⁶³.

Yaptıranı ve Tarihi: Müessesenin, Ömer Fakih tarafından vakfiyesinin tanzim tarihi²⁶⁴ olan 866 H./1461 M. yılında veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Zâviye hâlen mevcut değildir.

Vakfiyesi/Vakıfları: Ömer Fakih Zâviyesi'ne ait 866 H. tarihli bir vakfiyenin bulunduğu, 1584 tahririnde kaydedilmiştir²⁶⁵. Yine aynı yerdeki kayıtlarda,

²⁵⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 576, s. 21.

²⁵⁹ TK. KKA. VTD. 576, s. 21.

²⁶⁰ BOA. TD. 1, s. 31.

²⁶¹ BOA. TD. 1, s. 63.

²⁶² BOA. TD. 1, s. 30.

²⁶³ Başviran, 1476 tahririnde (TK. KKA. VTD. 564, s. 64) köy olarak, diğer tahrir kayıtlarında ise mezraa olarak geçmektedir.

²⁶⁴ TK. KKA. VTD. 584, s 68.

Karamanoğlu İbrahim Bey'in, müesseseye bazı ilâve gelirler tahsis ettiği de ifade edilmektedir²⁶⁶.

Zâviyenin vakfi olarak, 1476²⁶⁷, 1483²⁶⁸, 1500²⁶⁹ ve 1530²⁷⁰ tarihlerinde sadece Şücâeddin Anduğu'ya bağlı Başviran mezraası gösterilmektedir. Müessesenin yıllık geliri, 1483'te 330, 1500 ve 1530'da ise 817 akçedir.

Görevlileri: Zâviyenin tasarrufu, 1476 ve 1483 tarihlerinde Ömer Fakih evlâdı elindedir.

6. Belviran

Afşar Zâviyesi (Belviran)

Yeri: Dağbelviran'a bağlı Afşar Köyü'nde idi²⁷¹.

Yaptırını ve Tarihi: Afşar Zâviyesi'nin, muhtemelen vâkıf Alâeddin Bey tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır²⁷². Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen eserin, -Karamanoğlu Alâeddin Bey'in hükümdarlık döneminde (762 H./1361 M.-800 H./1397-98 M.)²⁷³ yaptırıldığını söylemek mümkündür. Günümüze ulaşamayan müessesenin ne zaman ortadan kalktığı belli değildir.

Vakıfları: Afşar Zâviyesi'nin adı, 1476 tahririnde zikredilmemektedir. Kaydına 1483 tahririnde rastladığımız müessesenin, bu tarihteki vakıfları; 19 pâre yerden oluşan, takriben 1 çiftlikten ibârettir ve geliri 180 akçedir. Kayıtlara göre, öşrü galle, resmi çift, ağnam, kovan, öşrü bağ ve diğer gelirler vakfa tahsis edilmiştir²⁷⁴.

1500²⁷⁵ ve 1530²⁷⁶ tarihlerinde zâviyenin geliri 280 akçeye yükselmiştir. Vakıfları ise değişmemiştir.

²⁶⁵ Aynı yer. Hâlen, söz konusu tarihi taşıyan böyle bir vakfiye tesbit edilememiştir.

²⁶⁶ Ayrıca bkz. Erdoğan, "Zâviyeler", s. 92.

²⁶⁷ TK. KKA. VTD. 564, s. 64.

²⁶⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 104.

²⁶⁹ TK. KKA. VTD. 565, s.152.

²⁷⁰ BOA. TD. 387, s. 188.

²⁷¹ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 40.

²⁷² Kayıtlara göre, zâviyenin vâkıfı Karamanoğlu Alâeddin Bey'dir. Muhtemelen eserin bânisi de kendisi olmalıdır.

²⁷³ Geniş bilgi için bkz. Giriş, s. 8 vd.

²⁷⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 40.

²⁷⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 57.

²⁷⁶ BOA. TD. 387, s. 96.

Görevlileri: Afşar Zâviyesi'nin tasarrufu 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde Karamanoğlu İbrahim Bey'in mektubu ve Sultan Mehmed'in berâtıyla, Musa Şeyh evlâdı elindedir²⁷⁷.

Buğra Baba Zâviyesi (Belviran)

Yeri: Ovabelviran'a bağlı Dutludinek Köyü'nde idi²⁷⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin Buğra Baba tarafından, vakfiyesinin tanzim tarihi olan²⁷⁹, 815 H./1412 M. yılında veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bâni, Buğra Baba hakkında malûmat bulunmamaktadır. Zâviye ise günümüze ulaşamamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tahririnde, Buğra Baba Zâviyesi'ne ait 815 H. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmektedir²⁸⁰. Kaydına, 1476 tahririnde rastlanmayan müessesenin vakıfları, 1483 tarihinde²⁸¹ yıllık 120 akçelik gelire; Ovabelviran'a bağlı Dutludinek Köyü'nde 4 kıt'a yer (takriben 50 dönüm) ile yine aynı köyde 7 kıt'a daha yerden²⁸² oluşmaktadır.

Zâviyenin 1500²⁸³ ve 1530²⁸⁴ tarihlerindeki vakıfları, yine 11 kıt'a yerden ibârettir. Geliri ise 200 akçeye yükselmiştir.

Görevlileri: Buğra Baba Zâviyesi, 1483 tarihinde Karamanoğlu İbrahim Bey ve Sultan Cem'in mukarrernâmesi ile Mevlânâ İlyas tasarrufundadır²⁸⁵. Müessesenin 1500 tarihindeki mutasarrıfı ise Şücâ Halife'dir²⁸⁶.

Çavuş Zâviyesi (Belviran)

Yeri: Ovabelviran'a bağlı Gödelesun Köyü'nde idi²⁸⁷.

²⁷⁷ Aynı yer.

²⁷⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 40. Hâlen Çumra'ya bağlı Dinek Kasabası ile Dineksaray Köyü bulunmaktadır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 572; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 8).

²⁷⁹ TK. KKA. VTD. 584, s. 49.

²⁸⁰ TK. KKA. VTD. 584, s. 49. Söz konusu vakfiye günümüze ulaşamamıştır.

²⁸¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 40.

²⁸² 1483 tahririnde geçen (aynı yer); "Def'a zemîn der-karye-i mezkûre 7 kıt'a" kaydının hemen altında; "Vâkif Ömer-i Dıraz veled-i Uzun" şeklinde bir ifade yer almaktadır. Bu ifade 1500 tahririnde de tekrarlanmaktadır (Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 57). Öyle anlaşılıyor ki, 7 kıt'adan oluşan bu yer, zâviyeye Uzun oğlu Ömer-i Dıraz tarafından vakfedilmiştir.

²⁸³ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 57.

²⁸⁴ BOA. TD. 387. s. 96.

²⁸⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 40.

²⁸⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 57.

²⁸⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 40; TK. KKA. VTD. 565, s. 57.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Çavuş İbrahim tarafından, vakfiye tarihi olan 833 H./1429 M. yılında veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır²⁸⁸. Adı, 1483, 1500 ve 1530²⁸⁹ tahrirlerinde Çavuş Zâviyesi; 1584 kayıtlarında ise İbrahim bin Ömer bin Çavuş İbrahim Zâviyesi şeklinde geçen müessese, hâlen mevcut değildir.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tahrir kayıtlarında, zâviyenin 833 H. tarihli bir vakfiyesinden bahsedilmektedir²⁹⁰. Müessesenin 1483 tarihindeki vakıfları, yıllık geliri 300 akçeye tekabül eden; Almasun²⁹¹ Köyü'nde 1 kıt'a bağm yarısı, Gödelesun Köyü'nde 3 kıt'a yer, Konya Sahrası'nda İsmail mezraasının yarısı, Kürdlü Köyü'nde 2 kıt'a bağ yeri ile Kilise Köyü'nde 1 kıt'a bağdan oluşmaktadır.

1500 tahririne göre²⁹², geliri 321 akçe olan zâviyenin evkafı değişmemiştir. 1530 tarihinde²⁹³, geliri 382 akçeye yükselirken, evkâfi da 10 kıt'a bağ, yarım mezraa ve 5 kıt'a yer olarak kaydedilmiştir.

Görevlileri: Çavuş Zâviyesi gerek 1483, gerekse 1500 tarihinde, -vakfiye mucibince- Derviş İslâm tasarrufundadır²⁹⁴.

Hocendî Zâviyesi (Belviran)

Yeri: Belviran Kazası'nın Kozviran²⁹⁵ Köyü'nde idi²⁹⁶.

Yaptıranı ve Tarihi: Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından tanzim ettirilen 802 H./1399 M. tarihli vakfiyede, zâviyenin bânisi Şeyh Hocendî İbn Abdullah Paşa olarak gösterilmiştir²⁹⁷. Eserin, muhtemelen 802 H. yılından önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Zira vakfiyede de kaydedildiği gibi, vâkıf Karamanoğlu Mehmed Bey'in, müteveli olarak Hocendî'nin oğlu Mevlânâ Yâkub Halife'yi tayin etmesi, Şeyh Hocendî'nin bu tarihte hayatta olmadığı anlamına gelmektedir. Nitekim, Mut'ta

²⁸⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 48.

²⁸⁹ BOA. TD. 387, s. 96.

²⁹⁰ TK. KKA. VTD. 584, s. 48.

²⁹¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 40.

²⁹² TK. KKA. VTD. 565, s. 57.

²⁹³ Aynı yer.

²⁹⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 40; TK. KKA. VTD. 565, s. 57.

²⁹⁵ Adı, zamanla Kutviran olarak değişen köy hâlen Kutören adıyla Ereğli'ye bağlı bir kasabadır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 573; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 9).

²⁹⁶ Bkz. VGMAD. 591, s. 113, sıra: 3.

²⁹⁷ Aynı yer.

bulunan ve Hocendî'ye isnad edilen türbedeki²⁹⁸ bir mezar kitâbesinde, 766 H./1364 M. yılında ölen Hocendî oğlu Osman adında birinden bahsedilmesi²⁹⁹ de bâni Şeyh Hocendî'nin, büyük bir ihtimalle vakfiyenin tanzim tarihinden önce öldüğüne işaret etmektedir.

Âlim bir kişi olduğu anlaşılan Şeyh Hocendî'nin, Kozviran'daki bu zâviyesi'nden başka, Mut'ta, Mut'a bağlı Derinçay'da medreseler³⁰⁰, Göksu üzerinde bir Köprü ve Alahan civarında da bir zâviye yaptırdığı³⁰¹ bilinmektedir. Şeyh Hocendî zâviyesi, medrese ve diğer zâviye gibi günümüze ulaşmamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 802 H. tarihinde tanzim edilen vakfiyeye göre³⁰², Karamanoğlu Mehmed Bey, Şeyh Hocendî Zâviyesi için oldukça zengin vakıflar bağışlamıştır. Vakfiyede bu vakıflar şöyle sıralanmaktadır:

Yukarıkaraağaç ve Yukarıbük mezraalarının tamamı, Belviran tevâbiinden Üçkilise, Susuzovacık, Siniroğlanı, Semi³⁰³ ve Kozviran köyleri arasında Kâin Ovacıkyazısı ve Kızılkuyu adında yekdiğerine bitişik 2 mezraanın tamamı, Belvirân âmâlinden Alibey Üyüğü³⁰⁴ ve Afşarviran³⁰⁵ köyleri arasında kâin Sultancık ve Gündoğmuş adındaki 2 mezraanın tamamı, Kozviran Köyü'nde kâin Hakacındı adıyla meşhur mezraanın tamamı, Üçağlıda 1 kıt'a yer, Enharlı'da kâin 1 kıt'a yer, Belenardında Taşçıkıracık'da kâin tahtidden müstağni 1 kıt'a yer³⁰⁶.

Vâkıf Mehmed Bey, yukarıda zikredilen vakıfların mahsulâtından elde edilecek gelirlerin nerelere sarfedileceğini de ayrıntılı bir şekilde kaydettirmiştir³⁰⁷. Buna göre; toplam 16 sehimden 1 sehmi rakabe ve tamire, rakabeden artan, 16 sehimden ayrılan 2 sehim ile beraber merkum zâviyeye nâzil ve vârid olanların nafakalarına ve hayvan yeygilerine sarfedilecek, bundan artan, 16 sehimden 3 sehim ile beraber Mevlânâ Yâkub Halife ibn Şeyh Hocendî'ye, O'nun vefatından sonra, Mevlânâ Abdullah Hâlife İbn Mehmed Fakih'e ait olacak, O'nun da vefatından

²⁹⁸ Türbe hakkında bilgi için bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 745-746.

²⁹⁹ Bkz. Konyalı, Aynı yer.

³⁰⁰ Bkz. II. Bölüm, s. 155; Ayrıca bkz. Dülgerler, Aynı tez, s. 156-157.

³⁰¹ Konyalı, **Karaman**, s. 747.

³⁰² VGMAD. 591, s. 113, sıra: 3.

³⁰³ Şimdiki adı Doğanlı olup Çumra'ya bağlıdır (**Mülki İdare**, s. 573; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 8).

³⁰⁴ Hâlen Çumra'ya bağlı bir kasabadır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 8).

³⁰⁵ Afşar adıyla, şimdiki Çumra'ya bağlı köy olmalıdır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 8).

³⁰⁶ Vakfiyede, gerek mezraaların, gerekse yerlerin hududları ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

³⁰⁷ Bkz. VGMAD. 591, s. 113, sıra: 3.

sonra, oğulları oğullarının aslahına, bunların da inkırazında, müslimin ve muvahhidin fukarasına vakfedilecektir.

Zâviyenin vakıfları, tahrir kayıtlarında yer almamaktadır. Öyle anlaşılıyor ki zâviye, Karaman Vilâyeti'nin ilk tahririnin yapıldığı 1476 yılından önce ortadan kalkmıştır.

Yalncak Dede Zâviyesi (Belviran)

Yeri: Ovabelviran'a bağlı Bozkandak Köyü'nde idi³⁰⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Yalncak Şeyh (Yalncak Sultan) tarafından yaptırıldığı anlaşılan zâviyenin, yapım tarihi bilinmemektedir.

Zâviyenin bânisi Yalncak Şeyh, Horasan bölgesinden Anadolu'ya gelerek, Bozkandak Köyü civarına yerleşmiştir. Yörede bir zâviye kurarak, oğlu Tâci Sultan'la halkın sevgisini kazanmıştır³⁰⁹. Ne zaman vefat ettiği bilinmeyen Yalncak Sultan'ın, kabri Şeyhler Köyü'nün³¹⁰ tarihî mezarlığındadır. Oğlu Tâci Ahmed'in kabri de aynı köyde yakın zamana kadar ayakta olduğu bilinen tekkenin avlusundadır³¹¹.

Vakıfları: 1476 tahririnde, mensuh kaydı düşülen zâviyenin, gerek bu tarihte³¹², gerekse 1483'teki³¹³ evkâfi, Bozkandak Köyü gelirlerinden oluşmaktadır. 1483'te yıllık geliri 434 akçe olan müessesenin kaydına, 1500 ve 1530 tahrirlerinde rastlanmamaktadır.

Görevlileri: Zâviye, 1476 ve 1483 tarihlerinde Yalncak Şeyh evlâdı tasarrufundadır.

³⁰⁸ TK. KKA. VTD. 564, s. 33. Bozkandak Köyü, hâlen aynı adla Karaman'a bağlıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 579; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 5).

³⁰⁹ Yalncak Sultan ve oğlu Tâci Ahmed Sultan'ın menkıbevi hayatı hakkında bilgi için bkz. Hasan Özönder, **Konya Velileri**, (İkinci baskı) Konya 1990, s. 209-212; D. Ali Gülcan, **KMKKT**, s. 305-307.

³¹⁰ Şeyhler Köyü'nün bu adı, Yalncak Şeyh ve oğlu Tâci Ahmed'in, yörede oturmasından dolayı aldığı söylenmektedir (Bkz. Gülcan, **KMKKT**, s. 305).

³¹¹ Özönder, **Aynı eser**, s. 210, 212; Gülcan, **KMKKT**, s. 306-307.

³¹² TK. KKA. VTD. 564, s. 33.

³¹³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 39.

Yalıncağ Şeyh Zâviyesi (Belviran)

Yeri: Ovabelviran'nda idi³¹⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Yalıncağ Şeyh veya bağlıları tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yapım tarihi bilinmeyen müessese, muhtemelen Bozkandak'taki zâviye ile yakın zamanlarda yaptırılmış olmalıdır.

Vakıfları: Zâviyenin vakfi, 1483³¹⁵, 1500³¹⁶ ve 1530³¹⁷ tarihlerinde bir çiftlik yerden ibarettir. Geliri, 1483 ve 1500'de 180 akçe iken, 1530'da 1000 akçeye yükselmiştir.

Görevlileri: Zâviyeye, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde Yalıncağ Şeyh'in evlâdı tasarruf etmektedir.

7. Beyşehir

Çilledâr Zâviyesi (Beyşehir)

Yeri: Beyşehir'in, yaklaşık 3 km güneyinde, İskender adıyla tanınan mesirenin yanında idi³¹⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Beyşehir'de kendi adıyla bir medresesi bulunan İsmail Ağa³¹⁹ tarafından, muhtemelen XIV. yüzyılın ikinci yarısında³²⁰ yaptırıldığı anlaşılmaktadır³²¹.

Bir mamure (külliye) şeklinde yaptırıldığı bilinen eser; aşhâne, tabhâne, derviş odaları, şeyh dâiresi ve türbeden oluşmakta idi³²². Zâviye yakın bir zamanda harâbe haline gelmiş, türbe ise eski Beyşehir kaymakamı Abdünnâfi tarafından yıktırılmıştır. Gerek türbe taşları, gerekse kabristandaki taşlar, başka yerlerde kullanılmıştır³²³.

³¹⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 40.

³¹⁵ Aynı yer.

³¹⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 57.

³¹⁷ BOA. TD. 387, s. 96.

³¹⁸ Konyalı, **Beyşehir**, s. 97.

³¹⁹ İsmail Ağa, Beyşehir'de kendi adıyla bilinen bir medrese ile başka eserler de yaptırmıştır (Bkz. I. Bölüm, s. 112-115).

³²⁰ İsmail Ağa'nın, Beyşehir'deki Medresesi 771 H./1370 M. tarihini taşımaktadır. Zâviye de muhtemelen bu tarihlerde yaptırılmış olmalıdır.

³²¹ Bkz. Konyalı, **Beyşehir**, s. 99.

³²² Konyalı, **Beyşehir**, s. 97.

³²³ Konyalı, bu türbeye ait mezar taşlarından birinin, İsmail Ağa'nın oğlu Seydî Ahmed'e, bir başkasının da 777 H./1375 M. yılında ölen Mihr Ağa kızı Arab Melek Hâtun'a ait olduğu ifade

Vakıfları: Çilledâr Zâviyesi'nin vakıfları 1476 tarihinde; iki taşlı bir değirmenin yarı hissesi, üç bâb dükkân, bir dönüm bağ, biri Biten'de, biri zâviyeye muttasıl, ikisi de şehir önündeki muhtelif yerlerden ve Suğla'daki bir bağdan oluşmaktadır³²⁴.

Zâviyenin 1483 tahririne göre, yıllık geliri 550 akçeye tekabül eden vakıfları, şöyle kaydedilmektedir³²⁵: Saçıgökçekte iki taşlı değirmenin yarısı, zâviye yakınında 1 dönüm bağ, zâviye önünde 1 kıt'a yer, şehir önünde 6 kıt'a yer, 3 bâb dükkân, zâviye önünde 1 kıt'a harim, Bademlü³²⁶ hududunda Mehmed bin İne Hoca'nın tasarruf ettiği yer.

1500 tarihinde 545 akçelik gelire sahip zâviyeye, şehir önünde Özbek bağı yeri ile zâviyeye muttasıl yerin mukata'ası da vakfedilmiştir³²⁷.

1530 tarihindeki vakıfları; Değirmen nısfı, 1 kıt'a bağ, 4 kıt'a yer, 3 bâb dükkân, 1 kıt'a harim ve 1 kıt'a mebkale, geliri de 550 akçe olarak kaydedilmiştir³²⁸.

Görevlileri: Çilledâr Zâviyesi'nin tasarrufu, 1476 tarihinde Seyyid Mehmed, 1483 ve 1500 tarihlerinde de Seyyid Ali ve kardeşi Seyyid Muharrem elindedir.

Hasan Şeyh Zâviyesi (Beşşehir)

Yeri: Beşşehir'e bağlı Hasanşeyh Köyü'nde idi³²⁹.

Yaptıranı ve Tarihi: Günümüze ulaşamayan zâviyenin, Hasan Şeyh tarafından, muhtemelen Karamanoğlu II. İbrahim Bey döneminde yaptırıldığı anlaşılmaktadır³³⁰.

Vakıfları: 1476 tahririnde mensuh kaydı düşülen Hasan Şeyh vakfının, bu tarihte Hasan Şeyh adına vergilerden muaf olduğu kaydedilmektedir³³¹.

eder. Konyalı'ya göre, Arab Melek Hâtun, muhtemelen Seydî Ahmed'in eşidir (Bkz. **Beşşehir**, s. 98-99).

³²⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 44.

³²⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 70.

³²⁶ Bademlü, hâlen Yenişarbademli adıyla Isparta'ya bağlı bir ilçedir.

³²⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 101.

³²⁸ BOA. TD. 387, s. 55.

³²⁹ Hasan Şeyh Köyü'nün, 1476 kayıtlarında Ilgın'a bağlı olduğu belirtilmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 46).

³³⁰ Bkz. Konyalı, **Beşşehir**, s. 114.

³³¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 46.

Zâviye, 1483'te 150, 1500'de 200, ve 1530'da 201 akçelik gelire sahiptir. Vakıf olarak sadece 1 adet çiftliği bulunmaktadır³³².

Kalenderhâne Zâviyesi (Beyşehir)

Yeri: Beyşehir ilçe merkezinde idi³³³.

Yaptıranı ve Tarihi: Kalenderhânenin, Emir Mecdüddin İsmail bin el-Hac Hüsamüddin (İsmail Ağa) tarafından³³⁴, muhtemelen 755 H./1354 M. tarihinde³³⁵ yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Günümüzde ulaşamayan³³⁶ eserden kalan kırık bir kitâbede şu satırlar yer almaktadır³³⁷:

- ۱- امر بعمارة هذه الزاوية.....
- ۲- والمكارم مجد الدولة ولد بن.....
- ۳- تاريخ في سنة حمسه وحمسين وسبعمايه

Vakfiyesi/Vakıfları: Kalenderhâne Zâviyesi'ni inşa ettiren bâni Emir Mecdü'd-din İsmail'in, 764 H./1362 M. tarihinde bir vakfiye tanzim ettirerek, müesseseye bazı gelirler vakfettiği anlaşılmaktadır³³⁸.

Zâviyenin, 1476 tarihindeki vakıfları şöyle sıralanmaktadır³³⁹: Beyşehir'e bağlı Yeltân Köyü, Çandar Köyü'nde değirmen, mezkûr vakfın hamamı, zâviye yanında dolap yeri, Bazla yeri (meydanda), şehir yanında Kervansaray yeri, zâviye yanında Bostanlık yeri, Yeltan Köyü'nde bağ, Akçapınar Köyü'nde bağ, Saru, Karahisar, Bayad ve İğdir köylerinde yerler ile şehir yanında Bereket yeri.

³³² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 73; TK. KKA. VTD. 565, s. 106; BOA. TD. 387, s. 56.

³³³ TK. KKA. VTD. 564, s. 42; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 68.

³³⁴ Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 116; Konyalı, **Beyşehir**, s. 258, 270.

³³⁵ Kalenderhâne Zâviyesi'nden günümüze ulaşabilen kırık bir kitâbede, 755 H tarihi geçmektedir. Öyle anlaşılıyor ki eser bu tarihte inşa edilmiş (bkz. Konyalı, Aynı yer) ve 764 H. tarihinde de vakfiyesi tanzim edilmiştir.

³³⁶ Konyalı, Kalenderhânenin ayakta kalabilen bir kısmı ile türbesinin, Beyşehir kaymakamlarından Abdünnâfi tarafından yıktırıldığını ve kıymetli taşlarının Türkocağı ve Halkevi binalarının yapımında kullanıldığını söyler (Bkz. **Beyşehir**, s. 86).

³³⁷ Kitâbenin metni için bkz. M. Akif Erdoğan, **XV. ve XVI. Yüzyıllarda Beyşehir Sancağı**, Ankara 1989, (AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), s. 298.

³³⁸ TK. KKA. VTD. 584, s. 116'da, bu vakfiyenin tarihi ile birlikte, kısa bir hulâsasından bahsedilmektedir. Vakfiye günümüze ulaşamamıştır.

³³⁹ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 42.

Kalenderhâne Zâviyesi'nin vakıfları 1483'te kısmen artmıştır³⁴⁰. Bir önceki tahrirde yer almayan bu vakıflar; Meydan'da Bâzar yeri icâresi, Bâzar mevziindeki dükkânların icâresi³⁴¹, Uluyol altında Çubuklu mezraasında yer (10 dönüm), şehir yanında yer (12 dönüm) ve Kalenderhâne'ye vakfedilen tohumdan oluşmaktadır. Müessesenin, bu tarihteki geliri 2260 akçedir.

Zâviyenin, 1500 tarihindeki vakıfları değişmemekle birlikte, yıllık geliri 4825 akçeye yükselmiştir³⁴². 1530 tahririnde, Yeltân Köyü, 11 kıt'a yer, değirmen, 2 kıt'a bağ ve Kalenderhâne'ye vakfedilen tohum, müessesenin vakıflarını oluştururken, toplam gelir yıllık 6455 akçeye ulaşmıştır³⁴³.

Görevlileri: Zâviye, 1476'da Kalender Ali'sinin tasarrufundadır. Bu tarihte mütevellî, Mehmed bin Seyyid Çelebi idi³⁴⁴. Müessesenin 1483 tarihindeki şeyhi ise Seyyid Mehmed Kalender, mütevellisi de yine Mehmed Çelebi'dir³⁴⁵. 1500 tarihinde mutasarrıf Mevlânâ Mahmud idi³⁴⁶.

Vakıf Gelirlerini Sarfı: 764 H. tarihli vakfiyeye göre³⁴⁷, zâviyenin tamirinden sonra 3 kısım gelirden 2 kısmı, zâviye misafirleri ile mücâvirînün sabah ve akşam taamlarında, geri kalan üçte birlik kısım da tevliyet görevi için sarfedilecektir. Zâviyede hergün âyende ve revendeye çorba pişecek, şâyet misafir gelmezse, bundan fukara istifade edecektir.

Mütevellinin alacağı ücret, 1476 ve 1483 tahrir kayıtlarında da belirtilmiştir. Buna göre mütevellî'ye ayrılan hisse, toplam gelirin beşte biridir³⁴⁸.

Şeyh Hacı İbrahim Zâviyesi (Beyşehir)

Yeri: Beyşehir'e bağlı Muma Köyü'nde idi³⁴⁹.

³⁴⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 68.

³⁴¹ Kayıtlarda dekâkîn icâresi olarak, her dükkândan ayda bir akçe alınacağı ifade edilmektedir (Bkz. Aynı yer).

³⁴² TK. KKA. VTD. 565, s. 99-100.

³⁴³ BOA. TD. 387, s. 55.

³⁴⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 42.

³⁴⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 68.

³⁴⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 99.

³⁴⁷ TK. KKA. VTD. 584, s. 116.

³⁴⁸ TK. KKA. VTD. 564, s. 42; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 68.

³⁴⁹ Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 121; Köyün, şimdiki adı Gölkonak olup, hâlen Isparta'nın Yenişarbademli ilçesine bağlıdır.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Şeyh Hacı İbrahim bin Mustafa bin Süleyman tarafından, vakfiye tarihi olan³⁵⁰ 865 H./1460 M. tarihinde veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bâni Şeyh Hacı İbrahim'in kimliği hakkında malûmat bulunmamaktadır. Zâviye ise günümüze ulaşmamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: Kaydına 1584 tahririnde rastladığımız zâviyenin, 865 H./1460 M. tarihli bir vakfiyesinden bahsedilmektedir³⁵¹. Muhavvata ve evler bu tarihte müessesenin vakıflarını oluşturmaktaydı.

Afşar Beyi Zâviyesi (Göçü-Beyşehir)

Yeri: Beyşehir'in Göçü³⁵² Nahiyesi'ne bağlı Soğanlu Afşar Köyü'nde idi³⁵³.

Yaptıranı ve Tarihi: Bânisinin İsmail Ağa olduğu anlaşılan³⁵⁴ eserin, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak İsmail Ağa'nın Beyşehir'de yaptırmış olduğu medresenin³⁵⁵ 771 H./1369 M. tarihini taşıması, muhtemelen Afşar Beyi Zâviyesi'nin de bu tarihlerde yaptırılmış olabileceğini akla getirmektedir. Zâviye halen mevcut değildir.

Vakıfları: Tahrir kayıtlarında Afşar Beyi Zâviyesi'nin vakıfları, yine aynı köyde bulunan kârbânsaray, mescid ve köprü ile birlikte gösterilmiştir. Zâviye, kârbansaray, mescid ve köprünün evkâfi 1476 tahririnde³⁵⁶; 2 kıt'a bağ (harab), 3 kıt'a yer, iki taşlı değirmenin³⁵⁷ yarı hissesi, iki nehir arasında yer, Ali Paşa hariminde yer ve Yusufeli'nde yer olarak kaydedilmiştir.

Söz konusu eserlerin vakıfları 1483 tarihinde kısmen artmıştır. Bu tarihte yıllık 2020 akçelik geliri olan evkâfa, bir önceki tahrirden farklı olarak, Tataroğlu hariminde yer, Soğanluafşar Köyü'nde 20 dönüm yer ile müezzin Şeyh Mehmed bin Hasan'ın tasarrufunda 9 dönüm yer ilâve edilmiştir³⁵⁸.

³⁵⁰ Aynı yer.

³⁵¹ TK. KKA. VTD. 584, s. 121.

³⁵² Göçü, hâlen Beyşehir'e bağlı bir köydür (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

³⁵³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 71; Soğanlu Afşar Köyü hâlen Küçükavşar adıyla Beyşehir'e bağlıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 568; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

³⁵⁴ Konyalı, **Beyşehir**, s. 258.

³⁵⁵ Bkz. II. Bölüm, s. 113 vd.

³⁵⁶ TK. KKA. VTD. 564, s. 44.

³⁵⁷ Konyalı, bu değirmenin yakın zamanlara kadar faaliyette olduğunu, son zamanlarda ise harab bir duruma gelip, Belediye tarafından satıldığını ifade eder (Bkz. **Beyşehir**, s. 97).

³⁵⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 71.

Afşar Beyi müesseselerinin evkâfi, 1500 tarihinde³⁵⁹ değişmemiştir. 1530 tarihindeki vakıfları ise; Afşar Köyü'ndeki değirmen, 3 kıt'a müteferrik yerlerden, 4 kıt'a diğer yerlerden ve 2 kıt'a bağdan oluşmaktadır³⁶⁰. 1500'de 3209 akçe olan yıllık gelir, 1530'da da aynıdır.

Görevlileri: Afşar Beyi zâviye, kârbânsaray, mescid ve köprü vakfi, 1476 tarihinde, "berât-ı sultânî" ile Seyyid Abdullah adına mukarrer kılınmıştır³⁶¹.

1483 tarihinde Soğanluafşar Köyü imamı Mevlânâ Lütfullah, meşihatlık görevini, Şeyh Mehmed bin Hasan da müezzinlik görevini yürütmektedir³⁶².

Şeyh Yatağan Zâviyesi (Göçü-Beyşehir)

Yeri: Göçü'ye bağlı Yatağan Köyü'nde idi³⁶³. Gerek zâviye, gerekse köy, hâlen mevcut değildir³⁶⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Eserin, Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından, 830 H./1426 M. tarihinde yaptırıldığı anlaşılmaktadır³⁶⁵. İbrahim Bey, aynı tarihte zâviyeye Şeyh Yatağan şöhretini taşıyan Hacı Emin oğlu Şeyh Mümin'i şeyh olarak tayin etmiştir³⁶⁶.

Vakfiyesi/Vakıfları: Zâviyenin 830 H./1426 M. tarihindeki vakfi, hududları oldukça geniş olan Pınarcık Köyü'nden ibarettir³⁶⁷. Vâkîf İbrahim Bey'in vakfiyesindeki şartlara göre³⁶⁸; zâviyenin tevliyeti sağ olduğu sürece Şeyh Mümin'de olacak, vefatından sonra nesli kesilinceye kadar erkek evlâdı ve torunları bu görevi yürüteceklerdir. Zâviye hizmet verdiği sürece, gelirleri fakirlere ve misafirlere sarfedilecektir. Tamire muhtaç durumuna geldiğinde ise, imarı yapılacaktır. Şeyh Mümin'in neslinin kesilmesi halinde, akrabasından biri müteveli olacak, nihâyet

³⁵⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 103.

³⁶⁰ BOA. TD. 387, s. 56.

³⁶¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 44.

³⁶² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 71.

³⁶³ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 43; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 70; TK. KKA. VTD. 565, s. 102; BOA. TD. 387, s. 55.

³⁶⁴ Beyşehir'le Seydişehir arasındaki Kepek Tepesinin hayli yakınında olan köyün, zamanla dağıldığı bilinmektedir (Bkz. Konyalı, **Beyşehir**, s. 91).

³⁶⁵ Konyalı (**Beyşehir**, s. 92), Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından tanzim ettirilen 830 H. tarihli vakfiyenin, eski emekli Beyşehir ve Konya Müftüsü Ömer Lütfi Tekin tarafından, Şeyh Mümin'in torunları elinde görüldüğünü belirtir. 1584 tahrir kayıtlarında da zâviyenin 830 H. tarihli bir vakfiyesinden bahsedilmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 117).

³⁶⁶ Konyalı, **Beyşehir**, s. 91.

³⁶⁷ TK. KKA. VTD. 584, s. 117; Konyalı, **Beyşehir**, s. 91.

akrabasının da nesli kesilirse ve zâviye hizmet veremeyecek duruma gelirse, gelirleri fakir-fukaraya dağıtılacaktır.

Şeyh Yatağan Zâviyesi'nin 1476 tarihindeki vakıfları; Yatağan Köyü, Göçü'ye bağlı tahminen yüz dönüm miktarında Çubuklu mezraası ve 1 kıt'a bağdan oluşmaktadır³⁶⁹.

1483 ve 1500 tahrirlerinde³⁷⁰ aynı vakıflara sahip olan zâviyenin, 1530 tarihindeki vakıfları; Yatağan Köyü ile dönüm miktarı değişmeyen Çubuklu mezraasından ibarettir³⁷¹. Müessesenin yıllık geliri 1483'te 822, 1530'da da 650 akçedir.

Görevlileri: Zâviyenin tasarrufu, 1476 tarihinde Müminzâde Emin Hacı ve Süleyman elindedir³⁷².

Şükran Zâviyesi (Göçü-Beyşehir)

Yeri: Göçü'ye bağlı Coğlu Köyü'nde idi³⁷³.

Yaptırana ve Tarihi: Zâviyenin³⁷⁴, Şükran oğlu Şeyh Mezid ve Şükran'ın kardeşi adına³⁷⁵, vakfiyenin tanzim tarihi olan 830 H./1426 M.³⁷⁶ tarihinde veya bundan kısa bir süre önce önce yaptırıldığı yada vakfedildiği anlaşılmaktadır. Müessese günümüze ulaşamamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tarihli tahrir defterinde, Şükran Zâviyesi'ne ait 830 H. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmektedir³⁷⁷. Zâviyenin geliri 1483'te 150³⁷⁸, 1500'de 201³⁷⁹ ve 1530'da 200³⁸⁰ akçedir. Vakfi ise sadece 1 çiftlik yerden ibarettir.

³⁶⁸ Bkz. Konyalı, **Beyşehir**, s. 92.

³⁶⁹ TK. KKA. VTD. 564, s. 43.

³⁷⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 70; TK. KKA. VTD. 565, s. 102.

³⁷¹ BOA. TD. 387, s. 55.

³⁷² TK. KKA. VTD. 564, s. 43.

³⁷³ TK. KKA. VTD. 564, s. 47.

³⁷⁴ 1476 tahririnde zâviyenin adı Şeyh Mezid veledi Şükran diye kaydedilirken, 1483, 1500 ve 1530 tahrirlerinde, sadece Şükran şeklinde geçmektedir (Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 74; TK. KKA. VTD. 565, s. 107; BOA. TD. 387, s. 57).

³⁷⁵ Bkz. Konyalı, **Beyşehir**, s. 118.

³⁷⁶ TK. KKA. VTD. 584, s. 119.

³⁷⁷ TK. KKA. VTD. 584, s. 119. Vakfiye günümüze ulaşamamıştır.

³⁷⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 74.

³⁷⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 107.

³⁸⁰ BOA. TD. 387, s. 57.

Görevlileri: Şükran Zâviyesi'nin tasarrufu, 1483 ve 1500 tarihlerinde, Şeyh Mezd üzerinde³⁸¹.

Yatağan Mürsel Zâviyesi (Göçü-Beyşehir)

Yeri: Göçü'ye bağlı Söbüçimen³⁸² Köyü'nde idi³⁸³.

Yaptırını ve Tarihi: Zâviye'nin, Yatağan nâmı ile tanınan Şeyh Ahmed Mürsel tarafından, 810 H./1407 M. tarihli vakfiyesine³⁸⁴ göre, muhtemelen bu tarihte veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Dediği Sultan'ın³⁸⁵ halifelerinden olan Şeyh Ahmed Mürsel, şeyhinin tarikat âdap ve erkânını ikmal ettikten sonra, Söbüçimen Köyü'ndeki zâviyesini kurmuştur³⁸⁶.

Zâviye zamanla yıkılıp yok olmuştur. İçinde Şeyh Ahmed Mürsel ile birlikte dokuz kabrin bulunduğu türbe³⁸⁷ hâlen ayaktadır.

Yatağan Mürsel: Yatağan Ahmed olarak da bilinen³⁸⁸ Yatağan Mürsel'in, Horasan bölgesinden Anadolu'ya, Şeyhi Dediği Sultan ile birlikte geldiği anlaşılmaktadır³⁸⁹.

Dediği Sultan Menâkıbnâmesi'ne göre, Anadolu'ya geldiklerinde sayıları 350'yi bulan Dediği Sultan halifeleri, şeyhleri tarafından farklı diyarlara gönderilmiştir³⁹⁰. Ahmed Mürsel'i Beyşehir yakınındaki Melengörit Dağı'na bırakan Dediği Sultan, önce Aladağ'a gitmiş, daha sonra da Mahmud Hisar Köyü'ne yerleşmiştir³⁹¹.

Melengörit Dağı civarını terketmeyen Ahmed Mürsel ise kendi adıyla anılan Yatağan Köyü'nün bulunduğu yere yerleşir. Dönemin Karamanlı hükümdarlarının

³⁸¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 74; TK. KKA. VTD. 565, s. 107.

³⁸² Köyün şimdiki adı Yatağan olup, hâlen Konya'nın merkez Meram İlçesi'ne bağlıdır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 5).

³⁸³ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 44.

³⁸⁴ VGMAD. 582, s. 471; Türkçe kaydı: 1767, s. 202-203. Vakfiyenin bir sureti KVBMA. IV Nolu VKD, s. 136'da kayıtlı olup, M. Zeki Oral tarafından neşredilmiştir. (Bkz. "Karamanoğulları Tarihine Ait Vesikalar/Yatağan Mürsel Vakfiyesi", **Bellekten**, c. XVIII, S. 22, Ankara 1954). Vakfiyenin kısa hulâsası, tarihi ile birlikte 1584 tahrir kayıtlarında yer almaktadır (Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 117).

³⁸⁵ Dediği Sultan hakkında bilgi için bkz. bu tezde Dediği Sultan Zâviyesi bahsi.

³⁸⁶ Oral, "Yatağan Mürsel", s. 345.

³⁸⁷ Türbe hakkında bilgi için bkz. Oral, "Yatağan Mürsel", s. 337-338.

³⁸⁸ Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 46.

³⁸⁹ Oral, Aynı yer.

³⁹⁰ Oral, "Turgutoğulları", s. 47; Özönder, **Aynı eser**, s. 127.

Karamanoğlu Mehmed Bey, kendisi için bir zâviye tesis eder ve Söbüçimen ile Kavak mezraalarını vakfeder.

Yatağan Mürsel'in, ömrünü bu zâviyede ibadetle geçirdiği anlaşılmaktadır³⁹². Kendisinin Yatağan Köyü'nde ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Köydeki cami yanında yer alan türbesinde ise herhangi bir kitâbe yoktur³⁹³.

M. Zeki Oral, Konya'da bir zâviye yaptırdığı bilinen Toruncan Çelebi'nin, Yatağan Mürsel'in oğlu olduğunu ifade ederken³⁹⁴, Konyalı, bu şahsın Yatağan Mürsel'in değil, Dediği Sultan'ın oğlu olduğu görüşündedir³⁹⁵.

Vakfiyesi/Vakıfları: Yatağan Mürsel Zâviyesi'ne ait 810 H. tarihli vakfiyeyi, Karamanoğlu Alâeddin Bey'in oğlu Mehmed Bey tanzim ettirmiştir³⁹⁶. Vakfiyeye göre vâkıf Mehmed Bey, Melengörüt'te kâin Yatağan Mürsel nâmıyla meşhur zâviyenin mesâlihi için Söbüçimen³⁹⁷ ve Kavak³⁹⁸ mezraalarının tamamını vakfetmiştir.

Zâviyenin vakıfları, 1476 tarihinde³⁹⁹ Söbüçimen ve Kavak mezraalarından ibarettir. 1483'te 482⁴⁰⁰, 1500'de 881⁴⁰¹ ve 1530'da⁴⁰² 750 akçelik yıllık gelire tekabül eden evkâfi, söz konusu tarihlerde de değişmemiştir.

Görevliler: Yatağan Mürsel vakfiyesine göre, zâviyenin tevliyeti, sağ olduğu sürece Yatağan Mürsel'de olacak, daha sonra evlâdına, evlâdının evlâdına intikal edecek, nihayet nesil münkariz olursa, fukara ve miskinlere vakfedilecektir⁴⁰³.

Yatağan Mürsel vakfi, 1476 tarihinde padişahın tevkii ile Bekir oğlu Şeyh Mürsel adına mukarrer kılınmıştır⁴⁰⁴. Zâviye, 1500 tarihinde de Şeyh Mürsel tasarrufundadır⁴⁰⁵.

³⁹¹ Oral, "Turgutoğulları", s. 46; Özönder, Aynı eser, s. 126.

³⁹² Bkz. Oral, "Yatağan Mürsel", s.345.

³⁹³ Türbede, iki sırada 9 kabir bulunmaktadır. ilk sıranın başındaki kabir Yatağan Mürsel'e aittir. Türbe hakkında bilgi için bkz. Oral, "Yatağan Mürsel", s.337-338.

³⁹⁴ "Yatağan Mürsel", s. 345.

³⁹⁵ Bkz. Konya, s. 946; Aynı mlf, Akşehir, s. 597.

³⁹⁶ Bkz. VGMAD. 582, s. 471.

³⁹⁷ Söbüçimen mezraası, Yatağan Köyü'nün güney batısında yer almaktadır.

³⁹⁸ Kavak mezraası da köyün doğusunda, yaklaşık 2,5 km mesafededir.

³⁹⁹ TK. KKA. VTD. 564, s. 44.

⁴⁰⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 70.

⁴⁰¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 102.

⁴⁰² BOA. TD. 387, s. 55.

⁴⁰³ VGMAD. 582, s. 471.

Vakıf Gelirlerinin Sarfı: 810 H. tarihli vakfiyeye göre⁴⁰⁶, adı geçen iki mezraanın varidâtı, lüzumu halinde evvela zâviyenin imarına, buna ihtiyaç duyulmaz ise zâviyenin mesâlihine ve fukaraya sarfedilecektir.

İsmail Zâviyesi (Kireli-Beyşehir)

Yeri: Beyşehir'in Kireli⁴⁰⁷ Nahiyesi'ne bağlı Bereket Köyü'nde idi⁴⁰⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Günümüze ulaşamayan zâviyenin, muhtemelen Beyşehir'de medresesi bulunan İsmail Ağa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁴⁰⁹. Yapım tarihi bilinmemekle birlikte, XIV. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğunu söylemek mümkündür⁴¹⁰.

Vakıfları: Kaydına, sadece 1476 tahririnde rastlanan İsmail Zâviyesi'nin, vakıf olarak bir çiftlik yeri olduğuna dair, Naim(?) adında bir dervişin elinde padişah hükmü olduğu kaydedilmektedir⁴¹¹.

Sergi Sarayı (Şeyh Hasan) Zâviyesi (Kireli-Beyşehir)

Yeri: Kireli'ne bağlı Sergi Sarayı Köyü'nde idi⁴¹².

Yaptıranı ve Tarihi: Sergi Sarayı Zâviyesi'nin, Şeyh Hasan tarafından 854 H./1450 M. tarihinde⁴¹³, veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. 1476 tahririnde, Sergi sarayı⁴¹⁴, 1483⁴¹⁵, 1500⁴¹⁶ ve 1530⁴¹⁷ tahrirlerinde de Şeyh Hasan Zâviyesi olarak kaydedilen müessese, hâlen mevcut değildir.

⁴⁰⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 44.

⁴⁰⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 102.

⁴⁰⁶ Aynı yer.

⁴⁰⁷ Kireli, bugün Konya'nın Hüyük İlçesi'ne bağlı bir kasabadır (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 10).

⁴⁰⁸ Hâlen mevcut olmayan köyün, zamanla dağıldığı veya ad değiştirdiği anlaşılmaktadır.

⁴⁰⁹ Bkz. Konyalı, **Beyşehir**, s. 119, 307.

⁴¹⁰ Zâviye, muhtemelen İsmail Ağa Medresesi'nin yaptırıldığı 771 H./1369 M. tarihine yakın zamanlarda tesis edilmiş olmalıdır.

⁴¹¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 47.

⁴¹² TK. KKA. VTD. 564, s. 46; Sergi Sarayı, hâlen Selki adıyla Hüyük'e bağlı bir kasabadır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 10).

⁴¹³ TK. KKA. VTD. 584, s. 119.

⁴¹⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 46.

⁴¹⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 74.

⁴¹⁶ TK. KKA. VTD. 565, s.106.

⁴¹⁷ BOA. TD. 387, s. 56.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tahrir kayıtlarında, Şeyh Hasan Zâviyesi'ne ait 854 H. tarihli bir vakfiyenin olduğu ifade edilmektedir⁴¹⁸.

1476 tahririnde zâviye için "mensuh" kaydı düşülmüştür. Müessesenin gerek bu tarihte⁴¹⁹, gerekse 1483⁴²⁰, 1500⁴²¹ ve 1530⁴²² tarihlerindeki vakfi, sadece bir çiftlik yerden ibarettir. Yıllık geliri ise 1483'te 240, 1500 ve 1530 tarihlerinde 290 akçedir.

Görevlileri: Şeyh Hasan Zâviyesi, 1476 tarihinde Şeyh Ahmed, İsmail ve Mahmud tasarrufundadır⁴²³. 1483 ve 1500 tarihlerinde müessese, yine Derviş İsmail ve Derviş Ahmed tarafından tasarruf edilmektedir⁴²⁴.

Hacı Yusuf Zâviyesi (Kireli-Beyşehir)

Yeri: Kireli'ne bağlı Bulvefa (Ebulvefâ) Köyü'nde idi⁴²⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Hacı Yusuf tarafından 873 H./1468 M. tarihinde⁴²⁶, veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bâni Hacı Yusuf hakkında malûmat bulunmamaktadır. Eser ise günümüze ulaşmamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tahrir kayıtlarında, Hacı Yusuf Zâviyesi'ne ait 873 H./1468 M. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmektedir. Ancak hâlen böyle bir vakfiye tespit edilememiştir.

Hacı Yusuf Zâviyesi'nin 1476 tarihindeki vakıfları; 1 çiftlik ve 2 kıt'a bağdan oluşmaktadır⁴²⁷. 1483 tarihinde⁴²⁸, Bulvefa Köyü'nde tahminen 1 çiftlik hükmündeki müteferrik yerlere, Kayapınar Köyü'nde 1 çiftlik yere⁴²⁹ ve ayrıca 2 kıt'a bağa sahip

⁴¹⁸ TK. KKA. VTD. 584, s. 119; Söz konusu vakfiye hâlen tespit edilememiştir.

⁴¹⁹ TK. KKA. VTD. 564, s. 46.

⁴²⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 74.

⁴²¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 106.

⁴²² BOA. TD. 387, s. 56.

⁴²³ TK. KKA. VTD. 564, s. 46.

⁴²⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 74; TK. KKA. VTD. 565, s. 106.

⁴²⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 44; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 71; Konyalı, köyün 1960'da harap bir durumda olduğunu ve halkının da 1936 yılında Köşkköy'e göç ettiğini ifade eder (Bkz. **Beyşehir**, s. 96).

⁴²⁶ TK. KKA. VTD. 584, s. 117.

⁴²⁷ Aynı yer.

⁴²⁸ Aynı yer.

⁴²⁹ Kayıtlarda, Kaya Pınar Köyü'ndeki 1 çiftlik yerin, İsmail Ağa vakfi olduğu ifade edilmektedir. Burada adı zikredilen İsmail Ağa, Beyşehir'de bir medresesi ve Beyşehir'e bağlı bazı köylerde çeşitli eserleri bulunan zât olmalıdır.

olan müessesenin vakıfları; -2 kıt'a bağın 5 kıt'aya çıkması dışında- 1500⁴³⁰ ve 1530⁴³¹ tarihlerinde değişmemiştir. Zâviyenin yıllık geliri, 1483'te 300, 1500 ve 1530'da ise 550 akçeye tekabül etmektedir.

Görevlileri: Hacı Yusuf Zâviyesi, 1476 tarihinde padişahın hükmüyle Süleyman oğlu Hâfiz ve Sevinç adına mukarrer kılınmıştır⁴³². Müessese, 1483 ve 1500 tarihlerinde de Hacı Yusuf evlâdı tasarrufundadır⁴³³.

Şeyh Bahşi Zâviyesi (Kireli-Beyşehir)

Yeri: Kireli'ne bağlı Üyük Köyü'nde idi⁴³⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Bânisinin, Şeyh Bahşi olduğu anlaşılan eser, 842 H./1437 M. tarihinde yaptırılmıştır⁴³⁵. Hakkında pek malûmat bulunmayan Şeyh Bahşi'nin türbesi, hâlen Hüyük'tedir⁴³⁶. Zâviye ise günümüze ulaşmamıştır.

Vakıfları: Şeyh Bahşi Zâviyesi, 842 H./1437 M. tarihli vakfiyesine göre, bu tarihte 15 parça araziye sahiptir⁴³⁷.

1476 tahririnde "mensuh" kaydı düşülen zâviyenin, daha sonraki yıllarda faaliyette olduğu görülmektedir. Müessesenin, 1476, 1483, 1500 ve 1530 tahrirlerindeki vakfi, sadece 1 çiftlikten ibarettir⁴³⁸. Yıllık geliri ise 200 akçedir.

Görevlileri: Zâviyenin mutasarrıfı 1476'da Abdi Ali'dir.

Şeyh İdris Zâviyesi (Kireli-Beyşehir)

Yeri: Kireli'ne bağlı Üyük Köyü'nde, Çayır Mahallesi'nde idi⁴³⁹.

Yaptıranı ve Tarihi: Şeyh İdris tarafından yaptırılan zâviyenin, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Şeyh İdris'in, Şeyh Bahşi ile kardeş oldukları

⁴³⁰ TK. KKA. VTD. 565, s. 103.

⁴³¹ BOA. TD. 387, s. 56.

⁴³² Aynı yer.

⁴³³ Aynı yerler.

⁴³⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 44; İB. AK. MC. 0.116/1, s. 71; TK. KKA. VTD. 565, s. 103.

⁴³⁵ Konyalı, **Beyşehir**, s. 100; Tekin-Bilginer, zâviyenin bu tarihi taşıyan bir vakfiyesinin olduğunu belirtir (Bkz. **Aynı eser**, s. 38).

⁴³⁶ Bkz. Konyalı, **Aynı yer**.

⁴³⁷ Tekin-Bilginer, **Aynı eser**, s. 38; Konyalı, **Aynı yer**.

⁴³⁸ TK. KKA. VTD. 564, s. 44; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 71; TK. KKA. VTD. 565, s. 103; BOA. TD. 387, s. 56.

⁴³⁹ Konyalı, **Beyşehir**, s. 100.

rivayeti⁴⁴⁰ kabul edilirse, zâviyenin de muhtemelen Şeyh Bahşi Zâviyesi ile aynı dönemlerde⁴⁴¹ yaptırıldığı söylenebilir.

Zâviye bugün tamamen ortadan kalkmıştır. Ancak türbesi hâlen ayaktadır⁴⁴².

Vakıfları: Şeyh İdris Zâviyesi için 1476 tahririnde “mensuh” kaydı düşülmüştür. Kayıtlarda, Şeyh İdris evlâdının ellerinde vergilerden muaf olacağına dair bir vesikanın olduğu ayrıca belirtilirken, herhangi bir vakıf adı zikredilmemiş, sadece gelirin toplamı yazılmıştır⁴⁴³.

Zâviyenin vakıfları, 1483 ve 1500 tahrirlerinde⁴⁴⁴; bağ, bahçe, değirmen, kovan ve resm-i ağnam; 1530’daki kayıtlarda da yine öşr-ü galle, bağ ve bahçe olarak kaydedilmektedir⁴⁴⁵. Müessesenin vâridâtı, 1483’te 300 akçe iken, bu rakam 1500 ve 1530 tarihlerinde 400 akçeye yükselmiştir.

8. Bozkır

İbrahim Bey Hanikâhı (Bozkır)

Yeri: Bozkır’a bağlı Çad Köyü’nde idi⁴⁴⁶.

Yaptırana ve Tarihi: Hanikâh, Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından, vakfiye tarihi olan 853 H./1449 M. yılında veya bundan kısa bir süre önce yaptırılmıştır. Günümüze ulaşamayan müessesenin, ne zaman ortadan kalktığı bilinmemektedir.

Vakfiyesi/Vakıfları: Vakıf Karamanoğlu İbrahim Bey’in, 853 H. yılında tanzim ettirdiği vakfiyenin orijinali günümüze kadar gelebilmiştir⁴⁴⁷. Vakfiyede, Hüseyin Halife, Şeyh Alâeddin İbn Hacı Halife, Mevlânâ Zeyneddin Karamanî, Muhammed İbn Hacı Hasan, Mevlânâ İbn İsmail Fakih gibi ulemâdan bazı şahısların şahid olarak adları zikredilmektedir.

⁴⁴⁰ Konyalı, Aynı yer.

⁴⁴¹ Şeyh Bahşi Zâviyesi’nin, 842 H. /1437 M. yılında yaptırıldığı bilinmektedir.

⁴⁴² Konyalı, önceden Zıvarık olarak bilinen, ancak şimdi Değirmenaltı adıyla Hüyük’e bağlı olan Köy’ün (bkz. **Mülkî İdare**, s. 569) hududunda, Tekke Değirmeni adıyla Şeyh İdris vakfına ait bir değirmen olduğunu söyler (bkz. Aynı yer). Değirmen zamanla yıkılıp yok olmuştur.

⁴⁴³ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 44.

⁴⁴⁴ İB. AK. MC. 0.116/1, s. 71; TK. KKA. VTD. 565, s. 103.

⁴⁴⁵ BOA. TD. 387, s. 56.

⁴⁴⁶ Bkz. 853 H. tarihli vakfiye.

⁴⁴⁷ Orijinal vakfiye, hâlen Prof Dr. Mikâil Bayram’dadır. Kendisine, vakfiyeden yararlanmama müsaade ettiği için teşekkür ederim.

Vakfiyeye göre, Vâkîf Karamanoğlu İbrahim Bey, hanikâh için Çad Köyü'nde bazı arazilerle değirmenler vakfetmiştir.

Hanikâhın kaydına tahrir defterlerinde rastlanmamaktadır.

Siristad (Şeyh Musa Evlâdı) Zâviyesi (Bozkır)

Yeri: Bozkır Kazası'nda, Siristad Köyü sınırında idi⁴⁴⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Karamanoğlu II. İbrahim Bey tarafından muhtemelen 827 H./1433 M. yılında veya bundan kısa bir süre önce yaptırılmıştır⁴⁴⁹. Vakfiyede bâni İbrahim Bey'in bu zâviyeyi, Şeyh Musa ve evlâdı için yaptırdığı ifade edilmektedir. Eser günümüze ulaşmamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 837 H. tarihli vakfiyeye göre vâkîf İbrahim Bey, Şeyh Musa ve evlâdı için yaptırdığı zâviyeye zengin vakıflar bağışlamıştır. 5 kıt'a yerden oluşan bu vakıflar vakfiyede şöyle kaydedilmektedir⁴⁵⁰:

Şeyh Ahmed Çukuru adındaki yer, Göynük adında 1 kıt'a yer, Tarfedan mevzisinde 1 kıt'a yer, Büyük Çayır adında 1 kıt'a yer, Kızılyer mevzisinde 1 kıt'a yer, Fakir Besleyen mevzisinin doğusunda 1 kıt'a yer, Karayer mevzisinde 1 kıt'a yer, Kızılyer mevzisinde 1 kıt'a yer, Çökelez adında 1 kıt'a yer, Karaağaç adında 1 kıt'a yer, Deliklitaş ile beraber Seki mevzisinde 1 kıt'a yer, Kızılcabüük adında 1 kıt'a yer, Düzeld mevzisinde 1 kıt'a yer, Depecik mevzisinde 1 kıt'a yer, Yestof ile beraber Taşanı mevzisinde 1 kıt'a yer.

Zâviyenin adına tahrir kayıtlarında rastlanılmamaktadır.

Gelirlerinin Sarfı: Vakfiyede, vakıflar bu şekilde sıralandıktan sonra, gelirlerin ne şekilde sarfedileceği de belirtilmiştir. Buna göre; gelirin onda biri rakabeye, saniyen mütevelliyeye ve zâviyenin hademesine, bunlardan artanı da ebna-i sebile sarfedilecektir⁴⁵¹.

⁴⁴⁸ 827 H./1433 M. tarihli vakfiye (VGMAD. 581, s. 232, sıra: 231).

⁴⁴⁹ VGMAD. 581, s. 232, sıra: 231.

⁴⁵⁰ Aynı yer.

⁴⁵¹ Aynı yer.

Taysı Seydî Zâviyesi (Bozkır)

Yeri: Bozkır'a bağlı Avdan Köyü'nde idi⁴⁵².

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Taysı Seydî tarafından veya O'nun adına yaptırıldığı anlaşılmaktadır. 1584 tahririnde⁴⁵³ 866 H./1462 M. tarihli bir vakfiyesinden⁴⁵⁴ bahsedilen müessesenin, muhtemelen bu tarihte veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığını söylemek mümkündür.

Vakfiyesi/Vakıfları: Taysı Seydî Zâviyesi'ne ait 866 H./1462 M. tarihli vakfiyeye göre, Karamanoğlu İbrahim Bey müesseseye; Bozkır'a bağlı Ağuluca mezraasını vakfetmiştir. İbrahim Bey zâviye için bir de mukarrernâme vermiştir⁴⁵⁵.

Zâviye 1483'te 200⁴⁵⁶, 1500'de 287⁴⁵⁷, 1530'da ise 250⁴⁵⁸ akçelik yıllık gelire sahiptir. Vakfı, Bozkır'a bağlı Ağuluca mezraasından oluşmaktadır.

Görevlileri: Taysı Seydî Zâviyesi'ne, 1483 ve 1500 tarihlerinde Kara Şeyh oğlu Şeyh Fakîh tasarruf etmektedir⁴⁵⁹.

9. Çimen

Doğan Yörük Zâviyesi (Çimen)

Yeri: Çimen'e bağlı Ağrus Köyünde idi⁴⁶⁰.

Yaptıranı ve Tarihi: Hasbey⁴⁶¹ oğlu Doğan Yörük vakfına ait, 853 H./1449 M. tarihli bir vakfiyeye göre⁴⁶² eserin, adı geçen bâni tarafından, vakfiyenin tanzim edildiği tarihte veya bundan kısa süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 853 H. Ramazan'ın evvelinde tanzim edilmiş vakfiyeye göre⁴⁶³ vâkıf Doğan Yörük; Ağrus Köyü'ndeki bütün emlakını arâzi ve evleri ve

⁴⁵² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 61.

⁴⁵³ TK. KKA. VTD. 584, s. 135.

⁴⁵⁴ Söz konusu vakfiye hâlen tespit edilememiştir.

⁴⁵⁵ TK. KKA. VTD. 584, s. 135.

⁴⁵⁶ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 61.

⁴⁵⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 91.

⁴⁵⁸ BOA. TD. 387, s. 66.

⁴⁵⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 61; TK. KKA. VTD. 565, s. 91.

⁴⁶⁰ Ağrus, 1476 tahririnde (TK. KKA. VTD. 564, s. 44) köy olarak kaydediliken, 1483 (İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 76), 1500 (TK. KKA. VTD. 565, s. 111) ve 1530 (BOA. TD. 387, s. 84) tahrirlerinde ise mezraa olarak zikredilmektedir. Ağrus (Ağrız) hâlen Sağlık adıyla Konya merkez Meram İlçesi'ne bağlı bir kasabadır (Mülki İdare, s. 566; İdari Bölünüş, "Konya", s. 5).

⁴⁶¹ Hasbey, Konya'da dârü'l-huffâzi olan zât olmalıdır.

⁴⁶² VGMAD. 582, s. 311, sıra: 314.

harman yerlerini müteveli tayin ettiği erkek evlâdına⁴⁶⁴, erkek evlâdının soyu kesildiğinde kızlarına, sonra oğullarının evlâdlarına, bütün evlâdı mükariz olduğunda da fukara müslümanlara vakf olunmasını şart koşturmaktadır.

Vakfiyede vakfedilen yerler ve mülklerin hudutları tek tek ayrıntılı bir şekilde kaydedilmiş, ayrıca vakfin (zâviyenin) tamire muhtaç olması halinde öncelikle imarına başlanması da ayrıca belirtilmiştir⁴⁶⁵.

Doğan Yörük Zâviyesi'nin vakıfları 1476 tarihindeki kayıtlarda, müteferrik yerler, çiftlik şeklinde belirtilmiştir⁴⁶⁶. Zâviyenin, 1483⁴⁶⁷, 1500⁴⁶⁸ ve 1530⁴⁶⁹ tarihindeki vakfı da 1 çiftlikten oluşmaktadır. Geliri ise 1483'te 100, 1500'de 141, 1530'da da 140 akçedir.

Görevleri: Doğan Yörük Zâviyesi'nin meşihâtlık görevi, 1483 tarihinde⁴⁷⁰ Şeyh Ali Paşa, 1500'de ise⁴⁷¹ Derviş Mahmud elindedir.

10. Ereğli

Şeyh Şihabü'd-din Makbul Zâviyesi (Ereğli)

Yeri: Ereğli ilçe merkezinin Kazancı Mahallesi'nde, Devlet Hastanesi'nin yanındadır⁴⁷².

Yaptırını ve Tarihi: Kitâbesindeki⁴⁷³ kayıtlarda, Karamanoğlu Süleyman Bey'in kızı Nâsiha Hâtun tarafından 797 H./1390 M. tarihinde yaptırıldığı belirtilmektedir⁴⁷⁴. Dönemin sülüsü ile Arapça olarak yazılan dört satırlık kitâbesinde şu kayıtlar yer almaktadır⁴⁷⁵:

⁴⁶³ Aynı yer.

⁴⁶⁴ Bu durum vakfiyede; "...batnen bade batnin ve neslen bade neslin tevalüd ve tenasül eden oğulları oğullarına ..." şeklinde ifade edilmektedir.

⁴⁶⁵ VGMAD. 582, s. 311, sıra: 314.

⁴⁶⁶ TK. KKA. VTD. 564, s. 44.

⁴⁶⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 76.

⁴⁶⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 111.

⁴⁶⁹ BOA. TD. 387, s. 84.

⁴⁷⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 76.

⁴⁷¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 111.

⁴⁷² Bkz. İ. Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitâbeleri İle Konya Ereğli'si Tarihi**, İstanbul 1970, s. 497.

⁴⁷³ Kitâbe, hâlen Ereğli Arkeoloji Müzesi'ndedir.

⁴⁷⁴ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 112; Konyalı, **Ereğli**, s. 499; Türkmen, **Aynı tez**, s. 142. Son zamanlarda yapılan araştırmalarda (Bkz. Mikâil Bayram, "Ereğli'de Medfun Olan Şeyh Şihabü'd-Din Makbul Kimdir?", III. **MSKMSB**, Konya 1993, s. 119-126), eserin, Şeyh Şihabüddin Makbul tarafından 645 H./1247 M. yılında yaptırıldığı ifade edilmektedir. Öyle

- ۱- عمر هذه العمارة المباركة
 ۲- ناصحة بنت سلطان عف (عفی) الله
 ۳- عنحما حرره فی اول شحر
 ۴- رمضان سنة ثلث و تسعين و سبعماية

Türkçe Anlamı: Bu mübârek imaret, 793 Ramazan ayının ilk günlerinde, Sutan⁴⁷⁶ kızı nasiha Hâtun -Allah günahlarımı affetsin- tarafından yaptırılmıştır⁴⁷⁷.

Şeyh Şihabü'd-din Makbul: Mamurenin kurucusu olan ve mescid bitişiğinde türbesi bulunan Şeyh Şihabü'd-din Makbul'un kimliği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Konyalı, türbede medfun şeyhin, Abbasi Halifesi en-Nâsır li-Dinillah'ın kurduğu Fütüvvet Teşkilatı'nın "Şeyhuş-şuyuh-u" (şeyhlerin şeyhi) olan ve I. Alâeddin Keykubâd zamanında Konya'ya diplomat olarak gelen Şeyh Şihâbü'd-din Ömer es Suhreverdî⁴⁷⁸ olduğunu ve türbesinin de bir makam niteliği taşıdığını belirtmektedir⁴⁷⁹. Mikâil Bayram ise söz konusu şahsın Şeyh Şihâbü'd-din Suhreverdî olmadığını ve Suhreverdî'nin Bağdat'ta medfun bulunduğunu ifade etmektedir⁴⁸⁰. Bayram'a göre⁴⁸¹, Ereğli'de mescid ve zâviye yaptıran şahıs, Evhadiye Tarikatı'nın kurucusu Şeyh Evhadü'd-din Hâmid el-Kirmânî'nin halifelerinden Şeyh Şehâbü'd-din Çoban'dan baskası değildir. Şeyh Şihâbü'd-din Makbul⁴⁸² olarak da bilinen bu zâtın, İşrâkî Feylesefu Şeyh Şihâbü'd-din Suhreverdî ile de herhangi bir ilgisi yoktur⁴⁸³. Kardeşi, Bedrü'd-din Yaman ile Ereğli'ye gelen Şihabü'd-din Makbul'un, zâviyesini de 645 H./1247 M. tarihinde kurduğu

anlaşıyor ki kitâbede adı zikredilen Nasiha Hâtun, mamureyi yeniden imar ettirmiş, veya ilâveler yaptırmıştır.

⁴⁷⁵ Kitâbenin, Arapça metni için bkz. Konyalı, Aynı yer; Ferruh Senan, **Konya Ereğlisi**, İstanbul 1961, s. 54; Türkmen, Aynı yer.

⁴⁷⁶ Buradaki "Sultan" tâbiri ile Karamanoğlu Süleyman Bey kastedilmektedir.

⁴⁷⁷ Bkz. Türkmen, Aynı yer; Konyalı, Aynı yer.

⁴⁷⁸ Adı geçen şahıs hakkında geniş bilgi için bkz. Bayram, **Ahi Evren**, s. 24-30.

⁴⁷⁹ Bkz. Konyalı, **Ereğli**, s. 120.

⁴⁸⁰ Bayram, "Şeyh Şihabü'd-Din", s. 120.

⁴⁸¹ Bayram, "Şeyh Şihabü'd-Din", s. 123.

⁴⁸² Bayram'a göre, Şeyh Şihabü'd-din'e "Makbul" demesinin sebebi, kardeşi Şeyh Bedrü'd-din'in ölümünden sonra, "Bedri" denilen müridlerin, Şeyh Şihabü'd-din'e bağlanmayı kabul etmelerinden kaynaklanmaktadır (Bkz. "Şeyh Şihabü'd-Din", s. 123-124).

⁴⁸³ Bkz. Bayram, "Şeyh Şihabü'd-Din", s. 120.

anlaşılmaktadır⁴⁸⁴. Şu hâlde kitâbede adı geçen Karamanoğlu Süleyman Bey'in kızı Nasıha Hâtun'un, söz konusu mamureyi yeniden imar ettirdiği veya ilâveler yaptırdığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Binanın, esasen bir mamure (külliye) şeklinde yapıldığı; zâviye, mescid ve türbeden başka, aşhâne ile bir takım hücreleri de ihtiva ettiği bilinmektedir⁴⁸⁵. Ancak 1984 tarihine kadar mamureden sadece mescid ve türbe bölümleri kalabilmiş, diğer bölümler tamamen yıkılmıştır. 1984-1987 tarihinde, Beyhan Karamağaralı başkanlığında gerçekleştirilen kazılar sonucunda⁴⁸⁶, zâviyeye ait diğer bölümlerin temel izleri ortaya çıkarılmış ve bu izler dondurulmuştur⁴⁸⁷. Kazılar sonucunda tespit edilen plâna göre; doğu - batı yönünde çıkmaz bir yol ve bu yol üzerinde sıralanmış mekânlar yer almaktadır⁴⁸⁸. Söz konusu yolun kuzeyinde, ortadaki koridorun her iki yanında sekiz adet hücre, güneyinde aşhâne, tandırlar ve bir ocak etrafına sıralanmış 17 adet derviş hücresi bulunmaktadır⁴⁸⁹.

Dikdörtgen bir plâna sahip mescidin duvarları taştan yapılmış olup, üzeri şimdiki hâliyle⁴⁹⁰ ahşap çatıyla örtülüdür. Basit bir mihrabı bulunan mescid, bir tepe penceresi ile doğu ve batı yönündeki birer pencereden olmak üzere, üç pencereden ışık almaktadır.

Üzeri kubbeye örtülü kare plânlı türbe⁴⁹¹, mescidin sol köşesinde yer almakta ve doğu yönünde sivri kemerli bir penceresi bulunmaktadır. Mescidin doğusunda bulunan açık türbenin, mescide açılan bir kapısı ile içerisinde üç adet mezar yer almaktadır⁴⁹².

⁴⁸⁴ Bayram, "Şeyh Şihabü'd-Din", s. 124.

⁴⁸⁵ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 112; Konyalı, *Ereğli*, s. 499.

⁴⁸⁶ Kazı sonuçları hakkında bkz. Beyhan Karamağaralı, "Ereğli Şeyh Şihabud-din Sühreverdî Türbe Mescid ve Zâviyesi Sondajları", 7. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara Mayıs 1985, s. 661-663.

⁴⁸⁷ Temel izleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından dondurulmuştur.

⁴⁸⁸ Bkz. Dülgerler, *Aynı tez*, s. 156.

⁴⁸⁹ Dülgerler, Aynı yer.

⁴⁹⁰ Mescid ve türbe bölümleri, 1950-1951 tarihlerinde tamir edilmiştir. Mescidin üzeri tamirden önceki hâliyle toprak damla örtülü idi (Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 112, 115).

⁴⁹¹ Türbe motifleri ve süslemeleri için bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı yer*, s. 115.

⁴⁹² Mezarlara ait herhangi bir kitâbe yoktur.

Vakıfları: Şeyh Şihabü'd-din Zâviyesi'ne ait vakfiye günümüze ulaşmamıştır⁴⁹³. Oldukça zengin⁴⁹⁴ gelirlere sahip olan zâviyenin, 1476 tahririnde vakıfları şöyle kaydedilmektedir⁴⁹⁵:

Ereğli havâlisinde muteferrik yerler, türbenin yanında bahçe yeri, Büyük nehre bitişik yer, Abbas Ağa Hâtun'un yeri, Havayi yeri, Tond⁴⁹⁶ Kalesi'ne bitişik yer, idris oğlu Yahya vakfi yeri, Hoca Mübâriz yeri, Şeyh yeri, Kutlu hamam yeri, Efendi oğlu Ahmed yeri, Alice oğlu Süleyman yeri, Şeyh Ali yeri, Hâdim Abbas Ağa yeri, Ali Bey yeri, Çaruk oğlu yeri, Ahmed Hortu⁴⁹⁷ oğlu Mehmed yeri, Ruzbe oğlu Ali Bey yeri, İbrahim yeri, Ayşe Hâtun yeri, Sultan Hâtun yeri, Aslıca yeri, Dündar yeri, Haculu Ahmed yeri, Özden Bey yeri, Süleyman Fakı yeri, Hoca Paşa vakfi yeri, Sultan yeri, İyi yeri, Fakire yeri, Sadeddin yeri, Yavaş Bekir yeri, Sanlu yeri, Hâtun yeri, Bostan yeri, Süleyman Bey yeri 3 kıta, Eşref yeri, Habib oğlu yeri, Giçi Zâviye yanında yer, Hümâyun oğlu Mehmed yeri, Karaca Ebu Bekir yeri, İmâdeddin yeri, Hoca Yusuf vakfi yeri, Sirâceddin yeri, Emir Ahmed yeri, Dayı yeri, Ahmed Faki yeri, Alâeddin huddâmına ait yer, Bağdat oğlu adlı yer, Sevündük yeri, Kilseme yeri, Kilseme güneyinde yer, türbenin yanında bahçe yeri⁴⁹⁸.

Şeyh Şihabü'd-din Makbul Zâviyesi'nin 1483 tarihindeki vakıfları takip edilememektedir⁴⁹⁹. 1500 tarihinde vakıfları hayli artmıştır⁵⁰⁰. Bu tarihte toplam 10811 akçelik gelire sahip olan müessesenin vakıfları; Ereğli havalisinde 86 ayrı yer, 10 bağ, 1 harim, 2 değirmen, 1 bezirhâne ve icâre gelirlerinden oluşmaktadır⁵⁰¹.

1530 tarihinde, geliri 14349 akçeye yükselen zâviyenin vakıfları şu şekilde sıralanmaktadır⁵⁰²: 62 kıta yer, Zâviye Mahallesi civarında 2 kıta bağ ve 1 kıt'a harim, 5 bâb değirmen, Toros ve Kurumba köyleri sınırında yerler, Ereğli'de

⁴⁹³ Bkz. Konyalı, **Ereğli**, s. 505; Vakfiye için 1476 kayıtlarında, "Vakfiyesi dahi görüldü" ifadesi kullanılmıştır (TK. KKA. VTD. 564, s. 71).

⁴⁹⁴ Zâviye bu dönemde Ereğli'de "Medine-i Münevvere" vakfından sonra en zengin vakıflara sahiptir (Bkz. Konyalı, **Beyşehir**, s. 504).

⁴⁹⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 71; Ayrıca bkz. Uzluk, **Fihrist**, s. 55; Konyalı, **Ereğli**, s. 504.

⁴⁹⁶ Hâlen, Ereğli'ye bağlı eski adı Tont Köyü, şimdiki adı Gökçeyazı olan bir köy bulunmaktadır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 573; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 9).

⁴⁹⁷ Şimdiki Sazgeçit Köyü'dür (Bkz. **Mülki İdare**, s. 573; **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 9).

⁴⁹⁸ Bu yerin, Karamanoğlu İbrahim Bey'in berâtiyle vakıf statüsünü sürdürdüğü ayrıca belirtilmiştir.
⁴⁹⁹ 888 H./1483 M. tarihli defterin birinci sayfasındaki fihristte; Ereğli Kazası'nın adı bulunduğu halde, defterde bu kazaya ait vakıf kayıtları yer almamaktadır. Öyle anlaşılıyor ki bu kısım defterden ayrılarak kaybolmuştur.

⁵⁰⁰ Burada, 1500 tarihinde oldukça fazla yer tutan vakıfların tekrar verilmesine lüzum görülmemiştir.

⁵⁰¹ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 162-164.

⁵⁰² BOA. TD. 387, s. 156.

bezirhâne, Kilisem Nahiyesi'nde Pervane vakfını icâresi, 20 kıt'a harim yeri, 15 kıta yer.

Görevlileri: 1476 tahrir kayıtlarında⁵⁰³, zâviyenin padişah hükmüyle Şeyh Sinan'ın tasarrufunda olduğu, nâzırlık görevini de Mehmed Faki adında birinin yürüttüğü ifade edilmektedir.

1500 tarihli kayıtlarında ise zâviyenin mutasarrıflığının, padişahın beratıyla Cemal Ahmed oğlu Kasım Çelebi'nin elinde olduğu belirtilmekte⁵⁰⁴ ve diğer görevlilerin adları şöyle sıralanmaktadır⁵⁰⁵:

Cemal Ahmed oğlu Kasım Çelebi müteveli; Hoca Muhiddin zâviye şeyhi; Mevlânâ Piri kâtip; Yusuf oğlu Muhiddin tahsildar ve kilerci; Mehmed ekmekçi ve çerağdâr; Ömer aşçı; Şah Mehmed anbarcı⁵⁰⁶. Kayıtlarda zâviyenin mescidindeki görevlilerin adları da şöyle belirtilmektedir⁵⁰⁷: Mevlânâ Kemal İmam; Muharrem müezzin; İbrahim Fakih hafız; Mevlânâ Muhiddin el Muhaddis hafız; Mustafa Fakih hafız; Muhiddin Esved hafız. 1530 kayıtlarına göre, zâviye görevlileri için vakıftan ücretler tahsis edilmiştir⁵⁰⁸.

11. Ermenek

Efendi Çelebi Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Ermenek ilçe merkezinde idi⁵⁰⁹.

Yaptıranı ve Tarihi: Karamanlı neslinden Efendi Çelebi tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁵¹⁰. Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen müessesenin, bânisi Efendi Çelebi hakkın da malûmat bulunmamaktadır. Zâviye, zamanla yıkılıp yok olmuştur.

Vakıfları: Efendi Çelebi Zâviyesi'nin vakfı, I numaralı tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlara göre⁵¹¹, sâdece zâviyenin yanındaki yerden ibarettir. Geliri 100

⁵⁰³ TK. KKA. VTD. 564, s. 71.

⁵⁰⁴ TK. KKA. VTD. 565, s. 162.

⁵⁰⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 164.

⁵⁰⁶ Aynı yer.

⁵⁰⁷ TK. KKA. VTD 565, s. 164.

⁵⁰⁸ BOA. TD. 387, s. 156.

⁵⁰⁹ BOA. TD. 1, s. 16.

⁵¹⁰ Aynı yer.

⁵¹¹ BOA. TD. 1, s. 16.

akçe olan zâviyenin, daha önce harab olduğu ve Seydi Ali nâmındaki bir zât tarafından, defter tutulduğu sırada yeniden ihya edilmekte olduğu, kenara düşülen kayıttan anlaşılmaktadır⁵¹².

Günderler Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Ermenek'e bağlı Günderler Köyü'nde idi⁵¹³.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Şeyh Şücâoğlu⁵¹⁴ Şeyh Paşa tarafından yaptırılmıştır⁵¹⁵. Yapım tarihi kesin olarak belli değildir. Ancak aynı köydeki Şeyh Paşa Camisi'ne ait bir vakfiyenin 852 H./1448 M. tarihini taşıması⁵¹⁶, zâviyenin de muhtemelen bu tarihlerde yaptırılmış olabileceğini akla getirmektedir. Müesseseye günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: Zâviye, 1 numaralı tahrir defterindeki kayıtlara göre, yıllık geliri 300 akçeye tekâbül eden şu vakıflara sahiptir⁵¹⁷: Kışlaönü⁵¹⁸ yeri 1 kıt'a, Harmanardı yeri 1 kıt'a, 2 kıt'a yer, Sivricetaş yeri 1 kıt'a, Yassıcakaya yeri 1 kıt'a, Dindebolu⁵¹⁹ Köyü'nde 1 kıt'a bağ.

Görevleri: Günderler Zâviyesi'nde görevli şeyhe günde bir akçe verilmektedir. Vakıf mütevellisi için de mahsulün dördte biri ayrılmıştır⁵²⁰.

Hüsâmeddin Altuntaş Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Ermenek ilçe merkezinde idi⁵²¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Tahrir kayıtlarında, Altunbaş Zâviyesi olarak da geçen müessesenin, muhtemelen Hacı Abdullah oğlu Hüsâmeddin Altuntaş tarafından 734 H./1333 M. tarihinde⁵²², veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

⁵¹² Aynı yer.

⁵¹³ BOA. TD. 1, s. 12. Hâlen Sarıveliler İlçesi'ne bağlı Günder adında bir köy bulunmaktadır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 575; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵¹⁴ BOA. TD. 1, s. 50.

⁵¹⁵ BOA. TD. 1, s. 12.

⁵¹⁶ BOA. TD. 1, s. 50.

⁵¹⁷ BOA. TD. 1, s. 12.

⁵¹⁸ Kışlaköy, hâlen Başyayla İlçesi'ne bağlıdır (**İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 5).

⁵¹⁹ Hâlen Katranlı adıyla Ermenek'e bağlıdır (**Mülki İdare**, s. 575; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵²⁰ BOA. TD. 1, s. 50.

⁵²¹ BOA. TD. 1, s. 15.

⁵²² Kayıtlarda, zâviyeye ait 734 H. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmektedir (BOA. TD. 1, s. 51).

Bâni, Hüsameddin Altuntaş'ın kimliği hakkında bilgi yoktur. Zâviye ise hâlen mevcut değildir.

Vakfyesi/Vakıfları: Altuntaş Zâviyesi'ne ait 734 H. tarihli bir vakfiyenin mevcut olduğu 1 numaralı tahrir defterinin ikinci kısmında kaydedilmektedir⁵²³. 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlara göre, yıllık geliri 1462 akçe olan zâviyenin, evkâfi da şöyle sıralanmaktadır⁵²⁴: Ermenek'e bağlı Gerde'de⁵²⁵ 3 kıt'a yer, 2 kıt'a yer, Gargara Köyü⁵²⁶ sınırında 3 kıt'a yer, zâviye yakınında 1 kıt'a bahçe, bu bahçe yanında 1 kıta yer, 1 kıt'a medrese yeri, 3 kıt'a yer, Sarumadi⁵²⁷ Köyü'nde 1 kıt'a yer, Aluköy sınırında yerler, Ahibos yeri 1 kıt'a, Mut'a bağlı Hol(?) Köyü'nde 2 kıt'a yer, Anamur Nahiyesi'nde 2 kıt'a yer, Bardad'da 1 kıt'a yer, Mariske Köyü'nde 1 kıt'a yer, Hayır Veli bağ yeri, 1 bâb değirmen, Bardad'da 7 kıt'a dükkân yeri.

Zâviyenin geliri, 1 numaralı defterin II. kısmında 404 akçe olarak ifade edilmektedir⁵²⁸. Müessesenin vakıfları ise zâviye yakınında 1 kıt'a yer, şehirde Pîr Ömer bağı yanında 1 kıt'a yer, şehirde 1 bâb değirmen, Karapınar⁵²⁹ yanında 2 kıt'a yer, Anvas diye bilinen 1 kıt'a yer, Gargara Köyü'nde Kiliselipınar adıyla bilinen yer, Sarumadi Köyü'nde 1 kıt'a yer, Kerimüddin Köyü'nde 2 kıt'a yer, Çavuşlar⁵³⁰ yakınında 1 kıt'a Turunca yeri, Çavuşlar Köyü'nde bir yer şeklinde kaydedilmiştir.

Karamanoğlu Halil Bey Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Ermenek'e bağlı Bednam Köyü'nde idi⁵³¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Karamanoğlu Halil Bey tarafından, hükümdarlığı döneminde yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁵³². Günümüze ulaşamayan eserin, ne zaman yıkılıp ortadan kalktığı belli değildir.

⁵²³ BOA. TD. 1, s. 51. Günümüze ulaşamayan vakfiyenin, zamanla kaybolduğu anlaşılmaktadır.

⁵²⁴ BOA. TD. 1, s. 15.

⁵²⁵ Şimdiki adı Bozyaka olup, Başyayla İlçesi'ne bağlıdır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 575; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 5).

⁵²⁶ Hâlen Güneyyurt adıyla Ermenek'e bağlı bir kasabadır (**Mülki İdare**, s. 574; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵²⁷ Muhtemelen, Ermenek'e bağlı Sarıvadi köyüdür (**İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵²⁸ Aynı defter, s. 51.

⁵²⁹ Hâlen Başyayla'ya bağlı Büyükkarapınar adlı bir köy mevcuttur (**İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 5).

⁵³⁰ Ermenek'e bağlı şimdiki Çavuşköy olmalıdır (**İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵³¹ BOA. TD. 1, s. 6,51; TK. KKA. VTD. 565, s. 227.

⁵³² Halil Bey'in yaptırdığı diğer zâviyeler için bkz. bu bölümde ilgili yerler.

Vakıfları: Halil Bey'in Bednam Köy'ündeki zâviyesine ait vakıflar, 1500 tarihinde⁵³³ Kozarası yeri, İznebol'da⁵³⁴ yer, Bednam Köy'ünde yer, ve Bednam'a bağlı yaylak yerinden oluşmaktadır.

Zâviye, 1 numaralı defterin I. kısmındaki kayıtlara göre yıllık 800 akçelik gelire sahiptir. Vakıfları; Bednam Köyü'ndeki Kuristan mezraasının yarısı, Bednam Köyü sınırında bir değirmen, aynı köyde 1 kıt'a bağ ile Aydı'sta 1 kıt'a yerden oluşmaktadır⁵³⁵. Zâviyenin geliri, aynı defterin II. kısmında⁵³⁶ 300 akçe olarak zikredilirken, vakıfları da; Bednam Köy'ünde Kozovası yeri, İznebol'da yer, Bednam Köyü'nde yer⁵³⁷, aynı köyde yaylak yeri şeklinde kaydedilmektedir.

Görevliler ve Ücretleri: 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmında, zâviyede görevli müteveli ve şeyh hakkında da kayıtlar bulunmaktadır. Buna göre tevliyet görevini Ahmed oğlu Alishah yürütmekte ve kendisine günde 2 akçe verilmektedir. Zâviyenin şeyhliğini ise Ahmed oğlu Safer, günde 1 akçe ile yürütmektedir⁵³⁸.

Karamanoğlu Halil Bey Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Ermenek'e bağlı İznebolu Köyü'nde idi⁵³⁹.

Yaptırımı ve Tarihi: Zâviye, Karamanoğlu Halil Bey tarafından yaptırılmıştır. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Halil Bey'in hükümdarlığı zamanında⁵⁴⁰ yaptırıldığı muhakkaktır. Eser günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: Karamanoğlu Halil Bey Zâviyesi'ne ait vakıflar, 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmında⁵⁴¹; Türbesekisi yeri 1 kıt'a, Esmâ arasında yer ve ağaçlar, Bekrad Tepesi yeri, İğdelubağ yeri, Kabristan'da 1 kıt'a yer, Zâviye Köyü'ndeki değirmenin yarı geliri, Bâlalı tepesi yeri ve Sumakağzı yeri olarak kaydedilmiştir. Müessesenin geliri 1090 akçedir.

⁵³³ TK .KKA. VTD. 565, s. 227.

⁵³⁴ Ermenek'e bağlı şimdiki Elmayurdu Köy'üdür (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 575; **İdari Bölünüş**, "Karaman", s. 6).

⁵³⁵ BOA. TD. 1, s. 6.

⁵³⁶ BOA. TD. 1, s. 51.

⁵³⁷ Burası defter tutulduğu sırada bağlıdır.

⁵³⁸ BOA. TD. 1, s. 6.

⁵³⁹ BOA. TD. 1, s. 2.

⁵⁴⁰ Bkz. Giriş, s. 6.

⁵⁴¹ BOA. TD. 1, s. 2.

Görevliler ve Ücretleri: Tahrir kayıtlarında, Halil Bey Zâviyesi'ndeki görevlilerin adları ve aldıkları ücretler de belirtilmiştir⁵⁴². Buna göre; mütevellî Celâleddin'e, zâviye şeyhi Mehmed'e ve hizmetkâr Hacı Fakih'e günde birer akçe tahsis edilmiştir.

Karamanoğlu Halil Bey Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Muhtemelen Ermenek'te veya bağlı köylerinde idi⁵⁴³.

Yaptırını ve Tarihi: Zâviyenin, Karamanoğlu Halil Bey tarafından, yine hükümdarlığı zamanında yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bu müessese de hâlen mevcut değildir.

Vakıfları: Zâviyenin vakıfları, 1 numaralı defterin I. kısmındaki kayıtlara göre⁵⁴⁴; Aşıkçukuru yeri 1 kıt'a, Karayeri diye bilinen yer 1 kıt'a, Alihan bağı yeri 1 kıt'a, Binarmuş yeri 1 kıta, Nâzır yeri 1 kıta, zâviye önünde yer 1 kıta, Saray yerinde 1 kıt'a bahçeden oluşmaktadır. Geliri ise 570 akçedir.

Görevlileri: Kayıtlara göre⁵⁴⁵, zâviyenin şeyhi için günde 1 akçe ödenmektedir. Zâviyede ayrıca Mehmed oğlu Mustafa ve Tahir oğlu Hüseyin, hizmetkârlık görevini yürütmektedir.

Karamanoğlu Halil Bey Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Ermenek ilçe merkezinde idi⁵⁴⁶.

Yaptırını ve Tarihi: Karamanoğlu Halil Bey tarafından yaptırılan bu eserin de Halil Bey'in hükümdarlık dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Müessese günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: Halil Bey Zâviyesi'nin vakıfları, 1500 tarihinde⁵⁴⁷ Berat yeri, Zeytinlu yeri, iki ayrı yer, zâviye civarında yer, bahçe, başka bir yer ve dükkânlardan oluşmaktadır. Geliri 565 akçedir.

⁵⁴² Aynı yer.

⁵⁴³ 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlarda (BOA. TD. 1. s. 11), zâviyenin nerede olduğu belirtilmemiştir. Ancak bu zâviyenin de Ermenek civarında bulunduğu muhtemeldir.

⁵⁴⁴ BOA. TD. 1, s. 11.

⁵⁴⁵ Aynı yer.

⁵⁴⁶ BOA. TD. 1, s. 14, 51.

⁵⁴⁷ TK. KKA. VTD 565, s. 226-227.

1 numaralı tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlara göre⁵⁴⁸, Halil Bey Zâviyesinin geliri 580 akçe olup, vakıfları; Ermenek'te zâviye yanında yer, Ermenek'te Mumcu ve Mücahid yeri, Ermenek'te başka yerler, zâviye yanında 1 kıt'a bahçe, dükkân yerleri ve 2 bâb dükkândan oluşmaktadır.

Zâviyenin geliri aynı defterin II. kısmında ise yıllık 260 akçe, vakıfları da⁵⁴⁹; Berleb Köy'ünde yer, Zeytunlu yeri, 2 kıt'a başka bir yer, şehirde zâviye binası yeri, şehirde üzüm sıkma yeri, şehir içinde bir değirmen, 2 kıt'a değirmen yeri, zâviye yakınında bahçe, harab değirmenlik bahçesinde yer, Bük yeri ile zâviye yakınında bahçe şekline kaydedilmiştir.

Görevlileri: Halil Bey Zâviyesi'nin şeyhi, defter tutulduğu sırada Ahi Paşa idi⁵⁵⁰. Zâviyede ayrıca Ahmed oğlu Yusuf ve bunun oğlu Ahmed hizmetkârlık yapmaktadır. Zâviye meşihatlığı için ayrılan ücret günlük 1 akçe idi.

Paşa Bey Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Ermenek havalisinde idi⁵⁵¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, muhtemelen Karamanoğlu Emir Musa Bey tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁵⁵². Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen müessesenin, Musa Bey'in Ermenek'teki 740 H./1339 M. tarihli Tol Medrese'nin tarihine nazaran, muhtemelen bu tarihlerde yaptırılmış olması mümkündür. Eser hâlen mevcut değildir.

Vakıfları: Paşa Bey Zâviyesi'nin vakfı, 1 numaralı vakıf tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlara göre⁵⁵³; yıllık geliri 800 akçeyle, sâdece Ermenek'e bağlı İznebolu⁵⁵⁴ Köyü sınırındaki değirmen gelirinden ibarettir.

Görevlileri: Paşa Bey Zâviyesi'nin şeyhi, Mahmud oğlu Derviş Ali'dir. Zâviyenin hizmetkârları ise Derviş Ali'nin oğulları Mahmud, Hamza ve Efendi ile Mahmud oğlu Sinan'dır⁵⁵⁵.

⁵⁴⁸ BOA. TD. 1, s. 14.

⁵⁴⁹ BOA. TD. 1, s. 51.

⁵⁵⁰ BOA. TD. 1, s. 14.

⁵⁵¹ BOA. TD. 1. s. 11. Kayıtlarda zâviyenin nerede olduğu belirtilmemiştir.

⁵⁵² Emir Musa Bey, Paşa Musa Bey, Emir Bey ve Paşa Bey adlarıyla da tanınmaktadır (Konyalı, **Ermenek, Taşkırı**, s: 14, 31).

⁵⁵³ Aynı yer.

⁵⁵⁴ Hâlen, Ermenek'e bağlı Elmayurdu adındaki köydür (Bkz. **Mülkî İdare**, s.575; **İdari Bölünüş**, "Karaman" s. 6).

Şeyh Kasım Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Ermenek'e bağlı Lamas Köyü'nde idi⁵⁵⁶.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Şeyh Kasım tarafından, muhtemelen 819 H./1416 M. tarihinde veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁵⁵⁷. Bâni Şeyh Kasım hakkında malûmat bulunmamaktadır. Zâviye ise günümüze ulaşamamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: Şeyh Kasım Zâviyesi'ne ait 819 H. tarihli bir vakfiyenin olduğu, 1 numaralı tahrir defterinin II. kısmındaki kayıtlarda ifade edilmektedir⁵⁵⁸. Adına, 1500 tarihli tahrir defterinde de rastladığımız zâviye, bu tarihte 150 akçelik oşür, ağnam ve kovan gelirlerine sahiptir⁵⁵⁹.

Zâviyenin geliri, 1 numaralı tahrir defterine göre⁵⁶⁰ değişmemiştir. Evkâfi ise; 1 kıt'a bağ, Lamas Köyü'nde 1 kıt'a yer, Bâlây kocabağında 1 kıt'a yerden oluşmaktadır.

Yalıncağ Zâviyesi (Ermenek)

Yeri: Muhtemelen Ermenek civarında idi.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Horasan bölgesinden gelip, Lârende civarına yerleşen Yalıncağ Dede (Yalıncağ Sultan) veya O'nun adına, bağlıları tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁵⁶¹. Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen eser, hâlen mevcut değildir.

Vakıfları: Yalıncağ Zâviyesi'nin 1500 tahririne göre⁵⁶² geliri 150 akçedir. Evkâfi; zâviye yakınında bir bahçe, Felikân yeri, Kızılkaya yeri ve Çakılıyük'teki yerden oluşmaktadır.

⁵⁵⁵ BOA. TD. 1. s. 11. Burada Mahmud oğlu Sinan, muhtemelen Derviş Ali'nin kardeşi olmalıdır.

⁵⁵⁶ BOA. TD. 1, s. 50. Lamas Köyü, hâlen Esentepe adıyla Sarıveliler'e bağlıdır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 575; **İdari Bölünüş**, "Karaman" s. 6).

⁵⁵⁷ BOA. TD. 1, s. 50.

⁵⁵⁸ Aynı yer.

⁵⁵⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 229.

⁵⁶⁰ BOA. TD. 1, s. 50.

⁵⁶¹ Yalıncağ Dede adını taşıyan diğer zâviyeler için bkz. bu bölümde ilgili yerler.

⁵⁶² TK. KKA. VTD. 565, s. 227. Zâviyenin 1 numaralı tahrir defterinde kaydı bulunmamaktadır.

12. Gülnar

Ece Seydi Zâviyesi (Gülnar)

Yeri: Gülnar'a bağlı Gezende Köyü'nde olduğu anlaşılmaktadır⁵⁶³.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Paşa Bey olarak da bilinen⁵⁶⁴ Karamanoğlu Emir Musa Bey tarafından⁵⁶⁵, muhtemelen -kayıtlarda Paşa Bey evlâdından olduğu ifade edilen- Ece Seydi adına yaptırılmış idi. Yapım tarihi bilinmeyen müessesenin, Musa Bey'in diğer eserleri ile yakın zamanlarda tesis edilmiş olması mümkündür.

Vakıfları: 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlara göre; Pazarcık'ta 1 kıt'a yer, Delikçi önünde yer, ve Boryazı'da 1 kıt'a yerden oluşan vakıfların, yıllık geliri 220 akçedir⁵⁶⁶.

Zâviyenin mescidi için Süleyman Fakih adında bir zât bazı gelirler vakfetmiştir. Bunlar; mezbur mahallede nar bahçesi, aynı mahallede başka ağaçlar, aynı mahallede ceviz ağaçları (3 kıt'a) ve yine aynı mahallede bir yerden oluşmaktadır⁵⁶⁷.

Karamanoğlu Bedreddin Mahmud Bey (Urum Seydi) Zâviyesi (Gülnar)

Yeri: Gülnar'a bağlı Gezende Köyü'nde idi⁵⁶⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Karamanlı Beyliği hükümdarlarından Bedreddin Mahmud Bey⁵⁶⁹ tarafından yaptırılmıştır⁵⁷⁰. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Bedreddin Mahmud Bey'in, Ermenek'te yaptırdığı cami ile Balkusan'da kendisinin ve babasının türbesi için tanzim ettirdiği vakfiyenin 702 H./1302 M. tarihini taşıması⁵⁷¹, zâviyenin de muhtemelen bu sıralarda yaptırılmış olmasını mümkün kılmaktadır.

⁵⁶³ Bkz. BOA. TD. 1, s. 32.

⁵⁶⁴ Bkz. Paşa Bey Zâviyesi bahsi.

⁵⁶⁵ BOA. TD. 1, s. 32.

⁵⁶⁶ Aynı yer.

⁵⁶⁷ Aynı yer. Kayıtlarda, Süleyman Fakih'in vakfettiği gelirlere, İman ve müezzin olanların tasarruf ettiği ayrıca ifade edilmiştir.

⁵⁶⁸ BOA. TD. 1, s. 32. Gülnara bağlı hâlen Gezende adında bir köy bulunmaktadır (**İdari Bölünüş**, "İçel", s. 7).

⁵⁶⁹ Bilgi için bkz. Giriş, s. 4 vd.

⁵⁷⁰ BOA. TD. 1, s. 32; Konyalı, **Karaman**, s. 678.

⁵⁷¹ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 697, 706; Uzunçarşılı, **Beylikler**, s. 8.

Kayıtlarda⁵⁷², bâni Bedreddin Mahmud Bey'in, Urum Seydi olarak da tanındığı ifade edilmektedir.

Vakıfları: Urum Seydi Zâviyesi'nin yıllık geliri, 1 numaralı defterin I. kısmındaki kayıtlarda 2720 akçe olarak kaydedilmiştir. Müessesenin vakıfları⁵⁷³; Gezende ve Ballica köylerinde 7 kıt'a yer, Gezende'de 3 kıt'a bahçe, 1 kıt'a yer, 1 kıt'a yer, zâviye yanında bahçe, Okbaşı yeri 1 kıt'a, Musa Bey yeri 1 kıt'a, Ulubağ, Sultani bağında zeytin ağaçları, Ballica Köyü sınırında Kızılalanı yeri, Gezende'de hamam ile Bardad'da Laçın hamamından müteşekkildir.

Zâviyenin geliri, aynı defterin II. kısmındaki kayıtlara göre 2898 akçedir. Vakıfları; Gezende Köyü'ndeki hamamın üçte biri, Bardad içinde zeytin ağaçları olan Sultan bağı, Bardad'da meşhur Belkuyu yeri, Aşağı zâviye yeri 1 kıt'a, Gezende'de Paşa yeri 1 kıt'a, Kışlaönü yeri 1 kıt'a, Kışla altında Devletşah yeri diye bilinen yer, Ballica Köyü'nde Kızılalanı yeri, zâviye bahçesi diye bilinen bahçe, Gezende'de Ulubağlı diye bilinen bahçe, Gezende'de Yenicebahçe diye bilinen bahçe, Gezende'de Ulubağlı diye bilinen diğer bir bahçe ve Gezende'de başka bir bahçe ile Gezende'de bir han şeklinde kaydedilmektedir⁵⁷⁴.

Görevlileri: Kayıtlara göre⁵⁷⁵, Urum Seydi Zâviyesi'nin mütevellisi Ali Beşe oğlu Hasandır. Şeyhi ise Sinan Halife oğlu Abid iken, defter yazıldığı sırada Urum Seydi neslinden Fakih nâmında bir zâttı. Zâviyenin hizmetkârı ise vakfın köle zâdelerinden Yusuf oğlu Hüseyin idi⁵⁷⁶.

Kayıtlarda ayrıca "vakfiye-i şerif mucibince" gelirin üçte birinin rakabeye, üçte birinin misafirler için yemeğe, üçte birinin de tevliyet ve meşihatlık görevi için ayrıldığı ifade edilmektedir⁵⁷⁷.

Şeyh Aliyy-i Semerkandî Zâviyesi (Gülнар)

Yeri: Gülнар İlçesi'nin Sütlüce⁵⁷⁸ kasabasıdır.

⁵⁷² BOA. TD. 1, s. 32.

⁵⁷³ Aynı yer.

⁵⁷⁴ BOA. TD. 1, s. 55.

⁵⁷⁵ Bkz. BOA. TD. 1, s. 32.

⁵⁷⁶ Ayrıca bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 678.

⁵⁷⁷ Bkz. BOA. TD. 1, s. 32.

⁵⁷⁸ Tahrir kayıtlarında bu kasaba, Mut'a bağlı Zeyne Köyü olarak geçmiştir (BOA. TD. 1, s. 59).

Yaptıranı ve Tarihi: Halvetî tarikatı şeyhlerinden olan Aliyy-i Semerkandî tarafından yaptırılmış⁵⁷⁹ olan eserin, yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir⁵⁸⁰. Şeyh Ali Sultan⁵⁸¹ olarak da tanınan Semerkandî'nin, Medine'den Karamanlı Ülkesi'ne 836 H./1432 M. tarihinde geldiğine⁵⁸² ve 860 H./1455-1456 M. tarihinde de Lârende'de vefat ettiğine⁵⁸³ bakılırsa, söz konusu zâviyenin de bu tarihler arasında veya Karamanlı Ülkesi'ne geldikten kısa bir süre sonra yaptırılmış olabileceği anlaşılmaktadır.

Şeyh Aliyy-i Semerkandî: Doğum yeri Semerkand olan Şeyh Aliyy-i Semerkandî'nin, ne zaman doğduğu kesin olarak bilinmemektedir⁵⁸⁴. Babası Seyyid Yahya Şirvanî'dir⁵⁸⁵. İlk öğrenim devresinde dinî ilimlerin yanında müspet ilimlerle de ilgilendiği⁵⁸⁶ anlaşılan Semerkandî'nin, genç yaşta Kur'an tefsirine başladığı bilinmektedir⁵⁸⁷. O, 20 yaşındayken babası ile beraber hacca gitmiş ve babasının izniyle Hicaz'da bir süre kalarak, burada Arap dilinin inceliklerini kavramış, ayrıca kifâyetli âlimlerden hadis ve tefsir ilmini öğrenmiştir⁵⁸⁸. Hicaz'daki âlimlerden icâzet aldıktan sonra, Mısır, Şam ve Bağdad gibi dönemin ilim merkezlerinde de uzun süre meşhur âlimlerden dersler almıştır⁵⁸⁹.

Adı geçen Arap ülkelerinde kendisini kifâyetli bir şekilde yetiştirdiği⁵⁹⁰ anlaşılan Semerkandî, Şirvan'daki babasının yanına gitmiştir. Bu sırada babasından tarikat adabını öğrenmiş ve O'ndan icâzetnâme almıştır⁵⁹¹. Hayatının bundan sonraki

⁵⁷⁹ D. Ali Gülcan, **Karaman Büyükleri**, s. 38.

⁵⁸⁰ Zâviyeden geriye kalan mescid ve türbe bölümlerinde, eserin yapım tarihini gösteren herhangi bir kitâbesi yoktur.

⁵⁸¹ Bkz. Gülcan, **Karaman Büyükleri**, s. 30.

⁵⁸² Konyalı, **Karaman**, s. 213; Gülcan, **Karaman Büyükleri**, s. 31.

⁵⁸³ Konyalı, **Karaman**, s. 217.

⁵⁸⁴ Konyalı, **Karaman**, s. 310.

⁵⁸⁵ KİKK, 10092 numarada kayıtlı Muhammed Nur Bahş Nur'a ait, **Cami-ul Letaif Fi Şerhi Ahvali-ş Şerif Es-Seyyid Alaud Din Ali Es-Semerkandi b. Yahya eş-Şirvani** adlı yazma eserin adından da Semerkandî'nin babasının Yahya Şirvanî olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Adı geçen yazma eser için bkz. **Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi Yazma Eserler Katoloğu**, I, Konya 1997, s. 9.

⁵⁸⁶ Bkz. Gülcan, **Karaman Büyükleri**, s. 31.

⁵⁸⁷ Gülcan, Aynı yer. Mecdî'deki (**Aynı eser**, s. 102), "Bilâd-ı mezkûredeki ulemâdan talim ve tilmiz eyledi" şeklindeki kayıtlara bakılırsa, O'nun, öğreniminin ilk devrelerini Semerkant'ta geçirdiği anlaşılmaktadır.

⁵⁸⁸ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 210.

⁵⁸⁹ Konyalı, Aynı yer; Gülcan, Aynı yer.

⁵⁹⁰ Konyalı, Aynı yer.

⁵⁹¹ D. Ali Gülcan, **Karaman Velilerinden Şeyh Aliyü's Semerkandî ve Kemal Ümmî**, (Basım yeri yok) 1987, s. 10.

döneminde tasavvuf yolunu seçen⁵⁹² Semerkandî, babasından aldığı izinle irşad faaliyetlerine başladı. Önce İsfahan'a⁵⁹³ uğrayıp, burada bir süre Şeyh Abdurrahman İsfahanî'nin zâviyesinde kaldı⁵⁹⁴. İsfahan'dan Semerkand'a gelerek, Dem Mağarası'nda halvete çekildi⁵⁹⁵. Buradan tekrar Medine'ye gidip, uzun süre Ravza-i Mudahhere'de türbedârlık görevinde bulundu⁵⁹⁶. Rüyasında Hz. Peygamberi gören Semerkandî'nin, O'nun manevî işareti doğrultusunda Anadolu'ya geldiği söylenmektedir⁵⁹⁷.

Anadolu'da, önce Karamanlı diyarından Zeyne'ye⁵⁹⁸ gelen⁵⁹⁹ Semerkandî, ilk olarak, bu sırada⁶⁰⁰ hükümdar olan Karamanoğlu II. İbrahim Bey'in müsteşarı (yardımcısı) Ahmed Paşa (Ahmed Halife) ile daha sonra da İbrahim Bey'le görüşmüştür⁶⁰¹. Karaman ulemâsının daveti üzerine söz konusu yere gelmiş ve ulemânın isteğiyle⁶⁰² bir tefsir hazırlamıştır. "Bahri'l-ulûm" adı verilen ve Mücadele Suresi'ne kadar hazırlanan bu tefsir⁶⁰³, Karamanlı âlimler tarafından çok beğenilmiştir⁶⁰⁴.

Osmanlılarla Karamanlılar arasındaki anlaşmazlıklar konusunda, her iki taraf arasında barışın sağlanmasından yana bir tutum sergileyen⁶⁰⁵ Semerkandî'nin, hayatının bundan sonraki kısmını Karaman diyarında, yani Zeyne'de geçirdiği ve bu sırada oldukça yaşlandığı anlaşılmaktadır⁶⁰⁶. Yaşı konusunda çelişkili ifadeler bulunmakla⁶⁰⁷ birlikte, -abartılı olarak- 150-200 sene yaşadığı belirtilmektedir⁶⁰⁸.

⁵⁹² Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c.V, s. 70.

⁵⁹³ İsfereyin olarak da bilinen bu kasaba, İran'da Nişâbur ile Gürcan arasındadır.

⁵⁹⁴ Gülcan, *Karaman Velileri*, s. 10; Konyalı, *Karaman*, s. 211.

⁵⁹⁵ Gülcan, *Karaman Velileri*, s.11; Konyalı, Aynı yer.

⁵⁹⁶ Konyalı, Aynı yer; Gülcan, *Karaman Büyükleri*, s. 32.

⁵⁹⁷ Konyalı, *Karaman*, s. 211-212; Ayrıca bkz. Mecdî, Aynı yer.

⁵⁹⁸ Gülnar'a bağlı şimdiki Sütluçe Kasabası'dır (Bkz. *Mülki İdare*, s. 442).

⁵⁹⁹ Rivayetlere göre, Semerkandî'nin fırlattığı âsâsı, Zeyne'ye düştüğü için buraya gelmiştir (Bkz. Gülcan, *Karaman Büyükleri*, s. 32; Konyalı, *Karaman*, s. 212).

⁶⁰⁰ 836 H./1432 M. dolayları.

⁶⁰¹ O'nun, Ahmed Halife ve Karamanoğlu II. İbrahim Bey'le görüşmeleri, Menâkib-ı Seyyid Ali el-Semerkandî (Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud, no: 4603) adlı eserde anlatılmaktadır (Bkz. Gülcan, *Karaman Büyükleri*, s. 32-36).

⁶⁰² Konyalı, Karamanlı âlimlerin Semerkandî'yi sınamak maksadıyla kendisinden tefsir yazmasını istediklerini belirtir (Bkz. *Karaman*, s. 212).

⁶⁰³ *Hadiyyat Al-Ârifin*, c. I, s. 733; Mecdî, Aynı yer; Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s. 70; Geniş bilgi için ayrıca bkz. İshak Yazıcı, "Bahri'l-Ulûm", TDV, İA, IV, İstanbul 1991, s. 517-518.

⁶⁰⁴ Konyalı, Aynı yer.

⁶⁰⁵ Konyalı, *Karaman*, s. 213.

⁶⁰⁶ Gülcan, *Karaman Büyükleri*, s.36.

⁶⁰⁷ Bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 210.

⁶⁰⁸ Bkz. Mecdî, Aynı yer; Hoca Sadeddin, Aynı yer.

860 H./1455 M.⁶⁰⁹ veya 862 H./1457 M. yılında vefat eden Semerkandî, Zeyniye tarikatı⁶¹⁰ şeyhlerinden idi⁶¹¹. Kabri hâlen Gülnar'a bağlı Sütlüce Kasabası'ndadır⁶¹².

Hakkında pekçok menâkıbnâmeler⁶¹³ yazılan Semerkandî'nin ölümünden sonra, kendi adını taşıyan bir tarikat kolu kurulduğu anlaşılmaktadır⁶¹⁴. Oğulları İsa, Mahmud ve Zeynelâbidin, babalarının halefi olmuşlardır⁶¹⁵. Zeyneoğulları adını alan aile, İçel'de cemaat halinde yaşamıştır⁶¹⁶.

Mimarîsi: İlk haliyle zâviye mescid türbe ve kabristandan meydana gelen⁶¹⁷ eserden, bugün geriye sâdece mescid ve türbe bölümleri kalmıştır.

Düzenli bir plânı olmayan⁶¹⁸ ve şimdiki durumuyla üzeri çatı ile örtülü olan mesciddin, girişi doğu yönündedir. Batıda iki, kuzeyde bir olmak üzere, üç pencereden ışık almaktadır. Kemerli kapı üzerinde yer alan kitâbe yeri boştur. İç mekânın batıdaki kısmı türbe şeklindedir⁶¹⁹ Mescidin doğu duvarında bir, mihrabın her iki yanında iki olmak üzere, toplam üç kapıdan türbelere geçilmektedir. Kible yönündeki türbelerden, ortadaki taş kubbeli olup, burada üç mezar vardır⁶²⁰. Bu türbenin sağındaki ve solundaki kanat türbeler, toprak örtülüdür ve içlerinde kabirler yer almaktadır⁶²¹. Mescidin, doğu duvarındaki kapıdan girilerek ulaşılan türbe, beşik tonozlu olup, içerde Şeyh Aliyy-i Semerkandî'nin hanımlarından birinin kabri vardır.

Evliya Çelebi, Şeyh Aliyy-i Semerkandî'nin, 7 evlâdı ile birlikte zâviyede medfun olduğunu ve burada Zeyniye tarikatına mensup 300 kadar fukaranın bulunduğunu kaydetmektedir⁶²².

⁶⁰⁹ Bkz. **Hadiyyat Al-Ârifin**, c. I, s. 733.

⁶¹⁰ Zeyniye tarikatı hakkında bilgi için bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 219.

⁶¹¹ Konyalı, **Karaman**, s. 219.

⁶¹² Konyalı, Aynı yer.

⁶¹³ Menâkıbnâmeler ve müellifleri için bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 203-219; Gülcan, **Karaman Büyükleri**, s. 37.

⁶¹⁴ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 219.

⁶¹⁵ Konyalı, Aynı yer.

⁶¹⁶ Zeyneoğulları'nın vakıfları hakkında, BOA. TD. I'de kayıtlar bulunmaktadır.

⁶¹⁷ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 195; Gülcan, **Karaman Büyükleri**, s. 38.

⁶¹⁸ Dülgerler, Aynı tez, s. 160.

⁶¹⁹ Söylentilere göre, burada Semerkandî'nin bir eşi de yatmaktadır.

⁶²⁰ Bu mezarlardan ortadakinin Şeyh Aliyy-i Semerkandî'ye, sağdakinin oğlu Zeynelabidin'e, soldakinin de Şeyh Mahmud'a ait olduğu rivayet edilmektedir. Mezarların kitâbeleri yoktur.

⁶²¹ Sağ kanattaki kitâbesi olmayan iki adet mezarın, Şeyh Aliyy-i Semerkandî'nin müridlerine ait olduğu söylenmektedir. Sol kanattaki kabrin de Semerkandî'nin bir kızına ait olduğu rivayet edilmektedir.

⁶²² Bkz. Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, c. 9, s. 318.

Vakıfları: Tahrir kayıtlarına göre, Şeyh Aliyy-i Semerkandî Zâviye Cami ve Türbesi'nin toplam geliri yıllık 1065 akçedir. Vakıfları⁶²³; Timur yerinde 1 kıt'a yer, Bantal'da 1 kıt'a yer, Nevar alanında 1 kıt'a yer, Değirmen önünde yer, Sarıyüğ'de 1 kıt'a yer, Hoca Paşalı adıyla bilinen yer, Ağ değirmeninin dörtte birlik hissesi⁶²⁴, Dam alanında bağ⁶²⁵, Kayacı'daki bağ yerinin yarısı, Ağd'da yer, Bey çayırında ve Dam alanında birer kıt'a sazlıktan oluşmaktadır.

Türbenin Vakıfları:⁶²⁶ Bağ yeri adıyla bilinen yer, Eyyüb Köyü'nde 4 kıt'a yer, Uluslar yakınında 1 kıt'a yer, Ahi Köyü'ndeki yerin yarısı, Kesteç alanında yer, Dağ pazarında yer, Söğüt değirmeni yanında 1 kıt'a nar bahçesi, Hüsni Köyü'nde 1 kıt'a bağ, Karacakaya'da ve Ali Hoca çukurunda bağ, Gelmek'te yarım bağ, Buru Yusuf'ta 1 kıt'a bağ ve Çöl kuyusunda 1 kıt'a bağ, başka bir bağ, Bey çayırında 2 kıt'a bağ.

Kayıtlarda, ayrıca camiye ait adak geliri ile sadakaların zâviyedeki fakirlere sarfedilmesi ve buna güvenilir bir kişinin nezâret etmesi şart koşulmaktadır⁶²⁷. Diğer taraftan şeyhin türbesi için yapılan nezirlerden şeyhin kız tarafı torunlarından bazı kimselerin⁶²⁸ istifade edemediği, ancak Kadı'nın hüccetiyle bu durumun düzeltildiği ifade edilmektedir⁶²⁹.

Şeyh Umur Zâviyesi (Gülнар)

Yeri: Gülнар'a bağlı Şeyh Umur Köyü'nde idi⁶³⁰.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Şeyh Umur tarafından Karamanlı döneminde yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁶³¹. Bâni Şeyh Umur hakkında detaylı bilgi yoktur. Zâviye ise günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: Şeyh Umur Zâviyesi'ne ait vakıflar, 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlara göre⁶³²; Uluçermen'de 1 kıt'a yer, Pınar'da 1 kıt'a yer, Hocabey

⁶²³ Bkz. BOA. TD. 1, s. 59.

⁶²⁴ Değirmenin bu geliri, müezzin ve hatibe şart koşulmuştur.

⁶²⁵ Bu bağ gelirinin yarısı müezzine tahsis edilmiştir.

⁶²⁶ BOA. TD. 1, s. 59.

⁶²⁷ BOA. TD. 1, s. 59; Konyalı, **Karaman**, s. 202.

⁶²⁸ Bu şahısların isimleri tek tek belirtilmemiştir.

⁶²⁹ BOA. TD. 1, s. 59; Konyalı, Aynı yer.

⁶³⁰ BOA. TD. 1, s. 34, 55.

Köyü'nde 1 kıt'a yer, Vusma yanında 1 kıta yer, Kara Yahya bağı 1 kıt'a, Çay yanında 1 kıt'a yer, zâviye civarında 1 kıt'a hasıllık yerinden oluşmaktadır.

Zâviyenin geliri, aynı defterin II. kısmındaki kayıtlara göre 590 akçedir. Vakıfları ise⁶³³; Tahunhâne 1 bab, zâviye civarında Hasıllık yeri, Şeyh Umur Köyü'nde 1 bâb hâne⁶³⁴, aynı köyde 2 kıt'a bağ, zâviye hademesinin tasarrufundan olan gelirler⁶³⁵, Uluharman'da 1 kıt'a yer, Aşıklar pınarı yanında 1 kıt'a yer, Hoca-Bey yeri olarak bilinen 1 kıt'a yer, 1 kıt'a yer, Kara Yahya bağı yeri 1 kıt'a, Koçak yanında 1 kıt'a yer, zâviye civarında Hasıllık yeri, Boyahâne dükkânı 1 bâb⁶³⁶ ve 8 bâb dükkândan oluşmaktadır⁶³⁷.

Görevlileri: Zâviyede, Şeyh Umur Cemaatine mensup 28 dervişin adları şöyle zikredilmektedir⁶³⁸. Süleyman, Yusuf, Hasan, Ahmed Fakih, Mahmud, Mustafa, Ömer, İbrahim, Mahmud, Mustafa, Seydi, Halil, Yunus, Saru Hızır, Veli, Gökçe, İlyas, Halil, Mehmed, Mahmud, Halil, Yolageldi, Ahmed, Ali, Nasuh, Yusuf ve Süleyman.

Şeyh Urum Seydi Zâviyesi (Gülnar)

Yeri: Gülnar'a bağlı Fernek Köyü'nde idi⁶³⁹.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, şeyh Urum Seydi sülalesinden⁶⁴⁰, Şeyh Hızır ile Şeyh Mustafa tarafından yaptırılmıştır⁶⁴¹. Karamanlı dönemine ait olduğu anlaşılan müessese, günümüze ulaşamamıştır.

⁶³¹ Kayıtlarda Şeyh Umur Cemaati'ne mensup dervişlerin, Karaman beyleri zamanından beri her nevi vergiden muaf olduklarının belirtilmesi, Şeyh Umur Zâviyesi'nin Karamanlı dönemine ait olduğunu göstermektedir (Bkz. BOA. TD. 1, s. 35).

⁶³² BOA. TD. 1, s. 35.

⁶³³ BOA. TD. 1, s. 55.

⁶³⁴ Hâneyi, Süleyman oğlu Ömer vakfetmiştir.

⁶³⁵ BOA. TD. 1, s. 55.

⁶³⁶ Vakfiyesine göre, dükkânı Süleyman oğlu Mustafa, Şeyh Umur Seydi evlâdı için vakfetmiştir (BOA. TD. 1, s. 55).

⁶³⁷ Bu dükkânlar da vakfiyeye göre, Sinan Dede ve Ali tarafından vakfedilmiştir.

⁶³⁸ Bkz. BOA. TD. 1, s. 34-35. 1500 tarihli tahrir defterinde, Şeyh Umur Cemaati'ne mensup 11 dervişin adları şöyle sıralanmaktadır: Şeyh Hamza, Süleyman, Mehmed, Mustafa, Osman, Ömer, Mustafa Ömer, Halil Kaffar, İsa (Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 229).

⁶³⁹ BOA. TD. 1, s. 36.

⁶⁴⁰ Burada adı geçen Şeyh Urum Seydi ile Şeyh Urum Seydi diye de tanınan Karamanoğlu Bedreddin Mahmud Bey, farklı şahıslar olmalıdır. Konyalı'ya göre Şeyh Urum Seydi, Karamanoğlu Bedreddin Mahmud Bey'in itibar ettiği ergin bir kişidir (**Ermemek Taşkırı**, s. 33).

⁶⁴¹ BOA. TD. 1, s. 36.

Vakıfları: 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlara göre zâviyenin evkâfi, Güldiken sınırındaki 4 kıt'a yerden ibarettir⁶⁴².

Görevlileri: Kayıtlara göre zâviyenin tasarrufunun, Şeyh Mehmed oğlu Şeyh Hızır ve kardeşi Mustafa elinde olduğu anlaşılmaktadır⁶⁴³.

13. Ilgın

Dediği Sultan Tekkesi (Ilgın)

Yeri: Ilgın'a bağlı Mahmudhisar⁶⁴⁴ ve Tekke⁶⁴⁵ köyleri yakınında, Tekke Köyü'nün birkaç yüz metre ilerisindeki sırtta yapılmıştır⁶⁴⁶.

Yaptıranı ve Tarihi: Dediği Sultan (Dediği Dede) Tekkesi'nin, muhtemelen Dediği Sultan tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁶⁴⁷. Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen eserin, Dediği Sultan'ın yaşadığı döneme (XIV. yüzyıl) tarihlendirmek mümkündür.

Mimarîsi ve Müstemilâtı: Dediği Sultan Tekkesi⁶⁴⁸, şimdiki hâliyle metruk ve harab bir durumdadır. Plân itibariyle esas yapı, kubbeli kare mekân ve bunu kuzey yönde takip eden kapalı son cemaat yerinden oluşan tek üniteli bir mescid niteliğindedir⁶⁴⁹. Mescidin giriş kapısı üzerinde yer alan kitâbede, eserin Selçuklu hükümdarlarından II. Kılıçarslan'ın azatlı câriyelerinden Sahnevber Hâtun tarafından, 576 H./1180 M. tarihinde yaptırıldığı kaydedilmektedir⁶⁵⁰. Eserin üstü kubbe ile örtülmüş ve yanlarda iki tonozla kapatılmış olan bölümü, türbe olarak

⁶⁴² Aynı yer.

⁶⁴³ BOA. TD. 1, s. 36.

⁶⁴⁴ Mahmudhisar Köyü, aynı adla hâlen Ilgın'a bağlıdır (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 10).

⁶⁴⁵ Mahmudhisar Tekkesi olarak da bilinen köy (Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 43), hâlen Beykonak adıyla Ilgın'a bağlı bir kasabadır (Bkz. **Mülki İdare**, s.576; **İdari Bölünüş**, "Konya" s. 10).

⁶⁴⁶ Bkz. Ömür Bakırer-Suraya Faroĝı, "Dediği Dede ve Tekkeleri", **Belleten**, c. 39, Temmuz 1975, No: 155, Ankara 1975, s. 447.

⁶⁴⁷ Aşağıda da üzerinde durulacağı üzere, eserin mescid bölümü, 576 H./1180 M. yılında Selçuklar döneminde yaptırılmıştır. Ancak arşiv kayıtlarında, burada bir mescidden değil bir zâviyeden bahsedilmektedir. Öyle anlaşılıyor ki Dediği Sultan zamanında mescide yeni ilâveler yapılmış ve burası zâviye olarak işlevini sürdürmeye başlamıştır (Bu konuda bkz. Bakırer-Faroĝı, "Aynı makale", s. 454). Nitekim eserin mimarî durumu da bunu göstermektedir.

⁶⁴⁸ Bakırer-Faroĝı, eseri bir tekke ("Aynı makale", s. 447), Oral ise, tekkeden ziyade türbe ve bir mescidden oluşan bir yapı olarak görür (Bkz. "Turgutoğulları", s.43-44).

⁶⁴⁹ Bakırer-Faroĝı, Aynı yer.

⁶⁵⁰ Kitâbenin metni ve Türkçesi için bkz. İbrahim Artuk, "Abbasi, Selçuk, Artuk ve Burcu Memlukları'na Ait Nadir Sikkelerden Bir Kaçı", V. Türk Tarih Kongresi, Ankara 12-17 Nisan 1956, **Kongreye Sunulan Tebliğler**, Ankara 1960, s. 216-224; Oral, "Turgutoğulları", s. 44.

kabul edilmektedir⁶⁵¹. Burada üzerlerinde hiçbir kitâbesi bulunmayan üç adet mezar bulunmaktadır. Mezarlardan birinin Sultan Dediği'ye, bir diğèrinin de ailesine ait olduğu söylenmektedir⁶⁵². Üçüncü kabrin ise kime ait olduğu bilinmemektedir.

Vakfiyeleri/Vakıfları: Dediği Sultan Zâviyesi için muhtelif zamanlarda vakfiyeler tanzim ettirilerek, bir takım vakıflar tahsis edilmiştir. Bu vakfiyelerden ilki, 810 H./1407 M. tarihli olup, Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından tanzim ettirilmiştir. Vakfiyeye göre Mehmed Bey, zâviyeye bazı yerler vakfetmiştir⁶⁵³.

Dediği Sultan Zâviyesi için, ikinci vakfiyeyi 824 H./1421 M. tarihinde Turgudoğlu Pîr Hüseyin Bey tanzim ettirmiştir⁶⁵⁴. Vakfiyeye göre Pîr Hüseyin Bey, Ilgına bağı Mahmuthisar Köyü gelirinun 6/12 sehmi ile Saideli'ne bağı Karasevinç⁶⁵⁵ Köyü'nün yarısını, sınırları mezraaları ve haklarıyla birlikte tamamen Şeyh Dediği Zâviyesi'ne vakfetmiştir⁶⁵⁶.

Zâviyeye, Karamanlı ümerâsından olan Sinaneddin Yusuf Bey de 865 H./1460 M. tarihinde bir vakfiye tanzim ettirerek, bazı vakıflar bağılamıştır⁶⁵⁷. Zâviyenin vakıfları tahrir kayıtlarında da yer almaktadır.

1476 tahrir kayıtlarına göre⁶⁵⁸ müessesenin vakıfları; Ilgına bağı Mahmuthisar Köyü ile Kafir Değirmeni Köyü'nde taş değirmen, aynı köyde 3 kıt'a harim, Köle Mehmed bahçesi, zâviye yanında demir ağaç yeri, Saideli'ne bağı Zengi⁶⁵⁹ Köyü'nde üç taşlı değirmenden oluşmaktadır.

1483 tahrir kayıtlarında, zâviyenin evkâfından bazıları yer almazken, yeni bazı vakıflar da tahsis edilmiştir. 1476 tarihinde yer almayan bu vakıflar; Saideli'ne bağı Kılderesi, Gökekin Ovası mezraaları, Ilgına bağı İldaş Köyü⁶⁶⁰, zâviye önünde

⁶⁵¹ Oral, "Turgutoğulları", s. 43; Bakırer-Faroghı, bu kısmın türbe olarak kabul edilip-edilmemesi konusunda bir kanaat belirtmez (Bkz. "Aynı makale", s. 453).

⁶⁵² Oral, "Turgutoğulları", s. 43.

⁶⁵³ Bkz. İ Hakkı Uzunçarşılı, **Kitabeler**, Kısım 2, s. 231-232. Oral, Mehmed Bey'in, 810 H. tarihli vakfiyeyi, Eğirdir'deki Musa Dediği için tanzim ettirdiğini belirtir (Bkz. "Turgutoğulları", s. 48).

⁶⁵⁴ İki sureti, KVBMA. VKD. c. 4-6, s. 141 ve 284 de olan vakfiyenin, bir suretinin de Ilgın'da Avukat Ziya Özalp elinde olduğu, daha önce Oral tarafından tespit edilmiştir (Bkz. Turgutoğulları, s. 47, Dipnot: 68).

⁶⁵⁵ Köy, hâlen aynı adla Kadınhanı'na bağıdır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya" s. 10).

⁶⁵⁶ Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 47-48.

⁶⁵⁷ 865 H. tarihli vakfiye, KVBMA. VKD. c. 4-6, s. 282' de kayıtlıdır (Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 47, dipnot: 67; Aynı mlf, "Yatağan Mürsel", s. 343).

⁶⁵⁸ TK. KKA. VTD. 564, s. 59.

⁶⁵⁹ Eski adıyla Büyük Zengi, şimdiki adıyla Bakırpınar olan köy, hâlen Kadınhanı'na bağıdır (**İdari Bölünüş**, "Konya" s. 10).

⁶⁶⁰ Köy hâlen Eldeş adıyla Ilgına bağıdır (**İdari Bölünüş**, "Konya" s. 10).

Bozarmud yeri, Mahmudhisar Köyü'nde Pınarbaşı yeri olarak kaydedilmektedir⁶⁶¹. Müessesenin bu tarihteki toplam geliri 3220 akçedir.

Zâviyenin yıllık geliri 1500 tarihinde 5951 akçe olmuştur. Evkâfının bu tahrirde eksiksiz bir şekilde kaydedildiği anlaşılmaktadır. Zira 1476 tarihinde yer almayan bazı vakıflar, bu tarihte 1483'teki evkâfla birlikte tekrar kaydedilmiştir⁶⁶². Vakıflar, 4413 akçelik gelire hemen hemen aynı şekilde, 1530 tahririnde de yer almaktadır⁶⁶³.

Görevlileri: Dediği Sultan Zâviyesi vakfının mütevellisi, 1421 tarihinde Şeyh Dediği evlâdından Tuğrul'dur. Tuğrul aynı zamanda zâviyenin şeyhidir. Pîr Hüseyin Bey'in vakıf şartlarına göre, Tuğrul'dan sonra bu görev, O'nun evlâdı tarafından nesilden nesile yürütülecek, şayet nesil mümkariz olursa, bu defa zamanın hâkimi tarafından tevliyet görevi için uygun bir kimse tayin olunacaktır⁶⁶⁴.

Dediği Sultan Zâviyesi vakfı, 1476 tarihinde Mehmed ve Toruncan adına mukarrer kılınmıştır⁶⁶⁵. 1483 tahririne göre de meşihatlık görevi, aynı şahıslar elindedir⁶⁶⁶. Bu tarihte zâviyede Koca Abdal oğlu Derviş Yusuf, Habil Derviş, ayrıca zâviyenin hizmetkârları olarak da Kara Derviş oğlu Ulaş Derviş, Hasan oğlu Yusuf Derviş ve Aydoğmuş oğlu Musa Derviş oturmaktadır⁶⁶⁷.

Vakıf Gelirlerinin Sarfı: 824 H. tarihli vakfiyeye göre, vakfın gelirleri önce zâviyenin imarı için sarfedilecek, geri kalan miktar da mütevellî ve şeyhin nezâretinde fakara müslümanlara, ayrıca zâviyeye gelip-giden misafirlere harcanacaktır⁶⁶⁸.

⁶⁶¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 92.

⁶⁶² Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 134.

⁶⁶³ BOA. TD. 387, s. 89.

⁶⁶⁴ Oral, "Turgutoğulları", s. 48.

⁶⁶⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 59.

⁶⁶⁶ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 92.

⁶⁶⁷ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 134.

⁶⁶⁸ Oral, Aynı yer.

14. Karataş

Şeyh Zekeriya Zâviyesi (Karataş)

Yeri: Karataş Kazası'na bağlı Kızılgeçit vadisinde, Eskiye Köyü civarında idi⁶⁶⁹.

Yaptırını ve Tarihi: Zâviyenin, Şeyh Zekeriya tarafından veya O'nun adına yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yapım tarihi bilinmemekle birlikte, kayıtlarda vâkif olarak İbrahim Bey'in adının geçmesi⁶⁷⁰, müessesenin muhtemelen Kanamanoğlu II. İbrahim Bey döneminde yaptırılmış olabileceğini akla getirmektedir⁶⁷¹. Zâviye günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: Şeyh Zekeriya Zâviyesi'ne, 1500 tarihli tahrir defterine göre⁶⁷², 1 bâb değirmen, 1 bağ ve bazı yerler vakfedilmiştir.

1530 tarihinde 5 bâb değirmen, 1 kıt'a bağ ve ceviz ağaçlarına sahip olan müessesenin evkâfi⁶⁷³, 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlarda da⁶⁷⁴ aynı şekilde yer almakta, yıllık geliri de 1440 akçe olarak kaydedilmektedir.

Görevlileri/Mesâkin: Zâviyede, 1500 tarihinde Şeyh Zekeriya evlâdından 17 mürid oturmaktadır. Bunların adları; Hasan Derviş, Kasım Derviş, Hasan, Akbeyi, Fazıl, Pîr Ahmed, Numan, Saru, Köse, Hamza, Ali, Saru Bey, Yusuf, Veli, Mahmud, Yusuf ve Aydın'dır⁶⁷⁵. 1 numaralı defterdeki kayıtlara göre, Şeyh Zekeriya evlâdından olan müridlerin sayısı 49'u bulmuştur. Zâviyedeki mesâkin eskiden beri vergilerden muaf olagelmıştır. Elleri Karaman Beyler'inden muâfiyetnâmeleri vardır.

15. Kayseri

Seydi Halil Zâviyesi (Kayseri)

Yeri: Kayseri'ye bağlı Kaya Köyü'nde idi⁶⁷⁶.

⁶⁶⁹ Bkz. BOA. TD. 1, s. 28; Hâlen Silifkeye bağlı Kızılgeçit adlı bir köy bulunmaktadır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 445).

⁶⁷⁰ TK. TKA. VTD. 565, s. 232; BOA. TD. 387, s. 284.

⁶⁷¹ 1 numaralı defterdeki; "... Karaman beylerinden muâfiyetnâmeleri vardır ..." şeklinde kayıtlar da (s. 29) bu ihtimali güçlendirmektedir.

⁶⁷² Aynı yer.

⁶⁷³ BOA. TD. 387, s. 295.

⁶⁷⁴ BOA. TD. 1, s. 29.

⁶⁷⁵ TK. TKA. VTD. 565, s. 232.

⁶⁷⁶ TK. KKA. VTD. 565. s. 206; TK. KKA. VTD. 584, s. 89.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Seydi Halil tarafından vakfiyesinin tanzim tarih olan⁶⁷⁷, 811 H./1408 M. tarihinde veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Vakfiyesi/Vakıfları: Zâviyenin, 811 H. tarihli bir vakfiyesinin olduğu 1584 tahririnde kaydedilmektedir⁶⁷⁸. Müessesenin 1500 tahririne göre vakıfları, yıllık 2891 akçelik gelire; Kara Kaya Köyü ve Ziruk mezraasından oluşmaktadır⁶⁷⁹. Zâviye, 6315 akçeye ulaşan yüksek geliriyle, 1530 tarihinde de aynı vakıflara sahiptir⁶⁸⁰.

Görevlileri: 1500 tarihinde zâviyenin, -defter-i köhne'ye göre- Medhi Seydi'nin tasarrufunda olduğu, ancak defter yazıldığı sırada müesseseye Seydi Zeynelabidin'in tasarruf ettiği kaydedilmektedir⁶⁸¹.

16. Kırşehir

Aşık Paşa Zâviyesi (Kırşehir)

Yeri: Kırşehir il merkezinde idi⁶⁸².

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Aşık Paşa tarafından, ölüm tarihi olan 733 H./1332 M. tarihinden önce yaptırılmıştır⁶⁸³. Müessese hâlen mevcut değildir. Ancak ziyaret yeri olan türbe ayaktadır⁶⁸⁴. Zâviye de muhtemelen türbenin yakınında idi.

Vakıfları: Aşık Paşa Zâviyesi'nin evkâfi, yıllık 1506 akçelik gelire, 1500 tahrir kayıtlarına göre⁶⁸⁵; Aksaraya bağlı İnemescidi mezraası ile Kızılkaya mezraasından oluşmaktadır. 1530 tarihinde de aynı vakıflara sahip olan müessesenin geliri ise 1500 akçedir⁶⁸⁶.

⁶⁷⁷ 1584 tahrir kayıtlarında, Seydi Halil tarafından tanzim ettirilen 811 H./1408 M. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmektedir.

⁶⁷⁸ TK. KKA. VTD. 584, s. 89. Vakfiye günümüze ulaşmamıştır.

⁶⁷⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 206.

⁶⁸⁰ BOA. TD. 387, s. 220.

⁶⁸¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 206.

⁶⁸² TK. KKA. VTD. 565, s. 189; M. Fuad Köprülü, "Aşık Paşa", İA, c. I, s. 702-703.

⁶⁸³ Zâviye, muhtemelen XIV. yüzyıl başlarında yaptırılmış olmalıdır.

⁶⁸⁴ Türbe hakkında geniş bilgi için bkz. Semavi Eyice, "Aşık Paşa Türbesi", TDV. İA, c. 4, s. 5.

⁶⁸⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 189.

⁶⁸⁶ BOA. TD. 387, s. 137.

17. Konya

Abdülmümin Tekkesi (Konya)

Yeri: Konya'da, Alâeddin Tepesi'nin güney batısında, İstasyon Caddesi üzerinde, hâlen ayakta olan Abdülmümin Mescidi'nin bitişinde idi⁶⁸⁷.

Yaptıranı ve Tarihi: Arşiv belgelerinde hakkında yeterli malûmat bulunmayan Abdülmümin Tekkesi'nin, gerek bânisi, gerekse yapım tarihi hakkında, kesin bir ifade kullanmak zor görünmektedir. Konyalı, burada 674 H./1275 M. yılında Selçuklu vezirlerinden Celâleddin Mahmud'un⁶⁸⁸ hanikâh, medrese, mektep ve dr-'l-fukahdan müteşekkil bir mamure yaptırdığını ve bugün ayakta kalan mescidin de bu külliye'nin bir parçası olduğunu ifade etmektedir⁶⁸⁹. Konyalı'ya göre, şeyh Abdülmümin'e nisbet edilen tekke, yukarıda zikredilen mamurenin bir bölümünü teşkil eden hanikâh olmalıdır⁶⁹⁰.

şeyh Abdülmümin Tekkesi'nin bir Kâdirî Tekkesi olarak, Karamanoğlu İbrahim Bey ve Konyalı Hacı İşhak oğlu Hoca Hasan tarafından tesis edildiğini belirten⁶⁹¹ nder ise müessesenin yapım tarihi olarak, -Abdülmümin Mescidi'ni yeniletip, zengin vakıflar tahsis eden- Hoca Hasan'ın tanzim ettirdiği vakfiye tarihi olan, 853 H./1449 M. yılını gsterir⁶⁹².

Gerçekten de 853 H tarihli vakfiyede⁶⁹³, Konyalı Hacı İşhak oğlu Hoca Hasan'ın, eski adıyla Megaribi Mescidi⁶⁹⁴ olarak bilinen Abdülmümin Mescidi'ni yenilediği ve birtakım vakıflar bağışladığı kaydedilmektedir⁶⁹⁵. Ancak burada Abdülmümin Zâviyesi ile ilgili olarak herhangi bir kayda rastlanılmamaktadır. Öyle anlaşılıyor ki Hacı İşhak oğlu Hoca Hasan, Megaribi Mescidi'ni önce yenilemiş, daha sonra da mescid ve dolayısıyla yanındaki tekke için vakıflar tahsis etmiştir. şeyh Abdülmümin'e nisbet edilen mescid ve tekkenin, şeyh Abdülmümin'in 876 H./

⁶⁸⁷ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 284; Ayrıca bkz. Küçükdağ, **Aynı tez**, s. 66.

⁶⁸⁸ Hâlen ayakta olan Abdülmümin Mescidi'ni, 674 H./1275 M. tarihinde yenilediği kaydedilen Emir'l-Hac oğlu Mahmud'un (bkz. nder, **Konya**, s. 133; Konyalı, **Konya**, s. 281-282), Selçuklu Devleti'nde önemli görevlerde bulunduğu bilinmektedir.

⁶⁸⁹ **Aynı eser**, s. 285.

⁶⁹⁰ **Aynı eser**, s. 284-285.

⁶⁹¹ **Konya**, s. 134.

⁶⁹² nder, **Konya**, s. 134.

⁶⁹³ KşS. c. 47, s. 32; VGMAD. 608/2, s. 349, sıra: 294; Türkçe kaydı: 2132, s. 325-327.

⁶⁹⁴ Vakfiyede mescidin, Yediler Mescidi olarak da bilindiği kaydedilmektedir.

⁶⁹⁵ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 282-283.

1471 M. tarihinde ölümünden sonra, metrûk bir hâle geldiği ve hizmet veremediği anlaşılmaktadır⁶⁹⁶. Bu yüzden olmalı ki, 1476 tahrir kayıtlarında Mümin Halife Vakfı'na ait gelirlerin tımara verildiği kaydedilmektedir⁶⁹⁷.

Abdülmümin Halife: Abdülmümin Halife, Karamanlı döneminin tanınmış âlimlerindendir⁶⁹⁸. Doğum tarihi bilinmemektedir. 852 H. tarihli bir vakfiyede babasının adı Şeyh Yahya, dedesininki ise Zeyneddin olarak zikredilirken, kendisi için; "Aksaraylı" tâbiri kullanılmıştır⁶⁹⁹. Ancak mezar taşıdaki kitâbede Konyalı olduğu ifade edilmektedir⁷⁰⁰.

Abdülmümin Halife'nin öğrenim hayatı hususunda bilinenler oldukça sınırlıdır. O'nun Kâdirî tarikatına bağlı bir şeyh⁷⁰¹ olduğuna, aynı zamanda da Karamanoğlu İbrahim Bey döneminde, İnce Minare Darü'l-hadisî'nde müderrislik yaptığına⁷⁰² bakılırsa, iyi bir medrese öğrenimi gördüğü, bununla beraber tasavvufî bir eğitim aldığı söylenebilir. Nitekim kendisinden, -yukarıda tarihi zikredilen vakfiyede- "Şeyhü'l-Kâmil, Âlimü'l-Fâzıl, Nâsîhü'l-Mülûk ve's Selâtin" gibi vasıflarla bahsedilmesi⁷⁰³, dönemin önemli âlimlerinden olduğunun işaretidir.

Konya'daki mülklerinden, zengin bir kişi olduğu anlaşılan⁷⁰⁴ Mümin Halife'nin, şehir merkezinde hâlen kendi adıyla anılan mescidin yanında bulunan hanikâhta şeyhlik yaptığı anlaşılmaktadır⁷⁰⁵. Ancak söz konusu hanikâh, Mümin Halife tarafından değil, Selçuklu ricâlinden Emirü'l-Hac zâde Mahmud (Celâleddin Mahmud)⁷⁰⁶ tarafından, medrese, mektep ve Dârü'l-fukaha ile birlikte külliye şeklinde yaptırılmıştır⁷⁰⁷.

1476 tahrir kayıtlarına göre, Mümin Halife vakfına ait; Konya Sahrası'na

⁶⁹⁶ Konyalı, **Konya**, s. 284.

⁶⁹⁷ TK. KKA. VTD. 564, s. 23.

⁶⁹⁸ Konyalı, **Konya**, s. 286.

⁶⁹⁹ Konyalı, **Konya**, s. 282.

⁷⁰⁰ Mezarın, baş ve ayak taşları, hâlen Konya Mevlânâ Müzesi'nde bulunmaktadır. Baş taşı 1000, ayak taşı da 999 numarada kayıtlıdır.

⁷⁰¹ Konyalı, **Konya**, s. 283; M. Ali Uz, **Baha Veled'den Günümüze Konya Alimleri ve Velileri**, C. 2, Konya 1995, s. 66.

⁷⁰² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 12.

⁷⁰³ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 282; Uz, **Aynı eser**, s. 66.

⁷⁰⁴ Konyalı, **Konya**, s. 286.

⁷⁰⁵ Konyalı, **Konya**, s. 282.

⁷⁰⁶ Hakkında bilgi için bkz. Aksarayî, **Aynı eser**, s. 162, 179.

⁷⁰⁷ Konyalı, **Aynı eser**, s. 285.

bağlı Penbukçu ve Kozağacı köyleri⁷⁰⁸ ile Deveini mezraasının timara verilmesi emrolunmuştur⁷⁰⁹.

1483 ve 1500 tahrirlerinde, Mümin Halife'nin, Karamanoğlu İbrahim Bey zamanında İnce Minare Dârü'l-hadisi'ne müderris tayin edildiği kaydedilmektedir⁷¹⁰. İbrahim Bey, daha önce Sadreddin Konevî Türbesi civarındaki Sahib Ata'nın yaptırdığı dârü'l-huffâzın yıkılması üzerine, gelirini bir mukarrernâme ile Mümin Halife'ye tahsis etmişti⁷¹¹. Dârü'l-huffâz yıkılınca, gelirleri İnce Minare Dârü'l-hadisi'ne ilhak olunmuş ve Mümin Halife de buraya müderris tayin edilmiştir⁷¹².

Mümin Halife, mezar taşı kitâbesindeki kayıtlara göre, 876 H./1471 M. yılında vefat etmiştir. Cenazesi Pîr Esad Türbesi'nin kuzeyinde bulunan mezarlığa gömülmüştür⁷¹³. Zamanla mezarlık ortadan kaldırılmış⁷¹⁴, bu sırada Mümin Halife'ye ait mezarın baş ve ayak kısmının taşları, Konya Mevlânâ Müzesi'ne nakledilmiştir.

Vakfiyesi/Vakıfları: 853 H. tarihli vakfiyeye göre, vâkıf Konyalı Bayezid oğlu, Hacı İshak oğlu Hoca Hasan, Mümin Halife mescid ve dolayısıyla da tekkesine şu vakıfları tahsis etmiştir⁷¹⁵:

Konya'da Selçuk Camisi'ne⁷¹⁶ bitişik üç ev, adı geçen Cami civarında bir ekmekçi fırını, Konya dışında Burhaneddin Camisi civarındaki 1 kıt'a yerin tamamı, Konya Sahrası'na bağlı Penbukçu Köyü ile Deveini mezraası ve Ahmedeg (iç kale) civarında 1 kıt'a yer.

1483 tahririnde, Abdülmümin Halife'nin, evlâdına bir kısım vakıflar tahsis ettiğine dair kayıtlar bulunmaktadır⁷¹⁷. Bu vakıflar; Konya Sahrası'na bağlı Kozağacı Köyü, Kızıl yeri, Penbukçu Köyü, Deveini mezraası, Hatunsaray'a bağlı Çat Köyü, Said Vilâyeti'ne bağlı Hacıpınar mezraası, Ovabelviran'a bağlı Susuzovacık Köyü,

⁷⁰⁸ Kozağaç ve Pamukçu, Konya'nın merkez köylerindedir (Bkz. **Mülki İdare**, s.566).

⁷⁰⁹ TK. KKA. VTD. 564, s. 23.

⁷¹⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 12; TK. KKA. VTD. 565, s. 15.

⁷¹¹ Konyalı, **Konya**, s. 286.

⁷¹² Konyalı, **Konya**, s. 816.

⁷¹³ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 283.

⁷¹⁴ Mezarlığın bulunduğu alana, işyerleri yapılmıştır.

⁷¹⁵ KŞS. c. 47, s. 32; VGMAD. 608/2, s. 349, sıra: 294.

⁷¹⁶ Konyalı'ya göre bu cami, şimdiki Gazi İlkokulu'nun bulunduğu yerde idi (Bkz. **Konya**, s. 283, dipnot: 1).

⁷¹⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 30.

ile Üçkilise mezraası, Sudiremi'ne bağlı Enbulus Köyü, Çimen İli'ne bağlı Bağcılar Köyü, Ruzbe hanı⁷¹⁸ yanında Kızılıbük mezraasından oluşmaktadır.

Abdülümün Halife evlâdına ait bu vakıflar, 1500 tarihli tahrir defterinde de aynı şekilde kaydedilmiştir⁷¹⁹. 1530 tarihinde ise vakıflarda kısmen azalma olmuş ve 1500 tarihinde yer alan vakıflardan Susuzovacık ve Bağcılar köyleri ile Üçkilise mezraası, bu tarihte zikredilmemiştir⁷²⁰.

Görevlileri: 853 H. tarihli vakfiye kayıtlarından, vakfin tevliyetinin, vâkıf Hoca Hasan elinde olduğu anlaşılmaktadır. Vâkıfın şartlarına göre, bu görev nesli münkâriz oluncaya kadar evlâdında kalacak, en nihayet nesil kesilirse, mescid cemaatinden, Kâdirî ulemâsından en salih olan biri, aynı görevi yürütecek, bu da olmazsa şehir hâkiminin reyine başvurulacaktır⁷²¹.

Vakıf şartlarına göre, Abdülümün Mescidi'nde bir imam, bir müezzin görev yapacak, ayrıca Şeyh Abdülkadir mesâlikine sâlik sulehâdan 4 nefer de sabah akşam evrâd okuyacaklardır⁷²².

Mümin Halife'ye Bağlı Dervişler: 1483 tahrir kayıtlarına göre bu tarihte, Konya'da Mümin Halife'ye bağlı 75 nefer dervişan bulunmaktadır. Bu dervişler Karamanoğlu İbrahim Bey'in muafnâmesi ile her türlü avârizdan ve tekâlif-i divâniyeden muaftırlar⁷²³.

Vakıf Gelirlerinin Sarfı: Vâkıf Hoca Hasan'a ait vakfiyede, vakıf gelirlerinin ne şekilde sarfedileceği de kaydedilmiştir. Buna göre, evkâfın geliri 12 sehinden oluşacaktır. Bu gelirden 3 sehmi imama, 2 sehmi mütevelliyeye, 2 sehmi müezzine, bir sehmi kandil yağı, yaygı ve hasır için, 4 sehmi de evrâd okuyan dört sulehâ için sarfedilecektir. İhtiyaç duyulduğunda mescidin imarı yapılacak, şayet bu mümkün olmazsa vakfin gelirleri fukaraya tahsis edilecektir²⁶.

⁷¹⁸ İç kalede bulunan bu han, Horozlu Hanı olarak da bilinir. Bânisi I. Alâeddin Keykubâd'ın lalası Ruzbe'dir (Bkz. Konyalı, Konya, s. 883).

⁷¹⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 37.

⁷²⁰ BOA. TD. 378, s. 36.

⁷²¹ KŞS. c. 47, s. 32.

⁷²² VGMAD. 608/2, s. 349, sıra: 294.

⁷²³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 30.

⁷²⁴ KŞS. c. 47, s. 32.

Ateşbâz Veli Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya'da Havzan muhitinde, eski Meram yolu üzerinde ve Ateşbâz Veli Türbesi'nin yanında idi⁷²⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Ateşbâz Veli Türbesi'nin yanında, ilk zâviyeyi Sultan Veled'in kızı Ârife Şeref Hâtun'un oğlu Muzaffereddin Ahmed Paşa torunlarından Çelebi Abdüssamed yaptırmıştır⁷²⁶. Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen bu zâviye, zamanla yıkılmış⁷²⁷ ve yerine 1315 H./1897 M. tarihinde Mevlânâ Dergâhı Postnişini Abdülvahid Çelebi tarafından bir zâviye yaptırılmıştır⁷²⁸. Abdülvahid Çelebi'nin yaptırdığı bu zâviye mimarî değeri olmayan, basit bir binadan ibarettir⁷²⁹.

1959 yılında tamir gören türbe, Ateşbâz Veli ünvanıyla tanınan Şemseddin Yusuf'a aittir. Türbe, klasik Selçuklu kümbetleri tipinde olup gövdesi kesme taşlardan, üst kısmı ise tuğla ile örülmüştür. Sekizgen piramit bir külaha sahip olan eserin, bir de cenazelik kısmı bulunmaktadır. Gerek buradaki mermer sandukada, gerekse kible tarafındaki pencere üzerinde yer alan kitâbelerde, kabrin İzzeddin oğlu Şemseddin Yusuf'a ait olduğu ve kendisinin 684 H. yılında vefat ettiği kaydedilmektedir⁷³⁰.

Ateşbâz Veli: Esas adı, Şemseddin Yusuf bin İzzeddin olan⁷³¹ Ateşbâz Veli'nin, Anadolu'ya, Bahaeddin Veled ile birlikte Horasan bölgesinden geldiği⁷³², veya kâfileye Karaman'da katıldığı⁷³³ anlaşılmaktadır. Kendisine "Ateşbâz" lakâbının verilmesi, Mevlânâ ile aralarında geçen bir menkıbeye bağlanmaktadır⁷³⁴. Buna göre; Ateşbâz Veli birgün mutfakta odun kalmadığını bildirmek üzere Mevlânâ'nın huzuruna çıkar. Mevlânâ O'na; "Kazanın altına ayaklarını sokarak kazanı kaynat" der. Kendisine söyleneni aynen yerine getiren Ateşbâz Veli'nin, ayak

⁷²⁵ Bkz. Önder, *Konya*, s. 185-187.

⁷²⁶ Bkz. Sâkıb Dede, *Sefine-i Nefise-i Mevleviyân*, Mısır 1283, s. 211; Abûlbâki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, (II.Baskı), İstanbul 1983, s. 332.

⁷²⁷ Sakıb Dedeye göre, bu zâviye, Çelebiler arasındaki karışıklığa kadar mamur iken, daha sonra harap olmuştur (Bkz. *Aynı eser*, s. 212-213).

⁷²⁸ Bkz. Konyalı, *Konya*, s. 587; Önder, *Konya*, s. 187; Gölpınarlı, Abdülvâhid Çelebi'nin zâviyeyi tamir ettirdiğini ifade eder (Bkz. *Aynı eser*, s. 332).

⁷²⁹ Önder, *Konya*, s. 187; Zâviye kapısının üstünde yer alan tamir kitâbesinden, eserin Abdülvâhid Çelebi tarafından 1897 tarihinde yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

⁷³⁰ Kitâbenin Arapça metni ve Türkçesi için bkz. Önder, *Konya*, s. 186-187.

⁷³¹ Bkz. Konyalı, *Konya*, s. 589.

⁷³² Hasan Özönder, "Ateşbâz Veli", *TDV. İA*, c. 4, İstanbul 1991, s. 57.

⁷³³ Özönder, *Konya Velileri*, s. 118; Uz, *Aynı eser*, c. I, s. 41.

⁷³⁴ Menkıbe için bkz. Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s. 331; Özönder, "Ateşbâz Veli", s. 57-58.

parmaklarından çıkan alevler kazandaki aşı pişirir. Mevlânâ bu durum üzerine kerâmetin gizli kalması düşüncesiyle “Hay ateşbâz hay” der. Bundan sonra Şemseddin Yusuf, bu lâkabla anılmaya başlar.

Mevlânâ'nın muâsırı olan Ateşbâz Veli'nin, hayatı hakkında yukarıda zikredilen menkıbenin dışında, pek fazla malûmat yoktur. Konya'da Meram Yolu üzerinde Aşkan Tepesi olarak bilinen civardaki⁷³⁵ türbe kitâbesinde, O'nun, 684 H. Receb ayı ortalarında vefat ettiği kaydedilmektedir⁷³⁶. Türbe, kesme taştan yapılmış olup, Selçuklu mimarîsinin özelliklerini taşımaktadır⁷³⁷.

Ateşbâz Veli'nin, Mevlânâ zamanında bir eğitim-öğretim ocağı olarak da kullanılan aşhânedeki görevli olması⁷³⁸, Mevlevî dergâhlarında zamanla “Ateşbâz” kavramı etrafında, Ateşbâz-ı Veli Ocağı, Ateşbâz-ı Veli Kazanı, Ateşbâz Postu, Ateşbâz Türbedârı vs. gibi bazı makamların veya görevlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır⁷³⁹.

Zâviyenin vakıflarına, tahrir kayıtlarında rastlanmamaktadır.

Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, Beyhekim⁷⁴⁰ Mahallesi'nde eski Doğumevi binasının arkasındadır.

Yaptıranı ve Tarihi: Kitâbesine göre⁷⁴¹, Karamanoğlu Alâeddin Bey'in oğlu Mehmed Bey tarafından, Kâzerun'lu Şehriyar oğlu Ebu İshak İbrahim adına, 821 H./1418 M. tarihinde yaptırılmıştır. Zâviyenin kuzey kapısı üstünde yer alan iki satırlık kitâbenin metni ve Türkçesi⁷⁴² şöyledir:

⁷³⁵ Bkz. Özönder, “Ateşbâz Veli”, s. 58; Uz, *Aynı eser*, c. I, s. 43.

⁷³⁶ Konyalı, *Konya*, s. 588. Clement Huart, mezarın, İzzeddin oğlu Yusuf'un oğlu Şemseddin'e ait olduğunu kaydeder (Bkz. *Mevlevîler Beldesi Konya*, Çev: N. Uzel, İstanbul 1978, s. 142). Halbuki gerek Soyman-Tongur (*Aynı eser*, s. 102), gerekse Konyalı'nın da belirttiği gibi, kitâbedeki adın doğru okunuşu “Şemseddin Yusuf bin İzzeddin” şeklindedir.

⁷³⁷ Türbe hakkında geniş bilgi için bkz. Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara 1996, s.147-150; Aynı mlf, “Konya'da Ateş-bâz-ı Veli Türbesi”, *İİFD*, S. 1, (1975), s. 223-238.

⁷³⁸ Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s. 331-332; Özönder, *Konya Velileri*, s. 118.

⁷³⁹ Bkz. Özönder, “Ateşbâz Veli”, s. 58.

⁷⁴⁰ Mahallenin eski adı, Hamidiye Mahallesi'dir (Bkz. Mehmed Muhlis, *Konya Rehberi*, Konya 1339, s. 85; Önder, *Konya*, s. 210).

⁷⁴¹ Mehmed Muhlis, Aynı yer; M. Zeki Oral, “Konya'da Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi”, *Anıt*, S. 7, s.4.

⁷⁴² Kitâbenin Arapça metni ve Türkçesi için bkz. Oral, “Ebu İshak Kâzerunî”, s. 4; Önder, *Konya*, s. 211; Halil Edhem, “Vesâik”, cz. 12, s. 748; Konyalı, *Konya*, s. 914-915; Mehmed Muhlis, Aynı yer.

- ١- امر السلطان الاعظم والخاقان المعظم صاحب الخيرات الحسنات السلطان محمد بن الامير السعيد الشحيد المرحوم المغفور علاءالدين بك ايدالله مملكته وتقبل خيراته
- ٢- بعمارة هذه الزاوية المطهرة المنسوبة الى قطب المشايخ والسالكين الشيخ ابي اسحاق ابراهيم شحريار الكازروني تغفده بغفرانه في شحر ربيع الاول سنة احدى وعشرين وثمانماية

Türkçe Anlamı: Sultanların büyüğü, hâkanların ulusu, hayır ve hasenât sahibi, Tanrının rahmetine ulaşmış, yarlığanmış, mübârek şehid Alâeddin Bey oğlu Sultan Mehmed -Allah memleketini dâim kılsın, hayratını kabul buyursun- şeyhlerin ve sâliklerin kutbu Kâzerun’lu Şehriyar oğlu Ebu İshak İbrahim’e -Allah af buyursun- mensup olan bu zâviyenin yapılmasını 821 yılı Rebi’ülevvel ayında yaptı.

Kitâbedeki kayıtlarda adı geçen ve nâmına zâviye yaptırılan Ebu İshak Kâzerunî’nin, Kâzerun’da 963-1034 M. tarihleri arasında yaşadığı bilinmektedir⁷⁴³. Ebu İshak Kâzerunî tarafından kurulmuş olan Kâzrûnîye tarikatı, Anadolu’da, XIV. yüzyılın sonlarına doğru yayılmaya başlamıştır⁷⁴⁴. Kâzrûnîye tarikatına mensup dervişler, Timur’un İran ve Mezopotamya istilâsından sonra, özellikle Anadolu’nun; Erzurum, Konya, Bursa ve Edirne gibi şehirlerine yerleşmişlerdir⁷⁴⁵.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Bugünkü durumuyla, çamur harç ve moloz taşla yapılmış⁷⁴⁶ olan zâviye binasına, çamur sıva üzerine beyaz badana çekilmiştir. Daha önce düz toprak dam ile örtülü olduğu⁷⁴⁷ bilinen eserin, üzeri yapılan onarımlar⁷⁴⁸ sonucunda kiremit kaplı bir çatı ile örtülmüştür.

Kuzey-güney doğrultusunda yapılmış olan binanın, girişi kuzey yönündedir. Buradan, zıkr salonu⁷⁴⁹ diye tâbir edilen bir salona girilir. Kible yönündeki iki dikdörtgen pencere ile aydınlanan salonun, ayrıca biri batıda, iki tanesi de doğu

⁷⁴³ Bkz. M. Fuad Köprülü, “Abu İshâk Kâzerunî ve Anadolu’da İshâkî Dervişleri”, *Bellekten*, c. XXXIII, S. 130, (Nisan 1969’dan ayrı basım) Ankara 1969, s. 227.

⁷⁴⁴ Bkz. Köprülü, “Kâzerunî”, s. 230.

⁷⁴⁵ Köprülü, “Kâzerunî”, s. 231; Oral, “Ebu İshâk Kâzerunî”, s. 13.

⁷⁴⁶ Oral, “Ebu İshâk Kâzerunî”, s. 3; Dülgerler, *Aynı tez*, s. 157.

⁷⁴⁷ Bkz. Önder, *Konya*, s. 210; Oral, Aynı yer.

⁷⁴⁸ Söz konusu onarımlardan ilki, 1959 yılında Konya Eski Eserleri Sevenler Derneği tarafından, ikincisi de Seçuklu Belediyesi tarafından yaptırılmıştır.

⁷⁴⁹ Bkz. Oral, “Ebu İshâk Kâzerunî”, s. 3.

duvarında olmak üzere, üç kapısı daha bulunmaktadır. Doğu duvarının sağ tarafındaki; bir başka ifadeyle güney duvarına yakın olan kapıdan, ortasında bir sanduka⁷⁵⁰ bulunan ve iki pencereden ışık alan türbe mekânına ulaşılır. Zikir salonunun, gene doğu duvarının kuzey girişi tarafındaki kapısından, bir hole girilir. Holün gerek kuzey, gerekse güneyinde, birer oda yer almaktadır. Kuzeydeki oda iki, güneydeki de bir pencereden aydınlanmaktadır. Holün doğu yönünde, dışarıya açılan bir kapısı daha bulunmaktadır. İki oda ve bir holden oluşan bu kısmın, zâviyenin evi⁷⁵¹ olduğu anlaşılmaktadır. Bina hâlen kütüphâne⁷⁵² olarak hizmet vermektedir.

Vakfiyesi/Vakıfları: Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi için, vâkîf Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından, 819 H./1416 M. tarihinde bir vakfiye tanzim ettirilmiştir⁷⁵³. Vakfiyeye göre Mehmed Bey, Konya'nın Sahra Nahiyesi'ne bağlı Saraçlar Köyü'nün⁷⁵⁴ tamamını müesseseye vakfetmiştir⁷⁵⁵.

Zâviyenin 1476 tahrir kayıtlarına göre⁷⁵⁶ vakıfları; vakfiyede de adı geçen Efe (Saraçlar) Köyü'nün gelirlerinden oluşmaktadır.

Zâviye, 1483'te 720⁷⁵⁷, 1500'de⁷⁵⁸ 1420, 1530'da ise 1071 akçelik yıllık gelire ve aynı vakıflara sahiptir⁷⁵⁹. Bu kayıtlarda Efe Köyü'nün bir diğer adının Sarrâclar olduğu ifade edilmektedir.

Görevlileri: Vakfiyeye göre⁷⁶⁰, zâviyenin şeyhliğine Hacı Ahmed oğlu Hacı Hasib, O öldükten sonra da evlâtları getirilecektir. Zâviye mütevelliliği görevinin de Hacı Hasib'in kardeşi Şeyh Ahmed oğlu Hacı Yusuf, O'ndan sonra da evlâtları tarafından yürütülmesi isenmiştir. Her iki nesilden şeyhlik ve mütevellilik görevlerini

⁷⁵⁰ Sandukanın Kâzerunî tarikatı halifelerinden ve Karamanlı dönemi meşâyihinden olan, Şeyh Hacı Hasan'a ait olduğu bilinmektedir (Bkz. Önder, *Konya*, s. 211).

⁷⁵¹ Bkz. Oral, "Ebu İshâk Kâzerunî", s. 3.

⁷⁵² Beyhekim Kütüphânesi olarak bilinmektedir.

⁷⁵³ Arapça olarak tanzim ettirilen vakfiye, KVBMA. VKD. No: 4, s. 66'da kayıtlıdır (Bkz. Konyalı, *Konya*, s. 915).

⁷⁵⁴ Saraçlar Köyü'nün adı, zamanla Saraçoğlu şeklinde değişmiştir. Daha önce Konya merkezine bağlı bulunan köy, hâlen Konya'nın bir mahallesi durumundadır.

⁷⁵⁵ Bkz. Konyalı, *Konya*, s. 915; Oral, "Ebu İshâk Kâzerunî", s. 4. 1584 tahririnde (TK. KKA. VTD. 584, s. 28), Mehmed Bey'in kardeşi Ali Bey'in de zâviye için bâzı gelirler vakfettiği kaydedilmektedir.

⁷⁵⁶ TK. KKA. VTD. 564, s. 17.

⁷⁵⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 25.

⁷⁵⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 31.

⁷⁵⁹ BOA. TD. 387, s. 11.

⁷⁶⁰ Bkz. Oral, "Ebu İshâk Kâzerunî", s. 4-5; Konyalı, *Konya*, s. 915.

yürütecek kimse kalmazsa, bu durumda söz konusu görevi dönemin kadısı üstlenecektir⁷⁶¹.

Zâviye, 1476 tarihinde⁷⁶² Karamanoğlu İbrahim Bey'in beratı ve padişahın hükmü ile Şeyh Mahmud adlı bir zâtın tasarrufundadır. 1483 tarihinde Şeyh Mahmud bin Alemdâr aynı görevi yürütmektedir⁷⁶³. 1500 tarihine gelindiğinde, Şeyh Mahmud ölmüş olmalı ki, zâviyeye Şeyh Mahmud'un oğlu Celâl ile Pîri, müştereken tasarruf ediyorlardı⁷⁶⁴.

Konya şeri'ye sicili kayıtlarındaki 1040 H. tarihli bir belgede⁷⁶⁵; vakfiyede mütevellî tayin edilen, Hacı Hasip evlâtları arasında ortaya çıkan bir anlaşmazlığın çözümünden bahsedilmektedir. Benzeri bir ihtilâfın tekerrür ettiğini, başka bir defterdeki 1092 H. tarihli bir belgeden⁷⁶⁶ öğreniyoruz.

Vakıf Gelirlerinin Sarfı: Vakfiyeye göre, vâkıf Karamanoğlu Mehmed Bey, görevlilere verilecek ücretler hususunda da bazı şartlar getirmiştir. Buna göre, Saraçlar Köyü'ne ait hâsılâtın beşte biri mütevellîye, geri kalanı ikiye bölünüp, yarısı zâviyede görevli şeyh, nâzır, kâtip ve tahsildâr'a, diğer yarısı da ayende ve revendeye sarfedilecektir⁷⁶⁷.

Hatıpluoğlu (Hacı Hasbeyoğlu Hacı Mehmed) Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya'nın merkez Meram İlçesi'nde Tavus Baba Tepesi'nde idi⁷⁶⁸.

Yaptırını ve Tarihi: Hatıpluoğlu Zâviyesi, Gâzi Alemşeh Mahallesi'nde bir dârü'l-huffâz⁷⁶⁹, Meram'da da bir cami ile hamamlar yaptırmış olan Hatıplı Hacı Hasbeyoğlu Hacı Mehmed tarafından yaptırılmıştır⁷⁷⁰. Yapım tarihi hakkında kesin bir malûmat bulunmamaktadır. Ancak, Meram'daki camiye ait vakfiyenin 812

⁷⁶¹ Oral, "Ebu İshâk Kâzerunî", s. 5; Konyalı, **Konya**, s. 915.

⁷⁶² TK. KKA. VTD. 564, s. 17.

⁷⁶³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 25.

⁷⁶⁴ TK. KKA. VTD. 565, s. 31.

⁷⁶⁵ KŞS. S. 22, s. 74; Oral, "Ebu İshâk Kâzerunî", s. 5-6.

⁷⁶⁶ KŞS. S. 26, s. 80; Oral, Aynı yer.

⁷⁶⁷ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 915-916; Oral, "Ebu İshâk Kâzerunî", s. 5.

⁷⁶⁸ Tahrir kayıtlarından (TK. KKA. VTD. 564, s. 9; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 11), zâviyenin, Meram'da Hatıpluoğlu Camisi ve Hamamı'nın yanında yaptırıldığı anlaşılmalı birlikte, yerinin tam olarak tespiti oldukça zordur. Konyalı, zâviyenin, şimdiki caminin yanında yaptırıldığı görüşündedir (Bkz. **Konya**, s. 458).

⁷⁶⁹ Bu dâr'ül-huffâz hakkında bilgi için bkz. II. Bölüm, s. 63-65.

⁷⁷⁰ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 456-460.

H./1409 M.⁷⁷¹, hamama ait kitâbenin 827 H./1423 M.⁷⁷² ve Gâzi Alemşah Mahallesi'ndeki dârü'l-huffâz kitâbesinin de 824 H./1421 M. tarihini⁷⁷³ taşıması, muhtemelen zâviyenin de bu tarihlerde yaptırılmış olabileceğini göstermektedir. Zâviye hâlen mevcut değildir.

Vakıfları: Hatıpluoğlu Zâviyesi'nin 1476 tarihindeki vakıfları⁷⁷⁴; Meram Değirmeni'nin üçte bir hissesi, Meram dükkânları (3 bâb) 1 bâb kasap dükkânı ile Hatıp Köyü'nde⁷⁷⁵, 1 çiftlikten oluşmaktadır.

1483 tarihinde, 1637 akçelik gelire sahip müesseseye, Hatıp Köyü'nde Mağara önünde ceviz ağaçları ile aynı köyde yine mağara önünde yarısı bağ dikilmiş 2 dönüm yer daha vakfedilmiştir⁷⁷⁶. Zâviyenin vakıfları 1500⁷⁷⁷ ve 1530⁷⁷⁸ tarihlerinde değişmezken, yıllık geliri, 1500'de 1795, 1530'da da 2330 akçeye yükselmiştir.

Görevliler ve Ücretleri: Hatıpluoğlu Zâviyesi'nin meşihatlık görevini, 1476 tarihinde "hükm-i şerif" ile Derviş Abdullah yürütmektedir⁷⁷⁹. 1483'te aynı görev Derviş Seyyid Kâsım'ın, tevliyet görevi de Fakih Seyyid nâmında bir zâtın üzerindedir⁷⁸⁰. 1500 tarihinde zâviyenin şeyhi, Seyyid Yusuf, mütevelli ise Abdi Fakih'tir⁷⁸¹.

Vakıf Gelirlerinin Sarfı: Hatıpluoğlu Zâviyesi'ndeki görevliler için ayrılan ücretler hakkında, 1476 tahririnde herhangi bir kayıt yer almamaktadır. Ancak bundan sonraki tahrirlerde bu konuda bilgiler mevcuttur. Buna göre; 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde zâviyenin toplam gelirinin altıda biri mütevelli için, kalanının yarısı şeyh için, diğer yarısı da âyende ve revendeye sarfedilmek üzere de ayrılmıştır⁷⁸².

⁷⁷¹ Konyalı, **Konya**, s. 456-460.

⁷⁷² Konyalı, **Konya**, s. 1072.

⁷⁷³ Kitâbenin metni için bkz. II. Bölüm, s. 63.

⁷⁷⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 9.

⁷⁷⁵ Hatıp, hâlen Konya'da bir mahallenin adıdır.

⁷⁷⁶ Mamur dükkân sayısı, 1483 tarihinde 6 bâb'a çıkmıştır (Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 11).

⁷⁷⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 14.

⁷⁷⁸ BOA. TD. 387, s. 26.

⁷⁷⁹ TK. KKA. VTD. 564, s. 9.

⁷⁸⁰ İB. TK. VTD. MC. 0.116/1, s. 11.

⁷⁸¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 14.

⁷⁸² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 11; TK. KKA. VTD. 565, s. 14; BOA. TD. 387, s. 26.

Pîr Esad Sultan Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, Pîr Esad Mahallesi'ndedir.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin ilk olarak, Pîr Esad Sultan tarafından yaptırıldığı⁷⁸³ ve 844 H./1440 M. yılında veya bundan kısa bir süre önce, Efendi Seydî oğlu Musa Paşa tarafından yenilediği veya yeniden yaptırıldığı anlaşılmaktadır⁷⁸⁴.

Eserin ilk banisi Pîr Esad'ın, türbe kitâbesine göre⁷⁸⁵, 662 H./1263 M. tarihinde öldüğü bilinmekte, diğer bâni Musa Paşa hakkında ise hiçbir malûmat bulunmamaktadır.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Musa Paşa tarafından yeniden yaptırılan zâviyeden günümüze hiçbir eser kalmamıştır⁷⁸⁶. Ancak Pîr Esad Türbesi'nin doğusunda Konyalı'ya göre⁷⁸⁷ revak, Önder'e göre⁷⁸⁸ de zâviye olarak vasıflandırılan bir bölüm bulunmaktadır. Bugünkü hâliyle önü açık olan bu eserin, duvarları kerpiçten olup, üstü kara örtü ile örtülmüştür. Burada, çoğu Karamanlı dönemi meşâyihine ait 11 adet mezar taşları ve sandukalar bulunmaktadır⁷⁸⁹. Bu kısmın sağındaki kapıdan asıl türbeye ulaşılmaktadır. Üstü tonozla örtülü olan türbe, üstteki ve duvarlarındaki pencerelerden ışık alır. Türbenin ortasında yer alan sanduka, Pîr Esad Sultan'a ait olup, baş tarafında ölüm tarihinin kaydedildiği mermer bir kitâbe bulunmaktadır.

Vakfiyeleri/Vakıfları: Pîr Esad Sultan Zâviyesi'ne ait ilki 844 H./1440 M., diğeri de 882 H./1477 M. tarihli⁷⁹⁰ olmak üzere, iki vakfiye bulunmaktadır. Efendi Seydî oğlu Musa Paşa tarafından tanzim ettirilen ilk vakfiyede, zâviyenin Pîr Esad tarafından yaptırıldığı tasrih edilmekte ve müesseseye şu vakıflar tahsis

⁷⁸³ Zâviyenin, ilk hâliyle Pîr Esad tarafından yaptırıldığı, 844 H. tarihli vakfiyede bizzat ifade edilmektedir (Bkz. VGMAD. 585, s. 102, sıra: 100; Türkçe kaydı: 1768, s. 115-118).

⁷⁸⁴ Pîr Esad Sultan Zâviyesi'ne, vâkıf Musa Paşa'nın zengin vakıflar bağışlayarak, söz konusu vakfiyeyi tanzim ettirmesi, büyük bir ihtimalle eserin yenilediğini veya yeniden yaptırıldığını göstermektedir. Bu konuda bkz. Önder, *Konya*, s. 188; Ayrıca bkz. Zeki Atçeken, *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanımı*, Ankara 1998, s. 118.

⁷⁸⁵ Kitâbenin Arapça metni ve Türkçesi için bkz. Konyalı, *Konya*, s. 703; Önder, *Konya*, s. 189.

⁷⁸⁶ Bkz. Konyalı, *Konya*, s. 716.

⁷⁸⁷ *Konya*, s. 702.

⁷⁸⁸ *Konya*, s. 188.

⁷⁸⁹ Konyalı, *Konya*, s. 703, Önder, Aynı yer.

⁷⁹⁰ 882 H./1477 M. tarihinde tanzim edilen vakfiyenin bir sureti, VGMAD. 581, s. 490, sıra: 467'de kayıtlıdır. Türkçe kaydı: 1862, s. 186-188.

edilmektedir⁷⁹¹: Konya Sahrası'na bağlı Yakubviran mezraası, Hacı İbrahim nâmı ile meşhur yer, Hacı Yunus Köyü'ndeki mezraanın tamamı, Konya'da Tahta Köprü mezraasının tamamı, Hızır Mescidi Köyü'ndeki mezraa ile Akköprü'deki⁷⁹² mezraanın tamamı, Aymanos'taki mezraa ile Yağlıtaş'daki mezraanın tamamı, ayrıca Konya Sahrası'na bağlı Kalınviran Köyü'nün tamamı.

Pîr Esad Zâviyesi'ne ait 882 H./1477 M. tarihli vakfiyeye göre⁷⁹³, vâkîf Muhsin zâde şöreti ile tanınan Karamanlı Kazasker İbrahim Paşa bin Mehmed bin Muhsin; Belviran Nahiyesi'ne bağlı Sakarlar Köyü'nün tamamını, bütün tevâbi ve levâhiki ile zâviyede Pazartesi ve Perşembe günleri kuşluk zamanında Kur'an'dan dört cüz okunması için vakfetmektedir.

Pîr Esad Sultan Zâviyesi'nin vakıfları, 1483 tarihinde⁷⁹⁴ yıllık 500 akçelik gelire; Mescid-i Hızır yakınında 1 kıt'a yer, Tahta Köprü'de 1 kıt'a yer, Hasan Köyü'nde 2 kıt'a yer, Abdürreşid⁷⁹⁵ Murad Hadim yerinde 1 kıt'a yer, Abdürreşid Gülüş yerinde 1 kıt'a yer, Hacı Yunusoğlu Köyü'nde 1 kıt'a yer, Aymanos yolu üzerinde Akköprü'de 1 kıt'a yer, Aymanos'ta Demren yeri nâmlı yer, Abdürreşid'de 1 kıt'a harap bağ, Akköprü'de 1 kıt'a diğer yer, Altunapa'da 2 kıt'a yer ve Konya Sahrası'na bağlı Yakubviran mezraasından oluşmaktadır.

1500 tarihli tahrir kayıtlarına göre, Pîr Esad Zâviyesi'ne bu vakıflardan başka, Hacı İbrahim Pîri mezraası da ilâve edilmiş ve geliri 897 akçeye yükselmiştir⁷⁹⁶. 1530 tarihinde yıllık geliri 2061 akçeye ulaşan müessesenin vakıfları; Hacı İbrahim Pîri ve Yakubviran mezraaları ile 13 kıt'a yer olarak kaydedilmektedir⁷⁹⁷.

Görevlileri: Pîr Esad Sultan Zâviyesi'nin 844 H. tarihindeki mütevellisi, Efendi Seydi oğlu Musa Paşa'dır⁷⁹⁸. Aynı görevi 882 H. tarihinde vâkîf Mehmed oğlu İbrahim Paşa yürütmektedir⁷⁹⁹.

⁷⁹¹ Aynı defter, s. 102, sıra: 100.

⁷⁹² Akköprü mevki, Konya'nın kuzeyindedir (Bkz. Sırrı Üçer-M. Mesud Koman, **Konya İli, Köy ve Yer Adları Üzerine Bir Deneme**, Konya 1945, s. 40).

⁷⁹³ VGMAD. 581, s. 490, sıra: 467.

⁷⁹⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 28; Coşkun, **Aynı tez**, s. 52.

⁷⁹⁵ Köyün yakın zamana kadar bilinen adı Yaylapınarı'dır (Bkz. **Mülki İdar**, s. 565).

⁷⁹⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 35.

⁷⁹⁷ BOA. TD. 387, s. 35.

⁷⁹⁸ Bkz. VGMAD. 585, s. 102, sıra: 100.

⁷⁹⁹ VGMAD, 581, s. 490, sıra: 467.

1483 tarihinde Derviş Halil zâviyedâr⁸⁰⁰, İbrahim ve Salih kardeşler de zâviye hizmetkârlarıdır. 1500 tarihinde⁸⁰¹ ise zâviyenin tasarrufu Musa Paşa üzerindedir.

Vakıf Gelirlerinin Sarfı ve Vakıf Şartları: Pîr Esad Zâviyesi'ne ait 844 H. tarihli vakfiyeye göre⁸⁰², vakfın gelirleri öncelikle rakabe, tamir, kandil yağı ve gelen misafirler için sarfedilecek, bunlardan artan kısım ise meşihat ve tevliyet ücreti olarak bu görevleri yürüten vâkıf Musa Paşa için ayrılacaktı. Zâviyenin şeyhlik ve mütevellilik görevini, Musa Paşa'nın ölümünden sonra, oğullarından salih olanı ve oğullarının oğulları nesli münkariz oluncaya kadar yürütecektir. Nihayet Musa Paşa'nın nesli kesilirse, bu durumda zâviye vakıfları, fakir müslümanlara sarfedilecektir.

822 H. tarihli İbrahim Paşa vakfiyesinde de⁸⁰³ vakfın işleyişi ile ilgili bir takım şartlar getirilmiştir. Buna göre; zâviyede, Pazartesi ve Perşembe günleri, dört nefer cüzhan⁸⁰⁴, zâviyeye vakfedilmiş olan otuz eczayi şerifeden cüz okuyacaklardır. Vakfın mahsulâtı ikiye bölünerek, yarısı mütevelliyeye, diğer yarısı da dört nefer cüzhâna eşit bir şekilde taksim edilecektir. Tevliyet görevi, vâkıf İbrahim Paşa'nın vefatından sonra evlâdına ve evlâdının evlâdına geçecek, nesli münkariz olduğunda ise vakıf gelirleri, zâviyede sakin fukaraya sarfedilecektir.

Pîr Hüseyin Bey Kalenderhâne Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, Musalla Mezarlığı yanında, Halkabegüş Türbesi civarında idi⁸⁰⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Turgudoğlu Emirşah zâde Pîr Hüseyin Bey tarafından, 832 H./1428 M. tarihli vakfiye suretine göre⁸⁰⁶, muhtemelen bu tarihte veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bâni Hüseyin Bey, bu zâviyeden başka Konya'da bir türbe⁸⁰⁷ ve dârü'l-huffâz⁸⁰⁸, Sarayönü ile Ilgın'da bir cami⁸⁰⁹, yine Konya'da mektep ve mescid yaptırmıştır⁸¹⁰.

⁸⁰⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 28.

⁸⁰¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 35.

⁸⁰² VGMAD. 585, s. 102, sıra: 100.

⁸⁰³ VGMAD. 581, s. 490, sıra: 467.

⁸⁰⁴ Cüzhanların tarif edici değil, mücevvid ve müzeyyin olmaları vakıf şartları arasındadır.

⁸⁰⁵ Oral, "Turgutoğulları", s. 39. Konyalı, zâviyeyi Konya Kalesi'nin Halkabegüş Kapısı dışında gösterir (**Konya**, s. 571,769).

⁸⁰⁶ Vakfiye sureti, KVBM. VKD. c. 4-6, s. 203'de kayıtlıdır.

⁸⁰⁷ TK. KKA. VTD. 564, s. 19; Oral, "Turgutoğulları", s. 32-33.

Kazıklı Tekke adıyla da bilinen Kalenderhâne Zâviyesi'nin son bâkiyesi, Ferid Paşa'nın Konya valiliği sırasında yıkılıp yok olmuştur⁸¹¹.

Vakfiyesi/Vakıfları: 832 H. tarihli vakfiye suretindeki kayıtlara göre⁸¹² vakıf Pîr Hüseyin Bey, kuzeyinde Mevlânâ Sırâceddin Türbesi⁸¹³, güneyinde Eşekçioğlu emlâkı ile sınırlı ve batısında yol bulunan araziye, Kalenderhâne Zâviyesi'ne vakfetmiştir.

Zâviyenin vakıflarına, tahrir kayıtlarında rastlanmamaktadır.

Görevlileri ve Vakıf Şartları: Vakfiyeye göre, vakfin tevliyeti sağ olduğu sürece Pîr Hüseyin Bey'de kalacaktır. Onun ölümünden sonra ise oğlu Emir Turgud'a ve O'nun evlâtlarına geçecektir⁸¹⁴. Vakfiye tanzim edildiği sırada, zâviye şeyhliğine de Kalenderiye taifesinin efendisi olan Şeyh Bedreddin Mahmud İbn Süleyman tayin edilmiştir. Vakıf şartlarına göre, vakfin gelirleri evvela zâviyenin tamirâtına, geri kalanı da mütevelliyeye ve sair ihtiyaçlara sarfedilecektir⁸¹⁵.

Sarı Yâkub Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, muhtemelen bugün kendi adıyla anılan mahallede Sarı Yâkub Camisi civarında idi⁸¹⁶.

Yaptıranı ve Tarihi: Karamanlıların tanınmış âlimlerinden olan Sarı Yâkub tarafından yaptırıldığı anlaşılan eserin, yapım tarihi belli değildir. Bununla birlikte, Çelebi Mehmed döneminin tanınmış ilim ve tasavvuf ehlinde olduğu bilinen, Sarı Yâkub'un⁸¹⁷ yaşadığı döneme göre, XV. yüzyılın ilk yarısı olarak tarihlendirmek mümkündür.

⁸⁰⁸ Bkz. II. Bölüm, s. 78 vd.

⁸⁰⁹ Oral, "Turgutoğulları", s. 41-43.

⁸¹⁰ Konyalı, **Konya**, s. 769.

⁸¹¹ Konyalı, **Konya**, s. 769.

⁸¹² KVBM. VKD. c. 4-6, s. 203; Oral, "Turgutoğulları", s. 39-40.

⁸¹³ Bilgi için bkz. Konyalı, **Konya**, s. 571.

⁸¹⁴ Aynı yer.

⁸¹⁵ Aynı yer.

⁸¹⁶ Adına, 1476 ve 1483 kayıtlarında rastlanılmayan zâviye, ancak 1500 ve 1530 tahrirlerinde geçmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 47; BOA. TD. 387, s. 41).

⁸¹⁷ Geniş bilgi için bkz. Mecdî, **Aynı eser**, s. 83-84; Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. V, s. 22; Mehmed Tahir, **Aynı eser**, c. I, s. 439.

Sarı Yakup: Karamanlı olan⁸¹⁸ Sarı Yâkub'un doğum tarihi belli değildir. Ancak O'nun, -1387 yılında Niğde'de doğduğu bilinen⁸¹⁹ medrese arkadaşı Kara Yâkub ile akran olduğu düşünülürse, aşağı-yukarı bu tarihlerde doğduğu kabul edilebilir.

Sarı Yâkub'un, ilk tahsili konusunda yeterli bilgi bulunmamakla birlikte, medrese tahsili döneminde, Karaman'da bulunduğu ve Molla Fenârî'den dersler aldığı bilinmektedir⁸²⁰. O, ders arkadaşı Kara Yâkub ile Molla Fenârî'nin en başarılı öğrencilerindendi. Tartışmalarda bu iki Yâkub'un, her zaman başı çektiğini⁸²¹ ve Molla Fenârî'nin de bizzat bu iki talebesi ile övündüğünü, Hoca Saadeddin nakletmektedir⁸²².

Müdükkik bir âlim olan⁸²³ Sarı Yâkub'u, Mehmed Tahir⁸²⁴ Çelebi Sultan Mehmed dönemi âlimleri arasında zikreder. Ölüm tarihi hakkında malûmat bulunmayan Sarı Yâkub'un kabri, Konya'da kendi adıyla bilinen câmi avlusundadır⁸²⁵. "Risâle-i Menâsik-ı Hac" adlı bir eseriyle⁸²⁶, bir de tefsiri bulunmaktadır⁸²⁷.

Vakıfları: Sarı Yâkub Zâviyesi'nin 1500 tarihindeki yıllık geliri 250 akçedir. Vakıfları; Konya'da dükkânlar, Câmii Şerafeddin Mahallesi'nde han, Mecdeddin yeri, Kuşgeren havalisinde bağ yeri, Konya'da Ahi Mülkü havalisinde yer, mezkûr zâviyenin yanında yer, Görden havalisinde bağ ve zâviye yanında başka bir yerden oluşmaktadır⁸²⁸.

1530 tarihinde, geliri 258 akçe olan müessesenin vakıfları da dükkânlar, hamam, bağ ve yerler şeklinde kaydedilmiştir⁸²⁹.

⁸¹⁸ Bkz. Mecdî, *Aynı eser*, s. 83; Mehmed Tahir, *Aynı eser*, c. I, s. 439.

⁸¹⁹ Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zünun*, c. II, İstanbul 1943, s. 103; Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s. 56.

⁸²⁰ Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s.22.

⁸²¹ Hoca Sadeddin, iki Yakub'un, tartışmalarda arı beyi gibi baş çektiklerini belirtir (Aynı yer).

⁸²² Aynı yer.

⁸²³ Mecdî, *Aynı eser*, s. 83; Uzunçarşılı, *Beylikler*, s. 220.

⁸²⁴ *Aynı eser*, c. I, s. 439.

⁸²⁵ Aynı yer.

⁸²⁶ Bkz. Mehmed Süreyya, *Aynı eser*, c. IV, s. 646; Mehmed Tahir, Aynı yer.

⁸²⁷ Mecdî, *Aynı eser*, s. 84, Mehmed Tahir, Aynı yer.

⁸²⁸ Bkz. TK. KKA. VTD. 565, s. 47.

⁸²⁹ BOA. TD. 387, s. 41.

Şâzbey Ağa (Şadi Bey) Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, Pinari Mahallesi'nde Akcâmi olarak bilinen mescidin yakınında idi⁸³⁰.

Yaptıranı ve Tarihi: Arşiv belgelerinde mescidle birlikte zikredilen⁸³¹ zâviyenin, 828 H./1424 M. tarihli vakfiyesine⁸³² göre, Şâzbey Ağa⁸³³ tarafından, söz konusu tarihte veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Zâviyenin bânisi Şâzbey Ağa, Karamanoğlu II. Mehmed Bey'in azatlı kölelerinden olup aynı zamanda bir emir idi⁸³⁴. Mehmed Bey'in, Seydi Yunus Zâviyesi için tanzim ettirdiği 824 H./1421 M. tarihli vakfiyesinde⁸³⁵, adı şahitler arasında zikredilen Şâzbey Ağa'nın, zâviye ve mescidinin yanında bir de hamamı bulunuyordu⁸³⁶.

Vakfiyesi/Vakıfları: Vakfiyeye göre, Şâzbey Ağa Konya'da Fahreddin Sahib'e mensup dârü'l-hadis civarında yaptırdığı zâviye⁸³⁷ için, bir takım vakıflar tahsis etmiştir. Vakfiyede bu vakıflar şöyle zikredilmektedir⁸³⁸:

Konya'da, Sahibiye musluğu yanında ve zâviye yakınındaki Şâzbey hamamı diye meşhur erkekler ve kadınlar hamamının, ayrı ayrı üçte birer hissesi ve bu hamamlara bitişik beş bâb dükkân, Sudiremi⁸³⁹ Vilâyeti'ndeki Başara Köyü⁸⁴⁰ gelirlerinin 12 sehminden 5 sehmi, Konya dışında Seydi köprü yakınındaki İrmek Köyü gelirinin 12 sehminden 2 sehmi, Konya dışında Gevele Kalesi havlusunda Şeyh Yedigâroğlu Bağlı olarak bilinen bağın binaları ile birlikte tamamı, bu bağın yakınında başka bir bağın yarısı, Konya dışında Sahtiyanboduk havlusunda ziraata elverişli bir kıt'a yerin yarısı.

⁸³⁰ Konyalı, **Konya**, s. 536; Küçükdağ, **Aynı tez**, s. 66.

⁸³¹ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 19; İB. AK. VTD, MC. 0.116/1, s. 25; TK. KKA. VTD. 565, s. 31; BOA. TD. 387, s. 34.

⁸³² VGMAD. 601, s. 186, sıra: 245; Türkçe kaydı: 1767, s. 87-91.

⁸³³ Vakfiyede Şâzbey Ağa bin Abdullah el Atik olarak zikredilen vâkıfın adı, tahrir kayıtlarında Şâdi Bey olarak kaydedilmektedir.

⁸³⁴ Konyalı, **Konya**, s. 539.

⁸³⁵ Vakfiye için bkz. Seydi Yunus Zâviyesi bahsi.

⁸³⁶ Şâzbey Hamamı hakkında bilgi için bkz. Konyalı, **Konya**, s. 537, 1066.

⁸³⁷ Şâzbey Ağa'nın yaptırmış olduğu bu zâviye, vakfiyede menzil olarak vasıflandırılmakta ve bir sofa, arsa, bir takım odaları, bir matbah, bir odunluğu ve kendisine bitişik bir havluyu ihtiva ettiği kaydedilmektedir.

⁸³⁸ VGMAD. 601, s. 186, sıra: 245; Türkçe kaydı: 1767, s. 87-89.

⁸³⁹ Şimdiki adı Sille olup, Konya'nın merkez kasabasıdır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 5).

Şazbey Ağa Zâviye ve Mescidi'nin 1476 tahririndeki vakıfları şöyle kaydedilmektedir⁸⁴¹: Sudiremi'ne bağlı Salahaddin⁸⁴², Bulamas⁸⁴³ ve Başara⁸⁴⁴ köyleri, Konya Sahrası'nda Ermek'e bağlı Develüoyüğü mezraası, zâviye yanındaki Şâzbey hamamından hisse, Şeyh Yadigâr bağı, Kütöğlü bağı, kasap dükkânının yarı hissesi, fırın, Hızır mescid civarında 4 dönüm Sahtiyân bağı ve Boduk yeri.

1483 tarihinde, geliri 7028 akçe olan Şazbey Ağa Zâviye ve Mescidi için, bazı ilâve vakıflar tahsis edilmiştir. Bunlar; 1 kıt'a Beşici bağı ile mescid civarında 3 bâb hânedan oluşmaktadır. Kayıtlarda 1476 tarihindeki farklı olarak, Şâzbey hamamından ayrılan hissenin 12 sehinden 5 sehm olduğu ifade edilmiş ayrıca kasap dükkânının adı "dükân-ı Mukbil" olarak zikredilmiştir⁸⁴⁵.

1500 tarihinde aynı vakıflara sahip müessesenin yıllık geliri, 9970 akçeye yükselmiştir⁸⁴⁶. 1530 tarihinde vakıflarında kısmen azalma olmuştur. Daha önceki kayıtlarda yer alan fırın ve kasap dükkânı gibi vakıflara, bu tahrirde yer verilmezken, bağat da 2 kıt'a olarak kaydedilmiştir. Müessesenin bu tarihteki geliri 7823 akçedir⁸⁴⁷.

Görevlileri: Şâzbey Ağa Zâviye ve Mescidi'nin 828 H. tarihindeki mütevellisi, Şâzbey Ağa'nın kendisidir. Vakfiyedeki şartlara göre, Şâzbey Ağa'nın ölümünden sonra tevliyet görevi, oğluna, oğullarının oğullarına, bunlardan kimse kalmazsa en salih olan azatlı kölesinin oğullarına ve oğullarının oğullarına geçecek, onlardan da kimse bulunmazsa, Konya kadısının tayin edeceği uygun birisi müteveli olacaktır⁸⁴⁸.

Şâzbey Ağa'nın müteveli tayini hakkındaki şartı, 1476 tahrir kayıtlarında da yer almıştır⁸⁴⁹. Bu tarihte zâviyenin mütevellisi Ahi Ali oğlu, şeyhi de Mevlânâ

⁸⁴⁰ Hâlen, Başarakavak adıyla Konya merkez Selçuklu İlçesi'ne bağlı bir kasabadır (Bkz. *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 5).

⁸⁴¹ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 19.

⁸⁴² Köy hâlen aynı adla Konya'nın merkez Selçuklu İlçesi'ne bağlıdır (*İdari Bölünüş*, "Konya", s. 5).

⁸⁴³ Köyün adı, zamanla Dilekçi olarak değişmiştir (*Mülki İdare*, s. 566).

⁸⁴⁴ Şimdiki, merkez Selçuklu İlçesi'ne bağlı Başarakavak Kasabası olmalıdır (Bkz. *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 5).

⁸⁴⁵ İB. AK. VTD. MC. 116/1, s. 25.

⁸⁴⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 31.

⁸⁴⁷ BOA. TD. 387, s. 34.

⁸⁴⁸ Bkz. Aynı yer; Konyalı, *Konya*, s. 537. Vakfiye kayıtlarından, ayrıca zâviyeye bir şeyh, ferraş ve bevâb tayin edildiği de anlaşılmaktadır.

⁸⁴⁹ Burada, vâkıfın hayatta olduğu sürece tevliyet görevini yürüteceği, sonra azatlı kölelerinden en ziyade salih olanının müteveli olacağı şartından bahsedilmektedir (TK. KKA. VTD. 564, s. 19).

Ubeyd idi. Müessesenin tevliyet görevini 1483 ve 1500 tarihlerinde, Şâzbey Ağa'nın azatlılarından Yusuf bin Abdullah, şeyhlik ve imamet görevini de "hüküm-i hâkân" ile Mevlânâ Abdullah Halife yürütmektedir⁸⁵⁰.

Gelirlerin Sarfı: Şâzbey Ağa vakfiyesinde vakıf gelirlerinin sarfi hakkında da kayıtlar yer almaktadır. Buna göre, gelirler evvela zâviyenin tamirine ve imarına sarfedilecek, geri kalan gelirden zâviyenin hademesine her ay 30 dirhem verilecek, bundan artanının altıda biri müteveliye tahsis edilecek, ayrıca yine geri kalan gelir de zâviyeye gelip-giden fukaraya ve mesâkinin salih olanlarına adil bir şekilde sarfedilecektir⁸⁵¹.

Şâzbey Ağa Zâviye ve Mescidi'ndeki görevliler için ayrılan ücretler tahrir kayıtlarında da belirtilmiştir. Buna göre, müteveli için ayrılan hisse, 1476, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde altıda birdir. 1476 tahririnde zikredilmeyen meşihâtlık görevi için, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde ayrılan ücret günde 1 akçedir. İmamet görevi için ise hamamdan yarı hisse ayrılmıştır. Geri kalan gelir de zâviyedeki salih fukaraya tahsis edilmiştir⁸⁵².

Şemsi Tebrizî Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, Şemsi Tebrizî Mahallesi'nde idi⁸⁵³.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, kimin tarafından ve ne zaman yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. 1483 tahrir kayıtlarında⁸⁵⁴; -vakfiyesine göre- zâviye mütevelliliğinin, Mevlânâ Celâleddin evlâdından Ârif Çelebi'ye⁸⁵⁵ ve evlâdının evlâdına şart kılındığı ifade edilmektedir. Bu kayda göre, zâviyenin Karamanlı döneminde yaşadığı bilinen Ulu Ârif Çelebi zamanında, yani XIII. yüzyıl sonlarında veya XIV. yüzyıl başlarında yaptırılmış olması mümkün görünmektedir.

⁸⁵⁰ İB. AK. VTD. MC. 116/1, s. 25; TK. KKA. VTD. 565, s. 31.

⁸⁵¹ Aynı yer; Konyalı, **Konya**, s. 537.

⁸⁵² Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 19; İB. AK. VTD. MC. 116/1, s. 25; TK. KKA. VTD. 565, s. 31; BOA. TD. 387, s. 34.

⁸⁵³ Konyalı, mahallenin eski adının Biremuni, bir başka adıyla Karatayı Mahallesi olduğunu ifade etmektedir (Bkz. **Konya**, s. 935, 944).

⁸⁵⁴ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 28.

⁸⁵⁵ Ulu Ârif Çelebi hakkında bilgi için bkz. Eflâkî, **Aynı eser**, c. II, s. 168; Ferîdun bin Ahmed-i Sipahsâlâr, **Mevlânâ ve Etrafundakiler (Risâle)**, (Çev: T. Yazıcı) İstanbul 1977, s. 148; Tahsin Yazıcı, "Ulu Ârif Çelebi", **İA**, c. III, İstanbul 1991, s. 363.

Bir Mevlevî zâviyesi olan müessesese⁸⁵⁶, zamanla ortadan kalkmıştır. Ancak aynı yerde yaptırılmış olan türbe ve mescid, günümüze kadar gelebilmiştir⁸⁵⁷.

Vakfyesi/Vakıfları: Şemsi Tebrizî Zâviyesi'ne ait vakfiye günümüze ulaşamamıştır. Ancak Abdürrezzak oğlu Emir İshak Bey'in⁸⁵⁸, 915 H./1509 M. tarihinde bir vakfiye tanzim ettirerek Şemsi Tebrizî mamuresi için bazı vakıflar tahsis ettiği bilinmektedir⁸⁵⁹. Bu vakıflar; Niğde'ye bağlı Tikenli Köyü, bu köyde Marmara, Salur ve Karaağıl çiftlikleri, Ağın Köyü, Konya'ya bağlı Çeltik⁸⁶⁰ Köyü, Lârende'de Kuşdoğan çiftliğinden oluşmaktadır.

Zâviyenin adına 1476 tahrir kayıtlarında rastlanmamaktadır. 1483, 1500 ve 1530 tahrirlerinde ise müessesenin tevliyeti ve tasarrufundan bahsedilirken, vakıflarına yer verilmemiştir⁸⁶¹.

Görevlileri: Şemsi Tebrizî Zâviyesi'nin -vakfyesi tanzim edildiği sırada- ilk mütevellisinin Mevlânâ'nın torunu Ulu Ârif Çelebi olduğu anlaşılmaktadır⁸⁶². Müessesenin 1483 ve 1500 tarihlerindeki mütevellisi ise Ulu Ârif Çelebi evlâdından Ahi Ali oğlu Mehmed Çelebi'dir⁸⁶³. 1530 tarihinde de Ârif Çelebi evlâdında olan tevliyet görevi için, herhangi bir isim zikredilmemiştir⁸⁶⁴.

Şeyh Resul Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya'ya bağlı Pınarbaşı Köyü'nde idi⁸⁶⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: 1476 tahririnde 810H./1407 M. tarihli vakfyesinin görüldüğü kaydedilen⁸⁶⁶ eserin, Şeyh Resul tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Vakıfları: Zâviyenin, 1476 tarihindeki geliri sadece bir yerden ibarettir⁸⁶⁷. 1483'te 600⁸⁶⁸, 1500'de 800⁸⁶⁹, 1530 tarihinde de⁸⁷⁰ 1050 akçelik yıllık gelire sahip

⁸⁵⁶ Bkz. Gölpınarlı, *Mevlevîlik*, s. 330.

⁸⁵⁷ Türbe ve mescid hakkında bilgi için bkz. Önder, *Konya*, s. 382-385.

⁸⁵⁸ İshak Bey, Şemsi Tebrizî mamuresi için yeni ilâve binalar da yaptırmıştır (Bkz. Konyalı, *Konya*, s. 938).

⁸⁵⁹ Konyalı, *Konya*, s. 937-938.

⁸⁶⁰ Çeltik, hâlen Konya'ya bağlı bir ilçenin adıdır (Bkz. *İdari Bölünüş*, "Konya", s. 3).

⁸⁶¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 28; BOA. TD. 387, s. 36.

⁸⁶² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 28.

⁸⁶³ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 28; TK. KKA. VTD. 565, s. 35; Ayrıca bkz. Muallim Cevdet, *Aynı eser*, s. 220.

⁸⁶⁴ BOA. TD. 387, s. 36.

⁸⁶⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 23; TK. KKA. VTD. 565, s. 38; BOA. TD. 387, s. 36.

⁸⁶⁶ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 23.

⁸⁶⁷ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 23.

olan müessesenin evkâfi, söz konusu tahrirlerde; 1 kıt'a bağ ve Pınarbaşı mezraası şeklinde kaydedilmiştir.

Şeyh Sadri Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi⁸⁷¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Karamanlı döneminin tanınmış hekimlerinden Şeyh Sadr el Zeki el-Konevî⁸⁷² adına⁸⁷³, 831 H./1427 M. tarihinde veya bundan kısa bir süre önce yaptırılmıştır⁸⁷⁴. Kimin tarafından yaptırıldığına dair herhangi bir kayıt bulunmayan eser, günümüze ulaşamamıştır.

Sadr el-Zeki El-Konevî: Sadr lâkabıyla tanınan Zeki oğlu Ebu Bekir'in, doğum tarihi bilinmemektedir⁸⁷⁵. El-Konevî nisbetine bakılırsa, O'nun Konya'da doğmuş olabileceği akla gelmektedir. İlk tahsilini muhtemelen Konya'da tamamlayan Ebu Bekir'in, medrese tahsilini de yine burada gördüğü ve dönemin âlimlerinden, özellikle Arapça ve Farsça ağırlıklı dersler aldığı anlaşılmaktadır⁸⁷⁶. Sultan II. İzzeddin Keykâvus döneminin münşirlerinden Emir Bedreddin Yahya⁸⁷⁷ gibi diğer bazı âlimlerden Arapça ve Farsça inşâ sanatının inceliklerini öğrenen⁸⁷⁸ Şeyh Sadri, kitâbet ve teressül sahasında da kendisini yetiştirmiştir⁸⁷⁹.

Şeyh Sadri, inşâ sanatının yanında şiirle de uğraşmış, "Sadr" mahlası ile Arapça ve Farsça şiirler kaleme almıştır. O'nun bu lâkabından başka Mütetabbib ünvanını da kullandığı bilinmekte, dolayısıyla tıp öğrenimi gördüğü veya bu ilimle

⁸⁶⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 30.

⁸⁶⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 38.

⁸⁷⁰ BOA. TD. 387, s. 36.

⁸⁷¹ 1584 tahririnde, zâviyenin Mevlânâ Celâleddin Türbesi'nin yanında olduğu kaydedilmiştir (Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 16).

⁸⁷² Bkz. Abu Bakr İbn al-Zaki, *Revzat al-Kuttâb va Hadikat al-Albâb* (Yay: A. Sevim), Ankara 1972, s. 1-9.

⁸⁷³ TK. KKA. VTD. 564, s. 20.

⁸⁷⁴ 1584 tahririnde, zâviyenin vakfiye tarihi, 831 H. olarak kaydedilmiştir (Bkz. TK. KKA. VTD. 584, s. 16).

⁸⁷⁵ Bkz. Abu Bakr İbn al-Zaki, *Aynı eser*, s. 2.

⁸⁷⁶ Aynı yer.

⁸⁷⁷ İbn Bîbî'de (*Aynı eser*, c. II, s. 103), bu zâtın, II. Keykâvus döneminde, Bedreddin Tercüman adıyla memleketin ileri gelenlerinden olduğu kaydedilirken, Eflâkî'de de (*Aynı eser*, c. I, s. 128-262), "Melikü'l-udebâ" lâkabıyla bahsedilmektedir.

⁸⁷⁸ Bkz. Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar*, (2. baskı), Ankara 1988, s. 148-149; Köprülü, *Yerli Kaynaklar*, s. 416.

⁸⁷⁹ Abu Bakr İbn al-Zaki, *Aynı eser*, s. 3.

ilgilendiği tahmin edilmektedir⁸⁸⁰. Ancak kendisinin tıpla ilgilenmesine rağmen tabiplik yapıp-yapmadığı kesin olarak bilinmemektedir.

Konya çevresinde zamanla inşâ sahasında kendisini kabul ettiren, hatta kitâbet ve teressül sahasında istidatlı gençlerin yetişmesinde gayret göstermiş olan⁸⁸¹ Şeyh Sadri'nin hangi tarihte öldüğü belli değildir⁸⁸². Ali Sevim, Keşfü'z-zünun'da kaydedilen⁸⁸³ 744 H./1391-92 M. tarihinin doğru olamayacağını, bunun 694 H. şeklinde kabul edilmesi halinde, meselenin daha gerçekçi bir vaziyet alacağını belirtmektedir⁸⁸⁴.

Konya'da öldüğü anlaşılan Ebu Bekir'in, medfun bulunduğu türbe hakkında da farklı görüşler bulunmaktadır. Mesud Koman⁸⁸⁵, Konya'da Sadırlar⁸⁸⁶ Mahallesi'ndeki mezarlıkta bulunan Sadır Sultan Türbesi'nin, Ebu Bekir'e ait olduğunu ilk defa ortaya atarken, Konyalı da⁸⁸⁷ türbenin O'na ait olduğunu ve türbenin yanında 831 H./1427 M. tarihinde bir de zâviye yaptırıldığını ileri sürmektedir. Mehmed Önder'e göre⁸⁸⁸ türbe, zâviyesi ile birlikte yıkılmış ve yerine bugünkü kerpiç bina yapılmıştır. Söz konusu türbe ve zâviyenin Ebu Bekir'e aidiyeti konusuna oldukça ihtiyatlı yaklaşan Sevim, bu eserlere ait herhangi bir kitâbenin hâlen tespit edilemediğini, dolayısıyla da meselenin belirsizliğini koruduğunu kaydetmektedir⁸⁸⁹.

Sadr El Zeki'nin, Farsça olarak Ramazan 677 sonlarında (Şubat 1279 başları) tamamlanan⁸⁹⁰, Ravzatü'l-Küttâb ve Hadîkatü'l-Elbâb adlı eseri, muhtelif konularda dönemin bazı devlet adamları ile müellifin yakınlarına gönderilen 58 özel mektup ile 26 varaka varan zeyl kısmından oluşmaktadır⁸⁹¹.

⁸⁸⁰ Abu Bakr İbn al-Zaki, Aynı yer; Konyalı, Aynı yer.

⁸⁸¹ Abu Bakr İbn al-Zaki, Aynı eser, s. 4.

⁸⁸² Konyalı, Konya, s. 717-718.

⁸⁸³ Kâtip Çelebi, Keşfü'z-zünun, c. I, (II. Baskı), İstanbul 1971, s. 392.

⁸⁸⁴ Abu Bakr İbn al-Zaki, Aynı eser, s. 7-8. Ferudun Nafiz Uzluk da Şeyh Sadri'nin ölüm tarihinin 694 H. olduğu fikrindedir (Bkz. "Anadolu Selçuklu Hekimlerinden Zeki oğlu Ebubekir Sadr-ı Kunevi", Ankara Tıp Fakültesi Mecmuası, c. I, S. 3, (Ayrı basım), 1947, s. 96).

⁸⁸⁵ Bkz. "Şeyh Sadreddin Konevi Mescidi ve Şeyh Cüneyt", KD, Konya 1940, S. 31, s. 1632, not:1).

⁸⁸⁶ Hâlen, Sedirler olarak adlandırılmaktadır.

⁸⁸⁷ Konya, s. 716-717.

⁸⁸⁸ Bkz. Konya, s. 179-180.

⁸⁸⁹ Abu Bakr İbn al-Zaki, Aynı eser, s. 11.

⁸⁹⁰ Ahmet Ateş "H.VI-VII. Asırlarda Anadolu'da Farsça Eserler", Türkiyat Mecmuası, VII-VIII, s. 122; Köprülü, Yerli Kaynaklar, s. 416.

⁸⁹¹ Abu Bakr İbn al-Zaki, Aynı eser, s. VIII; Uzluk, "Sadr-ı Kunevi", s. 92-93.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tahririnde, zâviyenin 831 H. tarihli bir vakfiyesinden bahsedilmektedir⁸⁹². Yine aynı yerde, Sultan I. Murad'ın kızı, Sultan Hâtun'un, Seyh Sadri Zâviyesi'ne, Bityemez Nahiyesi'nde bir yer vakfettiği de kaydedilmektedir⁸⁹³. Müessesenin geliri, 1476 tarihinde⁸⁹⁴ üç çiftlik miktarı yerlerden ibarettir. Bu durum diğer tahrirlerde de değişmezken, yıllık gelir 1483'te 250⁸⁹⁵, 1500'de 1906⁸⁹⁶, 1530'da ise⁸⁹⁷ 942 akçe olarak kaydedilmiştir.

Kayıtlarda “zâviyedeki sakinlerin ellerinde; öşürlerine, koyunlarına ve bağları öşrüne kimsenin dahl ve ta'arruz etmemesi için, ayrıca avâriz-ı divâniyye ve tekâlif-i örfiyyeden mu'af ve müzellem olduklarına dair” Karamanoğlu İbrahim Bey'den mektup, pâdişâh-ı âlem-penâhtan mukarrernâme bulunduğu da ifade edilmektedir⁸⁹⁸.

Görevlileri: Şeyh Sadri Zâviyesi, 1483 ve 1500 tarihlerinde Şeyh Sadri evlâdı tasarrufundadır. 1483 tarihinde zâviyede Şeyh Sadri oğlu Sadri, biraderleri Ali ve Bedir ile Bedir'in oğlu Abdül oturmakta, ayrıca Yâkup Fakih İmamlık, Derviş Sinan da hizmetkârlık görevini yürütmektedir. Yâkup Fakih ve Derviş Sinan, aynı görevleri 1500 tarihinde de yürütmektedir. Bu tarihte zâviyede diğer oturanlar ise Şeyh Sadri evladından Sadri, Ali, Oğuzarı, Gökerarı(?), Şeyh Bedir oğlu Abdül ve Abdülkerim'dir⁸⁹⁹.

Şeyh Vefâ Hanikâhı (Konya)

Yeri: Cami ile birlikte yaptırılan hanikâh, Konya'nın merkez Meram İlçesi'nde, Turud⁹⁰⁰ Türbesi yakınında ve Köyceğiz'in altında idi⁹⁰¹.

Yaptıranı ve Tarihi: Şeyh Vefâ Cami ve Hanikâh'ı, muhtemelen asıl adı Muslihiddin Mustafa İbn Vefâ olan ve daha çok Şeyh Vefâ şöhretiyle tanınan zât

⁸⁹² Söz konusu vakfiye günümüze ulaşmamıştır.

⁸⁹³ TK. KKA. VTD. 584, s. 16.

⁸⁹⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 20.

⁸⁹⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 27.

⁸⁹⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 33.

⁸⁹⁷ BOA. TD. 387, s. 35.

⁸⁹⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 27; TK. KKA. VTD. 565, s. 33; BOA. TD. 387, s. 35.

⁸⁹⁹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 27; TK. KKA. VTD. 565, s. 33.

⁹⁰⁰ 864 H./1459 M. tarihli vakfiyede, eserlerin yeri; “...Konya'da Meram karşısında Turud nâm mahalde...” şeklinde tarif edilmektedir (Bkz. VGMAD. 596, s. 201, sıra: 177; Türkçe kaydı: 1768, s. 424-431).

⁹⁰¹ Bkz. Konyalı, **Konya**, s. 552.

tarafından yaptırılmıştır. 864 H./1459 M. tarihli vakfiyeye⁹⁰² göre, mamurenin zikredilen tarihte veya bundan kısa süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Cami ve hanikâh zamanla yıkılıp ortadan kalkmıştır. Ayakta olan saç örtülü mâbed ise yakın zamanda yaptırılmıştır.

Vefâ-i Konevî: Asıl adı Muslihiddin Mustafa İbn Vefâ olan⁹⁰³ Şeyh Vefâ, Konya'da doğmuştur⁹⁰⁴. Doğum tarihi bilinmemektedir. Öğrenimini Konya'da tamamladığı anlaşılmaktadır⁹⁰⁵.

Vefâ-i Konevî, tasavvufa ilk defa Edirne'de Debbağlar Camisi İmamu Muslihiddin Halife vasıtasıyla girmiş⁹⁰⁶, O'nun tavsiyesi ile Şeyh Abdüllatif el-Makdesî'ye intisab ederek, bu şeyhin en seçkin halifelerinden biri olmuştur⁹⁰⁷.

Şeyh Vefâ'nın bir ara hacca gittiği, ancak bu yolculuğu sırasında Franklar tarafından esir alınarak Rodos'a götürüldüğü ve O'nu buradaki esaretten fidye vermek suretiyle, Karamanoğlu İbrahim Bey'in kurtardığı tarihi metinlerde zikredilmektedir⁹⁰⁸.

Şeyh Vefâ'nın, muhtemelen bu hac seyhâti sonrasında İstanbul'a yerleştiği anlaşılmaktadır⁹⁰⁹. Zeyniyye tarikatı halifelerinden olan⁹¹⁰ Şeyh Vefâ, dönemin bir takım siyâsî gelişmelerinden kendini kurtaramamış, şehzâde Cem ile Bayezid arasındaki taht mücadelesinde Cem'in tarafını tutmuştur⁹¹¹.

İstanbul'daki ikâmeti sırasında, dönemin padişahları ile görüşmekten uzak duran⁹¹² Şeyh Vefâ'nın, Sultan Bayezid'in kızının nikahını kıymaktan kaçındığı ve bu görevi bir başkasına havâle ettiği bilinmektedir⁹¹³. Kendisi, 896 H./1490 M.

⁹⁰² Bu vakfiyeden başka, mamureye ait; 875 H./1470 M., 879 H./1474 M. ve 885 H./1480 M. tarihli vakfiyeler de bulunmaktadır (Bkz. VGMAD. 596, s. 202-209).

⁹⁰³ Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. V, s. 187; Mehmed Tahir, Aynı eser, c. I, s. 216.

⁹⁰⁴ Mehmed Süreyya, Aynı eser, c. IV, s. 491; Abdülkadir Erdoğan, Şeyh Vefâ Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1941, s. 7.

⁹⁰⁵ Bkz. Erdoğan, Aynı eser, s. 11.

⁹⁰⁶ Hoca Sadeddin, Aynı yer.

⁹⁰⁷ Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. V, s.187-188; Mehmed Tahir, Aynı yer.

⁹⁰⁸ Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. V, s. 189.

⁹⁰⁹ Erdoğan, Aynı eser, s. 12.

⁹¹⁰ Mecdî, Aynı eser, s.302; Mehmed Tahir, Aynı yer; Konyalı, Konya, s. 555.

⁹¹¹ Mecdî, Aynı eser, s. 285; Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. V, s. 207-208.

⁹¹² Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. V, s. 189; Mehmed Süreyya, Aynı eser, c. IV, s. 491; Erdoğan, Aynı eser, s. 12-13.

⁹¹³ Hoca Sadeddin, Aynı eser, c. V, s. 190.

yılında İstanbul'da vefat ettiğinde, cenazesine Sultan Bayezid de katılmıştır⁹¹⁴.

Arapça, Farsça ve Türkçe gibi dillerde seçkin şiirler yazdığı anlaşılan⁹¹⁵ Şeyh Vefâ'nın, ilm-i nücüm, Kazmografya, Hey'et ve Musikîye de vâkıf olduğu ve Ruznâme adlı eseri ile Hâşiye-i Tecrid'e yazdığı bir Hâşiye'sinin bulunduğu bilinmektedir⁹¹⁶.

Vefâ-i Konevî'nin türbesi, hâlen kendi adıyla anılan semtte bulunmaktadır⁹¹⁷. Konyalı, vaktiyle burada cami, medrese, imaret, türbe, hamam ve çeşmeden müteşekkil bir mamurenin (külliye) olduğunu ve zamanla türbe dışında, bu eserlerin yıkılıp yok olduğunu ifade eder⁹¹⁸.

Vakfiyeleri/Vakıfları: Şeyh Vefâ Mamuresi'ne ait, 864 H./1459 M. tarihinde tanzim edilmiş ve Şeyh Muslihiddin Ebul Vefâ, Bacı Hâtun, Mâhi Hâtun, Mahmud Çelebi kızı Hâtun Paşa, Ebu Yezid oğlu Abdullah, Uhli Hâtun, Şemseddin Ahmed, Bedreddin Mahmud ve Hacı Mahmud oğlu Halil'e ait müşterek vakfiyede, söz konusu mamureye birtakım gelirlerin vakfedildiği kaydedilmektedir⁹¹⁹. Vakfiyeye göre; mamure için Bacı Hâtun⁹²⁰, içinde iki sofa, bir oda, ona yakın bir zulle⁹²¹ ve müstemil imaret bulunan bir bağı, ayrıca yine içinde sofa, geniş bir arsa, bekleme yeri, mahsen, iki kışlık oda, başka kışlık odalar, iki avlu, iki hücre, başka bir avlu, imarettten uzak başka bir oda bulunan Kınai bağını ve Konya dışında Emir Aşikân⁹²² yolu diye meşhur havalideki birbirine bitişik iki kıt'a yerin dörtte birinin tamamını;

Şemseddin Ahmed'in kız kardeşi Mâhi Hâtun, Konya dışındaki bir bağ, mustah ve imaretin 96 sehminden 19 sehm hissesinin tamamını;

Mehmed Çelebi kızı Hâtun Paşa, içinde bir sofa, bir arsa, bir kışlık oda ve müstemil imaret bulunan bağın⁹²³ tamamını;

⁹¹⁴ Mehmed Süreyya, *Aynı eser*, c. IV, s. 491.

⁹¹⁵ Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s. 189; Mehmed Tahir, *Aynı yer*.

⁹¹⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, s. 665, dipnot: 1); Mehmed Tahir, *Aynı yer*. Şeyh Vefâ'nın Hâşiye-i Tecrid adlı esere yazdığı Hâşiye, Hoca Sadeddin tarafından da bizzat incelenmiştir (Bkz. *Aynı yer*).

⁹¹⁷ Mehmed Tahir, *Aynı yer*.

⁹¹⁸ **Konya**, s. 554. Bazı eserlerde, Şeyh Vefâ Zâviyesi'nden de bahsedilmektedir (Meselâ bkz. Koca Hüseyin Bosnalı, *Beda'i ul-veka'i*, c. II, Moskova 1961, s. 411a).

⁹¹⁹ Bkz. VGMAD. 596, s. 201, sıra: 177; Türkçe kaydı: 1768, s. 424-431.

⁹²⁰ Vakfiyedeki kayıtlara göre, Bacı Hâtun, Şeyh Vefâ'nın ana baba bir kardeşidir.

⁹²¹ Zulle burada gölgelik anlamında kullanılmıştır.

⁹²² Aşikân, halen Aşkan adıyla Konya'nın semtlerinden biridir.

⁹²³ Söz konusu bağ, aynı zamanda Kınai bağının bir parçasıdır.

Abdullah bin Ebu Yezid bin Bahadır, Kınai bağının yanında yer alan ve içinde birinin üzerinde gölgelik ve yanında, üstünde bina bulunan bir ahır, iki oda ve müştemil imaret bulunan bağın tamamını;

Yâkub bin Mahmud⁹²⁴ kızı Uhli Hâtun, Konya dışında Turud adıyla bilinen mahaldeki bir oda ile müştemil imaret ve bahçenin tamamını;

Şemseddin Ahmed bin Mahmud, Konya hâricinde Ense Turud havalisindeki üç bölgeyi, bahçeyi, mistahı iki oda ve bahçeye bitişik bina ile birlikte bağın tamamını;

Bedreddin Mahmud, şehirde İğneciler Çarşısı'ndaki dükkân binasının tamamını;

Halil bin Hacı Mahmud bin Halil ise Konya dışındaki Değirmenler Deresi'nde bulunan iki odayı, bir bina ve bağın dörtte birinin tamamını vakfetmektedir⁹²⁵.

Şeyh İbn Vefâ Mescidi mesâlihine, Mahmud oğlu Şemseddin Ahmed bin Mahmud, 875 H./1470 M. tarihinde bazı vakıflar daha bağışlamıştır. 875 tarihli vakfiyeye göre⁹²⁶ bu vakıflar; Turud yakınındaki bağın tamamı ve ona bitişik imarettten oluşmaktadır.

İbn Vefâ namıyla bilinen Hacı Muslihiddin de sonradan vakfa bazı gelirler tahsis etmiştir. 879 H./1474 M. tarihinde tanzim ettirdiği vakfiyeye göre⁹²⁷, vâkıf İbn Vefâ, Kınai nâmıyla meşhur bağın tamamını vakfetmiştir.

İbn Vefâ vakfına, bundan sonra da çeşitli amaçlarla gelirler tahsis edildiği görülmektedir. Nitekim 885 H./1480 M. tarihli bir vakfiyeye göre⁹²⁸, Cihan Hâtun adında bir kadının, Şeyh Vefâ Camisi'nde her Cuma günü iki cüz okunması için, Ilgın'ın haricinde, doğu yönünde bulunan Bakasarular Köyü hasılâtının 12 sehminden 6 sehmini ayrıca Saideli'ndeki Kâfir değirmeninin yarısını vakfeylemiştir. Yine Bakasarular Köyü hasılâtının mütebâki sehimleri ile adı geçen değirmenin diğer yarısı da Sultan Bayezid tarafından, Şeyh Vefâ Camisi'ne vakf olunmuştur.

⁹²⁴ Bu zât, Okçuoğlu nâmıyla da meşhurdur.

⁹²⁵ VGMAD. 596, s. 201, sıra: 177; Türkçe kaydı: 1768, s. 424-431.

⁹²⁶ VGMAD. 596, s. 208, sıra: 179; Türkçe kaydı: 1768, s. 435.

⁹²⁷ VGMAD. 596, s. 207, sıra: 178; Türkçe kaydı: 1768, s. 432-434.

⁹²⁸ VGMAD. 596, s. 208, sıra: 180; VGMAD. 608, s. 336, sıra: 281; Türkçe kaydı: 1768, s. 436-437.

1476 tahririnde Şeyh İbn Vefâ Cami ve Hanikâh'ının vakıfları şöyle kaydedilmektedir⁹²⁹:

Meram'da Şeyh Vefâ bağı, şeyhin hemşiresinin bağı, Hâtun bağı, Karındaş Mehmed'in bağı, Fakireoğlu'nun bağı, Şemseddin Halife bağı, Değirmenci bağı, Halil'in bağı, Şirin'in bağı⁹³⁰, Balcıoğlu bahçesi, şeyhin bağına bitişik 3 bâb dükkân, şehirdeki ve Ilgın'daki çiftliklerde yer ve koyunlar⁹³¹.

1483 tahrir kayıtlarına göre, Şeyh Vefâ Cami ve Hanikâh'ına bazı vakıflar ilâve edilmiştir⁹³². Bu vakıflar, Yakasalur mezraası⁹³³, Saidili'nde Kâfir değirmeninin yarı hissesi, Mesture bağı ile Cihan Hâtun adında bir kadının tahsis ettiği⁹³⁴ vakıflardan oluşmaktadır.

Cami ve hanikâhın geliri, 1500 tarihinde yıllık 3212 akçedir. Vakıfları, - Meram'da Turud hamamı gelirlerinin ilâvesi dışında- değişmemiştir⁹³⁵.

1530 tahririne göre, yıllık geliri 2246 akçe olan müessesenin vakıfları da Kâfir değirmeninin yarı hissesi, 11 kıt'a bağ, Meram'da Turud hamamı, 3 bâb dükkân, Konya dışında 5 kıt'a yer ve ağnâmdan oluşmaktadır⁹³⁶.

Vakıf Görevlileri

Mütevelli: 864 H./1459 M. tarihli vakfiyeye göre, vakfin mütevellisi bu tarihte Şemseddin Ahmed bin Mahmud bin Mesud'dur. Tevliyet için ayrılan hisse hasılâtın onda biridir⁹³⁷. Bu görevi, 879 H./1474 M. yılına kadar sürdüren⁹³⁸ Şemseddin Ahmed, bu tarihte, görevinden vâkif İbn Vefâ tarafından azledilmiştir⁹³⁹. 879 H./1474 M. tarihli vakfiyede, tevliyetin sağ olduğu sürece vâkıfta olacağı

⁹²⁹ TK. KKA. VTD. 564, s. 11-12.

⁹³⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 11.

⁹³¹ TK. KKA. VTD. 564, s.12. Defterde, cami ve hanikâhın vakıfları kaydedildikten sonra, 20 dönüm miktar bağ ve bahçe, iki çiftlik yer ve zikrolunan bağlar, bahçeler ve yerler için, "mevsiminde ihtiyacı kadar su verilmesine ve ayrıca vakfin işlerini görenlerin her türlü vergilerden muaf tutulduğuna" dair hususların Defter-i Sultani'ye yazıldığı da ifade edilmektedir.

⁹³² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 15.

⁹³³ Yakasalur mezraası, Konyalı'ya göre Ilgın'a bağlıdır (Konya, s.554).

⁹³⁴ Cihan Hâtun, camide cüz okunması şartıyla bâzı vakıflar tahsis etmesine rağmen, kayıtlarda bu vakıflara yer verilmemiştir.

⁹³⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 18.

⁹³⁶ BOA. TD. 387, s. 28.

⁹³⁷ VGMAD. 596, s. 201, sıra: 177.

⁹³⁸ 875 H. tarihli vakfiyede de (VGMAD. 596, s. 208 , sıra: 179) tevliyetin sağ olduğu sürece vâkif Şemseddin bin Mahmud üzerinde olacağı ifade edilmektedir.

⁹³⁹ VGMAD. 596, s. 207, sıra: 178.

kaydedilmektedir⁹⁴⁰. Şu halde vakfın mütevellisi 1476 tarihine kadar Şeyh İbn Vefâ'nın kendisi olmalıdır. Zira bu tarihte tahrir kayıtlarına göre tevliyet görevi, Hoca Mehmed üzerindedir⁹⁴¹. 1483'te Hacı Muhyiddin⁹⁴² tarafından yürütülen görev, 1500 ve 1530 tarihlerinde de Şemseddin adlı bir zât tarafından yürütülmektedir⁹⁴³.

Nâzır: 864 H./1454 M. tarihinde, Şeyh Vefâ vakfının nâzırlık görevi, bizzat Şeyh Vefâ'nın kendisinde idi. Bu görev için hâsılâtın onda biri ayrılmıştır⁹⁴⁴.

Hâkim: Vakfiye'de hâkimin adı zikredilmemiş, ancak bu görev için ayrılan hisse, hâsılâtın onda biri olarak tespit edilmiştir⁹⁴⁵.

Nakib: Vakfiyede nakiblik görevini kimin ifâ edeceği ifade edilmemiştir. 1476 tahririnde bu görev için, Süleyman⁹⁴⁶ 1483'te de Hasan adları geçmektedir⁹⁴⁷.

Hatip: Vakfiyede hatiplik görevi için, bir ad zikredilmemiştir. 1476, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde bu görevi, Hasan Halife yürütmektedir⁹⁴⁸.

İmam: Vakfiye'de imamlık görevinde kimin bulunduğu belirtilmemiş, ancak bu görev için ayrılan hisselerin, hasılâtın onda biri olduğu kaydedilmiştir⁹⁴⁹. Vakfın imamlık görevini, 1476'da Ahmed Fakih⁹⁵⁰, 1483'te de Pîri⁹⁵¹ adında bir zât yürütüyordu.

Müezzin: Vakfiyede müezzinin adı da zikredilmemiştir. Bununla birlikte bu görev için ayrılan hisselerin, hâsılâtın onda birinin yarısı olarak belirlenmiştir⁹⁵². İmamlık görevini 1476'da Sinan yürütmektedir⁹⁵³.

Vakıf Şartları: Şeyh Vefâ Mamuresi'ne ait müşterek vakfiyede, vakıf görevlileri ve vakfın harcamaları ile ilgili bazı şartlar da getirilmiştir⁹⁵⁴. Buna göre,

⁹⁴⁰ Aynı yer.

⁹⁴¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 12.

⁹⁴² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 15.

⁹⁴³ TK. KKA. VTD. 565, s. 18; BOA. TD. 367, s. 28.

⁹⁴⁴ VGMAD. 596, s. 201, sıra: 177.

⁹⁴⁵ Aynı yer.

⁹⁴⁶ TK. KKA. VTD. 564, s. 12.

⁹⁴⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 15; 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarında nakibin adı geçmemektedir.

⁹⁴⁸ TK. KKA. VTD. 564, s. 12; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 15; TK. KKA. VTD. 565, s. 18; BOA. TD. 387, s. 28.

⁹⁴⁹ VGMAD. 596, s. 201, sıra: 177.

⁹⁵⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 12.

⁹⁵¹ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 15.

⁹⁵² VGMAD. 596, s. 201, sıra: 177.

evkâfın mahsulâtından kısılmadan, israf etmeksizin rakabe masrafı çıktıktan sonra, mescidin ve imaretin mesâlihine, ayrıca imam, hatip, nakip ve hademenin vazifelerine sarf olunmasını, mütevellî, nâzır ve hâkimden her birinin hakkının adaletli bir şekilde verilmesini, rakabenin hakkı verildikten sonra, rakabenin umranı ve gelirinin artmasını sağlayacak sahalarda, mahsulâtın beşte birinin sarf edilmesi şart kılınmıştır.

Turduhan Çelebi Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde idi⁹⁵⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviye, Karamanlı döneminin tanınmış şeyhlerinden olan, Dediği Sultan'ın⁹⁵⁶ oğlu Turduhan Çelebi tarafından yaptırılmıştır⁹⁵⁷. Yapım tarihi tespit edilemeyen eser, günümüze ulaşmamıştır.

Vakıfları: Turduhan Çelebi Zâviyesi ile ilgili olarak 1476 tahririnde herhangi bir kayıt yer almamıştır. 1483 tahririnde ise müessesenin vakıflarından hiç bahsedilmemiş ancak vâkıfın ve evlâdının bağdan, çiftten, ağnâmdan, dükkândan nesi varsa hepsinden tekâlif ve avârızdan muaf olduklarına dair, Karamanoğlu İbrahim Bey'den ellerinde muafnâmenin olduğu belirtilmiştir⁹⁵⁸. Bu durum, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarında da aynen yer almaktadır⁹⁵⁹.

Görevlileri: Zâviyenin 1483 ve 1500 tarihindeki şeyhi, Turduhan Çelebi'nin oğlu Saru Çelebi idi⁹⁶⁰.

Ulaş Zâviyesi (Konya)

Yeri: Konya il merkezinde, Meram vadisinde idi⁹⁶¹.

Yaptıranı ve Tarihi Kaydına, 1500 tahririnde rastladığımız zâviyenin, Ulaş Baba tarafından yaptırıldığı anlaşılmakta ve yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Ulaş Baba'ya ait hâlen ayakta olan türbenin (kümbetin)

⁹⁵³ TK. KKA. VTD. 564, s. 12.

⁹⁵⁴ VGMAD. 596, s. 201, sıra: 177.

⁹⁵⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 29; Konyalı, **Konya**, s. 946; Oral, "Yatağan Mürsel", s. 345.

⁹⁵⁶ Dediği Sultan hakkında geniş bilgi için bkz. Özönder, **Konya Velileri**, s. 123-128.

⁹⁵⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 29; Konyalı, Aynı yer.

⁹⁵⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 29.

⁹⁵⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 36; BOA. TD. 387, s. 36.

⁹⁶⁰ TK. KKA. VTD. 565, s. 36; BOA. TD. 387, s. 36.

⁹⁶¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 46.

mimarî özelliklerine istinaden, XIV. yüzyıla tarihlendirmek mümkündür⁹⁶². Bâni Ulaş Baba'nın bu zâviyeden başka, Konya'da Meram mevkinde bir kalenderhânesi ile bir de değirmeni vardı⁹⁶³. Söz konusu eserlerden hiçbiri bugün mevcut değildir.

Vakıfları: Ulaş Zâviyesi, gelir bakımından oldukça fakirdir. Müessesenin yıllık geliri 1500 ve 1530 tarihlerinde 63 akçedir. Vakfi ise 2 kıt'a yerden oluşmaktadır⁹⁶⁴.

Görevlileri: 1500 tahririnde zâviyenin, kimin tasarrufunda olduğu belirtilmemiş ve "...mezkûr dervişin muaf-ı mutlak üzere elinde mektup var" şeklinde ifadelere yer verilmiştir⁹⁶⁵.

Evliya Şeyh Zâviyesi (Hâtunsaray-Konya)

Yeri: Adına, Karamanoğlu Mehmed Bey'in tanzim ettirdiği 770 H./1368 M. tarihli vakfiyede⁹⁶⁶ rastlanılan zâviye, Konya'nın Hatunsaray Nahiyesi'ne bağlı Evliyalar⁹⁶⁷ Köyü'nde idi.

Yaptıranı ve Tarihi: Bânisi, dönemin âlimlerinden Evliya Şeyh bin Mevlâ Şeyh⁹⁶⁸ olan eserin, muhtemelen vakfiyenin tanzim edildiği tarihte veya bu tarihten önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Vakfiyenin tanzim edildiği sırada, Evliya Şeyh sağ olmalı ki, vakfiye şartlarında "...Vâkıf bu mezraayı, zamanında cihânın kutbu bulunan Evliya Şeyh bin Mevlâ Şeyh'in yaptırdığı zâviyeye, sonra batnen ba'de batnin, neslen ba'de neslin bu şeyhin evlâdına..." denmektedir⁹⁶⁹.

Vakfiyesi/Vakıfları: Evliya Şeyh Zâviyesi için, Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından tanzim ettirilen vakfiyede, vâkıfın Hâtunsaray Nahiyesi mezraalarından Evliya Şeyh Köyü mezraasının tamamını⁹⁷⁰ zâviyeye vakfettiği kaydedilmektedir.

⁹⁶² Bkz. Dülgerler, Aynı tez, s. 28.

⁹⁶³ Konyalı, Konya, s. 780.

⁹⁶⁴ TK. KKA. VTD. 565, s. 46; BOA. TD. 387, s. 40.

⁹⁶⁵ Aynı yer.

⁹⁶⁶ VGMAD. 608/1, s. 123, 130, 151. 1476 tahrir kayıtlarında da zâviyeye ait 810 H. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 23).

⁹⁶⁷ Köyün adı, hâlen Evliyatekke olup, Konya merkez Meram İlçesi'ne bağlıdır (Bkz. Mülkî İdare, s. 566; İdari Bölünüş, "Konya" s. 5).

⁹⁶⁸ Evliya Şeyh'in babasının adı, vakfiyede Mevlâ Şeyh şeklinde geçmesine rağmen, 1483, 1500 ve 1530 tahrirlerindeki kayıtlarda Sülü Şeyh olarak zikredilmektedir (İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 31; KKA. VTD. 565, s. 39; BOA. TD.387, s. 16, 37).

⁹⁶⁹ VGMAD. 608/1, s. 123, 130, 151.

⁹⁷⁰ Vakfiyede, adı geçen mezraanın hududları da tarif edilmektedir.

Vakfiyeye göre vâkîf, adı geçen mezraayı Evliya Şeyh bin Mevlâ Şeyh'in yaptırdığı zâviyeye, sonra Evliya Şeyh'in evlâtlarına, evlâtlarının evlâtlarına vakfedip, gelene-gidene hizmet ve ikram etmelerini şart kılmıştır. Eğer Evliya Şeyh'in evlâtlarının nesli kesilirse, mezraa, fukara ve mesâkine vakf olunacaktır⁹⁷¹.

Evliya Şeyh Zâviyesi'nin evkâfında, bundan sonra değişme olmamış ve tahrir kayıtlarında⁹⁷² müessesenin vakfi olarak, sadece Evliyalar Köyü mezraasına yer verilmiştir. Kayıtlara göre zâviyenin yıllık geliri, 1483'te 344, 1500'de 760, 1530'da da 220 akçedir.

Görevlileri: 1476 tahririnde, zâviye için; "Hacı Hasan adına mukarrer" kaydı düşülmüştür⁹⁷³. 1483 ve 1500 tarihinde zâviyenin tasarrufu Şeyh Evliya elindedir⁹⁷⁴.

La'l Paşa Zâviyesi (Hâtunsaray-Konya)

Yeri: Hatunsaray'a bağlı Şahne Köyü'nde idi⁹⁷⁵.

Yaptırana ve Tarihi: Konya, Lârende ve Mut'ta da bir takım eserleri bulunan La'l Paşa tarafından yaptırılmıştır⁹⁷⁶. Yapım tarihi hakkında kesin bir kayıt bulunmamakla birlikte, Lâ'l Paşa'nın aynı köydeki camisi ile muhtemelen XV. yüzyıl ortalarında tesis edilmiş olmalıdır⁹⁷⁷. Eser günümüze ulaşamamıştır.

Vakıfları: La'l Paşa Zâviyesi'nin 1476 tarihindeki vakıfları, Hatunsaray'a bağlı Eksile⁹⁷⁸, Çöki ve Akviran⁹⁷⁹ köylerinin gelirlerinden ibarettir⁹⁸⁰.

1483 tahririnde zâviye, cami ile birlikte kaydedilmiştir. Bu tarihte yıllık geliri 600 akçeye tekabül eden vakıflar; Hatunsaray'a bağlı Eksile, Çöki ve Akviran köyleri ile 3 kıt'a yer⁹⁸¹, Bazar yeri kirası ve bir değirmenden oluşmaktadır⁹⁸².

⁹⁷¹ VGMAD. 608/1, s. 151, sıra: 151; Türkçe kaydı: 1767, s. 205.

⁹⁷² TK. KKA. VTD. 564, s. 23; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 31; TK. KKA. VTD. 565, s. 39; BOA. TD. 387, s. 37.

⁹⁷³ TK. KKA. VTD. 564, s. 23.

⁹⁷⁴ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 31; TK. KKA. VTD. 565, s. 39.

⁹⁷⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 15; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 15.

⁹⁷⁶ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 740.

⁹⁷⁷ Bkz. II. Bölüm, Lâ'l Paşa Medresesi bahsi.

⁹⁷⁸ Şimdiki adı Çatören olup, hâlen Konya'nın Akören İlçesi'ne bağlı bir köydür (Bkz. **Mülki İdare**, s. 572; **İdari Bölünüş**, "Konya" s. 6).

⁹⁷⁹ Hâlen, Konya'ya bağlı bir ilçedir.

⁹⁸⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 15.

⁹⁸¹ 1483 kayıtlarında nerede olduğu belirtilmeyen bu üç kıta yerin, 1500 tahririnde, Şahne Köyü'nde olduğu kaydedilmektedir.

⁹⁸² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 15.

Müesseselerin geliri, 1500 tarihinde 745 akçe iken, 1530'da 1580 akçeye yükselmiştir. Vakıfları ise değişmemiştir⁹⁸³.

Şeyh İbrahim Zâviyesi (Hâtunsaray-Konya)

Yeri: Hatunsaray'a bağlı Bunsuz Köyü'nde idi⁹⁸⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Şeyh İbrahim tarafından, vakfiye tarihi olan⁹⁸⁵ 835 H./1431 M. yılında veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bâni Şeyh İbrahim hakkında detaylı malûmat yoktur. Zâviye ise günümüze ulaşamamıştır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tahrir kayıtlarında, Şeyh İbrahim Zâviyesi'nin 835 H. tarihli bir vakfiyesinden bahsedilmektedir⁹⁸⁶.

Zâviyenin vakıflarına, 1500 tarihli defterde de rastlanmaktadır⁹⁸⁷. Gerek bu tarihte, gerekse 1530'da⁹⁸⁸ yıllık 300 akçelik gelire sahip olan müessesenin evkâfi da 5 kıt'a yer ile resmi ağnâm, kovan ve bostan öşürlerinden oluşmaktadır.

Görevlileri: Zâviye, 1500 tarihinde⁹⁸⁹ İlyas Fakih oğlu Ahmed Fakih tasarrufundadır. Oğulları da zâviyenin hizmetkârlığını yürütmektedir.

Taşgun Baba Zâviyesi (Sahra-Konya)

Yeri: Kayıtlara göre⁹⁹⁰, Konya'nın Sahra Nahiyesi Kırkpınar Köyü'nde idi⁹⁹¹.

Yaptıranı ve Tarihi: 827 H./1423 M. tarihinde tanzim edilmiş bir vakfiyesi bulunan eserin, söz konusu tarihte veya bundan önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bânisi Taşgun Baba nâmında, aslen Horasan'lı bir şeyh alup⁹⁹², Kırkpınar

⁹⁸³ Bkz. TK. KKA.VTD.565, s. 19; BOA. TD. 387, s. 29.

⁹⁸⁴ TK. KKA. VTD. 565, s. 50.

⁹⁸⁵ TK. KKA. VTD. 584, s. 16.

⁹⁸⁶ Aynı yer. Söz konusu vakfiye günümüze ulaşamamıştır.

⁹⁸⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 50.

⁹⁸⁸ BOA. TD. 387, s. 42.

⁹⁸⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 50.

⁹⁹⁰ VGMAD. 608, s. 373, sıra: 319.

⁹⁹¹ Köy, hâlen Dedeler Kasabası adıyla Konya'nın Altınekin İlçesi'ne bağlıdır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

⁹⁹² Vakfiyede, Taşgun Baba'dan; "...menkıbe sahiplerinin önderi Horasanlı Şeyh Taşgun Baba" şeklinde bahsedilmektedir.

Köyü'ndeki zâviyeden başka, Zengicek Nahiyesi'ne⁹⁹³ bağlı Sevindük-Kızılviran mezraasında, bir zâviyesi daha bulunmaktadır.

Gerek Kırkpınar Köyü'ndeki, gerekse Kızılören mezraası ve Dedemoğlu Köyü'ndeki zâviyeler, yıkılıp yok olmuştur.

Vakfiyesi/Vakıfları: Kırkpınar Köyü'ndeki Taşgun Baba Zâviyesi için, Karamanoğlu İbrahim Bey, 827 H./1423 M. tarihli bir vakfiye tanzim ettirerek, bu müesseseye; Konya Sahrası'na bağlı Sultan çiftliği ve Kırkpınar adını taşıyan mezraaları vakfetmiştir⁹⁹⁴. Vakfiyede adı geçen mezraaların hududları ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Vakfiyede, İbrahim Bey'in bütün akarları ve hakları ile Kırkpınar'ı, Taşgun Baba Zâviyesi'ne vakfettiği ifade edildikten sonra, Sultan çiftliği ve Kırkpınar mezraalarına ait gelirin öşrünün, altı sehme ayrılarak, nerelere sarfedileceği de belirlenmiştir⁹⁹⁵. Buna göre, altı sehmeden bir sehmi, zâviyenin bakım ve tamirine, bundan arta kalan diğer bir sehmi, Taşgun Baba öldükten sonra ruhu için Kur'an cüzü okutulmasına, iki sehmi gelen-geçenlerin hizmetine sarfedilecektir. Geriye kalan iki sehmi de sağ olduğu sürece Taşgun Baba'nın kendisine verilecektir. O'nun ölümünden sonra⁹⁹⁶ bu hisse, oğullarının en yetkilisine, sonra kızlarının kızlarına, sonra kölelerine, nihayet bunların da nesli kesilmesi durumunda, fakir müslümanlara sarfedilecektir⁹⁹⁷.

Taşgun Baba'nın Kırkpınar Köyü'ndeki zâviyesi, tahrir kayıtlarında yer almamaktadır.

Dediği Sultan Zâviyesi (Saideli-Konya)

Yeri: Konya'nın Saideli (Kadınhanı) Nahiyesi'ne bağlı Çeşmecik mezraasında idi⁹⁹⁸.

⁹⁹³ Zengicek, şimdi Koçyaka adıyla Altınekin'e bağlı bir köydür (Bkz. **Mülk İdare**, s. 571; **İdari Bölünüş**, "Konya" s. 6).

⁹⁹⁴ VGMAD. 608, s. 372, sıra: 319.

⁹⁹⁵ Aynı yer.

⁹⁹⁶ Taşgun Baba'nın ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 827 H./1423 M. yılında sağ olduğuna göre, bu tarihten sonra vefat ettiği muhakkaktır.

⁹⁹⁷ Bkz. VGMAD. 608, s. 372, sıra: 319.

⁹⁹⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 32. Çeşmecik, hâlen Kadınhanı'na bağlı bir köydür (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya" s. 10).

Yaptıranı ve Tarihi: Adına, 1483 kayıtlarında rastlanılan zâviyenin, Karamanoğlu Alâeddin ve Mehmed Beyler dönemlerinde⁹⁹⁹ yaşadığı bilinen¹⁰⁰⁰ Dediği Sultan tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır¹⁰⁰¹. Dediği Sultan'ın yaşadığı dönem gözönünde tutularak müesseseyi, XIV. yüzyıl sonlarına veya XV. yüzyılın başlarına tarihlendirmek mümkündür. Eser günümüze ulaşmamıştır.

Dediği Sultan: Dediği Sultan, aslen Horasan bölgesindedir¹⁰⁰². Hayatı hakkındaki malûmatlar daha çok menâkıbnâmesine dayanmaktadır¹⁰⁰³. Söz konusu menâkıbnâmeğe göre Dediği Sultan, Ahmed Yesevi neslinden Şahoğulları'na mensuptur. Horasan bölgesinden Turgutoğulları aşireti¹⁰⁰⁴ ile yola çıkmış, aşiret Anadolu'ya gelirken, kendisi Hicaz'a giderek hac farızasını yerine getirmiştir. Dönüşte ise Beyşehir yakınındaki Melengörit Dağı¹⁰⁰⁵ civarına yerleşmiş burada bir süre ikâmet etmiştir.

Dediği Sultan'ın, Melengörit Dağı'nda ne kadar kaldığı belli değildir. Menâkıbnâmeğe göre O, yetiştirdiği şeyhlerden olan Ahmed Mürsel'i¹⁰⁰⁶ burada bırakarak, kendisi Aladağ'a gitmiş ve bir süre orada kalmıştır. Buradan da son ikâmet yeri olan, Ilgın yakınlarındaki Mahmud Hisar Köyü'ne gelmiştir¹⁰⁰⁷.

Dediği Sultan'ın Mahmud Hisar Köyü'ne ne zaman geldiği bilinmemektedir. Menâkıbnâmeğe göre O, burada kerametleri ile tanınmıştır. Kendisini Selçuklu Sultanı'nın¹⁰⁰⁸ ailesinden Kadıncık Ana adında biri ziyarete gelmiş ve bugün ayakta olan türbe O'nun emriyle yapılmıştır¹⁰⁰⁹. Menâkıbnâmede Dediği Sultan'ın, Mahmud

⁹⁹⁹ Karamanoğlu Alâeddin ve Mehmed beylerin hükümdarlık dönemleri hakkında bkz. Giriş, ilgili yerler.

¹⁰⁰⁰ Konyalı, **Akşehir**, s. 597.

¹⁰⁰¹ Dediği Sultan adıyla bu zâviyeden başka, Doğanhisar'da ve Mahmudhisar Köyü'nde (bkz. bu bölümde ilgili yerler) iki zâviye daha vardır. 1476 kayıtlarında, Doğanhisar'daki zâviyeyi bizzat kendisinin yaptırdığı belirtilmesine rağmen diğerleri hakkında benzer kayıtlar bulunmamaktadır. Şu halde, gerek Mahmudhisar'daki, gerekse Çeşmecik'teki zâviyelerin, Şeyh Dediği veya evlâtları yada müridleri tarafından yaptırılmış olabileceği akla gelmektedir (Bu konuda bkz. Bakırer-Faroghi, "Dediği Dede", s. 460, dipnot: 28; Ayrıca bkz. Oral, "Yatağan Mürsel", s. 344).

¹⁰⁰² Oral, "Turgutoğulları", s. 45; Aynı mlf, "Yatağan Mürsel", s. 343.

¹⁰⁰³ Oral, menâkıbnâmenin Dediği Sultan Tekke ve Türbesi'nin bulunduğu Ilgın'a bağlı Mahmud Hisar Köyü'nde, tekkenişinlerin elinde olduğunu ifade eder (Bkz. "Turgutoğulları", s. 45).

¹⁰⁰⁴ Aşiret hakkında geniş bilgi için bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 31-64.

¹⁰⁰⁵ Melengörit Dağı günümüzde Melengürün veya Melengürüh diye bilinmektedir. Melengürün, Beyşehir ile Konya arasında en yüksek dağ olup, Kızılören Kasabası'nın güney batısında ve yaklaşık 20 km mesafededir.

¹⁰⁰⁶ Bilgi için bkz. Yatağan Mürsel Zâviyesi bahsi.

¹⁰⁰⁷ Oral, "Turgutoğulları", s. 46; Aynı mlf, "Yatağan Mürsel", s. 343.

¹⁰⁰⁸ Selçuklu Sultanının adı, burada Alâeddin olarak geçmektedir (Oral, "Turgutoğulları", s. 46).

¹⁰⁰⁹ Özönder, **Konya Velileri**, s. 126-127.

Hisar Köyü'ne yerleştikten sonra burada evlendiği ve Mahmud Padişah adındaki oğlu¹⁰¹⁰ henüz dünyaya gelmeden vefat ettiği ve Kadıncık Ana'nın emriyle yapılan türbeye gömüldüğü kaydedilmektedir. Ölüm tarihi tespit edilemeyen¹⁰¹¹ Dediği Sultan'ın, muhtemelen 720 H./1320 M. tarihinden sonra vefat ettiği anlaşılmaktadır¹⁰¹².

Vakıfları: Dediği Sultan Zâviyesi'nin 1483, 1500 ve 1530 tarihlerindeki vakfı, Çeşmecik mezraasından ibarettir¹⁰¹³. Zâviyenin yıllık geliri, 1483 ve 1500 tarihlerinde 300, 1530'da ise 400 akçedir.

Görevlileri: Dediği Sultan Zâviyesi, 1483 tarihinde Derviş Mezd tasarrufundadır.

Turgudoğlu Ömer Bey Zâviyesi (Saideli-Konya)

Yeri: Saideli'ne bağlı Hâtun Köyü karşısında idi¹⁰¹⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Turgudoğlu Ömer Bey bin Hasan Bey bin Turgud Bey tarafından, muhtemelen vakfiyenin¹⁰¹⁵ tanzim tarihi olan, 827 H./1423 M. yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

1476 tahririnde, Hâtun Zâviyesi adıyla kaydedilen¹⁰¹⁶ eser, günümüze ulaşmamıştır. Ancak Kadınhanı ilçe merkezinde, Turgudoğlu Mahallesi'nde, hâlen - zâviyeden sonra yaptırıldığı bilinen¹⁰¹⁷- Turgudoğlu Mescid ve Türbesi bulunmaktadır. Türbede dört mezar yer almakta, ancak mezar taşları olmadığı için medfun olan zâtların kimler olduğu tespit edilememektedir.

¹⁰¹⁰ Dediği Sultan'ın bu oğlundan başka Genç Aslan adında bir oğlunun daha olduğu (bkz. Bakırer-Faroghi, "Dediği Dede", s. 457, 459), ve Doğanhisar'a bağlı Tekke Köyü yakınında da bir mezarının bulunduğu bilinmektedir (Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 48).

¹⁰¹¹ Bkz. Konyalı, **Akşehir**, s. 97. Malesef bugün Mahmuthisar Köyü yakınındaki türbede, Dediği Sultan'ın ölüm tarihini gösteren herhangi bir kitâbe bulunmamaktadır.

¹⁰¹² Menâkıbnâmede Dediği Sultan'ın 720 H./1320 M. tarihinde ölen Seyyid Hârun Veli'nin cenaze namazını kıldırıldığı ifade edilmektedir (Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 45; Özönder, **Aynı eser**, s. 124). Şu halde O'nun vefat tarihi, 1320 M. yılından sonraya rastlamaktadır.

¹⁰¹³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 22; TK. KKA. VTD. 565, s. 40; BOA. TD. 387, s. 37.

¹⁰¹⁴ Bkz. VGMAD. 601, s. 189, sıra: 248; Türkçe kaydı: 1768, s.128. Hâtun Köyü zamanla ilçe merkezinde kalmıştır (Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 49).

¹⁰¹⁵ Turgudoğlu Ömer Bey vakfına ait bu vakfiye, M. Zeki Oral tarafından tetkik edilmiştir (Bkz. "Turgutoğulları", s. 48-50). Oral, vakfiyenin bir suretinin KVBMA'nde parekende evrak torbasında, diğer bir suretinin de Kadınhanı'nda bulunduğunu belirtmektedir (Bkz. "Turgutoğulları", s. 49).

¹⁰¹⁶ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 22.

¹⁰¹⁷ Oral, "Turgutoğulları", s. 48-49.

Vakfiyesi/Vakıfları: Vakfiyeye göre, Turgudoğlu Ömer Bey, Hâtun Köyü'ndeki zâviye için bir takım vakıflar tahsis etmiştir¹⁰¹⁸. Bu vakıflar; Saideli'ne bağlı Hâtun Köyü, Zengi Köyü'nde¹⁰¹⁹ Emir yeri demekle meşhur bir kıt'a yerin tamamı, Ortaviran mezraası, Uşaköyük ve Ağcalar mezraalarının tamamı, Akşehir'e bağlı Silind Köyü'nde¹⁰²⁰ değirmen ve bu değirmenin önündeki ark, ağaçlar ve alâtı Akşehir'e bağlı Silind ve İlyaslar¹⁰²¹ köylerinin onikide sekiz sehminden (bütün hakları, hudutları, ağaçları, mezraa ve değirmenleri, koyun ve deve yatakları, otlakları, kuyu ve ırmakları ile) oluşmaktadır.

1476 tahririnde, zâviyenin vakfi olarak sadece Hâtun Köyü'ne ait gelirlerden bahsedilmektedir¹⁰²². Halbuki bu tarihten 7 sene sonra, 1483 yılında gerçekleştirilen tahrirde¹⁰²³, vakfiyede yer alan vakıfların tamamı kaydedilmiştir. Öyle anlaşılıyor ki, bu vakıflar, söz konusu tahrir sırasında eksik yazılmıştır.

Zâviyenin vakıfları, -vakfiyenin tanzim edildiği tarihteki durumuna göre- 1483 yılında kısmen artmıştır¹⁰²⁴. Bu tarihte, 7295 akçe yıllık gelire sahip olan müesseseye, -vakfiyedeki vakıflardan farklı olarak- Saideli'ne bağlı Kökez¹⁰²⁵ Köyü'nün gelirleri vakfedilmiş, ayrıca Karamanoğlu İbrahim Bey'in mektubu ile Salyâne bağlanmıştı.

Zâviyenin geliri, 1500 yılında 10174 akçeye yükselmiş¹⁰²⁶, ancak 1530'da 8600 akçeye düşmüştür¹⁰²⁷. Vakıfları ise söz konusu tarihlerde değişmemiştir.

Görevlileri: Vakfiyedeki şartlara göre¹⁰²⁸ Turgudoğlu Ömer Bey, vakfin mütevelliliğine, nâzirliğine ve zâviye şeyhliğine, -hayatta oldukları sürece- Turgudoğullarından Şeyh Turhan ve Durmuş kardeşleri tayin etmiştir. Kardeşlerden biri ölürsa, bu görevi diğer kardeş yürütecek, daha sonra evlâtlarından münâsip ve salih olanlar nesilden nesile bu görevi üstleneceklerdir. Şayet bu nesilden kimse

¹⁰¹⁸ VGMAD. 601, s. 189, sıra: 248; Ayrıca bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 49.

¹⁰¹⁹ Köy, hâlen Büyükgengi adıyla Sarayönü İlçesi'ne bağlıdır (**İdari Bölünüş**, "Konya" s. 11).

¹⁰²⁰ Şimdiki adı Uncular olup, Doğanhisar İlçesi'ne bağlıdır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 573).

¹⁰²¹ Köy, aynı adla hâlen Doğanhisar'a bağlıdır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya" s. 8).

¹⁰²² TK. KKA. VTD. 564, s. 22.

¹⁰²³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 32.

¹⁰²⁴ Aynı yer.

¹⁰²⁵ Köy, bugün aynı adla Kadınhanı'na bağlıdır (Bkz. **İdari Bölünüş**, "Konya" s. 10).

¹⁰²⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 39-40.

¹⁰²⁷ BOA. TD. 387, s. 37.

¹⁰²⁸ VGMAD. 601, s. 189, sıra: 248.

kalmaz ise bu takdirde söz konusu görev, Konya hâkiminin uygun gördüğü ehil bir zâta verilecektir¹⁰²⁹.

Zâviyenin meşihâtlık görevi, 1476 tarihinde Derviş İbrahim elindedir¹⁰³⁰. Müessesese, 1483 ve 1500 tarihlerinde Şeyh Tâceddin tasarrufundadır¹⁰³¹.

Vakıf Gelirlerinin Sarfı: Vakıf şartlarına göre vâkif Ömer Bey, vakıf gelirinin üçte birinin tevliyet, nezâret ve meşihâtlık görevleri için ayrılmasını, geri kalanın da zâviyeye gelip-giden fakara, misafirler için sarfedilmesini ve onlara mübârek gecelerde ve mübârek iki günde helva, yağlı ve etli pilav pişirilmesini şart kılmıştır¹⁰³².

Taşgun Baba Zâviyesi (Zengicek-Konya)

Yeri: Konya'nın Zengicek Nâhiyesi'ne bağlı Sevindük Köyü'nün¹⁰³³ Kızılviran mezraasında idi¹⁰³⁴.

Yaptırını ve Tarihi: Sahra Nâhiyesi'ne bağlı Kırkpınar Köyü'nde de bir zâviyesi bulunan, Taşgun Baba tarafından yaptırılan eserin, tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ancak Taşgun Baba'nın Kırkpınar Köyü'ndeki zâviyeye ait vakfiyenin tarihi (827 H./1423 M.) dikkate alınrsa, Kızılviran'daki zâviyenin de muhtemelen bu sıralarda, veya bu tarihe yakın bir zamanda yaptırılmış olması mümkün görünmektedir. Müessesese, zamanla yıkılıp yok olmuştur.

Vakıfları: 1483 tahririne göre, yıllık geliri 700 akçe olan zâviyenin vakıfları; Zengicek'e bağlı Sevindük'ün Kızılviran mezraasından ibarettir¹⁰³⁵. 1500 yılında 1359¹⁰³⁶, 1530'da da 1000 akçelik gelire sahip müessesenin vakıfları, söz konusu tarihlerde değişmemiştir¹⁰³⁷.

Görevlileri: Zâviye, 1483 ve 1500'de Şeyh Taşgun evlâdının tasarrufundadır.

¹⁰²⁹ Oral, Aynı yer.

¹⁰³⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 22.

¹⁰³¹ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 32; TK. KKA. VTD. 565, s. 39.

¹⁰³² VGMAD. 601, s. 189, sıra: 248.

¹⁰³³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 32; TK. KKA. VTD. 565, s. 40; BOA. TD. 387, s. 37. Sevindik adıyla hâlen Beyşehir'e bağlı köy olmalıdır (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 6).

¹⁰³⁴ Kızılviran, Kızılören adıyla halen Konya'ya bağlı bir kasabadır.

¹⁰³⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 32.

¹⁰³⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 40.

¹⁰³⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 40; BOA. TD. 387, s. 37.

18. Lârende (Karaman)

Aktekke/Maderî Mevlânâ Tekkesi (Lârende)

Yeri: Aktekke, Mader-i Mevlânâ Camisi, Vâlide Sultan, Mevlevî Tekkesi gibi adlarla¹⁰³⁸ bilinen eser, Karaman il merkezinde Ali Şahne Mahallesi'ndedir.

Yaptıranı ve Tarihi: Kitâbesine göre, Karamanoğlu Mahmud oğlu Halil oğlu Alâeddin Bey tarafından 772 H./1370 M. tarihinde yaptırılmıştır¹⁰³⁹. Kapı kemeri üzerindeki beş satırlık kitâbede şu kayıtlar yer almaktadır¹⁰⁴⁰:

- ١- بعمارة هذه الزاوية المباركة المنسوبة الى حرة
- ٢- قطب العارفين سلطان العاشقين وجمال الملة الحق والدين قدس الله سره المبين
والمرقد السعيد الشهيد
- ٣- سيفالدين سليمان بك بن خليل بن محمود بن قرمان نور الله ضريحه السلطان
الاعظم ظل الله في العالم مالك رقاب الامم سيد
- ٤- السلاطين العرب والعجم قاهر الطغاة والمتمردين قاتل الكفرة والمشركين ابو
الفتح علاالدين خليل بن محمود
- ٥- بن قرمان خلدالله مملكة واعلى اوانه ونضر اعوانه فى تاريخ اوائل ربيع الاول
وسبعين وسبعماية من الهجرية

Türkçe Anlamı:¹⁰⁴¹ Allah sırlarını açık ve kutsal eylesin; dinin, Hakk'ın ve milletin celâli, âşıkların sultanı, âriflerin kutbu, Hz. Mevlânâ'ya mensup olan bu mübârek zâviyenin -Allah kabrini nurlandırın- Karamanoğlu Mahmud oğlu Halil oğlu mübârek şehit ve emir Seyfeddin Süleyman Bey'in kabrinin yapılmasını; Karamanoğlu Halil oğlu Arap ve Acem sultanlarının efendisi milletler yöneten âlemde Allah'ın gölgesi, yüce sultan, inatçıları ve azgınları kahreden, kâfir ve müşrikleri katleden, memleketler açan Alâeddin Bey -Allah memleketlerini ebedi

¹⁰³⁸ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 229; Gülcan, **Mevlevîhâne**, s. 15.

¹⁰³⁹ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 44-45; Türkmen, **Aynı tez**, s. 99.

¹⁰⁴⁰ Kitâbenin Arapça metni için bkz. Türkmen, **Aynı yer**; Gülcan, **Mevlevîhâne**, s. 20.

¹⁰⁴¹ Metnin Türkçe anlamı için bkz. Yılmaz Önge, "Maderi Mevlana Camii", **Selamet**, S.4, (Basım yeri yok) 1962, s. 10; Gülcan, **Mevlevîhâne**, s. 22; Konyalı, **Karaman**, s. 232; Türkmen, **Aynı tez**, s. 100.

kılsın. Sancağını yüksek eylesin- hicret yılının 722 senesi Rebiülevvel ayının ilk günlerinde emretti.

Kitâbesinde ve vakfiyesinde¹⁰⁴² zâviye olarak ifade edilen bina, Alâeddin Bey'in babası Halil Bey tarafından yaptırılan ve bugün mevcut olmayan Kalemî Zâviyesi'nin¹⁰⁴³ hemen yanına, güneyine yaptırılmıştır¹⁰⁴⁴. Bâni Alâeddin Bey, şehîden öldüğü bilinen kardeşi Süleyman Bey'in türbesini de bu zâviyenin içine almıştır¹⁰⁴⁵. Tahrir kayıtlarından¹⁰⁴⁶ anlaşıldığına göre, Kalemî Zâviyesi'nin yanına yaptırılan bu zâviye de Kalemî adıyla tanınmıştır. Zira kayıtlarda, Lârende'de Karamanoğlu Alâeddin Bey tarafından yaptırılan başka bir zâviye adının geçmemesi bunu teyit etmektedir. Burada Halil Bey tarafından yaptırılan Kalemî Zâviyesi ise muhtemelen yanına yeni zâviyenin yapılmasından sonra metruk bir hâle gelerek, zamanla yıkılmış veya Alâeddin Bey'in yaptırdığı zâviye ile birlikte Osmanlılar zamanında, yeniden imar edilmiştir.

1476, 1483, 1500 ve 1530 kayıtlarında, Kalemî Zâviyesi'nin harap olduğu ifade edilmektedir. Öyle ki, 1530 tarihinde külliye harap olan zâviyenin gelirini, şeyh olanların tasarruf ettiği ve "dergâh-ı âli emri mucibince" Hoca Yahya Camisi ile Pîri Halife Camisi'ne ilhak olunduğu kaydedilmektedir¹⁰⁴⁷.

1476 tarihinden itibaren tahrir kayıtlarında devamlı harap olduğu belirtilen zâviyenin, son durumunun ne olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak öyle anlaşılıyor ki, Osmanlılar döneminde burası yenilenmiş veya yeniden imar edilmiştir¹⁰⁴⁸. XVIII. yüzyıl sonlarına kadar ilâvelerle genişletilen eser, zamanla bugünkü hâlini almıştır¹⁰⁴⁹.

¹⁰⁴² Bkz. VGMAD. 579, s. 357; Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi, No: 10389.

¹⁰⁴³ Zâviye için bkz. Bu bölümde ilgili yer.

¹⁰⁴⁴ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 236, 253.

¹⁰⁴⁵ Konyalı, **Karaman**, s. 236-239.

¹⁰⁴⁶ 1476, 1483, 1500 ve 1530 tahrir kayıtlarında, eserden Kalemî Zâviyesi olarak bahsedilmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 32; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 47; TK. KKA. VTD. 565, s. 66; BOA. TD. 387, s. 120.

¹⁰⁴⁷ BOA. TD. 387, s. 120.

¹⁰⁴⁸ Bkz. Gülcan, **Mevlevîhâne**, s. 24-25, 30.

¹⁰⁴⁹ Gülcan, **Mevlevîhâne**, s. 30; Diez-Aslanapa-Koman, Bugünkü binanın tamamıyla bir Osmanlı yapısı karakteri arzettiğini, dolayısıyla eserin Osmanlılar zamanında yapıldığını belirtir (**Aynı eser**, s. 45).

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Aktekke'nin mimarı belli değildir. Bina tekke, mescid ve bir türbeden müteşekkil olup¹⁰⁵⁰, üzeri merkezi büyük bir kubbe ile örtülüdür. Kuzeyde üç kubbeli son cemaat yeri, kuzey-doğu cephede de bir minare yer almaktadır. Merkezi kubbenin kapladığı iç mekânın doğusunda, Mevlânâ'nın annesi¹⁰⁵¹, eşi, ve kardeşi Alâeddin Çelebi ile Karamanoğlu Süleyman Bey'in kabirlerinin¹⁰⁵² olduğu kabul edilen, türbe kısmı bulunmaktadır. İç mekânın batısı bu bölüme göre biraz daha geniş olup, buranın sema ve namaz için ayrıldığı anlaşılmaktadır¹⁰⁵³.

Avlunun kuzeyinde, doğu-batı yönünde 7 adet derviş hücresi yer almaktadır¹⁰⁵⁴. Her birinin içinde birer ocak bulunan hücreler, doğu uçtağının dışında, birer pencere ile aydınlanmaktadır.

Aktekke'nin, Osmanlılar döneminde medrese olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır¹⁰⁵⁵. Nitekim Evliyâ Çelebi, Seyehatnâmesi'nde binadan bir medrese olarak bahsederek "...ve Hz. Mevlânâ validesinin medresesi gayet mamur; evkâfi, talebeleri çoktur ve bu medresenin misli yoktur"¹⁰⁵⁶ şeklinde görüşlerini belirtir.

Hâlen cami olarak hizmet veren binanın, Osmanlılar döneminde yenilendiği veya bugünkü şekliyle yapıldığı, gerek mimarî yapısından¹⁰⁵⁷, gerekse onarımla ilgili belgelerden¹⁰⁵⁸ anlaşılmaktadır.

Vakfiyesi/Vakıfları: Karamanoğlu Alâeddin Bey, babası Halil Bey'e ait zâviyenin yanına yaptırdığı zâviye için, 769 H./1367 M. tarihinde bir vakfiye¹⁰⁵⁹

¹⁰⁵⁰ Diez-Aslanapa-Koman burada vaktiyle bir de imaretin bulunduğunu ifade etmektedir (Bkz. Aynı eser, s. 49).

¹⁰⁵¹ Bkz. Şikârî, *Karamanoğulları Tarihi*, s. 90; J. H. Kramers, "Karaman", *İA*, c. 6, İstanbul 1977, s. 310.

¹⁰⁵² Bu kısımda bulunan 21 adet sandukadan hiçbirisinin kitâbesi yoktur. Genel kanaate göre burada bazı Mevlevî şeyhlerinin de mezarlarının bulunduğu kabul edilmektedir.

¹⁰⁵³ Bkz. Önge, "Maderi Mevlânâ Camii", s. 11; Diez-Aslanapa-Koman, Aynı eser, s. 45.

¹⁰⁵⁴ Hücreler, 1996 senesinde tamir görmüştür.

¹⁰⁵⁵ Bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 250.

¹⁰⁵⁶ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, c. 9-10, s. 33-34.

¹⁰⁵⁷ Önge, "Maderi Mevlânâ Camii", s. 10.

¹⁰⁵⁸ Eserin, II. Mahmud döneminde onarım gördüğü, bu konuda çıkarılan Hatt-ı Hümâyundan anlaşılmaktadır (Bkz. Gülcan, *Mevlevîhâne*, s. 25-31).

¹⁰⁵⁹ Arapça orijinal vakfiye, Hızırbey Vakfiyesi adıyla, hâlen Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde 10389 numarada kayıtlıdır. Uzunluğu 1.68 cm., eni ise 0.27 cm.'dir. Baş tarafı çürümüş olup, baş ve orta kısımlardaki bazı yerler okunamayacak durumdadır. Vakfiyenin bir sureti, VGMAD. 579, s. 358'de kayıtlıdır.

tanzim ettirmiştir¹⁰⁶⁰. Zâviyenin yapım tarihinden 3 yıl önce tanzim edilen ve Hızırbey¹⁰⁶¹ Vakfiyesi olarak da bilinen vakfiyeye göre Alâeddin Bey, Mevlânâ Celâleddin-i Rumi'nin evlâdı¹⁰⁶² için bu zâviyeye; Lârende'ye bağlı Selerek Köyü'nün¹⁰⁶³ tamamını vakfetmiştir¹⁰⁶⁴.

Yine vakfiyeye göre, Alâeddin Bey'in kardeşi Hızırbey Çelebi ile vefat eden diğer kardeşi İshak Bey'in¹⁰⁶⁵ oğulları, Emir Gıyâseddin ve Emirşâh Çelebiler de bu köydeki hisselerini zâviyeye vakfetmişlerdir¹⁰⁶⁶.

Alâeddin Bey'in yaptırdığı zâviye, Kalemî Zâviyesi adıyla tahrir kayıtlarında da yer almaktadır. Ancak bu kayıtlarda, müessesenin vâkîfi olarak Karamanlı ailesinden Süleyman Bey'in adı kaydedilmektedir¹⁰⁶⁷. Öyle anlaşılıyor ki, 1476 tahririnde, İlyazıcı, zâviyenin vakfiyesini görmeden vâkıfın Süleyman Bey olduğunu sanarak kaydı tutmuştur¹⁰⁶⁸. Zâviyenin 1476 kayıtlarında, harap ve onarıma muhtaç olduğu ifade edilerek vakıfları şöyle sıralanmaktadır¹⁰⁶⁹:

Lârende'ye bağlı Selerek Köyü, zâviye yanında değirmen, Çeltik Köyü, yakınında bağ, Subaşı değirmeni civarında bağ, zâviyeye bitişik bağ, debbağhâne yanında Çakır yeri, Tayı buzhânesinin yanında yer, Kürd Köyü'nde yer, Topraklık yeri, Sultan hamamından Tahıl pazarına kadarki harap dükkân yerleri.

Kalemî Zâviyesi'nin vakıfları 1483 ve 1500 tarihlerinde de değişmemiştir¹⁰⁷⁰. 1530 tarihinde Lârendeye bağlı Selerek Köyü, mezkûr zâviye yanında değirmen, 3

¹⁰⁶⁰ Vakfiyede, Alâeddin Bey'in, babası Halil Bey tarafından yaptırılan ve içinde kardeşi Süleyman Bey'in merkadinin bulunduğu zâviyenin yanına, bir zâviye yapılmasını emrettiği, bizzat ifade edilmektedir.

¹⁰⁶¹ Hızır Bey, Alâeddin Bey'in kardeşlerinden olup, Selerek Köyü'ndeki hissesini, Alâeddin Bey'in yaptırdığı zâviyeye vakfetmiştir.

¹⁰⁶² Burada, Mevlânâ'nın hem erkek hem de kadın evlâdı ve torunları kastedilmiştir (Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 253).

¹⁰⁶³ Selerek'in şimdiki adı Ağılönü olup, Karaman'a bağlıdır (Bkz. **Mülkî İdare**, s. 578; **İdari Bölünüş**, "Karaman" s. 5).

¹⁰⁶⁴ Bkz. VGMAD. 579, s. 358.

¹⁰⁶⁵ İshak Bey, Alâeddin Bey'in kardeşlerindedir.

¹⁰⁶⁶ Aynı yer.

¹⁰⁶⁷ TK. KKA. VTD. 564, s. 32; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 47; TK. KKA. VTD. 565, s. 66.

¹⁰⁶⁸ Konyalı, vakfiyeyi görmeyen İlyazıcı'nın, bu hatayı zâviye kapısı üzerinde bulunan kitâbeye bakarak yaptığını belirtir (Bkz. **Karaman**, s. 237).

¹⁰⁶⁹ TK. KKA. VTD. 564, s. 32.

¹⁰⁷⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 47; TK. KKA. VTD. 565, s. 66.

kıt'a bağ ve 4 kıt'a yer, zâviyenin vakıflarını oluşturmaktadır¹⁰⁷¹. Müessesenin yıllık geliri, 1483'te 1210, 1500'de 2461, 1530'da ise 3030 akçedir.

1530 tarihinde külliye harâb olan eserin, gelirlerini şeyh olanlar tasarruf etmektedir. Zâviye, "dergâh-ı âli emri mucibince" Hoca Yahya Camisi ile mevkuf olan Pîri Halife Camisi'ne ilhak olunmuştur¹⁰⁷².

Görevlileri: Alâeddin Bey'in yaptırdığı zâviyeye, şüphesiz -vakfiye tanzim edildiği sırada- bir müteveli tayin edilmiş idi¹⁰⁷³. Nevar ki vakfiyede mütevellinin adının geçtiği satırların bulunduğu kısım koparıldığı için, bu tarihte söz konusu görevi kimin ifa ettiğini öğrenemiyoruz.

1476 tarihinde, Seyyidî adında bir zâtın tasarrufunda olan¹⁰⁷⁴ müessesenin tevliyeti, 1483'te Derviş Ali¹⁰⁷⁵, 1500 tarihinde de¹⁰⁷⁶ Mevlânâ Mehmed elindedir.

Gelirlerin Sarfı: Hızır Bey Vakfisi'nde, vakıf gelirlerinin sarfı hakkında bazı şartlar getirilmiştir¹⁰⁷⁷. Bu şartlara göre, zâviyeye vakfedilen Selerek Köyü'nün gelirleri ile öncelikle bu köy imar edilecektir. Kalan gelirin onda biri zâviye şeyhine ve müteveliye tahsis edilecek, geri kalanı da zâviyeye gelenlere, misafirlere sarfedilecektir.

Emirşah Zâviyesi (Lârende)

Yeri: Karaman il merkezinde idi.

Yaptıran ve Tarihi: 832 H./1428 M. tarihli bir vakfiyede¹⁰⁷⁸, eserin bânisi Emirşah Bey'in adı Turgudoğlu Pîr Hüseyin Bey'in babası olarak zikredilmektedir¹⁰⁷⁹. Yapım tarihi tespit edilemeyen zâviyenin, 1476 tahririnde de kaydına rastlanılmamaktadır.

Vakıfları: 1483 kayıtlarında vakfisi zâyi olduğu belirtilen zâviyenin bu tarihteki vakıfları,¹⁰⁸⁰ Foni vadisindeki Karabolu değirmenin 12 sehminden 5

¹⁰⁷¹ BOA. TD. 387, s. 120.

¹⁰⁷² BOA. TD. 387, s. 120.

¹⁰⁷³ Konyalı, **Konya**, s. 254.

¹⁰⁷⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 32.

¹⁰⁷⁵ İB. AK. MC. 0.116/1, s. 47.

¹⁰⁷⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 66.

¹⁰⁷⁷ Aynı yer; Ayrıca bkz. Konyalı, **Konya**, s. 254.

¹⁰⁷⁸ Vakfiye, KVBMA. VKD. c. 4-6, s. 203'te kayıtlıdır (Bkz. Oral, "Turgutoğulları", s. 39).

¹⁰⁷⁹ Oral, "Turgutoğulları", s. 39; Konyalı, **Karaman**, s. 541.

¹⁰⁸⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 48.

sehmi, İdemud Köyü altında 3 kıt'a yer, zâviyeye bitişik harım, Emirşah Çelebi hamamının 10 sehmi¹⁰⁸¹, Ermenek'te Kördere yeri ile Sarumadi Köyü'nde Ardeske yerinden oluşmaktadır.

1500 tarihinde zâviyeye, Ahi Hüsam ve Subaşı nahiyelerinde birer yer daha vakfedilmiştir¹⁰⁸². 1530 tahririnde ise müessesenin vakıfları şöyle kaydedilmiştir¹⁰⁸³: Lârende'de Foni vadisindeki Karabolu değirmenin 5 sehmi, 8 kıt'a yer (harim ve mezraa) ve Lârende'de Emirşah Çelebi hamamı.

Zâviyenin geliri, 1500 ve 1530 tarihlerinde yıllık 2422 akçedir.

Görevlileri: Müessese, 1483 tarihinde Mevlânâ Kıvâm, 1500 tarihinde ise Mevlânâ Yahşi tasarrufundadır¹⁰⁸⁴.

Hâtun Zâviyesi (Lârende)

Yeri: Karaman il merkezinde, Alacasuluk Mahallesi'nde idi¹⁰⁸⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Hâtun Zâviye ve Mescidi, Karaman'da medrese ve türbesi bulunan, Murad Hüdâvendigâr'ın kızı ve aynı zamanda Karamanoğlu Alâeddin Bey'in hanımı, Melek Hâtun (Nefise Hâtun) tarafından yaptırılmıştır¹⁰⁸⁶. Günümüze ulaşamayan eserlerin yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 783 H./1381 M. tarihinde yaptırılan Hâtuniye Medresesi'ne ait 787 H./1385 M. tarihli vakfiyede¹⁰⁸⁷, Melek Hâtun'un, Alacasuluk'taki bu zâviye için tahsis ettiği vakıflara dair kayıtların da bulunması, zâviye ve mescidin, muhtemelen medrese ile aynı tarihlerde yaptırılmış olabileceğini göstermektedir. Zâviye, 992 H./1584 M. tarihli defterde, Haydarhâne Zâviyesi olarak geçmektedir¹⁰⁸⁸.

¹⁰⁸¹ Hamam gelirlerinden 2 sehmi, zâviye şeyhinin tasarrufundadır.

¹⁰⁸² TK. KKA. VTD. 565, s. 68.

¹⁰⁸³ BOA. TD. 387, s. 120.

¹⁰⁸⁴ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 48; TK. KKA. VTD. 565, s. 68.

¹⁰⁸⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 32; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 52; TK. KKA. VTD. 565, s. 73; BOA. TD. 387, s. 121.

¹⁰⁸⁶ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 303.

¹⁰⁸⁷ Vakfiye, hâlen Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'nde 10391 numarada kayıtlıdır.

¹⁰⁸⁸ TK. KKA. VTD. 584, s. 40; Konyalı, **Karaman**, s. 541.

Vakfiyesi/Vakıfları: Hâtun Zâviye ve Mescidi için Melek Hâtun, zengin vakıflar bağışlamıştır. 787 H./1385 M. tarihli vakfiyede¹⁰⁸⁹ bu vakıflar şöyle kaydedilmektedir:

Ârız değirmeni ile bitişiğindeki yer, Şirgüva olarak bilinen yerin tamamı, Yeşilhüyük'te yer, İdemud yakınında bulunan yerin yarısı, Güdregümü Köyü'nde yer, aynı köyde Yeşilhüyük yakınındaki yerin tamamı, Karaman'daki Melek Hâtun'a ait üç dükkânın tamamı, hana bitişik fırının tamamı, Karaman'ın kuzeyinde Ece Mehmed yerinin tamamı, Karaman'da Yeşilhüyük yakınındaki zâviyeye yakın yerin tamamı, bu yere bitişik başka bir yerin tamamı.

1476 tarihinde zâviye ve mescide ait vakıflarda azalma olduğu görülmektedir. Mevlânâ Bedreddin tasarrufunda olan müesseselerin, bu tarihteki vakıfları; Lârende'ye bağlı Emeksuvan Köyü'ndeki Yeni hamamın dörtte bir hissesi, Konya Sahrası'na bağlı Şarлак Köyü, Emeksuvan'da yer, İdemud Köyü'nde Fahreddin yeri ve zâviyeye bitişik yerden müteşekkildir¹⁰⁹⁰.

Zâviye ve mescid, 1483'te 1440¹⁰⁹¹, 1500'de 2810¹⁰⁹² akçelik yıllık gelire, aynı vakıflara sahiptir. 1530 tarihindeki vakıfları da Emeksuvan Köyü'ndeki Yeni hamamın üç sehmi, Şarлак Köyü ve üç kıt'a yer olarak kaydedilen müessesenin, yıllık geliri ise 3000 akçedir¹⁰⁹³.

Görevlileri: Zâviye, gerek 1476, gerekse 1483 tarihinde Mevlânâ Bedreddin tasarrufundadır¹⁰⁹⁴.

İsmail Hacı Zâviyesi (Lârende)

Yeri: Karaman'ın doğusunda, yaklaşık 29 km. mesafedeki Aşıklar Öreni adlı¹⁰⁹⁵ yerdedir.

¹⁰⁸⁹ Melek Hâtun'un, medrese ve türbe için tanzim ettirdiği bu vakfiyede, Alacasuluk'taki zâviye ve mescide ait vakıflar, ikinci bir vakfiye şeklinde yer almaktadır. Zâviye ve mescide ait ayrı bir vakfiyenin bulunduğunu, ancak bunun zamanla zâyi olduğunu 1476 kayıtlarından öğreniyoruz (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s.32). Öyle anlaşılıyor ki, zâviye ve mescid için önce müstakil bir vakfiye tanzim edilmiş, bu zâyi olunca da adı geçen zâviye ve mescidin vakıfları, Melek Hâtun'un medrese ve türbesi için tanzim ettirdiği vakfiyeye kaydedilmiştir.

¹⁰⁹⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 32.

¹⁰⁹¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 52.

¹⁰⁹² TK.KKA. VTD. 565, s. 73.

¹⁰⁹³ BOA. TD. 387, s. 121.

¹⁰⁹⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 32; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 52.

¹⁰⁹⁵ Söz konusu yer, eskiden İsmail Hacı Köyü olarak bilinmektedir.

Yaptıranı ve Tarihi: Bina, Şeyh İsmail Hacı tarafından, muhtemelen XIV. yüzyılda yaptırılmıştır¹⁰⁹⁶. Zâviyenin bânisi İsmail Hacı'nın, arşiv belgelerine göre¹⁰⁹⁷, maiyeti ile birlikte Horasan'dan geldikleri, Karaman'a bağlı Yeşildere Nâhiyesi'nin 7-8 km. kuzeyine yerleştikleri¹⁰⁹⁸ bilinmektedir. Burada, kendi adı ile tanınan bir köy kuran İsmail Hacı'dan başka, oğlu Musa Paşa ve O'nun oğlu Güveği Çelebi de birer zâviye yaptırmışlardır¹⁰⁹⁹.

Mimarîsi ve Müştemilâtı: Bugün harap bir durumda olan zâviye, az meyilli bir tepe üzerinde kurulmuştur. Sistemli bir plâna sahip olmadığı anlaşılan¹¹⁰⁰ binanın, damının bazı kısımları çökmüştür. Mescid kısmının girişi doğuda olup, mihrabına rastlanılmamıştır. Mescidin sağındaki yani kuzeyindeki dikdörtgen mekânın, zikir odası olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır¹¹⁰¹. Mescidin güneyindeki kapıdan girişi bulunan dikdörtgen mekânın, mutfak olduğu, içerdeki iki adet ocaktan anlaşılmaktadır¹¹⁰². Mutfak bölümünden batı duvarındaki kapıdan han olarak nitelendirilen¹¹⁰³ kısma geçilmektedir. Bu mekânın doğu duvarında, dışarıya açılan ikinci bir kapısı bulunmaktadır.

Vakıfları: 1476 tahrir kayıtlarında, "Hacı İsmail Horasanî Zâviyesi" olarak geçen eserin tevliyeti, bu sırada evlâdı elindedir. Gelir olarak İsmail Hacı Köyü'nün öşrü vakfedilmiş olup, hâriçten ekenler de öşürlerini zâviyeye vermektedir. Bu durum, Karamanoğlu İbrahim Bey'in beratıyla tasdik edilmiştir¹¹⁰⁴. Aynı ifadeler, 1483 tahrir kayıtlarında da tekrarlanmıştır¹¹⁰⁵.

1500 tarihli tahrir kayıtlarında¹¹⁰⁶, zâviyeye ait vakıfların statüsünün, aynen kabul edildiği ifade edilmektedir. 924 H./1518 M. tarihli tahrir defterinde de¹¹⁰⁷ bu

¹⁰⁹⁶ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 377; **Dülgerler**, **Aynı tez**, s. 152.

¹⁰⁹⁷ BOA. TD. 63, s. 235; BOA. TD. 455, s. 219.

¹⁰⁹⁸ Aköz, **Aynı tez**, s. 50, 110-111.

¹⁰⁹⁹ Bkz. BOA. TD. 63, s. 235; BOA. TD. 455, s. 219; Barkan, "Kolonizatör Türk Dervişleri", **VD**, c. II, Ankara 1942 s. 295; Aynı cemaatten, Yunus Emre adındaki bir zâtin, Karamanoğlu İbrahim Bey'den bir mezraa satın aldığı ve buna dair elinde mülknâmesinin bulunduğu, kendisinin vefatından sonra da bu mülkün avlâdına intikal ettiği, yine kayıtlarda ifade edilmektedir (Bkz. BOA. TD. 63, s. 236; Ayrıca bkz. Cahit Öztelli, **Belgelerle Yunus Emre**, Ankara 1977, s. 47).

¹¹⁰⁰ Bkz. **Dülgerler**, **Aynı tez**, s. 152.

¹¹⁰¹ Konyalı, **Karaman**, s. 381.

¹¹⁰² **Dülgerler**, **Aynı tez**, s. 153.

¹¹⁰³ Bu bölüm ahır olarak da nitelendirilmektedir (Bkz. Konyalı, Aynı yer).

¹¹⁰⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 29.

¹¹⁰⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 46.

¹¹⁰⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 65; Ayrıca bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 382.

¹¹⁰⁷ Bkz. BOA. TD. 63, s. 235; Ayrıca bkz. Barkan, **Kolonizatör**, s. 37.

durum açıkça belirtilmekte ve İsmail Hacı evlâdı ile zâviye dervişlerinin, her türlü avâızdan, resm-i ganem ve resm-i çiftten muaf tutuldukları kaydedilmektedir. Zâviyenin 1530 tahririndeki¹¹⁰⁸ vakfi olarak, yine Evlâd-ı Hacı İsmail Köyü'nün öşrü gösterilmiştir.

Müessesenin yıllık geliri, 1483'te 2400, 1500'de 1400, 1530'da ise 2000 akçedir.

Görevlileri: 1518 tahrir kayıtlarında¹¹⁰⁹ zâviyenin birinci şeyhinin Hafız oğlu Veled, ikinci şeyhinin de İvaz Han oğlu Mehmed olduğu, ayrıca İsmail Hacı neslinden 50 dervişin, söz konusu zâviye ile Musa Paşa ve Güveği Çelebi zâviyelerinde bulunduğu ifade edilmiştir.

Kalemî Zâviyesi (Lârende)

Yeri: Karaman il merkezinde, Ali Şahne Mahallesi'nde Aktekke/Maderi Mevlânâ Camisi'nin yakınında idi¹¹¹⁰.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, evvela Ahi Kalemî oğlu Ahi Mehmed tarafından yaptırıldığı¹¹¹¹, daha sonra da Karamanoğlu Mirza Halil Bey tarafından yenilediği anlaşılmaktadır¹¹¹². Eserin yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Eflâkî'de Mevlânâ'nın torunu Ulu Ârif Çelebi'nin, (1272-1320)¹¹¹³, bâni Ahi Mehmed Bey'le Lârende'de görüştüklerinde, O'na bir zâviye yapması hususunda telkinde bulunduğu dair kayıtların yer alması, zâviyenin muhtemelen XIV. yüzyıl başlarında¹¹¹⁴ yaptırıldığını göstermektedir.

¹¹⁰⁸ BOA. TD. 387, s. 119.

¹¹⁰⁹ Bkz. BOA. TD. 63, s. 235-236. Kayıtlarda İsmail Hacı neslinden olan bu dervişlerin adları tek tek zikredilmektedir.

¹¹¹⁰ Bkz. Gülcan, *Mevlevîhâne*, s. 14.

¹¹¹¹ Eflâkî, *Aynı eser*, c. II, s. 234; Ayrıca bkz. Gülcan, *Mevlevîhâne*, s. 13-14.

¹¹¹² 766 H./1364 M. yılında, Mirza Halil Bey'in oğlu Alâeddin Bey tarafından tanzim ettirilen vakfiyede, Kalemî Zâviyesi'nden; "Babası merhumun yaptırdığı Mevlevîliğe mensup zâviye" şeklinde bahsedilmektedir (VGMAD, 579, s. 361, sıra: 158). Öyle anlaşılıyor ki zâviye, Halil Bey tarafından yıktırılıp yenilenmiştir (Bu konuda bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 236; Gülcan, *Mevlevîhâne*, s. 16).

¹¹¹³ Bilgi için bkz. Tahsin Yazıcı "Ulu Ârif Çelebi", *İA*, c. III, s. 363.

¹¹¹⁴ Eflâkî'de, seyahat etmeyi çok seven Ulu Ârif Çelebi'nin, Lârende'de Ahi Mehmed Bey'le ne zaman görüştüğüne dair bir kayıt bulunmamaktadır. Bununla birlikte, 1320 tarihinde vefat eden Çelebi Arif'in, bu ziyareti, tasavvufi olgunluk döneminde gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu sırada genç yaşta olan Mehmed Bey'le ilgili olarak, "Aşkla yetiştirdiğim her mürid, feleğin okundan ve mirrihin temreninden kurtulur" mısraalarını söylemesi, Arif Çelebi'nin Mevlevîlik tarikatında belli bir mesafe katettiğine işaret etmektedir (Bkz. Eflâkî, *Aynı yer*).

Eflâkî'deki kayıtlarda Ahi Mehmed Bey'in, Ulu Ârif Çelebi'nin müridi ve beğendiği kimselerden olduğu da ifade edilmektedir¹¹¹⁵. Eflâkî'nin bu kayıtlarından, zâviyenin bir Mevlevî Zâviyesi olarak tesis edildiği neticesini çıkarmak mümkündür¹¹¹⁶. Nitekim Karamanoğlu Alâeddin Bey'e ait 766 H./1364 M. tarihli bir vakfiyede de¹¹¹⁷ müessesenin, "Mevlevîliğe mensup bir zâviye olduğu açıkça ifade edilmektedir.

Vakfiyesi/Vakıfları: Kalemî Zâviyesi'ne ait, Karamanoğlu Mirza Halil Bey tarafından tanzim ettirilen 745 H./1344 M. tarihli bir vakfiye bulunmaktadır¹¹¹⁸. Vakfiyede zâviyenin, şehrin dışındaki kabristanın yanında yer aldığı ve meşhur olduğu için hudutlarının belirtilmesine lüzum görmediği ifade edilmekte ve vakıfları şöyle sıralanmaktadır:

Şehir dışında, şehir kabristanına giden ulu yol üzerinde; suyu, İbn Kalemî nâmıyla tanınan Ahi Mehmed Bey'e ait zâviyenin bahçesinden inen iki taşlı değirmenin tamamı, şehrin dışında Şeyh Baba Ulutan Zâviyesi yanındaki 1 kıt'a yerin tamamı, Lârende'de Demirci Ali'ye nisbet edilen ağaç civarında Herakıl (Ereğli) şehrine giden yol üzerindeki yerin tamamı, Aynî Şah'a nispet edilen evin dörtte üçünün tamamı¹¹¹⁹

Kalemî Zâviyesi için Mirza Halil Bey'den sonra, oğlu Alâeddin Bey de bazı gelirler vakfetmiştir. 766 H./1364 M. tarihinde tanzim edilen vakfiyede¹¹²⁰, Alâeddin Bey'in tahsis ettiği bu vakıflar; Lârende'de Buğday Pazarı yakınındaki, vâkıfın babasına nispet edilen bir fırın ile Gâzi Köprüsü¹¹²¹ kurbunda bulunan yerin tamamından oluşmaktadır¹¹²².

Vakıf Gelirlerinin Sarfı: Kalemî Zâviyesi'nin 745 H tarihindeki mütevellilik görevini, Ahi Mehmed Bey'in oğlu Hasan Bey yürütüyordu. Vâkıf Halil Bey, zâviyeye ait gelirlerin beşte birinin bu zâta verilmesini şart kılmıştır. Geri kalan beşte dörtlük gelir ise zâviyenin şeyhine ve zâviyenin kible tarafında Halil Bey'in oğlu

¹¹¹⁵ Eflâkî, Aynı yer.

¹¹¹⁶ Bu konuda bkz. Gülcan, *Mevlevîhâne*, s. 14.

¹¹¹⁷ Bkz. VGMAD. 579, s. 361, sıra: 158.

¹¹¹⁸ VGMAD. 579, s. 363, sıra: 159.

¹¹¹⁹ Vakfiyede, vakıfların hudutları ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

¹¹²⁰ VGMAD. 579, s. 361, sıra: 158.

¹¹²¹ Hâlen Gazalpa (Gazi Alp) olarak bilinmektedir.

¹¹²² Vakfiyede, vakıfların hudutları da belirtilmiştir.

Süleyman Bey'e ait kabrin üzerinde, Pazartesi ve Perşembeleri, Regâib, Berat, Kadir geceleri ile iki bayram günlerinde, Kur'an-ı Kerim okuyacak olan, iki zâta sarfedilecektir¹¹²³.

Halil Bey'den yirmi bir yıl sonra zâviyeye bâzı vakıflar tahsis eden Alâeddin Bey de 766 H. tarihli vakfiyesinde, gelirlerin sarfi için bir takım şartlar getirmiştir¹¹²⁴. Buna göre; zâviyenin gerek tevliyetini, gerekse nâzırlığını, aynı kişi yürütecek, mevcut gelirin, zâviyenin tamirinden arta kalan kısmı, şeyhe verilecek ve bu şeyh zâviyeye misafir olan mevlevîlere hizmet edecek, eğer zâviye harap olup hizmet edemez hâle gelirse, bu durumda vakıfları fakirler ve miskinlere sarfedilecektir.

Görevliler: Kalemî Zâviyesi'nin görevlileri hakkında, Aktekte bahsinde bilgi verilmiştir.

Karabaş Veli/Alâeddin Sultan Tekkesi (Lârende)

Yeri: Külliye şeklinde yapılmış olan eser, şehrin güneyinde, Siyahser Mahallesi'nde alçak bir tepenin üzerinde yer almaktadır¹¹²⁵.

Yaptıranı ve Tarihi: Siyahser, Alâeddin Sultan, Şeyh Alâeddin, Alâeddin-i Rumî ve Karabaş Veli Cami ve Tekkesi olarak da isimlendirilen¹¹²⁶ külliyeinin, yaptıranı ve yapım tarihini gösteren herhangi bir kitâbesi yoktur. Bununla beraber külliyeinin bitişiğindeki türbede yer alan Şeyh Alâeddin'e ait mezar taşında¹¹²⁷, ölüm tarihinin 870 H./1465 M. olarak gösterilmesi, ayrıca Sultan Alâeddin'e ait bir vakfiyede¹¹²⁸, Karamanoğlu Pîr Ahmed Bey'in (1464-1467), bu zâviyeye vakfettiği bir köy ihtilafından bahsedilmesi, eserin XV. yüzyıl ortalarında veya 1465 tarihinden önce yaptırılmış olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir¹¹²⁹.

¹¹²³ VGMAD. 579, s. 363, sıra: 159.

¹¹²⁴ VGMAD. 579, s. 361, sıra: 158.

¹¹²⁵ Bkz. **Karaman İl Yıllığı**, s. 66; Temizsoy-Uysal, **Karaman**, s. 67.

¹¹²⁶ Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 316.

¹¹²⁷ Türbe hakkında bilgi için bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 516-517.

¹¹²⁸ Sultan Alâeddin'in adını taşıyan bu vakfiye suretleri Arapça olup, KVBMA. 6 numaralı vakfiye defterinin 540-542. sayfalarında kayıtlıdır. Bunlardan biri, 900 H./1494 M., diğeri (Pîr Ahmed Bey'den bahseden) 902 H./1496 M. tarihlidir (Bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 320).

¹¹²⁹ Bu konuda bkz. Diez-Aslanapa-Koman, **Aynı eser**, s. 87.

Alâeddin Sultan (Şeyh Alâeddin-i Halvetî): Halvetîye tarikatı şeyhlerinden olan Şeyh Alâeddin-i Halvetî, Siyahser Sultan diye de tanınmıştır¹¹³⁰. Doğum tarihi ve nereli olduğu bilinmemektedir. Tahsil hayatı hakkında fazla malûmat olmamakla birlikte, O'nun Halvetîye tarikatı pîrlerinden Seyyid Yahya-i Şirvanî ve Seyyid Şerif Cürçânî'den dersler aldığı anlaşılmaktadır¹¹³¹.

Mecdî¹¹³² ve Hoca Sadeddin'deki¹¹³³ kayıtlarda, nereden geldiği belirtilmeksizin, Şeyh Alâeddin'in, bir ara Bursa'da bulunduğu ve Kaplıca Medresesi'nde müderris olan Alâeddin-i Arabî¹¹³⁴ ile görüştüğü ifade edilmektedir. Bursa'da fazla uzun süre durmadığı anlaşılan Şeyh Alâeddin, buradan İstanbul'a giderek bir müddet de bu şehirde kalmıştır¹¹³⁵. O'nun gerek Bursa, gerekse İstanbul gibi dönemin ilim merkezlerinde bulunmasının sebebi, mensup olduğu tarikatı buralarda da yayma düşüncesinden olmalıdır.

İstanbul'da bulunduğu sıralarda bazı çevrelerle ihtilafa düşen Şeyh Alâeddin, bu şehirden uzaklaştırılmak istenmiştir¹¹³⁶. Söz konusu ihtilaflardan, dönemin hükümdarı Fatih Sultan Mehmed de haberdâr edilmiş olacak ki, Şeyh Alâeddin, padişahın emriyle İstanbul'dan Karaman'a gönderilmiştir¹¹³⁷.

O'nun Karaman'a gelişi, Karamanoğlu İbrahim Bey dönemine rastlamaktadır. İbrahim Bey, artık ömrünün sonuna kadar burada ikâmet edecek olan bu şeyh için bir zâviye yaptırmıştır¹¹³⁸. Şeyh Alâeddin'in Karaman'da bulunduğu süre içinde ilmî ve tasavvufî faaliyetlerine devam ettiği anlaşılmaktadır. O'nun Karamanlı Ülkesi'nde iken Çelebi Halife ile görüşmesi¹¹³⁹ ve yerine müridlerinden Abdullah Halife'yi

¹¹³⁰ Konyalı, **Karaman**, s. 518-519. Şeyh Alâeddin-i Halvetî, bazı eserlerde Şeyh Alâeddin er-Rumî ve Şeyh Alâüddin-i Rumî el-Halvetî şeklinde de zikredilmektedir (Meselâ bkz. Mahmud Cemaleddin el-Hulvî, **Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye**, (Haz: M. Serhan Tayşî), İstanbul 1993, s. 401, 429).

¹¹³¹ Bkz. Mahmud Cemaleddin el-Hulvî, **Lemezât-ı Hulviyye**, s. 401; Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. V, s. 202; Gülcan, **Karaman Büyükleri**, s. 68.

¹¹³² **Aynı eser**, s. 281.

¹¹³³ **Aynı eser**, s. 202.

¹¹³⁴ Bilgi için bkz. Hoca Sadeddin, **Aynı eser**, c. V, s. 129-132.

¹¹³⁵ Mecdî, Aynı yer.

¹¹³⁶ Mecdî, Aynı yer.

¹¹³⁷ Hoca Sadeddin, Aynı yer; Mecdî, Aynı yer.

¹¹³⁸ Bkz. Gülcan, Aynı yer.

¹¹³⁹ Bkz. Câmî, **Nefahatü'l-Üns**, (Lâmîi tercümesi), s. 579; Mecdî, **Aynı eser**, s. 284; Sadeddin Nüzhet Ergun, **Türk Şairleri**, c. 3, İstanbul 1944, s. 964.

halife tayin etmesi¹¹⁴⁰, Karaman'a geldikten sonra da Halvetîye tarikatını yayma çabası içerisinde olduğunu göstermektedir.

Mezar taşındaki kitâbeye göre, 870 H./1465 M. tarihinde öldüğü bilinen¹¹⁴¹ Şeyh Alâeddin'in kabri hâlen kendi adıyla anılan mahalledeki külliyeinin yanındadır.

Mimarîsi ve Müstemilâtı: Bazı tetkiklerde¹¹⁴² külliyeinin, câmi, tekke, imaret ve türbeden meydana geldiği ifade edilirken, bazılarında da¹¹⁴³ imaret tâbirine yer verilmemiştir. Evliya Çelebi, eserden "Karabaş Tekkesi İmaretî" şeklinde bahsetmektedir¹¹⁴⁴. Kanaatimize göre, külliyeinin bölümleri hakkındaki bu vasıflandırmalar, genellikle binanın kuzeyindeki bölümün bazen bir imaret, bazen de bir tekke olarak nitelendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Diez-Aslanapa-Koman bu konuda net bir ifade kullanmazken¹¹⁴⁵, Konyalı bu bölümü imaret¹¹⁴⁶, Dülgerler¹¹⁴⁷ ise tekke olarak vasıflandırmıştır. Osmanlı tahrirlerinde¹¹⁴⁸ zâviye olarak bahsedilen söz konusu eserin bu kısmını, biz de tekke olarak nitelendirmek istiyoruz.

Karabaş Veli Külliyesi'nde cami binanın kible tarafında yer almaktadır. Üzeri toprak damla örtülü olup, sağ tarafında sekiz adet, sol tarafında ve kible yönünde beşer pencere bulunmaktadır¹¹⁴⁹. Cami ile tekkenin kapıları arasında yapılmış olan minare tamamen taşandır.

Kesme taşlarla yapılmış olan tekke kısmının üzeri, merkezi bir kubbe ile örtülüdür. Pandantifler üzerine oturan büyük kubbenin¹¹⁵⁰ altında, avlu ve ortasında on iki köşeli bir şadırvan¹¹⁵¹ bulunmaktadır. Ana eyvanın her iki tarafında, eyvan içinden geçilen birer oda, gene ana eyvanın iki tarafında dönen dehlizlerle ulaşılan birer oda, ayrıca gerek doğu eyvanından, gerekse batı eyvanından geçilerek ulaşılan

¹¹⁴⁰ Hoca Sadeddin, *Aynı eser*, c. V, s. 206; Mecdî, *Aynı eser*, s. 284.

¹¹⁴¹ Bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 516; Gülcan, *Karaman Büyükleri*, s. 72.

¹¹⁴² Konyalı, *Karaman*, s. 316; Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 85; Uysal, *Karaman*, s. 112.

¹¹⁴³ Dülgerler, *Aynı eser*, s. 146-147.

¹¹⁴⁴ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, c. 9-10, s. 34.

¹¹⁴⁵ Bkz. Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 85-87.

¹¹⁴⁶ Konyalı, *Karaman*, s. 317-319.

¹¹⁴⁷ Dülgerler, *Aynı tez*, s. 147.

¹¹⁴⁸ İB. AK. VTD. MC.O. 116/1, s. 50; TK. KKA. VTD. 565, s. 70; BOA. TD. 387, s. 111, 121.

¹¹⁴⁹ Bkz. Konyalı, *Karaman*, s. 317.

¹¹⁵⁰ Diez-Aslanapa-Koman, *Aynı eser*, s. 87.

¹¹⁵¹ Şadırvandan akan fazla suların dışarıya sevki için tabana bir de kanal yapılmıştır.

birer oda daha bulunmaktadır¹¹⁵². Kible yönünde, caminin son cemaat yeri ile birleşen tekkenin, batı cephesinden de girişi vardır.

Kesme taştan yapılmış olan Şeyh Alâeddin'e ait türbe, caminin dışında yer almaktadır.

Vakfiyesi/Vakıfları: Karabaş Veli Külliyesi'ne ait, bâni Alâeddin Sultan tarafından bizzat tanzim ettirilmiş vakfiye yoktur. Ancak O'nun adına¹¹⁵³ vâkıf, Mevlânâ Pîrî Halife tarafından tanzim edilmiş, iki adet vakfiye bulunmaktadır. Bu vakfiyelerde Pîri Halife'nin, tekkeye iki adet köy vakfettiği kaydedilmektedir¹¹⁵⁴. Ayrıca Karamanoğlu Pîr Ahmed Bey'in de yine Ereğli'deki bir köyü vakfettiğinden bahsedilmektedir¹¹⁵⁵.

1476 tahrir kayıtlarında, söz konusu zâviyenin adı geçmemektedir. Muhtemelen müessesese, bu tarihlerde harap bir durumda idi. 900 ve 902 H. tarihli vakfiyelerde, vâkıf olarak adı geçen Pîri Halife, eseri yenilemiş olmalıdır¹¹⁵⁶.

1483 tahrir kayıtlarında, yıllık 280 akçelik gelire sahip zâviyenin vakıfları şu şekilde kaydedilmektedir¹¹⁵⁷: Zâviyenin güneyine, aynı zamanda Kâdı Mağarası'nın yakınına düşen, 1 kıt'a yer, Virancık Köyü'nde Emir Bey mezraasının yarısı, Virancık Köyü'nde 3 kıt'a yer Sabba köprüsü yanında 1 kıt'a yer, Yeniceköy'de 1 kıt'a yer, Derbin Köyü'nde 1 kıt'a yer, Kürdegümü Köyü'nde 3 kıt'a yer, Çardaklar Köyü'nde 1 kıt'a bağ.

1500 tarihinde, aynı vakıflara sahip olan zâviyenin geliri 914 akçedir¹¹⁵⁸. Müessesenin, 1530 tahririndeki vakıfları, 655 akçelik bir gelirle 12 kıt'a yer ile bağ şeklinde kaydedilmiştir¹¹⁵⁹.

Kettâncı Baba Zâviyesi (Lârende)

Yeri: Karaman il merkezinde, Hoca Mahmud Mahallesi'nde idi¹¹⁶⁰.

¹¹⁵² Dülgerler, Aynı tez, s. 148.

¹¹⁵³ Vakfiye'nin başlığı; "Sultan Alâeddin-i Rumî'nin Vakfiyesi" şeklindedir (Konyalı, Karaman, s. 320).

¹¹⁵⁴ Konyalı, Karaman, s. 320.

¹¹⁵⁵ Konyalı, Aynı yer.

¹¹⁵⁶ Bkz. Konyalı, Karaman, s. 322.

¹¹⁵⁷ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 50.

¹¹⁵⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 70.

¹¹⁵⁹ BOA. TD. 387, s. 121.

Yaptıranı ve Tarihi: Kettâncı Baba adında bir şeyh tarafından yaptırılmış olan eserin, yapım tarihi belli değildir. Ancak oğlu Mansur Dede'nin, 755 H./1354 M. tarihli vakfiyesine¹¹⁶¹ ve 810 H./1407 M. tarihli mezar taşına göre¹¹⁶², zâviyenin XIV. yüzyılın ilk yarısında veya bu yüzyılın ortalarında yaptırılmış olabileceği akla gelmektedir. Eser günümüze ulaşmamıştır.

Vakıfları: 1476 tahrir kayıtlarında, adına rastlanmayan zâviyenin, 1483 tarihinde 390 akçelik gelire tekâbül eden vakıfları; Lârende'ye bağlı Gâzi Köyü, Lârende dışında Balçuh yakınında yer ile ayrıca Bozkuş Köyü'ndeki başka bir yerden oluşmaktadır¹¹⁶³.

1500 tahrir kayıtlarına göre yıllık geliri 644 akçe olan zâviye, aynı vakıflara sahiptir¹¹⁶⁴. 1530 tarihinde, geliri 1300 akçeye ulaşan müessesenin vakıfları ise Lârende'ye bağlı Gâzi Köyü ile Lârende dışındaki yerlerden müteşekkildir¹¹⁶⁵.

Görevlileri: Kettâncı Baba Zâviyesi, 1483 tarihinde Şeyh İbrahim tasarrufundadır. Zâviyenin bu tarihteki diğer görevlileri ise Veyis, Hacı Mehmed, Mehmed Fakih (imam) ve Hüseyin Abdal'dır¹¹⁶⁶. 1500 tarihinde, yine Şeyh İbrahim tasarrufunda olan zâviyenin görevlileri olarak; Kettâncı Şeyh oğlu Hacı Baba, Mehmed Fakih oğlu Veyis adları kaydedilmektedir¹¹⁶⁷.

Kirişçi Baba Zâviyesi (Lârende)

Yeri: İl merkezinde Kirişçi Mahallesi'nde idi¹¹⁶⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Tahrir kayıtlarında¹¹⁶⁹, Kirişçi Baba Zâviyesi olarak geçen eserin, Halvetî tarikatına mensup adı geçen zât tarafından yaptırıldığı

¹¹⁶⁰ Bkz. Gülcan, **Karaman Büyükleri**, s. 223; Konyalı, Kettâncı Baba Zâviyesi'nin, Mansur Dede Zâviyesi ile aynı zâviye, yerinin de Sekiçeşme Mahallesi'nde olduğu görüşündedir (**Karaman**, s. 330). Halbuki tahrir kayıtlarında (TK. KKA. VTD. 564, s. 28; TK. KKA. VTD. 565, s. 69; BOA. TD. 387, s. 119-120), her iki zâviye adının ayrı kaydedilmesi, söz konusu zâviyelerin farklı müesseseler olma ihtimalini güçlendirmektedir.

¹¹⁶¹ Konyalı, Aynı yer.

¹¹⁶² Konyalı, Aynı eser, s. 331.

¹¹⁶³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 49.

¹¹⁶⁴ TK. KKA. VTD. 565, s. 69.

¹¹⁶⁵ BOA. TOA. 387, s. 120.

¹¹⁶⁶ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 49; Kayıtlarda, ayrıca zâviyede oturanların avârız-ı dîvaniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf ve müsellemler oldukları ifade edilmektedir.

¹¹⁶⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 69; Burada da yine zâviye görevlilerinin adı geçen vergilerden muaf ve müsellemler oldukları kaydedilmektedir.

¹¹⁶⁸ 1476 tahririnde, zâviyenin bulunduğu mahalle, Sinle Mahallesi olarak kaydedilmiştir (Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 32). Mahallenin adı, zamanla Kirişçi Mahallesi olarak değişmiştir.

bilinmektedir¹¹⁷⁰. İlk hâliyle¹¹⁷¹ zâviye, mescid, zikir yeri ve türbe gibi kısımları ihtiva eden bir mamure olduğu anlaşılır¹¹⁷² binanın, yapım tarihi kesin olarak tespit edilememiştir. Bununla birlikte, cami hazîresinde 1948 yılı onarımında bulunan 784 H./1382 M. tarihli bir mezar taşından, söz konusu eserin, bu tarihten önce¹¹⁷³ yaptırılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Vakıfları: Kirişçi Baba Zâviyesi'nin vakıfları, 1476 kayıtlarında şöyle sıralanmaktadır¹¹⁷⁴: Zâviye yanında 1 kıt'a yer, İglü bağı yanında 1 kıt'a yer, Keklicek sahrasında 3 kıt'a yer, Emir Musa yanında bağ, Kuştemür Köyü, Kavak deresinde Kirişçi değirmeni, Porsuk yanında bağ, Ulukapuda 1 kıt'a yer.

1483 tarihinde, yıllık geliri 720 akçe olan zâviyenin vakıfları; zâviye önünde 5 kıt'a yer, Foni vadisinde Kirişçi değirmeni, başka bir harap değirmen, 2 kıt'a harap bağ, 1 bâb kirişhâne, hâne (10 bâb) yeri, 5 bâb dükkân yeri (harap) ve 1 bâb harap bezirhânedan oluşmaktadır¹¹⁷⁵.

1500 tahrir kayıtlarına göre, 270 akçelik gelire sahip bulunan zâviyeye, yukarıda zikredilen vakıflardan başka, ayrıca bir debbağhâne ile bir de yer vakfedilmiştir¹¹⁷⁶.

1530 tarihindeki vakıfları; 9 kıt'a yer, 2 değirmen, 3 kıt'a bağ ve bahçe, 1 bâb kirişhâne olarak kaydedilen müessesenin, geliri de 580 akçedir¹¹⁷⁷.

Görevlileri: Kirişçi Baba Zâviyesinin tasarrufu, 1483'te Mevlânâ Kemâl, 1500 tarihinde de Emre üzerindedir¹¹⁷⁸.

Mansur Dede Zâviyesi (Lârende)

Yeri: İl merkezinde, Sekizçeşme¹¹⁷⁹ Mahallesi'nde idi¹¹⁸⁰.

¹¹⁶⁹ BOA. TD. 387, s. 119.

¹¹⁷⁰ Totaysalgır, Kirişçi Baba'nın Şeyh Hasan adlı bir Halvetî şeyhinin oğlu olduğunu belirtmektedir (Bkz. Lârende, s. 51).

¹¹⁷¹ Bugün binadan sadece mescid ve türbe bölümü kalmıştır.

¹¹⁷² Bkz. Totaysalgır, Lârende, s. 52; Konyalı, Karaman, s. 371.

¹¹⁷³ Bkz. Dülgerler, Aynı tez, s. 103.

¹¹⁷⁴ TK. KKA. VTD. 564, s. 32.

¹¹⁷⁵ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 47.

¹¹⁷⁶ TK. KKA. VTD. 565, s. 66.

¹¹⁷⁷ BOA. TD. 387, s. 119.

¹¹⁷⁸ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 47; TK. KKA. VTD. 565, s. 66.

¹¹⁷⁹ Mahallenin adı, zamanla Sekizçeşme şekline dönüşmüştür.

¹¹⁸⁰ Bkz. Konyalı, Karaman, s. 543.

Yaptıranı ve Tarihi: Bânisi, Kettâncı Baba (Ketenci Baba) oğlu Mansur Dede¹¹⁸¹ olan zâviyenin, 755 H./1354 M. tarihli vakfiyesine¹¹⁸² göre, bu tarihte veya bundan birkaç sene önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Mansur Dede'nin, Karaman'da kendi adıyla bilinen mahallede bulunan bir mezar taşında, ölüm tarihi 810 H./1407 M.¹¹⁸³ olarak kaydedilmiştir.

Mansur Dede Zâviyesi, zamanla yıkılmış, yerine Hâdimi Hasib tarafından 1254 H./1838 M. tarihinde Nakşibendi Zâviyesi ve câmi yaptırılmıştır¹¹⁸⁴.

Vakıfları: 1476 kayıtlarına göre¹¹⁸⁵ zâviyenin vakıfları; Mansur Dede bağı 2 kıt'a, Dimde Köyü'nde 1 kıt'a bağ, Gödedgümü¹¹⁸⁶ Köyü'nde bağ, şehir içinde 4 bâb harâp dükkân, Girenid Köyü'nde zâviye sekisinde ve zâviye çukurunda 2 kıt'a yerden oluşmaktadır.

Müessesenin, 1483 tarihindeki vakıfları 300 akçelik gelire; Dimde Köyü'nde 1 kıt'a bağ, şehirde 1 kıt'a diğer bağ, Göndere Köyü'nde¹¹⁸⁷ 1 kıt'a diğer bağ, Girenid Köyü'nde zâviye sekisi ve zâviye çukurunda 2 kıt'a yer, Gödedgümü Köyü'nde 1 kıt'a yer, şehirde 4 bâb harâp dükkân, İkikilise Köyü'nde 1 kıt'a yer, Sandolos Köyü'nde 1 kıt'a yer, Örucük Köyü'nde 4 kıt'a yer, şehirde Bağ-ı Binbir yeri olarak kaydedilmiştir¹¹⁸⁸.

1500 tahrir kayıtlarına göre, 502 akçelik geliri bulunan müessesenin vakıfları değişmemiştir¹¹⁸⁹. Zâviyenin geliri, 1530 tarihinde 717 akçeye yükselirken, vakıfları da; 3 kıt'a bağ, 1 kıt'a yer ve 4 bâb dükkân şeklinde belirtilmiştir¹¹⁹⁰.

Görevlileri: 1476 kayıtlarına göre¹¹⁹¹, zâviyenin bu sıradaki mutasarrıfı Karamanoğlu İbrahim Bey'in mektubu ile Mansur Dede neslinden Şeyh Ali adında bir zâttır. 1483 tarihinde¹¹⁹² müesseseye yine Şeyh Ali Paşa tasarruf etmektedir.

¹¹⁸¹ Konyalı, **Karaman**, s. 544.

¹¹⁸² Bkz., Konyalı, **Karaman**, s. 543.

¹¹⁸³ Totaysalgır, **Lârende**, s. 49, dipnot: 1).

¹¹⁸⁴ Konyalı, Aynı yer.

¹¹⁸⁵ TK. KKA.VTD. 564, s. 28.

¹¹⁸⁶ Şimdiki Güldere Köyü'dür (Bkz. **Mülki İdare**, s. 578; **İdari Bölünüş**, "Karaman" s. 5).

¹¹⁸⁷ Hâlen, Yazılı adıyla Karaman'a bağlıdır (**Mülki İdare**, s. 578; **İdari Bölünüş**, "Karaman" s. 5).

¹¹⁸⁸ İB. AK. VTD. MC. 116/1, s. 46; Coşkun, Aynı tez, s. 81.

¹¹⁸⁹ TK. KKA. VTD. 565, s. 64.

¹¹⁹⁰ BOA.TD. 387, s. 119.

¹¹⁹¹ TK. KKA.VTD. 564, s. 28.

¹¹⁹² İB.AK. VTD. MC. 116/1, s. 46.

Nûre Sofi Zâviyesi (Lârende)

Yeri: Lârende'ye bağlı Avşarviran Köyü'nde idi¹¹⁹³.

Yaptıranı ve Tarihi: Karamanlıların cediti Nûre Sofi¹¹⁹⁴ adına, daha sonraları, muhtemelen Karamanlı beyleri tarafından yaptırıldığı¹¹⁹⁵ anlaşılmaktadır. Yapım tarihi bilinmeyen müessesenin, ne zaman yıkılıp yok olduğu belli değildir.

Vakıfları: Nûre Sofi Zâviyesi'nin evkâfi, 1476, 1483, 1500 ve 1530 tarihlerinde, iki çiftlik miktarı müteferrik yerlerden oluşmaktadır¹¹⁹⁶. Yıllık geliri ise 1483'te 300, 1500 ve 1530 tarihlerinde de 350 akçedir.

Görevlileri: Nûre Sofi Zâviyesi, 1476, 1483 ve 1500 tarihlerinde "hükmi-şâhî" ile Şeyh Habib tasarrufundadır¹¹⁹⁷.

Rahime Hâtun Hanikâhı (Lârende)

Yeri: İl merkezinde, Hisar Mahallesi Medrese Sokağı'nda, Emir Musa Medresesi'nin bitişiğinde idi¹¹⁹⁸.

Yaptıranı ve Tarihi: Rahime Hâtun tarafından yaptırılmış olan eserin, yapım tarihi belli değildir. Karamanlı hanedanına mensup olduğu tahmin edilen¹¹⁹⁹ Rahime Hâtun hakkında, detaylı malûmat bulunmamaktadır.

Hanikâhın, muhtemelen Emir Musa Medresesi'nin yıkıldığı sırada, ortadan kalktığı anlaşılmaktadır¹²⁰⁰.

Vakıfları: 1476 tahrir kayıtlarında¹²⁰¹, vakfiyesinin kaybolduğu belirtilen hanikâhın, bu tarihteki vakıfları şöyledir: Elma bahçesi, Yeniköprü civarında hanikâh yeri, Tuzat altında bir pâre yer, Sinle Köyü civarında bir pare yer, Köşk bağı içinde yer ve hanikâhın iki taşlı değirmeni.

¹¹⁹³ TK. KKA. VTD. 564, s. 29.

¹¹⁹⁴ Tahrir kayıtlarında, Nûre Sofi Zâviyesi; "Vakf-ı Zâviye-i Nûre Sofi cedd-i evlâd-ı Karaman" şeklinde geçmektedir (Bkz. TK. KKA. VTD. 564. s. 29; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 46).

¹¹⁹⁵ Bkz. Erdoğan, "Zâviyeler", s. 92.

¹¹⁹⁶ Bkz. TK. KKA. VTD. 564. s. 29; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 46; TK. KKA. VTD. 565, s. 65; BOA. TD. 387, s. 119.

¹¹⁹⁷ TK. KKA. VTD. 564. s. 29; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 46; TK. KKA. VTD. 565, s. 65.

¹¹⁹⁸ 1476 tahrir kayıtlarında (bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 29), hanikâhın, Emir Musa Medresesi bitişiğinde olduğu belirtilmektedir.

¹¹⁹⁹ Konyalı, Rahime Hâtun'un cesedinin mumyalanarak Alâeddin Bey Türbesi'ne konulduğu hakkında, bazı rivâyetlerin olduğunu ifade etmektedir (Bkz. Karaman, s. 544).

¹²⁰⁰ Bkz. Konyalı, Aynı yer.

¹²⁰¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 29.

1483 tahririne göre, yıllık geliri 2200 akçe olan hanikâhın vakıflarına, -bir önceki tahrire kıyasla- bir pare yer ilâve edilmiştir¹²⁰².

Hanikâhın 1500 tarihindeki vakıfları, 2851 akçelik gelire; Çiftekavak'ta yer, Necdân(?) civarında yer ve Merlu bağı civarında yer ile Emir Musa Köyü'ndeki hanikâha ait değirmenden oluşmaktadır¹²⁰³.

1530 tarihinde, 3 kıt'a yer ile adı geçen köydeki değirmen, hanikâhın vakıflarını teşkil etmektedir. Müessesenin bu tarihteki yıllık geliri 4100 akçeye ulaşmıştır¹²⁰⁴.

Görevlileri: 1476 tahrir kayıtlarında¹²⁰⁵, hanikâhın mutasarrıfı olarak Mevlânâ Yakup oğlu gösterilmektedir. 1483 tahririnde¹²⁰⁶ bu zâtın adı, Mehmed Çelebi bin Mevlânâ Şemseddin bin Mevlânâ Saru Yâkub¹²⁰⁷, 1500 tarihli kayıtlarda da Mehmed Çelebi veledi Mevlânâ Yâkub şeklinde geçmektedir¹²⁰⁸.

Rükneddin Zâviyesi (Lârende)

Yeri: Karaman il merkezinde yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Yaptıran ve Tarihi: Eser, Karamanlı soyundan Rükneddin adlı biri tarafından yaptırılmıştır¹²⁰⁹. Yapım tarihi bilinmemektedir. Bâni Rükneddin Bey hakkında da malûmat yoktur.

Vakıfları: 1476 tahrir kayıtlarında¹²¹⁰, vakfiyesinin olmadığı ve Hanefî mezhebinden salih kimselerin sofuhânesi olarak tanındığı ifade edilen zâviye, bu tarihte zengin vakıflara sahiptir. Bu vakıflar; Göderegümü Köyü'nde 1 kıt'a yer, Ağaçoluk yanında 1 kıt'a yer, İdemud Köyü altında 2 kıt'a yer, Emeksuvan altında 1 kıt'a yer, hamam yanında 1 kıt'a yer, Zivanda Köyü'nde 1 kıt'a yer, Bahçegeri'de 6 kıt'a dükkân yeri, Hacı Gaybi Zâviyesi yanında 3 kıt'a yer, Topraklık yanında 1 kıt'a yer, Hatîp bağı yanında 2 kıt'a yer, Hacı Alâeddin oğlu yeri, (1 kıt'a Göderegümü

¹²⁰² İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 46.

¹²⁰³ TK. KKA. VTD. 565, s. 65.

¹²⁰⁴ BOA. TD. 387, s. 119.

¹²⁰⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 29.

¹²⁰⁶ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 46.

¹²⁰⁷ Bilgi için bkz. Sarı Yâkub Zâviyesi bahsi.

¹²⁰⁸ TK. KKA. VTD. 565, s. 65.

¹²⁰⁹ Bkz. TK. KKA. VTD. 564, s. 33.

¹²¹⁰ TK. KKA. VTD. 564, s. 33.

argında 1 kıt'a yer, Kazancı bağı yeri (1 kıt'a) Kuzgunca değirmeninin (harap) 2,5 sehmi ve Semun değirmeninin (harap) 1 sehminden oluşmaktadır.

Zâviye, 1483 tarihinde 500¹²¹¹, 1500'de de 721¹²¹² akçelik yıllık gelire aynı vakıflara sahiptir.

1530 tahrir kayıtlarında harabiyetinden bahsedilen zâviyenin, "emr-i şerif mucibince Hoca Yahya Camii ile Pîr Halife Camii'ne ilhak olunduğu" belirtilmektedir. Eserin bu tarihteki yıllık geliri 1625 akçedir. Vakıfları ise 23 kıt'a yer ile 2 bâb değirmenden oluşmaktadır¹²¹³.

Görevlileri: Zâviye, 1483 tarihinde Mevlânâ Pîri Fakîh tasarrufundadır.

19. Mut

Nûre Sofi Zâviyesi (Mut)

Yeri: Mut'a bağlı Seciler Köyü'nde idi¹²¹⁴.

Yaptıranı ve Tarihi: Seciler Köyü'ndeki bu zâviyenin, muhtemelen Nûre Sofi tarafından veya O'nun adına, daha sonra yaptırıldığı anlaşılmaktadır¹²¹⁵.

Vakıfları: Kaydına, 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmında rastladığımız zâviyenin vakfi, yıllık 180 akçelik gelire, sadece Oruçhan mezraasından ibarettir¹²¹⁶.

Şeyh Alâeddin-i Semerkandî Zâviyesi (Mut)

Yeri: Mut civarında idi¹²¹⁷.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Şeyh Alâeddin-i (Aliyy-i) Semerkandî tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yapım tarihi bilinmemekle birlikte, Şeyh Alâeddin-i Semerkandî'nin yaşadığı dönemde¹²¹⁸ yaptırılmış olması muhtemeldir. Zâviye hâlen mevcut değildir.

¹²¹¹ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 47.

¹²¹² TK. KKA. VTD. 565, s. 67.

¹²¹³ BOA. TD. 387, s. 120.

¹²¹⁴ BOA. TD. 1, s. 22.

¹²¹⁵ Zâviyenin evkâfi Nûre Sofi'nin aynı köyde bulunan türbesine ait vakıflardan hemen sonra kaydedilmiştir.

¹²¹⁶ Aynı yer; Ayrıca bkz. Konyalı, **Karaman**, s. 681.

¹²¹⁷ Bkz. BOA. TD. 1, s. 24. Kayıtlarda nerede olduğu belirtilmeyen müessesese, muhtemelen Mut havalisinde idi.

¹²¹⁸ Bkz. Şeyh Aliyy-i Semerkandî Zâviyesi bahsi.

Vakıfları: Şeyh Alâeddin-i Semerkandî Zâviyesinin vakıfları, yıllık 1310 akçelik gelirle, 1 numaralı tahrir defterinin I. kısmındaki kayıtlarda şöyle sıralanmaktadır¹²¹⁹: Gülnar'a bağlı Kurbağa Köyü'nde¹²²⁰ 1 kıt'a bahçe, Tanalanı mezraasında 1 kıt'a bağ, Yukarıkişla Köyü¹²²¹ sınırında yer, Uğurlu Köyü'nde nar bahçesinin yarısı, Yukarıkişla Köyü'nde yer, Zeytun Köyü'nde yer, Ömer Osman mezraasında İsmail elinde 1 kıt'a yer, Eyüb Köyü'nde Ahmed oğlu Hasan'ın elindeki yer, Ahiler Köyü'nde Nurdoğan oğlu Mehmed'in tasarrufundaki yer.

Görevlileri: Kayıtlara göre, zâviyenin şeyhi gelir olarak öşr-ü mahsulden yıllık 121 akçe almaktadır¹²²².

Tâlib Dede Zâviyesi (Mut)

Yeri: Mut'a bağlı Ömer Köyü'nde idi¹²²³.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Karamanoğlu İbrahim Bey zamanında, muhtemelen adı geçen hükümdar tarafından, Talib Dede adına yaptırıldığı anlaşılmaktadır¹²²⁴. Zâviyeye adını veren Tâlib Dede hakkında malûmat bulunmamaktadır.

Vakıfları: Tâlib Dede Zâviyesi ile ilgili kayıtlar, 1 numaralı defterin her iki kısmında da yer almaktadır. I. kısımdaki kayıtlara göre¹²²⁵, 210 akçelik gelirle; bağ, bahçe ve 2 kıt'a yer, zâviyenin vakıfları arasındadır. Müessesenin geliri, aynı defterin II. kısmındaki kayıtlara göre 335 akçe olup, evkâfindan 2 kıt'a olan yer, 4 kıt'a şeklinde kaydedilmiştir¹²²⁶.

Görevlileri: 1 numaralı defterin I. kısmındaki kayıtlara göre¹²²⁷, zâviyenin şeyhi İsmail Dede adında bir zâttır. Zâviyede oturan hizmetkârların adları ise; şeyhin kardeşi Mehmed, İshak Dede, Musa oğlu Mehmed, Said'in oğulları Mehmed, Ali, Hamza ve İbrahim, ayrıca Seydi Ahmed oğlu Kutluhan ve Hafız Oğlu Musa'dır.

¹²¹⁹ Aynı yer.

¹²²⁰ Köy, hâlen Kurbağaköy adıyla Gülnar'a bağlıdır (Bkz. **Mülki İdare**, s. 442; **İdari Bölünüş**, "İçel" s. 7).

¹²²¹ Hâlen Kışlaköy adıyla Mut'a bağlıdır (**Mülki İdare**, s. 444; **İdari Bölünüş**, "İçel" s. 5).

¹²²² BOA. TD. 1, s. 24.

¹²²³ BOA. TD. 1, s. 21.

¹²²⁴ Kayıtlarda, Karamanoğlu İbrahim Bey vakfi olduğu ifade edilmektedir (Bkz. Aynı yer).

¹²²⁵ Aynı yer.

¹²²⁶ BOA. TD. 1, s. 58.

¹²²⁷ Aynı yer.

Yalıncağ Baba Zâviyesi (Mut)

Yeri: Mut'a bağı Eyüb Köyü sınırında idi¹²²⁸.

Yaptırana ve Tarihi: Zâviyenin, muhtemelen Yalıncağ Baba (Yalıncağ Sultan) adına, bağıları tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır¹²²⁹. Yapım tarihi bilinmeyen eser, hâlen mevcut değildir.

Vakıfları: Zâviyenin vakıfları, 1 numaralı defterin I. kısmındaki kayıtlara göre, 90 akçe gibi düşük bir gelire, 3 kıt'a yer ve bir nar bağından oluşmaktadır¹²³⁰.

20. Selindi

Selindi Zâviyesi (Selindi)

Yeri: Selindi Kazası'nda idi¹²³¹.

Yaptırana ve Tarihi: Karamanlı Emirleri'nden Bunsuz Bey tarafından, cami ile birlikte yaptırılan¹²³² eserin, yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Bunsuz Bey'in¹²³³ yaşadığı dönemi dikkate alarak, XIII. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirmek mümkündür.

Vakıfları: 1 numaralı tahrir defterine göre zâviyenin vakıfları, yıllık 1040 akçelik gelire; Pazar'da 2 kıt'a yer, Bandır'da 1 kıt'a yer Karanehir'de 1 kıt'a yer, Pazar civarında 1 kıt'a yer, Koru'da 1 kıt'a yer ve Ilıcak'ta 1 kıt'a yerden oluşmaktadır¹²³⁴.

Görevlileri: Kayıtlara göre, zâviyenin tevliyeti ve hitabet görevleri için senelik 180'er, müezzin, huffâz, kayyım ve sermahfile de 90'ar akçe tahsis edilmiştir¹²³⁵.

21. Seydişehir

Hacı Osman ve Hacı Halil Zâviyesi (Seydişehir)

Yeri: Seydişehir'e bağı Kilisecik Köyü'nde idi¹²³⁶.

¹²²⁸ BOA. TD. 1, s. 22.

¹²²⁹ Yalıncağ Baba hakkında bilgi için bkz. Özönder, **Konya Velileri**, s. 209-212.

¹²³⁰ Aynı yer.

¹²³¹ BOA. TD. 1, s. 37.

¹²³² Aynı yer.

¹²³³ Karaman Bey'in kardeşi Bunsuz hakkında bilgi için bkz. Giriş, s. 2.

¹²³⁴ BOA. TD. 1, s. 38.

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Şeyh Seydî evlâdından Hacı Osman ve Hacı Halil¹²³⁷ tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, 865 H./1460 M. tarihli bir vakfiyeye¹²³⁸ istinaden, Karamanlı dönemine ait olduğunu söylemek mümkündür.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tahrir kayıtlarında, müesseseye ait 865 H. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmesine rağmen, bugün böyle bir vakfiye mevcut değildir.

Zâviyenin vakfi, 1483, 1500 ve 1530 tahrirlerine göre, 1 çiftlik yerden oluşmaktadır. Yıllık geliri ise 1500'de 90, 1530'da da 70 akçedir¹²³⁹.

Görevlileri: Zâviyede, 1483 tarihinde¹²⁴⁰ Hacı Halil oğlu Şengeldi ile biraderleri Kara ve İsmail ile Hacı İsa oğlu Işık Abdal, 1500 tarihinde¹²⁴¹ ise Hacı Osman oğlu Yusuf, Hacı Halil oğlu Mehmed ve biraderi Kara, Şengeldi oğlu Alâeddin, Hacı Halil oğlu İshak, biraderi Mahmud, Hacı Osman oğlu Resul ve biraderi Nasuh oturmaktadır.

Kolak Musa Zâviyesi (Seydişehir)

Yeri: Seydişehir'e bağlı Ortakaraviran Köyü'nde idi¹²⁴².

Yaptıranı ve Tarihi: Zâviyenin, Kolak Musa tarafından 780 H./1378 M. tarihinde¹²⁴³ veya bundan kısa bir süre önce yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bâni Kolak Musa'nın kimliği hakkında malûmat bulunmamaktadır.

Vakfiyesi/Vakıfları: 1584 tahririnde, Kolak Musa Zâviyesi'ne ait 780 H./1378 M. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmektedir. Ancak söz konusu vakfiye günümüze ulaşamamıştır.

¹²³⁵ Aynı yer.

¹²³⁶ Zâviyenin bulunduğu köy, 1476 tahririnde Aladana olarak kaydedilmiştir (TK. KA. VTD. 564, s. 37). 1483 tahrir kayıtlarında herhangi bir yer adı zikredilmezken (İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 55), 1500 ve 1530 tahrirlerinde zâviye, Kilisecik Köyü'nde gösterilmiştir (TK. KKA. VTD. 565, s. 83; BOA. TD. 387, s. 65). Köyün adı, zamanla Kisecik olarak değişmiştir. Kisecik, hâlen Kisecik adıyla Seydişehir'e bağlı bir kasabadır (Bkz. *Mülki İdare*, s. 582; *İdari Bölünüş*, "Konya" s. 11).

¹²³⁷ Zâviyenin adı 1500 ve 1530 tahrirlerinde "Hacı Osman veledi Hacı Halil" olarak kaydedilmiştir.

¹²³⁸ 1584 tarihli tapu tahrir defterinde (TK. KKA. VTD. 584, s. 124), Hacı Osman veledi Hacı Halil vakfına ait, 865 H. tarihli bir vakfiyeden bahsedilmektedir.

¹²³⁹ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 55; TK. KKA. VTD. 565, s. 83; BOA. TD. 387, s. 65.

¹²⁴⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 55.

¹²⁴¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 83.

¹²⁴² TK. KKA. VTD. 564, s. 37; İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 59.

¹²⁴³ TK. KKA. VTD. 584, s. 126.

780 H. tarihinde¹²⁴⁴, 1 çiftlik yere sahip olan zâviyenin vakıfları, 1476 tahririnde¹²⁴⁵ 1 çiftlik, 1483'te 1,5 çiftlik¹²⁴⁶, 1500¹²⁴⁷ ve 1530¹²⁴⁸ tahrirlerinde ise yine 1 çiftlik yer olarak kaydedilmiştir. Müessesenin yıllık geliri, 1483'te 300, 1500'de 397, 1530'da da yine 300 akçeye tekâbül etmektedir.

Görevlileri: Zâviye, 1476 tarihinde Hasan oğlu Derviş Mehmed ve İsmail tasarrufundadır¹²⁴⁹. 1483'te Derviş Mehmed'in tasarrufunda olan müessese, 1500 tarihinde ise Derviş İsmail'in elindedir¹²⁵⁰.

Nûre Sofi bin Hacı İbrahim Zâviyesi (Seydişehir)

Yeri: Seydişehir'e bağlı Karahisar Köyü'nde idi¹²⁵¹.

Yaptırana ve Tarihi

Nûre Sofi veledi Hacı İbrahim tarafından yaptırıldığı anlaşılan zâviyenin, muhtemelen Karamanlı döneminde yaptırıldığı anlaşılmaktadır¹²⁵². Eser, hâlen mevcut değildir.

Vakıfları: Nûre Sofi Zâviyesi'nin, 1476¹²⁵³, 1483¹²⁵⁴, 1500¹²⁵⁵ ve 1530¹²⁵⁶ tarihindeki evkâfi, geliri yıllık 211 akçeyle sadece 1 çiftlikten ibarettir.

Pınarbaşı Zâviyesi (Seydişehir)

Yeri: Seydişehir dışında idi¹²⁵⁷.

Yaptırana ve Tarihi: Pınarbaşı Zâviyesi'nin bânisinin kim olduğu ve yapım tarihi bilinmemektedir. Muhtemelen Karamanlı dönemine ait olan müessese¹²⁵⁸, günümüze ulaşamamıştır.

¹²⁴⁴ Aynı yer.

¹²⁴⁵ TK. KKA. VTD. 564, s. 37.

¹²⁴⁶ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 59.

¹²⁴⁷ TK. KKA. VTD. 565, s. 89.

¹²⁴⁸ BOA. TD. 387, s. 66.

¹²⁴⁹ TK. KKA. VTD. 564, s. 37.

¹²⁵⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 59; TK. KKA. VTD. 565, s. 89.

¹²⁵¹ TK. KKA. VTD. 564, s. 38.

¹²⁵² Karamanlıların cediti Nûre Sofi ile aynı adı taşıyan Nûre Sofi veledi Hacı İbrahim'in, Karamanlıların ceditine duyulan saygı ve hürmetin ifadesi olarak, bu adı aldığı, dolayısıyla Karamanlılar döneminde yaşadığı kuvvetle muhtemeldir.

¹²⁵³ TK. KKA. VTD. 564, s. 38.

¹²⁵⁴ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 61.

¹²⁵⁵ TK. KKA. VTD. 565, s. 90.

¹²⁵⁶ BOA. TD. 387, s. 66.

¹²⁵⁷ Bkz. İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 60.

Vakıfları: 1483 tahrir kayıtlarında zâviyenin evkâfi olarak, zâviyenin yakınında bir yer ile Bükarmud¹²⁵⁹ mezraası sınırında 20 dönüm yerden bahsedilmektedir¹²⁶⁰. 1500 tarihinde de aynı vakıflara sahip olan¹²⁶¹ zâviyenin geliri 157 akçedir. 1530 tarihinde geliri 87 akçeye düşen müessesenin vakıfları, 2 kıt'a yer olarak kaydedilmektedir¹²⁶².

Görevlileri: Pnarbaşı Zâviyesi, 1483'te Derviş Yahya tasarrufundadır. Bu tarihte zâviyede, Körpenlü oğlu Mustafa, Hoca Ahmed oğlu Yâkub, Derviş Yetilmiş, Hüseyin ve Hasan oturmaktadır¹²⁶³. 1500 tarihinde zâviyenin şeyhi Köpenlü oğlu Mustafa'dır. Hizmetkârlar ise Ahmed oğlu Hoca Yakub, Hasan, Mustafa Derviş oğlu Gül Abdal'dır¹²⁶⁴.

-
- ¹²⁵⁸ 1483 tahririnde (bkz. Aynı yer), zâviye yakınındaki yerin, Durdu Hacı adında bir zât tarafından Karamanoğlu'ndan satın alınıp zâviyeye vakfedildiğine dair kayıtların yer alması, müessesenin Karamanlı dönemine ait olması ihtimalini güçlendirmektedir.
- ¹²⁵⁹ Hâlen Seydişehir'e bağlı Bükçe adında bir köy mevcuttur (**İdari Bölünüş**, "Konya", s. 11).
- ¹²⁶⁰ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 60.
- ¹²⁶¹ TK. KKA. VTD. 565, s. 90.
- ¹²⁶² BOA. TD. 387, s. 66.
- ¹²⁶³ İB. AK. VTD. MC. 0.116/1, s. 560.
- ¹²⁶⁴ TK. KKA. VTD. 565, s. 90.

SONUÇ

Beylikler dönemi, Anadolu'da, Türk kültür ve medeniyetinin yeniden canlandığı ve aynı zamanda tekâmül ettiği önemli bir safhadır. Türkmen Beyleri arasındaki askerî ve siyasî çekişmelerin had safhaya ulaştığı; buna karşılık ilim ve kültür sahasında, kıyasıya bir rekabetin yaşandığı bu dönemde, Türk kültür ve medeniyeti, Selçuklular döneminde olduğu gibi, yeniden dinamizm kazanma imkânı bulabilmiştir. Çoğu, Türkçeden başka dil bilmeyen Türkmen beylerin, ilim ve kültürün gelişmesi noktasındaki hizmetleri, daha ziyâde kendi adlarına bir kısım eserler te'lif ve tercüme ettirme veya çeşitli müesseseler yaptırıp, bunlara zengin vakıflar bağışlama şeklinde gerçekleşmiştir. Bununla beraber, ilim ve fikir adamlarının himâye edilmesi, hatta onlara cazip imkânlar sunulması da Türkmen beylerin mutad uygulamalarındandı.

Dönemin en güçlü Beyliklerinden biri olan Karamanlıların da bu tür faaliyetlerin bizzat içinde buldukları, hatta söz konusu faaliyetleri biraz da iddialı bir şekilde yürüttükleri görülmektedir. Karamanlı Beyliği'ni bu ilim ve kültür yarışında iddialı olmaya sevk eden faktörler, şüphesiz bu Beyliğin üstlendiği misyonla yakından ilgilidir. Bu misyon, Selçuklu siyasî mirasına sahip çıkma anlayışında olan Karamanlıların, söz konusu devletin, ilmî, kültürel geleneğini de yaşatma gayesini taşımasıyla ve diğer Beyliklerle olan ilmî rekabette, bu anlayış ekseninde hareket etmesiyle izah edilebilir.

Karamanlı Ülkesi'ndeki ilmî ve kültürel faaliyetler, Beylikler döneminin teamülleri gereği, öncelikle Karamanlı beyleri tarafından teşvik ve himâye edilmiştir. Saraylarında veya kendi çevrelerinde ilim ve fikir adamı bulundurmaya şiar edinen Karamanlı beyleri, kendi adlarına bir takım eserler te'lif ettirmişler, ayrıca ülke genelinde çok sayıda müesseselerin, -özellikle eğitim-öğretim müesseselerinin- kurulmasına büyük önem vermişlerdir. Karamanlı beylerinin yanı sıra, ailenin diğer üyeleri, ileri gelen bazı devlet adamları, Karamanlılarla akraba olan Turgudoğulları ailesi ve ilimle iştil eden bazı şahıslar da çok sayıda eğitim-öğretim müessesesi kurmuşlardır.

Karamanlı topraklarında tesis edilen eğitim-öğretim müesseselerinin, toplam sayısının kesin olarak tespiti, mümkün olamamıştır. Zira, bölgede Karamanlılardan başka;

Selçuklu, Eşrefoğulları, Eratnahılar ve Osmanlı dönemlerine de ait bir kısım müesseselerin kurulmuş olması ve bunların tahrir kayıtlarından tespit edilememesi, Karamanlılara ait eğitim-öğretim müesseselerinin tümünü inceleme imkânını zorlaştırmıştır. Bundan başka bir kısım müesseselere ait vakfiyelerin bugün mevcut olmaması da bir başka olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Müesseselerin tespitindeki bu zorluklar, müessese kurucularının, vâkıfların veya görevlilerin tarihi şahsiyetleri, yaşadıkları dönemler dikkate alınmak suretiyle giderilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda, Karamanlı eğitim-öğretim müesseselerinden, örgün eğitime yönelik olarak, faaliyet gösteren mektepler, dârü'l-huffâzlar ve medreselerin, tespit edebildiğimiz bir takım özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

Mektepler, hemen hemen her mahallede bulunan ve genelde mescidlere bitişik bir şekilde yaptırılan müesseseler olduğu halde, arşiv kayıtlarında Karamanlı dönemine ait, müstakil olarak yaptırıldığı tahmin edilen iki mektep bulunmaktadır. Bu müesseselerden, Mut'taki, Karamanlı hükümdarı Musa Bey, Karaman'daki ise Muslihiddin adında bir kadı tarafından yaptırılmıştır.

İşlevleri itibariyle, medreselerin bir alt seviyesindeki eğitim-öğretim müessesesi olan dârü'l-huffâzların yapımına, Karamanlı döneminde önem verildiği görülmektedir. Toplam 29 dârü'l-huffâzdan 23'ü Konya'da, 3'ü Karaman'da, 1'i Ermenek'te, diğeri de Beyşehir'de tesis edilmiştir. Dârü'l-huffâzlardan büyük çoğunluğunun Konya'da kurulmuş olması; bu şehirde Selçuklulardan kalma, ihtiyaca cevap verebilecek sayıda medresenin bulunmasından, ayrıca Turgudoğulları ailesinin burada, özellikle dârü'l-huffâz yapımına önem vermesinden kaynaklanmaktadır. Dârü'l-huffâzların kurucuları arasında, bey ve kadı gibi önemli mevki sahiplerinin yanında, Turgudoğulları ailesine mensup bazı hârunların da yer aldığı dikkat çekmektedir.

Dârü'l-huffâzların, -kurucularının sosyal statülerine / malî durumlarına göre- gelir seviyeleri de farklı idi. 1483, 1500 ve 1530 yıllarına ait her üç tahrirde de kaydı bulunan toplam 20 dârü'l-huffâzın; %42'sini yıllık geliri 1000-4999 akçe olan müesseseler, %32'sini geliri 5000 akçeden fazla olanlar, %26'sını da geliri 999 akçeye kadar olan

dârü'l-huffâzlar teşkil etmektedir. Dârü'l-huffâzların yıllık gelirlerinde, 1483 ve 1530 yılları arasında -bazıları dışında- genelde bir artışın olduğu görülmüştür. Gelirlerdeki bu artışın sebeplerini, müesseselerin, gerek kendi bünyelerindeki malî değişikliklerle (muhtelif zamanlarda ilâve vakıfların tahsis edilmesi gibi), gerekse söz konusu tarihlerde, Osmanlı Devleti'ndeki siyasî, iktisadî istikrar ve nüfus artışına bağlı olarak üretimde görülen hareketlilikle izah etmek mümkündür.

Dârü'l-huffâzlarda eğitim-öğretim faaliyetlerinin genellikle şeyhü'l-huffâz, muallim ve reisü'l-huffâz tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Öğrenci sayısının 10 kişi ile sınırlandırıldığı bu müesseselerde, öğrenim yaşının da en az 10 olduğu tespit edilmiştir. Dârü'l-huffâzlarda, genellikle Cuma ve Bayram günlerinde tatil yapılmaktadır. Vâkıfların, önemli şartlarından biri de hâfızların, haftanın belirli günlerinde Kur'andan cüz okumalarıdır. Bu günler, genelde Pazartesi ve Perşembe olarak belirlenmiştir. Hafızlara tahsis edilen ücret, bazen aynî, bazen de nakdî olarak verilmekte ve bu rakam müesseseler arasında farklılıklar göstermektedir.

Karamanlılarda, örgün eğitimin merkezini teşkil eden medreselerin, ihtiyaca cevap verebilecek düzeyde bulunduğu görülmektedir. Arşiv belgelerine göre, Karamanlı Ülkesi'nde toplam 22 adet medrese yaptırılmış olup, Lârende'de (Karaman) 7, Konya'da 4, Mut'ta 3, Ermenek ve Aksaray'da 2'şer, Alanya, Beyşehir, Niğde ve Ürgüp'te de 1'er medrese bulunuyordu. Yerleşim birimleri içinde, Lârende'nin 7 medrese ile ilk sırada yer alması, şüphesiz buranın, Beyliğin önemli siyasî, ilmî ve kültürel merkezi olmasıyla ilgilidir. Ayrıca Karamanlıların, Selçuklu döneminden kalma çok sayıda medreseyi bünyesinde barındıran, Konya yerine, Lârende'de medrese yapımına ağırlık vermeleri de bu şehirde, söz konusu müesseselerin artmasını sağlayan bir başka faktördür. Lârende'den sonra, Konya, Mut ve Ermenek'te de, medrese sayısının diğer yerlere göre kısmen fazla olması, bu şehirlerin, Beyliğin diğer önemli merkezleri olmalarından kaynaklanmaktadır.

Karamanlı medreselerinin önemli bir kısmı, bizzat Karamanlı beyleri tarafından yaptırılmıştır. Bu müesseseler, toplam 22 medrese içinde %41'i teşkil etmektedir. Karamanlı beylerinin medrese yapımına bu kadar önem vermelerinin sebebini, sadece -

Beylikler döneminin teamülleri gereği- hükümdarlarda görülen müessese yaptırma anlayışıyla izah etmek yeterli değildir. Burada, Karamanlı beylerinin, Selçukluların parçalanmasından itibaren, bu devletin, siyasî ve kültürel mirasına sahip çıkma anlayışında olmalarını, dolayısıyla beylerdeki müessese yaptırma anlayışının da bu düşünce etrafında geliştiğini gözden uzak tutmamak gerekir. Medreselerin bir kısmı hükümdarlardan başka, hükümdar ailesinin bazı fertleri ile ileri gelen bazı emirler, ilmî hüviyeti olan şahıslar ve yine bir kısım hayır-severler tarafından yaptırılmıştır.

Medreselerden, yıllık geliri 10000 akçeden fazla olanlar, -tahrirlerde yıllık gelirleri kaydedilen müesseseler içinde- daha büyük orana sahiptir. Bu müesseseler, genellikle Karaman beyleri tarafından yaptırılmıştır (Zinciriye, Emir Musa, Âli Bey ve İbrahim Bey İmaret Medreseleri gibi). Geliri düşük olan medreseler ise daha çok, ilmî hüviyete sahip veya belli bir nüfuzu olan şahıslar tarafından tesis edilmiştir.

Tahrir defterlerinde kaydı bulunan medreselerden çoğunun gelirlerinde, 1483 ile 1530 yılları arasında belli bir artışın olduğu görülmüştür. Gelirlerdeki bu artış hususunda, dârü'l-huffâzlar bahsinde işaret edilen sebeplerin, bu müesseseler için de geçerli olduğu kabul edilebilir.

Karamanlı medreselerinin, Niğde'deki Âli Bey Medresesi dışında, genelde klasik medrese statüsünde oldukları anlaşılmaktadır. Dinî ilimlere yönelik olarak faaliyet gösteren klasik medreselerde, daha çok; tefsir, hadis, kelâm, fıkıh ve ulûm-u edebiyeye gibi dersler okutulmaktadır. Bir ihtisas medresesi özelliği taşıyan Âli Bey Medresesi'nde ise dersler, fıkıh ağırlıklıdır.

Klasik medrese geleneğine uygun olarak Karamanlı medreselerindeki öğretim kadrosu, müderris ve muidden meydana gelmektedir. Vakfiyelerde, her ikisinin de atanma şartları, görevleri, devam-devamsızlıkları ve ikâmetleri, ayrıca maaşları ile ilgili kayıtlara rastlanmaktadır. Buna göre, medreselerde görev yapacak olan müderrislerin ve muidlerin, her şeyden evvel, Hanefî veya Şâfiî mezhebinden olması gerekmektedir. Müderrislerin, ilmî yeterliliğini elde etmiş, fazilet sahibi olmaları da tercih sebebi idi. Müderris ve muidler tatil günleri ve meşru mazeretleri dışında, medreseye her gün devam etmek zorundadır.

Müdürris ve müdlerin maaşları, her medreseye göre farklılık göstermektedir. Ücretler akçe ya da medresenin toplam gelirinden sehm (hisse) olarak verilmektedir.

Medreselerde, sözü edilen bu öğretim kadrosundan başka, bir takım görevlilere de rastlanmaktadır. Bunlar; imam, müezzin, huffâz, ferraş/kayyım, bevvâb ve nakib gibi vazife sahipleridir. Vakfiyelerde, bu görevlilerin yapmakla yükümlü olduğu işler ve alacakları ücretler de ayrı ayrı belirtilmektedir.

Karamanlı medreselerinde eğitim-öğretim gören öğrencilerin, medreseye başlama yaşı ile ilgili olarak, vakfiyelerde herhangi bir kayda rastlanmamaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, Selçuklularda olduğu gibi, Karamanlılarda da bu konuda kesin bir sınırlama getirilmemiştir.

Medreselerde, öğrenim gören öğrenci sayısı hakkında bir genelleme yapmak zordur. Bununla birlikte, Niğde'deki Ak Medrese'de 15 maaşlı, bir kısım da maaşsız öğrencinin öğrenim görmesi, Karamanlı medreselerindeki öğrenci sayısının, muhtemelen 20'nin üzerinde olduğuna işaret etmektedir.

Belgelerde, Karamanlı medreselerinden -fıkıh alanında ihtisasa yönelik olarak faaliyet gösteren- Ak Medrese dışında, sınıf (derece) sisteminin uygulandığına dair kayıtlar bulunmamaktadır. Ancak klasik medrese geleneğine uygun olarak, diğer medreselerde de sınıf sisteminin uygulandığını düşünmek mümkündür.

Medreselerde okuyan öğrencilere tahsis edilen ücretlerin, ortalama hangi rakama tekabül ettiği kesin olarak tespit edilememiştir. Bununla birlikte, Ak Medrese'deki görevliler için ayrılan toplam 100 sehmden 45 sehminin, öğrencilerin seviyelerine göre tahsis edildiği bilinmektedir.

Medreselerin vakıfları, genellikle bağ, bahçe, yer, hamam, değirmen, dükkan, fırın, tahunhâne, bezirhâne ile köy ve mezraaların öşürlerinden oluşmaktadır. Bunların yanında, bazen bir çarşı veya hana ait gelirlerin tamamının da medreseye vakfedildiği vâkidir.

Karamanlı medrese mimarîsinde Selçuklu geleneği yaşatılmakla birlikte, Beyliğin kendine has bir takım mimarî özelliklerine de rastlanmaktadır. Bu özellikler, daha çok

portal (taçkapı) ve ana eyvanların büyüklüğünde, aynı zamanda süsleme ve işçilik gibi hususlarda göze çarpmaktadır.

Medreselerin tamamına yakını, Osmanlılar zamanında da hizmet vermeye devam etmiştir. Hatta tahrir kayıtlarına göre, bazılarının gelirlerinde müteakip senelerde artışlar görülmüştür. Büyük bir kısmı yüzyıllarca hizmet vermiş olan bu müesseselerden, günümüze sadece 9'u ulaşabilmiştir. Hâlen mevcut 9 medreseden, Alanya'daki Oba, Beyşehir'deki İsmail Ağa ve Mut'taki Hocendî medreseleri harap bir durumdadır. Karaman'daki Hâtuniye ve İbrahim Bey İmaret medreseleri ile Niğde'deki Ak Medrese ve Aksaray'daki Zinciriye medreseleri ise, tamir görmüş, restorasyona tâbi tutulmuştur. Zinciriye Medresesi hâlen müze, İbrahim Bey İmaret Medresesi de cami olarak hizmet vermektedir.

Birer yaygın eğitim-öğretim müessesesi vasfı taşıyan zâviyelerin, Anadolu Selçuklularında olduğu gibi, Karamanlılarda da en ücra yerlere kadar yayıldığı dikkat çekmektedir. Araştırmamızda Karamanlı dönemine ait 100'ün üzerinde zâviye tespit edilmiş olup, bunların bir takım hususiyetlerinden yola çıkılarak şu sonuçlara varılmıştır:

Zâviyelerin bir kısmı, Karamanlı beyleri, emirler, Karamanlı ailesinin bazı fertleri ile yine Karamanlılarla akraba olan Turgudoğullarına mensup bazı şahıslar tarafından yaptırılmıştır. Bununla birlikte Türkistan bölgesinden Anadolu'ya gelerek, Karamanlı Ülkesi'nde kendilerine zâviye kurmaya müsaade edilen şeyhler/dervişler tarafından da çok sayıda zâviye tesis edilmiştir. Bu dervişlerin çoğu, Kalenderî, Nakşibendî, Haydarî, Kâdirî, Kâzerunî, Mevlevî, Zeynî ve Halvetî tarikatlarına mensuptur. Bunların yanında Ahilere ait bazı zâviyeler de bulunmaktadır.

Zâviyelerin gelirleri, daha çok köylerden elde edilen öşürler ile bağ, bahçe, tarla, mezraa, çiftlik, harim, fırın, dükkan, hamam, han, pazar yeri, dolap yeri, başhâne, bezirhâne, tahunhâne, buzhâne, kargâh ve kervansaray gibi yerlerin gelirlerinden ve örfî vergilerden oluşmaktadır.

Zâviyelerden, yıllık geliri 2000 akçeden düşük olanların, daha çok kırsal alanlarda kurulan ve vakıflarının genelde toprağa dayalı müesseseler olduğu dikkat çekmektedir.

Geliri, 2000 akçeden fazla olan zâviyelerin içinde, kırsal alan zâviyelerine rastlamak mümkün olmakla birlikte, bu müesseselerin çoğunluğunu, şehir merkezlerinde kurulan ve vakıflarının arasında; dükkân, hamam ve değirmen gelirleri bulunanlar oluşturmaktadır.

1483, 1500 ve 1530 tahrirlerinde kaydı bulunan zâviyelerin, yıllık gelirlerinde, 1483 ve 1530 yılları arasında genelde bir artış olduğu fark edilmektedir. Söz konusu artışın, dârü'l-huffâzlar ve medreseler bahsinde ele alınan sebeplerden kaynaklandığını ifade etmek mümkündür.

Zâviyelerin, Karamanlı beyleri tarafından zaman zaman teftiş edildiği de vâkidir. Nitekim, Karamanoğlu II. İbrahim Bey, ülkedeki bütün zâviyeleri kontrol ettirerek, zâviye şeyhlerine birer mektup (resmi belge) vermiştir. Tahrir kayıtlarında, bir kısım zâviyelerin bu belgelerle mukarrer kılındığı ifade edilmektedir.

Çok yönlü bir müessese özelliği taşıyan zâviyeler, tasavvufi talim ve terbiyenin verildiği birer merkezdir. Belgelerde zâviyelerden daha ziyade, âyende ve revendeye (gelene-geçene) hizmet veren birer hayır müessesesi şeklinde söz edilmektedir. Ancak yine belgelerde, zâviyelerin hemen hemen tamamında görevli birer şeyh ve ona bağlı müridân grubuna dair kayıtların yer alması, söz konusu müesseselerde tasavvufi eğitim ve öğretimin yapıldığının bir işaretidir. Bu itibarla zâviyelerin, sosyal yönü de bulunan birer eğitim-öğretim müessesesi şeklinde değerlendirilmesi, kanaatimizce daha doğru olacaktır.

Karamanlı zâviyelerinde, kurucu şeyhten başka, imam, müezzin, kayyım, ferraş, hubbaz gibi görevliler de bulunmaktadır. Bunların görevleri vakfiyelerde ayrı ayrı belirtilmiştir. Zâviyenin bânisi, “kayd-ı hayat şartıyla” genelde vakfın tevliyet görevini de yürütmektedir.

Karamanlı dönemi zâviyelerinin mimarîsi, şüphesiz Selçuklu dönemine ait zâviyelerden pek farklı değildir. Mimarî ve müştemilât bakımından Karamanlı zâviyelerinin; mescid, türbe, mezarlık, derviş ve misafir odaları, kütüphane, hamam ve ahırdan meydana geldiği anlaşılmaktadır. Zâviyeler, genelde tek katlı kerpiç yapılarıdır.

Karamanlı zâviyelerinden, günümüze ulaşabilenlerin sayısı fazla değildir. Bu müesseselerin genelde kerpiç yapılar olmaları, günümüze kadar gelebilmelerine engel

olmuş, büyük çoğunluğu zamanla ortadan kalmıştır. Hâlen, mevcut olanların bir kısmı ise harap vaziyettedir. Bunlar, Aksaray'daki Turasan Dede, Alanya'daki Mahmud Seydi, Ereğli'deki Şeyh Şihabü'd-din Makbul, Iğın'daki Dediği Sultan ve Karaman'daki Hacı İsmail zâviyeleridir. Tamir görmüş veya yenilenmiş olan zâviyeler ise; Aksaray'daki Hamidüddin Aksarayî, Alanya'daki Sitti Zeynep, Gülnar'daki Şeyh Aliyy-i Semerkandî, Karaman'daki Mader-i Mevlâna ve Karabaş Veli, Konya'daki Ebu İshak Kâzerunî zâviyeleridir.

Araştırmada, çeşitli yönleriyle tanıtılmaya çalışılan eğitim-öğretim müesseselerinin, Türk eğitim tarihinde, dolayısıyla Türk kültür ve medeniyetinde önemli bir yere sahip olduğu muhakkaktır. Varlıklarını sürdürdükleri dönemlerde, Türk eğitimine damgasını vuran bu müesseselerin, elbette bugün tekrar yaşatılması söz konusu değildir. Ancak bu eserlerden, kültürümüzün birer canlı abidesi olarak günümüze kadar ulaşabilenlerine, sahip çıkılması ve korunmasının, hem vicdanî, hem de millî bir görev olduğu kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA**A. ARŞİV BELGELERİ****I. Başbakanlık Osmanlı Arşivi**

- Nr. 387: H. 937/1530 tarihli İcmal Tahrir Defteri.
Nr. 33: H. 906/1500 tarihli Mufassal Tahrir Defteri.
Nr. 63: H. 924/1518 tarihli Mufassal Tahrir Defteri.
Nr. 455: H. 924/1518 tarihli Mufassal Tahrir Defteri.
Nr. 166: H. 937/1530 tarihli İcmal Tahrir Defteri.
Nr. 1: (tarihsiz) Vakıf Tahrir Defteri.
Nr. 990: (tarihsiz) Mufassal Tahrir Defteri.

II. Kuyud-ı Kadime Arşivi

- Nr. 564: H. 881/1476 tarihli Vakıf Tahrir Defteri.
Nr. 565: H. 906/1500 tarihli Vakıf Tahrir Defteri.
Nr. 576: H. 976/1568 tarihli Vakıf Tahrir Defteri.
Nr. 584: H. 992/1584 tarihli Vakıf Tahrir Defteri.
Nr. 172: (III. Murad-tarihsiz) Mufassal Tahrir Defteri.

III. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

- Nr. 448, 481, 482, 483, 504, 579, 581/2, 582, 582/2, 585, 591, 595, 596, 601, 601/1, 608/1, 608/2, 739, 851, 1993.

IV. İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı

- Nr. MC. 0.116/1: H. 888/1483 tarihli Vakıf Tahrir Defteri.
Nr. MC. 0.76: H. 872-881 tarihli İcmal-Mufassal Tahrir Defteri.

V. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi

Nr. 10727, 10728

VI. İ. Hakkı Konyalı Vakıf Kütüphanesi ve Arşivi

Nr. 4734, 1748

VII. Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi

Nr. 2, 6, 8, 26, 31, 34, 35, 47, 49

† Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi

Nr. 10389, 10391

B. KİTAP ve MAKALELER

- Abdülkerim b. Şeyh Musa, **Makalât-ı Seyyid Harun Veli**, (Türkçe trc: A. Ayaz), Konya 1970.
- Adivar, Adnan, **Osmanlı Türklerinde İlim**, İstanbul 1943.
- Ahmed Eflâkî, **Ariflerin Menkabeleri**, c. I, II, (Çev: T. Yazıcı), İstanbul 1986, 1987.
- Ahmedî, **Dâsıtân-ı Tevârih-i Âl-i Osman**, (Nşr: N. S. Banarlı), İstanbul 1931.
- Akdağ, Mustafa, **Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi**, c. I, İstanbul 1995.
- Akgül, Mehtap, **16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiyye'nin Sosyal Ekonomik Hayatı İle Nüfus ve İdari Taksimatı**, İstanbul 1989, (İÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi).
- Akgündüz, Ahmet, **Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba ve Neseb-i Âlîsi**, İstanbul 1995.

- _____, **Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri**, 3. Kitap, Ankara 1991.
- _____, **Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri**, 6. Kitap, "Kanunî Devri Kanunnâmeleri", II. Kısım, İstanbul 1993.
- Akgündüz, Hasan, **Teşkilât ve İdare Bakımından Osmanlı Medrese Sistemi (Klasik Dönem)**, Konya 1989, (SÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi).
- Aköz, Alaaddin, **XVI. Asırda Karaman Kazası**, Konya 1992, (SÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi).
- Aksarayî, K. Mahmud, **Musâmeretü'l Ahyâr - Selçukî Devletleri Tarihi**, (Trk. trc: M. N.Gençosman), Ankara 1943.
- Akyurt, Yusuf, **Beyşehir Kitâbeleri ve Eşrefoğlu Camii ve Türbesi**, İstanbul 1940.
- _____, **Resimli Türk Abideleri, Konya Klavuzu Selçukîler Karamanoğulları ve Osmanlılar Devri**, VI. Kitap, Konya 1939, (TTK. Yazm. 600).
- _____, **Resimli Türk Abideleri**, IV, Konya 1941, (TTK. Yazm. 598/2).
- _____, **Türk Asar-ı Atıkası Binalarına Ait Tarihî Mecmua Karamanoğulları Hükümeti Devri**, II. kısım II. cilt Konya 1939.
- Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara 1985.
- Altun, Ara, **Ortaçağ Mimarisinin Ana Hatları İçin Bir Özet**, İstanbul 1988.
- Anılır, Yaşar, **Akşehir Tarihi ve Tarihî Eserleri**, Konya 1986.
- Anonim, **Tevârih-i Âli Osman**, (Nşr: F. Giese; Haz: N. Azamat), İstanbul 1992.
- Arabacı, Caner, **Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri**, Konya 1998.

- Arel, Mehlika, "Karaman Hatuniye Medresesi Portalı", **Selamet**, S. 4, Ankara 1962, s. 14.
- _____, "Mut'taki Karamanoğulları Devri Eserleri", **VD**, c. V, Ankara 1962, s. 241-245.
- Armutlu, Mehmet, **Türk Dilinin Anadolu'daki Üç Temel Direği "Üç Karamanlı" Karamanoğlu Mehmet Bey**, Ankara 1997.
- Arseven, C. Esat, **Türk Sanatı**, İstanbul 1984.
- Aslanapa, Oktay, "Ortaçağ'ın En Eski Yatılı İlim ve Kültür Müesseseleri", **Türk Kültürü**, S. 12, Ankara 1963, s. 34-43.
- _____, **Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı**, İstanbul 1977.
- Aşık Paşazâde, **Tevârih-i Âli Osman**, (Nşr: Âli Bey), İstanbul 1332.
- Ata'î Nevizâde Ataullah, **Hadaik ül-Hakaik fi Tekmile-t-iş Şekaik**, İstanbul 1268.
- Atçeken, Zeki, **Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanımı**, Ankara 1998.
- Ateş, Ahmet, "H.VI-VII. Asırlarda Anadolu'da Te'lif Edilen Farsça Eserler", **Türkiyat Mecmuası**, VII-VIII, İstanbul 1945.
- Atlay, Neşri, **Mut Tarihi**, Karaman 1976.
- Atsız, H. Nihal, **Aşık Paşaoğlu Tarihi**, İstanbul 1992.
- _____, "Hicri 858 Yılına Ait Takvim", **SAD**, IV, Ankara 1975, s. 223-283.
- Avcioğlu, Azmi, "Karaman'da Emir Musa Medresesi", **KD**, S. 10, Konya 1937, s. 627-628.
- Avcioğlu, Doğan, "Karaman'da Maderi Mevlânâ Camii ve Türbesi", **KD**, S. 35, Konya 1940, s. 2088-2089.
- Aydın, Hakkı, **İslâm Hukuku ve Molla Fenâri**, İstanbul 1991.
- Aynî Ali, **Kavânin-i Âl-i Osman der Hulâsa-i Mezâmîn-i Defter-i Divan**, İstanbul 1280.
- Aziz b. Erdeşiri Esterebâdî, **Bezm-u Rezm**, (Çev: M. Öztürk), Ankara 1990.

- Babinger, F, - Köprülü, F, **Anadolu'da İslâmiyet**, (Çev: R. Hulusi), (Yay. Haz: M. Kanar), İstanbul 1996.
- Bağdath İsmail Paşa, **Hadiyyat al-Arifin Asma al-Mu'allifin va Asar al Musannifin**, c. I, İstanbul 1951.
- Bakı, Edip Ali, **XV. Yüzyıl Konya-Karaman Şeyhlerinden Aynî Hayatı Şiirleri ve Karamanoğulları Son Devrine Ait Toplu Bilgiler**, Ankara 1949.
- Bakırer, Ömür, "Ürgüp'ün Damsa Köyü'ndeki Taşkın Paşa Camii'nin Ahşap Mihrabı", **Belleten**, c. XXXV, (Sayı 139'dan Ayrı Basım), Ankara 1971, s. 367-382.
- Bakırer, Ö - Farukî, S, "Dediği Dede ve Tekkeleri", **Belleten**, c. 39, No:155, Ankara 1975, s. 447-467.
- Baltacı, Cahit, **XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri**, İstanbul 1976.
- _____, "XV-XVI. Asır Osmanlı Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Toplu Bir Bakış", **Diyanet Dergisi**, S. 1, Ankara 1976, s. 16-22.
- Banarlı, Nihat Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, c. I, İstanbul 1971.
- Bardakçı, Halit, **Bütün Yönleriyle Ermenek**, (Basım Yeri Yok) 1976.
- Barkan, Ö. Lütfü, **Kolonizatör Türk Dervişleri**, İstanbul (Tarihsiz).
- _____, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", **VD**, II, Ankara 1942, s. 279-365.
- Barthold, W-Köprülü, M.F., **İslâm Medeniyeti Tarihi**, (Altıncı baskı), Ankara 1984.
- Başkan, Seyfi, **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara 1996.
- Baykara, Tuncer, **Türkiye Selçukluları Devrinde Konya**, Ankara 1985.
- Bayram, Mikâil, **Ahi Evren ve Ahi Teşkilâtının Kuruluşu**, Konya 1991.

- _____ , "Anadolu Selçukluları Zamanında Konya'da Dinî ve Fikrî Hareketler", **Dünden Bugüne Konya'nın Kültür Birikimi ve Selçuk Üniversitesi**, Konya 1999.
- _____ , "Ereğli'de Medfun Olan Şeyh Şihabü'd-Din Makbul Kimdir", III. MSKMSB, Konya 1993, s. 119-126.
- Berki, A. Himmet, **Vakfa Dair Yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tâbirler**, Ankara (Tarihsiz).
- Berberoğlu, Ali, **Karaman Yazmaları Kataloğu**, (Basım yeri ve tarih yok).
- Bilge, Mustafa, **İlk Osmanlı Medreseleri**, İstanbul 1984.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, **Tabakatü'l-Müfessirin**, İstanbul 1960.
- Bozkurt, Nebi, "Dârülkurrâ", TDV. İA, c. 8, İstanbul 1993, s. 543-545.
- Brunot, L, "Mektep", İA, c. VII, İstanbul 1978, s. 652-655.
- Cahen, Cloude, **Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler**, (Çev: Y. Moran), İstanbul 1984.
- Cantay, Gönül, "Türklerde Vakıf ve Taş Vakfiyeler", **XI. Vakıf Haftası Kitabı**, Ankara 1994, s. 147-152.
- Cavit, Mustafa, **Akşehir Kitâbeleri ve Tedkikât**, Muğla 1934.
- Cemaleddin el-Hulvî, **Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemezât-ı Ulviyye**, (Haz: M. Serhan Tayşî), İstanbul 1993.
- Ceran, Ziya, "Akşehir'de Şeyh Eyyüb Türbesi ve Sandukası", **Anıt**, 9/31, Mart 1964.
- Coşkun, Fahri, **881/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri**, İstanbul 1996, (İÜ, SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Çağatay, Neşet, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Konya 1981.
- Çelebi, Ahmed, **İslâm'da Eğitim-Öğretim Tarihi**, (Trc: A. Yardım), İstanbul 1983.
- Çelik, Şenol, **Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)**, İstanbul 1994, (MÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi).

- Çetin, Osman, **Selçuklu Müesseseleri ve Anadolu'da İslâmiyet'in Yayılışı**, İstanbul 1981.
- Dağ, M.- Öymen, H. R. **İslâm Eğitim Tarihi**, Ankara 1974.
- Demiralp, Yekta, **Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları**, Ankara 1996.
- Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara 1992.
- D.İ.E., 1997 Genel Nüfus Tesbiti İdari Bölünüş Ankara Eylül 1999.
- Diez, E,-Aslanapa, O,-Koman, M, **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul 1950.
- Dursun Bey, **Târih-i Ebu'l-Feth**, (Haz: M. Tulum), İstanbul 1977.
- Dülgerler, O. Nuri, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, İstanbul 1995, (İTÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi).
- Ebu'l Ferc İbnü'l İbrî, **Târih-i Muhtasarü'd-Düvel**, (Çev: Ş. Yaltkaya), İstanbul 1941.
- Elvan Çelebi, **Menâkıbu'l-Kudsiyye fi Menâsıb-ı el-Ünsiyye**, (Haz: İ. Ertünel-A. Yaşar Ocak), İstanbul 1984.
- Enverî, **Düsturnâme-i Enverî**, (Nşr: M. Halil Yinanç), İstanbul 1928.
- Erdoğan, Abdülkadir, **Şeyh Vefa Hayatı ve Eserleri**, İstanbul 1941.
- Erdoğan, M. Akif, **XV. ve XVI. Yüzyıllarda Beyşehir Sancağı**, Ankara 1989, (AÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi).
- _____, "Kanunî'nin İlk Yıllarında Karaman Vilâyeti", **TİD**, VIII, İzmir 1993, s. 37-50.
- _____, "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", **TİD**, IX, İzmir 1994, s. 89-158.
- _____, "Onbeşinci Yüzyıl Sonlarına Kadar Konya Medreseleri", **İpek Yolu Konya I**, Konya Mayıs 1998, s. 35-40.
- Ergin, Osman, **Türkiye Maarif Tarihi**, İstanbul 1939.
- Ergun, S. Nüzhet, **Türk Şairleri**, c. III, İstanbul 1944.

- Erünsal, E. İsmail, "Yeni Bir Kaynağın Işığında Somuncu Baba", **Ekrem Hakkı Ayverdi Hatıra Kitabı**, İstanbul 1995.
- Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, c. 9-10, (Çev: M. Zillioğlu), İstanbul 1985.
- Eyice, Semavi, "Aşık Paşa Türbesi", TDV. **İA**, c. 4, İstanbul 1991, s. 5.
- _____, **İlk Osmanlı Devrinin Dinî-İçtimaî Bir Müessesesi Zâviyeli Camiler**, İstanbul 1963.
- _____, "Mescid", **İA**, c. 8, İstanbul 1979, s. 71-118.
- Faroqhi, Süreyya, **Osmanlılarda Kentler ve Kentliler**, (Çev: N. Kalaycıoğlu), İstanbul 1994.
- _____, **Towns and Townsmen of Ottoman Anatolia, Trade, Crafts and Food Production in an Urban Setting, 1520-1650**, Cambridge 1984.
- Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası, (Nşr: N. Lügal-A. Erzi), İstanbul 1956.
- F. b. Ahmed-i Sipahsâlâr, **Mevlânâ ve Etrafindakiler (Risâle)**, (Çev: T. Yazıcı) İstanbul 1977.
- Ferudun Bey, **Münşeât-ı Selâtin**, c. I, İstanbul 1274.
- Fürüzanfer, B., **Mevlânâ Celâleddin**, (Çev: F. N. Uzluk), İstanbul 1997.
- Gabriel, Albert, **Niğde Tarihi**, (Çev: M. Akif Tütenk), Niğde 1962.
- Galanti, Avram, **Niğde ve Bor Tarihi**, İstanbul 1951.
- Genç, Reşat, "Karahanlılar Devri Kültürü", **Tarihte Türk Devletleri**, c. I, Ankara 1987, s. 283.
- Gordlevski, **Anadolu Selçuklu Devleti**, (Çev: A. Yaran), Ankara 1988.
- Göde, Kemal, "Ankara Savaşı'na Kadar Osmanlı - Karamanlı Münasebetleri", SDÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 4, Isparta 1999, s. 63-86.
- _____, **Eratnahılar (1327-1381)**, Ankara 1994.
- Gökbilgin, M. Tayyib, "XVI Asırda Karaman Eyaleti ve Lârende Vakıf ve Müesseseleri", **VD**, c. VII, Ankara 1968, s. 29-38.

- Gölpınarlı, Abdülbaki, "İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları", İÜ, İktisat Fakültesi Mecmuası, c. XI, (Sayı 1-4'den Ayrı Basım), İstanbul 1952.
- _____, **Mevlânâdan Sonra Mevlevîlik**, (İkinci Baskı), İstanbul 1983.
- _____, **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**, İstanbul 1963.
- Görür, Muhammed, **Anadolu Selçuklu ve Beyliler Döneminde Aksaray Şehri**, Ankara 1991, (HÜ. SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Gülcan, D. Ali, **Geçmiş Yüzyılların Karaman Büyükleri ve Şairleri**, Ankara (Tarihsiz).
- _____, **Karamanoğlu II. İbrahim Bey ve İmareti Tarihçesi**, Karaman 1983.
- _____, **Karaman Mahalle Kasaba ve Köyleri Tarihçesi**, (Haz: M. Yavuzaslan), 1989.
- _____, **Karaman Mevlevîhânesi, Mevlevîlik ve Karamanlı Mevlevî Velileri**, Karaman 1975.
- _____, **Karaman Velilerinden Şeyh Aliyyü's Semerkandî ve Kemal Ümmî**, (Basım yeri yok) 1987.
- Güler, M. İzzet, "Anadolu Beylikleri Devri Mimarisi", **İBD**, S. 27, 28, Ankara 1969.
- Gündüz, İrfan, **Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri**, İstanbul 1984.
- Hacıgökmen, M. Ali, "XVI. Yüzyılda Alâiyye Sancağı'ndaki Vakıflara Dair Bir Araştırma", **ATKS**, Alanya 1995, s. 437-444.
- Halaçoğlu, Yusuf, **XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı**, (3. Baskı), Ankara 1996.
- Halil Edhem, "Anadolu'da İslâmî Kitâbeler", **TOEM**, cz. 27, İstanbul 1332, s. 135-157.

- _____, "Âli Germiyan Kitâbeleri", **TOEM**, cz. 2, İstanbul 1328, s. 112-128.
- _____, "Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke", **TOEM**, cz. 11, İstanbul 1329, s. 697-712.
- _____, "Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke", **TOEM**, cz. 12, İstanbul 1329, s. 741-760.
- _____, "Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke", **TOEM**, cz. 13, İstanbul 1330, s. 821-836.
- _____, "Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke", **TOEM**, cz. 14, İstanbul 1330, s. 873-881.
- _____, **Kayseri Şehri**, (Sadeleştiren ve tamamlayan: Kemal Göde), Ankara 1882.
- Hammer, Joseph von, **Osmanlı Tarihi**, c. I, (Çev: M. Ata), (Bugünkü Dille Özetleyerek Yeniden Yazan: A. Karahan), İstanbul 1990.
- Hasaneyn, A. Muhammed, **İran ve Irak fî Asr-ı Selçuk**, Beyrut 1986.
- Hazerfen (Hüseyn), **Tenkîh el- Tevârih**, (Trk. Yzm.), Hekimoğlu Ktp, No: 731-732.
- Hikmete, İsmail, "Karamanlı Aynı", **KD**, S. 116, Konya 1993.
- Hoca Sadeddin, **Tâcü't-Tevârih**, c. I, İstanbul 1279.
- _____, **Tâcü't-Tevârih**, c. V, (Haz: İ. Parmaksızoğlu), Ankara 1992.
- Huart, Clement, **Mevlevîler Beldesi Konya**, (Çev: N. Uzel), İstanbul 1978.
- Hüseyn Hüsâmeddin, **Amasya Tarihi**, c. III, İstanbul 1927.
- İbn Batutâ, **Seyahatnâme**, (Trk. Trc. M. Şerif), c. I, İstanbul 1333.
- _____, **Seyahatnâme**, (Haz: M. Çevik), c. I, İstanbul 1993.
- İbn Bîbî, **El Evâmirü'l - Ala'îye fi'l - Umuri'l - Ala'îye (Selçuk nâme)**, I, II, (Haz: M. Öztürk), Ankara 1996.
- _____, **Tevârih-i Âli Selçuk**, (Yazıcızâde Âli Trc.), TSMK, Revan No: 1391.

- İbn Kemal, **Tevârih-i Âl-i Osman**, I. Defter, (Haz: Ş. Turan), Ankara 1970.
- _____, **Tevârih-i Âl-i Osman**, VII. Defter, (Haz: Ş. Turan), Ankara 1957.
- İbn Şeddad, **El-Melikü'z-Zâhir**, (Trk. Trc. M. Ş. Yaltkaya), **Baypars Tarihi**, İstanbul 1941.
- İlisulu, Kâmil, **Ermenek Kitabı**, Ankara 1961.
- İnalçık, Halil, **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi**, İstanbul 1993.
- İpekten, Haluk, **Karamanlı Nizâmî Hayatı Edebî Kişiliği ve Divanı**, Ankara 1974.
- İvgin, Hayrettin, "Somuncu Baba Gerçeği ve Hacı Bayram-ı Veli ile İlişkisi", III, Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, Tebliğler, Malatya (19-21Ekim) 1988.
- İzgi, Cevat, **Osmanlı Medreselerinde İlim**, c. I, İstanbul 1997.
- Kafesoğlu, İbrahim, **Selçuklu Tarihi**, İstanbul 1992.
- Kâhya, Esin, "Cemaleddin Aksarayî", XI. Türk Tarih Kongresi, **Kongreye Sunulan Tebliğler**, c. III, TTK Ankara 1994, s. 1259-1266.
- Kansu, Nâfi Atuf, **Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme**, İstanbul 1930.
- _____, "Kültür Tarihimiz Bakımından Tarikatlar", **Ülkü Mecmuası**, VI, Ankara 1935.
- Kara, Mustafa, **Tekkeler ve Zâviyeler**, İstanbul 1980.
- Karakaş, Mahmut, **Müsbet İlimde Müslüman Âlimler**, Ankara 1991.
- Karamağaralı, Beyhan, "Ereğli Şeyh Şihabud-din Sühreverdî Türbe Mescid ve Zâviyesi Sondajları", **7. Kazı Sonuçları Toplantısı**, Ankara Mayıs 1985.

- Karpuz, Haşim, "Konya'da Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı Medreseleri", **Dünden Bugüne Konya'nın Kültür Birikimi ve Selçuk Üniversitesi**, Konya 1999, s. 68-80.
- Kâtib Çelebi, **Cihannüma fi'l-Coğrafya**, İstanbul 1145.
- Kâtib Çelebi, **Keşfü'z-zünun**, c. II, (Nşr: Ş. Yalçınkaya-R. Bilge), İstanbul 1943.
- _____ , **Keşfü'z-zünun**, c. I (II. Baskı), İstanbul 1971.
- Kazıcı, Ziya, **İslâm Müesseseleri Tarihi**, İstanbul 1991.
- Kılıç, Nurullah, **Kutb-u Azam Gavs-i Efham Şeyh Cemaleddin İshak Karamani Hazretlerinin Tercümei Hali**, İstanbul 1973.
- Kızıltan, Ali, **Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler**, İstanbul 1958.
- Koçer, Hasan Ali, **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi**, İstanbul 1991.
- Kodaman, Bayram, **Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi**, İstanbul 1980.
- Koman, M. Mesud, "Karaman'da Nasuh Bey Hamamı ve Canbaz Kazı Mektebi", **KD**, S. 32, Konya 1940.
- _____ , "Karamannâme, Li Aşk el-Eflak Seyyid İlyas Kirmânî", **KD**, S. 64-65, Konya 1943.
- _____ , "Şeyh Sadreddin Konevi Mescidi ve Şeyh Cüneyt", **KD**, Konya 1940, S. 31.
- Konyalı, İ. Hakkı, **Alanya Tarihi Turistik Klavuz**, (Yay: M. A. Kemaloğlu), İstanbul 1946.
- _____ , **Abideleri ve Kitâbeleri İle Beyşehir Tarihi**, Erzurum 1991.
- _____ , **Abideleri ve Kitâbeleri İle Karaman Tarihi, Ermenek ve Mut Abideleri**, İstanbul 1967.
- _____ , **Abideleri ve Kitâbeleri İle Konya Tarihi**, Ankara 1997.
- _____ , **Abideleri ve Kitâbeleri İle Konya Ereğli'si Tarihi**, İstanbul 1970.

- _____, **Abideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi**, c. I, II, İstanbul 1974.
- _____, “Aksaray Ulu Camii”, **VD**, c. X, Ankara 1975, s. 273-287.
- _____, “Bir Hüccet İki Vakfiye”, **VD**, VII, Ankara 1968, s.97-110.
- _____, “Ermenek, Taşkarı, Gülnar, Mut Vakıfları”, (İ. Hakkı Konyalı Arşivi), **Karaman Yunus Emre Neşriyatından**, Karaman 1982 (Daktilo Metni).
- _____, **Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi-Turistik Klavuz**, İstanbul 1945.
- Koprıman, K. Yaşar, “İkdu'l-Cumân'da Karaman-oğullarına Dair Kayıtlar”, **İsmail Aka Armağanı**, İzmir 1999.
- _____, “Karamanoğulları”, **Tarihte Türk Devletleri II**, Ankara 1987.
- _____, **Mısır Memlûkleri Tarihi**, Ankara 1989.
- Korkmaz, Zeynep, “Anadolu Beylikleri Devrinde Türk Dili ve Karamanoğlu Mehmet Bey”, **Çağrı Dergisi**, S. 237, Ankara 1977, s.5-11.
- _____, “Anadolu Yazı Dilinin Tarihi Gelişmesinde Beylikler Devri Türkçesinin Yeri”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, c. I, Ankara 1995, s. 419-423.
- Köprülü, M. Fuad, “Abu İshâk Kâzerunî ve Anadolu'da İshakî Dervişleri”, **Bellekten**, c, XXXIII, Sayı 130 (Nisan 1969'dan Ayrı Basım), Ankara 1969, s. 225-236.
- _____, “Anadolu Beyliklerine Aid Notlar”, **TM**, c. II, İstanbul 1928.
- _____, “Anadolu Selçuklu Tarihinin Yerli Kaynakları”, **Bellekten**, VII, Ankara 1947-1948, s. 379-485.
- _____, “Aşık Paşa”, **İA**, c. I, İstanbul 1965, s. 701-706.
- _____, “Baybars I”, **İA**, c. II, İstanbul 1993, s. 357-363.

- _____, **Eski Şairlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi XIII-XIV. Asır**, İstanbul 1949.
- _____, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu**, (2. basım), İstanbul 1986.
- _____, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara 1976.
- _____, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 1981.
- _____, "Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti", **VD**, c. I, Ankara 1938, s. 1-6.
- Köymen, M. Altay, **Alparslan ve Zamanı**, II, Ankara 1983.
- Kramers, J. H, "Karaman", **İA**, c. VI, İstanbul 1977, s. 309-311.
- Kuban, Doğan, **100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi**, İstanbul 1978.
- Kunter, Halim Baki, "Tarsusta'ki Türkistan Zâviyelerinin Vakfiyeleri", **VD**, c. VI, İstanbul 1965, s. 31-50.
- _____, **Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd**, İstanbul 1939.
- Kuran, Aptullah, **Anadolu Medreseleri**, c. I, Ankara 1969.
- _____, "Karamanlı Medreseleri", **VD**, c. VIII, Ankara 1969, s. 209-223.
- Kurdoğlu, Veli Behçet, **Şâir Tabibler**, İstanbul 1967.
- Küçükdağ, Yusuf, **II. Bayezid, Yavuz ve Kânûnî Devirlerinde Cemâli Ailesi**, İstanbul 1995.
- _____, "Konya'da Hacı Ali Efendi Dârü'-Kurrası ve Vakfiyesi", **Ata Dergisi**, S. VII, Konya 1997, s. 155-191.
- _____, **Lâle Devri'nde Konya**, Konya 1989, (SÜ. SBE, Basılmamış Doktora Tezi).
- _____, "Osmanlı Dönemi Konya Tekke ve Zâviyeleri", **Dünden Bugüne Konya'nın Kültür Birikimi ve Selçuk Üniversitesi**, Konya 1999, s. 135-155.
- Lâmîî Çelebi, **Nefahâtü'l-Üns Tercümesi**, İstanbul 1270.

- Lane-Poole, Stanly, **Düveli İslâmiyye**, (Trk. trc: Halil Edhem), İstanbul 1927.
- Lâtîfî, **Tezkire**, (Haz: M. İsen), İstanbul 1990.
- Loyd, Seton-Rice, D.Storm, **Alanya (Alâ'ıyya)**, (Çev: N. Sinemoğlu), Ankara 1964.
- Mahmud Cemâleddin el-Hulvî, **Lemezât-ı Hulviyye ez Lemezât-ı Ulviyye**, (Haz: M. Serhan Tayşi), İstanbul 1993.
- Mecdí Mehmed Efendi, **Terceme-i Şakâ'ik**, İstanbul 1269.
- Mehmed Muhlis, **Konya Rehberi**, Konya 1339.
- Mehmed Neşrî, **Kitâb-ı Cihan-nümâ**, c. I, II, (Haz: F. R. Unat - M. A. Köymen), (3. Baskı), Ankara 1995.
- Mehmed Süreyya, **Sicil-i Osmânî Yahud Tezker-i Meşâhir-i Osmâniye**, c. I, IV, İstanbul 1311.
- Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, c. I (Haz: A. F. Yavuz, İ. Özen), İstanbul (Tarihsiz), c. II (Haz: A. F. Yavuz, İ. Özen), İstanbul 1972, c. III (Haz: İ. Özen), İstanbul 1975.
- Meriç, R. Melul, "Akşehir Türbe ve Mezarları", **TM**, c. V, 1936.
- Mola Câmi, **Nefahâtü'l-Üns min Hazarâti'l-Kudüs**, (Lâmi'i Tercümesi), (Sadeleştiren: A. Ayçiçek), İstanbul 1981.
- Muallim Cevdet, **Zeylun ala Fasli'l-ahiyeti'l-fityani't-Turkiyye fi kitâbi'r-Rihle li İbn Battuta**, İstanbul 1350/1932.
- Muhammed Nur Bahş Nur, **Cami-ul Letaif fi Şerhi Ahvali-ş Şerif Es-Seyyid Alaud Din Ali Es-Semerhandi b. Yahya eş-Şirvanî**, KİKK, No:10092.
- Mustafa Cavit, **Akşehir Kitâbeleri ve Tetkikât**, Muğla 1934.
- Müneccimbaşı Ahmed Dede, **Camiü'd-Düvel**, Beyazıt Devlet Ktp. c. 2, No: 5020.
- _____, **Sahaif-ül-Ahbar fi Vekayi-ül-a'sâr**, c. I, II, (Trc: İ. Erünsal), (Müneccimbaşı Tarihi) İstanbul (Tarihsiz).
- Müstakimzâde S. Saadeddin, **Devhatü'l-Meşayih**, İstanbul 1978.

- Nashabe, Hisham, **Muslim Educational Institutions A General Survey Followed By a Monographic Study of Al-Madrasah Al-Mustansuriyah in Baghdad**, Beyrut 1989.
- Nejâd, Bediullah Debîrî, "Selçuklular Devrinde Kültürel Durum", (Çev: M. Öztürk), **Erdem**, c. 3, S. 8, Ankara 1987.
- Nişancızâde Mehmed, **Mir'ât-ı Kâinat**, c. II, İstanbul 1290.
- Ocak, Ahmet Yaşar, **Babaîler İsyanı**, İstanbul 1980.
- _____, "Zâviyeler (Dinî Sosyal ve Kültürel Tarih Açısından Bir Deneme)", **VD**, c. XII, Ankara 1978, s. 247-269.
- _____, "Selçuklu ve Osmanlı Dönemi Tekkelerinde Dinî-Tasvufî Eğitime Genel Bakış", **Atatürk'ün 100. Doğum Yılında Türkiye I. Din Eğitimi Semineri**, Ankara 1981, s. 73-80.
- Ocak, A. Y, - Fârukî, S, "Zâviye", **İA**, c. XIII, İstanbul 1993, s. 468-476.
- Oğuzoğlu, Yusuf, "17. Yüzyılda Konya Şehrindeki İdarî ve Sosyal Yapılar", **Konya**, (Haz: F. Halıcı), Ankara 1984.
- Oral, M. Zeki, "Anadoluda Sanat Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitâbeleri ve Tarihçeleri", (Basım yeri ve tarih yok), s. 64-66.
- _____, "Fatih Sultan Mehmed'in Gevele Kalesi İle Karaman İllerini Fethi ve Hamidî'nin Terci-i Bendi", **VD**, c. IV, Ankara 1958, s. 81-89.
- _____, "Karaman'da Hoca Mahmud Mescidi Dârü'l-huffaz Vakfiyesi ve Kitâbeleri", **Belleten**, c. XXIII, S. 89-92, Ankara 1959, s. 213-227.
- _____, "Kitap Kitâbeleri", **Anıt**, S. I, Konya 1949, s. 5-10.
- _____, "Konya'da Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi", **Anıt**, S. 7, Konya 1949, s. 3-8.
- _____, "Konya'da Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi", **Anıt**, S. 8, Konya 1949, s. 12-14.

- _____, "Turgutoğulları, Eserleri-Vakfiyeleri", **VD**, S. III, Ankara 1956, s. 31-64.
- _____, "Yatağan Mürsel Vakfiyesi", **Belleten**, c. XVIII, S. 22, Ankara 1954, s. 337-345.
- Ögel, Semra, "Bir Selçuk Portalleri Grubu ve Karaman'daki Hâtuniye Medresesi Portali", **YAD**, II, Ankara 1958, s. 115-119.
- Önder, Mehmet, **Konya Maarif Tarihi**, Konya 1952.
- _____, **Mevlânâ Şehri Konya**, (II. Baskı), Ankara 1971.
- Öney, Gönül, **Beylikler Devri Sanatı XIV-XV.Yüzyıl (1300-1453)**, Ankara 1989.
- Önge, Yılmaz, "Ermenek'te Karamanoğlu Emir Musa Medresesi (Tol Medrese)", **Önasya**, c. V, S. 51, Ankara 1969, s. 1-3.
- _____, "Karamanoğlu Devri Çini ve Alçı Tezyinatına Ait Yeni Buluntular", **Türk Dili Gazetesi**, Karaman Haziran 1966.
- _____, "Konya-Ermenek-Balkusan (Balbelen) Köyü'nde Karaman Bey'in Zâviyesi", **Önasya**, c. 3, S. 34, Ankara 1968, s. 1-2, 22.
- _____, "Konya'nın Meraam Mesiresi'ndeki Mimari Bir Manzume", **VD**, S. 10, Ankara 1973, s. 375-383.
- _____, "Mader-i Mevlânâ Camii", **Selamet**, S. 4, Temmuz 1962, s. 10-11.
- _____, "Mimarimizde Karamanoğlu Eserlerinin Yeri ve Karamanoğullarının Sanatı Hakkında Bazı Görüşler", **Türk Dili ve Yunus Emre**, Ankara 1982, S. 1, s. 21-23.
- _____, "Niğde Aksaray'da Şeyh Turhasan veya Hasan Dede Zâviyesi", **SÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Dergisi**, S. II, Konya 1983, s. 145-162.
- Önkal Hakkı, **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara 1996.
- _____, "Konya'da Ateş-bâz-ı Veli Türbesi", **İİFD**, S. 1, (1975).

- Öz, Mustafa, "Cemâleddin Aksarayî", **İA**, c. VII, İstanbul 1993.
- Özönder, Hasan, "Ateşbâz Veli", TDV. **İA**, c. 4, İstanbul 1991.
- _____, "Karamanoğlu İbrahim Bey İmaretı ve Vakfiyesi", **2. Vakıf Haftası Kitabı**, Ankara 1985, s. 127-142.
- _____, **Konya Velileri**, (İkinci Baskı) Konya 1990.
- Öztelli, Cahit, **Belgelerle Yunus Emre**, Ankara 1977.
- Özüdoğru, Şerife, **Karaman'da Türk Mimari Eserleri Süslemeleri**, İstanbul 1989, (MSÜ, SBE, Basılmamış Doktora Tezi).
- Pakalın, M. Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, c. I, İstanbul 1993.
- Sağlam, O. Ferid, "Cimri Sikkeleri", **Belleten**, c. XXXV, s. 299-303.
- Sâkıb Dede, **Sefine-i Mevlevîyân**, Mısır 1283.
- Sapançalı H. Hüseyin, **Karaman Ahval-i İctimâiyye Coğrafiyye ve Tarihiyyesi**, (Birinci Kitab), (Yay: İ. Güler), Ankara 1993.
- Sarı Abdullah Efendi, **Semerat ül-Fuad, fi al-Mebde-i v'al Maad**, İstanbul 1288.
- Sarre, Friedrich, **Konia Selaschukische Baudenkmöler**, Berlin 1908.
- Savaş, Saim, "Osmanlı Dönemi Zâviyeleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler", **Osmanlı**, c. 4, Ankara 1999, s.459-467.
- Senan, Ferruh, **Konya Ereğlisi**, İstanbul 1961.
- Sevim, Ali, - Yücel, Yaşar, **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi**, Ankara 1989.
- Seyyid İlyas Kirmânî, "Karamannâme", **KD**, Konya 1943, S. 64-65, s. 55-74.
- Solak-zâde, **Solak-zâde Tarihi**, c. I, (Haz: V. Çabuk) Ankara 1989.
- Soyman, İ, - Tongur, İ, **Konya Eski Eserler Klavuzu**, Konya 1944.
- Sözen, Metin, **Anadolu Medreseleri Selçuklu ve Beylikler Devri -Açık Medreseler-** c. I, İstanbul 1970.
- _____, **Anadolu Medreseleri Selçuklu ve Beylikler Devri -Kapalı Medreseler-** c. II, İstanbul 1972.

- Sultan Veled, **İptidanâme**, İstanbul 1976.
- Şüleyman Fikri, **Antalya Livası Tarihi**, İstanbul 1338-1340.
- Sümer, Faruk, "Anadolu'da Moğollar", **SAD**, c. I, Ankara 1970, s. 1-147.
- _____, "Karamanoğulları", **Eİ²**, c. IV, (Çev: M. Akif Erdoğan), **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, s. 619-625.
- _____, **Oğuzlar (Türkmenler)**, Ankara 1972.
- _____, "Türkiye Kültür Tarihine Umumî Bir Bakış", **AÜ, DTCCFD**, c. XX, Ankara 1962, s. 213-244.
- Şapolyo, E. Behnan, "Dil Bayramı ve Mehmed Bey Fermanı", **Önasya**, c. IV, S. 46, Ankara 1969, s. 1-2.
- Şeker, Mehmet, **İbn Batuta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal Kültürel ve İktisadî Hayatı İle Ahilik**, Ankara 1993.
- Şikârî, **Karaman Tarihi**, Trk. Yzm. Millet Ktp. (Ali Emiri), No: 458.
- _____, **Karamanoğulları Tarihi**, (Haz: M. Mesud Koman), Konya 1946.
- Şişman, Adnan, "Tevhîd-i Tedrisâtı Hazırlayan Sebepler", **AKÜ. Anadolu Dil-Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi**, Afyon 1996, s. 111-115.
- Taeschner, Franz, "Aksaray", **Eİ²** I, Leiden 1960.
- Tan, M. Turhan, "Konya'lı Şairlerden Nizâmî", **KD**, S. 5, 1936.
- Tanman, Baha, "Dârü'l-kurra (Mimarî)", **TDV. İA**, c. 8, İstanbul 1993 s. 545-548.
- Tekin, Ö. - Bilginer, R., **Beyşehir ve Eşrefoğulları**, Eskişehir 1945.
- Tekindağ, M. Şehabeddin, "Karamanlılar", **İA**, c. VI, İstanbul 1993.
- _____, "Konya ve Karaman Kütüphanelerinde Mevcut Karamanoğulları İle İlgili Yazmalar Üzerinde Çalışmalar", **Tarih Dergisi**, S. XXXII, Mart 1979, **Ord Prof İ. Hakkı**

- Uzunçarşılı Hatıra Sayısından Ayrı Basım, İstanbul 1979, s. 117-136.
- _____, "Silifke", TED, (Sayı 2'den Ayrı Basım), İstanbul 1971, s. 141-152.
- _____, "Son Osmanlı Karamanlı Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", Tarih Dergisi, c. XIII, (Sayı 17-18'den Ayrı Basım), İstanbul 1963, s. 43-76.
- Temizsoy İlhan-Uysal Vehbi, **Karaman**, Konya 1987.
- Totaysalır, Gaffar, **Karaman (Lârende) Tarihî İncelemeler**, Konya 1944.
- Turan Osman, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri, Celaleddin Karatay Vakıfları Vakfiyeleri", **Belleten**, c.XII, S.45, Ankara 1948, s.17-170.
- _____, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı", **Belleten**, c. XI, S. 42, Ankara 1947, s. 197-221.
- _____, **Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi**, İstanbul 1993.
- _____, **İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler**, (Haz: O. Turan), (2. Baskı), Ankara 1984.
- _____, **Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar**, (2. baskı), Ankara 1988.
- Turgal, H. Fehmi, "Camiü'd-Düvel'e Göre Karamanlılar", **KHM**, S. 13, s. 790-808.
- _____, **Müneccimbaşı'ya Göre Anadolu Selçukluları**, İstanbul 1935.
- Türkiye Mülki İdare Bölümleri ve Bunlara Bağlı Köyler Belediyeler, Ankara 1971.
- Uluçay, M. Çağatay, "Makalât-ı Seyyid Harun Veli", **Belleten**, c. X, S. 40, Ankara 1946, s. 749-778.
- Uysal A-Alodalı N-Demirci M, **Dünü ve Bugünüyle Karaman**, Konya 1992.
- Uz, Mehmet Ali, **Baha Veled'den Günümüze Konya Alimleri ve Velileri**, c. 2, Konya 1995.

- Uzluk, F. Nafiz, "Anadolu Selçuklu Hekimlerinden Zeki oğlu Ebubekir Sadr-ı Kunevî", **Ankara Tıp Fakültesi Mecmuası**, c. I, S. 3, (Ayrı basım), 1947, s. 91-97.
- _____, "Karamanoğulları Hakkında İki Ağıt", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı**, (Belleten1962'den Ayrı Basım), Ankara 1963, s. 67-99.
- _____, "Karamanoğulları İçin Söylenmiş İki Ağıt", **KD**, S. 111, Konya 1945, s. 1-7.
- _____, **Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi**, Ankara 1958.
- _____, "Taş Yazıtlarda Türkçe Vakfiyeler Arapça Yazıtlarda Türkçe Söz ve Şiirler", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı**, (Belleten1962'den Ayrı Basım), Ankara 1964, s. 251-267.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı, **Anadolu Beylikleri, ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara 1988.
- _____, "Karamanoğlu Devri Vesikalarından İbrahim Bey'in Karaman İmaretı Vakfiyesi", **Belleten** S. I, İstanbul 1937, s. 1-127.
- _____, **Kitâbeler I**, İstanbul 1345/1927.
- _____, "Niğde'de Karamanoğlu Âli Bey Vakfiyesi", **VD**, S. II, Ankara 1942, s. 45-64.
- _____, **Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal**, (4.Baskı), Ankara 1988.
- _____, **Osmanlı Tarihi**, c. I, (5. Baskı), Ankara 1988.
- Üçer, Sırrı - Koman, Mesud, **Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerinde Bir Deneme**, Konya 1945.
- Ülgen, A. Saim, "Karaman Devri Mimarisi", **Selamet**, S. 4, Temmuz 1962.
- _____, "Niğde'de Akmedrese", **VD**, c. II, Ankara 1942, s. 81-82.
- Ünal, Tahsin, "Karaman'da Hâtuniye Medresesi", **TK**, S. 96, Ekim 1970.
- _____, **Karamanoğulları Tarihi**, I. Fasikül, Ankara 1957.

- Ünver, Süheyl, "Anadolu Selçuklu Devleti, Beylikleri Resmî Daireleri ve Toplantı Yerlerine Dair", **VD**, VIII, Ankara 1969, s. 323-327.
- _____, "Karaman Sultanı Mehmet Bey'in Hususi Kütüphanesine Ait Bir Kitapta Temellük Kitâbesi", **İÜ. Tıp Tarihi Enstitüsü 2**, İstanbul 1946, s. 3-6.
- Yalçın, Osman, **Niğde**, (3. Baskı), İstanbul 1977.
- Yalçınkaya, Ekrem, **Coğrafyada Tarihte ve Bugünkü Konya**, Konya 1943.
- Yavuz, Memduh, **Eşrefoğulları Tarihi Beyşehir Klavuzu**, Konya 1934.
- Yazıcı, İshak, "Bahri'l-Ulum", TDV. **İA**, c. 4, İstanbul 1991, s. 517-518.
- Yediyıldız Bahaeddin, "Vakfiyeler Çerçevesinde Türkiye'nin Kültür Hayatı (1300-1453)", **IV. Vakıf Haftası Kitabı**, Ankara 1986, s. 19-24.
- _____, "Vakıf", **İA**, c. XIII, İstanbul 1993, s. 153-172.
- _____, "Vakıf İstılahları Lügatçesi", **VD**, c. VII, Ankara 1983, s. 55-60.
- Yusufoğlu, Mehmet, "Karamanoğulları Zamanna Ait Bir Vesika Hondi Hâtun Vakfiyesi", **Anıt**, S. 3, Konya 1949, s. 20-21.
- Yücel, Yaşar, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II, Eratna Devleti Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti Mutahherten ve Erzincan Emirliği, II**, (2. Baskı), Ankara 1991.

EKLER

(BELGELER, HARİTALAR, FOTOĞRAFLAR, PLANLAR)

Nûre Sofi

Zeynel Hac Kerimeddin Karaman Bunsuz

Yusuf Güneri (Ö. H. 699) Bedreddin Mahmud Şemseddin Mehmed I Yahşi

Zeyneddin Zekeriya Alâeddin (Ö. H. 775) Şücâeddin Mirza Halil İsa Burhaneddin Musa Bedreddin İbrahim I Yusuf
Mahmud Bedreddin Mahmud Hacı Celâl Hızır Ali

Hızır Bey Çelebi Hacı Bey İshak Seyfeddin Süleyman Davud Alâeddin Karaman Şemseddin (Ö. H. 753) Dürhand Hâtun (Ö. H. 813) Fahreddin Ahmed (Ö. H. 750) Hızır
Ali

Emir Çelebi (Ö. H. 796) Pîr Ahmed Kasım Gıyaseddin Çelebi

Karaman Kızı Lütfi (Ö. H. 857)

Karaman Keyhüsrev (Ö. H. 807) Alâeddin Ali Taceddin Mehmed II Kızı Kılınçarslan

Kızı

İsa Mustafa Karaman (Alâeddin) Taceddin İbrahim II

Kasım (Ö. H. 888) Alâeddin (Ö. H. 870) Pîr Ahmed İshak Mehmed

İbrahim Karaman Kızı

Halime Hâtun (Ö. H. 914)

Karamanlı Ailesi Soy Kütüğü

10389

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعلنا من آل أبي طالب

في بيت النبوة

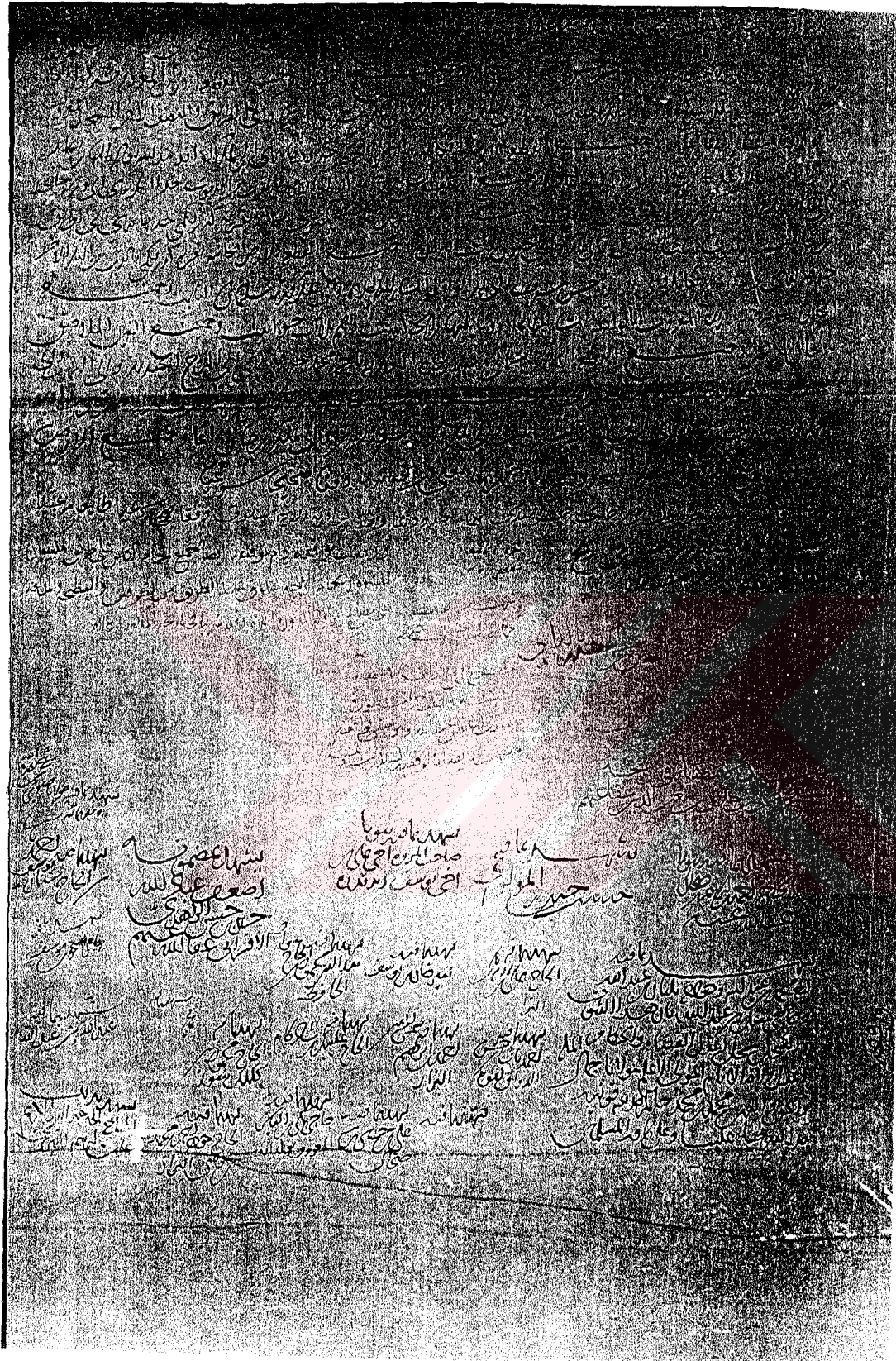
الحسين

محمد بن علي بن أبي طالب

هو له الواجب من كل ما كان في يده

من كل ما كان في يده

من كل ما كان في يده

787 H. Tarihli Melek Hâtun Vakfiyesi (Şahitlerin Bulunduğu Kısım)
(Konya Yusuf Ağa Ktp., No: 10391)

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

٩
٢٢٧٥

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

وهي الامانة الاغفلا ولم تبالا لاعلم القام بالحق

وعلى الامانة ناطق حاد متمدن فالرشيح على حسن ميمبران

موت قار اقدر ما وجد امهات افا العبد احبها وبعدها نفعها للسان

ويؤثر الامانة الفرية البهيمية المبالغة المحاربت السان بقوا ايقان

وعلى الامانة كرمها المنة اباها المحدث اباها وبعدها ماله في حسن

وعلى الامانة الطامع الحق الطامع التقوى المولى العبد

وعلى جميع الامانة من شجرة المدة قد حوز في يوم

فانا الامانة الكبرياء المبركة المدة

النصوح المنصف المبرمج الكبرياء المغيرة علاء الدنيا والذليق

نضد الاسلام والى نصير الملة السامية بالنصوح والى من يعجز عن

فايد حيس الموتى من مبيد البغاة قام الطغاة

511

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد
الطاهر المصطفى وآله الطيبين الطاهرين
الطاهرين الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد
الطاهر المصطفى وآله الطيبين الطاهرين
الطاهرين الطاهرين

1467
213
22

في عهد هذه السنة
التي هي سنة 824
التي هي سنة 1467
التي هي سنة 213
التي هي سنة 22

ملكه دامى ملكه سها مرتضى الراى
اراهم من الراى بالملك والملك
والملك على ملكها

هو عهد هذه السنة
التي هي سنة 824
التي هي سنة 1467
التي هي سنة 213
التي هي سنة 22

طالع سنة ووجه على ملاحظ
للشهر واليوم والوقت المسجل
اصحابه من سنة
الملك على ملكها

من سنة مائة وعشرين
التي هي سنة 824
التي هي سنة 1467
التي هي سنة 213
التي هي سنة 22

ما كتب هذه السنة
التي هي سنة 824
التي هي سنة 1467
التي هي سنة 213
التي هي سنة 22

المؤيد كانت في ظلام الظلم نور الشريعة هو الحق المضيء وسين الاضداد بالادلة الشرعية وموتوا بالعدل والمجاهدين بالايات العلية
السنة ونظرها السلام المضيئة بجمها سنة البرية مبدى الله تعالى عليه وعلى آله في كل بكرة وعشية امامه فهدى حجة سببها من
شريعة الاصول والاعمال وتبينها صريحة مرعبة الاقفاط والبقا يعرب بغيرها ويفصح ملكتها عن ذكرها ان ما سب
التي هي سنة 824
التي هي سنة 1467
التي هي سنة 213
التي هي سنة 22

شهر رمضان المبارك	شهر شعبان المبارك	شهر رجب المبارك	شهر جمادى الأولى المبارك	شهر جمادى الثانية المبارك	شهر صفر المبارك	شهر ربيع الأول المبارك	شهر ربيع الثاني المبارك	شهر ذو القعدة المبارك	شهر ذو الحجة المبارك
شهر رمضان المبارك	شهر شعبان المبارك	شهر رجب المبارك	شهر جمادى الأولى المبارك	شهر جمادى الثانية المبارك	شهر صفر المبارك	شهر ربيع الأول المبارك	شهر ربيع الثاني المبارك	شهر ذو القعدة المبارك	شهر ذو الحجة المبارك
شهر رمضان المبارك	شهر شعبان المبارك	شهر رجب المبارك	شهر جمادى الأولى المبارك	شهر جمادى الثانية المبارك	شهر صفر المبارك	شهر ربيع الأول المبارك	شهر ربيع الثاني المبارك	شهر ذو القعدة المبارك	شهر ذو الحجة المبارك

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد
الطاهر المصطفى وآله الطيبين الطاهرين
الطاهرين الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم
والصالحين والذين هم

مؤمنون بالله واليوم الآخر
الذين هم أئمة للمؤمنين

وهذا الكتاب مطبوع في المطبع
العثمانية في سنة 1285

عاشرة المحرم الحرام سنة 1285
في مدينة كonya

من تصدقوا به فبما صدقوا
من قبل الله من الصدقات

وسيلوا به على أهله وذوات
القربى المصطفىين

للمعسر والمعسرين من
الذين هم أئمة للمؤمنين

والذين هم أئمة للمؤمنين
والذين هم أئمة للمؤمنين

وتعيتهم في الدنيا والآخرة
والذين هم أئمة للمؤمنين

Handwritten Ottoman Turkish text, likely a vakfiye (charter) or legal document. The text is densely packed and written in a cursive script. It contains several lines of text, some of which are partially obscured by a large red 'X' mark. The text appears to be a formal declaration or a set of regulations, possibly related to land ownership or administrative matters. The document is written in a traditional style, with clear margins and a structured layout. The text is written in a cursive script, and there are some decorative elements at the top of the page, including a small emblem or seal. The overall appearance is that of an official document from the Ottoman Empire.

Handwritten Ottoman Turkish text, likely a legal or administrative document. The text is dense and written in a cursive script. At the top, there are some marginal notes and a date: "1764 87 16". The main body of text is organized into several columns and paragraphs, with some lines starting with "Bismillah" (In the name of Allah, the Most Gracious, the Most Merciful). The document appears to be a formal decree or a record of a legal proceeding.

Handwritten Ottoman Turkish text, continuing the document. The text is dense and written in a cursive script. It contains several paragraphs of text, with some lines starting with "Bismillah". The document appears to be a formal decree or a record of a legal proceeding.

مجمع المنائب والمكابر والاحتفاء في العصف فكميل ضيفه
 المدو وحيد الدهر في اظها خصاله المدوسه صاحب الخواتم
 لمولج باشا في حاشية المدعي خو اجسامه الخمر المحرم في الصانع
 اذ امر الله توفيقه وتمثل الخواتم طيفر لما نظره الى زحان في الدنيا
 واجتمه بكل الاجتهاد وامغر النظر بعد الفوائد وعلما من اعلمها
 فكانه نفس على و جاز من كبر اليها فقد نوطن على شفا جزها من حق
 ان دلها الاخرة ليجي الجون لو كانوا بعلو شيخ فخر لخاص بالدين ولا
 خيرا بالدين من غير ذمها جملها اذ الحفظ والبيت من التفسير
 بها من الجانبين فوهما علوية وجعل لحد العلوية ايضا الحفظ
 للتلاوة فيه في الشا والاف من كتب المعلم من حفاظ لان يعلم الله
 المسلمية كلام من رب العالمين في كل يوم سروري يوم الجمعة كهل المعادن
 والحوطة ربات الحوطة والاشجار فيها سقيان اخر من في
 قدام البناك الاخر خلف الباب باطن رها الملك مدينه من الحوطة
 داخل رها الملك مدينه من الحوطة والاشجار فيها سقيان اخر من في
 ملك من طوري والى ملك من الحوطة والاشجار فيها سقيان اخر من في
 عاتقها عند كنهها ورفعت جميع الكون عليهم وخلق عتقها صفة
 رجاء بفضل الله العظيم وهو من عقابا بالليل وابتداء لمصانف
 العمير في قوله عز وجل واقرضوا الله قرضا حسنا ليعظم
 وله اجر كبير وتغيبه بفيض الله عليه من عرق له ويحيى بحسناته
 ورجته من ربح عذاب يوم يفر المرء من راضيه واتقوا الله واصحابه
 وينهوه يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله هتاك لير فرقتا
 على مضالهما جميع العالم الرجال والنساء الشتم على الحسن
 والافوز واللب الكفر في السلواء المدعو العجيبه يخرج ناسا العجيبين
 المتصله بصلح طاهر الرجال والحظ المتصله بصلح طاهر النساء
 والحانوتها الواحد لفق على المتصل بصلح طاهر الرجال ايضا
 مع الضان وبق الخنثية في الفوض الكبر الحوي المنفس بلسوا
 المشهورين بخار كوي الكاينير باطن المدينه المذكورة والحظ في سيد
 ابادي الحدي حيز مع ما يتصل بها بالطرق من الطريفين وتلك كوف
 قينا وتلك سيد الخباز قدينا جميع الحانوتها لير القسا في نيت
 صغير الكاين هناك بطريق والحرم هناك الكس وتلك با دكار
 وجميع النصف السباع من الكرم والجماعة المبسفة الكثرية
 العنبة الجمركارة الكاينير بطاير المدينة المذكورة بالجمهورية
 لعل عليهم من الضمير الطريق وذلك من ربه يوسف شاه لجمال ذلك
 من ربه نضري حلي في الوصف وجميع الاضاح المسلمة المرزعة ايضا

الله الرحمن الرحيم

ما عسى على طاري هذا السعي
 ما هو الذي يركب به من الله تعالى
 وانما هو الذي يركب به من الله تعالى
 بالاسم الذي يركب به من الله تعالى
 في مدد الامم الثاني
 المطلب في ما بعد

الحمد لله الذي سبق لادنان وابتدعها والالوان واخترها والالوان
 وجمعها والالوان وضعها والارض ووضعها والسموات وضعها
 والشمس واطلها والمياه وانبعثها والافلاك رزقها ووهب النفس الاخرة
 تغايل الحيات واقطعها حقاها ووهب الخلايق بمعاها ورحمها الشهد
 بوجوده غيبه عن اهل اذن ما اودعها الانفس لقرانها مستقفا
 ومستودعها واصلى على رسول محمد اشرف من جنه وخلقها على
 الدوا صالحة للاختيار العزيم المستغفرين بالاشجار الى النسكن
 كل نفس في الجنة والنار موضعها اذ بعد فان الذي اراد
 قرانها لادان ربحها سموم وريحها فهو مشربها اسير بغير ربحها
 خراب كبرها قليل صداعها طويل فاطمان ما خسر وعز
 عنها طرفة فقولوا فو لم نزل في الا لا تنفق في من نصيبي تعالى
 يمينا وشمالا وانا هاديون من شخص في القلوب الى بصائر تمسك
 بقوله عز وجل فابل ما عندكم ينفذوا عند الله باق الحسنة
 لا انفسكم لئن انالوا البر حتى تنفقوا ما تحبون يقول صفر الوبي
 خير من شئني على الشري النبي لاجي العزيم عليكم الصلوات الفرد
 العلى ليس من ذنباك الا ما اكلت اذ نيت وابست فالبلد تصدقت
 فابقيت وقال عليه السلام اذا مات امر ادم انقطع عمله الا عثا ليد
 صالح يدوم له على ينفع به بعد موته وصدق جابر بن عبد الله
 المود الخلد في لراغ الاجل المحشر من في الاجر والاعيان

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header, written in a cursive script.

لمصلحة المصالح بعد ما لم يرد
واوكله السيد المصالح
شك في المصلحة المصالح

Main body of handwritten text in Arabic script, arranged in two columns. The text appears to be a legal or administrative document, possibly a deed or a record of a transaction, given the context of the caption. It contains dense, cursive handwriting.

Handwritten text at the bottom of the main body, possibly a signature or a date, including the word "محمد" (Muhammad).

Handwritten text below the signature area.

Handwritten text below the previous line.

Handwritten text below the previous line.

Handwritten text below the previous line.

N: 314

ما هو الكون في هذه المسألة...
الموافق للشيخ السرخس...
عونه

ما هو الكون في هذه المسألة...
الموافق للشيخ السرخس...
عونه

الموافق للشيخ السرخس...
عونه

الموافق للشيخ السرخس...
عونه

YAKFIYASI
T. C.

الحمد لله الذي جعل الافلاك دوائر وانزل في السماء ماء ممددا...
وصحبه الذين كانوا اخيارا صابرة واثابهم عيشة وابكارا...
سلالة الاحرام الكحل خاصة الكبرياء...
الحسنات امواله الواقفة على تقديم الحيات بحواله امير الامراء...
يسير حمد بيك بن الحوزم الدراج...
الرحمة والعرفان مجلس شرح شريف مطهر فانور...
بسط على الجوارب صلوات تطالبه...
حينئذ اناؤن بنت حرم فزوج بيك...
الفضلاء المتفضلين الشيخها الكليلين...
التبوت وكالتي شعائرات...
باهر صدر غاي خاطر الله اقرار جميع شعبي...
واقواب نعم عامي وفضل تاييدي لقيام شامل...
ونعمت ابديته به سرها به مصدر زيت...
نعمان بن ثابت الكوفي...
بشر رحمة مطاوي سنواه قوليفه ثالث الامام محمد بن الحسن...
رحمة الله رحمة واحدة وجميع عليه ائمة مجتهدين...
السلطان

زینت عالم حکمت

در سند علی بن ولید که از مدرسه و بکرم معروف
در نفس نکهت تدریس از سعدی مولانا شاه حکم و اولی
عالم است

سند نام نکهت
صفا، کمال، کمال
از راه و اولی نکهت
صفا، کمال، کمال

بیتا کوی نام نکهت
صفا، کمال، کمال
مدرسه نام نکهت
صفا، کمال، کمال

کار بار نفس نکهت
صفا، کمال، کمال
کلام در نفس نکهت
صفا، کمال، کمال

در رسیده منفس نکهت
صفا، کمال، کمال
در رسیده منفس نکهت
صفا، کمال، کمال

در نفس نکهت
صفا، کمال، کمال
در نفس نکهت
صفا، کمال، کمال

ز ارزستان
صفا، کمال، کمال
و بود کیدر یونان طریقی عامر فربجا بزرگ
صفا، کمال، کمال

و در هر روز خانقاه در وقت لاله در مدینه خوانده شود تا نام از بر
کلمه نماز

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز
در هر روز در وقت نماز

و بعد از آن در هر روز در وقت نماز

دوقۇمىيە
قارا قىيامدا مەسئۇلىيەت

قارا قىيامدا مەسئۇلىيەت قىيامدا مەسئۇلىيەت قىيامدا مەسئۇلىيەت
قىيامدا مەسئۇلىيەت قىيامدا مەسئۇلىيەت قىيامدا مەسئۇلىيەت
قىيامدا مەسئۇلىيەت قىيامدا مەسئۇلىيەت قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

قىيامدا مەسئۇلىيەت

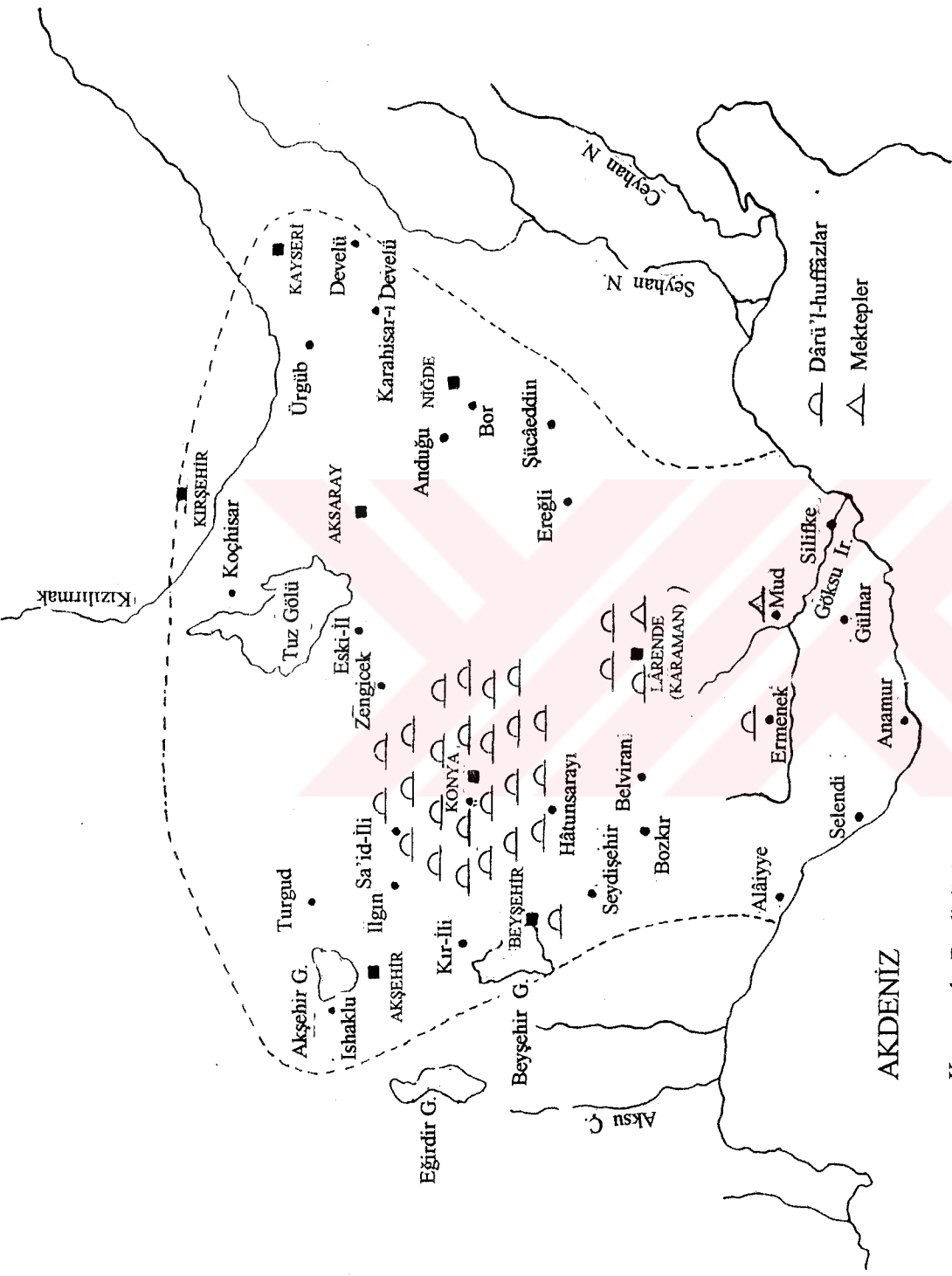
~~در لوم شیخ حاجی لولج ، بهشتی ، انبیاه شد در ذمه ابوما علی احمد بن علی بن ابی طالب
در لوم انبیا علی سرزمین الودودم بر بدست سیدی زید بن علی در تمام سونم الخیر علی بن ابی طالب
در لوم دعایا در برده به تمام زبانه قلم ساله ذکا بن علی بن ابی طالب~~

~~در لوم شیخ حاجی لولج
در لوم شیخ حاجی لولج~~

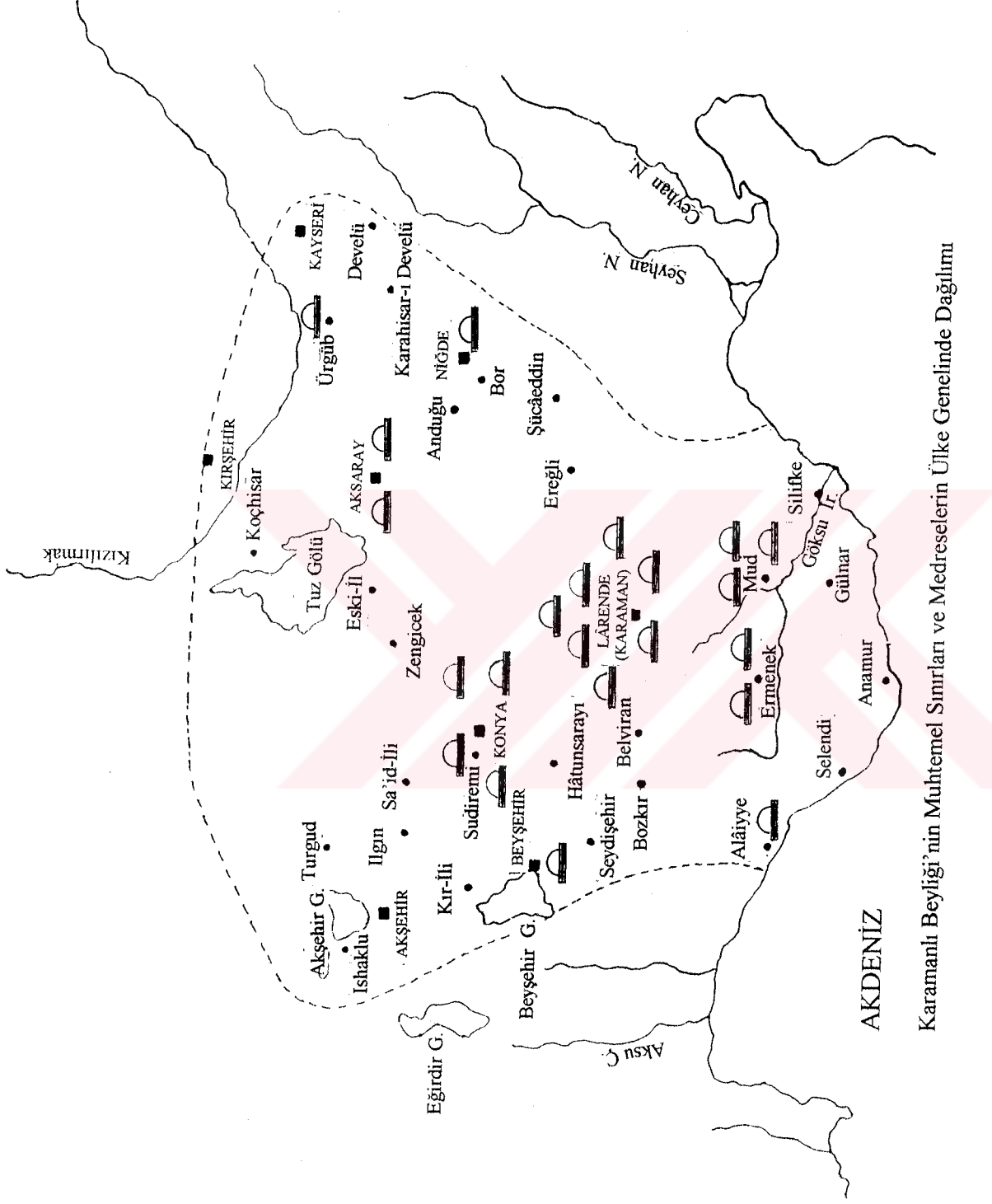
~~در لوم شیخ حاجی لولج ، بهشتی ، انبیاه شد در ذمه ابوما علی احمد بن علی بن ابی طالب
در لوم انبیا علی سرزمین الودودم بر بدست سیدی زید بن علی در تمام سونم الخیر علی بن ابی طالب
در لوم دعایا در برده به تمام زبانه قلم ساله ذکا بن علی بن ابی طالب~~

~~در لوم شیخ حاجی لولج
در لوم شیخ حاجی لولج~~

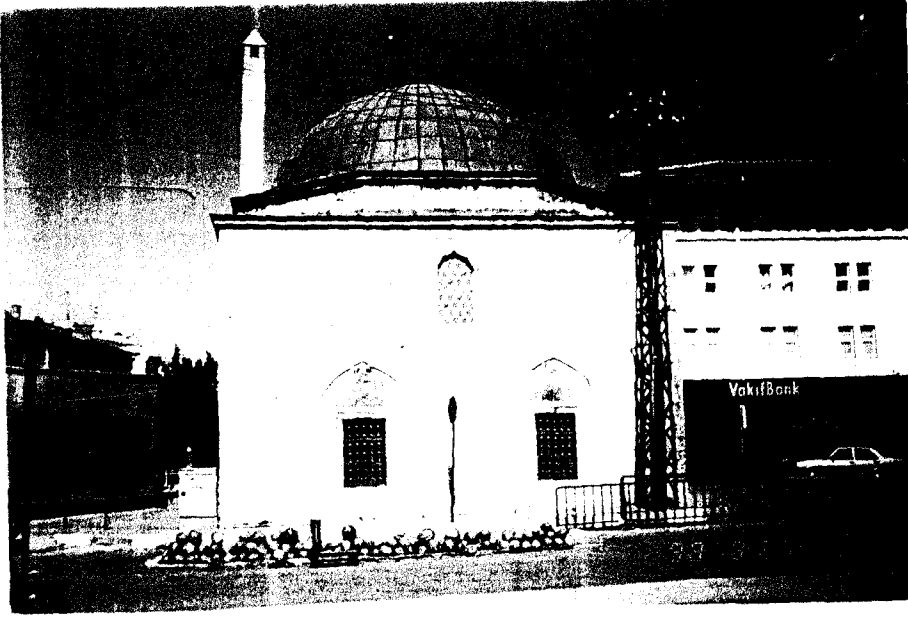
~~در لوم شیخ حاجی لولج ، بهشتی ، انبیاه شد در ذمه ابوما علی احمد بن علی بن ابی طالب
در لوم انبیا علی سرزمین الودودم بر بدست سیدی زید بن علی در تمام سونم الخیر علی بن ابی طالب
در لوم دعایا در برده به تمام زبانه قلم ساله ذکا بن علی بن ابی طالب~~

Karamanlı Beyliği'nin Muhtemel Sınırları ve Mektep / Muallimhâne ve Dârü'l-huffâzların Ülke Geneline Dağılımı

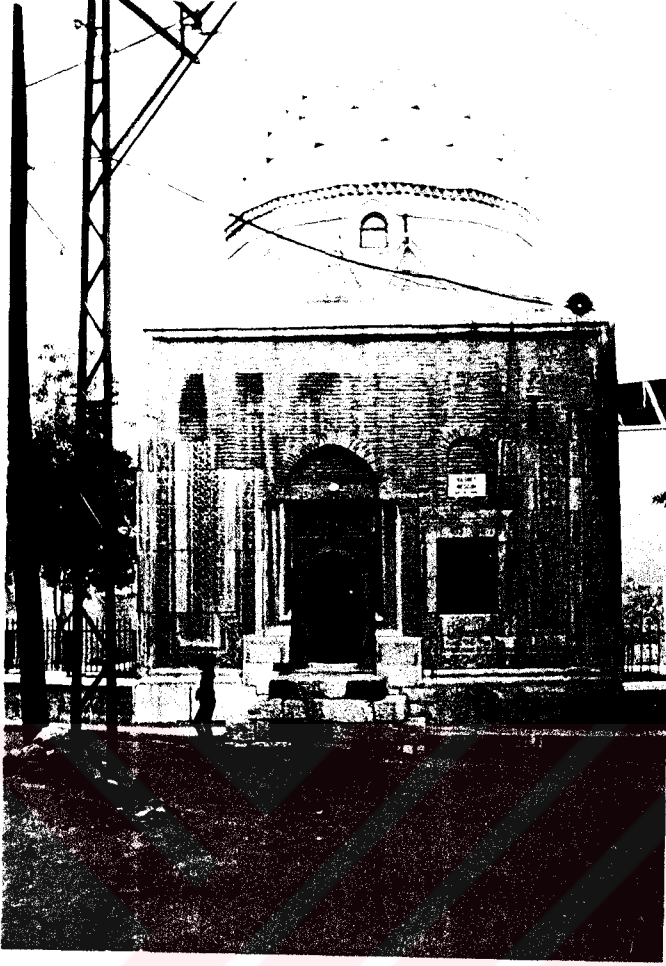
Karamanlı Beyliği'nin Muhtemel Sınırları ve Medreselerin Ülke Genelinde Dağılımı

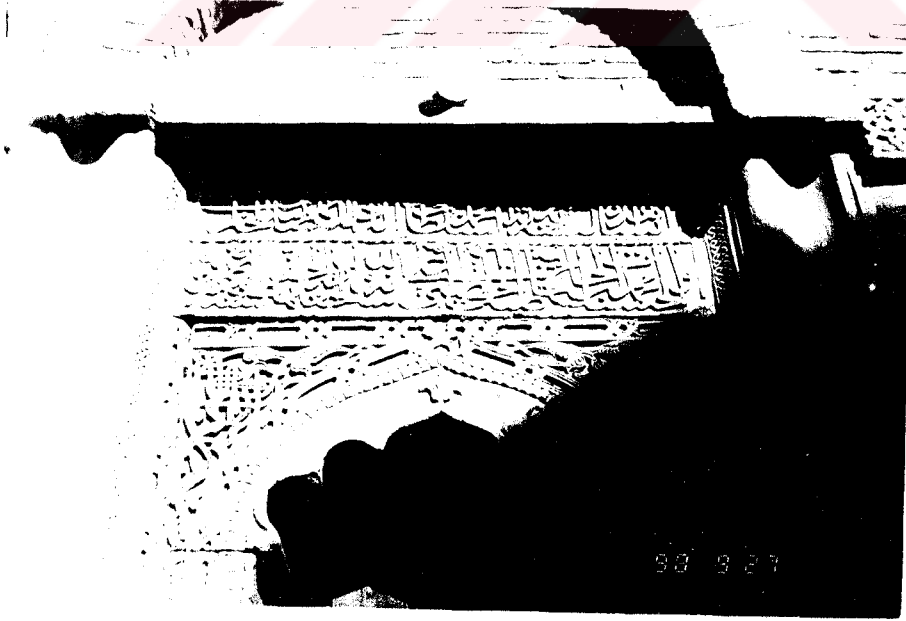
Hacı Ali Efendi Dârü'l-kurrası / Muallimhanesi Genel Görünüm

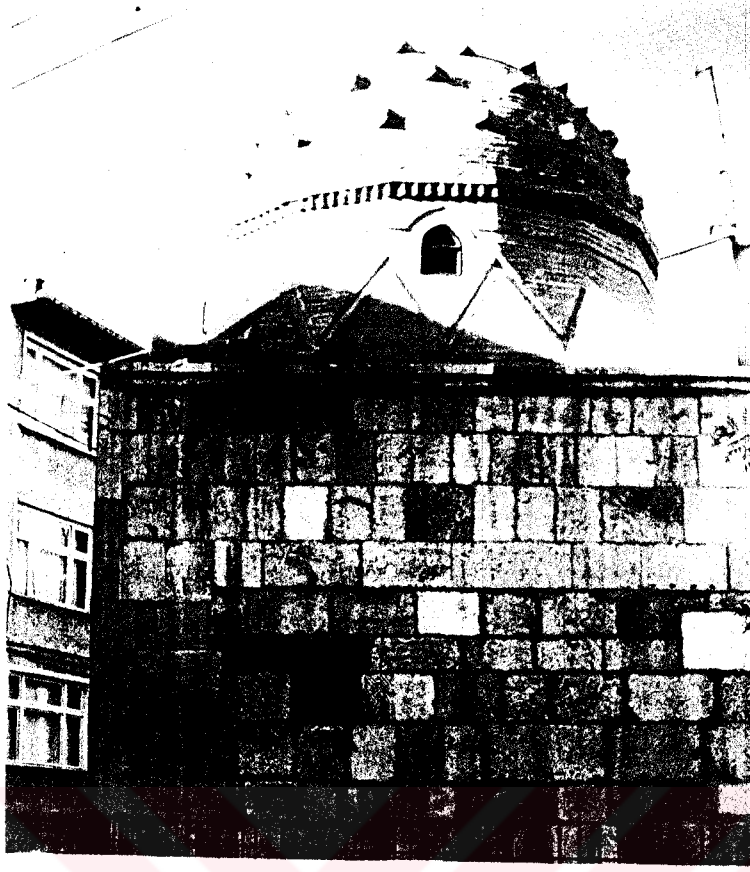
Hacı Ali Efendi Dârü'l-kurrası / Muallimhanesi Başka Bir Açıdan Genel Görünüm

Hasbey Dârü'lhuffâzî Genel Görünüm

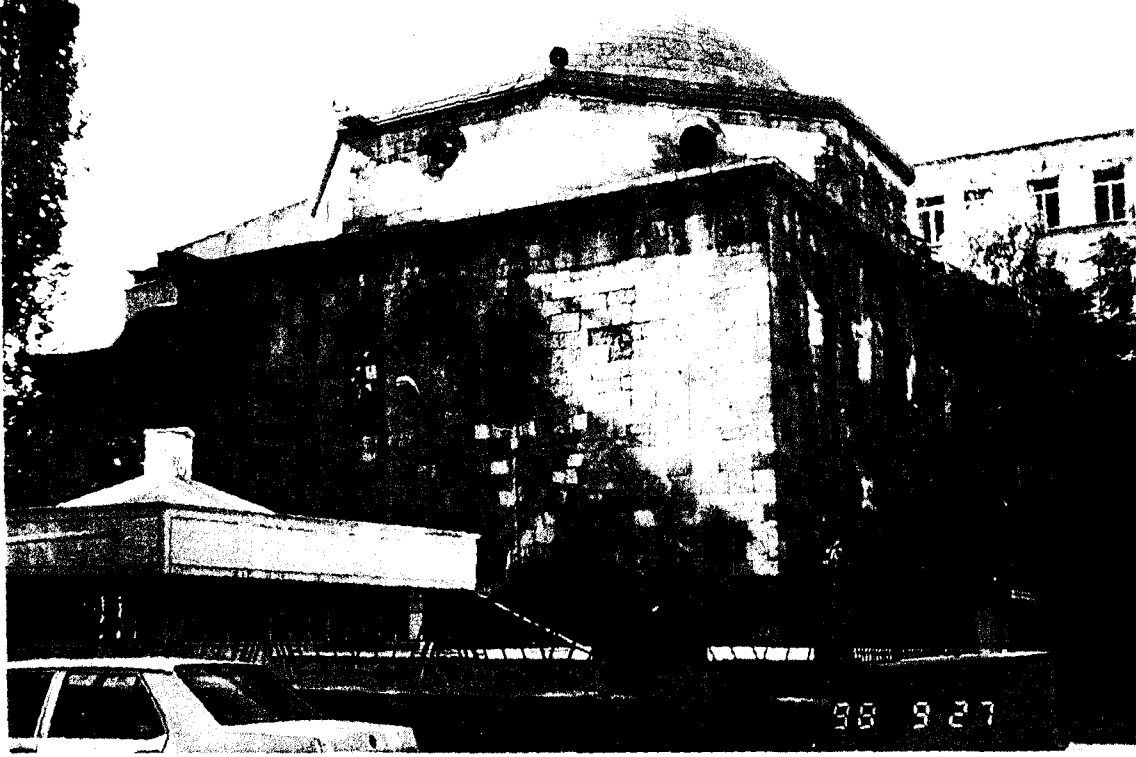
Hasbey Dârü'lhuffâzî Kitâbesi

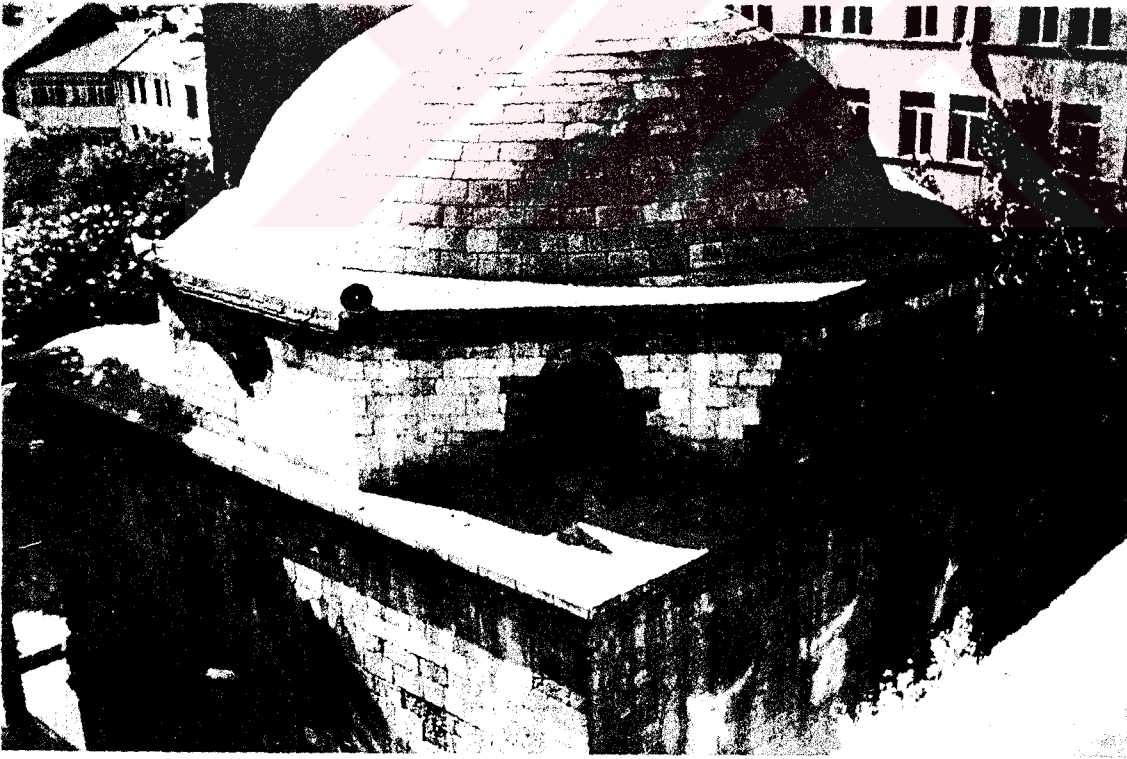
Hasbey Dârü'lhuffâzî Başka Bir Cepheden Genel Görünüm

Meram Dârü'lhuffâzî Genel Görünüm

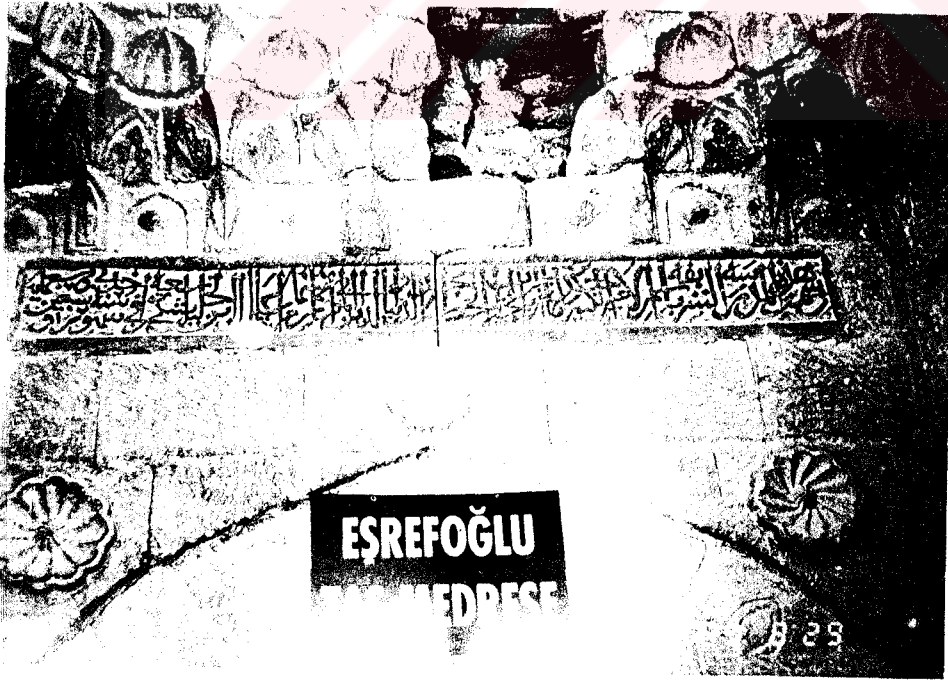
Nasuhbey Dârü'l-huffâzî ve Mescidi Genel Görünüm

Nasuhbey Dârü'l-huffâzî ve Mescidi Başka Bir Cepheden Genel Görünüm

İsmail Ağa (Aka) Medresesi (Taş Medrese) Genel Görünüm

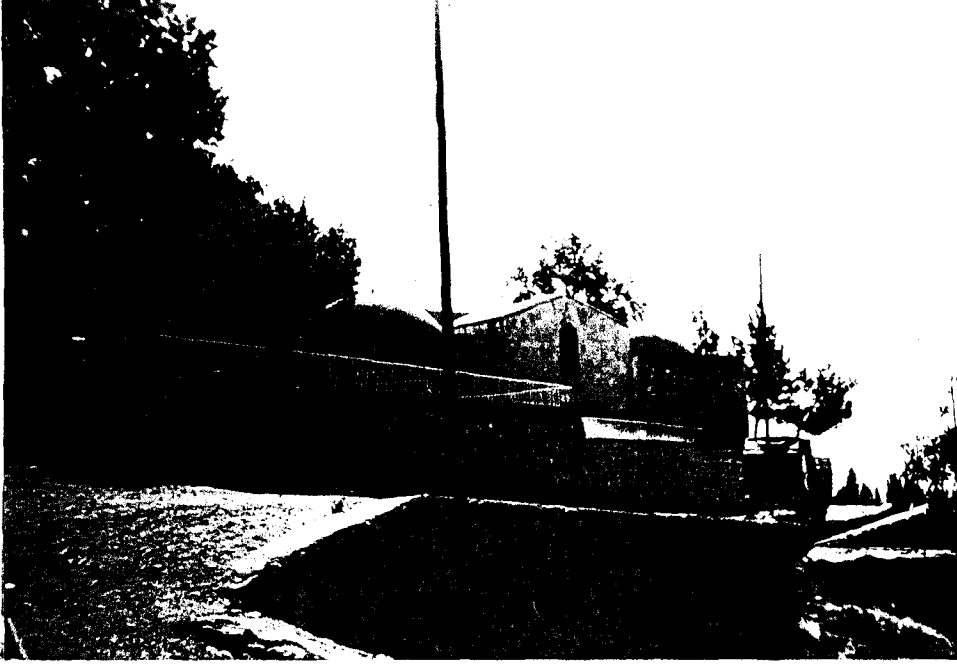
İsmail Ağa (Aka) Medresesi Kitâbesi

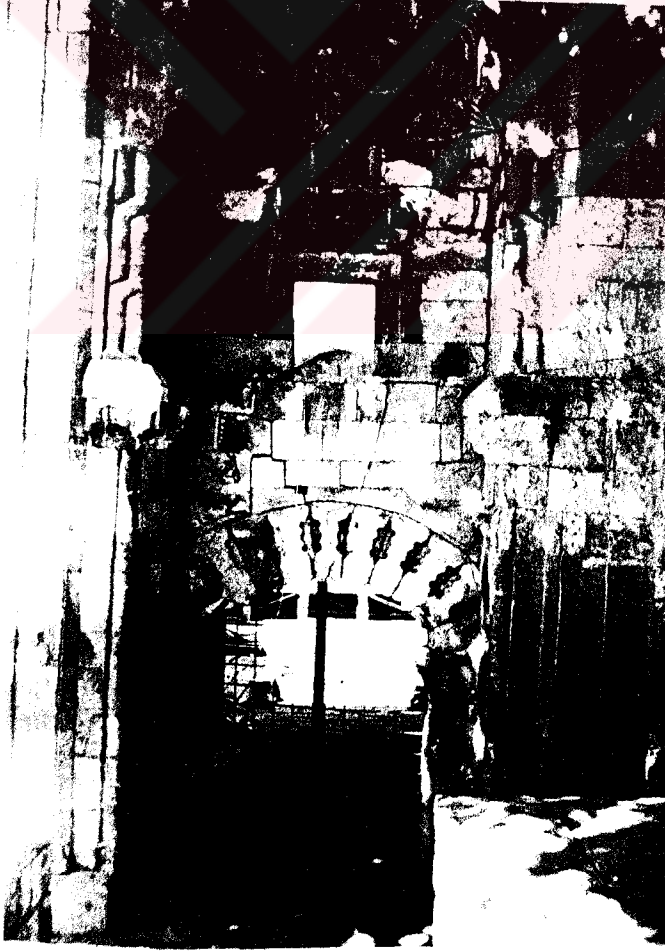
Obaköy Medresesi İçten Görünüm

Obaköy Medresesi Ana İyvan

Emir Musa Bey Medresesi (Tol Medrese) Genel Görünüm

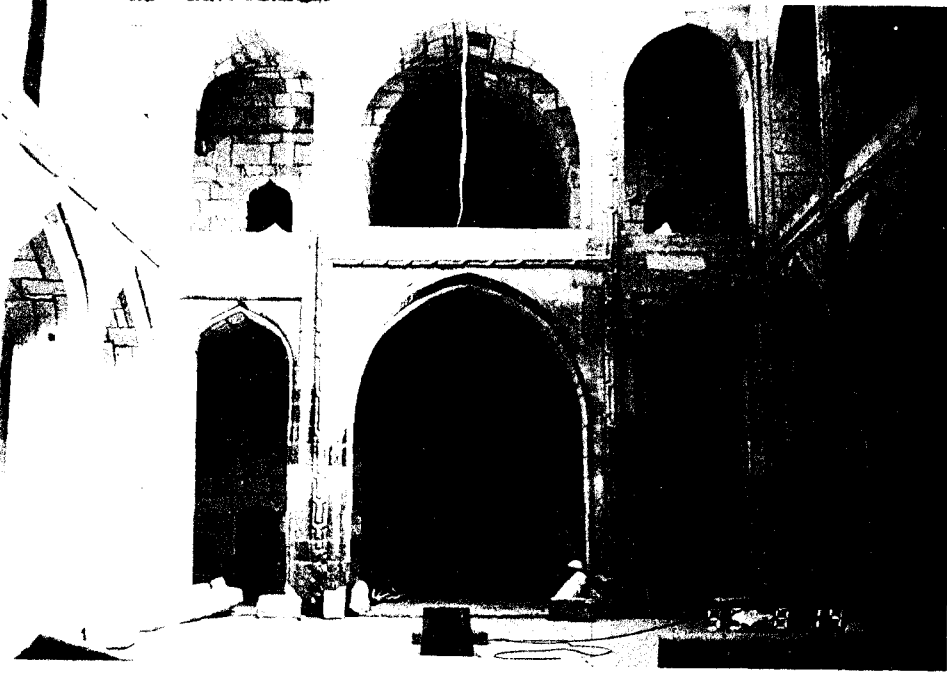
Emir Musa Bey Medresesi (Tol Medrese) Taç Kapı

Ak Medrese Genel Görünüm

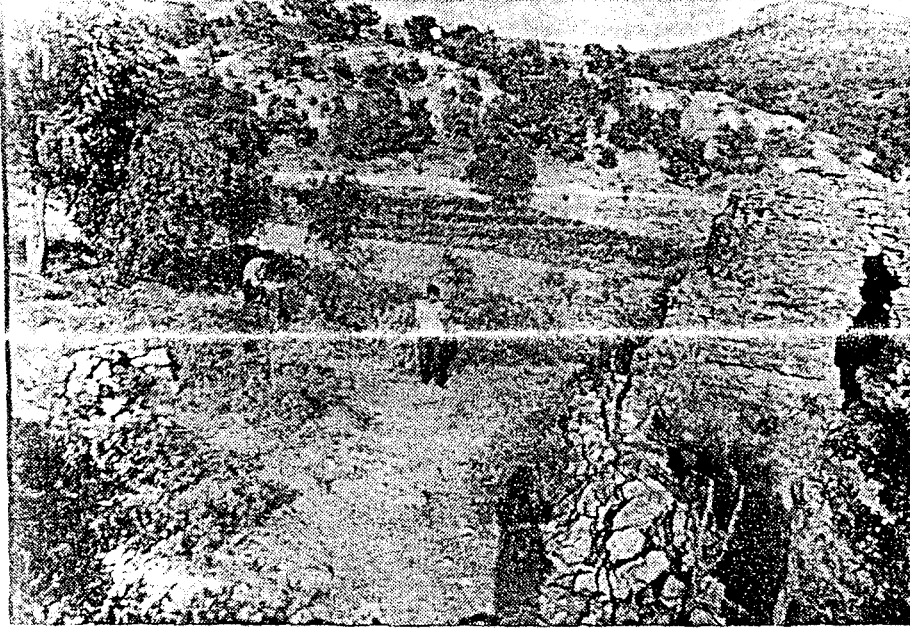
Ak Medrese Başka Bir Açıdan Genel Görünüm

Ak Medrese İçten Görünüm

Ak Medrese Kitâbesi

Hocendî Medresesi Genel Görünüm (Dülgerler'den)

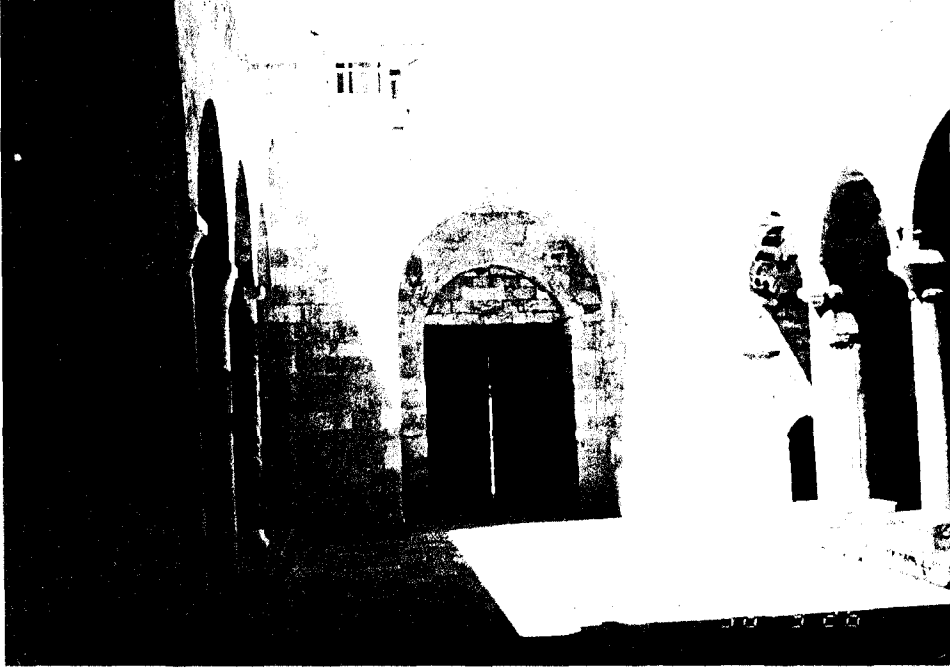
Emir Musa Medresesi (Karaman) Genel Görünüm (Önge'den)

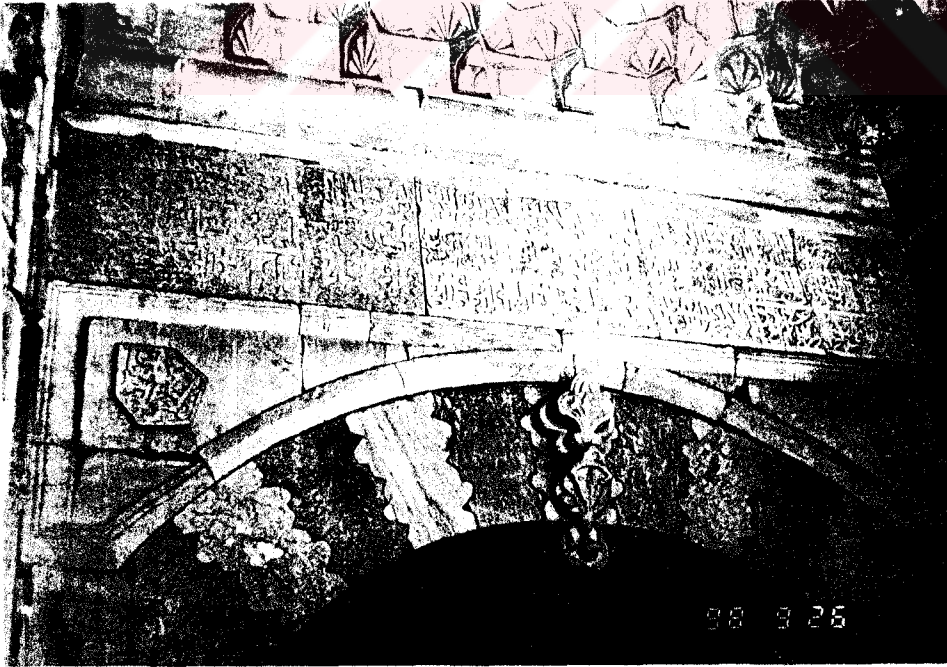
Emir Musa Bey Medresesi (Karaman) Türbe Kalıntısı

Hâtuniye Medresesi Genel Görünüm

Hâtuniye Medresesi İçten Görünüm

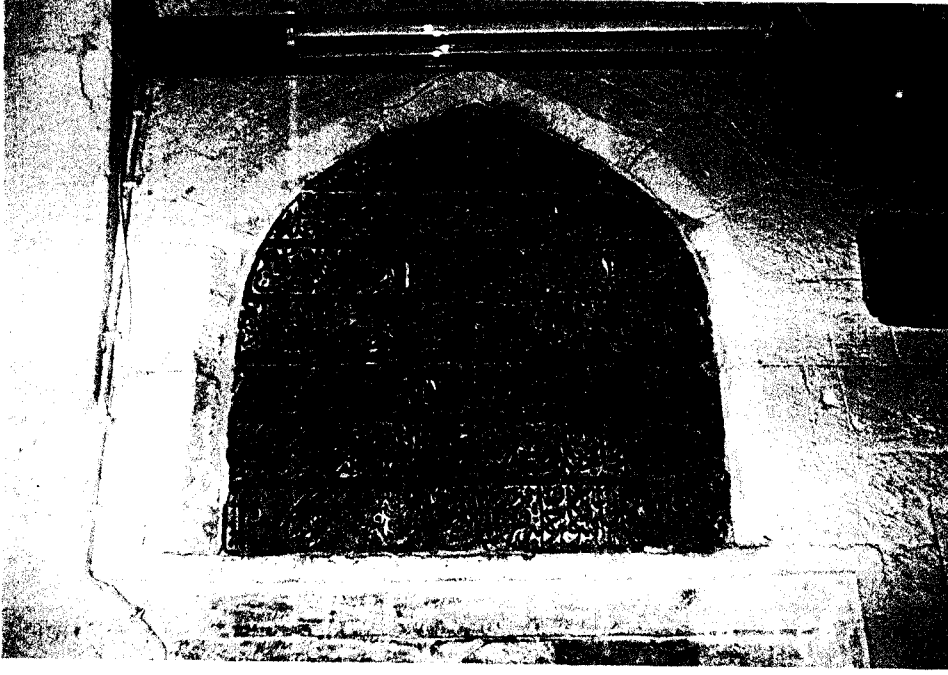
Hâtuniye Medresesi Kitâbesi

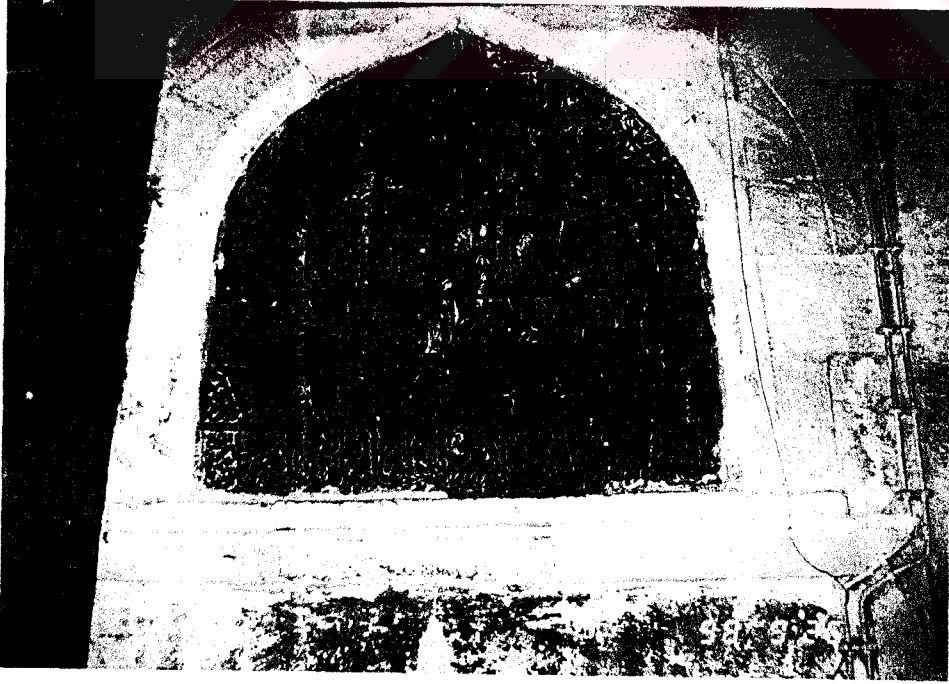
İbrahim Bey İmaret Medresesi Genel Görünüm

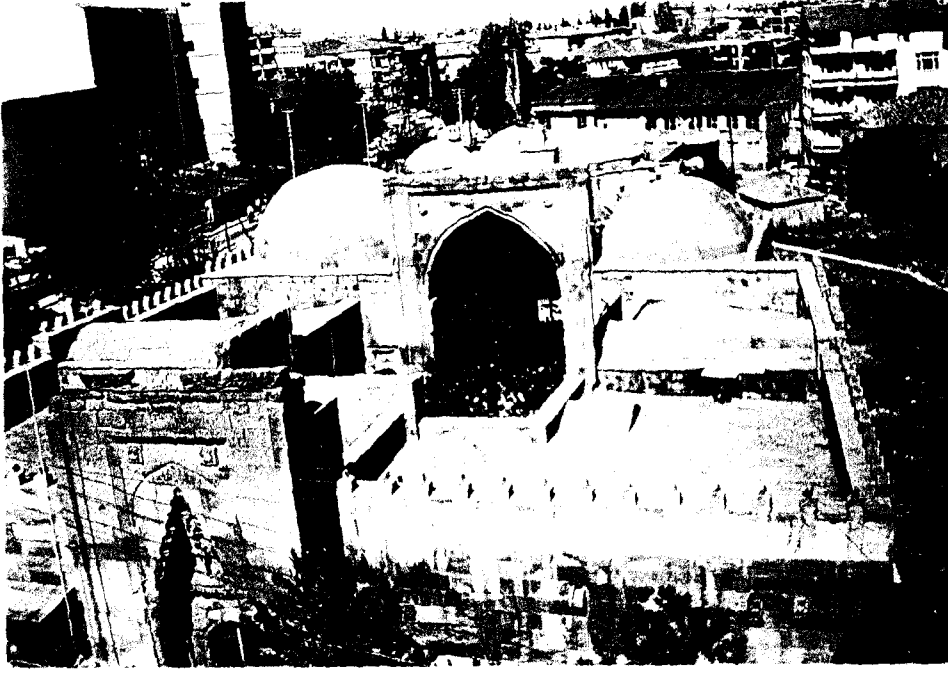
İbrahim Bey İmaret Medresesi Kıtâbesi

İbrahim Bey İmaret Medresesi (Soldaki) Taş Vakfiye

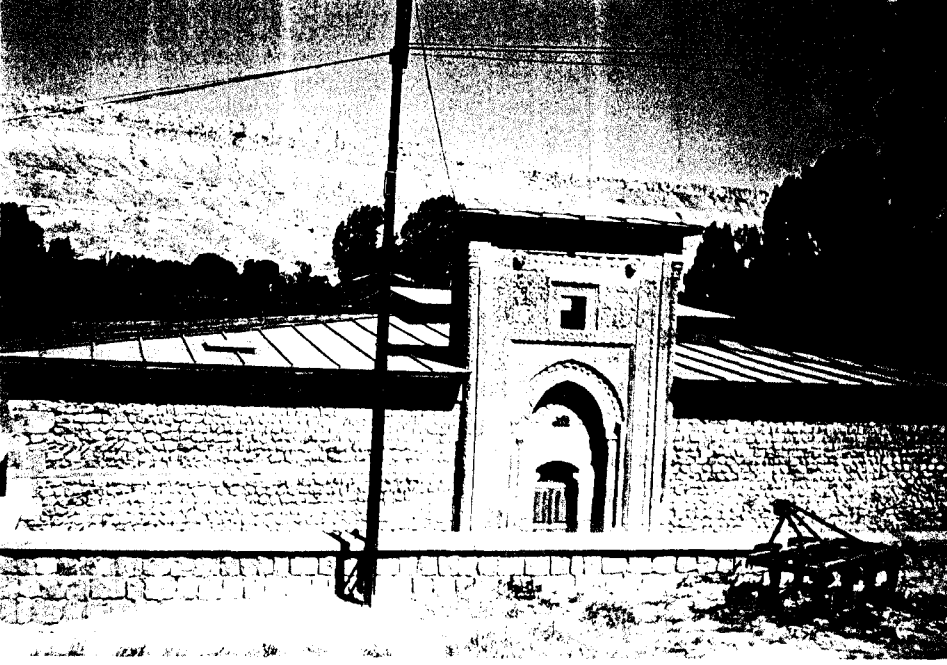
İbrahim Bey İmaret Medresesi (Sağdaki) Taş Vakfiye

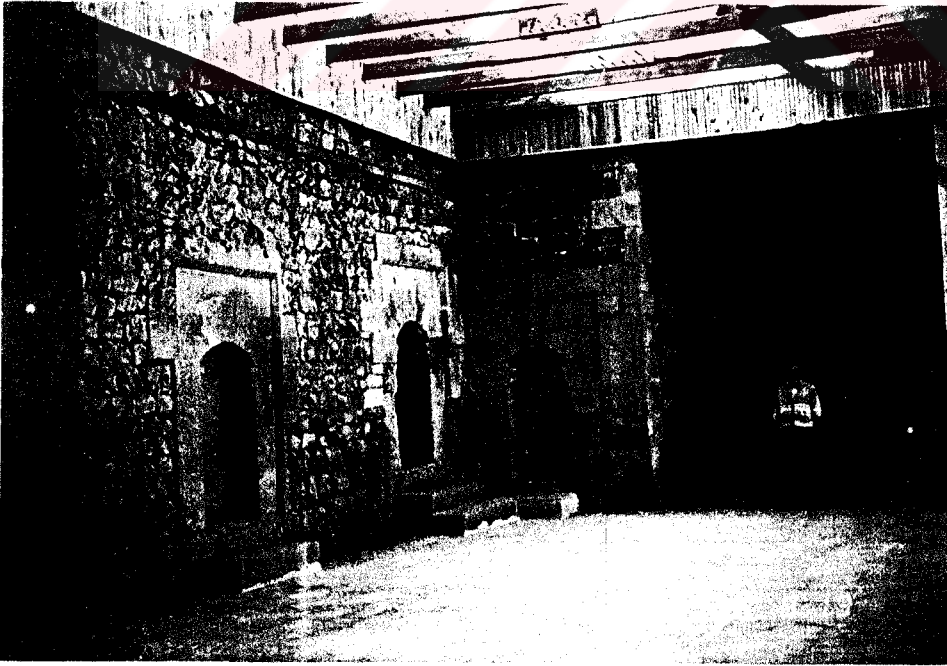
Zinciriye Medresesi Genel Görünüm

Zinciriye Medresesi İçten Görünüm

Taşkın Paşa Medresesi Genel Görünüm

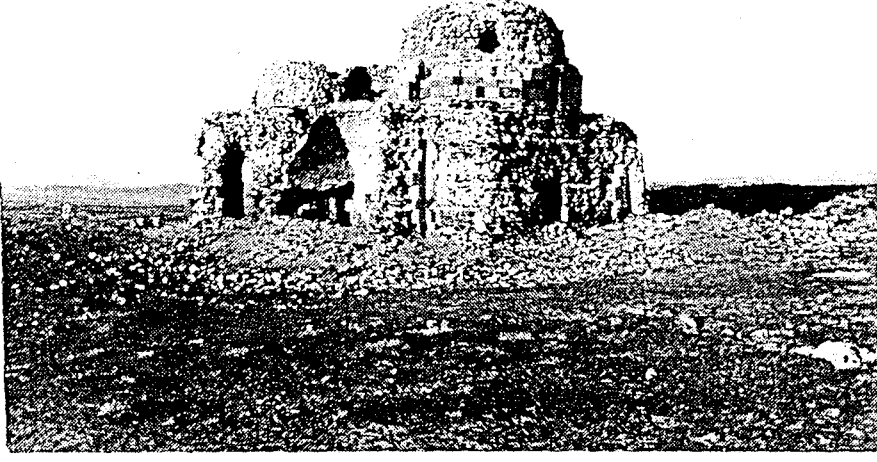
Taşkın Paşa Medresesi İçten Görünüm

Şeyh Aliyy-i Semerkandî Zâviyesi Genel Görünüm

Şeyh Aliyy-i Semerkandî Zâviyesi Başka Bir Cepheden Genel Görünüm

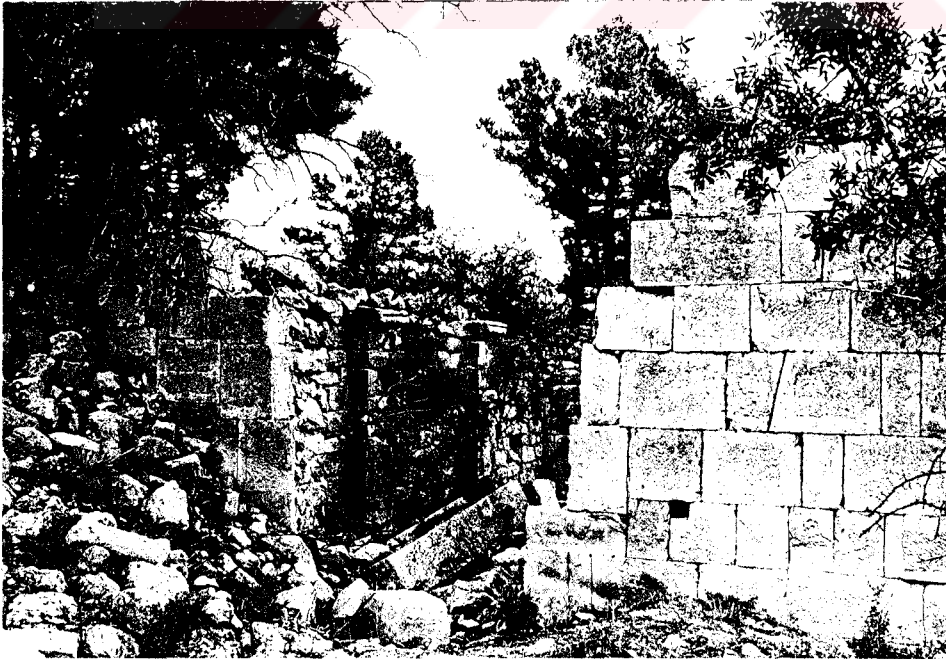
Turhasan Dede Zâviyesi Güneybatıdan Genel Görünüm (Dülgerler'den)

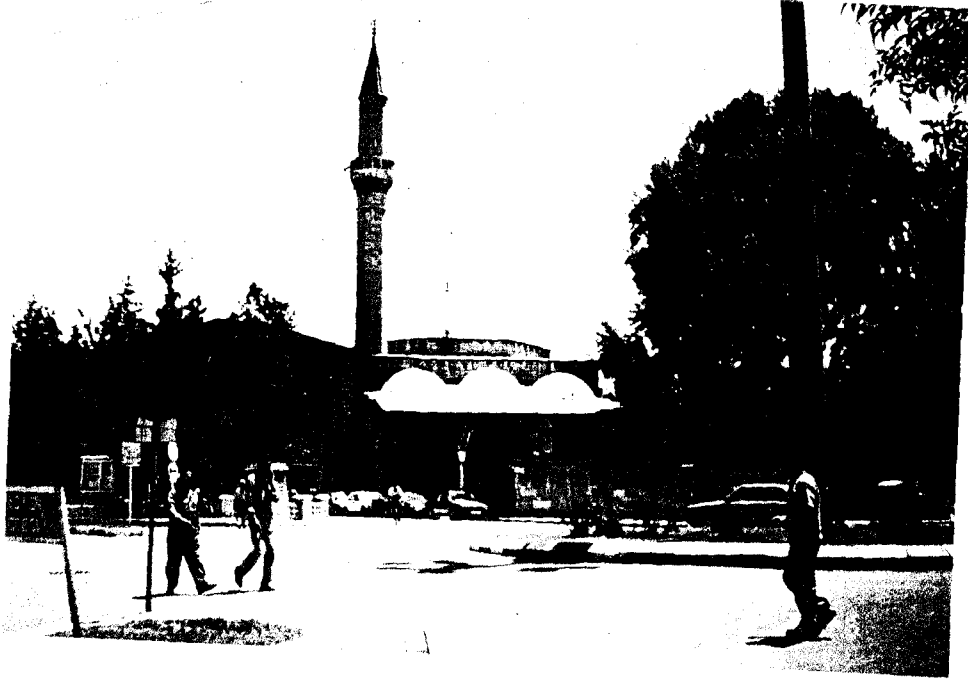
İsmail Hacı Zâviyesi Güneydoğudan Genel Görünüm (Dülgerler'den)

Karabaş Veli / Siyahser Sultan Külliyesi Genel Görünüm

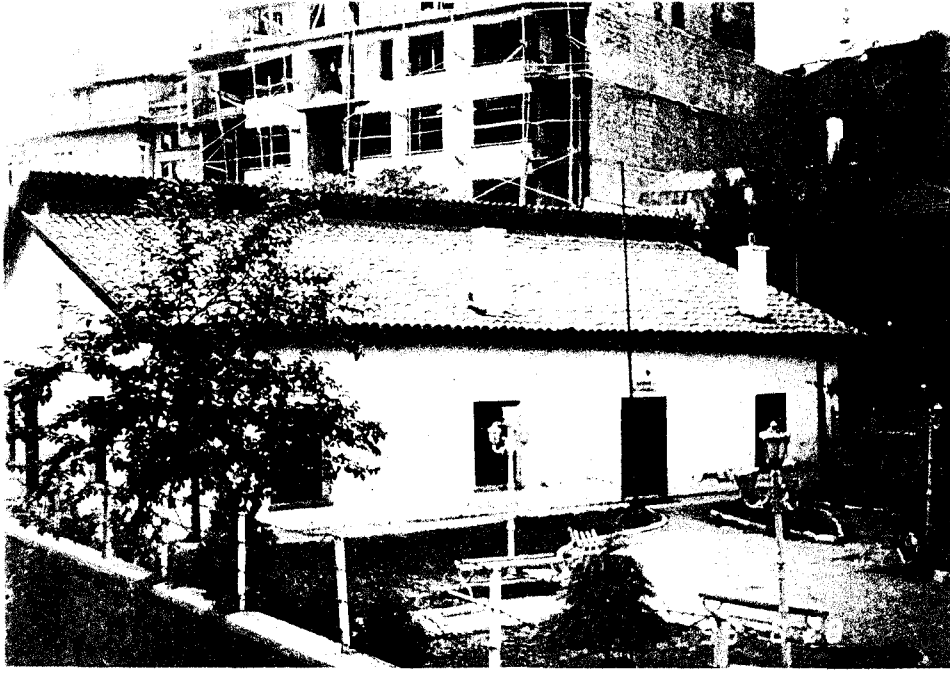
Karaman Bey Türbesi (Ermenek)

Maderi Mevlânâ Camisi Genel Görünüm

Maderi Mevlânâ Cami Kitâbesi

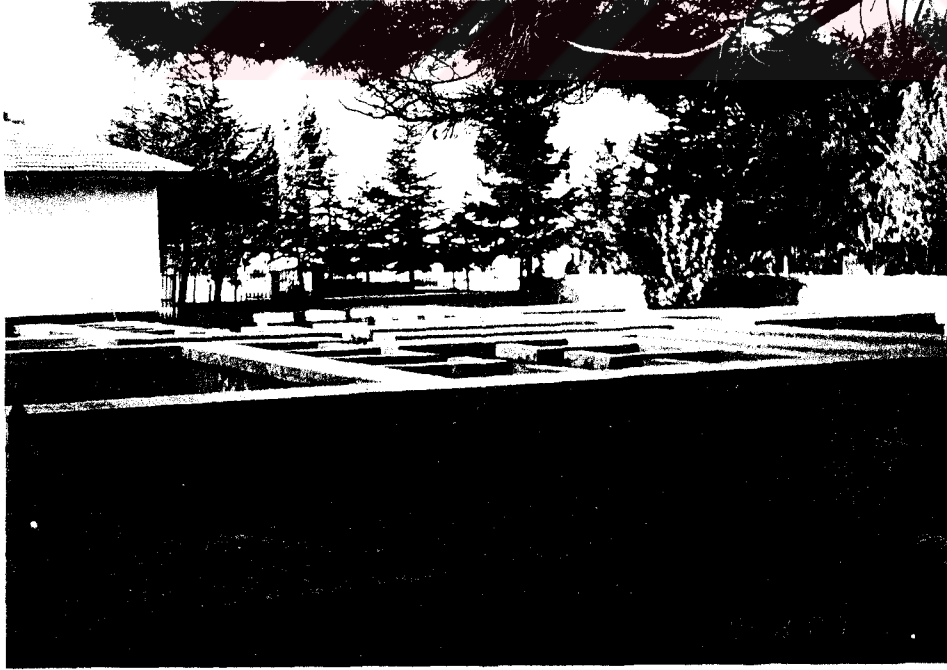
Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi Genel Görünüm

Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi Genel Görünüm

Şeyh Şihabü'd-din Makbul Zâviyesi (Temel İzleri) ve Camisi

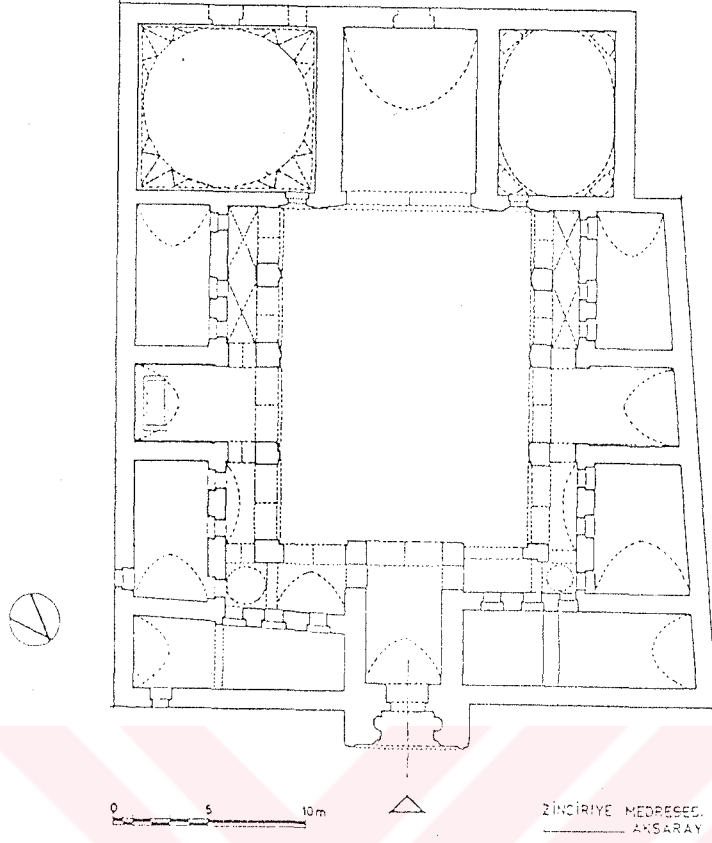
Şeyh Şihabü'd-din Makbul Zâviyesi (Temel İzleri)

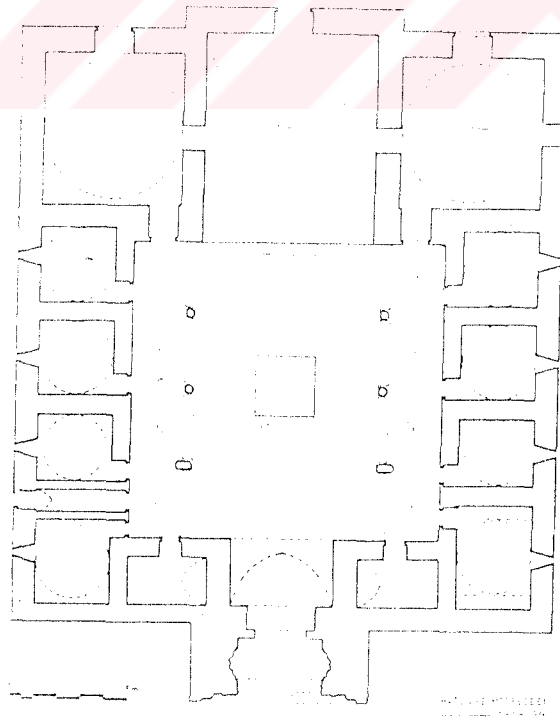
Şeyh Hamid Veli Zâviyesi ve Türbesi

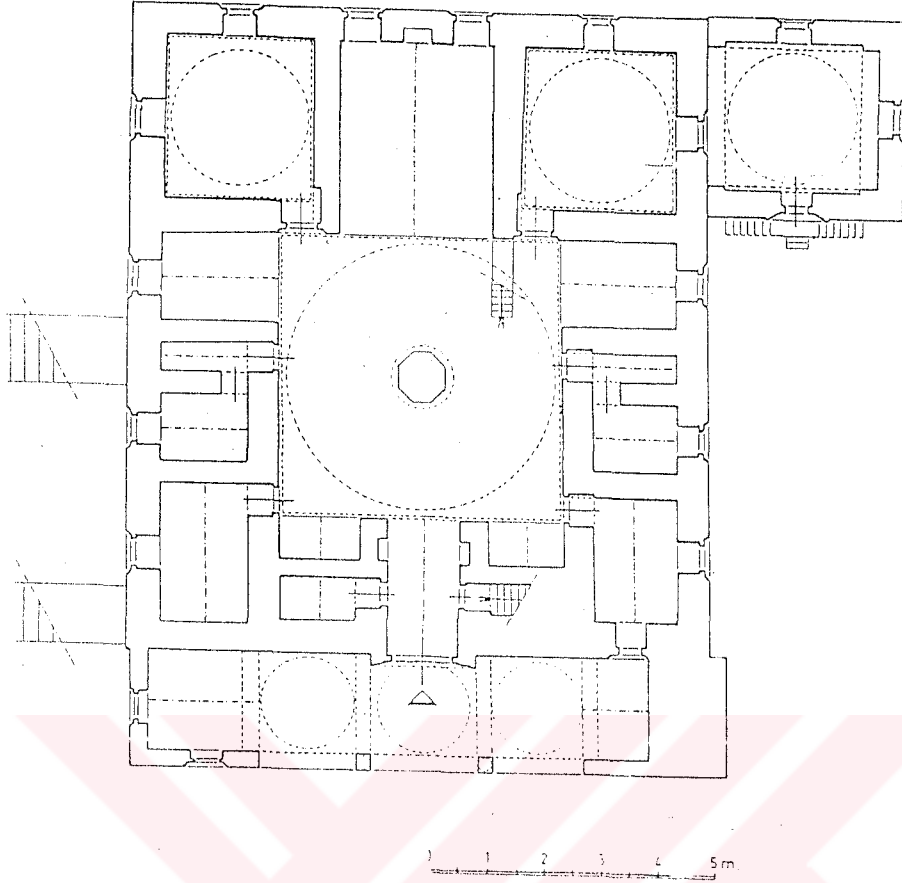
Sitti Zeynep Zâviyesi

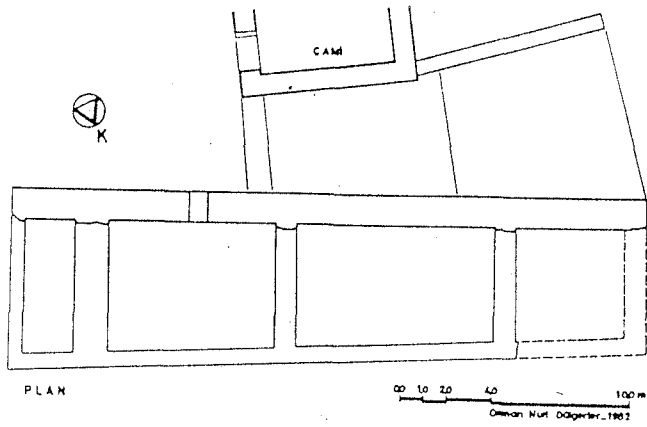
Zinciriye Medresesi Planı (Sözen'den)

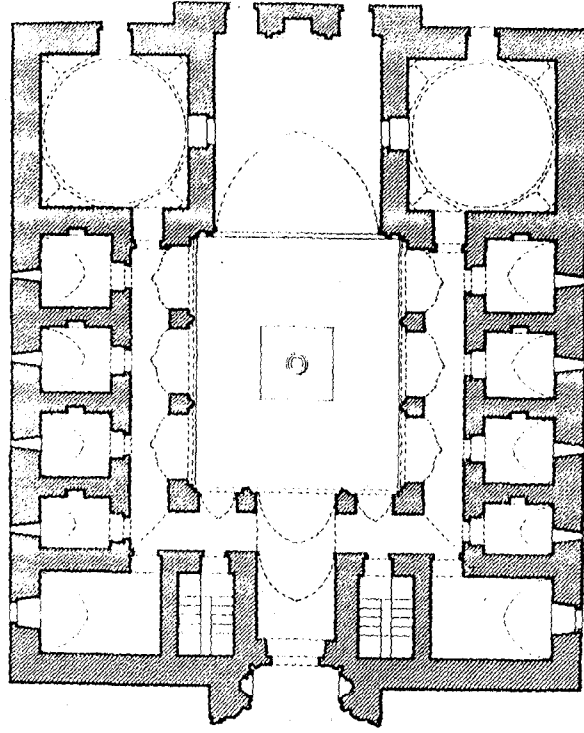
Hâtuniye Medresesi Planı (Sözen'den)

İbrahim Bey İmaret Medresesi Planı (VGMA)

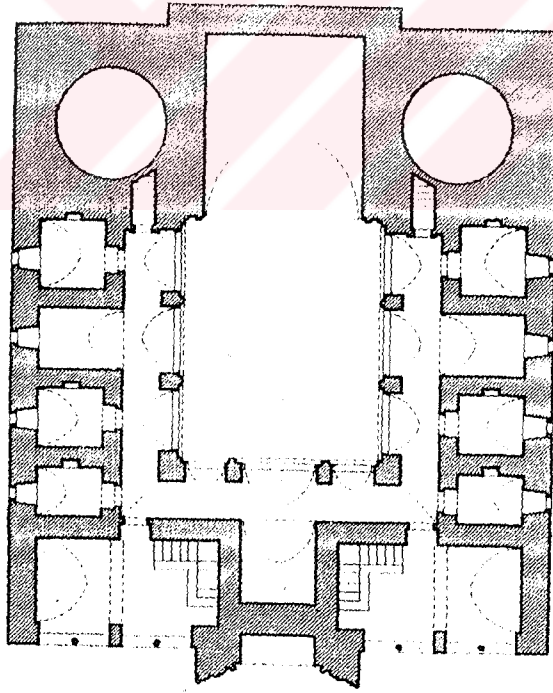

Hocendî Medresesi Planı (Dülgerler'den)

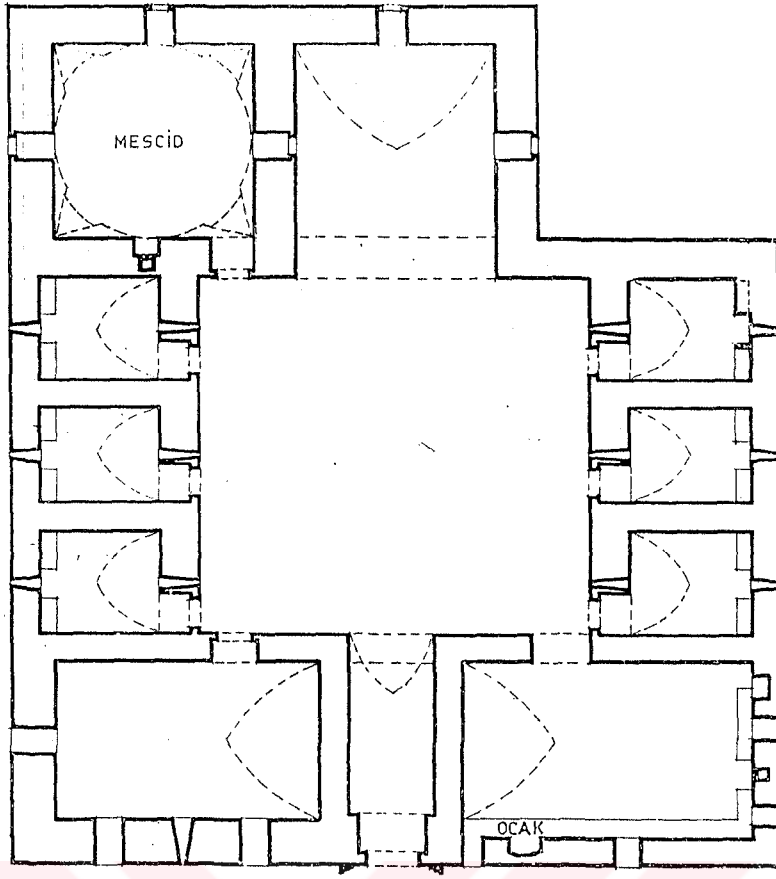
0 5 10 m

Ak Medrese Alt Kat Planı (Kuran'dan)

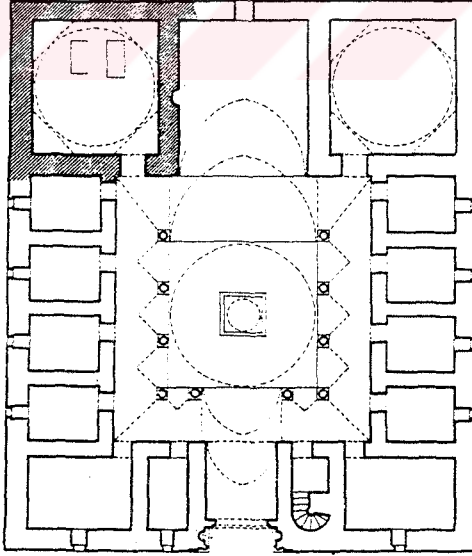
0 5 10 m

Ak Medrese Üst Kat Planı (Kuran'dan)

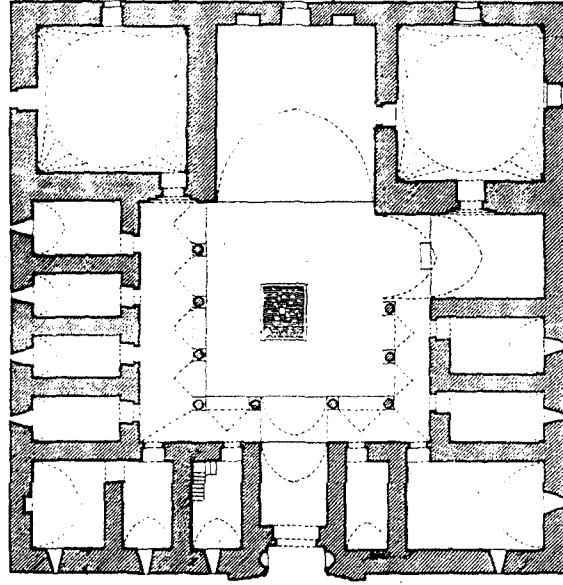

OBAKÖY MEDRESESİ
RÖLEVE: METİN SÖZEN
5 METRE

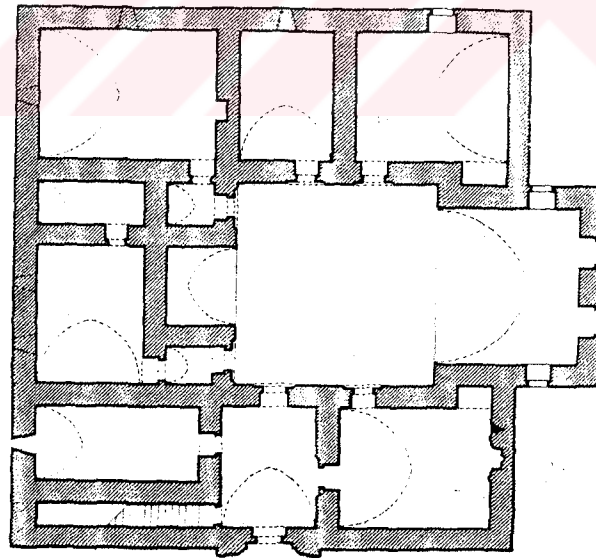
Obaköy Medresesi Planı (Sözen'den)

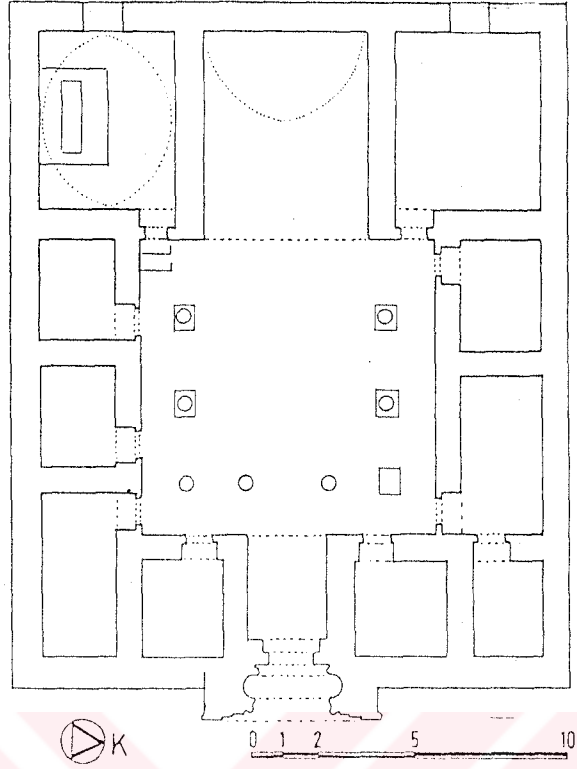
Emir Musa Bey Medresesi (Karaman) Planı (Kuran'dan)

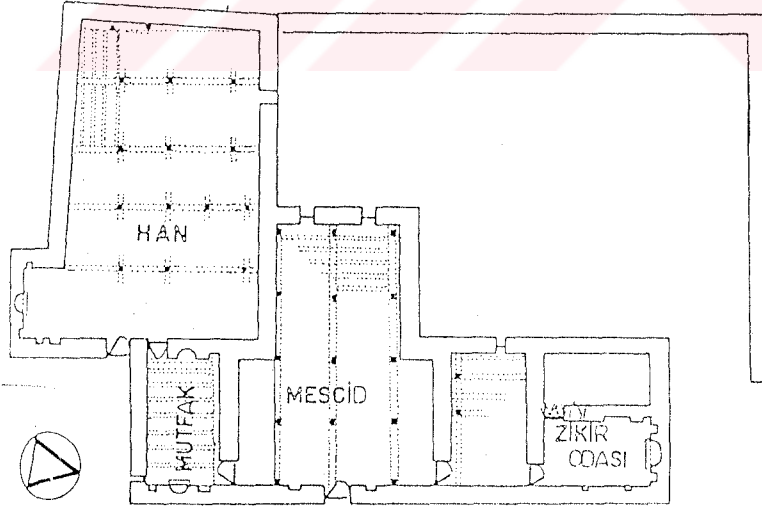
Emir Musa Bey Medresesi (Tol Medrese) Planı (Kuran'dan)

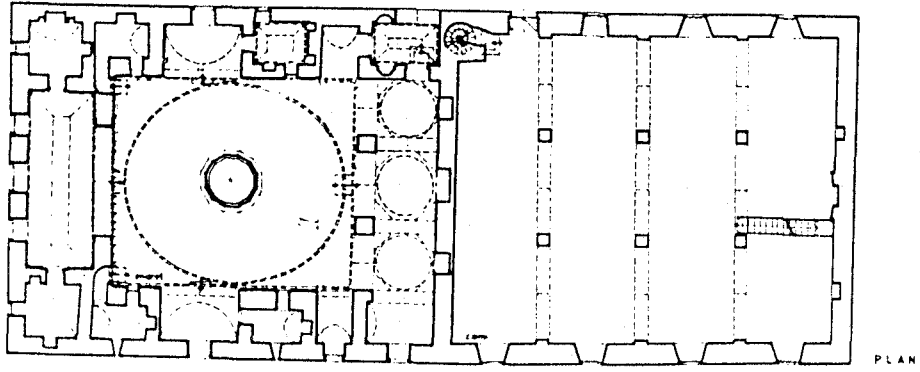
Taşkın Paşa Medresesi Planı (Kuran'dan)

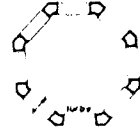
İsmail Ağa (Aka) Medresesi (Taş Medrese) Planı (Dülgerler'den)

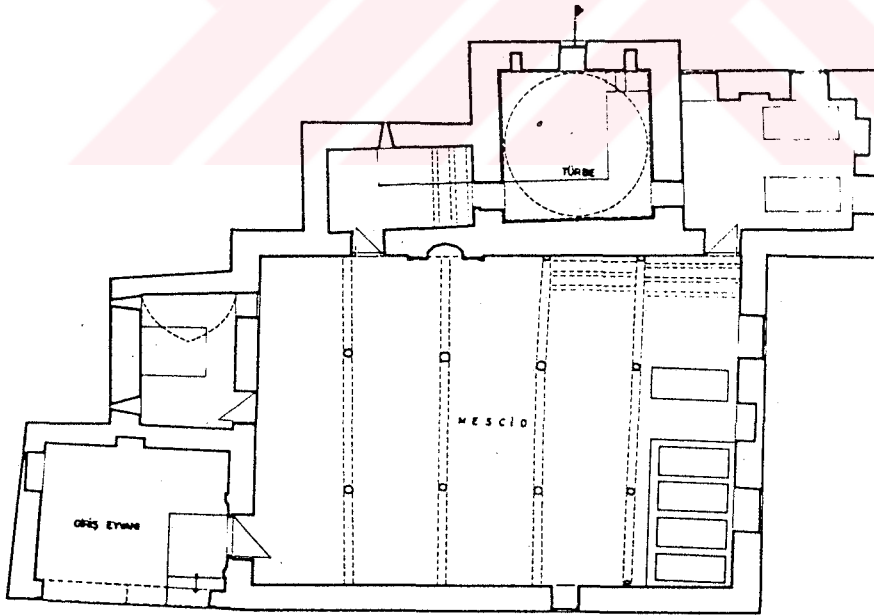
İsmail Hacı Zâviyesi Planı (Dülgerler'den)

0 0 10 20 30 40 50 m
Çizim: Hüsnü Dülgerler, 1962/1963

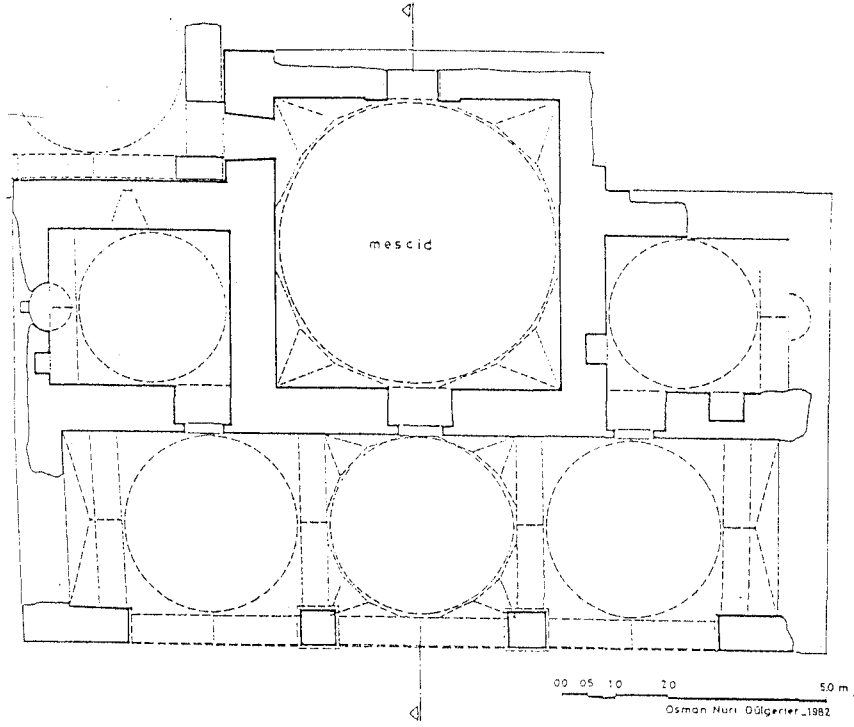

Karabaş Veli / Alâeddin Sultan Külliyesi (Dülgerler'den)

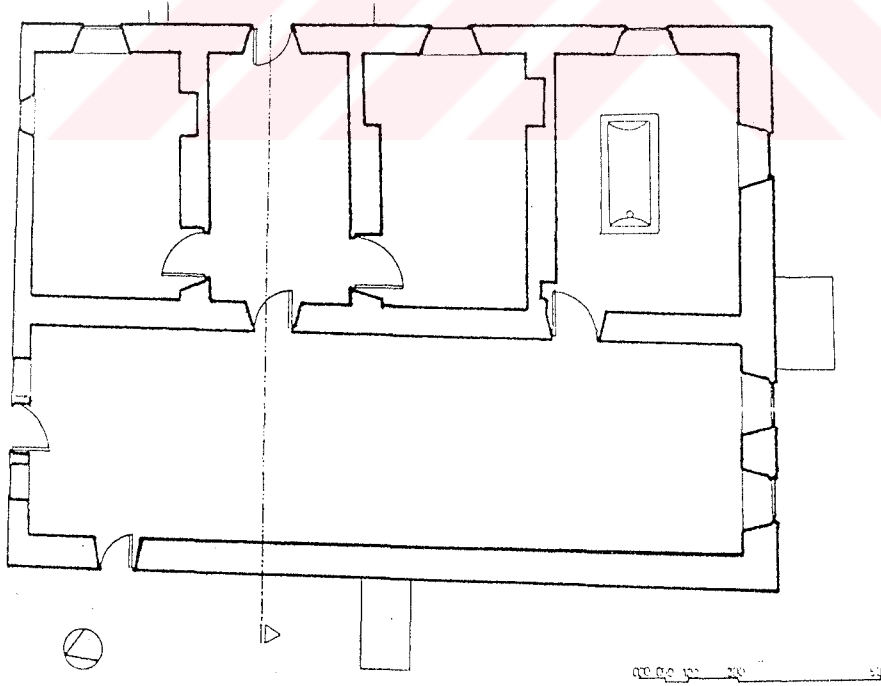

0 0 10 20 30 40 50 m
Çizim: Hüsnü Dülgerler, 1962

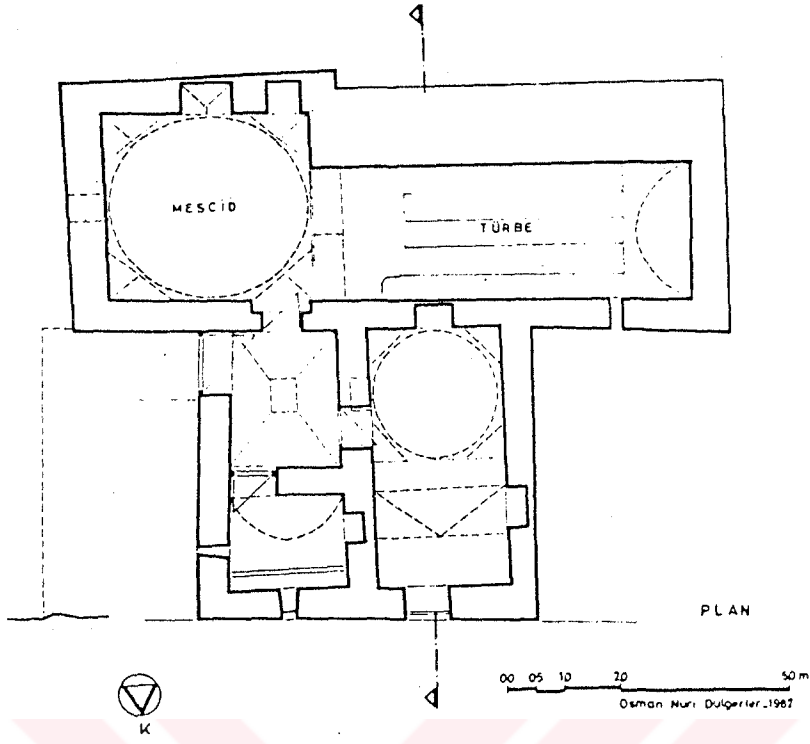
Şeyh Aliyy-i Semerkandî Zâviyesi Planı (Dülgerler'den)

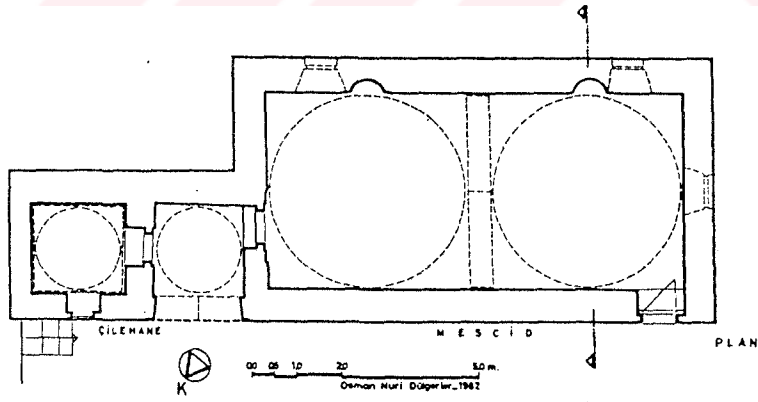
Turhasan Dede Zâviyesi Planı (Dülgerler'den)

Ebu İshak Kâzerunî Zâviyesi Planı (Dülgerler'den)

Sitti Zeynep Zâviyesi Planı (Dülgerler'den)

Şeyh Hamid Veli Zâviyesi Planı (Dülgerler'den)